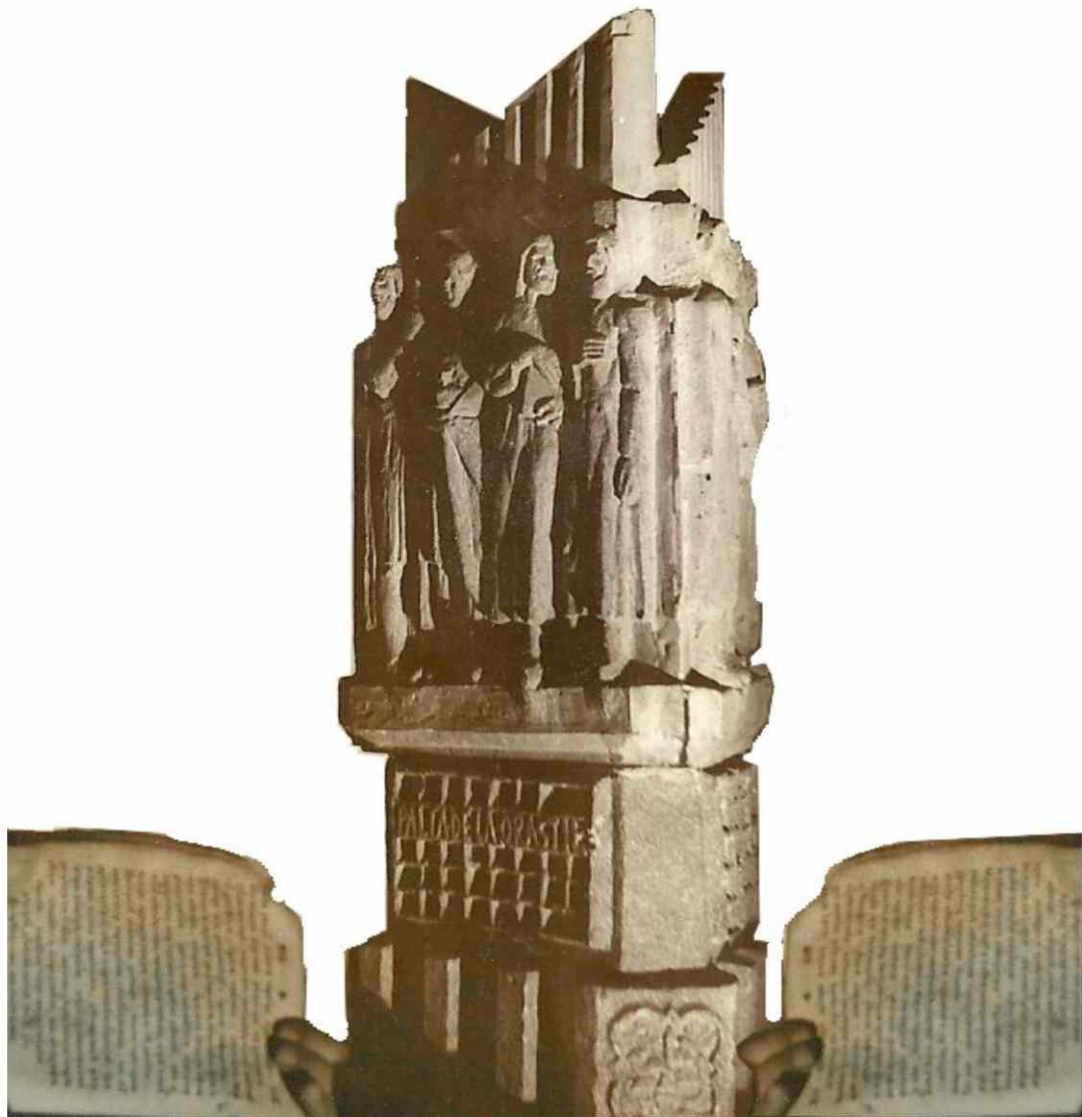

Oamenii din Ținutul Orăștiei

Călindaru' Foji Interesante

Volumul I

*Coordonat
Dan Orghici
Adrian Ioan B. Secui*

Editura Măiastra

Călindaru' Foi Interesante

Personalități

Volumul I

•••

Coordonat
Dan Orghici
Adrian Ioan B. Secui

Editura Măiastra 2023

Tehnoredactare și editare: Dan Orghici

Corectura: Denisa Toma

Coperta Dan Orghici

Imagini:

- Coperta 1 macheta grupului statuar „Palia de la Orăștie”, autor sculptorul Nicolae Adam.

- Coperta 4 sus coordonatorii; siglele diferitelor surse de informare; Stema medievală a orașului și desen după Cetatea Orăștiei.

Copyright Dan Orghici©, Adrian Ioan B. Secui

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Călindaru' Foi Interesante : personalități / coord.: Dan Orghici, Adrian

Ioan B. Secui. - Târgu Jiu : Măiastra, 2023

2 vol.

ISBN 978-606-042-318-8

Vol. 1. - 2023. - ISBN 978-606-042-319-5

I. Orghici, Dan (coord.)

II. Secui, Adrian Ioan B. (coord.)

008

929

Călindaru' Foi Interesante

Personalități

Volumul I

•••

Coordonat
Dan Orghici
Adrian Ioan B. Secui

Incursiune într-un trecut aurit

Oricine aruncă o privire peste primele pagini ale Istoriei Orăștiei începe să trăiască sentimentul unui plonjon în istoria Transilvaniei și a României. Este ca o privire prin fereastra îngustă a unui oraș de provincie, pe care se văd secolele și prin care, nu demult, traversau alene și chinuitor tirurile de cursă lungă, transportatorii turci, bulgari și iranieni. De o bucată de vreme, de când s-a inaugurat autostrada prin Orăștie, prin localitatea ajunsă la 13-15.000 de locuitori se mișcă mai mult oamenii locului și ai împrejurimilor.

Pe autostrada care leagă Vestul României de Cluj și de Sibiu și care, de ani buni, se chinuie să ajungă și la București, există o singură coborâre pentru Orăștie. Cine a ratat-o, merge pînă la Simeria sau la Deva iar, dacă vine dinspre Timișoara, se duce pînă la Sebeș. Pe autostrada A1, dacă n-a întors la timp capul și n-a apucat să arunce o privire, oricine poate trece și pe lîngă cîteva secole de istorie și cultură, pe lîngă biografii și momente unice în istoria României.

Unul dintre cei care și-au legat viața de Orăștie, după ce a ratat de cîteva ori coborîrea de pe autostradă și mers pînă la Simeria, a avut ideea amplasării unei pancarte cu indicator pentru Cetățile Dacice. Și acesta a devenit semn de Orăștie. Vezi mai bine trimiterea la Cetățile Dacice și cobori.

Așa și cu Istoria lui Dan Orghici și Adrian Ioan Secui. Dai pagina de gardă și de pe filele calendarului cobori în universul cetăților regale ale Transilvaniei. Abia scufundat în această bogată documentație biografică și istoriografică începi să înțelegi cît de importantă a fost și rămîne cetatea în nașterea și evoluția unei așezări. Toate orașele, mici și mari, care n-au în inima lor o cetate sunt lipsite de norme, reguli și tablă de valori. Oricît de mult s-ar întinde, ele păstrează caracterul de adunătură.

Cine are norocul să deschidă Istoria Orăștiei de Dan Orghici și Adrian Ioan Secui nu poate să nu observe că orașul a fost magnetul

economic, cultural și spiritual pentru toată regiunea. Cele mai multe personalități hunedorene s-au născut prin satele de pe valea Mureșului, din Munții Orăștiei sau din Apuseni și s-au ridicat „la oraș”, la Colegiul reformat Kún și, mai apoi, „Aurel Vlaicu”. Cetatea Orăștiei (care abia acum se află într-un proces de restaurare), cu trecutul și cu regulile ei a atras, a școlit și a promovat tinerii din zonă, hrănindu-i cu speranțe de civilizație, cu modele și cu răspunderi.

Istoria de față are valoarea unui monument cultural. Munca de ani și ani depusă de Dan Orghici și Adrian Ioan Secui se însușește într-o lucrare de referință pentru viața și istoria orașului. Autorii își pun numele pe una dintre cele mai importante lucrări dedicate orașului, cetății și împrejurimilor Orăștiei. Ea trebuie inclusă în toate bibliotecile orașului și ale comunelor din preajmă și poate fi baza orelor de dirigenție și educație civică. Întorcând paginile acestei cărți, și adulții și copiii pot înțelege de unde vin și încotro s-ar putea duce. Orașul acesta poartă cu sine o strălucită lecție de viață. Cetatea Orăștiei s-a transformat dintr-o zidire militară cu scopuri de apărare într-o cetate culturală și spirituală, ratând o relansare economică după 1990.

Lucrarea celor doi autori, întinsă pe ani și ani de adunat documente, de interviuri și mărturii, de parcurs arhive, biografii, istorii școlare și crâmpeie de viață pune la un loc aproape toate numele oamenilor care au trecut și au marcat istoria Orăștiei. Ne aflăm în fața unui dicționar de personalități care are și valoarea unei cercetări istorice dar și a unei enciclopedii a orașului și a împrejurimilor. Istoria Orăștiei arată ca o mare carte a ținutului, ca un catalog al personalităților hunedorene, ca o listă a marilor patrioți români a căror existență se află zidită în clocotitoarea istorie Transilvaniei.

Lectura primului tom din Istoria Orăștiei te obligă să descoperi nume ignorate, persoane importante care s-au format sau au trăit din spiritul orașului, cei mai mulți copii de țărani de pe văile din preajmă. Orăștia a fost pentru satele din jur și pentru locuitorii lor un fel de capitală, de centru spitalicesc, de reședință culturală, de focar patriotic. „Despărțământul” Astei de la Orăștie a dat întregii zone un iz și o înălțime patriotică și a furnizat cadrul în care s-au format și ridicat artiști și profesori, savanți și politicieni de seamă. Decenii peste

decenii, Orăștia a pulsat ca o cetate a spiritului românesc animat de ideea Unirii cu Țara. Marii unioniști ai Transilvaniei au fost hunedoreni, unii au studiat și au crescut la Orăștie, alții au fost bistrițeni, sălăjeni, moți de Alba și Bihor. La Orăștie se tipăreau ziare și reviste, funcționau edituri și iluminau dascăli din nobila stirpe a Școli Ardelene. Corurile Astrei nu cântau decît muzică patriotică și muzică populară ardelenească.

Nu știu în cîte orașe din țara noastră profesorii s-au bucurat de atîta copleșitoare considerație. Localnicii și elevii de liceu își ridicau respectuos pălăriile și șepcile în fața lor și îi omagiau cu sărbători și cîntece, cu titluri și onoruri. Orașul acesta, ridicat ca o cetate de pază pe Valea Mureșului, cu vremea, prin voința localnicilor a devenit o referință culturală, medicală și de învățămînt. Și continuă să fie, chiar dacă autobuzele și microbuzele de pe văile din împrejurimi, în loc să aducă elevii la licee și la internate îi duc pe absolvenți la muncă în Spania și Italia.

Istoria Orăștiei este mai bogată în personalități și idealuri românești decît știu și cred chiar locuitorii ei. Trecutul orașului este copleșitor. O probează chiar lista de personalități incluse în lucrarea lor de Dan Orghici și Adrian Ioan Secui.

„Istoria Orăștiei” este ca o piatră de temelie pe care se poate construi viitorul orașului.

Cornel Nistorescu

Un Oraș mic cu mulți Oameni mari

Argument

Călindaru' Foi Interesante pleacă de la dorința de reșezare în circuitul istoriei locale a unor nume și fapte, pilde de viață și mărturisește gratitudinea față de valorile de altădată, care prin profesionalismul lor și-au câștigat dreptul de a li se aduce un laudatio scriptori, laudatio libri.

Povestea de față pornește de la încercarea de a prezenta cititorului din zona Orăștiei, prin articole în săptămânalele *Vorba și Foiaia Interesantă*, diverse personalități ce s-au născut sau au învățat aici. Ne-am tot lovit, în decursul timpului, de lipsa unui calendar în care să fie cuprinși aceștia, nu de puține ori datele pe care le găseam erau fie incomplete, fie eronate, trebuia făcut ceva și nu știam ce și cum, dar trebuia făcut ceva. Să așteptăm ca altcineva să facă asta părea cel mai simplu, însă, noi coordonatorii nu aveam răbdarea munților, așa că ne-am apucat de treabă.

Am mai luat astă sarcină deoarece o bună parte a enciclopediilor ori a monografiilor naționale, județene sau locale au omis ori au uitat să includă multe dintre personalitățile zonei Orăștiei, de care noi aveam cunoștință (sperăm că nu din rea voință). Oameni de știință, inventatori și inovatori. scriitori, economiști, oameni politici, medici, artiști etc., personalități ce s-au remarcat în trecut ori contemporane din diferitele sfere de activitate nu erau menționați.

Criteriile de selecție care au stat la baza demersului nostru au fost diferite de la caz la caz și de la o profesie la alta. Însă primordiale au fost recunoașterile venite din partea entităților profesionale în cadrul cărora au activat sau activează personalitățile pe care le-am inclus în lucrarea noastră. Recunoaștințe și aprecieri din partea mediului academic sau științific, cărți publicate, invenții sau inovații, recunoașterile comunităților internaționale, naționale sau locale, expoziții (în cazul artiștilor pastici) și altele. Toate documentate.

Din diferite motive, personalități ca arhitectul Vasile Opreșan, avocatul Gelu Emil, inginerul software Radu Cornea, istoricul Mihai Căstăian, fotografatul Sandu Cazan, medicul Carașcă Emilian, ing. dr. Dănilă Nicolae, profesorul Kuna Otto și alții nu sunt prezente în această ediție a Călimdarului Foi Interesante. Poate noi sau viitorimea va completa omisiunile noastre.

Folosind ca surse de informare arhive și biblioteci, istorii orale (documentate ulterior) și interviuri, biografii fișate apoi redactate, a venit acum în fața dumneavoastră Călimdarul'. Carte prin care aducem „Oamenilor de la noi” dovada scrisă a aducerii aminte și a recunoștinței.

De ce calendaristic?

Dorim, ca în timp, să-l dezvoltăm ca o enciclopedia virtuală a Orăștiei, un viitor site pe care să se găsească mai multe date. Încep cu oamenii deoarece locul fără oameni este un simplu punct gol marcat pe hartă. Urmare firească a Călimdarului ar fi necesar „Au publicat la Orăștie” și „Celebrități locale”. Apoi „Locuri și case”, iar mai apoi, ce-o mai fi. Deci planuri avem.

Călimdarul este împărțit în 14 capitole. Deschizându-se prin „Cuvântul înainte” la istoria Orăștiei - scris de istorici și cercetători, urmat de lunile anului plus un capitol distinct, la final, care-i cuprinde pe cei a căror dată sigură de naștere nu o cunoaștem. Deci anul plus doi, deschizând astfel drumul celor ce or vrea, sau de ce nu, tot noi, să ducă mai departe un alt Calendar.

Zona Orăștiei, zonă a Transilvaniei, a fost un veritabil creuzet și punct de plecare al multor personalități. Aici s-au născut, au învățat ori aici și-au desfășurat activitatea o mulțime de personalități în adevăratul sens al cuvântului. În cei peste 15 ani de muncă la Calendar' nu de puține ori am rămas înmărmuriți și noi, coordonatorii. Știam de existența multora, însă totul trebuia documentat. De aceea, acum suntem siguri de adevărul enunțat în titlul „Orăștia este un oraș mic cu mulți Oameni mari”. Doar simpla enumerare a personalităților susține munca noastră, însă vă lăssăm placerea de ai găsi lecturând.

Zile faine și trai bun, vă dorim!

Dan Orghici și Adrian Ioan B. Secui
v

Cuprins

Incursiune într-un trecut aurit	I
Argument	IV

„Cuvânt înainte”

la istoria Orăștiei - scris de istoricii și cercetătorii:	1
Géza Kuun	2
Ioan Iliescu	6
Anton E. Dörner	9
Ioachim Lazăr	13
Zeno Karl Pinter	16
Sabin Adrian Luca	21
Valentin Gabriel Orga	27
Gheorghe Petrov	33
Ioan Marian Țiplic	35

Ianuarie

38

Adolf Sachsalber	39
Ioan Popovici	40
Ioan D Valeriu Aristotel	41
Octavian Zaharie Oprean	44
Ion Budoiu	46
Ioan Vasii	48
Ioan Budai-Deleanu	51
Corneliu Mihăilă	56
Ioan Marghita	61
Secui, B. Adrian Ioan	62
Nicolaus Olahus	66
Ana Fabian Grozavu	72
Gilbert Platinca	74
Aurel Nedel	76

Avram P Tudor	80
Alexandru Avramescu	86
Aurel Vlad	86
Béla Zálányi	98
Angela Maria Bănăduc (Curtean)	100
Romulus Vuia	103
Friedrich Wilhelm Schuster	108
Leo Roland Pohloudek-Fabini	110
Mircea Zdrenghea	113
Gavril Tengheru	115
Dominic Stanca	119

Februarie

123

Elena Indrieş	124
Gavril Todica	125
Ioan Ivaşcu	131
Aurel Eugen Popovici	133
Ioan R Nicola	135
Ioan Tengheru	137
Nicolae Hetel	138
Banu Rădulescu	141
Mircea Homorodean	144
Johann Carl Henning	150
Aron Demian	152
Ioachim Rodeanu	155
Johan Friederich Geltch	158
Adrian Dunu	160
Nicolae Adam	162
Otto Piringer	166
Traian Iacob	168
Ioan Ienea	170
András Szóllósy	174

Martie

178

Nicolae Văideanu	179
Gheorghe Dubleşiu	180

Mircea Zdrenghea	183
Nicolae Raboca	186
David Prodan	187
Emanoil Secui	190
Maria Miertoiu	192
Silviu Nistorescu	195
Cosmin Alin Popescu	198
Ștefan Pașca	200
Mircea Ioan Moloț	203
Tiberiu Utan	205
Ion R. Baciu	208
Mircea Ovidiu Horga	212
Mădălina Neacșu (Kadar)	216
Petru Romoșan	219
Gheorghe Pavelescu	224
Cosmin Florin Budeancă	230

Aprilie

238

Liviu Lăzărescu	239
Ioan Floca	241
Ion Breazu	243
Emil Honoriu Roșu	246
Cornel Cărpinișan	248
Eugene Jenő Kéméndy	251
Gheorghe Belea	254
Florin Drăghiciu	257
Karl Johann Kirchner	260
Horia Pitaru	262
Elizabeth Roboz-Einstein	264
Gabriel Bota	270
Caius Virgilius Pănoiu	272
Ioan Ursu	274
Traian Frențiu	284
Adolf Gyurmán	290
Pamfil Ripoșanu	292
Gheorghe Marcel Gârjob	294

György Bartók	297
Vasile Domșa	299
Iosif Stroia	301
Stelian Ivașcu	303
Iana Matei	308

Mai

313

Maya Indrieș	314
Leonida Lucian Maniu	315
Bujor Vulcu	317
Mihai Iacob	319
Mircea Breazu	323
Isodor Oprușan și familia Oprușan	324
Dumitru Ghișe	327
Aurel Tămășoiu	329
Friedrich Lang	331
Rodica (Mihailă) Amel	332
Dorin Teodorescu	335
John Pîrva	338
Daniel Joseph Leonhard	370
Ion Valeriu Todea	372
Sorin Ioan Deaconu	374
Silvia Beldiman	377
Cătălin Tibori	382
Vilmos Nagy de Nagybaczon	385

Iunie

387

Daniel Popa	388
Valentin Uritescu	390
Sever Dumitrașcu	393
Valentin Lădar	398
Maria Octavia Țarălungă	400
Sebastian Bornemisa	402
Avram Petric	410
Traian Mihăilă	416
Maria Moise	418

Mihai Cornel Rusu	420
Nicolae Mărgineanu	422
Caius Duncea	425
Alexandru Herlea	429
Kocsárd Kún	434
Monica Felicia Crăciun	437
Andore Petru Eli	442
Ileana Lucia Floran	446
Mailand Oszkár	451
Postfață	455
Index alfabetic	457

„Cuvânt înainte”
la istoria Orăştiei scris de
istoricii și cercetătorii:

Géza Kuun	2
Ioan Iliescu	6
Anton E. Dörner	9
Ioachim Lazăr	13
Zeno Karl Pinter	16
Sabin Adrian Luca	21
Valentin Gabriel Orga	27
Gheorghe Petrov	33
Ioan Marian Țiplic	35

Géza Kuun

Lingvist, filolog, orientalist, doctor în științe - filozofie, vicepreședinte al Academiei de științe din Budapesta.

Descendent al unei vechi familii nobiliare maghiare, Géza Kuun s-a născut la 29 decembrie 1837, la Sibiu. Tatăl său, Ladislau Kuun, provenea din familia fondată de Kocsard Kuun de Osdola în timpul domniei voievodului Ioan Zapolya (1540). Contesa Constance Gyulay de Maros-Nemeti și Nadaska, mama lui Géza, descindea din familia contelui Samuel Gyulai, ofițer în armata voievodului Transilvaniei, Moise Szekely. Bunica lui Kuun a fost Suzanne Kacsandy de Kohany, contesa Gyulay.

Educația primară o primește în casa părintească, apoi a studiat la Institutul Szőnyi Pál. A copilărit în Transilvania, iar în timpul revoluției din 1848-1849 s-a refugiat la Cluj împreună cu familia, unde a urmat cursurile Colegiului protestant. După revoluție s-a stabilit împreună cu părinții la Budapesta și a continuat studiile în 1852-1854 la Colegiul Real. A frecventat cursurile de arheologie, istorie (discursurile lui Cicero, Grecia antică), numismatica, filologie și literatura maghiară și germană și a susținut examenul de maturitate la Nagy-Koros, în 1855. În cursul anilor 1856-1857 călătorește singur sau însoțit de sora sa Irene și verișoara Otilia Wass la Viena, Linz, Innsbruck, Milano, Veneția și Genova. Studiază o vreme la Universitățile din Budapesta și Göttingen.

În 1856-58 studiază la Universitatea din Pest filologia clasică, arheologia, numismatica și istoria. În perioada 1858-59 urmează cursurile Universității din Göttingen, unde și-a obținut o diplomă de doctorat. A vizitat, studiind, în fiecare an faimoasele biblioteci din nordul Italiei. Fiind dornic să exploreze bibliotecile din Balcani, îl găsim, însă, și în bibliotecile din Germania, Franța, Olanda și Elveția studiind limbile germană, franceză, engleză, italiană, română și greacă, a scris și a citit ebraică, turcă, arabă, persană și latină.

A fost preocupat, în principal, de sursele estice ale maghiarilor

cuceritori, precum și de lingvistica comparativă, de dezvoltarea literaturii orientale și de problemele legate de istoria religiei comparative. În câteva dintre lucrările sale a examinat unele dintre problemele istoriei Transilvaniei. În cercetările sale, el a descoperit Codul Kunx din 1303 în biblioteca bisericii Sf. Marcu din Veneția, pe care a publicat-o ca rezultat al celor peste șase ani de muncă, cu studii introductive și note în limba latină. Acest codex a păstrat vocabularul și gramatica limbajului kunx dispărut. Atenția lui s-a îndreptat spre amintirile migrației și cuceririi ungarilor conservate în textele orientale. Pe baza surselor sale, a tras concluzia că ungurii își au originea în regiunea Altai și i-a considerat ca pe o rudă a turcilor. În cinstea mileniului, el a compilat un capitol despre izvoarele estice ale binecuvântării naționale maghiare. El a făcut o trecere decisivă în munca sa când a moștenit castelul de la Marosnémeti din Gyula, parcul cu celebrul Lapidar Roman. A extins arhivele și depozitul de piatră al castelului, dedicând mai mult timp istoriei Transilvaniei, inclusiv județului Hunedoara. Acest efort a fost clar indicat de faptul că a devenit președinte al Societății istorice și arheologice din Hunedoara, fondată în 1880. A fost unul dintre cei mai celebri savanți transilvăneni din generația lui.

La 20 mai 1867, Academia Ungară de Științe l-a ales ca membru corespondent, iar la 17 mai 1883 a fost ales membru deplin cu atribuții în consiliul directorial. Între 10 mai 1901 și 13 mai 1904 a fost vicepreședinte al Academiei Ungare de Științe.

Géza Kuun a frecventat salonul contesei de Orsini, societatea de elită din Veneția și a intrat în relații amicale cu celebrul compozitor Franz Liszt și cu scriitoarea română Elena Ghica, principesa Koljzoff – Massalski, cunoscută în mediile intelectuale cu numele Dona d’Istria. Sora lui Géza s-a căsătorit cu Adalbert Fay, apropiat al împăratului Franz Josef. După 1870 s-a stabilit în Transilvania, la Mintia, la moșia unchiului său Ludovic Gyulay și s-a căsătorit cu Vilma Kemeny, fiica baronului Kemény de Magyar-Gyeno Monosto și a Barbarei Zeyk de Zeykfalva.

Între anii 1889 și 1896 a fost șeful Districtului Bisericii Reformate din Transilvania. A fost membru de onoare și fondator al Societății Filologice din Budapesta, membru de onoare al Societății

Vajdahunyadvár. Președinte și director al Asociației culturale transilvănene, președinte al secției de literatură a asociației, președinte al Consiliului Județean Hunyad, președinte al școlilor publice de la Deva și al societății literare ardelenene, Membru de onoare al Societății de Științe Naturale Istorice, Arheologice și Naturale, Societatea Hard-Sigismund din Târgu Mureș, Societatea Geografică Maghiară și Atenes of Science e Lettere di Bassano, Patrono del Museo Indiano; Società Nazionale per le Tradizioni Popolari Italiane, membru de onoare al Wissenschaftlicher Verein für Volkskunde und Linguistik din Praga, fondator al Societății Finno-Ugrice din Helsinki și fondator și membru de onoare al Asociației Muzeului Transilvaniei. Nu a fost posibil să se implice în politica județeană, a apărut rar în adunările generale, dar și-a îndeplinit cu rigurozitate angajamentele.

Și-a lăsat cartea și arhivele la Muzeul Transilvaniei-Societatea (MTA), lapidarul său la Muzeul de Istorie și Societatea Arheologică din județul Hunedoara din Deva. În 1858, Codul transilvănean din secolul al XVII-lea, care a fost donat MTA, a fost numit Codul Kuun.

Marcat de un profund sentiment de pietate, contele Géza Kuun frecventa biserica și nu uita să ofere daruri, în fiecare an, de Crăciun țăranilor și familiilor lor. Preocupat de ideea de divinitate Kuun scria în lucrarea „Gyermekéveim”: „În acesta lume creată de Dumnezeu nimic nu este perisabil, fiecare viață se continua într-o altă viață, nimic nu este distrus total, creațiile lui Dumnezeu, materia este de asemenea eternă, și dacă afecțiunea este eternă aceasta este deja o calitate inerenta a sufletului, nemurirea sufletului este absolută așa cum este strălucirea soarelui”.

A trecut în imperiul eternitate la 10 aprilie 1905, fiind înmormântat în cimitirul din Cluj.

După lectura celor mai de sus vă veți întreba, poate, ce legătură are Kuun Géza cu Orăștia? Doar la simpla lectură a „Anuarelor Colegiului Reformat Kuun din Orăștie” îl regăsim pe Géza Kuun în multe locuri ca binefăcător al acestui vrednic de laudă locaș de învățământ, în plus de aceasta ilustrul om de știință nu s-a rezumat doar la a cerceta zona Orăștiei ci a făcut o mulțime de opere caritative burgului. Din articolul scris de dr. Görög Ferencz, „Szászváros ref. Kún Kollegium Emlékkönyve”, apărută la Cluj, ed. Minerva, în anul 1925, aflăm că

printre cei ce au pus temelia noului edificiu al Colegiului Reformat din Orăștie (azi Liceul „Aurel Vlaicu”) se află alături de Kún Kocsárd și Géza Kúun.

Lucrări publicate (selectiv):

Teoria radicalilor. Anunțuri lingvistice, 1867;

Despre rădăcinile semi lingvistice. 1867;

Despre vocalele vocale și căile de marcarea. Pest, 1872;

Numără din fragmentul de jurnal al lui Lajos Gyulai (1815-1834).

Ed. Bp., 1875;

Codexul Cumanicus. Publicat, notați Bp., 1880;

Additamentorum Codicem Cumanicum nova. Bp., 1883;

Cu privire la limba și naționalitatea cantoanelor. Bp., 1885;

Quinquaginta aenigmata Cumanica. Bp., 1888;

Istoria rugăciunii. Cluj, 1889;

Mai multe date despre kunx Petrarca. Bp., 1892;

Relația Hungarorum cum Oriente gentibusque orientalis originis historia antiquissima. I-II. Cluj-Napoca, 1892-95;

Fântâni estice. În: Fântâni ale cuceririi maghiare. Editat de Gyula Pauler – Sándor Szilágyi. Bp., 1898, reprint. 1995;

Cunoștințele noastre despre Tibet. Bp., 1903;

Culturile noastre lebedeene și sud-americane. Cluj-Napoca, 1903;

Manuscrisele lui Gardezi despre turci, tibetani și schiori. Ediție, Rev. Bp., 1903.

Refrințe:

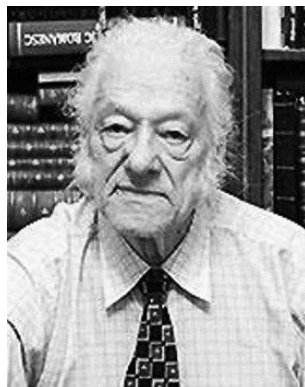
Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái VII. (Köberich – Loysch), Budapesta: Hornyánszky. 1900;

<http://wikimapia.org/6268106/Mintia>, scriere de Dr. Gheorghe P. Budău Géza Kuun .

Indicele biografic maghiar. Muzeul Literar Petofi.

Ioan Iliescu

Profesor universitar, doctor în științe - estetică, scriitor, bibliofil.

S-a născut la 4 ianuarie 1929, în satul Horea, jud. Neamț. Școala primară (1936-1940), studii secundare la Liceul „Roman Vodă” din Roman (1940-1948). Facultatea de Filosofie de la Iași, Cluj și București, având ca profesori pe L. Blaga, Șt. Bârsănescu, V. Pavelcu, Al. Dima, I. Didilescu, D.D. Roșca.

În 1952 a fost repartizat ca profesor de filosofie la Orăștie, unde a activat timp de zece ani, timp în care este directorul „Casei Poinierilor”.

În anul 1962 a fost numit lector la Universitatea din Timișoara, din 1971 a devenit conferențiar și apoi profesor. A fost membru în Comisia învățământului superior pentru filosofie (1972), director al Centrului de științe socio-umane din cadrul Academiei, filiala Timișoara (1977).

Doctoratul l-a promovat în anul 1970, cu lucrarea „Arta frumosului”, elaborată sub coordonarea academicianului D.D. Roșca.

A colaborat la volume omagiale, a îngrijit culegeri literare, a elaborat numeroase bibliografii ale unor personalități ale culturii naționale. Posedă o bibliotecă personală, organizată după toate cerințele și rigorile științifice moderne, multifuncțională, cu ediții de lux și ediții princeps, începând cu cele mai vechi cărți și colecții din întreaga presă literară, care nu are termen de comparație cu nicio bibliotecă personală din țară. Locuința sa este un adevărat muzeu de cultură și literatură, cu portrete, tablouri și vitrine literare.

A organizat peste 100 de expoziții literare la Universitatea din Timișoara și în alte orașe din țară. Este membru fondator al unor societăți culturale din Târgoviște. Timișoara. Deva. Curtea de Argeș, București, Oradea. De-a lungul anilor, a fost tot timpul legat de municipiul Orăștie, fiind printre primii care au valorificat tradițiile culturale ale acestui oraș, prin realizarea celor două volume despre Orăștie (Corul de la Orăștie, 1968; Orăștie - 750 de ani, 1974), alături de numeroasele articole despre cultura hunedoreană, lucrări ce

sintetizează tot ce a avut Orăștia și județul Hunedoara mai important pe plan spiritual.

Pentru regretatul profesor Ion Iliescu, cărțile au fost viața sa. A scris cărți, cronici și recenzii, a făcut expoziții, a editat ziarul „Bibliofilia”, a cutreierat țara pentru a-și îmbogăți colecția, a investit sume apreciabile pentru a achiziționa rarități și a le expune. Pentru dânsul, bibliofilia nu a fost doar un hobby, o plăcere care a solicitat energie și bani, ci o știință umanistă a cărții, o axiologie aplicată, pe care a inovat-o prin contribuțiile sale științifice.

Pe lângă prolifică activitate didactică, profesorul Ion Iliescu a constituit Societatea Română de Bibliofilie, la Târgoviște, în anul 1972, fiind vicepreședinte. A fost membru al mai multor societăți culturale, cu statut de fondator: „Neagoe Basarab”, Târgoviște - 1972, „Ovid Densușianu”, Deva - 1973, „Nicolae Ursu”, Timișoara - 1974, „Societatea de Științe Istorice și Filologice”, București - 1965, „Prietenii Muzeului Pedagogic”, București - 1969, „Societatea prietenii istoriei, Muzeul Banatului”, Timișoara - 1975, „Cercul de folclor”, Universitatea din Timișoara - 1967, „Societatea Română Ex libris”, Oradea - 1994.

Din 1974 a fost membru în Comitetul de filosofia și istoria științei de pe lângă Academia Română. De asemenea, a participat cu diverse comunicări la sesiunile naționale organizate de Academie la filialele din Iași, Cluj, Timișoara, București și a luat parte la Congresul internațional de estetică, din anul 1972.

A participat, de asemenea, la numeroase sesiuni naționale organizate de universitățile din țară, precum și la manifestări științifice organizate în Germania, Grecia, Ungaria, Republica Moldova, fosta Iugoslavie.

Colecționar renumit, bibliofil, iubitor de artă, profesorul Ion Iliescu a organizat peste 300 de expoziții în țară și în Grecia, Republica Moldova, Bulgaria, Austria, Germania, Italia, fosta Iugoslavie, cu materiale din colecția personală.

Autor a peste 80 de cărți de estetică, istorie literară, folclor, cultură, filosofie, teoria și istoria presei românești și a 800 de studii și articole științifice, profesorul Ion Iliescu a fost fondatorul Facultății de Jurnalistică la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara și al Facultății

de Științe ale Culturii de la Universitatea Banatului, la ambele aducând și acreditarea oficială.

Trece în eternitate la 1 Ianuarie 2018, în Timișoara.

Recunoașteri:

În anul 1999 i-a fost acordat titlul de Cetățean de Onoare în anul 1999 al municipiului Orăștie.

Colaborări: „Tribuna”. „Orizont”, „Steaua”. „Limba română*”, „Limbă și literatură”, „Analele Universității din Timișoara”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Cercetări filosofice”, „Drapelul”, „Revista de filosofie”, „Scrisul Bănățean”, șa.

Lucrări publicate (selectiv):

Eminescu in Banat, Timișoara. 1964;

Vasile Alecsandri, pagini bănățene. Timișoara, 1965:

Corul de la Orăștie. Deva. 1968; începuturile gândirii estetice în cultura românească. București. 1968:

Ce-am în inimă și-n gând. Folclor din Banat, Timișoara, 1968:

Cântece populare minerești, 1969 (în colab.);

Orăștie - 750 de ani. Deva, 1974 (in colab.);

Cultura și cărturarii bănățeni în deceniile independenței, Timișoara, 1977;

Academia Română și Banatul, Timișoara, 1982;

Luceafărul. Ediție bibliofilă, Timișoara, 1984; Album bibliofil, București. 1989;

I. L. Caragiale în panteonul presei, Timișoara. 2002;

Contribuții de istorie literară, Timișoara, 2003; Să rătăcim pe cărările avangardei, Timișoara, 2003;

Eminescu. Luceafărul, ediție bibliofilă, Timișoara, 2003;

Contribuții de istorie literară, Timișoara. 2003:

Cercetări privitoare la estetica generală în cultura românească, Timișoara, 2003;

Scriitori și reviste cu preocupări de estetică, Timișoara, 2004.

Referințe:

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004.

Anton E. Dörner

Cercetător la Institutul de Istorie al Academiei Române din Cluj, doctor în istorie premodernă

S-a născut în 3 iulie 1950 . Descendent dintr-o familie originară din Orăștie s-a născut și a copilărit în Cluj. Exista însă o tradiție mai veche în rândul rudelor ce se impunea respectată: în fiecare an nepoții împreună cu părinții lor trebuiau să-și petreacă o perioadă de câteva săptămâni în casa părintească de pe Beriului 21. Era o formă de a ține legătură între membrii familiei domiciliați în zone diferite ale țării. Aceste reuniuni i-au trasat de timpuriu și viitorul profesional. Întrucât în familie exista deja un absolvent de istorie, arheologul Egon Dörner din Arad, toți l-au îndemnat și sprijinit să devină medievist, ca să poată colabora în viitor cu unchiul său într-o plănuită istorie orăștliană.

Anton E. Dörner, studii și evoluție profesională.

A urmat cursurile școlii generale „Nicolae Bălcescu” (1958-1966) din Cluj, liceul „George Barițiu” (1966-1970) din aceeași localitate, apoi secția de istorie-filozofie al

Universității „Babeș-Bolyai” (1970-1974). După absolvire a fost repartizat ca profesor la școala generală din Beclean (jud. Bistrița Năsăud) unde a funcționat până în 1986. În timpul carierei didactice a avut posibilitatea să se mai reîntâlnească cu intensă viață științifică clujeană, fiind detașat în două rânduri în orașul de pe Someș, de fiecare dată chiar la una din instituțiile de învățământ unde s-a format ca elev. Nu s-a putut dezlipi de munca de cercetare începută pe băncile universității sub îndrumarea profesorului Teodor Pompiliu și din 1981 publică articole, recenzii, studii în diverse reviste și anuare din țară. În paralel cu activitatea de căutări prin arhive și biblioteci, urca periodic treptele didactice din cadrul învățământului preuniversitar. În 1988 s-a reîntors la Cluj unde a fost nominalizat la catedra de istorie al liceului „Mihail Eminescu” (1988-1990).

Cariera de cercetare Anton E. Dörner.

Evenimentele din iarna lui 1989 i-au dat posibilitate să candideze în primăvara lui 1990 la un concurs pe un post de cercetător la Institutul de Istorie al Academiei Române din Cluj care îl avea ca director pe Aurel Răduțiu. Promovând examenul a fost integrat în colectivul care se ocupa cu publicarea documentelor răscoalei lui Horea. A obținut titlul științific de doctor în istorie (1999) la Facultatea de istorie și Filozofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (coord. prof. dr. Ladislau Gyémant). Cu începere din 1990 a colaborat până la desființarea instituției cu Institutul de Iudaistică din cadrul Universității de Studii Europene. Între 2002 și 2005 a funcționat și ca asociat didactic al Universității „Babeș-Bolyai”, catedra Facultății de istorie.

Activitatea sa de cercetare se leagă de două teme fundamentale abordate: izvoarele răscoalei lui Horea și conscripția fiscală a Transilvaniei din 1750. De-a lungul timpului a beneficiat de mai multe stagii de specializare în străinătate. Cele mai multe în Ungaria (1990-2003) întrucât materialul documentar al conscripției fiscale se află în posesia Arhivei Naționale Maghiare din Budapesta. La fel a fost bursier vienez (1991, 1995). După pensionare (2016) a acceptat o colaborare arhivistică cu Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale din Cluj-Napoca (2016-2018).

În prezent, Anton E. Dörner, lucrează la un corp de documente privind istoria Orăștiei, o continuare a volumului apărut în 2003.

Recunoașteri:

În 2009 a primit premiul „George Barițiu” al Academiei Române.

A publicat, ca autor unic 6 de cărți și o traducere de text-sursă istorica:

„Reformismul austriac și administrația din Transilvania în secolul XVIII-lea”, ed. Napoca Star, 2009;

„The Jews of Satu Mare Country in 18 Century (1723-1760)”, ed. Presa Universitară Clujeană, 1998;

„The Jews of Satu Mare Country in 18 Century (1761-1781)”, ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2000;

„Urkunden und Chroniken über die Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos, Band I: 1200-1541” , Cluj, ed Argonaut, 2002;

„Documente și cronici privind istoria orașului și scaunului Orăștie, vol I”: 1200-1541, Ed. Argonaut, Cluj, 2003;

„Tatrosi György, Cronica evenimentelor din lume 1560-1645, ed Incitato, Cluj-Napoca, 2018.

Dintre cele aproximativ 25 de capitole de carte vom aminti:

Orăștie 775 de ani, ed. Omnia, 1999;

Orăștia în evul mediu p 13- 66;

IV. Internationale Handwerkgeschichtliches Symposium, Veszprém, 1994, ed. Budapesta-Veszprém, 1995;

Die Zunftordnung der Schneider von Szászváros aus dem Jahre 1807, p 300;

Masoneria în Transilvania. Repere istorice, [coordonatori Tudor Sălăjan, Marius Eppel], ed International Book Access, 2007;

„Însemnările unui medic mason [orăștian] despre răscoala lui Horea”; Studii și articole privind istoria Orăștiei;

Un statut de breaslă din Orăștie de la începutul veacului XIX-lea, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 24, 1981,;

Statutul breslei blănarilor din Orăștie (1589), în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 25, 1982;

Scaunul Orăștiei în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Raporturile cu Guvernul, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 26, 1983-1984,;

Cetatea Orăștiei în lumina unor informații inedite, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 27, 1985-1986;

Scaunul Orăștiei. Limite teritoriale, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 38, 1987-1988,;

Statutul breslei cizmarilor din Orăștie din anul 1803, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 24, 1990-1991;

Sășii și românii în administrația scăunală din Transilvania în secolele 14-16, în: Memoriile Secției de Științe istorice și Arheologice ale Academiei Române, XVI, 1991,;

Începuturile mișcării rákócziene în Valea Mureșului. Căderea Orăștiei în lumina unor izvoare inedite (dec. 1703- martie 1704) în Crisia, XXI;

Über die Anfängen der Rákóczi Bewegung im Brooser Stuhl (1703-1704), în Forschungen zur Volks- und Landeskunde, 35, nr 1/1992;

Vestigii funerare din Orăștia veacurilor XVI-XVII, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 31, 1992;

Elita administrativă a scaunului Orăștie în veacurile XIV-XVI, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca, 33, 1993,;

Contributions to the Genealogy of the Great Humanist Nicolaus Olahus, în Transylvanian Review, III, 2, Summer 1994,;

Moments historiques transylvanians. Le citadelle d Orăștie în Transylvanian Review, VIII, nr 4, Winter, 1999;

Câmpul Pâinii într-un manuscris din veacul al XIX-lea, în Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”, din Cluj-Napoca, 2002, XLI;

Epidemia de ciumă din scaunul Orăștiei în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în: Acta Musei Napocensis, XX, 1983;

Evoluția bisericii românești din scaunul Orăștie până în secolul al XVI- lea, în Mitropolia banatului, XXXV, 1985;

Un umanist bănățean din veacul al XVII-lea. Mihail Halici , în Mitropolia Banatului, XXXVIII, 1988;

Procesul de moștenire Halici, în Mitropolia Banatului, XXXVIII, 1988;

Mihail Halici, în Steaua, 4/1987;

Contribuții la genealogia familiei Nicolaus Olahus, în Revista Bistriței, VIII, 1994, p 109-116;

Eine bewegte Vergangenheit. Rumes 775 Jahre alt, în Karpatenrudschau, nr 36/4 sept, 1981;

Din nou despre comoara dacilor din munții Orăștiei, în „Nexus”. Editorial al școlilor din Beclean, ed Eikon, Cluj-Napoca, 2006.

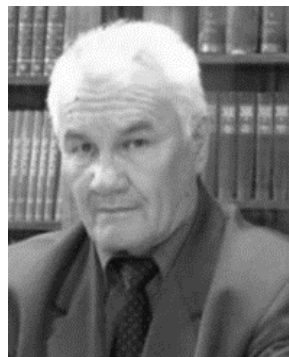
Referință:

Biografia personalității prezentate.

Ioachim Lazăr

Cercetător științific , doctor în științe - istorie -, scriitor.

S-a născut la 15 mai 1942, în orașul Lupeni, fiind primul copil al familiei Lazăr Ioan și Maria. După terminarea războiului familia revine în satul Crișan, satul natal al tatălui. Urmează clasele I-IV la Școala generală din satul Crișan, iar în toamna anului 1953 trece la școală din satul vecin, Valea Bradului, unde frecventează clasele V-VII. În anul 1956, după absolvirea școlii generale, se înscrie la Școala profesională din Gurabarza, pe care a absolvit-o în 1959, încadrându-se, imediat, ca lăcătuș mecanic de întreținere la Uzina de Preparare a Minereurilor din Gurabarza. Urmează cursurile Școlii Medie Serală din Gurabarza (1960-1964). După susținerea examenului de bacalaureat, Ioachim Lazăr promovează și examenul de admitere la Facultatea de istorie-filozofie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

În februarie 1999 și-a susținut teza de doctorat cu tema „Învățământul românesc din sud-vestul Transilvaniei între anii 1848-1883”. Teza a fost publicată în anul 2002 la Editura „Argonaut” din Cluj-Napoca. În anul 2006 a susținut examenul pentru obținerea titlului de cercetător științific I, examen promovat cu succes. La 4 mai 2006 i s-a acordat titlul de cercetător științific gradul I și dreptul de conducere doctorat în domeniul istorie. Ca la Aprilie, 2007 să obțină atestatul de expert, în domeniul „Bunuri arheologice și istorico-documentare: istorie modernă”.

În perioada 1967-1971 a fost profesor suplinitor la Școala generală din Baru Mare, organizând, aici, un muzeu etnografic, prin adunarea unor valoroase obiecte din satele comunei Baru.

Începând cu 1 iunie 1971 preia funcția de director la Muzeul Castelul Corvineștilor din Hunedoara, unde a întocmit tematica primei expoziții de bază din Castelul din Hunedoara. Cu unele obiecte împrumutate din colecțiile muzeului din Deva, armament, ceramică, tablouri a amenajat aceasta expoziție, care a supraviețuit, cu unele mici modificări până în anul 1989, expoziția axându-se pe trei secțiuni,

Istoria familiei Corvinilor, Personalitatea și luptele antiotomane conduse de Iancu de Hunedoara și Istoria domeniului și a orașului Hunedoara.

În iulie 1978 devine director al Muzeului Județean Deva. După preluarea funcției se preocupă de organizarea unei expoziții din Casa memoriala Crișan dedicată lui Gheorghe Crișan și rolului său în răscoală din 1784, expoziție deschisă la 4 noiembrie 1979. Reorganizează expoziția Muzeului din Deva inaugurată în anul 1981.

În noiembrie 1982, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea marelui pilot și inventator Aurel Vlaicu, a fost organizată într-un nou spațiu, expoziția memorială dedicată vieții și activității marii personalități. În același an a fost reorganizată expoziția de bază a Muzeului de arheologie din Sarmizegetusa. A urmat expoziția de la Țebea deschisă în octombrie 1984, cu prilejul aniversării bicentenarului Răscoalei țăranilor romani de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan.

Trecerea de la Castelul Corvineștilor la Muzeul din Deva a impus lărgirea sferei de cercetare. În perioada cât a activat la Hunedoara a studiat aspecte ale istoriei economice hunedorene, insistând cu predilecție asupra exploatării și prelucrării fierului, a metalelor prețioase și a unor ocupații complementare, între care amintim cărbunul. Folosind un important număr de documente din Fondul Tezaurariatului din Cluj, a făcut posibilă clarificarea datei privind punerea în funcțiune a primului furnal din zona Hunedoarei, Toplița. Construcția sa a început în anul 1780, fiind pus în funcție la 13 iulie 1781 și nu în anul 1754 cum susțineau majoritatea publicațiilor din domeniu. După 1990, activitatea de cercetare a istoricului își lărgeste sfera de cuprindere, îmbrățișând domeniile culturii, învățământului și vieții spirituale a românilor.

O atenție aparte este acordată de către istoricul Ioachim Lazăr studierii vieții și activității unor personalități din ținuturile Hunedoarei între care amintim numele lui Ioan de Hunedoara, Dr. Petru Groza, Aron Densusianu, Avram Iancu, Ioan Buteanu, Francisc Hossu-Longin, Benjamin Densusianu, Andrei Șaguna, Nicolae Bălan, Valeriu Traian Frențiu, Aron Budai, Simion Bărnăuțiu, Simion Ulpianu, Ioan I. Jenea, Aron Pumnul și Ioan Pop Reteganul.

În calitate de șef al Secției de Istorie din cadrul Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva a coordonat cea mai importantă secție compusă din secțiile locale Orăștie, Brad, Țebea, Baia de Cris, Casele memoriale Aurel Vlaicu și Crișan implicându-se inclusiv în acțiunile gospodărești ale acestor unități.

Publică studii științifice în revistele: „AIIA” din Cluj-Napoca, „Corviniana” din Hunedoara, „Sargetia” Revista Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva, „Restituiri”, „Cultură creștină” din Blaj, „Apulum” din Alba Iulia, „Miorița”, „Perspective istorice”.

A decedat în luna aprilie a anului 2020.

Recunoașteri:

A primit, în anul 2004, titlul de „Cetățean de onoare” al Comunei Ribîța, în anul 2012, titlul de „Cetățean de onoare” al municipiului Hunedoara.

Cărți Publicate (selectiv):

Beniamin Densusianu (1829-1915). Din viață și activitatea sa, Deva, 2002;

Învățăământul românesc din sud-vestul Transilvaniei între anii 1848-1883, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2002;

Aurel Vlaicu, momente din viață și activitatea sa, Deva, 2013;

Cărți scrise în colaborare:

Castelul Corvineștilor Hunedoara, Hunedoara, 1975 și 1997. Coautori: Elena Bugnariu, Laslo Evelei;

Orăștie 775, Editura Omnia, Deva, 1999. Coautori: Anton E. Dorner, Vasile Ionas;

Hunedoara și Marea Unire. Contribuția romanilor din Ținutul Pădurenilor și Zona Hunedoarei la realizarea Unirii, Editura Altip, Alba Iulia, 2009. Coautor: Nicolae Ceriser;

Dr. Ioan Mihu - 85 de ani de la moartea sa, Editura Altip, Alba Iulia, 2012. Coautor: Dorin David.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Colectiv redacțional sub îndrumarea „Bibliotecii „Ovid Densusianu”, Deva „Județul Hunedoara – Monografie, vol. V (Personalități hunedorene)”, Editura Emia, Deva, 2015.

Zeno Karl Pinter

Profesor universitar doctor în științe, istoric medievalist, cercetător științific.

S-a născut la 24 decembrie 1959, în Oțelul Roșu, județul Caraș-Severin, unde a copilărit și a urmat în perioada 1966–1974 Școala Generală nr. 1. În 1978 a absolvit Liceul de Matematică și Fizică „Traian Doda” din Caransebeș, înscriindu-se în anul următor, după realizarea stagiului militar, în 1979, la Facultatea de Filologie și Istorie (dublă specializare: istorie principal și germanistică secundar) din cadrul Institutului de Învățământ Superior din Sibiu, unde în 1983 obține diploma de licență în istorie.

După finalizarea facultății, intră în învățământul preuniversitar, predând pentru o scurtă vreme la Școala Generală cu predare în limba germană din Teremia Mare (jud. Timiș), apoi, din 15 octombrie, pentru un an, la Școala Generală din Măru (jud. Caraș-Severin) (1983–1984) și din 1984 până în 1990 desfășoară activități didactice de Arheologie Muzeistică la Casa Pionierilor din Oțelul Roșu. În aceeași perioadă, în timpul lunilor de vară, participă ca și colaborator pe șantierul arheologic.

În 1986 debutează cu un articol despre spada medievală descoperită lângă satul Măru, în punctul Poiana Prisăcii, studiul anunțând preocupările științifice constante în următoarele decenii. De altfel, spada medievală devine, pe tot parcursul carierei sale științifice, o temă istoriografică predilectă și mereu abordată cu rigurozitate și pasiune, fie prin prisma studiilor de caz, fie în cadrul unor studii de sinteză. Interesul crescut pentru abordarea subiectului amintit se regăsește inclusiv în titlul și tema tezei de doctorat intitulată „Spada și sabia medievală în Transilvania și Banat (sec. IX–XIV)”, cu care se înscrie în 1991 în sistemul Academiei Române, la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, sub îndrumarea consacratului arheolog Radu Popa. Însă destinul îl obligă pe tânărul

arheolog să se transfere, datorită morții premature al conducătorului său de doctorat, în 1993, la Sibiu, la Institutul de Cercetări Socio-Umane, sub coordonarea profesorului Paul Niedermaier, unde în 1997 își susține cu succes teza. Lucrarea de doctorat pe care o publică la scurtă vreme după susținerea ei, oferă pentru prima dată în istoriografia din România o inedită sinteză și clasificare, o interpretare și o contextualizare a „armelor nobile” medievale transilvănene, cum sunt denumite sugestiv de autor. În perioada redactării tezei de doctorat și ulterior obținerii titlului de doctor, formarea sa profesională a fost completată prin participarea la stagii de documentare, facilitate de obținerea unor burse, în Germania în 1990, 1994, 1995 și 1999 sau în Ungaria în 1994.

Anii de după 1989 aduc o schimbare majoră în cursul evenimentelor din viața sa, astfel că din 1 ianuarie 1991 este angajat ca cercetător cu normă întreagă la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu până în 1999, în paralel predând în această perioadă ca lector asociat cursurile de istorie medie universală și istoria Transilvaniei în epoca migrațiilor și în Evul Mediu timpuriu la Universitatea din Sibiu, denumită din 1995 Universitatea „Lucian Blaga” (ULBS), iar în perioada 1995–1997 ca lector asociat și la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Din 1 octombrie 1999, devine conferențiar universitar titular la universitatea sibiană, unde în 2007 obține titlu de profesor universitar și din 2010 dreptul de a conduce doctorate, postură din care cu vocație și talent didactic a îndrumat doctoranzi și numeroase generații de studenți.

Simultan cu activitatea didactică universitară, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, unde și-a păstrat jumătate de normă (1996–2016 cercetător principal III și din 2016 cercetător științific I), din anul 2000 și până azi a coordonat și coordonează, în calitate de redactor-șef, editarea revistei *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, cea mai veche publicație periodică redactată în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane și singura revistă științifică de limbă germană care apare sub egida Academiei Române.

Privit prin prisma activităților editoriale, datorită prestigiului științific, autorul a fost cooptat ca membru în colegii de redacție ale diferitelor reviste din țară sau străinătate: „Acta Terrae

Septemcastrensis" (din 2002), „Apulum" (din 2008), „Transilvania" (din 2009), „Brukenthal". „Acta Musei" (din 2009), „Valachica", „Studii și cercetări de istorie și istoria culturii" (din 2010), „Cronica cercetărilor arheologice din România" (2011–2016), „Ziridava" (din 2011), „Acta Militaria Medievalia", editată în cadrul Muzeului de Istorie din Sanok, Polonia (din 2013).

Nucleul preocupărilor sale științifice a fost dominat de cercetările arheologice, 1991 reprezentând anul în care începe amplul șantier arheologic de la Orăștie-cetate pe care îl va coordona pe parcursul mai multor campanii de vară, din 1991 până în 2000, punctul central și spectaculos al acestor săpături fiind descoperirea rotondei romanice de secol XII și fragmente dintr-o palisadă datată anterior rotondei. În acești ani este angrenat și în alte cercetări arheologice în diferite alte puncte de pe raza municipiului Orăștie sau în proximitatea acestuia (Dealul Pemilor, Mănăstirea Franciscană, biserica greco-catolică Sf. Nicolae, Dealul Pemilor) și în localități din județul Hunedoara (Geoagiu de Jos, Hunedoara, Cucuiș, Sibiușel, Mada, Râu de Mori, Ilia, Roșcani). Aceste cercetări au adus informații prețioase despre două noi necropole, cele de la Orăștie din perioada migrațiilor datate în secolele IX–XI (Dealul Pemilor , și datări relative ale edificiilor ecleziastice sau fortificațiilor din localitățile mai sus amintite. În 2017, în amintirea colaborărilor cu Radu Popa pe șantierele arheologice la bisericile din Țara Hațegului, Zeno Karl Pinter revine după o lungă perioadă, asupra subiectului privind vechile biserici din zona Țării Hațegului cu un studiu despre identificarea bisericii din Băuțar.

Începând cu anul 2000, interesul cercetărilor arheologice și al preocupărilor științifice ale lui Zeno Karl Pinter se va transfera în orașul Sibiu (str. Vopsitorilor nr. 13, str. Avram Iancu nr. 1–3, Piața Huet-rotundă, Biserica evanghelică – transeptul de nord, Piața Mică nr. 24, Piața Mare, str. Lector nr 1, 1–3, 3A), pentru o perioadă scurtă de timp la bisericile fortificate săsești (Cenade, Ruja), la Noșlac sau Gâmbaș și din 2002 în Dobrogea, la Capidava, în acest ultim punct desfășurându-se cercetări până în prezent. Debutul cercetărilor de la Capidava a fost facilitat de regretatul Profesor Radu Florescu, care, în calitate de titular al cursurilor de Istoria Artei, Muzeologie și Antropologie culturală la ULBS, a dorit ca o echipă sibiană să preia

cea ce este cunoscut ca sectorul VIII extra muros de la Capidava. În această zonă cercetările au debutat în anul 2002 sub coordonarea lui Zeno Karl Pinter și a asistentului său de la acea dată, Ioan Marian Țiplic. În 2011–2016 a participat alături de colegi de la diferite muzee în cercetările arheologice de pe tronsonul autostrăzii Orăștie-Sibiu.

Spirit organizatoric, fin diplomat, cu un caracter generos și tolerant, Zeno Karl Pinter s-a implicat și a angrenat colegi de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Muzeul Național Brukenthal, Complexul Național Muzeal ASTRA și Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu în organizarea unor conferințe naționale și internaționale. Una dintre cele mai longevive este cea intitulată Relații interetnice în Transilvania / Interethnic Relations in Transylvania, a cărei primă ediție a avut loc în anul 2005 la Sibiu (coordonată împreună cu Ioan Marian Țiplic și Maria Crîngaci Țiplic), și care a ajuns în prezent la a 11-a ediție (2018). Aceste conferințe au fost finalizate prin editarea de volume colective în cadrul seriei Relații interetnice în Transilvania, 3 volume fiind publicate între 2005 și 2018.

De-a lungul timpului a fost coautor în volume colective cu tematică variată, coautor al Repertoriului arheologic al județului Sibiu, al unor volume cu subiecte ce se axează pe podoabe și accesorii vestimentare descoperite în necropole de secolele IX–XI din Transilvania sau al unei monografii arheologice despre un dispărut și descoperit cu ocazia cercetărilor arheologice realizate cu ocazia construirii autostrăzii, în zona Miercurea Băi Cunța.

Rezultatele sale obținute în urma cercetării și valorificării patrimoniului cultural și arheologic sunt confirmate atât de către Ministerul Culturii și Cultelor prin acordarea atestatului de arheolog expert în anul 2000 cât și de către Institutul German de Arheologie din Berlin (Deutsches Archäologisches Institut, DAI) prin conferirea în 2012 a titlului de membru corespondent al DAI, dar și prin numirea ca membru în Comisia Națională de Arheologie (2008–2016), membru în Comisia Națională a Monumentelor Istorice (2012–2016), președinte al Comisiei Naționale de Arheologie (2011–2016), membru și vicepreședinte al Comisiei Zonale (nr. 9) a Monumentelor Istorice (2016–2018).

Activitatea sa universitară și cea de cercetător în cadrul institutului sibian este dublată de componenta administrativă și politică, prin numirea, alegerea și implicarea sa în diferite funcții sau ca membru în diferite comisii, consilii științifice sau asociații profesionale: 2002–2005 șef al Catedrei de Istorie Antică și Medievală din cadrul Facultății de Istorie și Patrimoniu „Nicolae Lupu”, Universitatea

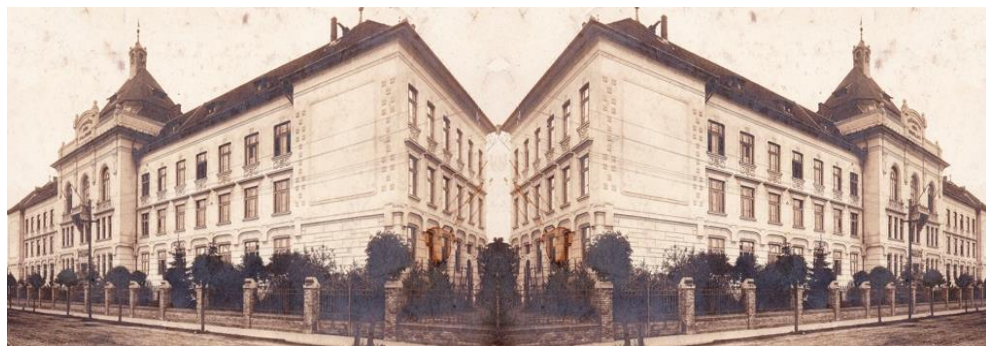
„Lucian Blaga” Sibiu, din 2006 secretar al Consiliului științific al Muzeului Național Brukenthal din Sibiu, din 1992 membru al Cercului de Studii Transilvane (Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde e.V., Heidelberg), din ianuarie 2003, vicepreședinte al Asociației de Prietenie Sibiu-Klagenfurt, din 2005 membru în Comisia de cultură și în Comisia de învățământ a Consiliului Minorităților Naționale din România, din 2014 membru în Consiliul științific al Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu.

Ca reprezentant al minorității germane este numit, în perioada 18 ianuarie 2005 – 24 februarie 2010, subsecretar de stat al Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României, iar din 2018 până în 2022 a fost președinte al Forumului Democrat al Germanilor din România – Centrul Sibiu. Ca din 2012 până în prezent este consilier în Consiliul Local al Municipiului Sibiu.

Referințe

Biografia personalității prezentate;

Maria Crîngaci Țiplic, Ioan Marian Țiplic, „IN HONOREM Zeno Karl Pinter la a 60-a aniversare”.

Sabin Adrian Luca

Profesor universitar, doctor în științe – istorie, director al Muzeului Brukenthal din Sibiu, arheolog, cercetător științific preocupat de Neolitic și Preistorie.

S-a născut la 18 mai 1959, în Beiuș, jud. Bihor, a făcut școala primară și gimnaziul la Beiuș, iar studiile liceale la Șimleul Silvaniei (jud. Sălaj), la unul din cele mai prestigioase licee inaugurate după Marea Unire din 1918, „Simion Bărnuțiu”. Schimbarea localității se datorează carierei de militar a tatălui, pe care obligațiile de serviciu l-au adus pe meleaguri sălăjene.

Începând din anul 1979 ia contact și intră în lumea academică la Universitatea „Bebeș- Bolyai” din Cluj- Napoca, la Facultatea de Istorie și Filosofie, pe care o absolvă în 1983 cu lucrarea de licență coordonată de Prof. Dr. Hadrian Daicoviciu, despre care într-un studiu referitor la profesorii lui scria „venea la curs cu fruntea sus și cu un petic de hârtie pe care erau ideile generale ale cursului și de pe care vorbea ore întregi” ... mi-aduc și eu aminte ... cu o voce plăcută, idei clare, logică perfectă care te cucereau, uitai să iei notițe, te îndrăgosteai de materie și așteptai cu drag cursurile următoare. La lucrarea de licență i-am fost sfătuitor atât eu, cât și colegul și fostul meu dascăl și prieten Nicolae Vlassa.

Începând din vacanțele anului I a fost pe mai toate șantierele arheologice conduse de mine și nu au fost ușoare: dormitul în cort, spălatul în Dunăre, Timiș, trezirea la 6:00 dimineța, munca la soare sau sub ploaie, seara la focul de tabără și la corturi. A iubit și iubește arheologia, pornire din clasa a șasea, pe care o mărturisește determinată de vocea, figura, logica lui Hadrian Daicoviciu. Eu, mai timpuriu născut, am avut ca model pe tatăl lui Hadrian, pe Constantin Daicoviciu cu statura de senator roman, cu o voce profundă, aceeași logică perfectă, cu ochii scânteind și electrizând sălile de conferințe. După terminarea facultății a fost repartizat la Șiria, unde a făcut primele sale descoperiri arheologice din zonă (Iosaș-Anele și altele).

Ucenicia de arheolog a început-o pe băncile facultății, ca noi toți cei

de la Cluj, unde la începutul anului universitar la Cercul de arheologie și istorie veche trebuia ca fiecare student să prezinte șantierele pe care a fost, principalele rezultate și nu era ușor căci erau întrebări puse de conducător sau de studenți din ani mai mari.

La Muzeul din Reșița a intrat ca arheolog după primul an de învățământ cu repartizare obligatorie, desigur ca mulți alții cu negație de la Minister tot prin grija lui Hadrian Daicoviciu, dar și prin dorința Directorului Muzeului, profesorul Ilie Uzum, care l-a văzut, urmărit și cunoscut pe șantierele de la Gornea, Moldova Veche, Divici, Valea Timișului și altele. Ilie Uzum l-a adus la Muzeul din Reșița, unde a creat o echipă puternică de arheologi, mai toți apoi personalități ai arheologiei. Sunt multe de povestit despre munca, hărnicia și devotamentul pe șantierele arheologice ale studentului pe atunci Sabin Adrian Luca - alias Babu. Ca student a participat pe 11 șantier arheologice, în 16 campanii de săpături dintre care 9 cu noi, iar unele șantier le-a preluat mai apoi ca arheolog. A mai participat pe șantierele lui Nicolae Vlăssă la Cheile Aiudului, la Jupa cu Richard Petrovski, Valea Timișului cu Marian Gumă, la Suplacul de Barcău cu Doina Ignat, la Zăuan cu noi și Eva Lako. Pe acele șantier a avut posibilitatea de a cunoaște materiale, tehnici de săpătură din Neolitic până în Epoca medievală timpurie.

Din 1985 conduce primele sale șantier, fiind membru în mai multe colective și responsabil în peste 14 șantier cu 41 de campanii de cercetări anuale. A ajuns la rândul său formator de școală arheologică pe șantierele unde și-a recrutat și instruit colaboratorii. Pe aceste șantier a cunoscut cultura materială, viața spirituală, dar mai ales ceramica din toate epocile istoriei vechi, cunoștințe care i-au servit la publicarea și corectarea unor repertorii arheologice care au văzut lumina tiparului după zeci de ani de așteptare, cu manuscrise îngălbenite de vreme, cu bibliografia adusă la zi.

În rețeaua muzeală și-a început activitatea, așa cum am menționat, la Muzeul din Reșița, Arad și mai apoi la Sibiu, la Muzeul Brukenthal. La muzee a organizat sau a participat la șantier arheologice, expoziții, sesiuni, simpozioane naționale sau internaționale (Timișoara-Herculane..., The Vinca culture... 1991), având o activitate deosebit de bogată, dacă ne referim doar la cele peste 50 campanii de șantier arheologice. La Parța a lucrat la codificarea imensului material

arheologic pentru încadrarea lui în baze de date și informații. Dintr-un complex din vecinătatea Sanctuarului la Parța a făcut statistici la peste 20 de lăzi de materiale ceramice. La rândul său pe șantierele sale mari a coordonat înscrierea în baze de date cu colaboratorii săi a câtorva sute de mii de materiale, iar operațiile continuă (de exemplu la Turdaș, Tărtăria). La Sibiu, la Brukenthal, cel mai vechi muzeu din țară, din 6 aprilie 2006 și până în prezent în calitatea sa de Director general a ridicat instituția la cel mai înalt stadiu: au fost curățate, reparate, modernizate, deschise clădiri muzeale, săli, expoziții, publicate rapoarte, cataloage, îndrumare, toate realizate cu un dinamism pe care nu l-a cunoscut nici o altă instituție din țară.

Nu putem cuprinde toate manifestările organizate de Muzeul Brukenthal sub coordonarea sa, dar amintim peste 10 manifestări organizate prin câștigarea de granturi cu profile internaționale: Om - obiect muzeal, Indoor-Outdoor ambele în 2014. Sunt alte numeroase colaborări și expoziții internaționale cu Deutsche Bundes Stiftung (2013-2015), Administrarea fondului cultural național (2013-2015), patru activități în programul Regio (2012), expoziții și colaborări internaționale sub egida Uniunii Europene, ICOM, în Europa, Turcia, Anglia, Italia.

Pentru cercetarea și cunoașterea Neoliticului și rolului jucat de Transilvania, descoperirile, materialele în cadrul acestor procese, amintim unele simpozioane și expoziții internaționale la care au participat instituții de prestigiu, unele inițiate de noi la Sibiu (Scrierea Neolitică (cu USA, Italia la Cluj) sau în Europa: Neolitizarea Peninsulei Balcanice, Originea Neoliticului în SE și Centrul Europei; The Turdaș culture. Toate acestea însoțite de expoziții, cataloage, volume de comunicări în colaborare cu universități și instituții europene din care enumerăm doar câteva: Institute of Archaeomythology, London Institute of Archaeology, Universita' Degli Studi di Roma La Sapienza, Route and Itineraries, from the virtual Museum of the European Roots ș.a.

Carierea universitară o începe la 1 octombrie 1991 ca lector, iar prin entuziasmul său legat de cercetările arheologice atrage un număr mare de studenți la cercurile de arheologie, care participă în practica arheologică pe șantierele de la Turdaș, Orăștie, Hunedoara. Dintre aceștia își va recruta numeroși colaboratori, apoi colegi. Îmi aduc

aminte că invitat fiind să țin o prelegere la Cercul de arheologie la Sibiu despre Sanctuarul de la Parța, m-am trezit cu un amfiteatru plin, fiind între 60-80 de studenți, foarte probabil și de la alte facultăți sau discipline.

Pentru a promova în cariera universitară, Sabin Adrian Luca nu a ezitat să-și vândă mașina, o Dacia, mai mult a soției, pentru a tipări cu acei bani două cărți care-i permiteau să acceadă la poziția de conferențiar (din 1999), la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, unde a funcționat la Facultatea de Istorie și Patrimoniu Nicolae Lupu. Acolo a parcurs gradele universitare până la funcția de profesor universitar (2003) și conducător de doctorate (2007). În intervalul 2000-2004 - a fost Șeful Catedrei de Istorie antică și medievală din cadrul facultății. A avut apoi funcții administrative, ca Prodecan în cadrul Facultății de Istorie și Patrimoniu, Sibiu.

Din dorința sa de a pune bazele unor cercetări temeinice, în 2001 cu sprijinul unor colegi din București a creat un important centru de cercetare, respectiv Institutul pentru cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural transilvănean în context european, al cărui director a fost, înființând și o revistă a acestuia, *Acta Terrae Septemcastrensis* (I. 2002). Centrul de cercetare amintit, parte a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, a fost recunoscut de către CNCSIS (Centru de cercetare de categoria B, 7 iunie 2003). Acolo au fost angajați și promovați colaboratorii săi de pe șantierele arheologice, iar revista amintită, pe care a editat-o cu colegii săi și pe care până în ultima vreme a susținut-o chiar financiar, a dus peste hotare și în țară principalele rezultate ale sale și colaboratorilor. La această revistă (ce a apărut uneori în două numere pe parcursul unui an, nr. V și VI) au participat cu studii interesante nume de prestigiu din cercetarea arheologică românească.

În dorința sa de a dezvolta o Școală doctorală, Sabin Adrian Luca, după discuțiile cu profesorul Radu Florescu, un inimos, cult și devotat cercetător, educator al generațiilor de muzeografi. La acea școală doctorală a îndrumat pe cei mai apropiați colaboratori ai săi, preocupați de Neolitic și Preistorie. Tuturor le-a sprijinit activitatea, publicându-le tezele de doctorat imediat fiind corectate pentru tipar.

A susținut cursuri ca profesor asociat sau visiting professor la: Université des Sciences et Technologies de Lille, Franța; Freie

Universitat Berlin, Heidelberg Universitat, Germania; Academia Română (Institutul de Arheologie - 1990-1992); Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (Facultatea de Istorie-Filozofie - 1992-1995); dar și la centrele de perfecționare: Centrul de Perfecționare a Cadrelor din Ministerul Culturii, București, pentru noile generații de muzeografi.

În dorința sa de perfecționare continuă s-a angajat la cursuri legate de Ingineria și Pedagogia nvatarii la distanță, organizare, concepție, realizare; Arheologia preistorică europeană; Arheologia preistorică, Istoria comunitatilor străvechi și vechi; Muzeologie generală; Predarea cunoștințelor generale de istorie; Formarea aptitudinilor necesare cercetării arheologice. Pentru toate acestea și în cadrul activitătilor universitare a realizat și tipărit cursuri universitare, unele fiind traduse în limbi de circulație la universitatile din străinătate. Munca și activitatea sa au fost apreciate la nivel național și internațional. A primit ca recunoștință pentru activitătile sale o serie de ordine de recunoaștere de la Ministerul Culturii (2003, 2007, 2008, 2009, 2015-2018), Ordinul Ministrului nvamantului și Cercetării (2012), prin care a fost numit în comisii de atestare CNATDCU; din 2007 - expert-evaluator CNCSIS (actual CNCS) (peste 20 de misiuni). Din 2016 a făcut parte ca membru în Consiliul științific al Muzeului Național al Banatului, Timișoara. A fost expert-evaluator 2021 august, AFCN (peste 10 misiuni); martie, ARACIS (peste 10 misiuni) și multe altele.

Pentru valorificarea cercetărilor arheologice, istorice, culturale și de artă din patrimoniului cultural a fost redactor la seriile: Bibliotheca Septemcastrensis (25 de volume); Bibliotheca Brukenthal, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu (82 de volume); Brukenthal. Acta Musei, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu (12 volume). A ajutat și contribuit la alte prestigioase reviste cu studii sau îndrumări, precum Corviniana (Hunedoara), Transilvania (Sibiu), Annales D'Universite „Valahia” (Târgoviște), Studia Universitatis Cibiniensis (Sibiu), Buletinul Muzeului Județean (Teleorman); Analele Universitatii Creștine „Dimitrie Cantemir” (București); Ziridava. Studia Archaeologica (Muzeul Arad).

La cele de mai sus nu trebuie să uităm activitatea sa publicistică, pe care este imposibil să o sintetizăm (peste 42 de cărți, altele sub tipar, peste 320 de studii și altele sub tipar), lucrările fiind analitice, de

sinteză, monografiile, note, recenzii, scrise în limba română și/sau limbi de circulație europeană.

Pentru activitatea sa în diferite domenii ale cercetării, științei, culturii și artei sau ca manager a primit peste 17 premii naționale sau internaționale din care amintim doar câteva:

În România: Academia Romană: Premiul „A. D. Xenopol” pentru lucrarea: Tărtăria rediviva (2018); „Senator de Onoare” al Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu (2018); Meritul Cultural în grad de Comandor, cu ocazia sărbătorii a 200 de ani de la deschiderea pentru public a Muzeului Brukenthal (2017).

Nu mai puține au fost recunoașterile internaționale ale activităților sale științifice sau culturale: Franța, parlamentul regional al Corsicii, Medalia „Insula di Corsica”, Sibiu, 2013; personal; Premiul național special „Cel mai promițător Brand românesc”, în numele Muzeului Național Brukenthal, București, 2012; 2010, Istanbul; Dubrovnik în Croația 2011, „The Best in Heritage”, pentru și în numele Muzeului Național Brukenthal; Austria, Ordinul „Sfântul Gheorghe” și membru, Viena, 2011; Belgia, Premiul „Prix Patrimoine”, Centre de Documentation du Patrimoine Flamand, 2010; Polonia, Premiul „Bene Merenti”, Muzeul Național Gdansk, 2010; Uniunea Europeană, Premiul Uniunii Europene pentru patrimoniu cultural, „Europa Nostra” 2010, categoria - Educație, instruire și conștientizare; Franța, conferirea diplomei și medaliei de aur din partea Asociației naționale „Le Merite et Devouement Français” (2009); Regatul Belgiei, conferirea prin decret regal a titlului de Cavaler al Ordinului Coroanei (2009). Cele mai multe distincții au fost acordate în nume personal.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Gheorghe - Corneliu Lazarovici, articolul „In Honorem Prof.univ.dr. Sabin Adrian Luca la 60 de ani” din volumul „In honorem prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca: Istorie și destin” coordonat de Raluca Teodorescu, Alexandru Constantin Chituță, Adrian Georgescu, Anamaria Tudorie; editor.: Dana Hrib, Editura Muzeului Național Brukenthal, Sibiu, 2019.

Valentin Gabriel Orga

Profesor universitar, doctor în științe, director general al Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca.

S-a născut, la 12 octombrie 1965, și s-a format în Hunedoara, oraș în care urmează studiile preuniversitare la Hunedoara. Absolvent al Facultativilor de „Istorie și Filozofie”, secția Istorie (1989-1994) și Litere, specializarea Etnologie (1990-1994) din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Doctor în istorie (2002), coord. prof. univ. dr. Nicolae Bocșan. Muzeograf la Muzeul de Istorie și Artă Sălaj (1994-1996); redactor, secretar general de redacție la ziarul „Transilvania Sport” (1996-1998); bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” (1997-prezent); asistent cercetare la Institutul de Istorie Orală din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (1998-1999), lector universitar (2003-2004), conferențiar universitar din anul 2004 la Facultatea de Istorie și Filosofie, UBB; secretar științific al Institutului de Istorie Orală (2004-prezent); coordonator al departamentului Dezvoltarea, prelucrarea și conservarea colecțiilor, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” (2006-2016); Director general al Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca (2016-prezent).

Istoric, specializat în următoarele domenii: biblioteconomie și știința informării; istorie orală; istoria contemporană a României (mișcarea studențească din centrul universitar Cluj - 1922-1926, rezistența anticomunistă); istoria modernă a României (mișcarea națională a românilor din Transilvania - a doua jumătate a sec. XIX - începutul sec. XX); istoria presei românești; etnologie.

«Am avut norocul să trec prin mâinile unor dascăli deosebiți. Profesorul Gheorghe Alimpesc mi-a stârnit pasiunea pentru istorie prin frumoasele ore pe care le făcea pentru noi, elevi în clasa a patra ce o aveam învățătoare pe soția sa. Profesorul Pavel Munteanu mi-a susținut decizia de a încerca să urmez Facultatea de Istorie. În cei patru

ani de liceu, dirigintele Hristache Boiangiu a „lucrat” la personalitatea noastră, sădindu-ne spiritul de competiție, învățându-nesă trecem peste eșecuri și să ne urmăm visul. La Școala nr. 11 și apoi la liceu, am avut norocul să facem geografie cu prof. Simion Florea, cel care organiza excursii și ne-a dezvăluit frumusețile României. Nu îi pot uita pe profesorii Maria Gheorghe, Rodica Pop-Anița, Vichentie Giurgiu. Aceștia aveau să li se alăture profesorii de la Universitatea din Cluj: academicienii Pompiliu Teodor și Camil Mureșanu, apoi mult mai tinerii pe atunci Doru Radosav și Nicolae Bocșan, dar și ceilalți.

După o ratare a admiterii la Universitatea din Iași în anul 1984, mi-am satisfăcut stagiul militar la o unitate specială de pază și apărarea obiectivelor prezidențiale, experiență care mi-a permis să descopăr ce însemna cu adevărat „cel mai iubit fiu al poporului”, deschizându-mi-se ochii pentru ce însemna comunismul. A urmat o perioadă de peste 3 ani în care am fost „om al muncii” în Combinatul Siderurgic Hunedoara. Mediul acela muncitoresc, incertitudinile ce se conturau pentru generația tânără (se făceau „concentrări” sau detașări la șantierul de la Casa Poporului, precum și detașări la mină în Valea Jiului pentru acoperirea deficitului de forță de muncă), m-au mobilizat și în 1988 am reluat cu fervoare pregătirea pentru admitere la Istorie la Cluj. Am avut noroc la cea de-a treia încercare, în 1989, când mi-am împlinit visul. Norocul a fost și mai mare odată cu Revoluția din decembrie '89, moment care a schimbat foarte mult învățământul superior, mai ales în domeniul științelor socio-umane.

Am exploatat din plin oportunitățile oferite de deschiderile și reformele din acei ani. Se înființaseră noi specializări, la care ne puteam înscrie fără admitere, doar pentru că eram deja studenți la UBB. Ca urmare, în toamna anului 1990 mă înscrisesem și la Facultatea de Litere, la specializarea Etnologie, iar în 1991 la Jurnalism, secție ce fusese înființată în cadrul Facultății de Istorie. În planul de învățământ de la Istorie ni se incluseră și cursuri ca specializări secundare pentru Arhivistică, Biblioteconomie și Muzeografie. Eu optasem pentru Biblioteconomie. Toate acestea mi-au folosit în anii următori. Cochetasem cu ziaristica în studenție (ziarul „Piramida” și Radio Cluj), dar și în anii imediat următori, pentru ca, o perioadă, să fac parte

dintr-o echipă redacțională, ajungând chiar secretar de redacție („Transilvania Sport”: 1996-1998). În perioada 1994-1996 am fost etnograf la Muzeul de Istorie și Artă din Zalău. Deși avusesem oferta de a lucra la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj încă din 1994, am ajuns bibliotecar abia în 1997 și pot să spun că a fost locul de care m-am simțit cel mai mult legat încă din anii de studenție. Destinul! Începând cu octombrie 2003 am devenit și lector la Facultatea de Istorie și Filosofie, pentru specializarea Biblioteconomie, iar în anul următor am promovat conferențiar.

Chiar și hobbyurile m-au păstrat în jurul cărții, căci începând cu anul 2000 am început o colaborare cu Editura Argonaut, a cărei producție editoriale am manageriat-o până în anul 2016.

În iunie 2016 am fost numit director general interimar al Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, iar în decembrie același an am obținut prin concurs organizat de Ministerul Educației postul ca titular.

Prin subiectul tezei de doctorat și apoi prin o mare parte a activității de cercetare am continuat să rămân în legătură cu ținuturile oraștiene.”

Mereu am fost atent la cine spune ceva de bine sau ceva critic la adresa mea. Sunt persoane care prin competențele, experiența lor pot exprima păreri pertinente, care prin ceea ce spun mă pot ajuta să îmi corectez minusurile, ori mă pot încuraja prin aprecierea exprimată. Subiectiv vorbind, pentru mine biblioteca reprezintă locul potrivit pentru sufletul și preocupările mele. În sensul sintagmei „omul potrivit la locul potrivit”, dat fiind că am fost îndemnat să preiau o asemenea responsabilitate - de director general al BCU - susținerea pe care am avut-o în acești ani, realizările instituției, relația cu colectivul bibliotecii... toate acestea mă încurajează, mă întăresc.

Ca dascăl, aprecierile exprimate sub diverse forme de către studenți nu pot decât să mă onoreze.

În primul rând, alături de câțiva colaboratori, vom porni o campanie de promovare a studiilor în specialitatea Științele Informării, astfel ca în viitor să atragem cât mai mulți absolvenți de liceu.

Este nevoie ca împreună cu ceilalți colegi din țară, cu sprijinul

asociațiilor profesionale, să regândim strategia de formare a viitorilor specialiști în știința informării, astfel încât domeniul să devină mai atractiv.

Nu exclud, mereu „impulsionat” de alți colegi de branșă, să depun habilitarea pentru a putea coordona doctorate în acest domeniu.

Mi s-au întâmplat multe lucruri frumoase în viață. Pot să spun că sunt împlinit profesional și personal. La unele nu am visat... Nu am fost un tip cu ambiții în a avea funcții, popularitate... Dar ceea ce mi-am dorit cu ardoare s-a împlinit; e legat de familie. Am părinți extraordinari, care s-au sacrificat pentru mine, iar eu mi-am dorit să le pot oferi satisfacție. Sunt sigur că i-am făcut mândri de mine. Mi-au fost modele din toate punctele de vedere. De la ei am dobândit cultul muncii și modestia, dar mai ales m-au învățat iubirea și respectul. Când eram adolescent, am remarcat că tatăl meu era apreciat ca un om de cuvânt. Mereu îmi spunea că cel mai important lucru e să îți respecti cuvântul. Am încercat să îi semăn. Așa cum am mai spus, părinții m-au învățat că totul se obține prin multă muncă, iar ce obții cu greu, tăinuiește. Viața mi-a confirmat. Singura calitate pe care am curajul să o recunosc, să o asum este „disponibilitatea” mare pentru muncă. În acest decupaj de frumos la care sunt invitat, cea mai frumoasă este familia pe care o am: soția, care m-a înțeles și m-a susținut, dar mai ales fiul meu, Andrei.

„Destinul nostru nu e scris în stele, ci în noi înșine.”, acceptând întrebarea în sensul unei „definiții” date de Shakespeare. Prin urmare, mare parte din energii le voi investi în finalizarea proiectelor începute, atât cele instituționale, cât și cele personale. Reușita acestora va da contur experienței personale și îmi va influența traiectoria viitoare, atât cea managerială, cât și cea științifică. Orice reușită potențiază o nouă provocare, un nou proiect. În acest registru am schițat câteva proiecte pe care le voi avea în vedere, dacă timpul și sănătatea îmi vor permite...»

Membru în colegiile de redacție ale publicațiilor: „Anuarul Institutului de Istorie Orală”; „Revista Bistriței”; „Studia UBB” - seria Historia; „Lecturn” - revista BCU Timișoara; membru în consiliul științific al „Anuarului Muzeului Etnografic al Transilvaniei”; „Sargetia” - Acta Musei Devensis; redactor-șef al editurii Argonaut

din Cluj-Napoca (2000-2016); coordonator de colecții la editurile Argonaut și Școala Ardeleană. Proiecte: coordonator al echipei de cercetare în cadrul proiectului internațional Amintiri pentru viitor (Remember for the Future) - promotor Asociația Universităților Populare din Germania (2002-2003); coordonator al cercetării de teren în proiectul Război și Pace. Povestiri ale germanilor din România (2003-2004), director de proiect: prof. univ. dr. Doru Radosav, proiect finanțat de IFA - Stuttgart; director de grant: Granița, refugiul și exilul în memoria colectivă. Românii și maghiarii din nord-vestul Transilvaniei de la ocupația hortystă la integrarea europeană. Cercetare de istorie orală (2005-2007) (Grant tip A- Cod CNCSIS - 212);

Premii naționale:

Premiul Media de Excelență 2018 (secțiunea Educație) oferit de organizația Amprenta Advertising și Trustul Digi, 2018;

„Premiul pentru monografie al Facultății de Istorie și Filosofie”, Universitatea Babeș-Bolyai, 2018;

Premiul „Radu R. Rosetti” al Fundației culturale Magazin istoric, 2022 și Premiul „Constantin C. Giurescu” acordat de Societatea de Științe Istorice din România, 2022, ambele pentru lucrarea: Armata Română pe Frontul de Est în imagini (1941 – 1944) – editori: Ottmar Trașcă, Valentin Orga, Adrian Boda, Jozsef Benkő (Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2021).

Lucrări publicate (selectiv):

Volume de autor:

Moța - file de viață, pagini de istorie, Cluj-Napoca, Argonaut, 1999, ediția revăzută și adăugită 2018; Aurel Vlad. Istorie și destin, Cluj-Napoca, Argonaut, 2001, ediția a II-a, 2005, ediția revăzută și adăugită 2018; Introducere în biblioteconomie, Cluj-Napoca, Argonaut, 2004; Teoria și practica editării. Curs, Cluj-Napoca, Argonaut, 2008; Sebastian Bornemisa (1890-1953), Cluj-Napoca, Argonaut, 2018, 200 p.; ediția a II-a, 2020.

Coautor la volumele: Vețel - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2002; Apold - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2003; Rezistența armată anticomunistă. Studiu de caz: zona Huedin. Cercetare de istorie orală, Cluj-Napoca, Argonaut, 2003; Mișcarea de rezistență anticomunistă din România: Banatul

montan. Mărturii, 2 vol., Cluj-Napoca, Argonaut, 2015, Centre de Documentare și Informare. Manual de bune practici, Cluj-Napoca, Argonaut, 2015; Oameni care au făcut Unirea, Cluj-Napoca, Argonaut, 2018; Universitatea din Cluj în perioada interbelică, vol. I-IV, (coautor vol. I), Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2019.

Editor/coordonator:

Familie și societate. Studii de Istorie a Transilvaniei (III), (coordonatori V. Orga și I. Costea), Cluj-Napoca, Clusium, 1999; Studii de istorie a Transilvaniei (IV), (coordonatori V. Orga și I. Costea), Cluj-Napoca, Accent, 2000; Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Grupul „Cruce și Spadă”, Cluj-Napoca, Argonaut, 2005; Sașii transilvăneni între statornicie și dezrădăcinare. Die Siebenburger Sachsen zwischen Heimattreue und Entwurzelung (editori: C. Gaiu, V. Orga), Cluj-Napoca, Accent, 2006; Credenționar. Cartea Marii Uniri, 2 vol., (coordonatori D. Radosav, V. Orga, Al.-B. Bud), Cluj-Napoca, Argonaut, 2018.

Ediții îngrijite:

Elie Dăianu, Însemnări din închisoare și exil, vol.I-II, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2002-2003 (Ediție îngrijită de V. Orga, M. Aldea, C. Budeancă); Ion Oprișan, 21 de luni pe căile robiei, ediție îngrijită și studiu introductiv de V. Orga, C. Budeancă, Cluj-Napoca, Argonaut, 2003; Sebastian Bornemisa, Duhul cel rău, ediție îngrijită de Iulia-Veronica Pop, studiu introductiv V. Orga, Cluj-Napoca, Argonaut, 2018; Gh. Ionescu, Jurnalul meu de front (1940-1941), studiu introductiv de V. Orga, C. Jurju, ediție îngrijită de V. Orga, C. Budeancă, Cluj-Napoca, Argonaut, 201; Francisc Hossu-Longin, Amintiri. Însemnări, ediție îngrijită de V. Orga, Cluj-Napoca, Argonaut.

Studii (selectiv):

Implicarea lui Ioan Mișu și Aurel Vlad în politica PNR după 1910, în Studii de istorie a Transilvaniei. Volum dedicat istoricului Ioachim Lazăr la 70 de ani, Cluj-Napoca, Argonaut, 2012; De la haiducie la opoziție față de regimul comunist: Grigore Bașotă din Runcu Salvei, în Fabricat în Runcu Salvei, Cluj-Napoca, Eikon, 2013; Sebastian Bornemisa și proiectul său jurnalistic-editorial de la Orăștie, în Fascinația trecutului. Omagiu istoricului Simion Retegan la împlinirea

vârstei de 75 de ani, Cluj-Napoca, Mega; Argonaut, 2014; Sistemul financiar-bancar din ținutul Orăștiei, în Diversitate culturală, realități politice și multiconfesionale în Transilvania și Banat (sec. XVIII-XX). Cercetătorului științific gr. I dr. Dumitru Suciuc la împlinirea vârstei de 70 de ani, Cluj-Napoca, Argonaut, 2014; Drumul spre Marea Unire, în Marea Unire și Sălajul. Contribuții documentare, Zalău, Caiete Silvane, 2018; „Mica istorie” a Marii Uniri, în Contribuția locuitorilor din Zona Huedin la realizarea României Mari, Cluj-Napoca, Argonaut, 2018.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Maria Razba, Personalități hunedorene: oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX), Deva, Emia, 2004, p. 347; Județul Hunedoara. Monografie, vol. 5: Personalități hunedorene, Deva, Emia, 2015;

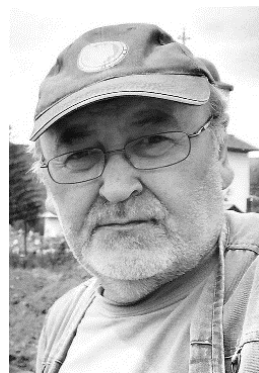
Ioan Vlad, Georgeta-Ileana Cizmaș „Hunedoreni cu care ne mândrim: Destinul nostru nu e scris în stele, ci în noi înșine”, Accent Media, Deva, 16 septembrie 2022.

Gheorghe Petrov

Doctor în științe – istorie-, cercetător științific, arheolog.

S-a născut la 15 februarie 1963 în orașul Turda din județul Cluj. Cursurile primare, gimnaziale și liceale le-a urmat la școli din localitatea natală, iar din 1986 a urmat, la curs de zi, Facultatea de Istorie și Filozofie, Secția Istorie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj, pe care a absolvit-o în anul 1991. În 2002 a obținut titlul de Doctor în Istorie al aceleiași universități, cu o lucrare privitoare la istoria și arheologia bisericilor medievale românești din Transilvania, avându-i ca și conducători științifici pe acad. Ștefan Pascu și prof. univ. Nicolae Edroiu.

Este arheolog expert cu stagii îndelungate de activitate și coordonare pe numeroase șantiere arheologice desfășurate pe întreg cuprinsul țării, fiind un cercetător consacrat și specializat în istoria și

arheologia monumentelor și cimitirelor medievale și premoderne, precum și în arheologia contemporană care privește crimele de război și cele ale regimurilor politice totalitare. Începând din anul 1991 a desfășurat activitate de cercetare științifică în cadrul Muzeului Județean de Istorie din Deva și a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj, iar în perioada anilor 2006-2010 și 2012-2020 a lucrat ca expert de investigații speciale în cadrul Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România. Cât timp a funcționat la această instituție guvernamentală a pus bazele și a dezvoltat o activitate inedită de cercetare, care reprezintă un domeniu nou de manifestare în știința și practica arheologică din România, orientat spre arheologia judiciară care privește crimele fostului regim comunist. În acest domeniu s-a ocupat de investigarea reală a cazurilor de crime săvârșite de reprezentanții instituțiilor de represiune ale regimului comunist, desfășurând cercetări de teren pentru căutarea și recuperarea rămășițelor pământești ale victimelor care au fost executate, cu sau fără judecată, precum și a deținuților politici morți în lagăre de muncă și închisori.

În domeniul arheologiei medievale și premoderne a fost membru în colective științifice de cercetare și a condus mai multe șantiere arheologice desfășurate mai ales pe teritoriul județelor Alba și Hunedoara, efectuând cercetări la o serie de monumente laice și religioase, în funcțiune, în ruină sau dispărute, precum și în cimitire aflate în legătură cu edificii bisericesti. În municipiul Orăștie, în perioada 1992-1996, a lucrat pe șantierele arheologice deschise în Cetate (biserica reformată, capela-rotundă, incinta fortificației), la Mănăstirea Franciscană și la ruina fostei biserici greco-catolice. În zona apropiată orașului, între anii 1993-2004 a coordonat cercetările arheologice de la biserica medievală cu plan central (rotonda) din Geoagiu, care s-a dovedit științific că este cel mai vechi edificiu religios din România aflat încă în picioare.

De-a lungul anilor a participat la numeroase conferințe, sesiuni și simpozioane științifice, a fost subiect și consultant în multe filme documentare cu tematică istorică, a organizat expoziții și a publicat cărți de autor precum și numeroase studii, articole și rapoarte de cercetare arheologică.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Ioan Marian Tipilic

Profesor universitar doctor în științe, istoric medievalist, director al Centrului de Cercetare a Patrimoniului și Istoriei Socio-Culturale, cercetător științific.

S-a născut la 11 octombrie 1972 în localitatea Bogatu-Român, jud. Sibiu. Unde a copilărit. Școala generală la Bogatu Român și Școala Generală nr. 7 din Sibiu, anul absolv. 1987, iar studiile medii tot la Sibiu, fiind absolvent al Liceului de Filologie-Istorie „Octavian Goga” promoția 1991. Urmează cursurile Facultății de Litere, Istorie și Jurnalistică a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, cu specializarea istorie-antropologie, obține diploma de licență în istorie în 1996. Face studii aprofundate specializarea Protejarea și valorificarea patrimoniului - 1997 la Sibiu.

În anul 2003 susține teza de doctorat „Sisteme de fortificații în Transilvania (sec. XI-XIV)”, avându-l coordonator pe prof. univ. dr. Paul Niedermaier.

Stagii de documentare în Germania (1999, 2001, 2003, 2014, 2018), Ungaria (1996, 1998), Anglia (2006).

Urcă treptele academice de la asistent de cercetare la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu al Academiei Române (1996-1999). Preparador (1999), asistent (2000), lector (2004), conf. (2009) și prof. univ. (2014) la Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Habilitarea în anul 2014. Conducător de doctorat 2015. Șef al Catedrei de Istorie Veche și Medievală în 2005-2011, Director al Departamentului de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă (2011-2012). Prorector – Programe Academice în cadrul ULBS (2012-2020). Specializat în arheologia perioadei migrațiilor.

A condus peste 20 de șantiere arheologice (Orăștie, Râu de Mori, Drăușeni, Cașolț, Păuca, Sibiu, Cisnădie, Biertan, Șaroș pe Târnava, Șeica Mică, Ruja, Agnita, Seliștat, Capidava). A prezentat 30 de comunicări la sesiuni internaționale din Statele Unite al Americii,

Canada, Marea Britanie, Spania, Franța, Germania, Norvegia, Finlanda, Elveția, Cehia, Croația, Ungaria, Bulgaria, Republica Moldova.

Are o vastă activitate publicistică fiind secretar de redacție și apoi redactor șef al revistei „Acta Terrae Septemcastrensis” (Sibiu) în anii 2002-2007, respectiv din 2019. Membru în colegiile de redacție ale revistelor Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica (Sibiu), Acta Terrae Septemcastrensis (Sibiu), Buletinul Cercului de Medievalistică „Radu Popa” (Sibiu). Director de grant ArhIn – Archaeology, Architecture and Informatics

Este membru al AKSL: Secția România și al grupului de lucru Schola Septemcastrensis. Membru al European Association of Archaeologists (EAA), Praga. Membru al Medieval Central Europe Research Network (MECERN), Budapest. Membru al Medieval Europe Research Center (MERC), York. Arheolog expert înscris în Registrul Arheologilor din România.

Face cercetări asupra necropolelor din secolele X-XI și a unor monumente ecleziastice sau laice din sudul Transilvaniei (Orăștie, Sibiu, Râu de Mori, Cenade, Sibiu, Biertan, Șeica Mică, Șaroș pe Târnavă, Ruja, Agnita, Seliștat, Păuca). A coordonat și coordonează șanteirele arheologice ale ULBS de la Orăștie-Dealul Pemilor X2, Cașolț-Dealul Bisericii și Păuca-Biserica Ungurească. Contribuții la istoria economică a Transilvaniei medievale privind breslele producătorilor de arme între secolele XIV-XVI. Teza de doctorat privind istoria fortificațiilor medievale din Transilvania între secolele XI-XIV. A publicat singur și colaborare 18 volume și peste 50 de studii și articole în volume colective și reviste din România și din alte țări.

Premii:

Premiul „Ad augusta per angusta” pentru cel mai bun tânăr cercetător din ULBS (2006);

Premiul „Nicolae Iorga” al Academiei Române (2009).

Cărți publicate (selectiv):

I.M. Țiplic, Die Grenzverteidigung Siebenbürgens im Mittelalter (10.-14. Jahrhundert), Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde Verlag, Heildelberg, 2007;

I.M. Țiplic, Transylvania in the Early Middle Ages (7th -13th C.),

Heidelberg-Alba Iulia, 2006, Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, ISBN 973-7724-92-5-Altip [Bibliotheca Septemcastrensis, XX];

I.M. Țiplic *Între est și vest. Necropola de la Orăștie Dealul Pemilor X2*, cu contribuții de Zeno Karl Pinter și Maria Crîngaci Țiplic, Editura Honterus, Sibiu, 2022.

I.M. Țiplic, G. Tomegea, Păuca. *O necropolă de incinerare (sec. VIII-IX)*. Catalog, Editura Astra Museum, Sibiu, 2016;

I.M. Țiplic, *Bresle și arme în Transilvania (sec. XIV-XVI)*, Editura Militară, București, 2009;

I.M. Țiplic, *Fortificații medievale timpurii din Transilvania (sec. X-XII)*, Editura Institutul European, Iași, 2007;

I.M. Țiplic, *Organizarea defensivă a Transilvaniei în evul mediu (secolele X-XIV)*, Editura Militară, București, 2007;

I.M. Țiplic, *Fortified Churches of Transylvanian Saxons*, Editura Noi Media Print, București, 2006;

I.M. Țiplic, *Kirchenburgen der Siebenbürger Sachsen*, Editura Noi Media Print, București, 2006;

I.M. Țiplic, *Contribuții la istoria spațiului românesc în perioada migrațiilor și evul mediu timpuriu (sec. V-XIII)*, Institutul European, Iași, 2005. [Academica, 3];

I.M. Țiplic, *Breslele producătorilor de arme din Sibiu, Brașov și Cluj (sec. XIV-XVI)*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2001, [Bibliotheca Septemcastrensis, I];

12. Z. K. Pinter, A. Dragotă, I.M. Țiplic, *Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania*, Editura Altip, Alba Iulia, 2006.

Referință:

Biografie personalității prezentate.

Ianuarie

Adolf Sachsalber	39
Ioan Popovici	40
Ioan D Valeriu Aristotel	41
Octavian Zaharie Oprean	44
Ion Budoiu	46
Ioan Vasiu	48
Ioan Budai-Deleanu	51
Corneliu Mihăilă	56
Ioan Marghita	61
Secui, B. Adrian Ioan	62
Nicolaus Olahus	66
Ana Fabian Grozavu	72
Gilbert Platinca	74
Aurel Nedel	76
Avram P Tudor	80
Alexandru Avramescu	86
Aurel Vlad	86
Béla Zálányi	98
Angela Maria Bănăduc (Curtean)	100
Romulus Vuia	103
Friedrich Wilhelm Schuster	108
Leo Roland Pohloudek-Fabini	110
Mircea Zdrenghea	113
Gavril Tengheru	115
Dominic Stanca	119

Adolf Sachsalber

Profesor universitar, doctor în științele medicale, oftalmolog.

S-a născut la 1 ianuarie 1865 în Orăștie. Studiile medii le face la Sibiu, iar studiile universitare, între 1884–90, la Universitatea de medicină din Innsbruck.

După susținerea tezei de doctorale devine asistent al profesorului său, Michał Borysiekiewicz, pe care l-a urmat la Graz. Ca din 1892 să fie asistent la Clinica oftalmologică universitară.

În 1895 Privatdozent - Priv. Doz. este titlu academic conferit la unele universități europene, în special în țările de limbă germană, cuiva care deține anumite calificări formale care denotă o capacitate (facultas docendi) și permisiunea de a preda (venia legendi) o materie desemnată la cel mai înalt nivel. Să i se acorde titlul Priv.-Doz. de către o universitate, un destinatar trebuie să îndeplinească criteriile stabilite de universitate, care necesită de obicei excelență în cercetare, predare și educație ulterioară. În utilizarea actuală, titlul indică faptul că titularul și-a încheiat abilitarea și, prin urmare, i se acordă permisiunea de a preda și examina studenții în mod independent, fără a avea un post de profesor) la Universitatea din Augeneilkde.

Din anul 1905 devine profesor titular la Universitatea din Graz, universitate care avea și o secție oftalmologică. La Graz, s-a ocupat în principal de teoria glaucomului și de problema glaucomului secundar, descoperind cauza glaucomului în obstrucția drenajului umorii apoase în unghiul camerei. De asemenea, a creat o terapie adecvată pentru ulcerele oculare.

Moare la Graz, 22 decembrie 1905.

Publicații:

- Contribuție la terapia ulcus serpens, în: „pentru oftalmologie”, 1896;

Observații în timpul unei epidemii de trahom în Steir. Irrenanstalten, în: Mitth. din Ver. Stiria, 1899;

Contribuție despre anatomia glaucomului secundar, în: Archiv für Augeneilkde. 1900;

Despre operarea miopiei de grad înalt, în: WMW, 1902;

Către Aetiolo. pinguecula și pterigionul, în: Wr. clin. Ws. 1905; etc.
Prof. A. S. †, în: Mitt. Des Ver. a medicilor din Stiria 43, 1906, p. 1f.;
J. Hirschberg, Geschichte der Augenheilkde., 1918, § 1256, p. 439;
R. Fellner - W. Höflechner, Die Augenheilkde. la Univ. Graz (publ.
Din arhiva Universității din Graz 2), 1973, p. 114f., 171 (cu catalog
raisonné);
https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_S/Sachsalber_Adolf_1865_1905.xml

Referințe:

Prof. A. S. †, în: Mitt. Des Ver. a medicilor din Stiria 43, 1906, p. 1f.;
J. Hirschberg, Geschichte der Augenheilkde., 1918, § 1256, p. 439;
R. Fellner - W. Höflechner, Die Augenheilkde. la Univ. Graz (publ.
Din arhiva Universității din Graz 2), 1973, p. 114f., 171 (cu catalog
raisonné);
https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_S/Sachsalber_Adolf_1865_1905.xml

Ioan Popovici

Profesor, publicist, protopop ortodox de Geoagiu.

S-a născut la 1 ianuară 1862, în comuna Boșorod, județul Hunedoara, într-o familie de preoți. Urmează școala primară în comuna natală și la Hațeg (1870-1872). În 1872, este mutat la Colegiul reformat Kún din Orăștie, unde urmează și cursurile gimnaziale. Absolvent al Liceului Românesc din Brașov (1882). Urmează la Sibiu, cursurile Institutului-Teologic (1882-1885).

După absolvirea institutului, este învățător la Școala Confesională din Sebeș județul Alba (1885-1886). Din 1886, a fost învățător la Săliște, apoi la Școala de Fete a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, unde a ocupat și funcția de director (1888-1891). În 1891, a absolvit la Budapesta, examenul de calificare pentru școlile civile, ceea ce i-a permis ca de la 1 septembrie 1891, să funcționeze ca profesor ordinar - provizoriu la Școala Asociațiunii, apoi învățător definitiv, până în anul 1901. Din cauza sănătății precare, la sfârșitul anului școlar 1900-

1901, se retrage de la catedră și este numit preot în satul Gelmar, apoi promovat ca protopop al Geogiului. A publicat numeroase lucrări, manuale școlare; a colaborat la „Enciclopedia Română” a lui C. Diaconovici. Publică în „Telegraful Român” de la Sibiu „Povestea lui Petru”, (1885) reprodusă apoi în broșurile „Bibliotecii Poporale” din Bucovina, studii pedagogice, dări de seamă etc. în 1894, îi apare broșura „Cunoștințe din Constituția patriei”. în 1899, tipărește „Istoria universală” și „Geografia pentru școlile civile de fete”, traduse după A. Marki.

A decedat la 25 septembrie (9 octombrie) 1919.

Lucrări publicate:

Poziția istoriei în planul de învățământ și metodele ei. - Sibiu, 1892;

Elemente de Constituția patriei. - Sibiu, 1894;

Geografia pentru școlile civile. Istoria universală. - Sibiu, 1899;

Carte de cetire și gramatica maghiară pentru școlile populare cu limba de predare română. Colaborări: „Amicul poporului”, „Telegraful român”, etc.

Referințe:

Monografia Institutului de Credit și de Economii „Ardeleana”, 1885-1910. Sibiu, 1912; Calendarul „Amicul poporului”. - Sibiu, 1920;

Razba, Maria, „Personalități hunedorene: oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX): Dicționar / - Ediția a 2-a, revăzută și adăugită” ed. Emia, Deva 2004.

Ioan D Valeriu Aristotel

Eminent profesor.

S-a născut la 01 Ianuarie 1940 în Comuna Telciu - Județul Bistrița-Năsăud . După absolvirea liceului, între 1957-1962 este student la secția Matematică-Fizică din cadrul Universității București, absolvind cu rezultate meritorii.

Debutul ca profesor este la Școala medie Sebeș (Liceul Sebeș), unde predă fizica timp de 4 ani, iar apoi se transferă la Liceul „Aurel Vlaicu”

Orăștie, de unde se și pensionează în 2003, după o perioadă de 36 de ani petrecută ca profesor de fizică în acest liceu.

A avut o activitate organizatorică de excepție și s-a dedicat școlii, reușind să pregătească serii întregi de elevi care, prin profesiile practicate, au avut succes și au făcut cunoscut numele Orăștiei în țară și în străinătate.

Ioan Dumitru Valeriu Aristotel este o figură luminoasă și reprezentativă pentru învățământul din Orăștie din a doua jumătate a secolului trecut. A activat ca profesor de fizică la Liceul „Aurel Vlaicu” și bună parte din succesele la examene ale elevilor liceului din acel timp i se datorează. Atunci când meditația era a doua natură a vieții școlare de succes, examenele de fizică erau promovate de aproape toți elevii profesorului numai datorită modului cum se desfășurau orele la școală, temelor pentru acasă și pregătirii suplimentare, atât după-masa cât și în vacanțe. Cum i-am fost elev, discipol și apoi coleg, pot să vă spun câteva lucruri despre modul cum privea lumea și cum înțelegea să-și facă datoria.

Era convins că nu se poate educație fără instrucție. Pentru a-și modela caracterul, un elev trebuie să învețe temeinic și constant mult timp, iar profesorul să se asigure că acest fapt se petrece. Disciplina izvorăște din efortul intelectual și trebuie obligatoriu practică în clasă. Și invers este adevărat: nu pot fi disciplinați, în clasă și în general, decât elevii al căror timp este direcționat spre studiu.

Pregătirea sa profesională era desăvârșită, explica fără ezitări fizica elevilor, fiindcă cunoștea în profunzime atât fizica, cât și matematica. Se putea astfel concentra numai asupra elevilor, de aici deosebita claritate a expunerii la clasă și adaptarea la nivelul de înțelegere al auditoriului. În timpul orei de clasă nu irosea o secundă iar teme pentru acasă erau impecabil alese. Rămânea în clasă în timpul pauzelor, care nu ajungeau pentru a răspunde întrebărilor puse de elevi. Numea regulă de aur pentru profesor: „Dacă ai dat de făcut ceva elevului, verifică! Dacă nu, nu are rost să-i mai ceri altădată ceva”. Fiecare clasă făcea, cel puțin o dată pe lună, pregătire suplimentară în timpul școlii. Se făceau pregătiri suplimentare și-n timpul vacanțelor, (pe toate palierele de cunoștință) de la corigenți la admiterea pentru facultate, de la gradul de dificultate întâi la instruirea pentru

olimpiadele școlare. Pentru nimic în lume nu s-ar fi abătut de la ideea de a le cere elevilor să stăpânească fizica la nivelul cerut de examene. Asigura astfel fiecărui elev posibilitatea de a alege dacă drumul său în viață va conține studii universitare și cunoștințele necesare la început pentru absolvirea cu succes a facultății. Cu un dispreț suveran față de câștigul din meditații.

Mai erau și cercurile fotografice, de film sau șah. Aici elevii - ce-i drept nu foarte mulți dintr-o generație - descopeream un om bun și cald, atașat deplin ideilor de libertate și demnitate umană. Nu era nici un fals în comportamentul lui. Învăța elevii despre dreptate - pentru că era drept, despre demnitate - pentru că era demn, să iubească adevărul - pentru că el iubea adevărul, să fie buni - pentru că el se dedica tuturor elevilor.

Avea o cultură bogată clădită pe cunoașterea științelor, istoriei și literaturii, atât naționale cât și universale, în special celei franceze. Vorbea limba franceză fluent și era atașat valorilor și convingerilor intelectualității franceze de stânga din deceniile șase și șapte ale secolului trecut. Era și un patriot adevărat. La câte o oră de școală, făcea o paranteză în care elevii erau purtați prin spațiul lui cultural interior. Impresia lăsată era deosebită, mulți elevi ne doream în acele momente să atingem nivelul profesorului.

Se concentra întotdeauna numai pe faptul semnificativ, faptele ne semnificative erau tratate ca atare. Aloca timp și efort numai pentru valoare și prezenta ca un mare pericol înlocuirea valorii prin structuri cu strălucire aparentă, dar lipsite de conținut.

În sfârșit, considera cheie a sistemului școlar adaptarea unui nivel, cerințelor următorului nivel. Acolo unde considera că există greșeli de adaptare între nivele, le preciza și încerca să le corecteze.

În anul 2015 profesorului Ioan D. Valeriu Aristotel i-a fost acordat, post mortem, titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Orăștie.

Referințe:

Articolul „Medalion-Ioan Dumitru Valeriu Aristotel”, din „Foaia Interesantă” nr. 6, 29.09.2017;

Expunere de motive la proiectul de hotărâre (nr. 164 din 29.10.2015) privind conferirea unui titlu de Cetățean de Onoare al Municipiului Orăștie.

Octavian Zaharie Oprean

Profesor universitar, doctor în medicină veterinară, decan Facultatea de Medicină Veterinară din Iași.

S-a născut la 2 Ianuarie 1953, în localitatea Orăștie, jud. Hunedoara. Studiile primare și liceale le face în localitatea de origine luând examenul de maturitate la Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Orăștie în anul 1972. Urmează studiile universitare la Institutul Agronomic „Ion Ionescu de la Brad” din Iași Facultatea de Zootehnie și Medicină Veterinară, Secția Medicină Veterinară, pe care le absolvă în anul 1979, urmează studiile doctorale la „USAMV” Iași, Facultatea Medicină Veterinar, domeniul Medicină Veterinară, specializarea Morfologie normală și patologică încununată cu Diploma Doctor în Medicină Veterinară în 1997. Ca între anii 1998-2012 să obțină „Diploma de Medic primar veterinar” și „Atestatul de liberă practică medicală veterinară”. Urmează diferite stagii de perfecționare în străinătate la prestigioase Universități din: Austria, Franța, Germania, USA, Danemarca, Spania, Norvegia.

După terminarea facultății este medic veterinar epizootolog (epidemiolog) la „Asociația Economică Intercooperatistă pentru Creșterea Vacilor pentru Lapte”, din localitatea Beriu, jud. Hunedoara între 1979-1982. din dec. 1982-sep.1986 să fie șef de fermă la „Asociația Economică Intercooperatistă pentru Creșterea și Îngrășarea Tineretului Bovin” din Orăștie, jud. Hunedoara fiind totodată medic veterinar epizootolog (epidemiolog) al acestei asociații.

Ca din octombrie 1986 să-l regăsim ca asistent universitar, șef lucrări, conferențiar, profesor la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad” din Iași fiind direct implicat în activitate didactică și de cercetare.

Având diverse atribuții și activități administrative la Facultatea de Medicină Veterinară, USAMV „Ion Ionescu de la Brad” din Iași, Octavian Zaharie Oprean urcă treptele carierei universitare de la

Membru al Consiliului - 1990, (fiind treptat Membru al Senatului Universitar, Șef Catedră IX Preclinici, Prodecan, Prorector cu probleme sociale studențești) ca din anul 2008 până trecerea spre eternitate să fie Decanul acestei prestigioase instituții de învățământ. Însă desfășoară alte activități în cadrul facultății cum ar fi cea de Secretar al Comisiei pentru Examenul de Stat (Licență) 1987-1991 sau cea de Director educativ de cămin, Facultatea de Medicină Veterinară, USAMV "Ion Ionescu de la Brad" din Iași, 1990-1994.

A fost membru a numeroase organisme internaționale de specialitate; 1979-2012- Membru al Asociației Generale a Medicilor Veterinari din România; 1986-2012- Membru al European Society of Cell Biology; 1986-2012 -Membru al Societății Române de Biologie Celulară; 1995-2012- Membru fondator Societatea Română de Epidemiologie Veterinară; 1998-2012- Membru al Colegiul Medicilor Veterinari din România; 2000-2012- Membru fondator al Asociației pentru Protecția Mediului și Promovarea Calității Vieții; 2007-2012- Președinte fondator al Asociației Române pentru Patologia Animalelor sălbatice; 2009-2012- Președinte fondator al Asociației Absolvenților Facultății de Medicină Veterinară Iași; 2010-2012- Membru fondator al Societății Române de Patologie Comparată și Experimentală; 2010-2012; Membru fondator al Asociației Societatea Română de Patologie Veterinară.

În anul 2011 primește „Medalia Pentru Progresul Medicinii Veterinare”, decernată de Asociația Generală a Medicilor Veterinari din România.

Trece în eternitate la 25 ianuarie 2012, în Iași.

A fost și va rămâne unul dintre cei mai buni specialiști anatomo-patologi ai medicinei veterinare, publicând peste 100 de articole de specialitate, în țară și în străinătate, a făcut parte din colectivul editorial al unor reviste: „Patologia Animalelor Sălbatice”, Iași (redactor șef); „Lucrări științifice. Medicină veterinară” a USAMV IAȘI; „Revista Română de medicină veterinară” a Asociației generale a medicilor veterinari din România”; „Cercetări Agronomice în Moldova”, Iași; „Agricultura Moldovei”, Chișinău, ș.a.

Lucrări publicate (selectiv):

Oprean O.Z., „Morfopatologie generală veterinară”, Ed. „Ion

Ionescu de la Brad", Iași, 1998, 2005;

Oprean O.Z., „Morfopatologie specială veterinară. I”, Ed. „Evcont Consulting”, Suceava, 2002;

Oprean O.Z., „Diagnosticul necropsic la carnivorele de companie”, Ed. „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2002;

Oprean O.Z., „Morfofiziologia aparatului respirator la bovine”, Ed. „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2002;

Oprean O.Z., Bondoc I., Carp Cărare M., Hțcruî Luminița, Miron L., Năstasă V., Vulpe V., „Ghid de practică. Facultatea de Medicină Veterinară”, Ed. „Performantica”, Iași;

Oprean O.Z., Pașca S.A., Rotaru Anca, Lazăr M., Dănilă G., „Ecologia și patologia animalelor sălbatice din zona de nord a Moldovei”, Ed. „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2011;

Oprean O.Z., Perianu T., Carp Cărare M., Catană N Răpunțean Gh., Savuța Gh., Spânu Marina, Turcu D., Țogoe I., Vasîu C., Velescu Elena „Tratat de boli infecțioase ale animalelor. Vol. I Bacterioze”. Ed. Printcolor, Iași, 2010.

Apariții postume:

Octavian Zaharie Oprean, Căinele cu cinci picioare. Mofturi, ed. Timpul, Iași, 2013.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Necrologul primit de la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad” din Iași.

Ion Budoiu

Solist de operă.

S-a născut la 3 ianuarie 1930 la Geoagiu-Băi, fiul contabilului Nicolae Budoî și al Mariei născută Roșu.

A urmat clasele primare în localitate, iar clasele secundare la Liceul „Aurel Vlaicu” Orăștie, timp în care a fost instruit la vioară de profesorul Nicolae Prația, acesta

prezicându-i încă de pe atunci o strălucită carieră muzicală. Își continuă liceul la Cluj și tot aici urmează Conservatorul de Muzică, realizând în acest timp o pregătire temeinică și multilaterală, începând cu studii de pedagogie și compoziție, desfășurându-și pregătirea muzicală cu orele și cursurile de canto.

În repertoriul liric, ca solist de operă, a abordat toate marile roluri din repertoriul clasic universal: Mozart, Rossini, Verdi, Wagner, Puccini. Dintre operele românești, s-a remarcat în rolul titular din „Pană Lesnea Rusalin” de Paul Constantinescu. A interpretat lieduri de Enescu la Berlin, sub bagheta celebrului Kurt Mazur.

Din anii 1970, colaborează cu formația „Ars Nova”, abordând genul oratorial și cameral. A interpretat lucrări camerale ale compozitorilor Cornel Țăranu (Odă în metru antic, Rime di Michelangelo, Cântece fără dragoste, Cântece normale, Orfeu), Roman Vlad (Trei poeme pe versuri de Eugenio Montale).

A rămas în manuscris o lucrare de pedagogie muzicală.

A trecut în eternitate în 11 iulie 1992 la Cluj Napoca.

«Când spun doar „baritonul” îl nedreptățesc, pentru că a fost cu siguranță un foarte pregnant bariton dramatic, după toate canoanele ritului. clasic, dar a fost și mult mai mult decât atât.

Pregătirea sa a fost temeinică și multifuncțională începând cu studii de pedagogie și compoziție în cadrul conservatorului clujean, pentru a continua apoi cu cele de canto. A avut o frumoasă cariera de cântăreț de operă, abordând toate marile roluri ale repertoriului clasic (Mozart, Rossini, Verdi, Wagner, Puccini), contemporan și românesc. Apoi a abordat genul oratorial și cameral. Începe, prin anii '70, colaborarea atât de fructuoasă cu formația „Ars Nova”. Aici a interpretat un număr impresionat de roluri din lucrările contemporane și românești, multe din ele în primă audiție, unele special gândite pentru el. Muzicant complet, capabil să orchestreze, cu măiestrie lieduri, de Enescu, pedagogul și omul de scena, regizor al unor spectacole de operă, .studentești și mal, târziu un valoros regizor de televiziune, autorul unor lucrări de muzicologie remarcabile (rămase încă în manuscris), arată fațetele multiple ale unul profil artistic de invidiat, orizontul unul adevărat om de cultură. Să nu-I uităm. Și, pe cât ne stă în putință, să-i semănăm! »

Referințe:

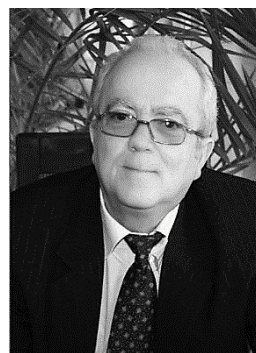
Cornel Țăranu, articolul „Neuitându-I pe Ion Budoiu”.

Marcel Muntean, seria de articole „Oameni cu care ne mândrim”, publicate în hebdomadarul „Foaia Interesantă”, Orăștie 2017-2019.

Ioan VasIU

Jurnalist.

S-a născut la data de 4 ianuarie 1949, în comuna Periam, județul Timiș, unde a absolvit școala generală și liceul. După armată, s-a angajat ca bibliotecar în cea mai vestică localitate a țării, comuna Beba Veche. A reușit să se specializeze în biblioteconomie și dialectologie, urmând cursuri la Timișoara și Brașov.

Debut literar, în paginile revistei „Orizont” din Timișoara (1970). Debut editorial, în „Caietul de poezie” al Editurii Eminescu, (1974), publicat în urma primului concurs de poezie, inițiat de editură în anul 1973.

A lucrat în funcția de conservator la Muzeul de Etnografie și Artă Populară din Orăștie, județul Hunedoara. Din anul 1993, redactor la ziarul „Informația Orăștiei”. În prezent, este redactor-șef la „Palia Expres”. A fost unul din inițiatorii postului de radio local din Orăștie. A publicat poezie și proză în numeroase antologii literare. Autor a zeci de articole, comentarii, eseuri, reportaje în publicații periodice cum ar fi: „Curierul Național”, „Flagrant”, „Călăuza”, „Zori noi”, „Drumul socialismului”, „Cuvântul liber”, „Lugojul”, „Informația Orăștiei”, etc.

În paralel a început să colaboreze la mai multe publicații din țară, după ce a debutat în paginile revistei literare „Orizont” din Timișoara, în noiembrie 1970. Poeziile, reportajele și însemnările sale au văzut lumina tiparului în revistele „România Literară”, „Flacăra”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Tribuna”, „Vatra” (Târgu-Mureș), „Orizont” (Timișoara), „Transilvania” (Sibiu), „Argeș” (Pitești), „Familia” (Oradea), „Nord Literar” (Baia Mare), „Conta” (Piatra

Neamț), „Mișcarea Literară” (Bistrița Năsăud), „Pro Saeculum” (Focșani, Vrancea), „Reflex” (Reșița), „Discobolul” (Alba Iulia), „Bucureștiul Literar și Artistic”, „Vatra” Veche (Târgu Mureș), „Boema” (Galați), „Sintagme Literare” (Dudeștii Noi, Timiș), „Măiastra” (Târgu Jiu), „Conexiuni” (Bistrița), „Ardealul Literar” și „Semne” (Deva), „LitArt” (Târgu-Mureș).

În anul 1975, un juriu din care au făcut parte scriitorii Anghel Dumbrăveanu (președinte) și Eugen Dorcescu, i-au acordat premiul III la un concurs literar organizat la Timișoara.

În anul 1981, a participat la Festivalul-concurs de poezie „Lucian Blaga” organizat la Sebeș (jud. Alba) unde un juriu din care au făcut parte, printre alții, Ion Horea (președinte) și Ion Mircea, i-a acordat un premiu special.

În anul 1981, un juriu al cărui președinte a fost scriitorul Nicolae Prelipceanu i-a acordat premiul revistei Tribuna (un grupaj de 4 poezii fiind publicate ulterior în paginile revistei), la concursul de poezie organizat cu ocazia „Întâlnirii tineretului cu istoria” de la Costești, județul Hunedoara.

În anul 1982 a participat la concursul literar organizat la Sighetu Marmăției, unde un juriu din care au făcut parte, printre alții, Laurențiu Ulici (președinte), Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămând, Horia Bădescu și A.I.Brumaru, i-a acordat premiul ziarului local.

Tot în anul 1982, a participat la Festivalul-concurs de creație literară „Mihail Sadoveanu” de la Piatra Neamț, unde un juriu din care au făcut parte Laurențiu Ulici, Vasile Sălăjan (președinte), Nicolae Ciobanu și Andi Andrieș, i-a acordat un premiu binemeritat.

După 1989 a început să colaboreze și cu reviste din afara granițelor, cum ar fi: Basarabia Literară (Chișinău, Republica Moldova), Lumină Lină (New York), Destine Literare (Montreal, Canada) și Observatorul (Toronto, Canada). O bună și fructuoasă colaborare a avut și cu Suplimentul literar-artistic al Scânteii tineretului (SLAST) condus de Ion Cristoiu. Între anii 1983-1985 a participat la trei turnee de documentare ale Cenaclului „Confluente” la Galați, Miercurea Ciuc și Iași, cenaclu ce funcționa pentru tinerii scriitori, pe lângă SLAST.

Volume publicate:

„Câmpiile de germinare”, versuri, Editura Litera București, 1984;

„Vis cu ochii deschiși”, versuri pentru copii, Editura Ion Creangă, București, 1988; „Refluxul iubirii”, versuri, Editura P.C.Graf, Deva, 1994; „Bolnav de poezie”, 2012, versuri, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, „Aruncând cu pietre după vânt”, 2012, versuri, Editura Emma, Orăștie, „Caligrafii sentimentale”, însemnări și reportaje, Editura Emma, Orăștie, 2013, „Târziu în cuvinte”, versuri, Editura Eurostampa, Timișoara, 2014, „Livada cu metafore”, versuri, Editura Inspirescu, Satu-Mare, 2015, „Caravana poezilor”, cronici literare, eLiteratura, București, 2017, CATRENE, vol. I, Editura Inspirescu, Satu Mare, 2018. De asemenea a apărut în volumele colective „Planeta cărbunelui”, reportaje, Editura Eminescu, București, 1984 (în colaborare); „Călătorie spre izvoare”, antologie de reportaje, Editura Eminescu, București, 1986 (în colaborare); „Flori pentru mama”, antologie de poezii închinată mamei, Editura Emia, Deva, 1997 (în colaborare).

Ioan VasIU este prezent cu date biografice și referiri la creația sa literară în paginile unor dicționare tipărite în ultimii ani, printre care: „500 debuturi literare” - istoria debutului școlar al scriitorilor români (1820-1980), Tudor Opreș, Editura Porto-Franco, Galați, 1991; „Mic dicționar al literaturii pentru copii”, Grațian Ordean, Editura Sigma Plus, Deva, 1998; „Personalități hunedorene”, Maria Razba, Biblioteca Județeană Hunedoara, Deva, 2000; „Orăștie - Enciclopedie”, Petru Baci, Editura Corvin, Deva, 2001 și „Radio Timișoara - o istorie vorbită”, Corneliu Faur, Editura Artpress, Timișoara, 2005; „Personalități române și faptele lor 1950-2000”, Constantin Dârțu, Editura StudIS, Iași, 2011.

Ioan VasIU este membru al Uniunii Scriitorilor Europeni de Limbă Română și al Societății Scriitorilor Români din Basarabia (ambele având sediul la Chișinău, Republica Moldova). Totodată este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Referință:

Fișa biografia primită de la autor în anul 2020.

Ioan Budai-Deleanu

**Scriitor, teolog, filolog, lingvist, istoric și jurist,
corifeu al Școlii Ardelene.**

S-a născut la 6 ianuarie 1760 (ziua nașterii este și ea incertă încă), în familia protopopului greco-catolic Solomon Budai din Cigmău. Era întâiul născut printre cei zece copii ai preotului greco-catolic Solomon Budai. Casa în care a venit pe lume și a copilărit viitorul autor al „Țiganiadei” s-a năruit, mai demult. Din acel edificiu părintesc, nu au mai rămas decât câteva pietre din temelie, însă, la numai câțiva metri, pe zidul școlii din localitatea natală, pe o placă de marmură albă, se poate citi inscripția: *„În acest loc s-a aflat casa în care s-a născut poetul Ion Budai-Deleanu...”*.

Între 1780 până la 1856 parohia din Cigmău număra cinci preoți Budai. Budai-Deleanu a avut un frate secretar tesaurisat în Sibiu, un alt frate impieगत la oficiul salinelor din Oradea Mare și se presupune că un alt frate a fost preotul Salamon Budai din Cigmău, în perioada 1780-1800, iar întâia școală din Cigmău se deschide în 1849 în casa învățătorului Petru Budai.

A făcut studii elementare la Cigmău. Între 1772-1777, junele Budai „alias Deleanu” a studiat la vestitele școli greco-catolice ale Blajului, unde a dobândit și primele noțiuni de poetică, alături de temeinice cunoștințe de limba latină. De menționat că l-a avut profesor, la disciplina Retorică, pe Ignatie Darabant, viitorul Episcop de Oradea, iar printre colegi, pe Samuil Vulcan (ajuns episcop la Oradea) și pe Efreim Klein, vărul lui Samuil Micu-Klein.

Începând cu toamna anului 1777, la șaptesprezece ani împliniți, după absolvirea cu rezultate eminente a gimnaziului blăjean, fără a avea vreun sprijin financiar deosebit se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din Viena, pe care a și absolvit-o, în numai doi ani. Lipsit de vreun ajutor din partea familiei (mai avea 9 frați și surori mai mici, acasă), el și-a dat seama că își putea asigura, fără griji, șederea la Viena. Astfel, a cerut înmatricularea ca „alumn” la Seminarul Greco-Catolic „Sancta Barbara”, unde este primit ca bursier

la Teologie, în primăvara anului 1778. Aici, îi va fi avut drept colegi, pe compatrioții Samuil Micu-Klein, Samuil Vulcan și Ioan Para din Silvașul hațegan, acesta din urmă contribuind la redactarea „Supplex Libellus Valachorum”. Și tot atunci, i-a cunoscut pe Petru Maior și Gheorghe Șincai, veritabilii corifei ai „Școlii Ardelene”.

Anii studenției lui Ioan Budai-Deleanu în metropola imperială, respectiv perioada 1777-1783, s-au aflat sub semnul reformelor iluministe promovate de către împărății Maria Theresia și Iosif al II-lea. Încă de atunci, s-a vădit a fi înzestrat cu vocația de lexicograf, deoarece el a devenit un „adunător de cuvinte”, proiectând un lexicon românesc-nemțesc. Între 1778-1779, Budai a audiat cursul de „Științe politice” și „Știința statului”, ținute de vestitul profesor Joseph von Sonnenfels, fostul mentor al Împăratului Iosif al II-lea. Și, tot în mediul universitar, a aprofundat cursuri pluridisciplinare de: fizică, matematică, istorie, numismatică, arheologie, heraldică, genealogie, statistică, geografie, estetică, hermeneutică, drept.

Obține titlul de doctor în filosofie. Câștigă o solidă cultură umanistă și adâncește studiul limbii latine și învață limbile germană, franceză și italiană. În timpul studiilor de la Viena, proiectează întocmirea unui lexicon, în 10 volume, pentru care culege material. Este unul din reprezentanții de frunte ai Școlii Ardelene. În timpul studiilor de la Viena i-a cunoscut pe Samuil Micu, Petru Maior și pe Gheorghe Șincai. A împărtășit convingerile iluministe ale acestora.

Între anii 1777 și 1779 a urmat Facultatea de Filozofie, apoi a trecut la Facultatea Catolică de Teologie (1780 - 1783) ca bursier, pe care a absolvit-o în chip strălucit, având se pare și doctoratul în teologie (probabil la Erlan). A funcționat apoi ca psalt, ajutor de cantor, iar în anii 1785 - 1786 ca slujbaș al bisericii Colegiului Sfânta Barbara. Sporadic a lucrat și copist la Ministerul de Război. În perioada cât a stat la Viena, el îi cunoaște aici pe corifeii Școlii Ardelene și pe Samuel Vulcan și intră în contact cu literatura universală și cu marile curente de idei ale vremii. Întreaga sa cultură filozofică și literară întemeiată pe solide studii urmărește asimilarea ideilor înaintate din ideologia iluministă a vremii, apetența pentru raționalismul național, îi sporesc atașamentul pentru cauza dreaptă a poporului său și-i limpezesc drumul pe care îl va urma. Acum a învățat și a aprofundat studiile

privind stăpânirea mai multor limbi străine, în special limba latină, italiana, franceza și germana, în această perioadă a devenit posesor al unei formații iluministe, la început cu implicații iozefiniste austriece, iar mai apoi mai radicale sub înrâurirea Revoluției Franceze, după 1789.

Această epocă fecundă a fost umbrată de un scurt interval cu urmări decisive pentru viața scriitorului. El a încercat să se stabilească în Transilvania și s-a reîntors la Blaj, unde a funcționat puțin timp ca profesor și ca prefect de studii la seminarul unde a fost elev. Dar datorită mai ales ostilității episcopului Ioan Bob Vlădică, egoist și ipocrit, Ioan Budai - Deleanu nu s-a mai hirotonisit. Prigonit, a părăsit Blajul și s-a înstrăinat pentru totdeauna la Liov în Galiția, unde în 1787 a reușit prin concurs să ocupe postul de secretar al tribunalului provincial.

Din iunie 1790 până în februarie 1791 sau doar până la sfârșitul anului, scriitorul a lipsit din Liov fără concediu încuviințat. Nu se știe precis nici unde a fost și nici ce a făcut în această perioadă de timp.

Se presupune că ar fi fost la Budapesta și Viena pentru studii dar și că a venit în Transilvania unde cu alți fruntași ardeleni ar fi luat parte activă la luptele naționale și la pregătirea ori doar la elaborarea cunoscutului „SUPPLEX VALACHARUMUS TRANSILVANIE”,

Reîntors la Liov, prin 1793 s-a căsătorit cu Mariana de Mikalaieweze dintr-o familie de armeni galițieni și a avut trei copii, două fete - Suzana (n. 1794), Eufrosina (n. 1795) și un fiu despre care lipsesc datele.

În 1796 Ioan Budai - Deleanu a fost avansat consilier la Curtea de Apel, funcție păstrată până la sfârșitul vieții. În anul 1806 a fost numit și asesor de tribunal pentru cauze miniere. A murit la Lwov, capitala Galiției la 24 august 1820 - localitate în care a trăit 30 (treizeci) de ani.

Acești ani petrecuți la Liov, nu l-au izolat de oamenii și realitățile din țara sa - Transilvania, iar faptul că Iosif al II-lea a alipit și Bucovina la Imperiul Habsburgic l-a făcut să trăiască și alături de o puternică comunitate românească, cu intelectuali ca Petru Aron de Bistra sau bucovineanul Theodor Răsoace, talmaci gubernial de limba română.

Anii petrecuți în Liov, unde mediul cultural era favorabil

preocupărilor scriitoricești a reprezentat și epoca rodnică a elaborării operei literare . Astfel tenacele ardelean de la Cigmău și Blaj, devenit cărturarul luminat de la Viena devine acum scriitorul român de mare prestigiu.

Scrierile lui Ioan Budai - Deleanu sunt numeroase și din domenii diverse, lucrări cu caracter pedagogic, juridic, istoric, etnografic, opere lingvistice și literare. În domeniul pedagogic a tradus în limba română o scriere pedagogică germană numită și „Cartea trebuincioasă pentru dascăli” - 1795, apoi traduce și adoptează opere de legislație - lucrări de drept sau de procedură penală.

Lucrările istorice, redactate exclusiv în limba latină și rămase toate în manuscris, arată dorința autorului, realizată doar parțial, de a alcătui o vastă operă consacrată originii popoarelor din Transilvania.

Ioan Budai - Deleanu a lăsat moștenire și multe scrisori lingvistice, studii de gramatică, teorii ale ortografiei românești și mai multe dicționare proiectate în 10 (zece) volume pentru limba română și limbile latină, greacă, italiană, franceză și germană.

Asemenea preocupări multiple în vaste sectoare de activitate precum și ideile care l-au animat în acțiunile de apărare a drepturilor și prestigiului neamului românesc, fac din Ioan Budai - Deleanu un ilustru reprezentant al Școlii Ardelene. Din păcate scrierile sale, aproape toate în manuscris nu au putut fi cunoscute la vremea lor decât în mică măsură. Ele dovedesc însă erudiția, interesul, opiniile și atitudinile autorului care a fost un spirit lucid și incisiv, alimentat de o vastă cultură clasică și umanistă.

Elaborează numeroase lucrări, cele mai multe rămase însă în manuscris, și publicate – doar în parte – mult după moartea sa. Îl preocupă domenii variate: drept, pedagogie, istorie, etnografie, lingvistică și literatură. La scrierile originale se adaugă traduceri de opere legislative și literare.

Autorul primei epopei în limba română, „poemationul eroi-comic” Țiganiada sau Tabăra țiganilor, ediție definitivă de Jacques Byck, 1800-1812. Opera sa reprezentativă (poemul eroi-comic „Țiganiada”) tratează un subiect alegoric cu tendințe satirice antifeudale și anticlericale. Un alt poem satiric Trei viteji, rămas neterminat, valorifică motive din „Don Quijote” de Cervantes.

La capătul zbuciumatei sale vieți, în data de 9 iulie 1820, cu numai câteva săptămâni înainte să închidă ochii pentru totdeauna, cărturarul a fost înnobilit, cu titlul „de Cigmău” („von Csikmo”).

Ioan Budai Deleanu a trecut în eternitate, la Liov, în ziua de 24 august 1820, la vârsta de doar 60 de ani, fiind înmormântat în cimitirul „Cmentarz Lyczakowski”.

Opere Literare:

Țiganiada sau Tabăra țiganilor, Iași, În revista „Buciumul Român” I, 1875; II, 1877; Trei Viteji, poem satiric, București, Ed. Ancora, 1928.

Opere lingvistice:

Temeiurile gramaticii românești, manuscris, 1812; Dascălul românesc pentru temeiuurile gramaticii românești, lucrare neterminată, manuscris (tipărită parțial de Gh. Bulgăr, București, 1957); Teoria ortografiei românești cu litere latinești, manuscris, ciorna unei scrisori ample; Fundamenta grammatices linguae romanicae seu ita dictae valachicae, 1812; Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc, Liov, 1818; Scrieri lingvistice, București, 1970.

Opere istorice:

De originibus populorum Transylvaniae; De unione trium nationum Transylvaniae; Kurzgefasste Bemerkungen über Bukovina (publicată, în traducere românească, cu titlul „Scurte observații asupra Bucovinei” în „Gazeta Bucovinei” IV, 1894); Hungaros ita describerem; „Hungari vi armorum Transylvaniam non occuparunt”.

Opere juridice:

Rândueala judecătorească de obște, Viena, 1787, traducere; Pravila de obște asupra faptelor rele și pedepsirea (a pedepsirii) lor, Viena, 1788, traducere; Carte de pravilă ce cuprinde legile asupra faptelor rele, Cernăuți, 1807, traducere; Codul penal, Liov, 1807; Codul civil, Liov, 1812.

Opere pedagogice:

Carte trebuincioasă pentru dascălii școalelor de jos, Viena(?), 1786.

Pentru cinstirea lui Ion Budai Deleanu:

În orașele Arad, București, Cluj-Napoca, Oradea, Sibiu și Timișoara, câte o stradă poartă numele de strada Ion Budai Deleanu. Casa de cultură din Geoagiu îi poartă numele: Casa de cultură Ioan Budai Deleanu Geoagiu.

Referințe

Ion Budai-Deleanu, Brockhaus Enzyklopädie;

Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, Ediția a II-a, Editura Academiei și Editura GUNIVAS, 2008;

G. Călinescu - Istoria literaturii române de la origini până în prezent, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941;

Istoria Literaturii Române, vol. II - De la Școala Ardeleană la Junimea - Editura Academică R.S.R. - București 1968;

Dorin Petresc „In memoriam IOAN BUDAI-DELEANU, la bicentenarul morții sale (1820-2020)”, Ziarul Hunedoreanului 24 august 2020.

Cornel Mihailă

Doctor în științe - economie -, ultimul director la BĂNCII „ARDELEANA” din Orăștie.

În acest articol v-om face cunoștință cu Cornel Mihailă cu ajutorul portretului spiritual pe care l-a schițat, doamna prof. univ. dr. Rodica (Mihailă) Amel, tatălui său: Cornel Mihailă.

Cine a fost Cornel Mihailă?

Există mulți oameni de excepție, mulți români extraordinari pierduți în anonimat. Modestia îi ține ascunși în mulțime. A fost și cazul lui Cornel Mihailă.

Cornel Mihailă s-a născut la țară, în comuna Vinerea (Cugir), la 6 ianuarie 1903 (după calendarul stilului vechi, era 25 decembrie 1902), într-o familie înstărită: mama sa, Paraschiva, era la a doua căsătorie cu Nicolae Mihailă, după moartea primului soț, Ioan Mișu, care a fost un țăran din Vinerea foarte bogat. Nicolae Mihailă, căsătorindu-se cu o văduvă, a trebuit să renunțe la preoție și a exersat profesia de învățător.

Cornel Mihailă a făcut rapid saltul spre oraș, așa cum dinamica emancipării satelor din România o dovedea la începutul sec. XX. Anii petrecuți la Vinerea, într-o familie cu 12 copii (dintre care au

supraviețuit doar 4), nu l-au urmărit cu nostalgie, nici nu i-au generat complexe. Se pot recunoaște doar în naturalețea și spontaneitatea reflexelor sale de o viață. A urmat liceul la Orăștie, la început în limba maghiară, apoi după 1919 în limba română. După bacalaureat s-a înscris în 1926 la Academia de Înalte studii Comerciale și Industriale din Cluj, unde, evidențiindu-se prin ușurința cu care asimila cunoștințele, a fost trimis de Academia din Cluj cu o bursă pentru 3 ani la Mannheim, pe atunci centru european de studii bancare și comerț (*Handelsakademie Mannheim*). Diploma de studii i-a fost acordată de Academia din Cluj, cu mențiunea: „terminând cu succes studiile în sesiunea din iunie 1931”.

Pe durata unui an, după încheierea studiilor, a lucrat ca simplu funcționar în prăvălia comerciantului Ioan Vulcu, din Orăștie. A fost un an de stagiatură profesională profitabilă, Cornel Mihailă apreciindu-l pe Ioan Vulcu, om fără studii superioare, pentru excepționala sa inteligența comercială. Acceptă propunerea de a fi director al Băncii Ardeleana, venită din partea dr. Aurel Vlad, la acea dată membru al Partidului Național, unul dintre personalitățile care au pregătit Marea Unire. Între timp, Cornel Mihailă, în iunie 1931, s-a căsătorit cu Olimpia Lula, care din acest motiv s-a retras de la studiile pe care le urma la Universitatea din Cluj, Facultatea de Litere și Filozofie (secția Istorie), după 2 ani de frecventare cu succes. Tatăl Olimpiei Lula, preotul Petru Lula, era văr cu dr. Aurel Vlad. Cornel Mihailă a avut 3 copii: Caius, Carmen și Rodica.

Carierea de director al Băncii Ardeleana l-a trecut definitiv pe Cornel Mihailă în rândul burgheziei orașului Orăștie, pătură socială numită de comuniști burghezo-moșierime.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, burghezia orașului Orăștie era deja o pătură socială preponderentă, compusă din avocați, medici, profesori, preoți (ortodocși și greco-catolici), distinși comercianți și meseriași, de diverse naționalități. Cei patru frați Mihailă: sora cea mare, Cornelia, căsătorită cu comerciantul Vasile Vulcu – frate vitreg cu Ioan Vulcu, Traian Mihailă – medic de zi și de noapte – și mezinul Nicolae Mihailă, avocat, formau un clan familial respectat în oraș pentru onestitatea și actele lor caritabile.

Două principii stau la baza unei societăți burgheze: **A FACE vs. A AVEA, acțiunea vs. acumularea.**

Acțiunea, nici decum **acumularea**, l-a caracterizat pe Cornel Mihailă Nu a strâns averi, nu a făcut investiții în interesul propriei familii (case, terenuri etc.). În schimb, Cornel Mihailă nu a fost un simplu om de acțiune. Anii de studiu în Germania a făcut din el un om de viziune, un om modern, preocupat să contribuie la emanciparea românilor din Ardeal prin acte bancare de anvergură. Avea calități de lider, social și nu politic (calitatea de membru PNT a fost pentru el formală). Cornel Mihailă avea o gândire abstractă, capabilă să guverneze ansamblul și să sesizeze dinamica lucru-rilor. A dat dovadă de inițiativă, avea capacitate de decizie – fără derapaje egolatre, ușurință în a găsi soluții, de multe ori alternative, salvatoare, și promptitudine în a se angaja personal (dacă situația o cerea) în finalizarea obiectivelor. Cornel Mihailă a fost un om al principiilor.

Reușita sa în calitate de „lider” s-a datorat câtorva idei directoare: formarea personalității (vorbea deseori despre Jawarhalal Nehru a cărui biografie a citit-o de câteva ori), altruismul (împărtășea idei socialiste: a susținut Școala de Arte și Meserii din Orăștie și a încurajat multe persoane să urce câte o clasă profesională), a încurajat dezbaterile, cu condiția ca cel care era de altă părere „să aibă argumente și acestea să fie principiale” (era o expresie care revenea frecvent în limbajul său), a fost autocritic (cât a fost director a ținut o agendă în care își nota zilnic greșelile pe care le comitea în raport cu subalternii săi). Naturalețea sa primară cât și spontaneitatea reacțiilor au exclus preocuparea de a-și forma un cult al personalității.

În calitate de director al Băncii Ardelene, Cornel Mihailă a fost conștient de importanța acestei instituții, una dintre cele **cinci** bănci românești din Transilvania. Banca Ardeleana a fost înființată de dr. av. Ioan Mișu, fiul lui Ioan Mișu – primul soț al Paraschivei Mihailă. Capitalul Băncii Ardeleana s-a lărgit considerabil prin asociere cu capitalul dr. av. Aurel Vlad. Inițial, Banca Ardeleana a fost o bancă de credit și economii.

Cornel Mihailă a încurajat în special împrumuturile acordate țăranilor, dar concomitent a inițiat o direcție nouă, Banca Ardeleana devenind o bancă de investiții, nu doar de credit și economii

(investiții în prelucrarea blănurilor – ceea ce ulterior a devenit Fabrica Vidra; strângerea de fructe: nuci, prune etc. – la Ilia; prelucrarea buștenilor de brad sub formă de cherestea – la Cugir). A extins Băile Geoagiu, care aparțineau capitalului Băncii Ardeleana, și a dispus construirea unui al doilea bazin, de dimensiuni olimpice. A dispus construirea unei noi săli de cinematograf, în incinta hotelului-restaurant Central.

Odată cu schimbările social-politice care au intervenit după 23 August 1944, soarta Băncii Ardeleana a fost amenințată. În 1947, Cornel Mihailă a fost reținut de organele de poliție pentru două luni, timp în care Banca Ardeleana a intrat în lichidare forțată. Pentru scurt timp, Cornel Mihailă a fost directorul Băncii de Stat din Orăștie, proaspăt înființată, apoi câțva timp a fost revizor contabil pe lângă Banca de Stat din Deva. În 1952, în noaptea dintre 15-16 august, Cornel Mihailă a fost din nou reținut administrativ – așa se numea detenția fără temeuri juridice. „Reținerea” a durat 18 luni, fără ca familia să știe unde se află, de ce și pentru cât timp.

La întoarcere, după o scurtă perioadă de instabilitate profesională, Cornel Mihailă s-a angajat pe postul de contabil-șef la Întreprinderea de Plante Medicinale din Orăștie. Instituția se afla într-o dezordine administrativă extremă. Dacă n-ar fi fost Cornel Mihailă, cu inițiativele sale salvatoarea: lucru în trei ture, transformarea deșeurilor de coreandru în combustibil (la inițiativa lui), extinderea ariei de colectare a materiei prime (cetină de brad din abundență, descoperită de Cornel Mihailă cutreierând munții recent defrișați; convingerea țăranilor să coopereze cu întreprinderea prin cultivarea mentei etc. pe parcela personală rămasă după colectivizare etc.), întreprinderea ar fi dat faliment. Inițiativele luate depășeau obligațiile de șef-contabil. După pensionare a mai contribuit la redresarea contabilă a unor gospodării colective (în comunele Aurel Vlaicu și Romos).

În anul 1968, familia lui Cornel Mihailă a vândut casa din Orăștie și s-a mutat la București. Cu aceasta ocazie, cele două tablouri ale fondatorilor Băncii Ardeleana - dr. Ioan Miha și dr. Aurel Vlad -, portrete în mărime naturală, care se aflau în sala de ședințe ale Comitetului Director al Băncii Ardeleana iar apoi în sufrageria casei noastre, au creat probleme. Era imposibil și inutil să fie transportate

la București. Cornel Mihailă a avut o idee îndrăzneată, care s-a dovedit a fi valoroasă: le-a donat Muzeului din Deva. Muzeul a acceptat donația, iar acum cele două tablouri sunt expuse, iar publicul poate să le vadă.

Ca fiică, am reținut de la tatăl meu un fapt aproape imposibil: să trăiești **într-un prezent continuu**, să fii **energie** și nu ideal, care ușor devine desuet, sau e din start utopic. Suplețea lui mentală i-a permis – ceea ce filozofii numesc **inventio**, fără subterfugii egolatre. În plus, rețin lecția de viață drastică, așa cum mi s-a părut la vârsta copilăriei, dar importantă în perspectiva timpului: să trăiesc prin mine însămi. Acum ceea ce povestesc pare normal, dar pe atunci, ideile lui reprezentau un unicat. Eram încă foarte mică, de abia ajungeam la înălțimea ghișeelor, iar el mă trimitea să plătesc impozitele. Și-a dat seama că ar fi foarte important pentru mine să cunosc un oraș mare. Avem 14 ani. Mi-a propus (/impus) să vând la piață fasolea, foarte frumoasă, cultivată în grădina noastră (grădină care, tot la inițiativa lui, a devenit grădină de zarzavat, după ce fusese un parc, cu brazi, tăiați pentru a asigura un venit în anii 50, buștenii urmând să fie vânduți). Propunerea era în felul următor: cu banii câștigați să fac o călătorie la Timișoara, unde fratele meu mai mare era student la medicină. Mai târziu, pe când eram deja în liceu, îmi găsea de lucru în fabrică, o lună, jumătate de normă: să lipesc etichete pe sticlele de sirop de măceșe; în alt an să lucrez în laboratorul unde se stabilea concentrația uleiurilor.

Mama m-a impresionat prin forța caracterului său moral. Tata prin preocuparea pentru consolidarea propriei personalități.

Mai presus de orice, însă, am deprins de la tatăl meu **lupta cu inerția!** Fizică și mentală. Să iei lucrurile așa cum sunt și să rămâi disponibil.

Referință:

Portret schițat de dr. Rodica Amel (Mihailă), fiica mai mică a lui Cornel Mihailă.

Ioan Marghita

Judecător, doctor în drept, deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1918.

S-a născut la 6 ianuarie 1874 în comuna Beriu, școala a făcut-o la Orăștie unde a absolvit colegiul Reformat Kún. A studiat dreptul la Budapesta devenind doctor în drept (presupunem cu bursa de la Fundația Emanoil Gojdu). S-a căsătorit în 1905 cu Aurelia Șerban, fiica lui Petru Șerban, un înstărit proprietar de terenuri și agricultor din Sântuhalm.

Ca tânăr avocat s-a stabilit la Orăștie. apoi din anul 1909 la Geoagiu. În aceasta perioadă a avut o intensă activitate în cadrul ASTRA- Orăștie. Fiind un avocat de mare succes cu venituri consistente a contribuit important la fondurile ASTRA și ale fundației Emanoil Gojdu pentru susținerea financiară a studenților români.

Alături de marii luptători pentru Unire, senatorii Iuliu Maniu, Aurel Vlad și alții a contribuit prin activitatea sa la pregătirea actului de unire de la 1918. După terminarea războiului a activat pentru constituirea Consiliului Român al Plasei Geoagiu, al cărui președinte a fost, precum și a Gărzilor Naționale. A făcut eforturi deosebite de a îndemna populația pentru o tranziție pașnică, fără acte de agresiune asupra etnicilor maghiari din zonă.

Prin Hotărârea din 17 Noiembrie 1918 localnicii Plasei Geoagiu și-au exprimat dorința de Unire cu țara sub domnia regelui Ferdinand I, act scris și semnat de participanți, în frunte cu dr Ioan Marghita, a participat ca delegat cu drept de vot la Marea Adunare de la Alba Iulia ca reprezentant al Plasei Geoagiu.

După Marea Unire a activat determinant pentru înființarea Judecătoriei Geoagiu, instruind absolvenți meritoși și cu scrisul frumos ai Scolii din Geoagiu pentru a deveni grefieri și alți funcționari din judecătorie.

A devenit președinte al Judecătoriei Geoagiu și Consilier de Curte de Apel pentru a sprijini justiția română, renunțând la cabinetul de avocat care i-ar fi adus venituri mult superioare.

A militat pentru înființarea despărțământului ASTRA Geoagiu care a fost constituit prin adunarea din 23 februarie 1921, când a și fost ales ca președinte.

A dus trecut în eternitate, în plina maturitate, la 55 de ani.

Drept recunoștință pentru meritele avute Primăria Comunei Beriu îi decernă titlul de „Cetățean de Onoare” în anul 2018. Ca în același an în orașul Geoagiu să-i fie dezvelit bustul.

Referințe:

Constantin Vapit, „Istoricul Despărțământului ASTRA Geoagiu, județul Hunedoara”;

Marcel Muntean, seria de articole „Oameni cu care ne mândrim”, publicate în hebdomadarul „Foaia Interesantă”, Orăștie 2017-2019.

Adrian Ioan Secui

Profesor de fizică-chimie, împătimit „strângător” de date al istoriei Orăștiei.

S-a născut la data 6 ianuarie 1947 în Orăștie, fiul pictorului Emanoil Secui.

Copilărește în Zăvoi, urmează primele clase la „Școala Generală de băieți”, (fosta școală parohială și prima școală Românească din Orăștie de lângă Biserica „din Drumu’ Țării”, transformată în cămin pentru orfani apoi azil pentru persoanele vârstnice) din clasa a treia, 1956, a fost mutați la „Școala medie mixtă Orăștie”, a terminat primele șapte clase în 1960 cu examen de absolvire din cinci materii. După examenul de admitere a fost elev la Școlii medii „Aurel Vlaicu” (fost Colegiul Reformat Kún, actual Liceul „Aurel Vlaicu”) din localitatea natală definitivând cu examenul de maturitate în anul 1964. Fiind coleg de clasă cu Nicolae Hetel, Ioan Ursu, Eugen Tivăruș, Păcurariu Teodor, Ioan Bompa, Zoltan Czeteni, Gavrilă Nicolae, Aurel Bâlea și Dumnezeu îi mai știe. Din această perioadă prinde drag pentru materia ce avea să o practice până la pensionare, „de la profesorul de fizică și dirigintele, **Kuna Otto**, mi se trage dragostea pentru fizică”.

A studiat, la Vlaicu, în perioada neagră a colectivizării, când se simțea pregnant opresiunea, *„Uneori dispăreau colegii de an sau de clasă, cu săptămânile, fiind trimiși acasă, de la internat, să-și lămurească părinții să intre la colectiv”*. Studiile universitare la Institutul Pedagogic, Facultatea de Fizică și Chimie, din Timișoara, primește diploma de profesor în 1968.

La absolvire a fost repartizat în Ținutul Pădurenilor în comuna Toplița, sat Hășdău, jud. Hunedoara. La 7 octombrie 1969 a fost detașat, ca profesor de fizică, la Liceul Agricol din Geoagiu. A fost titularizat al catedrei de fizică și chimie în anul 1971 până în 1981. Aici organizează laboratoarele de fizică-chimie și fotografic. A predat și la Școala Generală din Geoagiu și aici amenajează un laboratoarele de fizică-chimie, *„laborator pe care inspectorul școlar de specialitate în considera cel mai bun laborator de școală generală, de fizică și chimie. din județul Hunedoara”*. Creează, împreună cu elevii, primul generator de biogaz (1973), tot la Geoagiu realizează un aparat de „verificare programată a elevilor”, numit „Examinator 01”, în 1974. Si un film cinematografic documentar ce prezenta o lecție în laborator, o încercare de TELEȘCOALĂ, în 1975, (ținând cont de perioada în care mergeai anula cu mașina de scris la verificat iar fotografia era o pasiune destul de scumpă) ce a fost prezentat la o sesiune de comunicări. Organizează lecții aplicative, exemplu fiind instalația cu hidrofor pentru a instala apa potabilă în laborator. Copii au săpat, au „tras” țeava au instalat robinetul și lavoarul, au făcut scurgerea, cu alte cuvinte au învățat, câte ceva, din meseria de instalator. *„Copiii fiind foarte receptivi!”*, cele menționate fiind activități extra-curriculare.

În 1981, prin concurs, a ajuns profesor la Școala Generală nr. 1 (actual Școala Gimnazială „Dr. Aurel Vlad”) din Orăștia natală. Înafara orelor a fost, pe lângă pedagog, un om implicat. În cadrul Clubului „Helios” al școlii, coordonând un grup de elevi de clasa a VII-a, fac un „Generator de biogaz cu recipient de stocare”. Realizarea lor a fost selectată pentru expoziția de realizări tehnice de la Cluj-Napoca, iar juriul o recompensează cu locul I la faza națională pentru creație tehnică, în anul 1983, și publicat în revista „Tehnum”.

Pentru lucrarea de gradul întâi, în 1986, prezintă „Conversia directă a energiei solare” studiu ce la avut coordonator prof. univ. dr.

Ioan Muscutariu de la Facultatea de Fizică a Universității Timișorene.

După cum se observă domnul profesor Secui este preocupat de energiile alternative încă din anii 1980.

În perioadă sumbră a anilor 1985-1989 pictează mai multe panouri a mai multor laboratoare printre care: cabinetul de Limbă Română de la școala Aurel Vlad și laboratoarele de fizică și chimie ale colegiului tehnic „Transilvania”. Cât timp este la catedră participă la multiple sesiuni de comunicări.

Urmând exemplul tatălui, ce este menționat de Ion Iliescu în cuvântul de deschidere a monografiei „Orăștie 750 de ani”, domnul Secui, se ocupă, mai temeinic, de fișarea mai multor date istorice și personalități ale zonei Orăștiei. Începând cu anul 2000, după apariția Enciclopediei lui Baciș, dându-și seama că au fost omise foarte multe personalități pe care domnia sa le știa dar nu erau trecute în niciuna dintre studiile enciclopedice sau monografice naționale, județene sau locale: *„Mi-am zis că este de datoria mea să încerc fișez ca apoi să public ceea ce știam, însă doar acum a venit vremea să vadă lumina tiparului”*.

Numele lui Adrian Ioan B. Secui este ușor de regăsit în memoria comună. Domnia sa publicând în constant săptămânalele „Vorba” și „Foaia Interesantă”, fiind responsabil de pagină, articolele din seria precursori au adus cititorilor multe și noi informații.

Fiește care dintre noi avem pe cineva, (voit ori doar împărtășind cu patos din pasiunea sa) ce te face să rescrii traseul vieții, fie că recunoaștem fie că nu, cu toți am avut un OM ce a rescris parcursul faptelor și până la urmă a vieții. În gazetăria-mi orăștitană am unul. Un împătimit de tot ce însemnă Orăștie, un îndrăgostit iremediabil de Oamenii, locurile, casele și viața de odinioară a acestui mic burg Transilvănean. Iar „dragostea” domniei sale m-a molipsit și pe mine devenindu-mi încet dar sigur mentor-prieten-sursă de informație-enciclopedie locală, toate „întru unu” și același Domn PROFESOR cum am să-l numesc pe tot parcursul acestui scurt articol pe prof. Adrian Ioan B. Secui.

Sursă pentru multe articole despre Orăștie, Domnul Profesor îmi descria în amănunt tot ce știa despre case, locuri și mai ales despre oamenii orașului de alt-dat. Dacă Călimdaru' Foi Interesante prinde contur dumnealui i se datorează. Este uimitor cum acest domn, la o

vârstă la care mulți dintre noi nici nu visăm să mai ajungem, și-a păstrat demnitatea fizică și mentală. Este un venerabil, dar mai degrabă un senior pe care îl respecti și ți-e drag și a cărui prezență o cauți, chiar dacă ești cu zeci de ani mai tânăr. Valoare pe care nu ți-o dă vreo funcție, este vremelnică, ce rămâne este valoarea ta ca om. Nu trece o zi să nu faci vreo activitate, dar mai ales activitate intelectuală, pare că-și zice: „fără mulțumirea că ai făcut ceva în ziua respectivă, te moleșești și te pierzi mai repede. Fără efort fizic și intelectual calitatea ta dispare. Și mai ales mintea... mintea trebuie s-o ții mereu în priză.”

Într-o societate din ce în ce mai egoistă, în care majoritatea caută folosul propriu din toate, te mai aștepti să vezi acte de bunătate? Nu prea. Într-o astfel de societate omul bun este luat de prost, iar cel ce riscă pentru binele altuia este muștrat. Din ce în ce mai mulți dintre noi, ne mulțumim cu like de pe urma unui clip despre gestul uimitor al unui om, fără să luptăm cu noi înșine să fim „acel om” exemplu. Spre bucuria mea pe Domnul Profesor nu-l „încălzește” rețeaua virtuală, este nespus de mulțumit dacă poate ajuta. Cum de altfel a făcut-o, nu odată, punând la dispoziția celui ce avea nevoie, cunoștințele sale, materiale scrise (adunate-n timp), cărți, reviste sau chiar obiecte, doar din dragostea de a face ceva pentru semenii săi.

Domnul Profesor are un stil unic. Înzestrat cu un spirit creativ, ușor ironic și prietenos, reușește să transmită sensul istoriei Orăștience dincolo de ceea ce se zice că am ști și nu face rabat de la realitatea istorică. Fiecare întâlnire cu dânsul este diferită, mereu abundentă și oarecum aparte față de laconicele prezentări de „manual”, orice discuție pare o relație privilegiată cu dânsul, dat fiind interesului și cunoștințele sale bogate. Întotdeauna se adresează direct, dorind să te provoace să-ți vadă o opinie; te priește în ochi și îți cere să-ți îndrepti privirea spre un eveniment istoric, așa cum era el, cu dânsul faci o incursiune în timp, o poveste în anumite etape.

Nu puține au fost ocaziile în care am preluat „materie primă” de la dânsul – fișe ale multor personalități și locuri din Orăștie -, transformându-le în articole pentru „Vorba”, „Fapte” sau „Foaie Interesantă”. Cum nu de puține ori am apelat la aceiași „enciclopedie vie a Orăștiei” pentru alte materiale sau evenimente, exemplific: Prieten fiind cu sculptorul Nicolae Adam, prof, Petru Baci, prof. Ioan

Popa, am apelat – pentru seria celor trei manifestări „SEMNE DUPĂ ZECE ANI” ce s-au dorit a un fi semn de omagiu celor trei personalități menționate, tot la Domnul PROFESOR – cum nu puține au fost conversațiile noastre după care să citesc un articol sau să văd un documentar și să-mi zic „asta o știam de la Domnul PROFESOR”.

A colaborat cu toți aceia ce-și doreau să cate câte ceva din vasta cultură și istorie orăștiană. Dacă tatăl domniei sale a fost bun prieten și colaborator al domnului prof. univ. dr. Ion Iliescu, menționat fiind acest fapt în „Orăștie 750”, carte pe care eu o numesc punctul de plecare spre cunoașterea localității în care trăiesc, Domnul PROFESOR, prin materialele strânse, a fost mână de ajutor multor autori și reviste din întreaga țară.

Referință:

Fișă întocmită după interviu în luna mai 2023 de Dan Orghici.

Nicolaus Olahus

Primul umanist medieval de origine română cunoscut de istoriografia românească. A fost om de litere, preot catolic, arhiepiscop și Primat al Ungariei.

S-a născut la 10 ianuarie 1493 la Sibiu în familia lui Stoian și Barbara. Tatăl său, Stoian (în unele surse apare cu numele de Stefanus) Olahus, era de origine română, pribeag din Muntenia, "os de domn" din familia domnitoare a Țării Românești. El a fost ofițer în oastea lui Matei Corvin și judecător regal la Orăștie. Nu se știe cărei spițe domnitoare muntene aparținea Stoian: Drăculeștilor sau Dăneștilor. Mama lui Stoian, adică bunica lui Nicolaus Olahus, era sora lui Iancu de Hunedoara. Bunicul patern al lui N. Olahus a fost boierul muntean Mânzilă (ortografiat Manzilla în unele lucrări). Prin bunica sa, Nicolaus era nepot de văr al lui Matei Corvin, regele Ungariei.

Mama lui Nicolaus, Barbara, era de origine presupus maghiară. Numele de familie al Barbarei era Hussar, alteori ortografiat Hunzar,

o posibilă alterare a numelui românesc Hânsar. Ea mai purta și numele de familie Császár.

Ștefan Olahul venise în Transilvania pe la 1500, se stabilește un timp la Sibiu, apoi la Orăștie unde va avea funcția de jude. A fost judecător între anii 1505 și 1520 făurindu-și reputația de conducător înțelept. S-a căsătorit cu Barbara Huszár și a avut 4 copii: 2 fete și 2 băieți dintre care Matei va ajunge și el, mai târziu, jude regesc în Orăștie.

După moartea Barbarei, tatăl lui Nicolaus se va recăsători cu o femeie numită Jodgici, dar nu se știe să mai fi avut copii din această a doua căsătorie.

Al doilea fiu Nicolaus Olahus (Olahul sau Valahul) care a fost una dintre cele mai proeminente figuri ale generației sale.

Școala elementară a urmat-o la Sibiu și la Orăștie. Este înscris apoi la Școala Capitulară din Oradea (1505 - 1512) unde studiază teologia, literatura și limbile clasice. Din anul 1510 a fost primit ca paj la curtea regelui Wladislaw II (1490 - 1516) până la moartea regelui în 1516.

Se presupune că Nicolae Olahus a învățat limba tatălui său, româna și rudimente de limba latină. A fost trimis la Școala Capitulară din Oradea, de timpuriu. Aici a învățat limba latină, elocința, poezia, muzica, astronomia și religia. La vârsta de 17 ani a intrat paj la curtea regelui Ludovic al II-lea al Ungariei (1506-1526). A învățat astfel manierele vremii, iar după doi ani ajunge secretarul episcopului din Pécs.

După doi ani în slujba episcopului din Pécs este sfințit și ajunge canonic de Pécs, iar după încă patru ani ajunge canonic de Strigoniu (astăzi Esztergom). Din această funcție va ajunge protopop de Komárom.

În tot acest timp a continuat să frecventeze Curtea Regală maghiară, iar datorită educației fine și calităților sale excepționale, este luat ca secretar de către perechea regală, Ludovic al II-lea al Ungariei și Maria de Habsburg, în luna martie 1526.

A rămas în această funcție timp de șase luni, până când regele Ludovic al II-lea a fost ucis de turci în bătălia de la Mohács, în același an 1526. Olahus a rămas în anturajul reginei, însoțind-o în peregrinările sale la Viena, Linz, Innsbruck, cu toate că el ar fi dorit să

ocupe un loc în cadrul bisericii. Noul rege, Ferdinand I, i l-a promis, dar nu s-a ținut de cuvânt.

Episcopul de Eger, ajuns cancelar, îi solicită lui Nicolae Olahus să intre secretar, pe lângă dânsul, în serviciul regelui Ferdinand I al Ungariei, însă regina Maria de Habsburg refuză să îl lase să plece. În acest fel, cu moșiile pierdute, trăind doar din ce îl plătea regina, Olahus nu are încotro și continuă să însoțească, fără plăcere, Curtea acesteia.

La Augsburg, regina Maria și fratele său, Ferdinand I, se întâlnesc, iar aici regele îl dezamăgește din nou pe Olahus, neacordându-i funcția de episcop, deși i-o promisese.

În 1531, Carol Quintul oferă surorii sale, Maria de Habsburg, funcția de vice-regină a Țărilor de Jos. Aceasta va pleca spre noua sa posesiune, însoțită de voie, de nevoie, de Nicolaus Olahus, care mai degrabă ar fi rămas acasă. S-a stabilit la Bruxelles, unde la început a dus-o greu. Mai târziu își va da seama de gradul ridicat de cultură a societății din vestul Europei și va începe să își completeze cunoștințele. Acum a învățat Nicolae Olahus limba greacă.

Tot din această perioadă datează primele contacte ale sale cu marele umanist Erasmus din Rotterdam. Cei doi umaniști nu s-au întâlnit niciodată în timpul vieții, ei au ținut legătura doar prin scrisori. Prietenia dintre ei a fost atât de mare, încât până la sfârșitul vieții sale, Erasmus, de fiecare dată când mânca, pune pe masa sa un tacâm și o farfurie în plus, pentru Nicolaus Olahus. Pentru cinstirea lui Erasmus scrie numeroase epitafuri în limbile latină și greacă.

În acești ani Olahus a scris poezii în limba greacă, care s-au păstrat până în zilele noastre și a făcut traduceri din limba elenă în cea latină.

Șederea în Țările de Jos nu îi convenea totuși și a făcut demersuri la regele Ferdinand I al Ungariei pentru a-și recăpăta moșiile pierdute, precum și pentru a primi scaunul de episcop. Nu a reușit în niciuna din cele două întreprinderi, cu toate că în ceea ce privește episcopia, la acea vreme erau vacante douăsprezece locuri de episcop.

În anul 1538 se încheie Pacea de la Oradea, între regele Ferdinand I și Ioan Zapolya, iar Olahus are posibilitatea de a se întoarce în țară și de a-și recupera moșiile pierdute. El se întoarce în țară, unde stă doi ani, însă distrugerile provocate de război îl determină să se întoarcă în

Țările de Jos, unde a stat între 1540-1542. În anul 1542 părăsește definitiv Țările de Jos și serviciul reginei Maria de Habsburg și intră în serviciul lui Ferdinand I, la Curtea acestuia, ca secretar și consilier însărcinat cu gestiunea treburilor cancelariatului aulic. Astfel, după zece ani în slujba reginei, se restabilește în țară. În anul 1548 e înnobilit, primind titlul de baron.

Episcopul de Strigoniu (Esztergom), Várdai Pál, îl propune pentru postul de episcop de Eger, după ce s-a convins de calitățile deosebite ale lui Olahus. În 1543, Nicolaus e numit episcop de Zagreb, iar în 1548 i se oferă din nou episcopatul de Eger. Nu a putut ocupa nici una dintre aceste funcții bisericești, Olahus rămânând consilier la Curte.

În 1553 este numit episcop de Strigoniu și Primat al Ungariei. Din această funcție va încerca eliminarea abuzurilor și înăbușirea Reformei, pentru a întări catolicismul care începuse să fie puternic subminat de către aceasta. A încercat limitarea Reformei pe calea persuasiunii, fiind convins că problema nu se poate rezolva pe calea armelor. În 1543 reușește să impună, la adunarea parțială a Dietei, să se facă legi împotriva reformatiilor.

Pentru lupta împotriva reformatiilor era nevoie de bani, iar printre primele lucruri făcute de Olahus ca primat, a fost repunerea în drepturile financiare a Bisericii Catolice, prin redarea dreptului de control a monetăriei, recuperarea moșiilor și bunurilor pierdute ale bisericii.

În 1560 a organizat un sinod diecezan la Tyrnavia. În 1563 trimite o suplică la Trident, plângându-se că superiorii nu-și fac datoria, biserica catolică având de suferit, în favoarea reformatiilor.

Nicolaus Olahus a avut un mare rol în reformare și ridicarea la un nivel superior al învățământului din Ungaria. În 1554 a reorganizat școala pentru studii catolice de la Tyrnavia. A avut grijă să înființeze și o tipografie, în care se tipăreau cărțile necesare studiului. În această școală, pe lângă studii bisericești, învățăceii studiau și opere laice, ale clasicilor latini. Școala a funcționat circa șase ani, după care, Olahus intrând în conflict cu alte curente catolice, aceasta s-a desființat.

Printre lucrările inițiate de Olahus au fost: "Breviarium Ecclesia Strigoniensis" (1558), și "The Ordo et Ritus Ecclesia Strigoniensis" (1560). Fiind un apropiat al regelui Ferdinand I și-a folosit influența

politică în interesul religiei Catolice.

„Valahii sunt creștini, numai că urmând pe greci, se deosebesc de biserica noastră catolică în privința purcederii duhului Sfânt și a altor articole mai puțin importante.“. Despre moldoveni: „Moldovenii au aceeași limbă, obiceiuri și religie ca și muntenii, se deosebesc numai prin îmbrăcăminte. (...) Limba lor și a celorlalți valahi a fost cândva romană, căci ei sunt copiii din Roma“. Cunoștea temeinic a celor două limbi clasice: latina și greaca în care și-a scris lucrările. Mai cunoștea maghiara, germana, franceza, turca și română. N-a scris nimic în românește, dar nici în ungurește, ci întotdeauna în latină și greacă.

Orăștia apare menționată de mai multe ori în operele și corespondența purtată cu prietenii și rudele, dar și cu umaniștii Europei renascentiste. Nicolaus Olahus a intervenit, prin influența demnităților sale, sprijinind cu numeroase privilegii orașul Orăștie sau ajutând pe Mihai Olahul, fratele său, să ajungă jude în locul lui Ștefan Olahul.

Nicolaus Olahus a murit la Bratislava, în vârstă de 76 ani, la data de 17 ianuarie 1568. Unele surse indică drept dată a morții sale ziua de 14 ianuarie sau cea de 16 ianuarie 1568, la "ora 10-12 după masă".

A fost înmormântat în Biserica Sfântul Nicolae din Tyrnavia, azi Trnava, Slovacia. Pe mormântul său e scris următorul epitaf: "Conditur hoc moriens tumulo Nicolaus Olahi/Qui praesul vivens Strigoniensis erat" (Zace-n mormântul acesta-ngropat Nicolae Olahul/Care în Strigoniu trăind, fost-a arhiepiscop").

Olahus este considerat primul umanist medieval de origine română cunoscut de istoriografia românească, un mare cărturar care a marcat istoria Europei și a civilizației noastre, primul care a vorbit despre unitatea națională din principatele Moldovei și Munteniei și un precursor al marilor noștri cărturari.

Moștenirea

O stradă din Oradea, județul Bihor, poartă numele de Nicolaus Olahus; O stradă din Salonta, județul Bihor, poartă numele de Nicolaus Olahus; O stradă din Sibiu, județul Sibiu, poartă numele de Nicolau Olahus; Un bust i-a fost ridicat la Orăștie, județul Hunedoara opera sculptorului Nicolae Adam; O statuie i-a fost ridicată la Sibiu; Un Liceu din Orăștie poartă numele de Nicolaus Olahus; Un cenaclu

al umoriștilor sibieni poartă numele de Nicolaus Olahus.

Opere

În 1536 se afla la Bruxelles, unde scrie lucrarea istorică: "Hungaria sive de originibus gentis, regionis, situ, divisionis habitum atque opportunitatibus", în care dezvoltă ideile sale despre originea romană a poporului român și prezintă interesante informații despre istoria, etnografia și geoografia Țării Românești, Moldovei, Transilvaniei și Banatului. Datorită acestor idei este considerat primul care a demonstrat originea latină a românilor din cele trei provincii românești. Tot acum scrie și lucrarea istorică "Attila, sive de rebus bello paceque as suo" (1536) și "Chronicon", în care sunt relatate evenimentele din timpul regelui Matei Corvin. Sub influența poetului latin Ovidiu, scrie câteva versuri ocazionale pe care le consideră el însuși drept simple improvizații.

Catholicae ac Christianae Religionis praecipua quaedam capita, de Sacramentis, Fide et Operibus, de utraque Justification ac aliis; Hungaria (1536); Chronicon; Ordo et Ritus Sanctae Mitropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, quibus Parochi et alii animarum Pastores in Ecclesiis suis uti debent

Referințe:

Anton Dobner: Contributii la genealogia familiei lui Nicolaus Olahus;

Bezdechi, Ștefan - Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română, Editura RAM, Aninoasa-Gorj;

https://www.titudorancea.com/z/biografie_nicolaus_olahus.htm

<http://www.rasunet.ro/nicolaus-olahus-despre-romanitatea-si-unitatea-romanilor>

<https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2017/09/19/umanist-ul-nicolaus-olahus-moldovenii-au-aceeasi-limba-aceleasi-obiceiuri-si-aceeasi-religie-ca-si-muntanii-se-deosebesc-in-parte-doar-prin-imbracaminte/>

Cornel Spiru, „PORTRET: 530 de ani de la nașterea lui Nicolaus Olahus – umanist și istoric de origine română” postat pe site-ul Radio România la -10/01/2023;

Nicolaus Olahus „Umanistul Nicolaus Olahus: (Nicolaie Românul): 1493-1568 : texte alese” cu portr.; 20 cm. Cuprinde:

Hungaria; Attila; Carmina; Corespondența lui Nicolaus Olahus cu Erasmus din Rotterdam; Corespondență”, Editura Științifică, București. 1963.

<https://dspace.bcucloj.ro/handle/123456789/85454>.

Ana Fabian Grozavu

Conferențiar universitar, doctor în științe – biologie.

S-a născut la 11 ianuarie 1928, în Orăștie, județul Hunedoara. În același an se mută la Deva, unde urmează școala primară între 1935-1939, apoi cursurile Liceului „Regina Maria,, din Deva (1939-1944) și ale Liceului „Decebal” (1944-1947). Își continuă studiile la Facultatea de Științe, Secția Științe Naturale, din Cluj (1947-1948) Secția de Biologie, absolvită în 1951. Specializare la Universitatea „Purkinije” din Brno (Cehoslovacia, 1972).

Doctor în științe biologice la Universitatea din Cluj, cu teza „Implicația compușilor sulfhidrilici în mișcările plantelor, cu privire specială, la efectul acestor compuși asupra curenților protoplasmatici și la dinamica grupărilor SH de natură endogenă în geotropism”, specialitatea fiziologia plantelor, sub conducerea acad. prof. Emil Pop (1972)

Activitate universitară la Facultatea de Biologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj: preparator (1950-1951); asistent (1951-1952); șef lucrări (1962-1976); conferențiar universitar (1976-1988).

A elaborat 63 de lucrări de cercetare experimentală și 38 lucrări de istoria științelor, lucrări de sinteză sau de interpretare teoretică a științei. A participat la simpozioane și sesiuni în țară și străinătate, în Cehoslovacia la simpozionul internațional „Structure and function of primay root tissues” (1972).

A primit distincția de „Conferențiar Universitar Evidențiat al Universității din Cluj (1986).

Colaborări: „Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, seria „Geologie-Geografie”, „Sargetia”, „Noesis”, „Tribuna”, „Revista Română de Științe Sociale”, „Contribuții botanice”, seria „Filosofie Logică”, „Forum”, „Cultura” ș.a.

Lucrări publicate:

Lucrări practice de fiziologie a plantelor. Caiet de referate cu studenții. - Cluj: Universitatea din Cluj, 1960. - multigrafiat (în colaborare cu E. Cupcea, A. Fabian);

Probleme de cercetări interdisciplinare. 1976 (în colaborare);
Orașul și ambianța umană. 1978;

Progrese în biologie. Vol.3. - București, 1978 (sub redacția acad. E. Pora);

Protecția ecosistemelor. 1978 (în colaborare);

Biologie generală. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983;

Botanica. - București, 1985 (în colaborare I. Grințescu, V. Soran);

Ocrotirea naturii. - București 1988 (sub redacția prof. univ. B. Strugen);

Ecologie aplicată. Cine se teme de ecologie. - Cluj- Napoca: Casa de Editură Sarmis, 1999 (în colaborare cu Rodica Onaca).

Lucrări apărute în volum:

Esquisse relevant certains fondements évolutionnistes dans l'enseignement universitaire biologique de Cluj (în opera acad. E. Pop). - În: Evolution and Adaptation, col. 2. - Cluj 1985;

Educating for a responsible environmental stewardship. - În: Possible solutions to environmental problems. Universitatea Națiunilor din Kona. Hawai (USA);

Redresarea ecologică a ambianței. - În: A 5-a Conferință Națională de Ecologie. - Cluj-Napoca, 1992.

Referințe:

Clujeni ai secolului XX. Dicționar esențial. - Cluj- Napoca; Casa Cărții de Știință, 2000;

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004.

Gilbert Platinca

Artist plastic, profesor.

S-a născut la 15 ianuarie 1977 în Călan. Își termină studiile medii în localitate. Absolvă Facultate de Arte Plastice și Decorative, secția de Pedagogie, din Timișoara în anul 2005. Cum datele despre „pașii înspre artă” ai lui Gilbert îmi erau, oarecum, necunoscuți l-am rugat s-o facă:

«Din anul 1993 mi-am „descoperit” pasiunea de a picta în urma unei vizite la fratele mamei mele, care m-a încântat dându-mi schițele, culorile și tot ce a mai rămas de la bunicul meu, pictorul Ivan Dușan. Așa am început propriul studiu, urmărind și copiind tot ce puteam din aceste schițe. M-am apucat apoi de pictat, utilizând vopselele vechi, aproape uscate rămase de la bunicul. Am început să-mi prepar propriile pânze din cearșafurile bunicii și din șasiuri făcute, după multe insistențe, la singurul tâmplar pe care-l cunoșteam la vremea aceea.

Pasiunea pentru pictură nu m-a părăsit niciodată, așa că am continuat propriile mele studii și după terminarea facultății, folosind în general culorile pe bază de ulei, iar ca tematica am fost întotdeauna atras de peisaj: rural, urban, dar mai ales cele naturale, sălbatice. De prin anul 2014 am început primele experimente în acuarela, iar de doi ani a devenit tehnica preferată, cu care rezonez cel mai bine și care îmi dă tot ceea ce am căutat până acum în ulei, dar am găsit mult mai dificil de exprimat în această tehnică: lumina care vine din spatele culorilor, transparentele delicate și subtile, culori curate, efecte atmosferice nebănuite, spontaneitate, surpriză finală a fuzionării culorilor, etc. Gestuali țate se poate și-n ulei sau acrilic, dar pe lângă acestea, acuarela mai adaugă și propria ei metamorfoza. Pentru că acuarela nu este o tehnică care să te lase să îi fii stăpân, și își creează și ea propria cale. Între pictură în ulei și cea în acuarela este aceeași diferență că atunci când încerci să dresezi un câine, sau încerci să dresezi pisica. Oricât m-aș chinui, pisică tot ce vrea ea face. Eu pot doar s-o primesc, să mă joc cu ea și eventual să-i mai pun câte o piedică atunci când face prostii. În acuarela există o colaborare între ceea ce caut eu și ceea ce vrea ea. Asta-mi place la această tehnică...este o provocare și de fiecare dată o surpriză. Și este foarte apropiată ca

manifestare și de natură, în marea ei desfășurare. Aceasta m-a făcut să o folosesc exclusiv, mai ales că sunt pictor de peisaje, în mare parte. Caut să surprind naturalețea, sălbăticia, atmosfera naturii sălbatice, dar și a naturii urbane sau rurale, cu forfota ei. Pentru că sunt mai retras de felul meu și mai relaxat în mijlocul sălbăticiiei, prefer mai mult peisajele sălbatice sau rurale. Combinația perfectă dintre om și natura se regăsește încă în satele sau cătunele uitate de lume și de timp.»

Ce ar mai fi de zis? Am dorit să-i vină, și cititorului ăstor rânduri, bucuria și uimirea din care m-am hrănit privind tablourile lui Gilbert Platinca. Cei care iubiți arta, vă sfătuiesc să nu ratați blogul său, veți găsi o expoziție din care fiecare va găsi un rost și bucuria sufletului.

Din anul 2011 este profesor de Educație Plastică la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, predând arta plastică și la școlile gimnaziale din urbe.

Expoziții:

2007 Expoziție de grup Galeria „ExperimentArt”, Deva;

2012, 24 noiembrie, a vernisat prima sa expoziție personală: „Șoapte din natura” la Sinagoga din Orăștie;

2014 Expoziție personală la Sinagoga din Orăștie;

2014 Expoziție de grup, Galeria „ProfArt” Deva;

2016 Expoziție de grup „In Memortam Aurel Nedel” la Sinagoga din Orăștie;

2018 Expoziție de grup „60 de ani de educație prin artă” la Galena Din deal”, Deva;

2019 „Hoinar la margine de lume și de timp” Galeria „Emart Gallery”, Deva;

2019 Participă la „Make The Watercolor Great Again” prima expoziție internațională de pictură în acuarelă din România organizată de „Asociația Pictorilor Acuareliști”, „Societatea Internațională de Acuarelă” (IWS) și Palatul Parlamentului. în sala „Constantin Brâncuși” de la Casa Poporului;

2019 „Hoinar la margine de lume și de timp”, Liceul „Aurel Vlaicu”, Orăștie;

2019 Expoziție personală la Galeria Em-art, Deva, curator Mircea Popițiu.

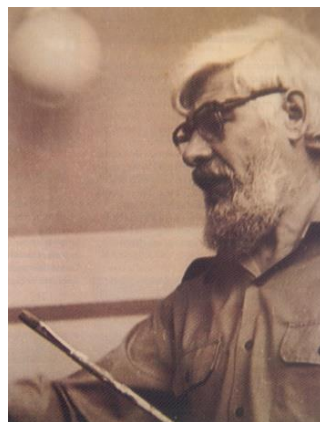
Referință

Biografia personalității prezentate.

Aurel Nedel

Artist plastic, pictor.

S-a născut 17 ianuarie 1930, într-o familie de țărani din satul Vaidei, comunal Romos (lângă Orăștie), județul Hunedoara. Urmează cursurile școlii primare de pe lângă Școala Normală de Aplicații, apoi pe cele ale Liceului „Decebal” din Deva. Este remarcat de

profesorul de desen, care îl îndeamnă să înceapă să deseneze „după antici” și îi transmite primele noțiuni de Istoria Artei.

În anul 1950 este trimis de părinți la București „să se facă doctor”. La căminul pentru studenți unde poposește, îi cunoaște pe viitorii pictori Traian Brădean și Constantin Blendea, care-l conving să participe alături de ei la cursurile pregătitoare pentru admiterea la Institutul de Arte Plastice.

În perioada 1951-1956 urmează Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, mai întâi la clasa profesorului Rudolf Schweitzer-Cumpăna, apoi la cea a lui Alexandru Ciucurencu, al cărui discipol fervent va rămâne.

Debutează împreună cu Traian Brădean și Ion Nicodim, în 1956 (noiembrie-decembrie), prezentând 20 de picturi și 5 desene în expoziția deschisă la Sala „Kalinderu” din București.

Devine membru al Secției de Pictură a Uniunii Artiștilor Plastici, în anul 1958.

În 1960 participă cu lucrări la Expoziția „Arta plastică românească”, organizată la Berlin, Praga, Bratislava, Minsk și Moscova, iar în 1963 este prezent cu lucrări la „Expoziția tinerilor artiști”, deschisă la Paris. Tot în acest an are prima „Expoziție personală – Aurel Nedel”, cuprinzând 30 de uleiuri și două mozaicuri, la Sala „Onești” din capitală.

În cronicile plastice apărute, sunt remarcate picturile: „Autoportret”, „Peisaj pe Siret”, „Oțelarii”, „Fabrica de ciment”.

În perioada mai-iunie 1968 expune la Sala „Amfora” din București 22 de uleiuri și 10 acuarele, printre care „Peisaj gris”, „Pădure

albastră”, „Fructieră”, etc. Cu acest prilej, Petru Comarnescu scria în „Cronica plastică” din 30 mai 1968: „Nedel este un poet al griurilor, brunurilor, galbenurilor foarte nuanțate, pictura lui se caracterizează prin armonii rare, game prețioase, construcții statice, îndelung gândite și muncite, niciodată banale sau lipsite de sensibilitate.”

Participă la expoziția „Arta plastică românească” organizată la Praga. Primește Ordinul „Meritul cultural” – Clasa a IV-a.

Anul 1969 îi aduce noi succese: Este prezent cu lucrări în Expoziția „Pictura contemporană românească”, deschisă la Tel Aviv, Helsinki, ..., Rijeka, Titograd.

Împreună cu Constantin Piliuță, Mihai Bandac, C. Baciș și C. Foamete, deschide o expoziție la Galeria „Apollo” din București. Aurel Nedel prezintă 15 uleiuri, dintre care „Autoportret”, „Cana Verde”, „Natură statică”.

În luna septembrie 1971, împreună cu sculptorul Nicolae Adam, deschide o expoziție la Galeria de Artă din Deva, în care figurează cu 30 de uleiuri.

În 1972 este unul dintre cei „Nouă pictori români contemporani” ce expun la Freiburg – Germania. În 1973 participă la expoziția „Pictorii țărilor socialiste”, organizată la Szczecin, Ulan Bator, Tinzin, Pekin, Phenian, Philadelphia, și la „Expoziția de pictură și grafică românească” deschisă la Veneția.

În 1974 figurează cu lucrări în Expoziția „Arta plastică românească contemporană”, itinerantă la Moscova, Tunis, Cairo, Bamberg.

În luna mai a aceluiași an, împreună cu sculptorul George Apostu, deschide o expoziție la Galeria „Apollo” din București. Din cele 27 de lucrări, se remarcă: „Dublul portret”, „Case în Bulgaria”, „Bărci la Tuzla”, „Natură statică cu lalele și păpuși”.

În Portugalia (la Lisabona, în 1975) participă la „Expoziția de pictură și grafică contemporană”, apoi la Moscova, Ankara și Berlin, la Expoziția „30 de ani victorioși”.

În 1976 figurează cu lucrări la „Expoziția țărilor socialiste – pictură, sculptură, grafică” de la Praga, și la „Expoziția de artă plastică românească” de la Istanbul.

Participă (în 1977) la următoarele expoziții de grup, deschise peste hotare: „30 de ani victorioși”, Moscova; „Pictură și sculptură

românească”, Lisabona; „Expoziția contemporană de pictură și desen dedicată centenarului Independenței”, Sofia; „Expoziția de artă românească contemporană”, Berlin și Praga.

În 1979 deschide o expoziție personală la Galeria de Artă din Deva, unde prezintă 22 de uleiuri și 15 guașe, dintre care amintim: „Peisaj în Bărăgan”, „Fructe”, „Toamnă”, „Zile albe”, etc.

Primește premiul III la a II-a ediție a Festivalului Național „Cântarea României”, pentru mozaicul „Bucuria muncii în agricultură”, amplasat pe fațada Casei de Cultură din comuna Malul cu Flori, județul Dâmbovița.

În decembrie 1980, Muzeul Național de Artă al României din București organizează retrospectiva „Aurel Nedel”, cuprinzând 149 de lucrări de pictură și grafică, însoțită de un catalog științific. Comentariile de specialitate din catalog poartă semnăturile profesorilor Dan Grigorescu, Constantin Prut, Alexandru Cebuc.

În anul 1981 participă la „Expoziția anuală a municipiului București”, iar în 1983 figurează cu picturi la „Expoziția aniversară Alba-Iulia”.

În 1987 este prezent la „Salonul de pictură și sculptură Tulcea – Botoșani”.

Perioada 1988-1989 este marcată de participări la expoziții de grup deschise la Galeriile de Artă din Focșani, Deva, București.

În 1992, la Galeria „Jean Louis Calderon” din București, se deschide „Expoziția de pictură și acuarelă – Aurel Nedel”.

În 1995 „Expoziție de pictură și grafică – Aurel Nedel” se deschide la Galeria „Jean Louis Calderon” din București. În „Cronicile plastice” apărute, sunt menționate lucrările: „Casă printre pomi”, „Dealurile de sub Țarc”, „Vara la mine acasă”, „Căpițe toamna”, „Amurg”, „Pădure iarna”, etc. În luna iunie a aceluiași an, la Galeria Artistică a Cercului Militar Național din București, este organizată „Expoziția pictorilor Traian Brădean și Aurel Nedel”, în care figurează tablourile: „Casa de la marginea pădurii”, „Clăi cu fân și casă”, „Pădurea”, „Început de toamnă”, „Căpiță”.

În 1996: „Expoziția de pictură – Aurel Nedel”, la Galeria de Artă a Cercului Militar Național din București, pe simeze figurând: „Toamnă în Deltă”, „Râu în Retezat”, „La baltă”, „Cerule”, „Peisaj”.

În anul 1997, maestrul s-a retras în satul său natal Vaidei, din apropierea Orăștiei, departe de lumea agitată din capitală, unde s-a format ca artist și s-a impus cu vigoare în plastica românească. Si-a construit un atelier în curtea casei părintești în care primea cu multă căldură numeroși oaspeți.

În momentele de răgaz se întreținea afectuos cu nepoata sa, fetița lui Vladimir Neder, fiul său mai mic, pictor deopotrivă, stabilit în Orăștie. Adeseori cei doi artiști lucrau împreună.

În decembrie 1998 are loc „Expoziția pictorilor Aurel Nedel și Vladimir Nedel”, organizată la Galeria Artistică a Cercului Militar Național din București, care se bucură de aprecierile elogioase ale presei de specialitate.

În anul 2000, la Deva, la Galeria „Forma”, participă la expoziția de grup.

În anul 2002, deschide o expoziție de pictură la Galeria „Mircea Zdrenghea” din Orăștie.

În septembrie-octombrie 2003, două noi expoziții personale, la Galeria Artistică a Cercului Militar Național din București și la Galeria „Mircea Zdrenghea” din Orăștie.

În „Cronicile plastice” sunt remarcate lucrările: „Nud verde”, „Nud culcat”, „Câmp cu floarea soarelui”, „Iarna”, „Natură statică cu flori”, „Lingura de lemn”, „Primăvara ... toamna”.

În 2005, pictorii Aurel Nedel și Vladimir Nedel expun din nou împreună, la Galeria Artistică a Cercului Militar Național din București.

2013 luna Octombrie , pictorii Aurel Nedel și Vladimir Nedel expun din nou împreună, în sala expozițională din Orăștie.

În 2013 decembrie maestrul Nedel susține conferința „Despre Frumos” în aceeași sală din Orăștie. Ambele manifestări fiind organizate, diriguite și avându-l ca curator pe Dan Orghici.

Aurel Nedel a trecut în eternitate în satul său natal, Vaidei, pe 19 ianuarie 2014, la vârsta de 84 de ani.

Referințe:

Barbosa, Octavian, „Dicționarul artiștilor români contemporani”, Editura „Meridiane”, București, 1976;

Matache, Maria, NEDEL: Colecția de artă „Postelnicu”, Seria

„Pictură contemporană” – Agenția „Antet”, 2009, Tipar: Herreris Print, București;

Bălan, Ion Dodu, „In memoriam: Pictorul Aurel Nedel” – În „Almanahul oamenilor de la noi”, Coordonat de Dan Orghici și Petru Romoșan; Editat de Asociația de Presă „Vorba din Ardeal”, Orăștie, 2014.

Avram P Tudor

Profesor, literat, filolog.

S-a născut la 18 ianuarie 1889 în localitatea Vaidei (lângă Orăștie). Tatăl său Petru, era meseriaș, zidar, mama sa, Elena, originară din Vinerea.

A urmat anii de școală la Orăștie, de unde pentru meritele sale la învățătură a fost recomandat, de către protopopii greco-catolici Iosif Peteanu și Ioan Ienea, pentru a continua la Gimnaziul din Blaj, pentru care au solicitat Episcopiei de la Lugoj bursă de susținere financiară: „...pentru studentul Avram Todor din Vaidei clasa a IV-a dimpreună cu testimoniul scolastic” s-a înaintat cererea în data de 21 iulie 1914 solicitându-se „votarea unui stipendiu pe anul școlar 1914/1915, din Fondul Rudolfian”, cerere adresată „Veneratului Ordinariat al Episcopiei” cu „rugarea studentului eminent Avram Todor din Vaidei, în clasa a VI-a, pentru obținerea unui stipendiu pe anul școlar 1916/1917”. Drept urmare, numele lui Avram Todor figurează la numărul de ordine 50, printre cei 70 de elevi, din clasa a IV-a, a Gimnaziului Superior din Blaj, pentru care s-a acordat „stipendiu” în valoare de 90 de coroane, din Fondul Rudolf. Însuflețit și plin de învățătura dascălilor cunoscuți ai Blajului (la limba și literatura română l-a avut profesor pe Alexandru Ciura), a absolvit apoi, Facultatea de Litere și Filozofie din București, unde profesor a fost Ioan Bianu, renumitul director al Bibliotecii Academiei. Adăugăm, că elevi eminenti ai Gimnaziului din Blaj erau ajutați, de profesorii lor, mai târziu, pentru formarea unei cariere. Canonicul, profesor și scriitor, Ioan Micu Moldovan era într-o corespondență

permanentă cu Ioan Bianu, și el fost elev al Blajului, căruia îi cerea ajutor pentru tinerii trimiși la București, pentru care Ioan Bianu „avea o vorbă caldă, frățească, un ban pentru dăruire sau împrumut, un sfat și mai ales o neobosită alergare după câte un post de pedagog sau mic funcționar, cu care să li se asigure existența”. Printre cei încurajați în carieră s-a numărat și Avram P. Todor, care a scris despre întâlnirea cu Ioan Bianu, profesorul său, numindu-l „semizeu al literaturii vechi”, pe care l-a vizitat la Biblioteca Academiei, în anul 1919, amintind, că: „eram un excesiv de tânăr veteran de război, la cei 18 ani ai mei purtam încă uniforma austro-ungară ... i-am bătut la ușa, în calitate de mesager al Blajului, aducând pentru Bibliotecă tipăriturile blăjene, care în timpul războiului nu putuseră fi trimise ... nici nu bănuiam că îi voi fi ucenic la Bibliotecă ... ne-am mai întâlnit la universitate în 1920 ... când a fost ungerea mea ca funcționar al bibliotecii ... scriitor provizor la bibliotecă”, adăugând impresia sa despre disciplina rațională și rigurozitatea impuse în instituție, de directorul drept și sever, Ioan Bianu, care aprecia munca desfășurată cu responsabilitate. Într-o fotografie de grup, din anul 1923, Avram P. Todor se află printre „funcționarii Bibliotecii Academiei”, alături de Ioan Bianu director.

Avram P. Todor a fost profesor la prestigioase licee din București, scriind manuale de limba română, împreună cu profesorul Gh. Șerban, de la Liceul „Spiru Haret”. A fost șef de lucrări la Institutul de Istorie Națională, conferențiar la Universitatea populară de la Vălenii de Munte, a lui N. Iorga, și a predat lecții de maghiară la Universitatea din București.

Într-un cadru al amintirilor, Geo Dumitrescu, redactor la mari reviste interbelice, îl menționează pe Avram P. Todor, profesorul său de limba și literatura română, de la Liceul Ioan Neculce din București, care îi aprecia compunerile, nu și cunoștințele de gramatică.

O completare, în același sens profesional, o face Grigore Băjenaru, autor de scrieri istorice și romancier, care rememorează perioada în care era elev la Liceul „Gheorghe Lazăr”, unde Avram P. Todor i-a fost profesor de limba română, caracterizându-l ca „foarte bun (profesor) și avea o cultură generală, fiind în același timp și bibliotecar la Academia Română”

Din gândurile evocate ale fostului elev Grigore Băjenaru, întregim

portretul fizic al profesorului Avram P. Todor care era descris ca fiind „cu ochi verzui și vioi” dar îndeosebi sunt remarcate înclinația sa specială spre lucrul cu elevii, manifestându-se profesor de limba română la Gimnaziul din Blaj, întemeietor și colaborator al revistei Luceafărul, scriitor și publicist, delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918.

Reverențios față de aceștia, cu preocupări pentru spectacol școlar „citea foarte frumos, ca puțini profesori”, implicat în regia piesei Prometeu a lui Victor Eftimiu, cu simțul umorului, participând afectiv la glumele elevilor.

Pe aceeași linie a categoriei dascălilor, redăm un anunț apărut într-o revistă orăștiană, în care se publica, în data de 28 august, 1924, că „Domnul profesor Avram P. Todor din Vaidei a fost numit profesor la Liceul Decebal din Deva”, dar nu avem dovezi pentru confirmarea acestei știri.

Ne întoarcem la prezența sa rostuită la Biblioteca Academiei, încadrat la compartimentul Fondul de Documentare, unde a cercetat și prelucrat manuscrise și tipărituri grupate drept „rare și prețioase”. În acest cadru a avut ocazii binevenite pentru perpetuarea perfecționării și cunoașterii importanților oameni cu care a stabilit legături profesionale. Evidențiem corespondență purtată cu diverse personalități, păstrată în fondul de manuscrise a Bibliotecii Academiei. Aceste epistole manuscrise sunt mărturii documentare, despre prețuirea acordată destinatarului: „Radu Rosetti către Avram Todor, 1948”) „Russu Ștefania către Avram Todor, 1941”; „Mrazec (Ludovic n.n.) către Avram Todor, 1934”; „Bugnariu Vicențiu către Avram Todor, 1929,1931”; „Andrei Veres către Avram Todor, 1927, 1928, 1929”.

Din activitatea sa publicistică, specificăm pentru început articolele omagiale semnate de Avram P. Todor: Ioan Bianu 1856-1935 și Victor Lazăr.

A debutat în 1918, în gazeta Libertatea, din Orăștie, localitate aflată la 9 kilometri de satul său natal. A colaborat apoi la revistele: Convorbiri literare, Preocupări literare, Revue de Transylvanie, Revista istorică română, Revista Societății Tinerimea Română, uneori cu pseudonimele Apt (abreviere -Avram P.Todor) și M. Dornic.

A publicat, în 1939, la București, Ober din Entwicklung der

rumänische Sprache, Traduceri din limba română în ungurește (în revista Prietenii istoriei literare, București, 1931), Teme românești în poeziile lui Ábrhâm Barcsay, București, 1936, Romancierul N. Jdsika și românii, în preocupări literare, Eminescu în literatura maghiară, în revista Convorbiri literare. Poetul Endre Ady, Octavian Goga și literatura maghiară, Eftimie Murgu, Petofi la români, amândouă în limba maghiară.

În anul 1942 s-a tipărit cartea „Povești” de Ion Creangă, ediție princeps „superbă și rarisimă ediție, cuprinde povești și anecdote, ediție însoțită de un aparat critic alcătuit din indice și introducere semnate de Avram P. Todor”.

Bun știutor de limbă maghiară a publicat, în anul 1939, articolul Eminescu în literatura maghiară, și a redactat, în anul 1945, broșura Conexiuni literare româno- maghiare. Semnată de Avram P. Todor în anul 1948, a apărut tipărită, la București, Legenda în legătură cu originea familiei Huniade.

O bună parte din viața sa profesională a dedicat-o traducerilor din și în limba maghiară, Todor fiind unul dintre militanții apropierei româno-maghiare. În cunoștință perfectă de rostul traducerilor, a tradus, din limba maghiară, romane ale autorilor Mikszáth Kálmán, Tóth Kálmán și Pogány László. Prin traducerile din limba română în maghiară a făcut cunoscut, dincolo de teritoriul românesc, scriitori renumiți. Avram P. Todor a tradus în limba maghiară eseuri referitoare la poeți, prozatori, istorici români, călătorii de studiu în Europa apuseană, la Milano, Madrid și Paris; a funcționat ca profesor, iar din anul 1884 până în 1935 director al Bibliotecii Academiei; a publicat peste 270 de titluri de lucrări din domeniile filologie, folclor, bibliografie, remarcabilă este lucrarea fundamentală de sinteză a scrierilor vechi Bibliografia românească veche; despre Victor Lazăr în Todor 1968, publicate în revistele vremii: Mihai Eminescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ștefan Bănulescu, Ioan Slavici, Lucian Blaga, Costache Negruzzi, din „criticile” lui Titu Maiorescu, cu „aplicat studiu introductiv”, Mihai Beniuc, Romulus Cioflec, Octavian Goga, Nicolae Iorga.

Articolele cu traducerile sale au fost adunate și publicate, post-mortem, în volumul Avram P. Todor, Confluente literare româno-maghiare, ediție redactată de Gyula Dávid.

Scriitorul Ioan Dodu Bălan, originar din aceeași localitate cu Avram P. Todor, într-un interviu scris apoi, relevă talentul de apreciat traducător din și în limba maghiară și își exprimă compasiunea pentru destinul său tragic.

Am aflat de la urmașii lui Avram P. Todor, că a fost condamnat la ani de detenție, fiind victima colaterală într-un proces intentat cumnatului său, condamnat în grupul „aurarilor”, celor care au lucrat în minele de aur din Munții Apuseni, sau au fost proprietari de mine, pe lângă această perioadă tristă a trăit tragismul morții fiicei sale.

După eliberarea din închisoare, a publicat, în Almanahul Parohiei Bisericii Ortodoxe Române din Viena, articolul Jocul și portul românesc din Vaideiul de altădată. Temeinic documentat, ca în toate scrierile sale, autorul urmărește prezențele portului și jocului popular românesc la Viena, cu prilejul unor diverse evenimente istorice, pe care, comentându-le minuțios, le socotește ca fiind expresia interesului manifestat de vienezi față de neamul nostru și un semn de simpatie veche a românilor față de vienezi. În același admirabil Almanah, apărut sub îngrijirea părintelui profesor Ghe. Moisescu, a mai publicat Avram P. Todor și alte studii, precum: Un prieten și un colaborator al lui C.A. Rosetti, Eric Winterhalder. Asemenea studii ar merita să fie publicate atât de maghiari zai căror prieten a fost prin fapte și admirabile realizări, traducând integral romanul Săliștencele și Mathias gâscaruf), cât și de români, a căror cultură a făcut-o cunoscută în străinătate.

Avram P. Todor a fost un model uman, plin de mândrie și omenie românească. A fost un mare patriot, chinuit în închisorile comuniste, care și-a alimentat sentimentele patriotice și cu dragostea altora pentru limba, cultura și neamul lor.

N-a fost intolerant și exclusivist și a urât aceste maladii morale. Era organic legat, nu doar abstract, de neamul său și de satul natal, unde și petrecea vacanțele de vară, cu toată familia. Era legat nu numai afectiv și declarativ, ci și printr-o susținută și competentă cercetare științifică a locurilor și oamenilor copilăriei sale.

Avram P. Todor a fost un martir al nedreptei suferințe care l-a urmărit cu îndârjită încăpățănare și după a doua lui moarte, aceea din închisorile uitării.

Și el și opera lui au avut o soartă mașteră, mai ales traducerea inte-

grală a operei lui Petofi, care „s-a rătăcit” pe la editura „Kriterion”.

Avram P. Todor nu s-a îndepărtat sufletește de locurile natale, așa încât și-a dat doctoratul pe tema „Ovid Densusianu”, provenit dintr-o mare familie de învățați originari din zona Hațegului.

Socotim că am evocat un fragment din întinsa activitate a învățatului Avram P. Todor, pe care, cu onoare și grație îl putem situa, pe o scară valorică în partea ei de sus. Meritele sale culturale ne îndreptătesc să-i reconsiderăm aportul său considerabil la o istorie a culturii, care a depășit limitele geografice zonale.

Pe casa în care s-a născut este pusă o placă memorială cu textul: „Aci s-a născut Avram P. Todor, 18.I.1899-1978.IX.12; Absolvent al Liceului din Blaj; Doctor în Litere și Filozofie, Univ. Buc.; Scriitor publicist; Bibliotecar șef Academia Română; Profesor Liceele Gh. Lazăr și Ico Neculce.; Lector limba maghiară Univ. Buc.; Cercetător Institutul N. Iorga.

Reașezarea în circuitul istoriei culturii a unor nume și fapte, pilde de viață, mărturisește grația față de valorile de altădată. Avram P. Todor bibliotecarul, profesorul, cercetătorul, scriitorul prin profesionalismul său și-a câștigat dreptul de a i se aduce un laudatio scriptori, laudatio libri.

Purtând amprenta climatului spațial din care a pornit, nu s-a temut a-și îndrepta tendințele spre cunoașterea orizontului deschis al culturii europene, prin carte, răsplătindu-i-se osteneala.

Redat actualității culturale, pentru prima dată într-o formă sintetică, această succintă biografie a sa, într-un mod prefigurativ ar putea constitui punctul de pornire al unei (micro) monografii, desigur, și prin adăugarea părților biografice neștiute și nescrise acum, în care Avram P. Todor, fără ostentația vanității, reprezintă un model al rigurozității profesionale.

Referințe:

Maria Basarab, „Avram P. Todor un profesionist al bibliotecii”, Sargetia. Acta Musei Devensis (S.N.), IX, 2018, p. 315-322;

Ion Dodu Bălan, „Un savant și un sacrificat dat uitării: A.P.Todor”, publicat în săptămânalul „Palia Expres” din Orăștie.

Alexandru Avramescu

Artist plastic.

Născut la 19 ianuarie 1929, în Orăștie, județul Hunedoara. Urmează cursurile liceale la Hunedoara. Absolvent al Academiei de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București (1952).

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. În 1974, se stabilește la Viena. Membru în Asociația Culturală Internațională a Etniei Române.

Tematica lucrărilor sale: portrete, peisaje, compoziții cu caracter simbolic. Tehnica redactării: ulei, grafică, frescă și mozaic.

Lucrările sale au fost expuse în țară și în galeriile de artă din: Austria, Germania, Franța, Grecia, Italia, Spania, SUA, Japonia, Brazilia.

Referințe:

Maria Razba , „Personalități hunedorene: oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX): Dicționar”, Ediția a 2-a, revăzută și adăugită – Deva: Emia, 2004.

Aurel Vlad

Avocat, doctor în drept, șef al Resortului de Finanțe al Consiliului Dirigent de la 1918, membru marcant al Adunării de la 1 Decembrie 1918, deputat , ministru, mort în închisoarea de exterminare de la Sighet.

Se naște la Orăștie, la 25 ianuarie 1875, în familia avocatului Alexandru Claudiu Vlad (secretar la magistratura orașului) căsătorit cu Aurelia (fiica marelui cărturar Gheorghe Barițiu). Tatăl său, Alexandru Claudiu, moare la vârsta de 25 de ani în anul 1880 (de apendicită) lăsând în urmă 3 copii, Victoria de 6 ani, Aurel de 5 ani și Alexandru de 2 ani. A făcut școala primară și la Liceul Reformat Maghiar „Kún” din orașul natal. Era pasionat de limba latină și de matematica, iar profesorii îl lăudau

pentru perseverența cu care muncea. Profesor de religie i-a fost chiar Miron Cristea, viitor Patriarh și prim-ministru al României, care a scris peste ani despre caracterul fostului sau elev: „De atunci prevedeam că va juca un rol remarcabil în viața neamului său, mai ales că superioritatea sufletească a mamei sale oferea o garanție sigură în aceasta nădejde”.

Și Barițiu s-a minunat de istețimea nepotului lui, când a plecat de la Sibiu la Orăștie ca să-și viziteze familia. Era anul 1892, Aurel avea numai 17 ani, însă intra cu încredere în dezbateri politice. Cei doi au vorbit atunci despre situația minorităților din Austro-Ungaria și, apoi, surprins de abordările lui, Barițiu l-a laudat inclusiv apropiaților de acasă, de la Sibiu. Cu o subliniere importantă despre abilitățile lui și despre cum ar fi meritat să fie „jertfit și ultimul ban pentru a-și termina studiile, căci se va alege om mare de el”.

A studiat științele juridice la Budapesta. Chiar în primul an de facultate a obținut o bursa de la Fundația Emanuil Gojdu; le erau oferite românilor din Transilvania și Ungaria, Victor Babeș și Traian Vuia s-au numărat printre beneficiarii acesteia.

La Budapesta, Vlad li s-a alăturat studenților români care se întâlneau în cadrul Societății de Lectura „Petru Maior”. „Numai adunați într-un loc, sub un scut, în bună înțelegere”, cum era notat în almanahul organizației din 1901, puteau să se cunoască. Mulți tineri în acei ani își dorea unirea cu România, iar preocupările și calităților sale este cooptat în conducerea Societății, în funcția de notar, alături de Octavian Beju, între 1893 și 1894. Iuliu Maniu era vice- președinte și viitorul protopop Elie Dăianu, președinte.

După absolvire face un stagiul de 3 ani de practică (1897 - 1899) în biroul avocatului Mihai Bontescu din Hațeg, cu care era înrudit după mamă. În acest timp își pregătește doctoratul și își susține examenul pentru cenzura de avocat, care să-i permită să profeseze liber.

În anul 1899 dobândește titlul de doctor la Universitatea din Budapesta. Ca la 1 octombrie 1900 să își deschidă cancelarie avocațială la Deva. Tot în anul acesta este apărător în procesul „Cununii lui Avram Iancu”.

Candidează, prin concurs (la care participă trei candidați) pentru postul de director al băncii „Ardeleana” rămas vacant în urma plecării

lui Ioan Mihu, în anul 1901, și îl câștigă, urmând ca în 17 septembrie 1901, adunarea generală a acționarilor să aprobe contractul dintre bancă și tânărul avocat, acesta din urmă asumându-și sarcinile de jurist consult. Începând de la 1 noiembrie, Vlad intră în activitate ca director al băncii din localitate.

În mai 1903 a rămas vacant cercul electoral al Dobrei, în urma decesului deputatului Lázár Arpád. În urma alegerilor de la 6 iunie, Aurel Vlad a ieșit învingător cu 256 voturi față de 207 ale lui Farkas Béla. Primul discurs al lui Aurel Vlad în Parlamentul de la Budapesta se produce în ședința din 8 iulie.

Calitățile sale de bun orator în Parlamentul de la Budapesta, precum și determinarea afișată i-au atras atenția lui Nicolae Iorga, care a scris despre Aurel Vlad în „Neamul românesc” din vara lui 1906: „în acest trup fraged e multă putere de lucru și, mai ales, multă hotărâre neînduplecată. E avocat în Orăștie, unde toți țin la dânsul, de la ajutorul său în presă, preotul Ioan Moța, un tip de cleric luptător, până la cel din urmă țăran. Vorba-i e ușoară, și are solide cunoștințe de drept.

În noiembrie 1905 se căsătorește cu Ana Iancu (născută Adamovici). Prin acest mariaj, Vlad devine proprietarul unei întinse moșii la Bobâlna. Știe să o gospodărească eficient și să-și asigure o oarecare prosperitate.

1914 - pe durata războiului se retrage pe moșia de la Bobâlna.

1916 - Împreună cu Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș și Cicio-Pop participă la înmormântarea Regelui Carol al României. Cu acest prilej, aceștia au avut întrevederi cu mai mulți oameni politici din București, fiind primiți chiar de primul ministru Ionel I.C. Brătianu. După vizita la București consemnează: „... din convorbirile avute cu aproape toți factorii politici mi-am câștigat convingerea că războiul va fi de lungă durată și că România va intra târziu în război și pe partea acelor unde înclină victoria.”

Dl. Nicolae Iorga, unul dintre merituozii profesori de la universitatea din București a scris în „Sămănătorul” următorul articol:

Politică și cultură la Românii neliberi. Acum câteva luni un tânăr avocat din Ardeal, doctor al Facultății din Budapesta, dl. Aurel Vlad, a fost ales, contra voinței guvernului, dar fără o luptă prea îndârjită,

ca deputat român al unui cerc electoral din sud-vestul Ardealului. Alegerea a provocat un mare entusiasm printre acei cari o pusese la cale sau o dusesse la capăt. Dl. Aurel Vlad a mers în capitala regatului Ungariei, a luat parte la ședințele Parlamentului și a ținut în tumultul schimbării de regim de mai deunăzi, un discurs prin care-și afirma credințele și rostul.

Cuvântarea a fost înainte de toate foarte îndrăzneată și și-a făcut loc voinicește prin întreruperile injurioase sau batjocoritoare, ironice sau violente, totdeauna însă hotărât vrășmașe. Deputatul „naționalist” român a găsit accente înalte pentru a răspunde atacurilor ce poluau împotriva sa, și culmea a fost atinsă de tânărul luptător fără sfială și frică atunci când din buzele sale a ieșit limpede marele adevăr, pe care pentru sine, îl cred și Ungurii: că adică de la Dumnezeu vin, veșnice ca și dânsul neamurile ce alcătuiesc omenirea.

În anumite grupări politice de dincolo acest „eveniment”, un român care a vorbit în cuvinte ungurești românește în mijlocul reprezentanților legali ai poporului dușman, a cășunat o mare bucurie, și către îndrăzneala, către talentul și patriotismul d-lui Aurel Vlad tovarășii au ridicat imnuri de laude. Din alte cercuri, ale pasiviștilor, care se țin de vechea hotărâre ca Românii deposedați prin constituție, legi și aplicarea legilor de drepturile lor logice și istorice, să nu stea la taifasul unguresc din Budapesta, din aceste cercuri s-au auzit aspre glasuri de mustrare. Și la noi, cu neînțelegerea obișnuită pentru lucrurile românești de peste hotarele regatului, s-a vorbit destul despre discursul d-lui Aurel Vlad și despre triumful activiștilor.

Să fie însă îndreptățit tot acest zgomot, toate aceste certuri, atâtea speranțe și atâtea temeri? Poate aduce un folos trainic, e un pas spre drum lung și cu noroc alegerea d-lui Vlad? Sau românii de dincolo — ca și în mare parte, cei de dincoace, cum am spus mai deunăzi, — să aibă nevoie de altceva decât de manifestații politice, încununare sau ba de biruință?

* * *

Povestea d-lui Aurel Vlad nu e deloc nouă. Ea s-a petrecut tot așa: cu hotărâri bărbătești, cuvinte îndrăznețe, curat patriotism, iar la sfârșit prigonire și ruină, acum vre-o sută cincizeci de ani. Aurel Vladul de atunci, care nu era așa de tânăr ca cel de astăzi, dar avea

inima tineretilor sale, care i-a și rămas totdeauna, — n-a fost ales deputat, demnitate ce nu era pe atunci, ci a devenit baron și membru în Dieta Ardealului, pierdută astăzi pentru cea generală din Budapesta, prin faptul că voturile clerului românesc unit îl înălțase pe scaunul de primejdie și umilință al vlădiciei. Vlădica Inochentie Klein, om războinic și neînfrânt, suflet înfocat al întregului său neam, alcătuit pe atunci aproape numai din iobagi, s-a dus între Ungurii din Dietă, a vorbit latinește (prost, pe când dl. Vlad a fost lăudat pentru puritatea retoricii sale maghiare), a primit în piept necuviințe și amenințări mult mai grosolane decât cele din parlamentul din Budapesta, nu s-a înfricoșat a le respinge, și a stârni printre credincioșii și conaționali săi bucuria cu care se primește un Mesia răscumpărătorul. Mai mult: curtea „Împăratului” bun pentru toate neamurile sprijinea pe episcopul „valah” care cerea drepturi omenești și naționale în folosul alor săi. Și la sfârșit ce a fost? Nici o cerere de dreptate n-a găsit ascultare: un zid de dușmănie a primit neclintit toate sfaturile, rugămințile creștine și amenințările. Curtea s-a dat în lături, și episcopul care nu voia să-și părăsească idealul, a fugit, și-a pierdut cârja arhierască și a murit în sărăcie și uitare la Roma.

Dar, peste câteva zeci de ani, un nepot al lui Samuil Klein, și tovarasi de vârstă, de studii, de călugărie și preoție ai acestuia au pornit altă luptă, pe care n-o putea împedeca nici o Dietă ardeleană și nici o ură națională. Ei au creat cultura românescă mândră și conștientă, care a dat o vieță sufletească iobagilor din Ardeal și întinzându-se asupra întregului neam, i-a adus ziua de astăzi.

Cine a făcut mai bine: îndrăznețul Inochentie sau răbdătorul Samuil? Ori-cine va răspunde: desigur că Samuil, cu harnica și roditoarea lui răbdare ...

* * *

Pe dl. Vlad l-au lăudat unele ziare ungurești fiindcă a vorbit într-o ungurească pură, altele și-au arătat speranța că deputatul naționalist român, trăind printre Unguri, își va face mai bune gânduri despre dânșii. Ca un vechi popor domnitor, ungurii au fără îndoială, însușiri aristocratice plăcute în societate; iar când sunt evrei, au mlădiere și dibăcie pentru a cuceri. Domnul Vlad cunoaște din studiile sale Budapesta, și-i va face plăcere să se ridice prin noua situație în straiete

înalte ale capitalei. Personal pentru d-sa poate fi foarte bine. Dar să stea o sută de ani, între prietenia falsă și vorbele de momire ale străinilor de acolo de câte ori va veni în Parlament și va vorbi despre neamul său, se va lovi de vechiul zid neclintit. Nu va găsi nici ascultarea, nici aliați. Interesul de rasă al ungarilor cere acesta, și dacă ei s-ar purta altfel, ar dovedi că energia lor națională e în scădere.

Iar după dl. Vlad, cel discutat, combătut, apreciat de ziare încunjurat de farmecul Capitalei, vor veni și alții, tot mai mulți din tinerii români ce învață dreptul la Pesta sau la Cluj, și vorbesc curat ungurește. Ei vor fi tot mai puțin combătuți și se va constitui în Parlamentul unguresc un grup „național-valah”, cu care nu se va alia însă nimeni, în veci vecilor. Însă când forțele mai bune se vor duce acolo sau vor pregăti acasă alegeri, atunci pentru locurile din cler și din învățătorime, la muncă și sărăcie vor ieși înainte tot mai slabi oameni de a doua mână. Vor citi și vor scrie românește tot de acei ce nu și-ar putea avânta spre înălțimile mănoase și luminoase ale politicii.

Și așa cum sunt astăzi lucrurile, nivelul cultural în Ardeal mi s-a părut că scade. Cărțile nu se citesc decât foarte puțin, pe când ele sunt chemate a hrăni conștiința națională; scriitori de acolo, care să rămână acolo, sunt atâția câți să-i poți număra pe degete. O renaștere culturală e și acolo ca și dincoace, mai mult decât dincoace, o necesitate națională. Și când sămânța bună e așa de rară, nu e păcat să se arunce încă dintr-însa pe stânca stearpă a politicii „național-valahe” în parlamentul pan-maghiar din Budapesta? ...

La biserică, la școală, la ziar, la carte, la bancă numai acolo se poate lucra cu folos. Restul e înșelare de sine sau neastâmpăr ambițios. Căci vremea luptelor politice izbânditori e încă departe, și n-are a face cu parlamentele. (RĂVAȘUL. Anul I. Cluj 10 octombrie 1903. Nrul. 28. Pag. III)

La 12 octombrie 1918, la Oradea are loc întrunirea conducerii Partidului National. Au fost prezenți: Aurel Vlad, Vasile Goldiș, Cicio-Pop, A. Lazăr, T. Mihali, Alexandru Vaida-Voevod, N. Ivan și I. Ciordaș. Aici se declară că: „Națiunea română din Ungaria și Ardeal” reclamă dreptul "să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere". Negând dreptul parlamentului și guvernului maghiar de a se considera reprezentante ale națiunii române și de a-i reprezenta

interesele la Congresul de Pace, „națiunea română declară că acest drept îl au doar reprezentanții aleși de propria Adunare Națională”. Toate hotărârile și acordurile luate fără aprobarea organelor alese de Adunarea Națională erau declarate nule și fără valoare, nelegând întru nimic națiunea română. Declarația însemna de fapt proclamarea dreptului inalienabil al națiunii române la deplina viață națională. Această hotărâre însemna proclamarea dreptului națiunii române la autodeterminare, echivalând cu o despărțire a Transilvaniei de Ungaria.

E stăpânul unei averi care-i poate sprijini cari era. O vreme a rămas într-un con de umbră, reactivându-se abia în toamna anului 1918, când a contribuit decisiv la reușita activității Consiliului Național Român Central. Pentru asigurarea ordinii în comitatele locuite de români, Aurel Vlad și-a pus din nou la dispoziția cauzei naționale întreaga avere, garantând împrumuturi la diverse bănci. Ceea ce l-a scos în evidență pe Aurel Vlad a fost caracterul său impulsiv, energetic; în plus, era și un personaj politic înstărit ocupând pentru decenii poziții de conducere la Banca „Ardeleana”.

Ziua de 1 decembrie 1918 (duminică) când are loc Adunarea Națională de la Alba-Iulia. Fotografia făcută de Samuil Mârza îl înfățișează pe Aurel Vlad vorbind românilor veniți la Alba-Iulia. Era un om cu o reputație impecabilă, directorul generos al Băncii „Ardeleana”, și orator excepțional.

La formarea Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, 2 decembrie 1918, cu ocazia primei sedințe Aurel Vlad a fost ales șef al Resortului de Finanțe datorită faptului că între liderii politici ai momentului el era unul dintre cei mai experimentați în domeniul finanțelor.

Într-un interviu din ziarul Csiki Lapok nr.2. din ianuarie 1919. Avocatul Aurel Vlad relatează colegului său de barou din Orăștie, Dénes István:

„Transilvania va deveni o formațiune autonomă [în cadrul României] cu guvern propriu.

Toate treburile ale Ardealului vor fi administrate conform ideilor cele mai democratice.

Atât alegerile statale, cât și cele comunale vor avea loc în baza unor

alegeri proporționale.

Astfel, minoritățile – sașii și maghiarii – vor fi reprezentate conform proporției lor.

Nu se poate vorbi despre nici o subjugare a maghiarilor sau a sașilor, întrucât orice comună, dacă are o singură limbă predominantă, își va alege singur limba proprie de administrare. (...)

La întrebarea privind relația Transilvaniei cu România, el [Aurel Vlad] a spus că vor deveni competente comune cele legate de armată, căile ferate, posta-telegrame și telefonie.

În rest, totul va tine de autonomia Transilvaniei. Printre acestea și educația.

Nicum nu se vor lua școlile maghiarilor și sașilor. Din contră, în orice comună în care un popor conlocuitor are cel puțin 30-40 elevi cu vârstă școlară, statul va institui o școală în limba respectivă.”

După alegerile din 1919, când Partidul National Român câștigă 169 mandate urmat de PNL - 103, Partidul Țărănesc din Basarabia - 72, Partidul Țărănesc din Regat - 61. Aurel Vlad face parte din noul guvern, primind portofoliul Finanțelor. De la 1 decembrie 1919 a fost ministru de Finanțe în guvernul blocului parlamentar, primul cabinet al României Mari izvorât din alegeri (a fost ministru ad interim și la Interne); a demisionat la 23 februarie 1920, fiind înlocuit cu alt ardelean apropiat de Iuliu Maniu, Mihai Popovici. În acest context, s-a distanțat de conducerea Partidului National, ba chiar a candidat ca independent în 1921. După diverse tribulații, a revenit în conducerea executivă a Partidului National și apoi a fost integrat în conducerea partidului unificat (Partidul Național-Țărănesc). Pentru o perioadă scurtă, Vlad a deținut și interimatul la Ministerul Industriei și Comerțului.

În 1920, Partidul National intră în opoziție. Aurel Vlad demisionează din Clubul parlamentar ardelean și părăsește toate funcțiile deținute în partid, activând ca un om politic independent. În aceste condiții, funcția de președinte al organizației județene Hunedoara a PNR a preluat-o Ioan Moța.

1928 - la 10 noiembrie face parte din noul guvern - prezidat de Iuliu Maniu - ca Ministru al Cultelor și Artelor.

În orașul natal i s-a făcut o primire deosebită la prima sa revenire

acasă după formarea guvernului: „Străzile Orăștiei s-au umplut de lume (...) am văzut și femei în alese costume naționale și tineri de la sate venind să învețe la acest praznic ... Un banderiu impunător de peste 150 călăreți cu flăcăi în mândre costume naționale, sub conducerea dlui Nițu Branga, cu o delegație a PNT, a întâmpinat la gară pe dl Ministru". Orașul era pregătit sărbătorește: "o poartă de triumf luminată cu zeci de lumini, cu flori și crengi de brad, era ridicată în colț cu Banca Ardeleana. O goarnă sună semnal că dl Ministru cu suita și călăreții se apropie. Urale. Trăiască Ministrul Vlad! Trăiască guvernul Maniu!"

1930 - către sfârșitul lunii februarie Aurel Vlad împreună cu soția sa și Al. Vaida pleacă la Viena pentru un tratament mai îndelungat (până în 10 aprilie). Pentru a nu îngreuna activitatea guvernului demisionează.

Deși Aurel Vlad a fost un sprijinitor al culturii și a activat în cadrul asociației ASTRA, nu întotdeauna percepția publică i-a fost favorabilă. Presa din epocă și ulterior memorialistica au observat o anumită inadecvare a PNT atât la nivelul numirilor ministeriale, cât și al gesturilor și inițiativelor politice sau individuale. Judecata mai aspră aplicată politicianilor din PNT pornea și de la faptul că liderii naționațiștii au excelat prin promisiunea instituirii meritocrației. În guvernul Iuliu Maniu, Aurel Vlad a fost ministru al Cultelor și Artelor pentru mai bine de un an, între 10 noiembrie 1928 și 14 noiembrie 1929. Pe de altă parte, scrierile istorice și mărturiile îl evocă mai mult prin prisma experienței sale ministeriale la departamentul Cultelor, nu și la cel al Artelor. Este adevărat că, din rațiuni obiective, A. Vlad a fost constrâns să se ocupe mai mult de politicile religioase, în contextul discuțiilor aprinse pe marginea legii cultelor și a ratificării Concordatului cu Vaticanul. Însă atunci când activitatea lui de la departamentul artelor chiar a fost reflectată, acțiunile sale nu au beneficiat de aprecieri tocmai pozitive. Din acest punct de vedere, foarte comentată s-a dovedit descinderea lui Aurel Vlad din toamna anului 1929 la Paris, unde a avut o întâlnire cu marele Constantin Brâncuși. În capitala Franței se pare că ministrul Vlad, în loc să pună pe primul plan o ofertă de stat de colaborare pentru reputatul sculptor (eventual o comandă pentru o lucrare de artă monumentală), l-ar fi

solicitat să-i lucreze un bust. Potrivit scriitorului Vintilă Russu-Șirianu, martor al discuției, Aurel Vlad i s-ar fi adresat astfel artistului: „am trebuință să-mi faceți statuia. (...) Așa mi-au cerut conaționali mei [conciadinii din Orăștie – n.n.]. [Vor] să-l pună [să pună bustul meu – n.n.] în parc. V-aș ruga să începem chiar azi, ca să terminați degrabă, oricât va costa...” (Vintilă Russu-Șirianu, *Vinurile lor...*, Editura pentru Literatură, 1969, p. 47). Brâncuși a declinat oferta, dar în același an Aurel Vlad a reușit să îl convingă pe pictorul francez Jacques Maroger să realizeze un portret al său (care se păstrează astăzi la Muzeul Civilizației Dacice și Romane de la Deva, reprodus de altfel și pe coperta cărții lui Valentin Orga).

Este invitat în audiență la Palat, la 6 mai 1931, Aurel Vlad a fost decorat de Regele Carol al II-lea cu Ordinul Ferdinand I pentru activitatea sa.

Ca ministru, Aurel Vlad a avut de înfruntat nu doar propriul orgoliu, ci și aparent insurmontabile chestiuni financiare. Trebuie precizat că, din rațiuni bugetare, în contextul crizei economice mondiale, Ministerul Instrucțiunii Publice și Ministerul Cultelor-Artelor au fost contopite în 14 noiembrie 1929 cu N. Costăchescu titular, Aurel Vlad fiind mutat la Ministerul Industriei și Comerțului. Exista percepția că A. Vlad nu era chiar potrivit ca ministru la Arte. Liviu Rebreanu nota în jurnalul său că a fost abordat de un lider țărănist, Ilie Lazăr, care i-ar fi spus că „Vlad e un om admirabil, [dar] nu se pricepe la lucrările departamentului și de aceea are nevoie de concursul meu”.

Aurel Vlad a dorit să îl numească secretar general la departamentul Artelor chiar pe Rebreanu, în detrimentul lui Victor Eftimiu (și el reputat scriitor, dar pe deasupra membru PNȚ și deputat, care mai fusese și director al Teatrului National din București). Cu toată determinarea sa, A. Vlad a fost constrâns să renunțe la nominalizarea lui Rebreanu atunci când a fost amenințat de colegul său de partid și de guvern, Mihai Popovici, ministrul Finanțelor, că nu îi va da bani pentru minister dacă Victor Eftimiu va fi afectat cumva. În cele din urmă, Aurel Vlad l-a numit secretar general al ministerului pe Eftimiu, iar pe Rebreanu director la Teatrul National din București; însă nici aici autorul „Pădurii spânzuraților” nu a rezistat foarte mult, același

Victor Eftimiu luându-i locul. L. Rebreanu a îndeplinit pentru un timp și funcția de director al Direcției generale a teatrelor. Tot sub ministeriatul PNTȚ, Rebreanu a fost numit la începutul anilor 1930 director al Direcției de Educație a Poporului din cadrul Ministerului Muncii, cu misiunea de a sprijini dezvoltarea culturii și artei, însă a fost constrâns să demisioneze în urma unei violente campanii de presă.

Ulterior, locul acestei direcții din cadrul Ministerului Muncii l-a luat departamentul Muncă și Voie Bună, creat sub patronajul ministrului Mihai Ralea în timpul dictaturii regale. Sub dictatura regală și Aurel Vlad s-a adaptat vremurilor și – spre deosebire de Iuliu Maniu, critic fervent al regelui Carol II – a părăsit PNTȚ și a devenit chiar liderul local al partidului unic.

În anul 1933, prin articolul „S-a făcut și această nelegiuire” din „Solia dreptății”, Aurel Vlad protestează împotriva arestării preotului Ioan Moța, tatăl lui Ioan I. Moța.

„Venerabilul protopop al Orăștiei și vechiul luptător naționalist ardelean a fost arestat (...) în 10 decembrie de către poliția din Orăștie. A fost arestat fiindcă era tatăl tânărului Ionel Moța, conducător al Gărzii de Fier și fiindcă în ziua arestării a slujit un parastas pentru studenții căzuți la Iași și la Constanța. Fapta aceasta neașteptată a revoltat întreaga populație din județ, care îl respecta mult pe părintele Moța pentru trecutul său de gazetar și de luptător neînfricat împotriva vechiului regim maghiar. Revolta poporului este cu atât mai mare cu cât se știa îndeobște, că părintele Moța din cauza vârstei înainte și mai fiind și bolnav, în ultimul timp s-a retras din viața gazetărească, cât și din cea politică (...).” Vlad considera arestarea "o jignire adâncă a sentimentelor noastre de ardeleni născuți din vechi și grele lupte din trecut", la fel ca și gestul agenților liberali de a lipi pe casa respectabilului preot afișe electorale liberale. Fruntașul național țărănist intenționa să-l viziteze la închisoare pe fostul său tovarăș de idei și lupta dar nu-i este permis. El redactează, însă, în numele comunității din Orăștie, o scrisoare către Carol al II-lea în care protestează la abuzul făcut de autorități. Intelectualitatea din județ semnează, la inițierea lui Vlad, un memoriu, care alături de cererea soției Maria Moța, solicita eliberarea fostului director al „Libertății”.

Aceasta se produce abia după două săptămâni de la detenție.

1938 - pe fondul anarhiei ce domina în viața politică românească, Aurel Vlad se retrage din viața politica, activând public doar la nivel local, unde continuă să editeze „Solia Dreptății”. Implicat mai departe în conducerea băncii Ardeleana, Vlad își continuă demersurile pentru îmbunătățirea situației băncilor ardeleni. În public va apărea din ce în ce mai rar.

1939 - În constituirea noului Parlament a făcut parte dintre cei 88 de senatori numiți de Rege (alți 88 erau aleși). A fost decorat cu Ordinul „Serviciul Credincios” în grad de Mare Ofițer, la 10 mai 1939. Se retrage tot mai des la moșia sa de la Bobâlna, dar mai ales la Geoagiu, în cadrul natural al stațiunii balneare de aici.

Se dedică tot mai mult afacerilor familiei: ferma de la Bobâlna, devenită una model, societatea balneară de la Geoagiu, afacerile bancare și tipografia. Semnează tot mai rar în ziarul său și doar rememorări ale activității sale de până la 1918, publică părți din corespondența sa cu Maniu, Mișu, Vaida, Elie Cristea, etc.

Când situația a devenit dramatică pentru România, în anul 1944, Germania, bătea în retragere pe toate fronturile, iar Armata Roșie se apropia amenințătoare de granița românească, Aurel Vlad trimite Regelui Mihai o telegramă, datată în 2 martie 1944 în care scria „*Astăzi (...) e timpul suprem ca Maiestatea Voastră să luați în mână frânele tarii. Vă implor deci să convocați de urgență un consiliu de coroană pentru a discuta până nu e prea târziu, asupra măsurilor ce trebuie luate spre a evita catastrofa care ne amenință și a salva ce se mai poate salva.*”

O altă dictatură se înstăpânea, cea comunistă, iar Aurel Vlad (bancher, posesor de mari proprietăți, ministru burghez în mai multe guverne, inclusiv la Interne) a fost o victimă sigură.

În noaptea de 5/6 mai 1950 Aurel Vlad a fost arestat pentru o perioadă de 24 de luni, pedeapsa majorându-i-se cu încă 60 de luni. Familia Vlad a fost deposedată de întreaga avere, moșia de la Bobâlna a fost împărțită, ferma în parte distrusă, în parte transformată sediu C.A.P., banca a fost naționalizată și apoi desființată, celelalte proprietăți, hotelul din Orăștie, stațiunea Geoagiu au fost trecute în mâinile poporului.

La 2 iulie 1953 (ora 15) Aurel Vlad moare la vârsta de 78 de ani în

închisoarea de la Sighet, în același an cu bunul său prieten și camarad de idei și lupte Iuliu Maniu, împărțind același mormânt fără cruce, groapa comună.

Referințe:

Valentin Orga „Aurel Vlad. Istorie și destin”, Cluj-Napoca, Argonaut, 2001, ediția a II-a, 2005, ediția revăzută și adăugită 2018;

Cristian Vasile „Aurel Vlad – o biografie politică”, revista „Apostrof”, Anul XXXII, nr. 1 (368), 2021; 3.

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004;

Colectiv redacțional sub îndrumarea „Bibliotecii „Ovid Densușianu”, Deva „Județul Hunedoara – Monografie, vol. V (Personalități hunedorene)”, Editura Emia, Deva, 2015;

Ziarul Csiki Lapok nr.2. din ianuarie 1919.

Béla Zálányi

Doctor în științe -geologice și minerale-, cercetător științific, paleontolog, geograf, geolog, Membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe.

S-a născut la 26 ianuarie 1887 în Orăștie, tatăl era meseriaș în localitatea amintită. Însă s-a îngrijit de educația fiul, astfel după studiile gimnaziale de la Cluj, Béla Zálányi continuă învățătura. În anul 1905 începe studiile la Universitatea din Cluj, ca apoi să le continue Universitatea din Budapesta (1906–1910), unde a obținut o diplomă de profesor de geografie.

În urma carierei didactice din timpul cât predă la liceu au rezultat lecții extraordinare. Împreună cu Consiliul de la Budapesta pregătește primul plan pentru predare în laboratoarele de biologie și un program pentru dezvoltarea în continuare a practicilor biologice. A fost lector la cursuri avansate de formare a profesorilor și a realizat mai multe filme de instruire geografice, geografice, biologice și etnografice

pentru a ridica standardul învățământului profesional. Toate acestea demonstrează că nu numai activitatea sa profesională în geologie și paleontologie, ci și o extraordinară activitatea pedagogică.

Și-a început cercetările paleontologice la Institutul de Geologie în 1912, ca în anul 1913 să absolve cursurile doctorale la Universitatea din Budapesta, devenind doctor în științe, respectiv geologice și minerale cu notă maximă.

A fost profesor de liceu în Budapesta din 1911 până în 1951, la pensionare.

Din 1951 este cercetător în cadrul Institutului de Fizica Pământului. În calitatea de cercetător științific a fost sprijinit de profesorul Laczy Lajos. A cercetat printre altele rocile rezultate în urma forărilor petroliere precum și depozitele de scoici cretacice din Tihany Pannonia, Herend și Eplény Pannonian ale puțurilor de explorare a petrolului din Marea Câmpie Ungară.

A aplicat, în 1952, la Academiei Maghiare de Științe devenind membru corespondent.

Subiectul său exclusiv era grupurile de ostracod (o clasă de crustacee inferioare mici, de 1–10 mm). Ocupându-se de biologia și taxonomia acestui grup destul de neglijat de animale, precum și de structura anatomică și de adaptabilitatea corpului acestor specii. Lucrările sale despre anatomia Ostracodului sunt cunoscute și utilizate în întreaga lume ca manual de bază și literatură. Studiile sale sunt constant citate în literatura de specialitate și care, pe când trăia, au creat multe contradicții și dispute între experții din întreaga lume.

Dr. Béla Zalányi a murit la 9 octombrie 1970, la vârsta de 83 de ani, fiind o personalitate proeminentă a științelor naturii.

Publică:

Eszak-Bakonyi aapti Ostracoda faunák - Ostracoden-Faunen aus der Abstufe des Nördlichen Bakony-Gebirges (Bp. 1959).

Referințe

Földtani Közlöny, „Nyügatszerbia Geológiai Viszonyairól” Kötetj Anüár - Júníus, XLVIII, 1918;

Tasnadi Kubacska, „Necrolog Dr. Béla Zalányi”, edita de A Magyar Állami Föld Tani Intezet, 1970;

Magyar életrajzi lexikon A–Z.

Angela Maria Bănăduc (Curtean)

Profesor universitar, doctor în științe – protecția mediului .

S-a născut în Orăștie la 27 Ianuarie 1971. Mama ei a predat multor generații Limba și Literatura Română iar tatăl, Ion, a fost un emerit medic veterinar. Învățământul primar îl face în localitatea natală și studiile liceala la Liceul „Chimic” (actualul Liceu Nicolaus Olahus) pe care-l absolvă în anul 1989. Urmează studiile universitare la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu fiind licențiată în Biologie, specializarea Ecologie și Protecția Mediului în anul 1995.

Urmează studiile doctorale la Universitatea „Ovidius” Constanta între 1996 – 2002 încununată cu Diploma de Doctor în științe-Biologie. Între 1 decembrie 2012 și 1 martie 2013 continuă actul de aprofundare cu studiile postdoctorale la Academia Română, Institutul National de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, București.

După terminarea studiilor universitare, 6. Noiembrie 1995, este ecolog Elaborare acorduri și autorizații de mediu Agenția de Protecția Mediului Sibiu

Urcând treptele carierei universitare ca preparator universitar, de la 1 Martie 1996. Apoi din 10 Octombrie 1999, este asistent universitar. Secretar științific al Facultății de Științe între 20 oct.2004 – 7 mai2008 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Ca la aceeași Universitate să fie Lector universitar, din 1 oct. 2002. Șef al Catedrei de Ecologie și Protecția Mediului de la Întâi Prier 2008.

Din 30.11.2011 este membrul corpului profesoral universitar însărcinat cu conducerea unei facultăți. Mai scurt zis, timp de două mandate, a fost Decan al Facultății de Științe, la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

De la întâi Octombrie 2008 până în prezent este Conferențiar universitar Activitate didactică - curs, laborator și proiect la

disciplinele: Evaluarea și managementul sistemelor acvatice continentale; Strategii pentru conservarea biodiversității; Instrumente și metode în managementul mediului din cadrul programului de master Expertiza și managementul sistemelor ecologice; curs la disciplinele Hidrobiologie, Conservarea biodiversității și Degradarea și protecția mediului din cadrul programului de studii de licență Ecologie și protecția mediului. Cercetare în domeniul ecologiei și protecției mediului - evaluarea și managementul sistemelor acvatice continentale; protecția biodiversității; sistematică Ord. Plecoptera, Ephemeroptera, Trichoptera.

Angela Bănăduc a urmat mai multe specializări și stagii în străinătate dintre care:

Cursul „Legal processes implementation - environment inspection and advising program”, organizat de Institute for Sustainable Communities, Montpelier, Vermont în cadrul programului E.T.P., 1994; În 1995 este bursieră Tempus (în cadrul programului Tempus - Phare S-JEP 07165/94) la Universitatea Liberă Bruxelles (Treignes, Bruxelles), Belgia, curs postuniversitar intensiv de vară „Abordarea multidisciplinară în cercetarea ecologică”; Ca tot cu bursă să se specializeze la Quebec Labrador Foundation /Atlantic Center for the Environment, în anul 1999, făcând un stagiul de pregătire pentru managementul parcurilor naționale: „People and Parks Sustainable Co-existence”, organizat de Polish Environmental Partnership Foundation, Amber Trail Greenwest Program, desfășurat în Parcul National Babia Gora, Regiunea Zawoja, Polonia; Seminarul „Technical aspects of the NATURA 2000 European Biogeographical Seminars” și „Communication in the NATURA 2000 net implementation process”, organizat de World Wildlife Fund, Apelton, Austria, 2004; Stagiul de cercetare postdoctorală în domeniul Sustainable management of the lotic ecosystems resources and services, la Institute of Geography and Geoecology, Division WWF-Institute for Floodplain Ecology Rastatt, of the Karlsruhe Institute for Technology - University of Land Baden-Wurttemberg and National Research Centre of the Helmholtz-Society, Germania, 2012, etc.

Este membru al mai multor în comisii, comitete, asociații profesionale Membru al Asociației Române de Mediu; Vicepreședinte al

Societății Române de Limnologie; Președinte al Organizației Neguvernamentale Ecotur Sibiu; Președinte la Consiliului științific al SCI și SPA FRUMOASA; Membru al International Association for Danube Research - Expert Group: Sustainable Development and Public Participation (2007 - prezent), Membru al European Society of Ichthyology (2006 - prezent), Coordonator al grupurilor științifice de lucru din cadrul Coaliției O.N.G. Natura 2000 România (2004 - 2010), etc.

Totodată este editor al publicației științifice Transylvanian Review of Systematical and Ecological Research, indexată ISI Web of Knowledge și Deputy editor al publicației științifice Acta Oecologica Carpatica, indexată BDI. Participă la conferințe, congrese internaționale (în ultimii 5 ani): 10 conferințe internaționale, 4 conferințe naționale.

Curtean-Bănăduc Angela a publicat peste 100 de articole științifice în reviste de specialitate

Cărți publicate (selectiv):

Curtean Angela, Bucșa C., 1998, „Impactul antropic asupra apelor curgătoare, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 1998;

Curtean-Bănăduc Angela, 2001, „Practicum de hidrobiologie”, Ed. Mira Design, Sibiu, 2001;

Curtean-Bănăduc Angela, „Râul Cibin – caracterizare ecologică”, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2005;

Curtean-Bănăduc Angela, „Strategii și metode de conservare a biodiversității, Editura Alma Mater Sibiu”, 2006;

Curtean-Bănăduc Angela, „Transferul de cunoaștere în domeniul poluanților organici persistenți – Bune practici”, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2017;

Este coautor alte 30 de monografii, cărți de specialitate, cursuri, publicații didactice.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Romulus Vuia

Întemeietorul și primul director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei și al Societății de etnografie din Cluj (1923). I se datorează Muzeul în aer liber de la Hoia. Creator al etnografiei ca disciplină independentă. Deputat în Adunarea Națională din 1 decembrie 1918.

S-a născut la Comloșu Mare aproape de Timisoara, în ianuarie 1867. Era fiul lui Iuliu Vuia, un îndrăgit și respectat învățător în localitate timp de 24 de ani, autor de manuale școlare românești și un susținător a vieții culturale a comunei, care a fost silit de autoritățile maghiare să se pensioneze la doar 45 de ani. Primele clase le-a urmat la școala confesională din localitate, primele patru clase de liceu la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, iar următoarele la Școala Normală din Timișoara. Și-a continuat studiile la Școala Normală Superioară din Budapesta și la Facultatea de Științe a Universității din Cluj, secția geografie-istorie (1921). În anul 1924, Romulus Vuia a susținut cu magna cum laude doctoratul cu teza Pădureni și Țara Hațegului. Studiu antropogeografic și etnografic. S-a perfecționat între 1910-1911 în etnografie și antropologie cu profesorul Felix van Luschan de la Universitatea din Berlin. Încă în timpul studiilor de la Budapesta și Berlin s-a inițiat în etnologie și muzeografie la Muzeul Etnografic din Budapesta și Museum für Völkerkunde din Berlin.

Între 1910 și 1919 a fost profesor la Hațeg și, la fel ca tatăl său, nu a scăpat de persecuțiile maghiare, în timpul războiului fiind acuzat de spionaj în favoarea statului român și urmărit în permanență de jandarmi. În 1920 a devenit asistentul geografului George Vâlsan la Institutul de Geografie din Cluj, iar formarea sa științifică a fost influențată, în mare măsură, de cursurile geografului Emmanuele de Martone, ținute la Cluj în primăvara anului 1921, la inițiativa profesorului Vâlsan. Savantul francez a efectuat, în același an, cercetări de teren și excursii științifice în întreaga țară, mai ales în zonele muntoase, fiind însoțit peste tot de Romulus Vuia, care era secretarul excursiilor.

Întemeietorul primului muzeu etnografic din România

Din anul următor, tânărul etnograf și-a consacrat întreaga activitate înființării unui muzeu etnografic și a unei școli de cercetare etnografică românească. Comisia numită de fundația culturală „Principele Carol”, în care Romulus Vuia a fost numit de la început, a hotărât înființarea unui muzeu etnografic la Cluj, precum și a Societății Etnografice Române, care avea să sprijine muzeul. În vara și toamna aceluși an, în urma unei campanii de cercetare în Țara Hațegului, Romulus Vuia a achiziționat peste 1.200 de obiecte și a făcut 160 de fotografii.

Din 1 ianuarie 1923, a devenit directorul Muzeului Etnografic al Ardealului, primul muzeu etnografic din România înființat pe baza unui program științific și a unei colecții de obiecte provenite în urma cercetărilor de teren. Timp de 25 de ani, Romulus Vuia s-a ocupat de dezvoltarea muzeului și de îmbogățirea patrimoniului acestuia, de crearea unor secții noi și de valorificarea fondului documentar. O cercetare de teren făcută în 1923 în vestul Banatului, care includea și comuna natală, s-a finalizat cu achiziționarea a 205 obiecte și realizarea a 65 de fotografii. Alte două cercetări, în 1925 și în 1933, au dus la completarea colecțiilor bănățene. A folosit mult chestionarele, popularizând necesitatea adunării de obiecte și a păstrării lor în muzee, a pus bazele unei biblioteci etnografice, a realizat un sistem de evidență științifică și a dat o mare atenție fotografiei care immortaliza realitatea din teren, astfel încât în 1928, când s-a deschis expoziția de bază a muzeului, exista un fond documentar recunoscut în întreaga țară ca fiind cel mai important și reprezentativ din România.

Printre personalitățile prezente la deschiderea muzeului s-a aflat și Ioachim Miloia, numit în acel an director al Muzeului Bănățean din Timișoara, care, inspirat de cele văzute la Cluj, a propus Ministerului Cultelor și Artelor transformarea castelului Huniade în muzeu și folosirea spațiului din jur pentru o secție de etnografie în aer liber. La sfârșitul acestor ani de pionierat, etnografia se transforma dintr-o disciplină auxiliară a filologiei sau geografiei într-una de sine stătătoare. Ulterior, Romulus Vuia a înființat și primul muzeu în aer liber din România și al șaselea din Europa, unde urma să aducă diferite monumente de arhitectură populară menite „să reprezinte ce are mai specific și reprezentativ un popor în civilizația sa populară...”.

Activitatea didactică și științifică a lui Romulus Vuia

Și-a început cariera didactică în 1910 la Școala de Comerț din Hațeg și la Târnăveni, pentru ca în 1920 să fie numit asistent la Institutul de Geografie al Universității din Cluj. În 1921 a devenit șef de lucrări, iar din 1926 a devenit profesor la Catedra de Etnografie și Folclor a Universității din Cluj, post pe care l-a ocupat până la pensionare. În anul 1922 a fost numit în Comisia Fundației Culturale Principele Carol, care trebuia să facă propuneri pentru înființarea unui muzeu etnografic la Cluj, Romulus Vuia fiind însărcinat cu campania de cercetări și achiziții pentru acesta. Este astfel întemeietorul și primul directoral Muzeului Etnografic al Transilvaniei și al Societății de Etnografie din Cluj (1923). Plecat la București, în anul 1955 a fost încadrat cercetător principal la Sectorul Etnografie al Academiei Române, iar în 1957 șef de Secție de Etnografie a IEF București, până la moartea sa în 1963.

În paralel, s-a preocupat de extinderea rețelei de muzee etnografice în țară și pentru reorganizarea muzeelor vechi pe principii noi. În 1931 a cercetat amănunțit starea colecțiilor muzeului Astra din Sibiu și a constatat că multe piese, mai ales a textile, ajunseseră într-o stare extrem de precară, ceea ce l-a făcut să militeze ani de zile pentru protejarea lor. A contribuit la înființarea muzeului din Târgu Mureș, precum și a muzeului etnografic al Moldovei. A fost, de asemenea, membru al Comisiei Monumentelor Istorice, care, în anii interbelici, a avut o remarcabilă activitate de restaurare și valorificare a monumentelor și a avut o contribuție remarcabilă la păstrarea bisericuțelor de lemn românești. A fost profesor la prima catedră universitară de etnografie și folclor din România, la universitatea din Cluj, unde a predat această disciplină 21 de ani, creând o adevărată școală de etnografie românească și formând numeroși specialiști. Este, de asemenea, autorul unor lucrări despre continuitatea românilor în Dacia, satul românesc din Transilvania și Banat, portul popular din Țara Hațegului, tipuri de păstorit și a numeroase studii de etnografie și folclor.

A fost secretar și arhivar la Societatea Etnografică Română, membru al Societății de Antropologie și Preistorie din Berlin, al Societății de Științe din Cluj, al Societății Regale Române de Geografie și al Societății Române de Antropologie.

„Părintele” muzeului în aer liber din Dumbrava Sibiului

În 1940, după Diktatul de la Viena, când Ardealul de nord a trecut sub ocupație maghiară, Romulus Vuia a reușit să evacueze toate colecțiile și să le transporte la Sibiu. S-a străduit să înființeze și aici un parc etnografic și, într-un memoriu adresat ministrului, Romulus Vuia specifica: „Intenționăm să organizăm acest muzeu chiar și pentru cazul ca instituția noastră s-ar întoarce la Cluj. În acest caz, muzeul în aer liber ar rămâne la Sibiu”. A reușit să înființeze muzeul pe un teren din apropierea pădurii Dumbrava care i s-a pus la dispoziție, el fiind considerat „părintele” muzeului în aer liber din Dumbrava Sibiului. Tot aici și-a continuat activitatea didactică, a organizat cu studenții cercetări etnografice în zonă și a asigurat continuarea cercetărilor Cercului de Studii Etnografice, înființat în 1939 la Cluj, preocupându-se totodată de înființarea unui cerc similar al Banatului, la Timișoara.

A fost deputat în Adunarea Națională din 1 decembrie 1918 a fost delegat al Reuniunii de Cântări din Hațeg (Credențional p. 228.)

În 1945, când s-a reîntors la Cluj, a găsit clădirea muzeului transformată în restaurant și parcul etnografic distrus în cea mai mare parte. În același an a adresat un memoriu ministrului Educației, în care pleda pentru înființarea unei universități la Timișoara, a unei catedre de etnografie și etnologie și a unei secții de folclor la facultatea de litere. „Etnografia... e un mijloc de educațiune națională nu mai prejos de Istorie și Geografie, mijloc neapărat necesar în faza noastră de civilizație tranzitorie” spunea Vuia, cu atât mai mult cu cât „civilizația noastră populară, acest tezaur neprețuit al individualității noastre etnice, este sortit pieirii”.

La fel ca tatăl său, și Romulus Vuia a fost obligat să se pensioneze în 1947, de data aceasta de nou instauratul regim comunist, fără să fi fost susținut de cei care îi fuseseră studenți și îi datorau cariera. După cei 25 de ani în care a condus muzeul, lăsa în urma sa aproape 15.000 de obiecte, stampe, diapozitive, o bibliotecă cu aproape 3.400 de volume. În anii care au urmat pensionării sale, instituțiile pe care le-a înființat au fost distruse, colaboratorii săi înlăturați iar catedra de etnografie a universității, desființată.

A părăsit Clujul și a plecat la București, unde a dus o viață izolată, unde stins din viață la 02 iulie 1963.

Recunoașteri:

În semn de apreciere pentru activitatea sa, Parcul etnografic din

Cluj, dar și o stradă din același oraș, poartă astăzi numele lui Romulus Vuia. De asemenea, la intrarea în Muzeul Etnografic al Transilvaniei este plasat bustul lui Romulus Vuia.

În ceea ce privește opera sa, a publicat mai mult lucrări, dintre care:

Muzeul Etnografic al Ardealului, București, 1928;

Romulus Vuia, „Studii de Etnografie și Folclor”, vol. 1, ed. Minerva. București, 1975;

Romulus Vuia, „Studii de etnografie și folclor”, vol. 2, ed. Minerva, București, 1980;

Problema continuității românilor în Dacia. Patru conferințe la Universitatea Radio (în colaborare cu Constantin Daicoviciu), Sibiu, 1943;

Satul românesc din Transilvania și Banat. Studiu antropogeografic și etnografic - Le Village roumain de Transilvanie et du Banat, Cluj, 1945;

Portul popular din Țara Hațegului. Bazinul de la Hațeg, București, 1962;

Tipuri de păstorit la români (sec. XIX - începutul sec. XX), prefață de Tiberiu Morariu, București, 1964;

Studii de etnografie și folclor, vol. I, ediție îngrijită de Mihai Pop și Ioan Șerb, prefață de Mihai Pop, București, 1975, vol. II, ediție îngrijită de Florica Șerb, București, 1980.

Referințe:

Clujeni ai secolului 20 : dicționar esențial, ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000;

Ioan I. Șerban, Dorin Giurgiu, Ionela Mircea, Nicolae Josan, „Dicționarul personalităților Unirii. Trimișii românilor transilvăneni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, 2003;

Dan Fornade, „Personalități clujene (1800-2007) : dicționar ilustrat”, ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2007;

razvanpop.ro, muzeu.clujnapoca.rou.ro, anticariat-unu.ro, galeriasigma.ro, turistintaramea.blogspot.com

<https://www.pressalert.ro/2016/03/timisoara-uitata-romulus-vuia-banateanul-care-intemeiat-primul-muzeu-etnografic-din-romania-foto/>

Friedrich Wilhelm Schuster

Preot Evangelic, profesor, folclorist sas.

S-a născut la 29 ianuarie 1824, la Sebeș județul Alba. Tatăl său fiind profesor a locuit în Sebeș până în 1838, unde a primit primele lecții de la tatăl său, tot atunci a făcut primele încercări poetice. După aceea a urmat școala gimnazială superioară din Sibiu, ultima clasă la o face la Sighișoara.

Profilului teologic, educațional și în științe umaniste și-l aprofundează la Universitățile din Leipzig și la Facultatea de Filologie și Teologie din Berlin unde a studia între ani 1844–46.

Dintre studenții transilvăneni, după Johann Cari Schuller și Friedrich Wilhelm Schuster a devenit un adept al scrierilor fraților Grimm.

În 1848 Schuster a fost unul dintre fondatorii Asociației Tinerilor Transilvăneni. În frământările revoluționare din 1849 este locotenent al lui Vigilante von Mühlbach, ulterior i s-a acordat medalia de aur la meritul civil pentru munca sa. În 1853 a devenit membru al Asociației pentru Studii Regionale Transilvane (membru al comitetului 1860–1909).

Între 1847-1869, este profesor la Sebeș, ca apoi, timp de 35 de ani, să fie preot la Orăștie în perioada 1869-1895.

Pe lângă faptul că a lucrat ca educator și profesor, a fost poet și scriitor. Primele sale poezii au apărut în 1847 în „Cântecul germanilor transilvăneni”, inclusiv textul foarte răspândit „Bei Marienburg”, care a fost ulterior muzicat de Hedwig (sd); volumul său „Gedichte” (ediția a II-a. 1896) publicat în 1858 este primul volum de poezie din istoria literaturii germane din Transilvania care este luat în serios. Din 1868, Schuster a început să publice și articole politice și poezii contemporane în „Gazeta săptămânală transilvană-germană” și în calendare.

În 1886 tragedia sa „Alboin și Rosimunde” (1884) a avut premiera la Sibiu fără succes.

Cele mai importante sunt studiile sale comparative germane și studiile folclorice, care au apărut începând cu 1860, mai presus de

toate publicarea unei selecții clar și temeinic comentate din colecția sa de cântece populare românești („Despre cântecul popular valah”), 1862, precum și lucrarea sa principală „Cântece populare transilvănene-saxone”, publicată în 1865 Proverbe, ghicitori, formule magice și poezii pentru copii”, al cărui plan revine la influența fraților Grimm în studiile sale de la Leipzig. W. Woden, o contribuție la mitologia germană.

A fost un pionier în studierea științifică a cântecelor populare create de sașii din Transilvania. A redactat un studiu valoros „Cântecul popular românesc” (1862), iar în 1884, drama istorică „Alboin și Sosismund”. Colaborează la: „Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde” (Sibiu) și „Programul „Muhlbach” (Sibiu).

Friedrich Wilhelm Schuster i-a considerat pe sași ca parte organică din marea cultură germană, iar această convingere i-a marcat poezia.

În 1906, s-a mutat la Sibiu, unde, la 4 februarie 1914, a murit în cele din urmă complet orb.

Lucrări publicate:

Cântecul popular românesc, 1862;

Siebenbürgischsächsische Volkslieder, Sprichwörter, Räthsel, Zaubersformeln und Kinderdichtungen (Cântece populare, proverbe, ghicitori, descântece și poezii săsești pentru copii din Transilvania), Wiesbaden, Hermannstadt, 1865, reeditare 1969;

Deutsche Mythen aus siebenbürgischsächsischen Quellen (Mituri ale sașilor din Transilvania), în „Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde”, vol. 9, Hermannstadt (Sibiu), 1870/71;

Gedichte (Poezii), Gedichte, Schäßburg (Sighișoara), 1858;

Hermannstadt (Sibiu), 1896; Alboin und Rosimund, (Trauerspiel in fünf Aufzügen), Viena, 1884/1894;

Gedichte (Poezii), Hermannstadt (Sibiu), 1896;

Aus meinem Leben (Erinnerungen, Gedichte, Übersetzungen aus der Volksdichtung der Siebenbürger Sachsen / Din viața mea. Amintiri, poezii, traduceri, prelucrări din literatura populară a sașilor din Transilvania), București, 1981;

Der weisse Büffelstier / Sächsische Sagen (Bivolul alb, legendă

săsești), București, 1989.

Poezii, 1884.

Referințe:

Iliescu, I.; Istrate, Tiberiu. Orăștie - 750 de ani. - Deva, 1974;

Colectiv redacțional sub îndrumarea „Bibliotecii „Ovid Densușianu”, Deva „Județul Hunedoara – Monografie, vol. V (Personalități hunedorene)”, Editura Emia, Deva, 2015;

Institutul de cercetare a istoriei moderne și contemporane
Lexiconul biografic austriac 1815–1950;

O contribuție în limba română:

<http://sebes0muehlbach.wordpress.com/2013/08/04/friedrich-wilhelm-schuster>.

Leo Roland Pohloudek-Fabini

Academician German (Republica Democrată Germană), Chimist, Farmacist.

S-a născut la 29 ianuarie 1913 în Orăștie fiind fiul vienezului Leo Kaul Pohloudek, ofițer, și al Klarlei Clementine născută Fabini, fiica omului de afaceri și proprietarul unei fabrici de ipsos, Eduard Fabini. Cei doi s-au despărțit la scurt timp. Când mama, profesoară de canto și cântăreață de operă, a murit, fratele mamei sale Colonelul Roland Fabini la adoptat.

După absolvirea liceului din Sibiu în 1930, a petrecut doi ani, făcându-și ucenicia într-o farmacie din Orăștie (unele surse spun că ar fi vorba de farmacia Leul de Aur, deținută de Josef Graffius). Apoi a studiat farmacia la Cluj și București. Din 1936 a lucrat ca farmacist industrial la Cluj. Se reîntoarce în Germania în 1939. Între 1941-1943 a lucrat ca asistent la Institutul Farmaceutic al Universității din Leipzig, unde a și studiat, simultan, chimie alimentară. În 1943 își susține cu brio teza de doctorat cu tema „Contribuții la determinarea uleiurilor esențiale în plante aromatice și medicinale.” în cadrul institutului Karl-Hugo Bauer.

Roland Pohloudek-Fabini a fost numit director al Oficiului de Investigații Chimice din Leipzig în 1945. În 1951 a condus Institutul pentru Cercetare în Nutriție din Potsdam-Rehbrücke. Universitatea din Greifswald la numit în același an ca Profesor de Chimie Farmaceutică și director al Institutului farmaceutic-chimic. Sub conducerea sa, cercetarea la universitate a fost intensificată. A lucrat la analize farmaceutice și toxice, sinteza medicamentelor, analize, standardizare și biochimie. De asemenea, a cercetat plantele medicinale și a efectuat studii privind chimia și fiziologia acizilor organici. Din 1968 a condus secția de farmacie și a fost decan între 1967 și 1969. În 1978 a devenit profesor emerit.

Din 1954 până în 1958 a fost președinte al Societății Scheele și din 1965 până în 1968, vicepreședinte al Societății farmaceutice din RDG. A predat din 1961 până în 1975 la Academia de Educație Medicală din RDG. În această calitate, el a pledat pentru reglementarea juridică a educației viitoare a farmacistului

Din 1960, membru al Comisiei Farmacopeei, a făcut servicii deosebite la publicarea DAB 7 (DDR) și în calitate de coeditor al comentariului la acesta (1969). 1961-1975 profesor de Farmacie la Academia de pregătire medicală în RDG, P. a continuat să solicite formarea legală a farmaciștilor. Farmaciștilor de specialitate un (farmacist specialist profesionist a fost introdus în 1987).

A fost implicat în publicarea Farmacopeei Germane (DAB 7) și coeditor al comentariului la DAB. A publicat revistele „Zeitschriften Pharmazie”, „Pharmazeutische Zentralhalle”, „Planta Medica heraus”.

A trecut în eternitate pe 4 februarie 1985 în Greifswald, Germania.

Lucrări publicate:

Papaver somniferum L., Cultivare, chimie și utilizare, 1947, Ediția a 2-a 1949 (cu EF Heeper), ed Organ;

Analiza „ v. K.-H. Bauer și H. Moll, 1967 (cu Th. Beyrich), ed Organ;

Analiză, în special, considerație v. Farmaceutice, 1972 .

Onoruri:

1965 Premiul Național al RDG clasa a II-a;

1965 Doctor Honoris Causa de la Universitatea din Kiel;

1972 Medalia Hufeland în aur;

1977 Profesor universitar onorific al RDG.

Referințe:

Comisia istorică la Academia Bavareză de Științe: Raport anual 2018;

Deutsche Biographische Enzyklopädie Online, Dictionary of German Biography Online

Edited by: Rudolf Vierhaus. In cooperation with Dietrich von Engelhardt, Wolfram Fischer, Hans

Albrecht Koch, Bernd Moeller, and Klaus G. Saur, Database | De Gruyter Saur | 15 Dec 2009;

Neue Deutsche Biographie – Quellen und Volltexte;

Neue Deutsche Biographie (Homepage der Redaktion);

Neue Deutsche Biographie (Homepage des Verlags);

<http://www.scheele-gesellschaft.de/pages/chronik-der-vorsitzenden;>

<https://www.deutschebiographie.de/gnd140281800.html#ndbcontent>.

Mircea Zdrenghea

Profesor universitar, doctor în filologie.

S-a născut la 30 ianuarie 1914, în satul Sebeșel, comuna Săsciori, județul Alba. A urmat clasele primare în satul natal (Sebeșel), cele gimnaziale la Sebeș, iar cele liceale la Orăștie fiind absolvent al promoției 1932 la Liceul „Aurel Vlaicu”.

Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității „Regele Ferdinand” din Cluj în 1932, de unde a studiat cu întemeietorii școlii de filologie clujene: Sextil Pușcariu, Theodor Capidan, și Nicolae Drăganu terminat o formă de învățământă 1936. În anul 1937 a absolvit Seminarul Pedagogic al Universității din Cluj.

Din anul 1937 este profesor de liceul „Sfântu Gheorghe” din Cluj, după care a fost mobilizat pe Frontul de Est în timpul celui de al Doilea

Război Mondial. În anul 1947, revine la Facultatea de Filologie ca și cercetător, iar apoi asistent până 1948, fiind lector în perioada 1950-1957, conferențiar 1957-1969, profesor din 1969, șef de catedră de limba română la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca 1974.

Membru al Societății Române de Lingvistică și al Societății de Științe Filologice din România. Doctor în filologie cu teza: „Probleme de morfologie românească” (1968). A publicat studii și articole consacrate în special problemelor de gramatică și dialectologie românească.

A ținut, la universitate, cursuri de latină, lingvistică, fonetică, literatură română veche, istoria limbii române, dialectologie, și limba română contemporană. A fost dascăl a zeci de generații de studenți, și a publicat zeci de studii, articole, și cursuri universitare, atât despre limba română contemporană, cât și despre precursori, precum Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Ioan Budai-Deleanu, și Ion Heliade-Rădulescu. În 1980, Mircea Zdrenghea a editat monumentalul volum bilingv a lucrării „Elementa linguae daco-romanae sive valachicae” a lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai, pentru care a scris studiul introductiv „Elementa Linguae – la 200 de ani” și notele.

Mircea Zdrenghea era, precum omul, de o corectitudine desăvârșită: nu trece sub tăcere nici o sursă, cât de mărunță, în argumentarea științifică, dar nici nu face concesii, nu fletează orgolii (chiar și cele impuse politic în epocă au parte de reverențioase dar sigure delimitări: cf. op. cit., p. 133 ș.a.), nu este robul supus fără crâcnire orientărilor la modă în epocă.

Trece spre eternitate în anul 2001.

Lucrări publicate-selectiv:

Un proces verbal din 1735 redactat de protopopul Petru, din Sebeș.
– Cluj: Tipografia Cartea Românească, 1940.

Analize gramaticale și stilistice. București: Editura Științifică, 1959.
– (în colaborare); Ediția a 2-a, 1966.

Limba română contemporană. Morfologia. – Cluj, 1970.

Probleme de analiză morfologică, 1971

Probleme de analiză morfologică. București: Editura Științifică, 1971. – (în colaborare).

Limba română contemporană. – Cluj, 1972.

Elementa linguae daco-romanae sive valachicae, ediția bilingvă română-latină, 1980

Studii lingvistice, Editura Altip / Scriptor, 2014

Referințe:

Veronica Hicea „Mircea Zdrenghea – 15 ani de la moarte”, <https://tribuna-magazine.com>

Balacciu, Jana; Chiriacescu, Rodica. Dicționar de lingviști și filologi români. București: Editura Albatros, 1978.

Mocanu și Mihai Zdrenghea, Editurile Altip și Scriptor, Alba-Iulia și Cluj-Napoca, 2014.

Gavril Tengheru

Artist plastic, profesor.

S-a născut la 30 ianuarie 1923, în Orăștie. Tatăl, Gavrilă, este originar din Munții Apuseni, comuna Boci, de profesie geamgiu. Mama, Floarea, este din Orăștie. Tatăl se ocupa, printre altele, și cu pictura de icoane pe sticlă, lucrări artizanale pe care le vindea în târguri. Cu căruța cu coviltir, ca geamgiu, străbătea țara, de la Orăștie la Craiova și până la Călărași, pentru a găsi de lucru. Dintre cei cinci copii ai săi, Gavril Tengheru este înzestrat cu talent la desen și pictură. Talentul pentru desen și pictură, asemenea fratelui mai mic Ioan, îl moștenește de la tatăl său. Studiile și le face la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, examenul de maturitate (bacalaureatul) îl susține cu succes la „Colegiul Național Bănățean „Constantin Diaconovici Loga” din Timișoara.

După terminarea liceului, tânărul Gavril, pictează portrete și peisaje pentru diferiți comandatari. Astfel, din proprie inițiativă, execută în pastel portretul regelui Mihai I, pe care îl expediază Majestății Sale cu ocazia zilei de naștere. Regele îi răspunde printr-o scrisoare cu antet regal mulțumindu-i și sfătuindu-l să urmeze Academia de Arte. Din vocație și convingere, dar urmând și îndemnul Regelui, se prezintă la examenul de admitere și reușind, devine

student la Timișoara. Aici dovedește un talent autentic, în anul terminal înregistrând un dublu succes la concursul de artă plastică (numele concurenților fiind ascunse) pânzele „Autoportret,” și „Portret de expresie” fiind premiate. Presa vremii consemna:

- „Un tânăr talent hunedorean

La Timișoara, sub patronajul Ministerului Cultelor și al Artelor a avut loc de curând expoziția de pictură a tinerilor artiști plastici, merită descoperi și încuraja tinerile talente.

Juriul acestei expoziții, a premiat două lucrări originale, ale tânărului pictor Tengheru Gavril, student la ultimul an al Academiei de Arte Frumoase.

Lucrările premiate, „Autoportret” premiul I și „Cap de expresie” premiul II, pe care le redăm, reprezintă o etapă distinctă din evoluția creațiunii artistice a tânărului pictor, care deși este încă în căutare de forme definitive în plastică, prin stilul său (neo-modernist) se situează în rândul novatorilor artei plastice.

Originar din Orăștie, dintr’o familie modestă, tânărul artist Tengheru, a reușit datorită muncii sale perseverente și a talentului înnăscut, să se impună iubitorilor de frumos din capitala banatului.

Această consacrare a tânărului pictor se răsfrânge asupra județului nostru păstrător al unei vechi tradiții de artă și cultură.” Din ziarul „Zori noi”, 27.02.1945, Deva.

Trebuie consemnat că premiile erau consistente la acea vreme „a primit bani mulți pentru vremurile acelea încât a reușit să-și cumpere o mașina Mercedes Benz. A fost prima mașină (de acest tip NE) în Orăștie și de aici pasiunea lui pentru mașini”, preciza doamna Gabriela Popa, fiica personalității prezentate.

Tot la Timișoara, în timpul studenției, a lucrat la pictura Catedralei Mitropolitane.

După terminarea studiilor, activitatea artistică îi este întreruptă din cauza războiului, fiind luat în armată și trimis pe front. Este rănit în război în luptele de la Turda și luat prizonier.

În „Pictorul Gavril Tengheru, profesor” fratele său Ioan Tengheru consemna: „După terminarea studiilor, activitatea artistică îi este întreruptă brutal, din cauza războiului, Gavril fiind luat în armată, la vânători , de munte și, ulterior, trimis pe front. Cu arma în mână

pentru a-și apăra țara, ia parte în luptele de ia Turda. Este luat prizonier, dar, ca printr-un miracol, reușește să scape, rostogolindu-se pe o pantă abruptă, printre copaci, sub bătaia puștilor inamicului. Este, apoi, rănit grav și internat la Spitalul Militar din Aiud. După demobilizare, se întoarce acasă, decorat cu meritul militar. Dar, în familia sa, durerea și drama războiului se amplifică. Gavril Tengheru - tatăl - la 58 de ani-, este concentrat și trimis pe front, cu căruța și-cei doi cai, cu misiunea de a aproviziona soldații din spatele frontului. În mers continuu, zile și nopți, îndurând gerul iernilor și bătaia obuzelor, este răpus. Ca o înlănțuire a evenimentelor și fratele său din Orăștie, care avea doi fii - Iile și Ion Tengheru - pregătiți în școala de aviație sunt plecați pe front. În urma multor lupte aeriene, sunt doborâți, unul fiind declarat mort, celălalt, dispărut. Astfel, dintre cei patru protagoniști ai frontului din familia Tengheru se mai întoarce în cărje, pictorul Gavril Tengheru.”

Pe front a fost identificat cu următoarea situație: „25.08.1944 - 14.09.1944 - pe front cu Batalionul 16 Vânători Munte; 14.09.1944 - rănit pe front, conform O.Z. nr.41/1944; 14.09.1944 - 06.10.1944 - spitalizat; 01.12.1944 - decorat cu medalia „Virtutea Militară de Război” clasa a II-a conform O.Z. tir.955/1944.”, conform certificatului emis de Unitatea Militară 02405 Pitești.

După terminarea războiului Gavril Tengheru își ia în primire postul de profesor de desen la școala de fete „Regina Maria” din Deva. Se transferă apoi la liceul teoretic din Petroșani unde predă desenul artistic, liniar, perspectiv și istoria artelor. Fiind devotat carierei sale didactice și artistice și dorind să împărtășească și să formeze noi generații de împărtășească și să formeze noi generații de artiști, Gavril Tengheru organizează o serie de concursuri cu elevii pe scena teatrului din Petroșani, alternând cu momente artistice de succes. A format o trupă de tineri actori, un ansamblu literar, muzical, o estradă a elevilor și profesorilor. Având și talent de regizor și fiind un bun organizator, a fost autor de texte literare, aranjamente muzicale, a organizat turnee în țara, la București, Constanța, Iași, Timișoara, cucerind aplauze și trofee.

Scriitorul Irimie Străuț îl descria pe profesorul Tengheru pe care l-a avut diriginte: „Îmi amintesc cu emoție de frații Tengheru, Ion

Tengheru, coleg de liceu și de internat la liceul din Petroșani, și de neuitatul profesor- diriginte Gavril Tengheru, pictor polivalent care excela în portretistică și peisaj, dar și în Istoria Artelor. Împărtășea pagini de neuitat elevilor săi, pe care îi trata ca pe niște egali. Promoția liceului teoretic din Petroșani din anii 1952 îi păstrează o amintire de neșters. Cu multă bucurie evocă orele de neuitat din școală, dar și din afara școlii, în care profesorul devenea autor de texte și aranjamente muzicale. Cu talent de regizor și bun organizator, Gavril Tengheru a alcătuit un adevărat ansamblu literar, muzical, o estradă a elevilor și profesorilor, cu care prezenta spectacole nu doar în Valea Jiului, ci în întreg județul Hunedoara. Organiza adevărate turnee în țară, ajungea cu tinerii artiști amatori până la București, Constantă, Iași, Timișoara, ducându-le faima, cucerind trofee și multe aplauze, atât în timpul anului școlar, cât și în vacanțe. Din rândul învățăceilor, din seriile anilor 1948-1952, s-au ridicat adevărate personalități ale artei și culturii, științei și sportului precum: regizorul de valoare internațională Constantin Jurchescu, actorul Ioan Moga de la Teatrul Nottara din București, Ioan Bogza, prim solist al Ansamblului Armatei București, prim-violonistul operei din Cluj, Robert Truțiu, adesea a doua vioară alături de Ion Voicu în turneele acestuia. Merită amintiți, de asemenea, profesorul universitar Tiberiu Coloși, membru al Academiei de științe, filiala Cluj-Napoca, scriitorul Victor Pătruț, profesorul univ. dr. Ioan Bănuați, președintele de onoare al federației internaționale de fotbal FIFA, prof. Mircea Pascu, generalul de armată Sabin Stăncioiu, cercetătorul atomist Cornel Mariș, inventator al armei cu laser de la Institutul de Fizică Atomică din București și alții.”

Atât la Petroșani, cât și la Orăștie, Gavril Tengheru descoperă și îndrumă tineri înzestrați cu talent la desen, pregătindu-i pentru arte plastice și arhitectură. Între aceștia sculptorul Nicolae Adam, arhitectul Vasile Opreșan sau artistul plastic John Pârva. Ultimii ani de profesorat sunt la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, unde dovedește aceeași dăruire, același interes pentru școală și pentru elevi. Este definit ca un om generos, spiritual, plăcut în societate, cu mult suflet și afecțiune în relațiile cu oamenii. Pe plan familial, talentul și dragostea pentru frumos și definire în societate s-a transmis fiicelor sale, Mihaela - inginer și Gabriela - creatoare de modă de succes din

Deva, participantă la multe concursuri de creație vestimentară.

Ultimii ani de profesorat și-i petrece cu aceeași dăruire și interes la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie.

Gavril Tengheru a descoperit talente, le-a pregătit în domeniul artelor plastice și al arhitecturii, formând noi generații de creatori de frumos care au devenit artiști consacrați și arhitecți cu renume, recunoscuți pe plan național și internațional.

„Datorită lui astăzi sunt artist plastic. Când eram în clasa a IV-a la Balșa a venit acolo să descopere noi talente. Toți au arătat spre mine, a trebuit să merg acasă să aduc desenele. A insistat către tatăl meu să fiu lăsat să urmez cursurile școlii generale de arte plastice în Deva. S-a întâmplat, dar din clasa a VIII-a doar, în urma unui examen de diferență. Apoi am intrat primul la Liceul de Artă în urma unui examen riguros. Facultatea la Artă am făcut-o în SUA. Momentan sunt Președinte la Filiala Deva a Uniunii Artiștilor Plastici din România, scrie artistul plastic John Pârva, în comentarii la „Călimdaru’ Foi Interesante”. - Tengheru, Gavril (ciot de articol)”.

A încetat din viață la 5 iunie 1997.

Referințe:

Ziarul „Zori noi”, Deva, 27.02.1945;

Certificatul emis de Unitatea Militară 02405 Pitești;

Ioan Tengheru, „Pictorul Gavril Tengheru, profesor”;

Maria Razba, „Personalități hunedorene (sec. XV-XX). Dicționar”, ed. Emia, Deva, 2004;

Istorie orală consemnată de Gheorghe Constantin de la doamna Gabriela Popa, 08 02 2023, (fiica personalității prezentate);

John Pârva, în comentarii la „Călimdaru’ Foi Interesante”. - Tengheru, Gavril (ciot de articol)”, Dan Orghici, „Călimdaru’ Foi Interesante”.

Dominic Stanca

Actor, poet, prozator, dramaturg.

S-a născut la 31 ianuarie 1926, la Cluj. Fiul doctorului Dominic Stanca și al Corneliei, născută Vlad. Urmează clasele primare (1932-1936), apoi cursurile Școlii Normale de învățători de la Cluj. Continuă ultimele clase de liceul Orăștie, unde familia se refugiase după Dictatul de la Viena și unde bunicul matern, preot unit în satul Beriu, avea o casă, la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, absolvent al promoției 1944. Aici îi este coleg, printre mulți alți, pe Andrei Scrima.

La insistențele familiei se înscrie la Facultatea de Medicină a Universității „Regele Ferdinand I”, Cluj, la care renunță, însă curând și se înscrie la Drept. Un an mai târziu, suferă o formă gravă de febră tifoidă, boală ale cărei sechele îl vor urma în continuare și îi vor marca prematurul sfârșit. În 1946, se înscrie la Academia de Muzică și Teatru din Cluj. Studiile de Drept le încheie în 1948, iar pe cele de Teatru în 1949. În 1951 îl găsim actor titular la Teatrul Național din Cluj, în 1952 este actor la Reșița, pentru ca în 1954 să devină actor la Teatrul Nottara din București, unde se căsătorește cu regizoarea Sorana Coroamă.

Între anii 1944-1946 se atașează grupării „Cercului literar” de la Sibiu. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Cluj (1944). Din anul 1945, începe să scrie ciclul „Nunțile de la Romos”, care vor fi tipărite în volumul „Strada care urcă la cer” (1977).

Parodia, în șase tablouri, „Suferințele tânărului Faust”, scrisă la Orăștie datează din anul 1941, datează. Impresionat de realitățile războiului scrie ciclul de poeme „Ceruri arse” (1942-1945). Debutul literar cu poezia „Crengi” în revista „Fundațiilor regale” (1944).

Între anii 1946-1949, urmează cursurile Academiei de Muzică și Artă Dramatică din Cluj, specialitatea Dramă-Comedie. După terminarea facultății este angajat la Teatrul Național din Cluj (1948-1952), unde joacă roluri alături de mari actori ca: Sadova, Ioan Tălvan, Dorina Ghibu.

În 1955, termină Moara lui Veselin, publicată postum în volumul Timp scufundat (1981). Debutează editorial în 1957 cu volumul „Roata cu șapte spițe”, unde evocă figura legendarului Horea și scrie

povestirile din volumul Hurmuzul Jupâniței, o cronică moldavă. În 1960 devine actor la Teatrul Giulești, iar un an mai târziu se mută la noul Teatru Delavrancea (denumit ulterior „Ion Vasilescu”).

Între 1952-1953, evoluează ca actor la Teatrul din Reșița. Revine la Cluj în 1953, la Teatrul Național, unde rămâne până în 1954, când Miriette Sadova îl aduce prin transfer la Teatrul Nottara din București. Debutul literar cu poezia „Crengi”, în revista Fundațiilor Regale (1944), ca debutul editorial săi fie volumul „Roata cu șapte spițe” (1957).

Între 1960-1961, este actor la Teatrul din Giulești, apoi la Teatrul „Ion Vasilescu” (1961-1971). În 1971 se pensionează medical. În 1963, are loc de-butul său dramaturgic, cu comedia „Meci la Chintesani”), jucată la Teatrul Giulești.

Anul 1963 este marcat de prima călătorie la cetățile dacice din Munții Orăștiei, scriind prima formă a Itinerariului Dacic. Cea de a treia sa piesă, Cenușăreasa și Anul Nou, este pusă în scenă la Teatrul de Stat din Oradea în 1965. În 1968 apare volumul Pentru un hoț de împărat, inspirat de baladele ardelenesti țesute în jurul figurii lui Avram Iancu, precum și volumul Hurmuzul Jupâniței. În 1969, călătorește la Weimar, în același an scriind romanul Walderoda (burg imaginar, dublură a Orăștiei), rămas nefinisat. Debutează editorial în poezie cu poemul baladesc GRI-RU-GRI, în 1970, iar un an mai târziu publică volumul Balade, cu mici scenete hiperbolice în decor arhaic. Între 1974-1976 lucrează la ciclul De șapte ori câte șapte, tipărit postum. În 1976 apare volumul O sălbatică floare, în același an suferind crize cumplite de angor pectoris.

În 1968 îi apare la editura pentru literatură volumul „Pentru un hoț de împărat”, care cuprinde ciclurile: „Mortul săracilor”, „Roata cu șapte spițe”, „Tulnicele Iancului”.

În urma călătoriei în R. D. Germană, la Winner (1969), scrie romanul Walde Roba (burg imaginar dublu al Orăștiei transilvane).

La Editura „Ion Creangă” îi apare volumul pentru copii „GRI-RU-GRI” (1970), cuprinzând un poem baladesc. Este debutul său editorial în poezie.

La 31 ianuarie 1972, colegii de teatru îl sărbătoresc, la aniversarea de 46 de ani, prezentând un „Recital Dominic”. În același an îi apare volumul „O sălbatică floare”.

Se stinge din viață la 26 iulie 1976, în urma unei boli cronic-

progresive cardio-vasculare, urmare a maladiei suferite la 19 ani.

„Cine n-a trecut prin Orăștie este numai pe trei sferturi om; cine a trecut și nu s-a oprit la «Coroana» este numai pe jumătate om; cine s-a oprit la «Coroana» și n-a băut o bere, acela este numai un sfert de om; iar cine s-a oprit ia «Coroana», a băut o bere și n-a mai cerut alta, acela pur și simplu nu este om! Căci o bere băută la «Coroana» nu este o bere obișnuită, pe care o puteai sorbi la Teiuș între două trenuri sau la birtul din Șibot când veneai de la Vinț.

Era o bere „Schulleri”, produs autohton, din care a băut chiar arhiducele Ferdinand în 1899 și dr. Ottokar Prohaszka, primatul de Strigoniu, la un an după el, și de atunci nici arhiducele, nici cardinalul n-au mai apreciat berea Pilsen. Au cerut chiar să li se trimită acasă zece butoaie cu bere Schulleri. Ei, unul care trecând prin Orăștie s-a oprit la «Coroana», a băut o halbă și-apoi a plescăit din limbă: «Să mai vină una! Strașnică bere!», acela e un om și jumătate!” Sunt câteva din multele spuse de scriitorul și actorul Dominic Stanca, un fiu adoptiv al Orăștiei.

A colaborat cu revistele: Tribuna, Viața Românească, Luceafărul, Cronica, Echinocțiu, Familia, Gazeta literară, șa.

A publicat:

Roata cu șapte spițe (povestiri), Editura ESPLA, 1957,

Pentru-n hoț de împărat volumul anterior, adăugit cu un ciclu de povestiri despre Avram Iancu, 1968,

Hurmuzul jupîniței, 1968,

O sălbatică floare, 1976,

Balade, 1971,

Itinerar dacic, 1972.

Postume:

Strada care urcă la cer (balade), 1977

Timp scufundat (ediție îngrijită de Sorana Coroamă – Stanca și Mariana Vartic), Editura Eminescu, 1981,

Un ceas de hârtie (versuri, traduceri, jurnal – ediție îngrijită de Sorana Coroamă–Stanca), 1984.

Referințe:

Simion Eugen, „Dicționar general al literaturii Române”, vol. VI, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar]; Ediția a II-a

revăzută și adăugită: Editura „Emia”, Deva, 2004.

Societatea Comercială ACTIVITATEA GOSCOM S.A. este Operator specializat în serviciile publice de producerea și distribuția apei potabile și colectarea și epurarea apelor uzate.

Societatea s-a înființat în anul 1998, dar își are rădăcinile în anul 1950 când a funcționat ca secție de gospodărire orășenească a Consiliului Popular Orăștie.

Secția s-a transformat în anul 1956 în Intreprindere de Gospodărire Orășenească prestând activitățile: distribuție apă, zone verzi, coșerit, vidanjare, curățenie stradală, transport local, lucrări de construcții

Din anul 1970 realizează și activitatea de producere și distribuire a energiei termice pentru blocurile de locuințe din oraș.

Începând cu anul 1991, funcționează ca Regie Autonomă sub autoritatea locală. În anul 1998 se transformă în societate pe acțiuni având ca unic acționar Municipiul Orăștie, ulterior primind ca acționari minoritari patru comune din zonă.

Funcționează în baza Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale și are ca acționari 100% unități administrativ-teritoriale din județul Hunedoara, astfel: Municipiul Orăștie – 99 %, Comuna Beriu – 0,2 %, Comuna Rapoltu Mare – 0,2 %, Comuna Turdaș – 0,2 %. Comuna Orăștioara de Sus – 0,2 %, Comuna Mărtinești – 0,2 %. Cele cinci unități administrativ teritoriale, formează Autoritatea Delegantă.

Autoritatea Delegantă a delegat din anul 2015, Operatorului SC Activitatea Goscom SA furnizarea serviciilor de captare, tratare și distribuție apă și activitatea de canalizare, prin Asociația de Dezvoltare Comunitară Apazor.

Februarie

Elena Indrieș	124
Gavril Todica	125
Ioan Ivașcu	131
Aurel Eugen Popovici	133
Ioan R Nicola	135
Ioan Tengheru	137
Nicolae Hetel	138
Banu Rădulescu	141
Mircea Homorodean	144
Johann Carl Henning	150
Aron Demian	152
Ioachim Rodeanu	155
Johan Friederich Geltch	158
Adrian Dunu	160
Nicolae Adam	162
Otto Piringer	166
Traian Iacob	168
Ioan Ienea	170
András Szöllősy	174

Elena Indrieș

Scriitoare, doctor în științe – filologie.

S-a născut la 1 februarie 1951 în Geoagiu, jud Hunedoara, fiind fiica tenorului dr. Iosif Indrieș și a pianistei Aurelia Indrieș, născută Marghita. În 1952 a fost strămutată, împreună cu familia, la Lugoj având astfel statutul de deținut politic la vârsta de 1 an. A urmat școala primară și liceul fiind absolventă a promoției 1963, la Lugoj. Deși a avut o copilărie grea - fiind orfană de tata de la 1 an și trăind la limita cea mai de jos a sărăciei a - avut rezultate școlare strălucite.

Încă din liceu a făcut parte din cenaclul literar al Casei de Cultură din Lugoj și i-au fost publicate câteva poezii în ziare timișorene și în revistă „Contemporanul”.

A urmat facultatea de filologie - secția Limba Română - din București pe care a absolvit-o în anul 1968 cu rezultate foarte bune. Urmează studiile doctorale susținându-și, la 29 de ani, teza de doctorat cu titlul „Dimensiuni ale poeziei române moderne” sub conducerea prof. universitar Ion Dodu Bălan în anul 1980. Teza de doctorat este foarte apreciată fiind notată cu „SUMMA CUM LAUDE” ulterior a publicat-o la editura Minerva din București în 1989.

A lucrat ca redactor la Editura Eminescu apoi la Editura Univers din București. A tradus și redactat mai multe cărți publicate și a fost secretar literar între anii 1978 – 1990 la prestigioasa revista pentru străinătate „Cahiers Roumains d’etudes litterares”.

În ciuda meritelor profesionale a avut de suferit în regimul comunist când a avut un proces cu Editura Eminescu de unde fusese dată afară în timpul stagiului, fără vreun motiv temeinic, ci doar pe motiv de restructurări. Situația ei fiind precară fiindcă soțul ei divorțase de ea și își creștea singura fiică. Îi sunt publicate articole, prelegeri, poezii, eseuri în reviste și la Radioul Național Român, 1975-1990.

După revoluție a fost supusă la alte persecuții de către nouă conducere a Editurii Univers care îi pretindea să facă o muncă titanică

pe un salariu derizoriu. S-a îmbolnăvit și a fost concediată. Profund dezamăgită a plecat din țară în 1991 emigrând în Suedia.

Este membră a Uniunii scriitorilor din România și a Uniunii scriitorilor din Suedia.

Cartea domniei sale fiind deseori citată în diverse lucrări științifice, cartea sa de critică literară fiind un reper solid în domeniu.

Publică poezii și proză în revista „Cahiers roumains d'études littéraires : revue trimestrielle de critique, d'esthétique et d'histoire littéraires” . În Suedia, ziarul „Ögat och Vi”, publică, de asemenea, la „Mosaik 2000” și în alte periodice Române și Suedeze, Din 2002 devine editor la Rumänska bladet.

În prezent trăiește la Stockholm în Suedia.

Cărți publicate:

Elena Indrieș, „Trepte sub pleoape”, editura Albatros, București 1985;

Elena Indrieș, „Dimensiuni ale poeziei române moderne”, Editura Minerva, București, 1989.

Referințe:

Biografia personalității prezentate, pusă la dispoziție spre publicare, de doamna Nina Alferaru.

Autori din Suedia <http://immigrant.org/forfattare/I/indries.htm>;

Colecția „Philobiblon” a Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca „REFERINȚE CRITICE 1989 - Indice de semnalare a articolelor și studiilor referitoare la scriitorii din România, apărute în țară Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999.

Gavril Todica

Astronom, publicist, membru societăților de astronomie Franceză, Belgiană, Română.

S-a născut la 3 februarie 1877, în comuna Iclod (județul Someș) într-o familie de țărani români, simpli, dar care manifestau interes

pentru științele exacte, îndeosebi pentru astronomie, în vreme ce mama sa Maria, își încânta cei 13 copii cu minunate basme și cântece populare românești.

Todica a urmat școala confesională din Iclod, cea primară și mai apoi cea secundară din Dej. În anii următori a frecventat cursurile școlii secundare la Gherla, Năsăud, Bistrița, Blaj, Brașov și Alba-Iulia. Din primăvara anului 1904 de când își face apariția la gimnaziul greco-catolic din Alba-Iulia avem și prima sa descriere „un român, străin de școală, mai în vârstă, șchiop, mustăcios, cu privirea ageră și deștept foc”. Este o descriere pe care i-o datorăm savantului Alexandru Borza, atunci elev al ultimei clase a acestui liceu. Prezența sa la Alba-Iulia se datora dorinței sale de a obține examenul de maturitate. „În grupul nostru de pregătire la examen - își amintește Alexandru Borza - în curând a luat rolul conducător pentru matematică, fizică și astronomie. La probele scrise a luat cele mai mari note, la greacă, latină, filozofie scriind adevărate disertații savante. La oral s-a distins prin maturitatea și soliditatea cunoștința lor. Lotul românesc a câștigat un avantaj inegalat față de colegii maghiari”. Marele savant de mai târziu spune că persoana lui Gavril Todica a fost imediat învăluită în „povești, legende, despre el, despre trecutul lui, Din cauza sărăciei ar fi întrerupt studiile secundare, .. a urmat cursuri politehnice în Belgia, .. a fost chemat la funcții bune în colonii, dar a preferat să rămână dedicându-se cercetărilor astronomice, ca învățat „particular” (Privatgelehrter), în contact cu viața internațională științifică de atunci.

Statutul acesta de Privatgelehrter explică de ce, din diferite institute de învățământ superior pe care le va frecventa, nu va aduce diplome, căci îi lipsea cea de bază de „maturitate”. În posesia ei, numele lui Todica figurează alături de a lui Borza în tabelul elevilor ultimei clase a liceului romano-catolic din Alba-Iulia, în anuarul pe perioada 1903-1904, iar fotografiile lor se găsesc pe același tablou de absolvenți.

Deși drumurile celor doi s-au despărțit, ei și-au urmărit reciproc, cu interes, activitatea, reluând raporturile directe, după câte putem ști, în 1913 .

Revenind strict la Gavril Todica, în toată această perioadă, cuprinsă

între anii 1892-1889, stăruința sa la învățătură a fost răsplătită prin bursele acordate de „Astra”.

În anul 1899, s-a înscris la Facultatea de chimie din cadrul Universității București. Studiile științifice de specialitate au fost însoțite de intense preocupări pentru alte domenii, frecventând, între altele, cu regularitate cursurile lui Titu Maiorescu și Bogdan Petriceicu-Hașdeu. Pentru a se putea întreține a colaborat cu articole de chimie industrială și chimie agricolă la ziarul bucureștean „Agrarul” organ al Societății Agricole Centrale.

În anul universitar următor (1900-1901) îl găsim pe Todica student la Facultatea de chimie industrială din Leipzig, receptat ca un student deosebit de dotat și studios. La sfârșitul studiilor, el primește oferta unei societăți germane de produse chimice, cu sediul la Bombay (India). Cu toată această ofertă tentantă, el revine în Transilvania, încercând să pună în aplicare planul pe care îl concepusese în timpul studiilor în Germania: înființarea unei întreprinderi industriale cu capital și forță de muncă românească.

Todica se înscrie în anul 1903 la Facultatea de științe economice, secția contabilitate, din cadrul Universității din Budapesta. Cei doi ani petrecuți în capitala Ungariei sunt de remarcat îndeosebi pentru cunoștințele și prietenii legate de tânărul student printre intelectualii români ardeleni aflați în orașul de pe Dunăre și pentru activitatea sa publicistică pe lângă periodicele românești de aici.

După încheierea studiilor economice, Todica se stabilește în 1905 la Geoagiul de Jos (Comitatul Hunedoara), în apropiere de Orăștie, în calitate de contabil la Banca românească locală „Geogeană”, întreprinzând noi demersuri pentru înființarea întreprinderilor românești la care visa.

Este păstrat în amintirea localnicilor din Geoagiu drept un „cititor în stele”, pe acoperișul casei sale - azi modificat - a fost amenajată o platformă de unde studia cerul. Se spune că previziunile sale meteo pe scurtă durată erau deosebit de exacte.

Deceționat de nereușită dar nu descurajat, ia hotărârea de a se dedica de aici înainte muncii de răspândire a cunoștințelor științifice în rândul populației, a cărei aplicare perseverentă o considera cu toată convingerea în măsură să contribuie la fortificarea națiunii în vederea

marilor încercări viitoare. Ideile sale vor apare frecvent în paginile unor ziare și reviste ca: „Românul” (Arad), „Transilvania” (Sibiu), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Revista economică” (Sibiu), „Revista economică și literară” (Blaj), „Tribuna” (Sibiu), „Pagini literare” (Arad), „Telegraful român” (Sibiu), „Cultura creștină” (Blaj), „Luceafărul” (Budapesta - Sibiu), „Unirea” (Blaj). În calitatea sa de fruntaș al vieții românești din ținutul Orăștiei, Todica publică cu regularitate în prestigioasele periodice orăștience, îndeosebi în cunoscuta gazetă „Libertatea” și în suplimentele ei culturale și economice „Cosânzeana”, „Foaia interesantă”, „Tovărășia” și „Plugarul luminat”. Colaborarea cu reprezentanții științei românești de dincolo de munți s-a materializat între altele, în publicarea celor mai valoroase rezultate ale cercetărilor sale în ziarul „Călătoriile și Științe populare” și în revista „Orion”, editat la București de Victor Anestin, la care colaborează în perioada 1908-1913 cu articole de astronomie, în revista „Amicul tinerimii” editată de I. Moisil, în ziarul „Neamul românesc” editat de Nicolae Iorga, în revista „Natura” condusă de Gheorghe Țițeica și G. G. Longinescu etc.

În cursul întregii sale activități a întreținut legături și relații de afecțiune cu personalități cunoscute ca: Octavian Goga, Vasile Goldiș, Octavian Tăslăuanu, Grigore Tocilescu, Ion Moisil, Nicolae Densușianu, Emil Isac, Constantin Diaconovici, Alexandru Borza, Iosif Șterca Șuluțiu, Vasile Sadoveanu, Alexandru Ciura, Ion Pop Reteganul, Victor Anestin, Ion Lapedatu, Sever Dan, Vasile Osvadă, etc.

Din multiplele sale preocupări dorim să ne oprim asupra celor de astronomie.

În configurația europeană de dezvoltare a științei din Europa celei de-a doua jumătăți a secolului XIX, - printre alții - poetul Camille Flammarion (1842-1925) avea să strălucească în domeniul astronomiei. El este fondatorul revistei L'Astronomie(1882) și al Societei Astronomique de France - SAF - (1887), societate deschisă tuturor celor care iubeau cerul și erau curioși a-i descoperii misterele. Printre membrii acestei societăți s-au aflat și români încă din 1891 - de-ar fi să-l numim doar pe N. Coculescu, fondatorul Observatorului astronomic din București -. Autor a nenumărate cărți de astronomie, C.

Flammarion era un nume cunoscut în România, mai ales de cei cunoscători ai limbii franceze. Dar cu conceptele sale astronomice și restul lumii putea să vină în contact, cărțile sale fiind traduse și în limba română. Cucerit de bolta cerească pe care o scruta cu o lunetă rudimentară și fascinat de ideile din cărțile lui Flammarion, un tânăr craiovean își va dedica întreaga viață aceluiași idealuri ca și mentorul său, căci așa l-a considerat Victor Anestin (1875-1918) pe marele astronom francez.

În anul 1905 devine el însuși membru al SAF fiind înregistrat cu numărul 4014, iar după vizita lui Flammarion în România prilejuită de găzduirea în țara noastră a Congresului internațional al proprietății literare și artistice din septembrie 1906, moment de marcă pentru membrii români SAF, dar și pentru astronomii amatori, în anul următor va reuși să scoată prima revistă de astronomie populară din țara noastră, „Orion”, sub conducerea unui comitet constituit din mai mulți astronomi amatori. Ea va vedea lumina tiparului în perioada septembrie 1907- octombrie 1912, apărând ca o revistă mensuelă pentru anii I, III, IV și V și bimensuelă pentru anul II (1908-1909) în subtitlul revistei menționându-se pentru un timp: Organ al Societății Astronomice Române „Flammarion”-SAF „Flammarion”-, societate despre care aflăm încă din nr.1 al revistei:

«După stăruințele unuia dintre colaboratorii noștri, foarte mulți membrii ai SAF, cum și alte persoane străine de societate, dar care au dragoste pentru studiul cerului au dat aderarea lor pentru formarea unei societăți a astronomului-amator din România, societate care va avea de scop înființarea unui observator popular.

D-nii membrii români ai SAF, cât și oarecare alte persoane, fără nici o deosebire, care vor voi să facă parte din societatea în chestiune, sunt rugați să trimeată aderările lor d-lui Vistor Anestin, la redacția revistei „Orion”. Societatea, după cererea tuturor celor care au aderat până acum, va purta numele de „Camille Flammarion”..»

Scrierile de astronomie atât ale lui cât și cele ale lui Gavril Todica publicate în ziare și reviste au avut o contribuție de seamă la trezirea interesului multora pentru această știință - se spune în scrisoare. Foarte mulți cunoscători ai limbii franceze au alergat la scrierile lui Flammarion. Pentru cei din România nu exista decât un singur om de

știință în cele ale cunoașterii boltei cerești: Flammarion. Acest lucru a fost hotărâtor ca toți să fie unanim de acord ca Societatea Astronomică Română să poarte numele ilustrului astronom francez - spune V. Anestin.

În dorința de a face din preocupările sale științifice, economice și culturale instrumente eficiente ale ridicării populației la nivelul înțelegerii legităților muncii și societății, Gavril Todica a publicat și volume separate ca: „Studii Științifice” (trei volume, Orăștie, 1910), „Poșta, telegraful, telefonul. Noțiuni generale despre instituții poștale” (Sibiu, 1903), „Hades. Studii filozofice” (Orăștie, 1912), „Paradox” (Orăștie, 1915), „Convorbiri științifice” (Orăștie, 1917-1922, 1933), „Vulcanismul ” (Sibiu, 1905), „Zări din univers ”, „Eclipse solare ” (Orăștie, f.r.), „Zări din univers”, „Din astronomia sistemului solar” (Arad, 1916), „Instituții economico-financiare ” (Arad, 1912).

În loc de concluzie, putem spune că, Gavril Todica, face parte din categoria oamenilor modești, care au trecut uneori, aproape neobservați dar care, prin munca neobosită prestată au o contribuție de loc de neglijat la progresul societății românești. În dorința lor de cunoaștere, după cum am arătat în lucrare, oameni de acest tip, au intrat în contact cu mari personalități ale vremii din țară și străinătate, ca mai apoi rezultatele muncii lor să fie împărtășite celor doritori de cunoaștere și emancipare. Dar, acest lucru a putut fi posibil într-un cadru extern și intern în evoluție din toate punctele de vedere. Este un lucru îndeobște cunoscut că științele - în cazul nostru - și artele cunosc o maximă înflorire într-o societate în plin progres.

Preocupat de astronomie, Gavril Todica are meritul ca prin scrierile sale să fi participat, alături de alți astronomi, la popularizarea cunoștințelor de acest fel, în cele mai diverse medii. Rezultatul cercetărilor sale au văzut lumina tiparului în reviste de specialitate și, nu numai. Pentru meritele sale în acest domeniu el a fost, rând pe rând, cooptat în Societatea de astronomie franceză, belgiană dar și română.

S-a stins din viață la 23 aprilie 1946, la Geoagiu, județul Hunedoara.

Referințe:

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar”, Ediția a 2-a, revăzută

și adăugită, Ed Emia, Deva 2004;

Adela Herban – „Gavril Todica între Știință, Istorie Și Cultură”,
<http://www.anuarulsargetia.ro/gavril-todica-1877-1946-un-astronom-cu-veleitati-europene;>

[https://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/68513.A.](https://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/68513.A)

În Arhiva Biroului Stării Civile al Primăriei oraș Geoagiu. Registrul „Decese -1946-1950” la poziția 38/24.04.1946 este menționat că Todica Gavril a decedat în 23.04.1946 ora 17,00, de profesie contabil, religie „Greco-catolic”, în vârstă de 69 ani, născut la 3 februarie 1877 la Iclodul Mare-Someș, Tatăl: Ioan Todica, Mama Maria Todica, soția Ludovica Todica - în viață, născuta Bretoi.

Marcel Muntean, seria de articole „Oameni cu care ne mândrim”, publicate în hebdomadarul „Foaia Interesantă”, Orăștie, 2017-2019.

Ioan Ivașcu

Medic, fondatorul și directorul Școlii Postliceale „Carol Davila” - filiala Orăștie.

S-a născut la 4 februarie 1945, la Sânnicolaul Mic, jud. Arad. Între 1959-1963 urmează Liceul „Ioan Slavici” din Arad, remarcându-se ca unul dintre cei mai străluciți elevi. A urmat Facultatea de Medicină Generală din Timișoara, pe care o termină cu rezultate strălucitoare în 1969. Lucrează apoi ca medic de medicină generală la Dispensarul Medical Urban din Orăștie, unde s-a remarcat prin conștiinciozitate, seriozitate, profesionalism, fiind iubit și respectat de către bolnavi și colegi. Între 1974-1977 urmează specializarea în psihiatrie la UMF Timișoara, unde se formează ca medic specialist psihiatru sub îndrumarea celei mai importante personalități ale psihiatriei românești, Prof. Eduard Pamfil.

În anul 1979, dând dovadă de inițiativă, simț organizatoric, profesionalism, entuziasm tineresc, devine directorul spitalului din Orăștie. Întrucât spitalul funcționa într-o clădire veche, fostul Colegiu

Kun, principala sa preocupare a fost începerea demersurilor pentru aprobarea construirii unui nou spital.

Prin decret al Consiliului de Stat s-a aprobat construirea unui spital nou, de 250 de paturi, construcție care a început în 1982, și dată în folosință în decembrie 1986.

În anul 1995 devine fondatorul și directorul Școlii Postliceale „Carol Davila” - filiala Orăștie, școală unde s-au format sute de asistente medicale care lucrează în spitale din țară și străinătate.

„Prin Ordin al Ministerului Educației, publicat în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 713/22.10.2009, Școala Sanitară Postliceală „Carol Davila” Orăștie a fost acreditată definitiv, reprezentând recunoașterea oficială a competenței și seriozității pregătirii școlare din această unitate de învățământ, singura școală postliceală acreditată din municipiul Orăștie. Dispunând de un colectiv de cadre didactice competente (profesori, medici, asistente medicale, instructori de practică) școala oferă elevilor condiții optime de pregătire teoretice și practice în secțiile Spitalului Municipal Orăștie.

Înființată în 1994, ca filială a Școlii Sanitare Postliceale „Carol Davila” București, școala din Orăștie a ajuns capabilă să devină unitate de sine stătătoare, cu drept de a organiza examene de absolvire și a elibera diplome ale Ministerului Educației, recunoscute în țară și străinătate. Generații de absolvenți lucrează azi în unități sanitare din țară și străinătate, activitatea lor fiind deosebit de apreciată.

Pe lângă pregătirea profesională, în timpul anilor de studiu, elevii participă la acțiuni de educație sanitară în colectivitate, la activități de imunizare, iar celor cu înclinații artistice revista medicală și de cultură a școlii le dă posibilitatea să-și manifeste talentul literar și artistic.

În sistemul de ocrotire din zona Orăștie, Școala Sanitară Postliceală „Carol Davila” se înscrie ca o unitate importantă, absolvenții școlii participând, alături de personalul medical din unitățile sanitare unde au fost angajați, la îmbunătățirea stării de sănătate a populației.”

Pe lângă activitatea organizatorică de excepție, a avut și o activitate științifică deosebită, participând activ la numeroase simpozioane și congrese de psihiatrie, iar unele lucrări au fost publicate în reviste de specialitate.

Pentru merite organizatorice și profesionale deosebite, între 1995-

1997 a fost ales membru în Comisia de Psihiatrie a Ministerului Sănătății. A făcut parte din Consiliul Județean al Medicilor Hunedoara, timp de mai mulți ani. În anul 2006 „Biografia Dr. Ivașcu Ioan” apare în prima Enciclopedie Medicală, în „Who's Who in Romania Medical”, iar în 2011, în „Enciclopedia Personalităților din România”.

Recunoștințe:

Îi este conferit titlul de cetățean de onoare al municipiului Orăștie, la 18.12.2014;

A fost evidențiat în munca medico- sanitară, și a primit „Ordinul Sanitar”.

Referințe:

Enciclopedie Medicală, în „Who's Who in Romania Medical”, iar în 2011, în „Enciclopedia Personalităților din România”;

Expunerea de motive la proiectul de hotărâre privind conferirea titlului de Cetățean de Onoare al Municipiului Orăștie.

Aurel Eugen Popovici

Profesor universitar, doctor în medicină veterinară, membru corespondent al Academiei de Științe Agricole și Silvici.

S-a născut la 5 februarie 1926, în comuna Romos. Urmează școala primară în comuna natală, iar studiile medii la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Absolvă Facultatea de Medicină Veterinară din București.

După absolvirea studiilor universitare este asistent la Facultatea de Medicină Veterinară din București (1950-1951); șef de lucrări la Facultatea de Medicină Veterinară din Arad (1951-1957).

Doctor în medicină cu teza „Cercetări privind utilizarea profilactică a antibioticelor românești”, sub conducerea științifică a acad. prof. doctor docent Ilie Popovici (1969).

Își desfășoară activitatea din anul 1957 până în 1993 la Facultatea de Medicina Veterinară București.

În perioada 1974-75. a fost profesor universitar la Facultatea de Medicină Veterinară Lubumhashi din Zair.

A desfășurat activitate de coordonare în domeniile conexe patologici infecțioase: epidemiologie, legislație și jurisprudență veterinară. A rezolvat practic probleme în imuno- profilaxie, diagnostic și combatere a unor boli infecțioase dominante la vremea respectivă. A avut rezultate semnificative în experimentarea clinică a majorității produselor antiinfecțioase, la solicitarea Ministerelor Chimiei și Agriculturii, iar rezultatele au stat la baza omologării și introducerii lor în practică, la îmbunătățirea metodelor de diagnostic în diferite boli infecțioase.

A identificat și descris unele boli nou apărute pe teritoriul țării noastre (poliartrita streptococică a mieilor), pleuropneumonia infecțioasă a porcului, boala Glasser Bradsoțului, pseudopesta atipică, perfecționează metodelor de intervenții curativoprofilactice.

A realizat produse biologice și metodologii de diagnostic unanim recunoscute în holera aviară (vaccin antiholeric titular), în pneumopatiile enzotice ale vițelilor (auto vaccin titular), la pleuropneumoniile infecțioase ale porcului (vaccin brevetat OSIM), elaborarea vaccinului din tulpini atenuate de *Listeria monocytogenes* contra listeriozei ovine.

A fost membru în Consiliul Zooveterinar Superior, în Comisia Sanitară Veterinară din Ministerul Agriculturii, în Comisia Medicamentului de Uz Veterinar și Comisia de Omologare a Produselor Biologice de Uz Veterinar; a făcut parte din Consiliul Științific al Institutului de Cercetări Veterinare și Biopreparare Pasteur.

A fost membru corespondent al Academiei de Științe Agricole și Silviculturale și al Asociației Medicilor Veterinari din România, membru al Societății de Patologie Comparată USMM.

A publicat numeroase cărți și peste 130 de articole și studii în reviste de specialitate din țara și străinătate.

Recunoștințe:

Activitatea sa a fost apreciată prin acordarea Gradației de merit; Premiului Academiei Române, pentru tratatul *Imunologia animală* în anul 1981.

S-a stins din viață la 28 mai 2001, la București.

Lucrări publicate:

Bolile infecțioase ale animalelor domestice, București, 1966; Îndrumător pentru diagnosticul și combaterea bolilor infecțioase la animale, București, 1969; Îndreptar pentru laboratorul din dispensarul veterinar, București, 1971; Bolile oilor, București, 1971; Dermatologie vete-rinară, București, 1978; Imunologie animală, București, 1980; Bolile infecțioase ale animalelor, București, 1981; Bolile rumegătoarelor supuse îngrășării în sistem intensiv, București, 1983; Îndreptar veterinar, București, 1987.

Referințe:

Colectiv redacțional sub îndrumarea „Bibliotecii „Ovid Densușianu”, Deva „Județul Hunedoara – Monografie, vol. V (Personalități hunedorene)”, Editura Emia, Deva, 2015.

Ioan R. Nicola

Profesor universitar doctor, muzicolog, folclorist.

S-a născut la 6 februarie 1913, în comuna Gârbova, județul Sibiu. Urmează școala primară în comuna natală, apoi Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, absolvindu-l cu rezultate deosebite în anul 1930. Între anii 1930-1936, studiază la Conservatorul din București, avându-i ca profesori pe: Faust Nicolescu, Mihail Jora, Dimitrie Cuclin, Constantin Brăiloiu, G. Breazu, Șt. Popescu.

După absolvirea Conservatorului, devine șeful muzicii militare (1936-1949), profesor de fanfară (1943-1946) la Sibiu. În perioada 1944-1945 este dirijor la teatrele muzicale din Iași și Sibiu. Cercetător științific principal la Institutul de Folclor din Cluj (1949-1960). Între 1949-1979, lector și apoi conferențiar la Catedra de Folclor a Conservatorului de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj. Contribuții de seamă la culegerea folclorului transilvănean. A efectuat cercetări asupra folclorului sașilor, turcilor și rutenilor. În studiul „Balada Miorița în secuime”, examinează particularitățile variantelor baladei în limbile română și maghiară.

„Unul din cei mai apropiați zonei etnofolclorice din zona noastră

(N.A. Sfântul Gheorghe), va rămâne muzicianul folclorist Ioan Radu Nicola. Îndrumat de Constantin Brăiloiu, de la care primește și un fonograf nece-sar culegerilor de teren, I.R. Nicola întreprinde în zilele de 3-5 august 1933 cea dintâi expediție personală la Vâlce-le. Ajutat în depistarea informatorilor tip de către învățătorul M. Iordache, dirijorul corului Asociației Cadrelor Didactice din Trei Scaune, folcloristul clujean, rudă apropiată cu revizorul școlar Ilarie Aleman din Sfântu Gheorghe, va culege în câteva zile un bogat material folcloristic: balade și cântece, colinde din mai multe localități ale actualului județ Covasna. Revenind după mai bine de 20 de ani, în perioada 28 ianuarie – 6 februarie 1958, cercetă-torul Institutului de Folclor (Filiala Cluj), și apoi lectorul și conferențiarul catedrei de folclor de la Conservatorul de Muzică „George Dima” din același oraș transilvan Cluj, continuă să investigheze noi localități din zona Covasna: Brețcu, Mărtănuș, Zagon, Păpăuți și Barcani. Rezultatul – ne preciza universitarul Nicola – a fost deosebit: 250 de piese înregistrate numai în zona Brețcu-Covasna. În alte cinci zile ale anului 1959, 23-27 mai, Nicola acordă o atenție specială variantelor baladei Miorița din care o infimă parte a notațiilor respective le va publica la Brașov. Sunt tipări-te aici 26 de piese muzicale, adică 4 colinde, 2 cântece de nuntă, 10 balade și cântece haiducești, 2 cântece de leagăn, 3 cântece diverse, 1 cântec vocal de dans și 4 melodii instrumentale de joc.” Din „Folclor și folcloriști din județele Covasna și Harghita, Nicole Bucur, Constantin Catrina”, Editura Angustia, Sf. Gheorghe, 2011

S-a stins din viață la 29 aprilie 1981, la Cluj-Napoca.

Lucrări publicate:

„Compozitorul transilvănean Ioan Harșia” - Cluj, 1966; „Constructori amatori de instrumente muzicale din Transilvania. Extras din Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, pe anii 1959-1961” - Cluj, 1963; „Plopușorul meu din vale” (Cântec pentru voce și pian) – 1940; „Colinda vânătorilor metamorfozați în cerb” - În: „Lucrări de muzicologie” (Vol. 4) – Cluj, 1968; „Noframa” (Baladă pentru voce și pian) – 1941; „Curs de folclor muzical” (Partea I; Redactat împreună cu un colectiv) – Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963.

Referințe:

Sava, Iosif; Vartolomei, Luminița - „Dicționar de muzică” - Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar] - Ediția a II-a revăzută și adăugită. Editura „Emia”, Deva, 2004.

Ioan Tengheru

Pictor, profesor.

S-a născut la 7 februarie 1935 în Orăștie. Școala primară și liceul le face la Orăștie. Fiind absolvent al Institutului de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj, 1965. Este membru al Filialei Deva a UAPR, Secția Pictură.

Din anul 1965 a fost cadru didactic la Sibiu și a expus în cadrul Filialei Sibiu, la expozițiile județene, interjudețene și saloane naționale.

S-a stabilit la Deva în anul 1970 fiind cadru didactic la Liceul de Muzică și Arte Plastice „Sigismund Toduță” și la Liceul „Decebal”, predând pictura și desenul tehnic. A participat alături de elevii săi la realizarea unor ansambluri monumentale la Liceul Pedagogic, Liceul de Chimie, din Deva.

Din 1970 până în prezent participă la expozițiile organizate de Filiala Deva a UAPR. Activează ca profesor și la „Școala populară de artă” din Deva, având o importantă contribuție la mișcarea artistică de amatori din zonă. În perioada 2006-2009, a fost președintele Filialei Deva a UAPR.

Este Cetățean de Onoare al municipiului Deva.

Expoziții personale: Galeria de Artă, Deva, 1975, 1981, 1985.

Expoziții de grup: Din 1970, participă la expozițiile de grup organizate de Filiala Deva a UAPR; Expoziția artiștilor hunedoreni, Hyunkää (Finlanda), 1981; Expoziția artiștilor hunedoreni, Arras (Franța), 1994 și 1998; Expoziția artiștilor hunedoreni, Quimper (Franța), 2002; „Expoziția românilor de pretutindeni”, Timișoara,

2006; Expoziție aniversară, Tg. Jiu, 2010; Expoziție aniversară, Palatul Parlamentului, București, 2010; Expoziție aniversară, Parlamentul European, Bruxelles, 2010.

Expoziții naționale și internaționale:

Bienala de pictură și sculptură, Sala „Dalles”, București (1979, 1980, 1981, 1982); Salonul Național de Artă, București, 1989; Salonul Internațional de Arte Vizuale, Galeria de Artă „Forma”, Deva, 2012.

Artistul a realizat pictura Bisericii Greco-Catolice cum ar fi: „Immaculata”, Deva (cupolă, iconostas, pereții laterali, cu scene din „Calea Crucii”); Iconostasul Bisericii din Baru Mare; Iconostasul Biscricii din Patros; Restaurarea picturii Bisericii din Pricaz.

Lucrări în colecții particulare și în patrimoniul unor instituții publice: MCDR Deva (Secția de Artă), Banca Religiiilor, Deva, Concordia Română.

Are lucrări în colecții în țările: Franța, Italia, Olanda, Germania, Canada.

Recunoștințe:

Diploma de excelență, 2009;

Premiul „Forma” pentru întreaga activitate, 2013.

Referințe:

Dan Grigorescu, „Idei si sensibilitate, direcții si tendințe în arta românească contemporană”, catalog de galerie;

Doina Reghiș Ionescu, Album Jubiliar ART1955-2005, Deva;

Cataloage și pliante de expoziții personale, de grup, naționale și internaționale.

Nicolae Hetel

Inginer, inventator.

S-a născut la 10 februarie 1946 în Cluj-Napoca. Copilăria, studiile primare și gimnaziale îi sunt amintiri plăcute de la Orăștie, unde a fost absolvent al liceului „Aurel Vlaicu”, promoția 1964.

Absolvent al Institutului Politehnic Braşov, în anul 1969, Facultatea Tehnologia Construcţiilor de Maşini, secţia Maşini Unelte şi Scule. În anul 1991 urmează cursul de PC -Analist programator şi cursul Utilizator AutoCad.

După facultate, în 1969, a fost repartizat la Întreprinderea Independenţa din Sibiu, ocupând postul de inginer, în 1972 a fost numit şef de atelier întreţinere, la secţia Mecanică Grea al Independentă Sibiu.

Ocupă funcţia de inginer proiectant la Atelierul Autoutilări la Întreprinderea Independenţa Sibiu, la CPUTT-Sibiu şi ICSITPSCM Bucureşti -Filiala Sibiu între 1972 şi 1984, ca din anul 1984 să fie şef de colectiv cercetare -proiectare utilaje pentru tratament termic la INTEC Bucureşti - Filiala Sibiu.

După răsturnarea regimului comunist, în 1990, a fost inginer proiectant principal gr. III şi şeful colectivului de cercetare -proiectare utilaje pentru tratament termic la INTEC Bucureşti - Filiala Sibiu ocupându-se de gama — tipizată a cuptoarelor camera ,cu sau fără atmosferă controlată, încălzite electric sau cu gaz metan. Anul a fost inginer proiectant principal gr. II şi şeful colectivului de cercetare - proiectare utilaje pentru tratament termic la INTEC Bucureşti - Filiala Sibiu ocupându-se de cuptoare de laborator şi cuptoare cu sauf ara bazin de călire integrat pentru mica industrie sau ateliere particulare de întreţinere şi reparaţii.

Din anul 1995 a fost inginer proiectant la SC COMPA, Sibiu, Direcţia tehnică -Atelier proiectare utilaje

Iar din 1999 până la pensionare a ocupat funcţia de inginer proiectant la SC COMPA Sibiu-Direcţia tehnică, Responsabil Tehnic pentru relaţia a SC COMPA Sibiu cu partenerul PIROUX-Franţa (livrarea de repere individuale şi ansamble mecano-sudate pentru construcţii auto RENAUX şi VOLVO totodată livrarea de ansamble sudate pentru utilaje de ridicat şi transportat;

Deţine peste 100 proiecte concepute, în domeniul utilajelor de tratament termic, după care au fost executate sute de exemplare, începând cu gama tipizată a cuptoarelor camera cu vatră fixă şi mobila, încălzite electric sau cu gaz metan, cu sau fără atmosferă controlată în incinta de lucru (cu coordonarea în execuţie); Peste 20 de

proiecte , utilaje specializate pentru tratamente termice piese pentru aviație, producție CNA sau producție specială ,cu coordonarea în execuție; 16 proiecte , cu acordarea asistentei tehnice la execuție a peste 25 utilaje livrate la export (Bulgaria , Cuba, Sri Lanka, Ucraina, Egipt).

Participarea la omologarea, punerea în funcțiune și pregătirea execuției seriei zero a peste 50 instalații de tratament termic în țară (linii discontinue sau continue de tratament termic) și participarea la darea în exploatare a Liniei discontinue de cuptoare camera-șarjă 1200kg./șarjă -la SKM RUSE. A coordonat activitatea de reducere a consumurilor energetice, prin proiectarea și omologarea cuptoarelor camera fixa ,izolate cu fibră ceramică (peste 15 utilaje tip).

Este membru al Asociației Naționale de Electrotermie și al Societății Romane de Tratament Termic;

Este posesor a DOUĂ Brevete de Inventator în domeniul utilajelor de tratament termic. Brevet nr.75374-Ansamblu de elemente încălzitoare pentru cuptoare și Brevet nr.76954 -Cuptor cu vatră mobilă pentru detensionare, realizate împreună cu un coleg de serviciu);

Publică 10 lucrări în domeniul tratamentelor termice prezentate la manifestări științifice interne.

În prezent este pensionar. Este căsătorit de 51 de ani și: „am doi băieți buni. Au început facultatea în țară, la Cluj și în Sibiu dar au terminat studiile universitare în străinătate, au plecat din țară că bursieri la facultății din străinătate și-au luat și doctoratele în străinătate.

Laurențiu este informatician, preda la facultatea din Lylle, căsătorit cu Isabelle, franțuzoaică, este profesoară de Limba Franceză și au copii o fată de 10 ani și un băiețel de 4 ani.

Iulian este doctorand în fizică tehnologică în SUA, lucrează la Intel, de 5 ani este la Bruxelles, coordonează activitatea filialelor Intel din Belgia, Olanda, Germania. Privind producția de piese serie zero a filialelor Intel,. După ce piesele prototip au fost omologate la sediul Intel din SUA. Este căsătorit cu Laura - prietena lui din studenție, din perioada Cluj-Napoca. Laura lucrează la Uniunea Europeană. Au împreună Două fetițe de 3 respectiv 5 ani și un băiat de 10 ani.

În fiecare an, înainte de pandemie, am fost plecați la ei, pentru a fi

cu nepoții când părinții lor erau la serviciu. Nepoții au învățat de la noi limba Română pe lângă Franceză și Engleză.”, povestea domnul Hetel întruna din vizitele făcute în Oraștia de baștină, pentru a pune o lumânare și flori la mormintele părinților săi.

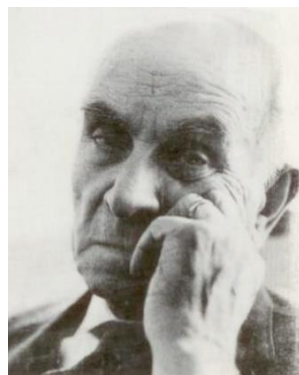
Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Site-ul oficial al Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci.

Banu Rădulescu

Doctor în medicină umană, deținut politic, scriitor, fondator din 1990 al revistei Memoria – revista gândirii arestate și al Fundației Culturale Memoria.

S-a născut la 12 februarie 1924 în București. Tatăl său, profesor de muzică, moare pe când Banu Rădulescu avea doar 6 ani și mama sa, casnică, rămasă văduvă, trebuie să lupte cu numeroase greutăți, mai ales materiale, pentru a-și crește pe cei doi copii, o fată și un băiat; din fericire, bunica, exemplu de bunătate și cinste, o ajută în educația copiilor rămași orfani.

Banu urmează școala primară nr. 16 - Malmaison, situată chiar peste drum de închisoarea comunistă în care, ca adolescent, va fi închis și el.

După primii ani la liceul militar „Ștefan cel Mare” din Cernăuți, este transferat la liceul militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu, pe care îl absolvă în 1943; pe tot parcursul studiilor liceale este bursier, scutindu-și astfel mama casnică, rămasă văduvă, trebuie să lupte cu numeroase greutăți, mai ales materiale, pentru a-și crește pe cei doi copii, o fată și un băiat; din fericire, bunica, exemplu de bunătate și cinste, o ajută în educația copiilor rămași orfani.

După primii ani la liceul militar „Ștefan cel Mare” din Cernăuți, este transferat la liceul militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu, pe care îl absolvă în 1943; pe tot parcursul studiilor liceale este bursier, scutindu-și astfel mama văduvă de plata taxelor școlare.

Augustin Z. N. Pop, primul său profesor de română, descoperind înclinațiile literare ale tânărului elev, îi îndrumă, făcându-l să ia parte la concursurile „Tinerimii Române”, unde obține diferite premii literare. Debutul său literar se produce la vârsta de 13 ani, când publică o schiță - în revista „Flamuri”, după care urmează poezii și proză scurtă, apărute în diverse reviste.

După absolvirea liceului, este admis în urma unui examen la Facultatea de medicină umană din București (1943), iar ca absolvent de liceu militar este obligat - fiind vreme de război - să devină ofițer. Dă examen de admitere a la Institutul medico-militar, unde, la absolvirea anului II, d; cursanții primeau gradul de c. sublocotenent.

La terminarea anului II, chiar în perioada examenelor (iunie 1945), este trimis în fața Curții Marțiale București (Arsenal - Uranus) pentru culpa de a fi scris epigrame la adresa lui Dej, Luca, Ana Pauker ș.a Datorită vechilor magistrați, încă neînlăturați, găsește înțelegere și este achitat, dar acest proces va avea ulterior repercusiuni.

În 1946 obține gradul de sublocotenent-medic, dar în anul următor este scos din armată, fiind singurul din anul său - și cel dintâi - trecut în „cadru disponibil”, acțiune inițiată de comuniști pentru epurarea armatei.

Între timp își continuă studiile la facultate și este luat preparator la catedra de anatomie de către profesorul Gr. T. Popa.

Pe 23 august 1948, în urma unei înscenări a Securității (înființată în acel an), este arestat împreună cu dr. Marin Zamfirescu, în cabinetul căruia lucra, fiind acuzat de tentativa de a fugi din țară și condamnat la 10 ani închisoare.

A trecut prin închisorile din Constanța, Văcărești, Jilava, Caransebeș, Pitești. Canal, Gherla, locuri de detenție în care întâlnește și se apropie de personalități ca Ernest Bernea, Petre Țuțea ș.a. Este eliberat în 1954, după 6 ani, dar întrucât nu i se permite să termine facultatea, timp de un an de zile este nevoit să lucreze pe post de „soră medicală” la Sanatoriul TBC din-Geoagiu; dar în urma unei audiențe la ministrul Ilie Murgulescu i se aprobă reînmatricularea și în august 1956 își ia examenul de stat.

În toamna anului 1956, în timpul revoluției din Ungaria, pe când era medic stagiar la maternitatea Filantropia, a fost arestat din nou,

dar pentru scurtă vreme.

După terminarea stagiaturii, este obligat să plece la țară, unde, din mai 1957 până în noiembrie 1962, lucrează ca medic generalist la circumscripția Geoagiu, jud. Hunedoara, după care, în urma unui concurs, vine în București ca medic de circumscripție.

În 1964-65 se îmbolnăvește grav de plămâni și, după ce trece prin mai multe sanatorii, este nevoit să-și întrerupă cariera medicală, dedicându-se în exclusivitate literaturii.

După o încercare nereușită de a publica o carte (era fost deținut politic), reușește în 1967 să publice volumul de nuvele „Dincolo de așteptare”, carte care marchează debutul său editorial, și devine membru al Uniunii Scriitorilor.

După decembrie 1989 inițiază „Memoria – revista gândirii arestate”, înființează Fundația Culturală Memoria, iar în 1998 lansează proiectul Memorialului Fortul 13 Jilava.

A fost membru al PEN- Club-ului, al Asociației Ziariștilor din România, membru de onoare al AFDPR Timișoara, veteran de război.

Banu Rădulescu s-a stins din viață la 9 decembrie 1998, după o grea suferință, în urma unei boli necruțătoare, departe de țară, la Berlin, unde a fost îngrijit și vegheat până în ultimele clipe de fiica sa, Corina-Anca Rădulescu- Bach, medic și ea, căsătorită și stabilită în Germania.

Lucrări publicate:

„Dincolo de așteptare”, Editura Pentru Literatură, București, 1967;

„Verdictul”, Editura Mihai Eminescu, 1970;

„Lumină și piatră”, Editura Cartea Românească București, 1972;

„Oameni și oameni”, Editura Militară, București 1973;

„Păsările mari nu cântă”, Editura Militară București, 1976;
reeditare Editura Institutul Cultural Român, 2005;

„Nimic despre fericire”, Editura Militară, București, 1984;

„În iarbă cu fața la soare”, Editura Cartea românească, București, 1989;

Pentru volumul „Nimic despre fericire”, a fost premiat cu Premiul Asociației Scriitorilor din București,

Postum:

Banu Rădulescu, „Autoportret – Poezii”, 2020, Editura Fundației Culturale Memoria, 2020. Volum ce marca cea 22 de ani de la

dispariția autorului, fiind o selecție inedită a poeziilor sale, dintre care o mare parte, au fost scrise și în închisorile pe unde a trecut.

Referință:

In Memoriam – Banu Rădulescu, Revista „Memoria – revista gândirii arestate”, Nr. 26 (1 / 1999),
<https://www.revistamemoria.ro/banu-radulescu/>

Mircea Homorodean

Profesor universitar, doctor, lingvist, onomast.

«Mircea Homorodean a văzut lumina zilei la 12 februarie 1927, în orașul Petroșeni, într-o familie numeroasă, cu șapte copii, Mircea fiind al treilea copil al familiei lui Ștefan, miner, și al Ioanei, casnică. Tatăl său a decedat într-un accident în mină, în ziua de Paști. El deja se pensionase și în această calitate a acceptat să facă de serviciu în mină, fapt ce i-a fost fatal.

A urmat școala primară la Petroșani și Liceul la „Aurel Vlaicu” din Orăștie, afirmându-se printre primii colegi din toate clasele. Dovadă în acest sens este faptul că a intrat la facultate cu bursă din prima probă. La Facultatea de Filologie din Cluj s-a afirmat ca un element studios și foarte exigent față de sine. A terminat facultatea în anul 1952, însă având o temă pretențioasă și puțin studiată: Terminologia mineritului din Valea Jiului, publicată și reprodușă în volumul de față, și-a susținut licența abia în 1954, președintele comisiei examenului de stat fiind prof.univ.dr. Ștefan Pașca, el fiind și conducătorul lucrării de licență a lui Mircea Homorodean. Pe lângă Ștefan Pașca, i-a avut profesori pe D. Popovici, D. Macrea, Onu Liviu, Iosif Pervain, Romulus Todoran și alții.

După terminarea facultății, Mircea Homorodean a fost repartizat ca profesor de Limba și literatura română tocmai în Banat, la Liceul din Vâlcani, o localitate la intersecția dintre România, Iugoslavia și Ungaria, despre care se spune că acolo cocoșii cântă în trei limbi. Era perioada când relațiile țărilor așa-zise socialiste ajunseseră la culme,

puteau exploda în orice moment. Întreaga localitate era împânzită de milițieni și securiști. Toate străzile erau urmărite cu maximă atenție, ca să nu apară „dușmanii poporului“. În aceste condiții, a apărut în Vâlcani tânărul absolvent al Universității din Cluj cu repartizarea pentru liceu. N-a apucat să ajungă acolo, căci a fost luat în vizor de cum a coborât din tren:

„- Dumneata cine ești? Ce cauți aici?

- Am fost repartizat ca profesor la liceul din această localitate.

- Știi că ești șmecher?! Ne crezi fraieri? Ce, parcă aici nu sunt profesori? Nu ai voie să ieși din gară, iar peste două ore ai tren spre Timișoara. Să nu cumva să ne crezi greutăți! Dumneata nici nu ai autorizație pentru frontieră.“ Așa s-a încheiat activitatea didactică a lui Mircea Homorodean la Vâlcani.

În condițiile create, tânărul absolvent s-a întors la Cluj, cu speranța că va primi o repartizare în altă localitate. Se spune că „în orice rău este și un bine“ și pentru Mircea a fost un bine, pentru că, de obicei, dictonul continuă așa: „să te ferească Sfântul să ai parte numai de binele din rău“, deoarece de cele mai multe ori nu se simte.

Revenind la Cluj și povestind cele întâmplate cu postul de la Vâlcani, conducerea Institutului, cunoscându-l pe Mircea Homorodean ca pe un cadru serios, meticolos, i-a propus să rămână cercetător în cadrul Institutului, unde și-a desfășurat o intensă activitate de cercetare, cu precădere în domeniul onomasticii, precum și în dialectologie, terminologia minieră pe care și-a însușit-o din copilărie, în familie. Provenind dintr-o zonă minieră, nu exista elev să nu cunoască și câțiva termeni din minerit.

În cadrul Institutului, Mircea Homorodean a depus o activitate laborioasă pentru anchetarea dialectologică a câtorva zone, cu precădere în Ardeal. Aproape tot materialul adunat a fost comunicat și publicat în revistele de specialitate, care se află și în volumul de față. Paralel cu anchetarea materialului pe teren, a fost necesară o muncă migăloasă de prelucrare a materialului adunat. O parte din materialul adunat de Mircea Homorodean a rămas neprelucrat în arhivele Institutului.

Vremea a trecut, iar Mircea a hotărât să-și întemeieze o familie, astfel că în anul 1955 s-a căsătorit cu tânăra absolventă a Liceului

„Despina Doamna“ din Orăștie, Dorina Crâșnic, originară din satul Sereca, comuna Beriu. Peste un an, în familia Dorinei și a lui Mircea Homorodean a apărut prima lor fiică, Mihaela Maria, ce a urmat profesia tatălui ei.

În anul 1963, Mircea Homorodean a fost transferat la Facultatea de Filologie, la Catedra de Limba Română, an ce a coincis cu apariția și a celei de a doua fiice a lor, Liana, în prezent profesoară de Biologie, fiicele familiei Homorodean având prima, o fiică, a doua, un băiat.

În cadrul facultății, Mircea Homorodean și-a continuat activitatea de cercetare în domeniul onomasticii, conducând lucrări de licență, susținând comunicări în Cluj, București, Târgoviște, Timișoara, Oradea, Dej etc., majoritatea dintre ele fiind deja publicate.

În calitate de cadru didactic, Mircea Homorodean s-a înscris la doctorat, avându-l conducător pe prof.univ.dr.doc. Romulus Todoran, sub conducerea căruia a elaborat teza: „Toponimia Văii Râului Grădiștii (jud. Hunedoara)”. Anchetarea și prelucrarea materialului a solicitat din partea autorului un efort susținut, dacă ne gândim că în acea perioadă Mircea Homorodean a îndeplinit și funcția de lector de Limba Română la Toulouse (1969-1972), funcție pe care și-a îndeplinit-o cu cinste, dacă ținem seamă că și-a început activitatea cu trei cursanți și și-a încheiat-o cu 52. În plus, a ținut comunicări studenților pe teme din istoria și cultura României.

Teza de doctorat a lui Mircea Homorodean a fost încheiată în 1975, având 189 pagini, fiind susținută în iulie 1976. Ea constă din două părți: prima, Toponimie și istorie, iar a doua, Fapte de limbă. Teza de doctorat a lui Mircea Homorodean este foarte valoroasă.

Între anii 1979-1983, Mircea Homorodean a funcționat ca lector de Limba Română în Italia, activitate apreciată, de asemenea, pozitiv de Ministerul Învățământului. În vara anului 1980, la Editura Dacia din Cluj-Napoca apare lucrarea monumentală a lui Mircea Homorodean, intitulată sugestiv: Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei, 264 p., pe care am primit-o de la autor cu dedicația: „Lui Onufrie Vințeler, cu deosebită prietenie și urări de succes întru ale toponimiei. Cluj-Napoca, 28 august 1980”, urmată de semnătura sa.

Într-adevăr, întâlnirile noastre au fost prietenoase, le-aș putea numi un fel de seminarii de studii. El cunoscând bine romanitatea și

în general problemele Occidentului, iar eu slavismul și Orientul, ne completam de minune. Ne întâlneam la Facultate, la Institut, acasă la mine, dar și la el. Uneori mă suna și mă întreba: „Nu ai chef să bei o bere?”. Berea era pretextul, realitatea era cu totul alta. Dorea să discutăm un cuvânt, un toponim sau un antroponim. Orice fenomen de limbă era studiat din toate unghiurile de vedere, fiindcă nu agrea superficialitatea. În acest sens, stau dovadă toate materialele incluse în volumul de față, precum și cele din monumentală lucrare Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei, care a fost mediatizată și apreciată la timpul său.

Toate lucrările lui M. Homorodean sunt un model de cercetare științifică. De altfel, nici nu se putea să fie altfel, pentru că dintr-un om cu comportament model ies la iveală doar lucrări model. Se spune că oamenii cu adevărat inteligenți sunt modești. Și Mircea a fost chiar prea modest. Cu cunoștințele lui, cu rezultatele cercetărilor sale, ar fi putut să ocupe un post de conferențiar și chiar de profesor; or, s-a pensionat lector universitar.

Mă întreb și întreb: oare câți dintre conferențiarilor și profesorii universitari sau persoane cu alte funcții înalte au obținut performanțele lui Mircea Homorodean? Contribuția lui la dezvoltarea școlii onomastice clujene este importantă și acest lucru este spre onoarea școlii, de aceea este necesar să fie bine cunoscut de generația mai tânără, care are ce învăța de la el. Facultatea, în loc să profite de cunoștințele lui, l-a pensionat la 60 de ani.

Nici soarta nu i-a fost benefică lui Mircea, pentru că în curând după pensionare s-a îmbolnăvit, astfel că timpul rămas l-a petrecut prin spitale, unde îi făceam mereu vizite, prilej cu care mă ruga să-i duc cărți să citească. Dispoziția îi era bună și așteptam să fie externat, ca să ne continuăm întâlnirile, când, la o vizită, aflu că ieșise din spital, însă, din păcate, nu însănătoșit, ci într-o stare mai gravă. Acasă treburile se înrăutățeau cu fiecare zi. La ultima vizită, vorbirea îi devenise tot mai greoaie, aproape că nu-l mai înțelegeam, îmi explica femeia care îl îngrijea ce spunea. Ultima lui frază adresată mie a fost: „Firuc, ai grijă de lucrările mele, adună-le și publică-le într-un volum!...”. Am plecat de la el cu lacrimi în ochi, fiind convins că aceea este ultima noastră întâlnire, și așa a fost. În data de 23 august 1989, deci la doi ani după

pensionare, Mircea Homorodean, care toată viața a ars ca o făclie pentru știință, a închis ochii și s-a stins, lăsând în urma sa numeroase lucrări de o valoare inestimabilă, dar și mai multe idei nerealizate. Dispariția lui Mircea m-a afectat așa de profund, încât nici n-am putut să-mi iau rămas bun la înmormântare.

Destinul nu l-a ajutat să poată vedea chiar în acel an schimbările care au avut loc aproape imediat în țară după trecerea lui în neființă. Reputatul istoric român Nicolae Iorga scria pe această temă: „Când mori, nu te uita la întunericul de dinainte, ci la lumina ce lași în urmă, și te vei stinge cu zâmbetul pe buze”. Greu de crezut că se stinge cineva „cu zâmbetul pe buze”, fiindcă cei plecați sunt foarte secretoși și nu vor să ne comunice ce este dincolo, însă Mircea cu siguranță a lăsat multă lumină în urma sa. Ca să poți lăsa în urma ta cel puțin o rază de lumină, trebuie să o crezi atâta timp cât trăiești, iar Mircea a știut să o creeze.

Am spus și cu alte ocazii că atunci când suntem în viață, în putere, este nevoie să ne gândim că vine o vreme când va trebui să dăm socoteală despre ce lăsam în urma noastră, lumină, întuneric sau beznă.

S-a stins din viață la 28 august 1989, la Cluj-Napoca.

Mircea Homorodean a lăsat în urma sa nu numai un număr însemnat de lucrări de o importantă valoare, a lăsat numeroase idei, a lăsat o soție devotată, două fiice frumoase și înțelepte, care i-au adus doi nepoți care, așa cum se spune în Biblie, sunt coroana bunicilor. Mircea a lăsat și numeroși discipoli și prieteni. El a știut să cultive prietenia și buna înțelegere între colegi și între oameni în general.»¹

Articole publicate în periodice:

„Toponimia comunei Râu de Mori (Țara Hațegului)” - În „Fonetică și Dialectologie”, Vol. 5, 1963 (În colaborare); „Toponimia satelor Cinciș și Valea Ploștii (Județul Hunedoara)” - În „Studii și materiale de onomastică”, Cluj, 1969; „Elemente de istorie a limbii și culturii poporului român reflectate în graiurile și toponimia județului Hunedoara” - În „Sargetia”, Vol. 20, 1987; „Toponimie hunedoreană”

---

¹ Profesorul universitar dr. Onufrie Vințeler, Doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, în articolul „Mircea Homorodean – un onomast de talie națională”, <https://www.napocanova.ro/carte/studii-si-articole>.

(I-II) – În „Sargetia”, Vol. 21-24, 1988-1991; În „Sargetia”, Vol. 25, 1992-1994 (În colaborare).

A colaborat cu studii de limbă, lexic și toponimie la reviste din țară și străinătate: „

Studii și cercetări lingvistice”, Cluj-Napoca; „Limba română”, București; „Anuarul de lingvistică și istorie literară”, Iași; „Via domitia : [linguistique, dialectologie, onomastique, ethnographie]”, Toulouse, Franța; „Annali della Facoltà di lettere e filosofia dell'Università di Napoli”, Italia.

Referințe:

Profesor universitar dr. Onufrie Vințeler - articolul „Mircea Homorodean – un onomast de talie națională”,
<https://www.napocanova.ro/carte/studii-si-articole/>;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar]; Ediția a II-a revăzută și adăugită: Editura „Emia”, Deva, 2004.

Johann Carl Henning

Pionier al chirurgiei plastice, doctor în științe medicale, inventator, poet.

S-a născut la 14 februarie 1860 la Orăștie/Broos/Szászváros, unde tatăl său a fost consilier financiar. După anii de liceu din Timișoara, unde tatăl său a avansase în funcția de șef al Biroului Taxelor Regale din Ungaria.

A studiat medicina la Cluj și Viena. Dorința lui de a studia este evidențiată de spuse de colegi săi: „Dacă vii devreme în sala de disecție, Henning este deja acolo, iar dacă pleci atât de târziu, Henning este încă acolo”.

Carl Henning a descoperit, în cursul studiilor sale, că la oameni, intestinul este de zece ori mai lung decât lungimea corpului respectiv. Publicându-și concluziile în acest sens în „Centralblatt für die medicinischen Wissenschaften” din Berlin sub titlul „Despre măsurarea comparativă a lungimii intestinului.” Pe baza cercetărilor sale, Henning a ajuns la concluzia că oamenii nu trebuie numărați printre omnivore, ci totuși printre mamiferele erbivore. În 1886, Henning a publicat un „atlas sistematic-topografic al anatomiei umane.” Ca student muncește, secundând la operații, în clinicile renumiților chirurghi vienezii Theodor Billroth și Carl Gussenbauer.

În 1888 Henning și-a luat doctoratul în medicină.

După o perioadă de studiu la „Hopital St Louis” din Paris care avea un celebru „Muzeu al mulajelor”, se specializează în chirurgie plastică în acest fel Carl Henning devine binefăcător al multor suferinzi inventând proteze faciale elastice (refacere facială), datorită cărora fața deformată a multor invalizi de după prima conflagrație mondială capătă un aspect normal și, astfel, aceștia se pot bucura de o viață și de o carieră normală. Cercetările sale privind protezele elastice Henning le publică în „Atlas sistematic-topografic al anatomiei umane”.

Ministerul Culturii și Educația îi încredințează un mic laborator, pentru a-și face mulajele, (după studiile la Spitalul Paris St. Louis) pe care-l conduce ca medic primar - laborator ce a aparținut inițial clinicii de dermatologie a lui Moritz Kaposi - Căruia din 1897, Henning, îi extinde sfera de activitate pentru a deveni „Institutul Mulajelor”, iar

Dr. Carl Henning

Henning devenit primul medic primar plastician. Aici ilustrul om de știință a inventat substanța „elastina” și așa-numita „proteză Henning elastică”.

La noul institut lucrează, încă din timpul studiilor liceale ajutându-și părintele la conceperea mulajelor, unul dintre fii săi. Sculptorul Theodor Henning ce studiasse arta plastică la Academiiile de Arte Plastice din Viena și Munchen devenind cadru de nădejde al institutului, astfel arta sa îngemănat cu medicina înspre binele umanității. Acesta a fost numit, în 1917, șef al acestui institut. Și a continuat munca perfecționând procedura tatălui său în mulaje și proteze cosmetice faciale.

În viața de zi cu zi Carl Henning îndrăgea gimnastica și scrimera încurajând înființarea Asociației Academice de Gimnastică din Viena. Avea totodată și o tentă poetică, de care vorbesc trei volume de natură lirică.

Trece în eternitate la 3 iunie 1917 în Viena, dându-se o jertfă pe altarul științei moare intoxicat cu substanțele letale din laborator la vârsta de 57 de ani.

Recunoaștere:

În Muzeul de Istorie Naturală din Viena a fost creată o „Cameră Henning”, ca parte a unei colecții patologic-anatomice.

Cărți publicate:

„Atlas topografic sistematic al anatomiei umane”, Viena 1886.

Henning a scris trei cărți lirică:

„De la adâncimi ale inimii” (1897);

„În aer liber” (1909);

„Inundațiile în direct” (publicat postum, în 1922).

Referințe:

Henning, Karl. În: Austrian Biographical Lexicon 1815-1950 (ÖBL). Volumul 2, Editura Academiei Austriace de Științe, Viena 1959,;

Isidor Fischer : Lexicon biografic al medicilor de seamă din ultimii cincizeci de ani, Volumul I, Aaser-Komoto, Urban & Schwarzenberg Munchen. 1962;

Felix Czeike (ed.): Henning, Karl. În: Enciclopedia istorică a Vienei . Volumul 3, ed. Kremayr & Scheriau, Viena 1994;

<https://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/kultur/17827-bedeutender-arzt-und-lyriker-dr-carl.html>

Aron Demian

Profesor, inspector școlar, al doilea și cel mai reprezentativ director al liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie.

S-a născut la 15 februarie 1891, în comuna Balșa. Urmează școala primară la Orăștie, promovând într-un singur an (1902-1903) cele patru clase primare. Continuă liceul la Blaj, între 1903-1911. Promovează examenul de bacalaureat la acest liceu, în 10 iunie 1911, cu calificativul „foarte bine”.

Studiile universitare le urmează la Facultatea de Litere și Filozofie din Cluj, începând cu anul 1911, le întrerupe în anii războiului, aflându-se tot timpul pe front, unde urcă de la gradul de soldat la cel de căpitan. Calificativele universitare sunt foarte evidente. Toate examenele sunt promovate cu „eminent”, „distingție”, „cu laudă”.

În decembrie 1918, Aron Demian intră în învățământ, ca profesor la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, unde în scurt timp se impune ca bun organizator al internatului și chiar al școlii, îndeplinind și calitatea de comisar ministerial. În vara anului 1919, atunci când se pune problema înființării liceului din Orăștie, intelectualitatea de aici își pune mare încredere în acest om, pe care îl solicită cu toată convingerea.

Venit la Orăștie, la 20 iulie 1919, Aron Demian ia parte la toate frământările inerente înființării școlii. La început este ales rector al internatului, căci însăși înființarea și existența școlii era în funcție de ocrotirea în internat a copiilor.

Între anii 1921-1938, ani când Aron Demian conduce Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Figură reprezentativă a liceului, Aron Demian a fost stâlpul acestui așezământ de cultură. Ca director, a achiziționat pentru școală două imobile și a organizat o fermă-model, care a deservit interesele instituției. A luptat pentru ca școala să intre în posesia clădirii actuale, și odată localul asigurat, în august 1928, a pornit o acțiune intensă de amenajare a clădirii, de înzestrare a sălilor de clasă, a laboratoarelor, muzeelor, precum și a bibliotecii profesoriale

și a elevilor.

Aron Demian s-a pus efectiv în slujba binelui obștesc, contribuind la înființarea și organizarea școlii serale de ucenici, a școlii de arte și meserii din localitate, la care, din lipsă de profesori, a predat lecții.

S-a apropiat cu drag de muncitori și meseriași (Reuniunea meseriașilor), la întrunirile cărora cuvântul său îndrumător a fost o pildă vie pentru toți.

Aron Demian nu s-a simțit deznăscut nici de pătura țărănească a satelor de unde a pornit, ci din contră, s-a simțit permanent între țărani, pe care, neobosit i-a cercetat acasă, în cadrul „Astrei”. N-a rămas sat, până departe, în Apuseni, care să nu fi fost cutriat, și unde să nu fi organizat o șezătoare sau un cerc cultural.

A fost președintele Despărțământului „Astra” – Orăștie, iar în această calitate nu pribegește în a atinge scopul de culturalizare și ridicare morală a poporului. Aron Demian a învățat de la dascălii săi că cine nu jertfește ceva din al său, un strop de timp și de viață, acela nu-i în slujba neamului și a țării sale.

Ca profesor-educator, a fost călăuzit de principiul că orice bună educație cere un ochi de părinte, că fiecare generație trebuie crescută ca să simtă în ea nepotolită sete de a lucra și pentru alții, să simtă pornirea nebiruită de a visa și munci pentru omenire.

Pentru el, profesoratul nu a fost numai o slujbă, ci un apostolat, căci pe lângă conștiință și hărnicie, profesorului i se mai cerea să aibă suflet, inimă și răbdare, să se devoteze carierei sale, să se jertfească pe sine.

Profesorul de Limba Română Aron Demian, a radiat multă lumină și înțelepciune. Elementul comunicativ ce-l caracteriza în predare trecea dincolo de limitele personalității, pentru a se confunda cu esența sufletească a altora. Captivant în vorbire, găsea în literatura populară o perspectivă de noutate, la care adăuga dragostea profundă pentru cei nedreptățiți. Când elevii îl ascultau, cu graiul odrăslit de dulceață, poezii eminesciene, în ei se trezea setea pentru lectură.

„Animatorul, profesorul, tânăr atunci, entuziast, exaltat, Aron Demian. El era sufletul noului liceu. Au trecut mulți prin mâna lui. Se străduia chiar să atragă elevi buni și din alte părți, făcându-și o mândrie din calitatea școlii sale. Se pot cita multe nume care au trecut

prin școala lui, din cei care s-au distins în viață”, scria Academicianul David Prodan.

Tot domnia sa a pus bazele Societății de Lectură „Mihai Eminescu” de la acest liceu.

Din septembrie 1938, până în septembrie 1945, Aron Demian a fost inspector general în Ministerul Învățământului. În această calitate, nu s-a considerat un judecător care anchetează, ci un medic care se îndeletnicește cu un examen clinic. În toate delegațiile avute ca inspector general, s-a menținut pe linia corectitudinii, dreptății, adevărului, a simțului de răspundere. În școală (și în afară de ea) a propovăduit cultul ordinii, al muncii dezinteresate și al disciplinei, întemeindu-le acestea pe iubire, concurs și respect reciproc.

După înaurarea regimului sovieto-stalinist, între 1949 și 1956, a fost profesor de Cultură Generală la Școala Medie Tehnică Agricolă din Orăștie, iar 10 ani, la Școlile Generale de 7 ani, din Folt și Orăștioara de Sus.

Ca un corolar al activității sale atât de complexe și îndelungate, având în vedere contribuția adusă la dezvoltarea învățământului de cultură generală, i se conferă titlul de „Profesor Emerit”, cu Decretul nr. 539, din 27.06.1966.

A trecut în veșnicie în anul 1970.

Recunoștințe postume:

În 1999 i s-a conferit diploma de „Cetățean de Onoare al Orăștiei”.
[H.C.L. nr. 97 din 29.07.1999]

Lucrări publicate:

Anuarele al Liceului de Stat „Aurel Vlaicu” Orăștie;

Prinos memoriei lui Eminescu;

Cuvinte la Conferința metodică din 30 septembrie 1921

Referințe:

Izdrăilă, Vasile - „Profesorul Aron Demian, președinte al Despărțământului „Astra” Orăștie, în perioada interbelică” - În: „Astra la Orăștie” - 1884, 1913, 1993

Iliescu, Ion; Istrate, Tiberiu - „Orăștie – 750 de ani” - Volum editat de Casa Județeană a Corpului Didactic Deva, 1974;

Clemente, Constandin - „Leagănul Dinaștilor Români” (Caiet documentar Eminescu), Editura „Călăuza”, Deva, 2003;

Marian, Adriana - „Aron Demian – un dascăl ca o lumină” - În: „Palia Expres”, Orăștie, An XVI, Nr. 7(573), 24 februarie - 2 martie 2011;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar]. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura „Emia”, Deva, 2004;

Bara, Ioan Sebastian; Toma, Denisa, Lazăr, Ioachim (coordonatori) - „Județul Hunedoara, monografie” - Casa de Editură „Emia”; Editura „Timpul”, Deva, 2012.

Ioachim Rodeanu

Profesor, doctor în științe, geograf, publicist.

S-a născut la 15 februarie 1898, în satul Răhău, județul Alba. Studii liceale la Sibiu. Studii universitare la Cluj (1919-1922). În 1923, își ia examenul de capacitate, având ca materii principale geografia și istoria.

Încă din timpul facultății, prof. G. Vâlsan îl numește preparator, 1920, apoi asistent, 1921.

După câțiva ani, din inițiativă proprie, trece în învățământul mediu, funcționând ca profesor la Liceul „George Barițiu” din Cluj-Napoca și apoi la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, unde a lucrat până la pensionare cu o scurtă întrerupere, între 1939-1940, când a fost detașat la Liceul de Aplicație al Școlii Normale Superioare de pe lângă Universitatea din Cluj.

Ca profesor, demonstrează valoroase calități pedagogice, educând 36 de generații de elevi. Nu numai că a fost ca pedagog un model, ci deopotrivă a fost și un publicist și cercetător științific.

Activitatea sa științifică s-a concretizat în studii de geomorfologie, între care, „Observări morfologice la zona de contact a bazinelor Oltului și Mureșului în regiunea Sibiului” (1926), lucrare distinsă cu premiul „Emmanoil de Martonne”, de către Universitatea din Cluj.

Deși în vârstă, în anii 1956-1958, a participat la lucrările de pregătire a volumului „Monografia geografică a R.P.R.”, studiind

relieful celor două Târnave.

Preocupat de diferite probleme pedagogice, a efectuat studii și în acest domeniu, dintre care menționăm, ca interesantă, lucrarea „Anchete școlare printre elevii de liceu”.

Aceeași meticulozitate și rigoare științifică a dovedit-o și după pensionare, cât a funcționat la Muzeul Orăștie, unde a tradus și interpretat câteva documente vechi. A colaborat și cu alte articole, și studii la diferitele publicații ale vremii.

S-a stins din viață în august 1966.

Colaborări:

„Cosânzeana”, „Astra”, „Revista generală a învățământului”, „Studii și cercetări de geologie-geografie”, „Buletinul Societății de Geografie” etc.

Lucrări publicate:

Observări morfologice la zona de contact a bazinelor Oltului și Mureșului în regiunea Sibiului. - În: Lucrările Institutului de Geografie Cluj, vol. 2, 1926;

Contactul morfologic al bazinului Someșului în Podișul Transilvaniei. - În: Buletinul Societății de Geografie, LIX. București, 1941;

Problema Defileului Săcădatelor. - În: Studii și Cercetări de Geologie-Geografie. 8, nr. 3-4, 1957.

În atenția profesorilor ce nu cunosc menirea dascălului:

Dacă mai credeți - dumneavoastră cei ce stați astăzi la catedră- în modernizare-miracol sau schimbarea venită în timp, că salariile dumneavoastră nu sunt pe măsura muncii vă înșelați! Iată cum era plătit și răsplătit UN DASCĂL (am făcut și voi face diferența între dascăl-pedagog și muncitor-profesor. Rezultatele de la Evaluarea Națională spun totul iar Examenul de Maturitate ce începe azi îmi va da sau nu dreptate) acu nu multă vreme.

De la domnia sa ne rămâne și o scrisoare din 1923 adresată DASCĂLULUI SĂU, ilustrul savant Academicianul Gheorghe Vâlsan, ar putea pune multe semne de întrebare multor profesor de azi. Aud și citesc, zilele acestea tot mai de slogane de genul: „Demnitatea meseriei de profesor vine și ...”. Citiți atent Scrisoarea eminentului dascăl orăștian prof. univ. dr. Ioachim Rodeanu datată 11 noiembrie 1923 cu siguranță ar putea aduce un con de lumină în negura vremurilor de azi.

Nici atunci, precum în aceste zile dascălii nu o duceau „pe roze”, salariul îl făcea pe Rodeanu să-i scrie profesorului său: „Eu cu toate că m-am simțit pregătit așa cum trebuia, a trebuit să plec amenințat fiind, că mai târziu să nu găsesc nici-o catedră. De altfel situația mea la Cluj era și așa f. critică întrucât nu mai puteam trăi din leafa ce-o aveam. Am plecat dela institut cu mult regret în sufletul meu”, citind datele biografiei ale expeditorului nu pot să nu mă întreb câți dintre profesorii foști greviști au măcar o jumătate dintre acestea. Continuând lectura găsim: „Știam că una este viața la Institut și alta calea dascăliei. Și dacă am părăsit-o pe cea dintâiu forțat de împrejurări, nu m’am speriat nici de cea de a doua, fiindcă eu pare că aș fi sortit pentru dascălie. Numai și numai această meserie mi-a fost destinată dela începutul începuturilor. Știam ce mă așteptă la liceu și la plecarea mea mi-am zis oarecum, ca unul ce abdică resemnat de ceea ce a avut cu drag adio...”, o, tempora! o, mores!, câtor profesori foști greviști nu le este prea mare haina de profesor, câtorva nu le putem pune eticheta de muncitor „calificat la locul de muncă”. Rezultatele de la Evaluarea Națională spun totul iar Examenul de Maturitate ce începe azi îmi va da sau nu dreptate.

Apoi continuă: „La universitate se face știință, iar la școală te faci pedagog în sensul antic, că iei băieții și în cârcă mâine. Dar trebuie să-i faci oamenii. și școala cu lecțiile ei, cu dirigenția, cu mormanul caietelor de corectat, nu-ți lasă o clipă liberă. Trece un an școlar și vine vara, te-ai odihni și tu undeva, biet dascăl, dar nu-ți dă mâna, tu n’ai aproape cu ce să te îmbraci.

Să faci cercetări vara în vacanță? Dar mai ai putere în tine după un an de muncă încordată, de unde iai tu paralele, de unde scoți cele câteva instrumente necesare? De unde? Nu se poate de nicăiri! Și așa fiind lucrurile te închizi în tine rupând rând pe rând câte o floare din arborele nădejdelor tale și te numești fericit, dacă îți poți păstra pe mai departe sensul cel bun al vieții.”

Referințe:

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004;

Prof. Ioachim Rodeanu (1898 - 1966). Necrolog. - În: Natura. Seria geografie-geologie, nr.1, 1967;

Dan Orghici, articolul „În atenția profesorilor ce nu cunosc menirea dascălului”, Cotidianul, București, 26 iunie 2023.

Johan Friederich Geltch

Preot Luteran, scriitor și poet de limba germană.

S-a născut la 18 februarie 1815, la Sebeș. Studiile gimnaziale la Sibiu, după care studiază Teologia la Universitatea din Berlin (1836-1838).

A fost rectorul Scolii Generale din Orăștie (Grammatikalschule), din 1848 până la moarte. Din același an, este preot la Romos în perioada revoluției de la 1848 se situează de partea cauzei naționale săsești. Încercând să sensibilizeze în acest sens opinia publică din Germania, prin cuvântări ținute la Leipzig, Halle, Jena la diverse adunări studenții în sânul unor asociații patriotice.

Anii de profesorat la Orăștie ilustrează prolifică activitate literară a lui Johann Friedrich Geltch. Astfel, între 1841-1848, scrie și publică opt volume de lirică, aforisme, epigrame, parodie și texte humoristice. Amintim doar câteva titluri ce oferă substanță vieții literare transilvănene

În calitate de editor, s-a afirmat prin publicarea unor autori prepașoptiști sași din Transilvania. A sa culegere, în două volume, intitulată „Liederbuch der Siebenbürger Deutschen” sau, „Cartea de poezii a sașilor din Transilvania” (Sibiu, 1847, 1851), constituie cel mai reprezentativ florilegiu de lirică săsească al epocii, care cuprinde transfigurări din perioada anilor 1830-1848. A scris și publicat numeroase poezii satirice la adresa politicianilor vremii. Este autorul unui prolog prezentat cu ocazia deschiderii „Teatrului de Diletanți” din Orăștie.

La începutul verii lui 1848, Geltch devine rector al Gimnaziului evanghelic-luteran din Orăștie, fiind de departe personalitatea culturală cea mai proeminentă din Hinterland. Începutul Revoluției europene îl angrenează în direcția susținerii cauzei națiunii săsești din estul Imperiului Habsburgic. La mijlocul anului 1848, călătorește în Germania, unde a contactat cercurile academice și politice promotoare ale liberalismului. Orăștianul Johann Friedrich Geltch, împreună cu alți conaționali sași, precum Martin Schenker, Friedrich Schuler von

Libloy și Theodor Fabini, încearcă să creeze, în rândul societății germane, un curent de opinie favorabil sașilor din cele șapte Scaune săsești. În acest context, îl regăsim pe rectorul Geltch în orașul Leipzig, unde conferențiază în forurile asociaționiste ale tineretului (Turnverein) și patriotice de aici (Deutscher Vaterlandsverein). În acel timp, la Viena, ca și în Transilvania, glasul armelor prinsese a-și desfășura uvertura ce urmărea a înăbuși ideile revoluționare. Însă, dincolo de tumultul strident al războiului civil din Monarhia austriacă, în luna iunie 1848, ideile orăștianului Geltch stârneau aclamații entuziaste din partea auditoriului central-european. Așa cum relatează o știre de presă publicată în „Siebenbürger Volksfreund” din Sibiu (numărul din 23 iunie 1848), Geltch a ținut conferințe politice în mijlocul studențimii, la Halle, Jena, Frankfurt, Berlin, context în care reușea să realizeze o conexiune între tineretul studios din Germania și Transilvania, pe frontul comun al noilor idei revoluționare.

După încheierea „misiunii” germane, acest iluminat revine la Orăștie, dar autoritățile imperiale austriece îi aplică eticheta indezirabilității politice, fiind nevoit să se retragă din postul de rector al Gimnaziului reformat. Totuși, începând cu toamna anului 1848, funcționează ca preot la Romos. După înfrângerea Revoluției europene, la adăpostul străvechii reședințe parohiale luterane din Romos, Geltch patronează dezbaterile unei fraternități săsești discrete, alături de J. Georg Giesel, Johann Michaelis și Samuel Schiel, în lumina ideilor lui Stephan Ludwig Roth. În anul 1851, „grupul de la Romos” pune în aplicare proiectul editării unui ziar școlar și bisericesc.

Este un pionier în acțiunea de studiere științifică a cântecelor populare create de sașii din Transilvania. Scrie un volum de Poezii, iar în 1884, drama istorică Alboin și Sosimund.

Johann Friedrich Geltch moare la Romos, în sânul parohiei sale, în ziua de 7 septembrie 1851, la vârsta de numai 36 de ani, fiind înmormântat în necropola din localitate.

Lucrări publicate:

Lyrische Gedichte. Im Zusammenhange mit einer Abtheilung epigrammatischer und aphoristischer Streiflichter, Brașov 1841 (Poezii lirice);

Epigrammatische und aphoristische Streiflichter, Brașov 1841;

Grundlinien zu einem sichern und allem Wechsel der Systeme entzogenen Bau der philologischen Wissenschaften und vorzüglich der Metaphysik und Religionsphilosophie, Braşov 1841;

Thuiskon. Zwei Parabeln, Braşov 1844;

Lyrisch-humoristischer Janus Kopf: I. Apologie der Frauen oder das schöne Geschlecht ist das starke Geschlecht, II. Variationen einer grauzöpfigen Matrone über das verhängnisvolle Thema: Warum heiraten die ünglinge der Neuzeit unsere Mädchen nicht weg, Braşov 1844;

Das Lied von der Oeffentlichkeit. Parodie auf Schiller's Lied von der Glocke, Sibiu 1845;

Liederbuch der Siebenbürger Deutschen. Band 1 (1847) (Carte de cântece ale germanilor transilvăneni. Vol 1);

Liederbuch der Siebenbürger Deutschen. Band 2 (1851) (Carte de cântece ale germanilor transilvăneni. Vol 2).

Referințe:

Bibliografia unor destine. Istorie, literatură, știință, artă. Documentar. Alba-Iulia: IPCJA,

Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”, 1993;

Iliescu, Ion; Istrate, Tiberiu. Orăștie 750 de ani. -Deva, Casa Corpului Didactic Deva, 1974;

Dorin Petresc, „Puterea cuvântului, mai presus decât sabia: Un profesor orăștian, corifeu al Revoluției europene de la 1848 – Johann Friedrich Geltch (1815-1851)”, <http://hunedoara.transilvania-tv.ro>.

Adrian Dunu

Inginer software la Google, Facebook, Amazon, Apple, Tweeter, eBay, PayPal.

Trăind în era internetului domnul Dunu dorește să limiteze informațiile despre dânsul, mai mult nu se consideră o personalitate, astfel data nașterii și vârsta vor rămân informații private. Însă cred că datele de mai jos sunt folositoare, tinerei generații și numai,

arătând că-i e posibil să crești și să faci școala la Orăștie (sau în orice localitate mică) și apoi să ajungi să lucrezi la cel mai înalt nivel în probabil orice domeniu de activitate.

Adrian Dunu s-a născut în Orăștie, localitate în care urmează și studiile primare, fiind absolvent al Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie. A terminat, cu diplomă de merit, Facultatea de Calculatoare și Automatică din Timișoara, obținând și un Master de la aceeași facultate. Apoi a obținut un Master, tot în domeniul științei calculatoarelor, și de la University of Louisiana, Lafayette, din SUA.

În perioada 1997 - 2000 a lucrat ca asistent universitar la University of Louisiana, Lafayette. Inițial fiind responsabil de proiectele studenților și activitățile de laborator legate de cursul „Sisteme Avansate de Baze de Date”. Apoi a fost lector pentru cursul „Principiile Programării Calculatoarelor” unde învățam studenții programarea orientată pe obiecte, structuri de date, și algoritmi.

Din 2001, s-a mutat în nordul Californiei, în zona San Francisco Bay Area. Mai precis, în zona Silicon Valley, care este un centru foarte important la nivel mondial legat de calculatoare, electronică, tehnologia informației. Aici își au sediul foarte multe dintre firmele mari și cunoscute la nivel mondial. Silicon Valley este și un mediu foarte propice pentru înființarea unor firme mici de tip start-up. Sunt foarte multe firme de acest tip aici, fiecare dintre acestea încercând să dezvolte diverse idei/concepte și tehnologii inovatoare. Cercetarea și tehnologiile noi și inovatoare care sunt produse în Silicon Valley dau tonul și direcția de dezvoltare la nivel mondial în domeniul calculatoarelor și a tehnologiei informațiilor, și totodată transforma în mod profund economii și societăți din întreaga lume.

Un nume cunoscut unde a lucrat de când s-a mutat în Silicon Valley a fost Yahoo. Lucrând acolo ca inginer software în perioada 2003 - 2013. Yahoo s-a născut în același timp în care primele calculatoare erau conectate într-o rețea care urma să se dezvolte și să devină Internetul de azi. O perioadă de mai mulți ani Yahoo a fost lider, deschizător de drumuri, în domeniul inovațiilor și a tehnologiilor legate de Internet. În momentul de față, sunt mai multe firme mari, care au o poziție dominantă și o contribuție importantă în domeniul tehnologiilor legate de Internet, cum ar fi: Google, Facebook, Amazon, Apple,

Tweeter, eBay, PayPal, ...

Pe lângă activitatea profesională, este implicat și în multe activități ale diverselor grupuri și organizații care împreună formează comunitatea românească din zona San Francisco. Participând la multe evenimente, la unele dintre ele ajut cu organizarea și coordonarea. „Sunt diverse tipuri de evenimente: profesionale, culturale, sau doar întâlniri informale unde să ne cunoaștem și să facem noi prieteni.”, scrie Adrian Dunu.

„Mă bucur că putem avea aici o comunitate românească frumoasă, vibrantă, plină de viață. Chiar dacă trăim departe de țară, cred ca e important să știm de unde venim, să ne cunoaștem rădăcinile, istoria, sa ne menținem cultura și tradițiile.”, conchide inginerul software la Google, Facebook, Amazon, Apple, Tweeter, eBay, PayPal Adrian Dunu.

Referință;

Autobiografia personalității prezentate.

Nicolae Adam

Sculptor, muzeograf, publicist.

S-a născut în 20 februarie 1938, la Orăștie. Studiile primare le face în localitatea de baștină, iar cele medii le-a absolvit la Școala Medie de Arte Plastice din București, secția „Sculptură” fiind absolvent al promoției anului 1956. Învățăământul superior la Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj - clasa profesorului Virgil Fulicea între 1956 și 1962.

După terminarea studiilor funcționează ca metodist la Casa Creației Populare Deva (1962-1964);

S-a stabilit în locul de origine, lucrând în domeniul cercetării etnografice și de artă populară (Muzeul de Artă Populară Orăștie - 1964-1989).

Consilier de specialitate la Inspectoratul pentru Cultură al județului Hunedoara (1990-2000).

Membru al U.A.P. (Filiala Deva).

Debutează public cu basorelieful „Dacii în luptă” (1962).

În 1971 întreprinde o călătorie de studii în Cehoslovacia. A participat la expozițiile organizate la Deva, Sibiu, Craiova, București. La prima expoziție personală, i-au fost remarcate lucrările cioplite direct din lemn, într-o viziune euritmă a formei - Lucian Blaga, o figură statuară; Lupeni 29; macheta de monument Palia de la Orăștie.

În căutările sale, sculptura monumentală constituie o constantă. Dintre proiectele de monument, prezentate Comisiei de artă monumentală București, s-au materializat în cadrul unor comenzi oficiale: Grupul „Palia de la Orăștie” (marmură de Rușchița, Orăștie, 1974); Bustul monumental „Ovid Densusianu” (bronz, Densus, 1970); Bustul Ion Pop-Reteganul (bronz, Deva, 1970); portretul monumental „Michael Klein” (bronz, Hunedoara, 1994); bustul monumental „Nicolaus Olahus” (bronz, Orăștie, 1998); bustul „Aurel Vlad” (bronz, Orăștie, 2002), ș.a.

În colaborare cu arhitectul Vasile Oprișan, voia să realizeze proiectul „Muzeul Dacilor” - o transpoziție modernă a monumentului solar al dacilor de la Sarmizegetusa Regia.

A sculptat mai multe „Monumente Ale Eroilor”, gen „troiță” - în lemn de stejar (Orăștie, 1994; Hațeg, 1995) și în marmură de Rușchița (Hunedoara, 1996).

A realizat lucrări de artă monumentală - ambientală: „Izvorul De aur al Dacilor”, cu stindard-lup (bronz, Orăștie, 2001), „Flacăra Olimpică” (alamă bătută, Deva, 2002) sau „Justiție” (Parchetul General București, 2000). A participat la Tabăra de creație de la Lăzarea - Harghita, 1979, și a organizat Tabăra de sculptură, ediția I, de la Vața-Băi, unde a participat personal, cioplinind o piatră locală. Lucrări constituite definitiv, după căutări reluate zeci de ani, puține turnate în bronz: „Mugur-Flacăra” I și II (prezentate în expozițiile UAP, filiala Deva), „Monadă” (ipsos placat cu foiță metalică, Orăștie, 2003); „Poarta Cerului”, machetă de monument din ipsos, și în mărime intermediară, din tablă patinată (Orăștie, 1985).

„Palia de la Orăștie”, sculptură figurativă, cioplită în marmură albă de Rușchița. Soclul din beton, în plan triunghiular, de un metru înălțime, sprijină un amplu basorelief realizat din marmură, înalt de 3 m și lat de 2,5 m, care-l reprezintă pe Șerban, fiul diaconului Coresi,

alături de Marian Diacul, ținând în mână dreaptă un exemplar din „Palia de la Orăștie”.

„Izvorul de aur al dacilor, cu stindard-lup”, lucrare de artă monumentală – ambientală, capul de lup fiind turnat în bronz, a fost dezvelită la Orăștie în părculețul ce se află la intersecția bulevardului Unirii cu strada A. Șaguna, în fața blocului 53, 2001. Partea superioară a monumentului reprezintă stindardul de luptă al dacilor, lupul cu trup de șarpe, iar soclul este realizat din beton la „Poarta” orașul de la poalele munților Orăștiei este străjuită de construcție arhitectonică de proporții mari „Semn Dacic”, o Sică monumentală (Sica a fost o sabie scurtă sau un pumnal lung, folosit de tracii, dacii și ilirii antici, dar și în Roma Antică). Acesta se află pe DN 7, locul numit Hula Turdașului, la intrarea în Orăștie, județul Hunedoara.

A realizat, în spirit realist, portrete și busturi printre care se numără și „Nicolaus Olahus” (bronz, 1998), amplasat în centru istoric al Orăștiei; „Michael Klein” (bronz, 1995), amplasat în fața Stadionului municipiului Hunedoara; Generalul „Ion Bunoaica” (1997) și domnitorul „Alexandru Grigorie Ghica” (bronz) – amplasate în Cazarma Jandarmeriei din Timișoara.

A mai realizat, cu scop ornamental, o serie de frize cu tematică sportivă și istorică, pe pereții exteriori ai sălilor de sport din Orăștie, ai Muzeului și Spitalului Nou din localitate- lucrări de dimensiuni mari, direct pe zid.

În 1973 realizează bustul lui „Ovid Densușianu”, amplasat în centrul comunei Densuș.

Între anii 1974-1975 realizează trei altoreliefuri compuse prismatic, dedicate momentului literar

Participă la expoziții colective în: Deva, Craiova, Arad, etc., cu compoziții în basorelief. Printre care și expoziția din luna septembrie 1971, pe care Nicolae Adam și pictorul Aurel Nedel o deschid la Galeria de Artă din Deva. Aurel Nedel expune în această expoziție 30 de pânze în ulei. A fost prezent la simpozioane și sesiuni științifice, a publicat studii și articole despre arta și folclorul hunedorean.

Colaborează cu mai multe ziare și reviste dintre care: Informația Orăștiei, Revista Orăștiei, Palia, Cuvântul liber, Ritmuri, Arhipelag, etc.

În anul 1999 i s-a acordat titlul de „Cetățean de Onoare” al Municipiului Orăștie..

Moare la data de 17 iulie 2008, la Orăștie.

Referințe:

Barbosa, Octavian - „Dicționarul artiștilor români contemporani” - Editura „Meridiane”, București, 1976;

Tucă, Florian; Cociu, Mircea - „Monumente ale anilor de luptă și jertfă” - Editura Militară, București, 1983;

Iliescu, Ion; Istrate, Tiberiu - „Orăștie – 750 de ani” - Volum editat de Casa Județeană a Corpului Didactic Deva, 1974;

Bălan, Ion Dodu - „Artă și ideal” - Editura „Eminescu”, București, 1975; Articolul „Personalitatea Orăștiei”;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” - Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar - Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura „Emia”, Deva, 2004;

Velea, Dumitru - Nicolae Adam - aplecat asupra „Măsurii de aur” - În „Matinal” - cotidian al Văii Jiului;

Prof univ. dr. Liviu Lăzărescu – „Omagiul Sculptorului Nicolae Adam”, în săptămânalul „Foaie interesantă”, nr. 12, octombrie 2018, Orăștie;

„Nicolae Adam - sculptor, muzeograf (20 februarie 1938 – 17 iulie 2008)” – În „Almanahul oamenilor de la noi”, 2014; Coordonat de Dan Orghici și Petru Romoșan; Editat de Asociația de Presă „Vorba din Ardeal”, Orăștie, 2014.

Otto Piringer

Preot Luteran, scriitor în dialectul săsesc, profesor.

S-a născut la Orăștie/Broos/Szászváros în 20 februarie 1874. Tatăl său, Johann Piringer, a fost preot la Romos, județul Hunedoara, iar mama sa, Wilhelmine Schuller, a fost fiica lui Johann Schuller, predicator în Romos.

După ce a studiat filologia și teologia la Marburg, Berlin și Cluj, a fost numit în 1896 rector al liceului din Agnita, unde a profesat până în iulie 1903. În cursul studiilor, a mers și în Germania și a urmat universitățile Marburg an der Lahn și Berlin. Întors în Transilvania, a fost ales rector al școlii secundare din Ahnita, la vârsta de 22 de ani, în 1896, o școală de limbă germană condusă de biserica regională evanghelică luterană.

În calitate de director al școlii din Agnita implicându-se și în viața socială a localității. În încercarea de a scoate tinerii din hanuri, unde se bea mult, a înființat o asociație muzicală cu un cor și două cluburi de gimnastică, unul pentru băieți și unul pentru fete. De asemenea, era important pentru el ca toți membrii acestor asociații să fie tratați în mod egal, ceea ce nu era de la sine înțeles în societatea săsească de atunci, care era puternic structurată de diferențele de clasă. La Agnita a cunoscut-o și viitoarea sa soție, Gusti Schuller, fiica notarului Martin Schuller.

După șapte ani petrecuți în Agnita, Piringer a fost ales pastor de Tălmăciu, 1903, ca în 1906 a primit postul de pastor la Cristian, în județul Brașov. În 1913 s-a întors în localitatea de baștină a înaintașilor săi, Apoldu de Sus, județul Sibiu. Cu asta devenise acum pastor al unuia dintre cele trei sate rurale, oficiu pe care urma să-l dețină timp de doisprezece ani. În acest timp a început să lucreze ca scriitor. A scris poezii umoristice în dialect, precum și texte educaționale populare. Chiar și predecesorul său ca pastor al Großpolder, Ernst Thullner, care a trăit până în 1918, a fost un cunoscut poet de dialect săsesc și poate l-a inspirat pe tânărul Piringer să scrie în dialectul transilvan-saxon.

Priniger era cunoscut și de ceilalți poeți de dialect săsesc ai vremii sale, printre care Schuster Dutz din Mediasch și Karl Gustav Reich din

Sibiu. În 1915 a fost acceptat de către Academia Imperială de Științe din Viena cere să trimită mostre de limbă rurală pentru dicționarul bavarez-austriac. Piringer a scris apoi câteva cântece populare rurale și a scris câteva dintre propriile sale poezii. Aceste texte se păstrează în arhiva comisiei de dicționar din Viena și reprezintă surse valoroase pentru cercetarea în materie rurală. După Primul Război Mondial, Transilvania a aparținut acum Regatului României, a editat „Calendarul Poporului Nou”, care a fost larg folosit printre sașii transilvăneni.

Piringer și-a extras în mare parte materialul tematic din experiențele sale ca pastor. Așa că a descris în povești anecdotice viața populației rurale și mici burgheze din Transilvania. Experiența ca vorbitor priceput i-a făcut posibil să folosească un stil narativ plin de viață. Cu toate acestea, de obicei își plasa poveștile realiste în locații fictive pentru a nu expune oamenii adevărați ridicolului cititorilor. În societatea transilvăneană-saxonă gestionabilă, totuși, cititorii experimentați știau destul de bine ce fenomene sociale ținea Piringer cu concluziile sale. În poeziile sale în dialect, el a folosit uneori expresii drastice pentru a crește efectul replicilor.

În 1925, Piringer s-a întors în orașul său natal și a devenit pastor de oraș timp de mulți ani. În 1934, aniversarea a 200 de ani de la imigrarea landlerului a fost comemorată într-o mare comemorare, la care a ținut predica comemorativă. Otto Piringer a rămas în Orăștie până la sfârșitul vieții.

Principala sa perioadă de creație a fost după Primul Război Mondial, când a scris poezii umoristice în dialectul săsesc și scrieri educative, pe care le-a reunit în calendarul popular „Neuer Volkskalender”, redactat de el.

A murit la Orăștie, în urma unui accident vascular cerebral, la 3 noiembrie 1950, fiind înmormântat pe 05 noiembrie 1950 în cimitirul evanghelic Lutheran din Orăștie.

Trebuie precizat ca atacul cerebral l-a suferit în urma faptului ca a fost dat afara din casa si din functia de prot de catre binvoitorii PMR . Una din binefacerile comunismului asupra intelectualilor vremii.

Lucrări publicate:

Schärhibesker, Lastich Geschichten ä saksesch (Schärhibesker,

Lustige Geschichten auf sächsisch Povestiri nostime în dialectul săsesc), Editura W. Kraft, Sibiu, 1921;

Vúm klene Piter uch senger Wält (Vom kleinen Peter und seiner Welt - Petrică în lumea lui), Editura W. Kraft, Sibiu, 1926;

Der Mérenziker. Schärhibesker und Lidcher (Der Korb mit Mähren. Schärhibesker und Liedcher - Coșul cu povești), Editura Kraft und Drotleff, Sibiu, 1937; reeditată în 1969 și 1975 la Editura Kriterion, București, cu traducerea în germană de Bernhard Capesius.

Referințe:

Bernhard Capesius, postfața la Der Merenziker, Editura Kriterion, București, 1975;

Johann Seiler, „Prelegere despre Otto Piringer în Drabenderhöhe”, 10 aprilie 2005, <https://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/alteartikel/4126-vortrag-ueber-otto-piringer-in.html>.

Traian Iacob

Inginer silvic, cercetător științific în domeniul ocrotirii naturii, director al Parcului Național Retezat.

S-a născut în orașul Cugir, la data de 21 februarie 1921. Tatăl, Gheorghe Iacob, era fiul învățătorului din Gușterița-Sibiu, mama, Maria, fiică de oier din Poiana Sibiului, Au fost opt copii la părinți - a avut doi frați și cinci surori.

A absolvit școala generală din cătunul Măgureni, satul Sibișel, comuna Beriu, din zona Orăștiei. Studii liceale la Orăștie și Timișoara, unde a absolvit Școala de Subingineri Silvici în anul 1942. În perioada 1942-1945 și-a făcut stagiul militar la Școala de Geniu din București, obținând gradul de sublocotenent. A luat parte la luptele împotriva trupelor fasciste pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei. Pentru faptele de vitejie din timpul războiului a fost decorat cu „Steaua României – Clasa a V-a” cu panglică de „Virtute militară”.

Întors de pe front a urmat cursurile Facultății de Silvicultură din

București 1945-1951, timp în care a fost angajat ca subinginer silvic la Direcția Bunurilor Academiei Române, București, apoi ca șef al Ocolului Silvic Orăștie.

În anul 1948 s-a căsătorit cu Ana Popa (fiica lui Popa Ilisie, antreprenor de construcții civile la București), cu care a avut un fiu – Iacob Dorin Zeno. Între anii 1951-1961 a îndeplinit funcția de șef al Serviciului de Pază și Protecția Pădurilor, la Direcția Silvică din Deva. În perioada anilor 1961-1972 și-a continuat activitatea de ocrotire a naturii, în Parcul Retezat, unde a fost angajat ca cercetător științific al Academiei Române, timp în care a construit Casa-Laborator „Gemenele”, precum și alte 4 case, la Gura Zlata și Pietrile, și a realizat cercetări științifice privind „capra neagră și pinus cembra”. Între anii 1972-1981 și-a continuat activitatea științifică la Parcul Dendrologic din Simeria, de unde s-a pensionat.

În timpul celor 30 de ani de activitate profesională pusă în slujba științei și ocrotirii naturii, a îndeplinit și alte activități voluntare de interes obștesc, și anume: președinte al Consiliului Județean pentru Ocrotirea Naturii, membru în Asociația Crescătorilor de Albine și președinte al Cercului acestei asociații, la Orăștie.

A publicat peste 300 de articole în reviste de specialitate numeroase studii și articole despre vegetația forestieră.

Între 1961-1972 a fost cercetător științific al Academiei Române, pentru Parcul Național Retezat. În această funcție a contribuit la crearea condițiilor administrării acestor rezervații, prin construirea a cinci case destinate cercetării, printre care și Casa-Laborator „Gemenele”; a realizat cercetări și studii originale, primele din țara noastră, privind ecologia și biologia zâmbului și a caprei negre.

Timp de 30 de ani (1951-1981) a îndeplinit și funcția onorifică de președinte al Consiliului Județean pentru Ocrotirea Naturii, în județul Hunedoara. În această calitate a participat la simpozioane și sesiuni științifice în țară și străinătate.

A desfășurat o activitate intensă în direcția cercetărilor privitoare la protecția faunei și florei în regiunea noastră și în calitate de membru al Asociației Crescătorilor de Albine, din 1965, și președinte al Cercului Apicol Orăștie.

Colaborări: „Revista pădurilor”, „Ocrotirea naturii”, „Sargetia”, „Scientia naturae”.

Trece în eternitate la 8 mai 2011.

Lucrări publicate:

„Ocrotirea naturii în Județul Hunedoara” - Editată de Comitetul Județean pentru Cultură și Artă, Deva, 1968;

Pune bazele seriei „Monumente ale naturii în regiunea Hunedoarei” (în colaborare), la Revista „Natura”, Seria Biologie, 1967.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

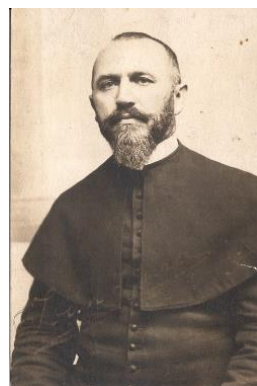
Iliescu, Ion; Istrate, Tiberiu - „Orăștie - 750 de ani” - Volum editat de Casa Județeană a Corpului Didactic Deva, 1974;

Bodea, Minel - „Cercetătorul Traian Iacob – O viață în slujba ocrotirii naturii” - În „Cuvântul liber”, An XII, Nr. 2846, 17-18 feb. 2001;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar]; Ediția a II-a revăzută și adăugită: Editura „Emia”, Deva, 2004.

Ioan Ienea

Canonic al episcopiei Greco-Catolice a Lugojului, protopop Greco-Catolic al Orăștiei, Deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1918, Senator.

S-a născut la 24 februarie 1879 în Lugoj, părinții săi fiind Iosif și Lucreția Ienea. Școala primară și liceul le urmează în orașul natal. În anul 1900, la terminarea studiilor liceale, își susține cu succes examenul de bacalaureat, la Liceul Ramonțai din Oradea Mare. În toamna aceluiași an se înscrie la Facultatea de Teologie din Blaj, pe care o termină în anul 1904, în timpul facultății, frecventează și cursurile școlii normale, obținând diploma de învățător, la 15 iunie 1905. Pentru a-și perfecționa pregătirea didactică, Ioan Ieneaurmează un curs de pedagogie, la Budapesta, atestat prin Certificatul de absolvire, nr. 975 din 24 iulie 1909 .

La 15 februarie 1906, tânărul Ioan Ienea se căsătorește cu Ana Baboiu din Romos, născută la 3 noiembrie 1876 . Soția sa, mai mare cu trei ani, îi asigură liniștea și echilibrul necesar pentru a-și desfășura viitoarea carieră didactică și apoi clericală, în perioada începutului de secol XX. Din căsătoria cu Ana Baboiu, au rezultat doi fii, Ioan (Ionel), născut la 3 ianuarie 1907 și Nicolae, ce a văzut lumina zilei, la 16 aprilie 1910 .

În urma școlilor absolvite, Ioan Ienea acumulează o pregătire deosebită, stăpânind, pe lângă limba română, limbile germană și maghiară, la care se adaugă o bogată cultură muzicală și pedagogică.

Este unul din motivele care îi îndreaptă pașii spre cariera didactică. Începând din 29 noiembrie 1904, este angajat învățător provizoriu la Școala greco-catolică din Lugoj , iar de la 8 decembrie 1906, devine învățător titular .

Tot la Lugoj îndeplinește misiunea de cantor al Catedralei și conducător al corului Catedralei din Lugoj, în care cântase și el încă din clasele primare, și al Societății Corale Lira, unde funcționează până în 1914. A fost, de asemenea, o prezență activă în cadrul Reuniunii Învățătorilor Români Uniți din Ținutul Lugojului ca notar, vicepreședinte și delegat la examenele de sfârșit de an școlar, implicându-se, de asemenea, ca bibliotecar în activitățile Casinei Române din oraș.

La data de 28 noiembrie 1906 devine preot misionar eparhial . A fost numit învățător confesional român La 5 martie 1914, Ioan Ienea este numit preot în Orăștie și administrator protopopesc al tractului Cugirului, iar după cinci ani de activitate prodigioasă, este ridicat, din 22 mai 1919, la demnitatea de protopop. El continua seria unor remarcabili protopopi care îndepliniseră această demnitate la Orăștie, între care amintim numele lui Nicolae Sanciali, Ioan Pop Ilieș, Iustin Moldovan , Iuliu Rațiu și Vaier Traian Frențiu.

Timp de peste 20 de ani preotul și protopopul greco-catolic, Ioan Ienea, se va remarca prin zeloasa sa activitate desfășurată pe tărâm bisericesc, școlar, politic și administrativ.

Hirotonit și confirmat ca preot printr-un decret semnat de episcopul greco-catolic al Lugojului, Vasile Hossu, în care îi erau evidențiate calitățile și recunoscute meritele. În calitate de preot în

protopopiatul Lugojului, a participat, în 1906, la expoziția de la București organizată pentru aniversarea a 40 de ani de domnie ai regelui Carol I, împreună cu un numeros grup de intelectuali bănățeni greco-catolici, condus de canonicul Ioan Boroș. În 1914 este numit paroh și protopop în Orăștie. Împreună cu protopopul ortodox Vasile Domșa a prezidat în noiembrie 1918 prima mare adunare publică politică și națională a românilor din Orăștie.

În 1908, cu prilejul pelerinajului făcut la Roma de reprezentanții bisericii greco-catolice lugojene, la jubileul celor cincizeci de ani de preoție a papei Pius al X-lea, Ioan Ienea a dirijat, sub cupola bazilicii San Pietro, Liturghia lui Gavriil Musicescu, în interpretarea corului colegiului „De Propaganda Fide”, unde urmau cursurile mai mulți seminariști români. Era prima liturghie românească auzită în vestita biserică și interpretată în prezența Sanctității Sale. În 1911 a fost prezent la Blaj, la serbările jubiliare prilejuite de cei 50 de ani de la înființarea ASTREI.

Tot la nivelul activității ale în domeniul muzica, Ioan Ienea s-a remarcat prin înființarea mai multor coruri și societăți corale; printre acestea, merită a fi menționat corul mixt Unirea de la Orăștie, ale cărui baze au fost puse în anul 1922. Ioan Ienea a fost dirijorul acestui cor până în anul 1933, când este numit în oficiul canonic al Lugojului, locul său fiind luat de Valeriu Bora. A fost și unul dintre dirijorii Corului Reuniunii Meseriașilor din Orăștie, menționat în acest post de către presa locală în anul 1923, când a susținut diverse concerte în care a prezentat prelucrări folclorice, organizând și grupul de colindători al reuniunii. Tot Ioan Ienea a fost cel care a susținut, începând cu anul 1922, constituirea unui cor care să corespundă necesităților comunității greco-catolice din Orăștie, cor care a funcționat până în 1948 sub numele de Gloria.

Preotul Ioan Ienea a prețuit, de asemenea, istoria. Din anul 1933 s-au păstrat câteva însemnări ale sale după două vizite de documentare la cetățile dacice de la Costești și Grădiștea Muncelului, prima împreună cu episcopul Lugojului, iar cea de-a doua, cu canonicul Auguste Leman, doctor în teologie și litere, profesor la Universitatea Catolică din Lille și un profesor universitar din Paris, personalități istorice interesate de valoarea istorică a vestigiilor din Munții Orăștiei.

Reîntors la Lugoj în funcția de canonic al episcopiei, a fost ales delegat al Capitlului din oraș la alegerea episcopului de Lugoj, Alexandru Nicolescu, în scaunul mitropolitan de la Blaj.

La 24 aprilie 1919 Consiliul Dirigent Român din Sibiu îl numește profesor provizor de limba română pentru elevii români de la Liceul reformat Kún din Orăștie. După deschiderea Liceului românesc „Aurel Vlaicu” din Orăștie este numit ca profesor auxiliar de istorie și geografie în cadrul acestuia, funcționând în această funcție timp de trei ani.

La 1 iunie 1934 episcopul Dr. Alexandru Nicolescu îl numește canonic la Lugoj, unde funcționează până la 1 iulie 1942, când se pensionează.

Din activitatea politică notăm:

Ca deputat în Adunarea Națională din 1 decembrie 1918 a fost delegat al Protopopiatului Greco-Catolic din Orăștie, luând parte la dezbaterile purtate în sala din „Cetate” sub prezidiul lui Gheorghe Pop de Băsești.

Crescut din tinerețe sub influența politică a lui Coriolan Brediceanu, a fost un membru activ al Partidului Național Român din Orăștie, ajungând chiar președinte al organizației locale. La 15 decembrie 1928 a fost ales și senator pentru județului Hunedoara din partea Partidului Național Țărănesc.

Trece în eternitate în ziua de 3 august 1954, la Lugoj.

Recunoașteri:

Pentru meritele sale a primit mai multe distincții printre care Medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică”, clasa I în anul 1923.

Din 1928 este membru al Ordinului „Steaua României”, în gradul de ofițer.

Referințe:

Ioan I. Șerban, Dorin Giurgiu, Ionela Mircea, Nicolae Josan, „Dicționarul personalităților Unirii. Trimișii românilor transilvăneni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, 2003;

<https://www.pressalert.ro/2016/01/timisoara-uitata-ioan-ienea-muzicianul-din-lugoj-care-dirijat-sub-cupola-bazilicii-san-pietro-cum-contribuit-la-istoria-banatului;>

Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, „1 decembrie 1918. Mărturii ale participanților”, vol. I-II, Editura Academiei Române, București, 2005;

Ioan-Marius Popa, „Coruri religioase românești din Orăștie în perioada interbelică”

[https://www.revistateologica.ro/wp-content/uploads/2018/06/Ioan-Marius-Popa-Coruri-religioase-românești-din-Orăștie-în-perioada-interbelică](https://www.revistateologica.ro/wp-content/uploads/2018/06/Ioan-Marius-Popa-Coruri-religioase-romaneesti-din-Orashtie-in-perioada-interbelica).

András Szöllősy

Membru al Academiei Ungare, compozitor, muzicolog.

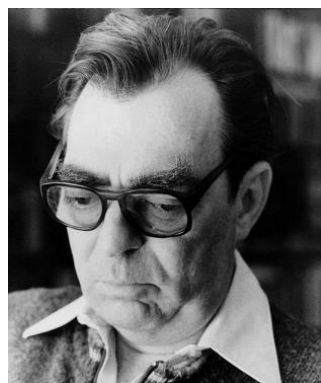
S-a născut la 27 februarie 1921 în Orăștie. A urmat studiile muzicale la școala privată de muzică a profesorului Ilona Csipkés din Cluj, ulterior a devenit elev la Liceul Reformat din aceeași localitate. În 1939 continuă studiile la Budapesta unde se înscrie la Academia de Muzică Liszt Ferenc cu specializarea în compoziție, precum și la filologie specializarea în limbile maghiară -franceză la Universității Pázmány Péter devenind membru al Colegiului Eötvös. Aici îi are ca profesorii pe Albert Siklós și János Viski.

În 1943, a obținut titlul de doctor în științe umaniste, cu teza de doctorat - care a fost publicată ulterior - cu titlul de „Kodály művészete” (Arta lui Kodály).

După ce a absolvit facultatea, din 1947 până în 1948, cu o bursă, și-a continuat studiile, ca elev al lui Goffredo Petrassi, la Accademia di Santa Cecilia din Roma, unde și predă. Ca mai apoi să fie invitat să predea la Academia de Muzică din Budapesta în 1950, unde a rămas timp de patru decenii.

După război, a început să publice, inițial scrierile sale de critică muzicală, ce au văzut „lumina tiparului” în revista Magyarok din Debrețin.

În 1950, a devenit profesor de istoria muzicii și teoria muzicii la Academia de Muzică și a ajutat la înființarea departamentului de muzică

maghiară alături de Bence Szabolcsi și Dénes Bartha. Se evidențiază, între anii 1950 și 1960, prin publicațiile științifice, (catalogarea lucrărilor lui Bartók și Kodály și publicarea scrierilor lor. Catalogul Bartok din Szóllósy a avut un succes deosebit, numerotarea acestuia cu indicația literei "Sz" este folosită la nivel mondial în biografii, programe de concert și înregistrări și compoziție. Împreună cu profesorii Szabolcsi Bence și Bartha Denes au pus bazele catedrei de științe muzicale. Publică „Catalogul lui Kodály” în 1953, „Bibliografia mare a lui Bartók” în 1955 și o carte despre Arthur Honegger în 1960.

Deși cariera sa compozițională a avut un început dificil, a fost întârziată de autocritica excesivă și mai presus de toate de „atmosfera politică”. El mărturisea: „... *La mijlocul anilor '50 a devenit evident pentru noi că trebuie să ne orientăm spre alte căi și că separarea noastră de noile fluxuri muzicale europene ne împinge inevitabil într-un fel de provincialitate. Am început să vorbim despre asta într-un cerc îngust de prieteni*”.

Totuși, din anii 1960, a devenit mai activ în componistică. Lucrarea sa „Tre pezzi per flauto e pianoforte” ce a fost publicată în 1964, și pe care Severino Gazzelloni a prezentat-o în concertele de la Darmstadt, Madrid și Veneția a câștigat premiul I de la „Tribuna Internațională a Compa-niilor de Radio” din Paris în 1970.

A compus Concertul al III-lea, în 1970, la cererea lui János Sándor și a Orchestrei Filarmonicii din Győr.

În 1972, a compus două lucrări pentru orchestră; „Trasfigurazioni” pentru Orchestra Radio, „La douăzeci și cinci de ani”, și „Musica per orchestra”, comandată de primăria capitalei Budapesta, cu ocazia centenarului unificării Pest-ului cu Buda și Óbuda. În 1973, a compus „Musica concertante” pentru Ansamblul de Cameră din Budapesta condus de András Mihály și lucrarea „Preludio, adagio e fuga” la cererea Dresdener Staatskapelle. Opera „Lehellet (V. Concerto)” scrisă în 1975, a fost comandată de Radioul Maghiar ocazia împlinirii a cincizeci de ani a lui György Lehel. Interesul lui Szóllósy sa îndreptat către genul vocal la începutul anilor 1980, astfel s-au născut patru compoziții vocale - strâns legate și foarte diferite, în același timp - corul mixt „in Pharisaeos”, pentru corul feminin „Planctus Mariae”. Renumitul ansamblu vocal britanic a cappella „The Singers of the King” îi comandă și cântă două dintre lucrările sale: „Fabula Phaetri” și „Miserere”. Din a doua jumătate a deceniului muzica de cameră instrumentală a intrat în prim plan.

Din 1982, a creat tot mai multe lucrări vocale, moment în care i-au luat

naștere lucrările sale corale „In Pharisaeos” și „Planctus Mariae,” precum și „Fabula Phaetri”, comandată de King Singers, care a fost urmată de „Miserere”. Opera „Canto d’utunno” din 1986, scrisă pentru postul BBC din Țara Galilor, este dedicată lui Péter Frankl Paesaggio con Morti fiind prezentată, în 1987, la Festivalul „St. Magnus” de pe insula Orkney din Scoția. Scribe „Elegia” în 1993 pentru Bienala de la Berlin 1995.

Szóllósy a fost activ și în muzica aplicată, între 1954 și 1977 a compus muzică pentru treizeci și unu de filme, șaptesprezece piese de teatru și optsprezece piese radiofonice.

András Szóllósy aparține generației de aur „șaptezeciștii” a compozitorilor maghiari. Din vasta sa operă mai amintim: „Noapte clujeană” pentru cor și cvintet de suflători, 1955. „Concerto nr. III”, 1968, „Pro Somno Igoris Stravinsky quieto”, 1978 etc.

În 1993, a devenit membru al Academiei de literatură și arte Széchenyi.

Lucrări muzicale;

Csendes kévébe, József Attila-miniatúr 1947, Kolozsvári éjjel – énekhangra és fúvóskvintettre, Jékely Zoltán költeményére, Török Erzsinek dedikálva 1955, Nyugtalan ősz szólókantáta – bariton hangra és zongorára, Radnóti Miklós versére 1955, I. Concerto 1959, III. Concerto 1968, Trasfigurazioni – zenekarra 1972, Sonorità 1974, Pro somno Igoris Stravinsky quieto 1978, In Pharisaeos – vegyes karra 1982, Planctus Mariae – női karra, az 1956. október 23-án elhunyt édesanyát sirató kórusmű

Fabula Phaetri – hat férfi szólistára (két alt, egy tenor, két bariton, egy basszus), a King’s Singers együttes megrendelésére 1982, In Pharisaeos – vegyes karra, 1982, Miserere – sextett (a King’s Singers együttes megrendelésére) 1984, Tristia per archi – (Maros-sirató) Maros Rudolf emlékére 1983, Töredékek – dalciklus mezzoszoprán hangra, fuvolára és mélyhegedűre (a szöveget a szerző állította össze Lakatos István költeményeiből) 1985, Elégia – fúvósötösre és vonósötösre

Vonósnégyes 1988, Paesaggio con morti (Tájkép halottakkal) – zongorára, Frankl Péternek 1988, Passacaglia Achatio Máthé, in memoriam – szólógordonkára és vonósnégyesre 1997, Addio Kroó György emlékére – szólóhegedűre és vonós kamaraegyüttesre (négy hegedű, két brácsa, két cselló és nagybőgő) 2002, 31 filmhez, 17 színpadi darabhoz és 18 rádiójátékhoz komponált zenét. Ezek közül is kiemelkedik a Mikszáth Kálmán hasonló című regénye alapján elkészített

A fekete város c. film zenéje. Vele dolgozott Hegedűs Géza, Sára Sándor, Kósa Ferenc, Gaál István, a színházak pedig Vörösmarty-, Móricz-, Szophoklész-, Plautus-, Shakespeare- és Brecht-darabok előadásaihoz rendeltek zenét tőle.

A decedat la 6 decembrie 2007 la Budapesta.

Pentru munca sa remarcabilă de compozitor și istoric muzical, a primit numeroase premii:

Premiul Erkel în 1971,

Titlul de artist emerit în 1974,

Titlul de artist remarcabil în 1982,

Premiul Kossuth în 1985, Premiul Bartók-Pásztory în 1986 și 1998,

În 1987 a fost distins cu Commander l'Ordre des l'Arts et des Lettres acordat de guvernul francez,

În 2002 a primit Marele Premiu pentru Patrimoniul Cultural, În 2006 a fost distins cu Ordinul Republicii Maghiare crucea cu stea pentru civili,

În 2007 a primit Premiul Széchenyi.

Cărți publicate:

A mi dalaink. Ifjúsági daloskönyv; 7. kiad.; átdolg., bőv. jegyz. Szöllősy András; Ifjú Erdély, Kolozsvár, 1942;

Kodály művészete; Pósa Károly Könyvkereskedő, Budapest, 1943;

Bartók Béla válogatott zenei írásai; összeáll. Szöllősy András, bev., jegyz. Szabolcsi Bence; Magyar Kórus, Budapest, 1948 (A zenetörténet kézikönyvei, 3.);

Szöllősy András: Kodály-jegyzék 1953;

Kodály Zoltán: A zene mindenkié; szerk. Szöllősy András, sajtó alá rend. Martos Vilmos; Zeneműkiadó, Budapest, 1954;

Bartók Béla válogatott írásai; sajtó alá rend. Szöllősy András; Művelt Nép, Budapest, 1956;

Arthur Honegger; Gondolat, Budapest, 1960 (Kis zenei könyvtár, 16.);

Bartók Béla összegyűjtött írásai I.; közread. Szöllősy András; Zeneműkiadó, Budapest, 1966;

Bartók Béla műveinek jegyzéke (Bibliographie der Werke Béla Bartóks, 1972, magyarul 1976.

Referințe:

Centrul de Muzică din Budapesta al Academiei de literatură și arte Széchenyi, <https://info.bmc.hu/rolunk/>.

Martie

Nicolae Văideanu	179
Gheorghe Dubleșiu	180
Mircea Zdrenghea	183
Nicolae Raboca	186
David Prodan	187
Emanoil Secui	190
Maria Miertoiu	192
Silviu Nistoresu	196
Cosmin Alin Popescu	198
Ștefan Pașca	201
Mircea Moloț	203
Tiberiu Utan	205
Ion R. Baci	205
Mircea Ovidiu Horga	209
Mădălina Neacșu (Kadar)	213
Petru Romoșan	216
Cosmin Florin Budeancă	221
Gheorghe Pavelescu	228

Nicolae Văideanu

Inventator, constructor de rachete, traducător.

S-a născut la 3 martie 1911 la Pricaz (sat lângă Orăștie) într-o familie de gospodari. După absolvirea școlii elementare în comuna natală, urmează studiile secundare la Liceul Aurel Vlaicu din Orăștie, bacalaureatul luându-l la Liceul Decebal din Deva. Studiile superioare și le-a făcut la Universitatea din București al cărei titrat este în anul 1938. Studiile de specialitate și le-a făcut la institutele și bibliotecile bucureștene cu audierea cursurilor Politehnicii din București, din ale cărei biblioteci a tradus, după 1944, optsprezece lucrări de strictă specialitate. F. Schule și mecanica fluidelor și a gazelor. Iată câțiva din autorii traduși R.E. Pelteric, Herman Oberth, H. Thirring, Ev Sanger, M. Valier, R. Roder, F. Schule, W. Hofmann, Opell și alții.

În această perioadă a lucrat timp de unsprezece ani în centrala unui minister. A avut contribuții practice și teoretice în dezvoltarea tehnicii rachetelor, concretizate în brevete de invenții (camere de ardere multiple), dozatoare și alternatoare de propulsații pentru rachete, studii, machete.

În mai 1941 și octombrie 1944 a reușit să breveteze rachetele cu ardere multiplă. La Atelierele Mecanice din Petroșani a proiectat și a construit parțial, o rachetă cu combustibili lichizi (udovilul), pentru care a brevetat un sistem de dirijare și sistemele de alimentare cu propergoli. La Orăștie, în casa sa, puteau fi văzute și examinate „farfuriile” lui zburătoare, precum și o serie de dosare cu calcule, studii și cercetări în domeniu.

Nicolae Văideanu și-a dedicat întreaga viață dezvoltării tehnicii rachetelor, având contribuții importante, teoretice și practice, în sensul acesta, care s-au concretizat în brevete de invenții. Unele dintre invențiile sale se referă la dozatoare și alternatoare de propulsații pentru rachete, pompe, turbo-pompe, destinate rachetelor. A realizat multe studii și machete.

În perioada celui de-al doilea război mondial, Nicolae Văideanu a întocmit planuri de execuție pentru rachete cu camere de ardere

multiple, precum și mai multe tipuri de turbine de gaze. Merită subliniat faptul că el își desfășura activitatea de cercetare având posibilități tehnice și financiare mult mai reduse în comparație cu cei care lucrau în Germania, în mare secret, încercând să realizeze armele cu care naziștii sperau să câștige războiul.

În modesta sa locuință din Orăștie puteau fi văzute și examinate „farfuriile” lui „zburătoare”, dar și multe dosare și tabele cu calcule, studii și cercetări științifice în domeniul respectiv. Din păcate, unele dintre cărțile, machetele, studiile și alte obiecte personale au dispărut odată cu casa ce ia fost demolată.

S-a stins din viață la Orăștie în anul 1981.

În anul 1999 i s-a acordat titlul de „Cetățean de Onoare” post-mortem al municipiului Orăștie.

Referințe:

Cornel Nistorescu, „Reporter de la sfârșitul lumii (1978-1988) nonficțiuni”, editura Compania, București, 2013;

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004.

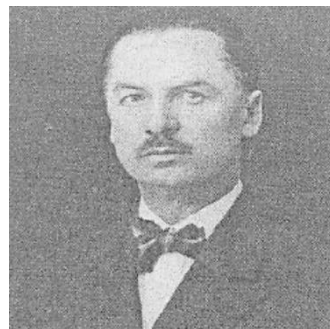
Gheorghe Dubleșiu

Avocat, senator.

S-a născut în data de 11 martie 1875, într-o familie de țărani din Romos, fiind al patrulea copil al soților Nicolae și Ana Dubleșiu. Tatăl avea 50 de ani și mama – 35 de ani când li s-a născut al patrulea copil. De altfel, el a rămas orfan de tată la vârsta de 13 ani, în 1888. Gheorghe Dubleșiu, uneori apare în documente ca George sau Georgiu Dubleșiu ori Dubleş, chiar și György Dubleșiu

A urmat gimnaziul la Orăștie și Sibiu, după care s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din Cluj Napoca, apoi la Budapesta, obținând doctoratul în Drept.

După terminarea studiilor, s-a stabilit la Hunedoara, unde a

devenit avocat. Exact în anul în care a murit mama sa, 1903, ziarele anunță că dr. Gheorghe Dubleșiu și-a luat cenzura de avocat. „Dl Dr. George Dublesiu a depus la Budapesta cu succes bun cenzura de avocat. Sincerile noastre felicitări!”, anunța ziarul „Bunul econom” în iunie 1903. Și revista „Familia” scria că dr. Gheorghe Dubleșiu e un nou avocat român, care „de curând a făcut cenzură de avocat și-a deschis cancelarie la Hunedoara”.

Nu se știe exact când dr. Gheorghe Dubleșiu a intrat în Partidul Național Român, dar nu este nimic ieșit din comun, având în vedere că era implicat în mișcarea națională a tinerilor transilvăneni, ca mai toți studenții români de la Budapesta.

În anul 1916 s-a numărat printre cei 8 hunedoreni care au fost escortați de jandarmi la Hațeg spre a fi internați și ulterior urmând să fie trimiși în Ungaria. Surprinzător, prefectul de atunci, Ladislau Mara, a intervenit și cei 8 au fost trimiși înapoi acasă după 24 de ore.

Dr. Gheorghe Dubleșiu s-a numărat printre cei care au participat în data de 2 noiembrie 1918, la Arad, la consfătuirea convocată de fostul ministru al Naționalităților pe atunci, Oscar Jazzy, la Arad, pentru încheierea unui pact cu românii. Prezența lui Dubleșiu la Arad arată ce personalitate importantă era între românii din Transilvania. Negocierile au eșuat, Dubleșiu s-a întors la Hunedoara și în data de 5 noiembrie în oraș s-a constituit primul Sfatul Național Român din județ, în cadrul unei adunări ce a fost convocată în Piața mare. Firesc, dr. Dubleșiu a fost ales președinte și Teofil Tulea, vicepreședinte.

Acest sfat imediat a organizat și activat Garda Națională atât în oraș, cât și comunele vecine pentru susținerea ordinei și paza avutului privat și public. Președintele Gărzii a fost dr. George Dubleșiu, iar comandantul ei, Victor Mușă, sublocotenent în rezervă, doar o perioadă.

În 25 noiembrie 1918, dr. Gheorghe Dubleșiu, alături de alți 4 membri ai Sfatului/Consiliului, îl schimbă din funcție pe primarul de atunci al Hunedoarei, Ștefan Imre: „În 25 noiembrie 1918 s-a depus de către Sfatul Național primarul de pe atunci, Ștefan Imre, și s-a predat oficiul Primăriei lui Teofil Tulea, pe atunci prim-notar al Primăriei, de la care președintele Sfatului George Dubleșiu în prezența a încă 4 membri /: dr. George Dănilă, Valer Bejan, Simion Chirca și Nicolae Muntean:/ a luat jurământ și l-a instituit de primar, despre ce s-a dresat

proces – verbal, azi aflător în posesia numitului Teofil Tulea”, se arată într-un document scris de către Teofil Tulea, care a rămas primar al Hunedoarei până în noiembrie 1933.

A fost actorul principal al evenimentelor din Hunedoara care au precedat Marea Adunare de la Alba Iulia. În Hunedoara a fost înființat primul Consiliu Național Român din județ.

În 30 noiembrie 1918, în frunte cu dr. Gheorghe Dubleșiu, sute de hunedoreni au plecat spre Alba Iulia. A fost delegat oficial din partea cercului electoral Hunedoara la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

După Unire, a fost printre fruntașii hunedoreni care au scris în primul ziar românesc din județ și deschis la Hunedoara în 1919 și numit „Glasul Hunedoarei”.

În iunie 1919 a fost numit prefect al județului Ciuc, funcție pe care a îndeplinit-o până în aprilie 1920. Cam în această perioadă a devenit membru al Partidului Național Liberal, iar Guvernul îl numește prefect al județului Hunedoara, rămânând în acest post spre sfârșitul anului 1925. A fost și senator PNL. Pe la începutul anilor '30 se retrăsese din politica mare și îl regăsim consilier la Hunedoara.

În 1935 a plecat la Sibiu, unde și-a deschis un birou notarial.

A fost decorat cu „Coroana României” în grad de comandor.

A trecut în veșnicie la 28 decembrie 1938, fiind înmormântat în Romosul natal.

Referințe:

Monalise Hihn, „1918: Dr. Gheorghe Dubleșiu, președintele Consiliului Național Român din Hunedoara”, <http://hunedoaralibera.ro>, 24 aprilie 2018.

Mircea Zdrenghea

Pictor, etnograf, a fondat la Orăștie „Muzeul Satului Transilvan” din Orăștie.

S-a născut la 12 martie 1957, a copilărit pe strada Crișan și prin viile și livezile din spatele casei, iar gimnaziul l-a urmat în cadrul Liceului „Aurel Vlaicu”, iar clasele liceale la Liceul „Lucian Blaga” din Sebeș, iar asta pentru că îi plăcea cel mai mult sportul și dorea să-și croiască o carieră de sportiv. Cum la Deva a fost respins din cauza înălțimii mai puțin promițătoare la acea vârstă, a ales liceul de la Sebeș, cu o bază sportivă foarte dezvoltată. Acolo însă, a început a-și cultiva un alt talent și anume desenul și pictura, fapt pentru care, după absolvirea celor trei ani ai secției de Arte Plastice a Școlii Populare de Artă (1977 – 1980), a urmat cursurile Institutului de Pictură Bisericească din București (1981 – 1985), chiar și în acei ani ai comunismului ateist el primind acasă o educație creștină.

Astfel, după absolvirea studiilor universitare în 1985, și-a croit drum în viață pictând biserici, realizând pictura bisericilor din Baru Mare, Valea Lupului și Cucuiș din județul Hunedoara, Negrești-Oaș (Satu Mare), Tg. Cărbunești (Gorj), precum și paraclisul Mănăstirii Strungari (Alba). De asemenea, a mai restaurat și pictura bisericii ortodoxe din Romos (Hunedoara).

Însă nu s-a limitat la pictarea bisericilor, ci a creat lucrări și în pictura de șevalet, participând la expoziții de grup sau personale, în țară și în afara ei, devenind și membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România în anul 2000. În țară, în afara Orăștiei, a mai expus la Deva, Cluj, Sibiu și București (în grup) și la Deva, Alba-Iulia și din nou București (personale). Peste hotare, a expus la Schalfelden (Austria), Bad Säckingen (Germania), Albert (Franța) și Viena. Lucrările sale, afară de icoane, cuprind în special peisaje rurale și citadine sau din natură, precum și portrete de țărani, cu preponderență din zona Orăștiei.

O pasiune aparte a artistului o reprezintă restaurarea unor obiecte vechi și, în mod deosebit, colecționarea de obiecte din inventarul

țărănesc tradițional, mediul rural neaș fiind una din predilectiile sale majore. De aici și dedicarea sa realizării unui muzeu destinat patrimoniului material tradițional, aflat într-un ireversibil proces de dispariție, locul acestuia luându-l, chiar și în satele depărtate, obiectele și construcțiile în ton cu epoca, locuitorii satelor, atât câți au mai rămas, simțind și ei nevoia spălatului cu mașina, nu manual, al folosirii tractoarelor și utilajelor agricole moderne, în locul carelor sau căruțelor ori al plugului tras de cai sau vite, al caselor de cărămidă în locul celor de lemn, al termopanelor, canalizării, apei la robinet, aragazului, luminii electrice, betonului, asfaltului etc. Această evoluție a dus la necesitatea creerii unor muzee specifice care să conserve și să expună cultura tradițională materială, mobilă și imobilă. De regulă, asemenea așezăminte sunt apanajul autorităților, rareori încumetându-se cineva la o acțiune pe cont propriu și din contul bancar personal.

Începutul a fost destul de anevoios, ca orice început într-un domeniu până atunci neatins de Mircea Zdrenghea. În anul 2003, a pus bazele unei asociații non-profit dedicată materializării acestui deziderat, pe care a numit-o „Patrimonium” și a consacrat-o juridic în martie, anul următor, el fiind președinte.

Cum în Orăștie nu exista un teren adecvat disponibil (ne-agricol, suficient de întins și poziționat în preajma unei căi de acces), cel mai potrivit a fost găsit în apropiere de Orăștie, pe teritoriul administrativ al comunei Turdaș, chiar lângă DN7, străbătut fiind de pâraul Turdaș și străjuit de dealul Hula Turdașului, în vârful căruia se ridică monumentul „Semn Dacic”, o sabie dacică (falx) impunătoare, pe un soclu pe măsură, al cărui autor a fost sculptorul orăștian Nicolae Adam, fiind vizibilă încă din depărtare, venind dinspre Deva. Aflat în patrimoniul privat al comunei Turdaș, terenul a fost obținut pentru muzeu la schimb cu o altă suprafață deținută de Mircea Zdrenghea. Autoritățile locale ale comunei au sprijinit permanent acțiunile de ridicare a muzeului, consiliul local adoptând recent și o hotărâre prin care terenul inițial al muzeului este extins pe Hula Turdașului, asociația „Patrimonium” urmând a se îngriji astfel de „Semnul Dacic”, inclusiv prin realizarea unor trepte de acces din șoseaua DN7.

Revenind la începuturi, au urmat câțiva ani de pregătire,

obținându-se avizele necesare și împrejmuind terenul. Prima construcție a fost o mică biserică din piatră, reconstituită după cea de la Cerul Băcăinți, jud.Alba, aflată în ruină și dezafectată, lucrările de ridicare a zidăriei și turlei fiind încheiate în anul 2009. De atunci, au fost adăugate, an de an, mai multe case din lemn și una din piatră, toate fiind achiziționate din satele situate în Munții Orăștiei și Apuseni (inclusiv Poiana Ruscăi), săpându-se și o fântână cu cumpănă, ghizdul fiind dintr-un singur bloc de piatră, ca și vălăul alăturat, ambele piese fiind vechi, originale.

Cu siguranță, se poate spune că Mircea Zdrenghea este una dintre personalitățile care lasă o frumoasă urmă în evoluția centrului de cultură care a fost și rămâne Orăștia.

Referință:

Interviu cu personalitatea prezentată, Dan Orghici.

Vizitați Muzeul „Satului tradițional”

Se află în apropiere de Orăștie, chiar lângă DN7, fiind lângă pârâul Turdaș și străjuit de dealul „Hula Turdașului”, în vârful căruia se ridică monumentul „Semn Dacic”, o sabie (Sica) dacică impunătoare, pe un soclu pe măsură, al cărui autor a fost sculptorul orăștian Nicolae Adam, fiind vizibilă încă din depărtare, venind sau/și ieșind spre Deva.

Nicolae Raboca

Profesor universitar, doctor în geografie.

S-a născut la 12 martie 1936, în satul Vălișoara, comuna Balșa. Școala primară în Balșa apoi a urmat „Școala Medie Tehnică” din Orăștie, promoția 1954.

Absolvent al promoției 1962 la Facultatea de Științe Naturale din Cluj. Definitivând studiile cu diploma de „Doctor în geografie”, în anul 1980.

Din 1962, carieră didactică la Facultatea de Geografie, Catedra de Geografie Umană și Regională, de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. O prestigioasă activitate științifică.

A publicat numeroase lucrări, studii, articole în reviste de specialitate, manuale și îndrumătoare universitare.

Lucrări publicate:

Geografia solurilor. îndrumător de lucrări practice, Cluj-Napoca, 1978;

Elemente de geografia populației, 1983;

Probleme de geografie aplicată, 1986 (în colab.);

Geografia populației și așezărilor umane, 1989 (în colab.);

Geografie economică și Turism, 1992 (în colab.);

Agricultura mondială. Aspecte geografice, 1994;

Podișul Secașelor, 1994;

Energetica Mondială, 1995;

Municipiul Turda. Studii de geografie aplicată, 1996;

Europa. Resurse metalifere, 1997;

Geografie economică generală, 1997.

Referințe:

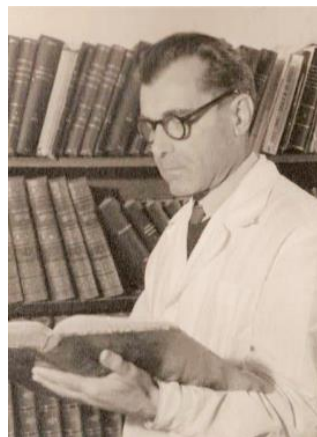
Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial, Casa cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000;

Dan Fornade „Personalități Clujene 1800-2017) dicționar ilustrat”, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017;

Colectiv redacțional sub îndrumarea „Bibliotecii „Ovid Densușianu”, Deva „Județul Hunedoara – Monografie, vol. V (Personalități hunedorene)”, Editura Emia, Deva, 2015.

David Prodan

Membru al Academiei Române, profesor universitar doctor, arhivist, istoric.

S-a născut la 13 martie 1902 în satul Cioara, județul Alba. David Prodan s-a născut în familia lui Ilie Prodan și al Anei Moțu. Bunicii materni au fost Mihăilă Moțu (moț ca origini) și Safta Pienar. Bunicii paterni au fost Ion Prodan și Ioana Prodan (proveniți din două familii Prodan diferite). Ilie și Ana au avut patru copii: primul născut, David, urmat de Ana, Saveta și Ion. Mama lui David, Ana, a murit la vârsta de 28 ani, pe când el avea doar șapte-opt ani.

David Prodan a învățat să scrie și să citească acasă, de la tatăl său, înainte de a merge la școală. Școala primară a făcut-o în satul natal.

Pentru a putea merge la gimnaziu, era obligatoriu în acea vreme ca elevii să știe să vorbească limba maghiară. Din acest motiv, David a fost nevoit să repete clasa a patra primară, la Sebeș, pentru a învăța limba maghiară. Gimnaziul l-a făcut la Sebeș, județul Alba, după care, în anul școlar 1913-1914, a fost înscris la „Colegiul Reformat Kún” din Orăștie. Prăbușirea Imperiului austro-ungar l-a surprins pe tânărul David în clasa a X-a. Din anul 1919 și-a continuat studiile liceale la nou înființatul liceu „Aurel Vlaicu” fiind absolvent al promoției 1921.

Ca elev de liceu, David a ajuns pentru prima oară în România, la București, în anul 1921, ca participant la concursul „Tinerimii Române”. După terminarea studiilor liceale a plecat la Cluj, unde a intrat translator la Direcția Generală CFR.

În toamna aceluiași an s-a înscris ca student la „Facultatea de Litere, la limba română și istorie” din Cluj, abandonând după câteva luni slujba de translator, pentru a putea să se ocupe de studii.

Printre profesorii de renume care i-au predat disciplinele de studiu la facultate se numără Sextil Pușcariu, Gheorghe Bogdan-Duică, Vasile Bogrea, Alexandru Lapedatu, Ioan Lupaș, Ion Ursu și Silviu Dragomir. A luat licența, *magna cum laude*, în anul 1924, în istorie și arheologie.

În timpul facultății a fost corector la publicația „Societatea de Mâine” și secretar de redacție la „Ardealul Tânăr”. A scris puțin și pentru „Gând românesc”.

Pentru a se întreține financiar în timpul facultății, a dat lecții la școala de ucenici. Ca student a dus-o foarte greu din punct de vedere pecuniar, ajungând să se îmbolnăvească de plămâni din cauza condițiilor inadecvate în care locuia.

A obținut titlul de doctor în istorie în anul 1938. Teza sa de doctorat a avut ca subiect „Răscoala lui Horea, din Transilvania, din anul 1784” a fost notată cu „magna cum laude”.

După terminarea facultății, a intrat la Arhivele Statului din Cluj, ca arhivist. După treisprezece ani lucrați în condiții nepotrivite la Arhive, s-a mutat ca suplinitor la Biblioteca Universității, la arhiva istorică. După o vreme, a fost încadrat la această instituție ca bibliotecar clasa a III-a.

În 1930 a făcut, pe cheltuială proprie, o excursie de studii, de două luni, în Europa: a vizitat arhivele din Budapesta și Viena, atât la dus, cât și la întors. În itinerar au mai fost incluse nordul Italiei, Elveția și Parisul.

În 1940, David se căsătorește cu Floarea Vlădescu și trăiesc împreună 60 de ani.

După Dictatul de la Viena din 30 august 1940, când nord-vestul Transilvaniei, inclusiv orașul Cluj, a fost cedat de România Ungariei, David Prodan, împreună cu personalul Bibliotecii Universitare, a plecat în refugiu la Sibiu. Aici el a locuit o vreme în locuința lui Sextil Pușcariu.

În timpul celui de-al doilea război mondial, D. Prodan a fost concentrat în armată, lucrând în birourile Regimentului 91 Infanterie la Alba Iulia, Corpului VI Armată la Timișoara și Corpului VII Armată la Sibiu. A lipsit foarte puțin să nu fie trimis pe frontul de est.

Având în tinerețe înclinații politice de stânga, pornind de la țărănism, a fost arestat de Siguranță în anul 1943 și deținut timp de o lună, fiind ulterior eliberat. Contactul cu armata sovietică care intrase în România a fost dur pentru David Prodan și l-a îndepărtat pe acesta de ideile de stânga pe care le avea.

În anul 1945 a fost printre primii universitari care au revenit în

Clujul eliberat de sub ocupația armatelor germano-maghiare. În acea perioadă a lucrat ca bibliotecar arhivist la Biblioteca Universitară și șef de lucrări suplinitor și făcea parte dintre primii universitari care erau activiști de partid.

În anul 1947 a refuzat să își ridice carnetul de membru de partid și a lăsat chiar o scrisoare de demisie din partid. Foștii colegi de partid l-au sancționat pentru acest gest în anii 1950.

În anul 1948 a fost ales membru corespondent al Academiei Române și a început cariera universitară. A primit postul de profesor la Catedra de Istorie modernă a României. În același timp a fost și șef de secție la istorie medie. În perioada anilor 1950, în urma imputării faptului că a vrut la sfârșitul anilor 1940 să părăsească partidul, a fost mutat de la Catedra de istorie modernă a României la Catedra de istorie medie. A rămas la această catedră până la vârsta de 57-58 ani.

În anul 1955 a participat la Congresul istoricilor de la Roma. Tot în anul 1955 devine membru titular al Academiei Române.

S-a pensionat înainte de vreme, la vârsta de 60 ani.

A fost membru al Asociației Istoricilor Americani.

În perioada 1991-1992 a fost președinte de onoare al Centrului de Studii Transilvane.

A trecut spre eternitate în Cluj-Napoca la 11 iunie 1992, având 90 de ani. Este înmormântat în cimitirul municipiului Cluj-Napoca.

Cărți publicate:

Răscoala lui Horea în comitatul Cluj și Turda (teză de doctorat);

Răscoala lui Horea (două volume);

Teoria imigrației românilor din Principatele Române în Transilvania în veacul al XVIII-lea (1944);

Iobăgia pe domeniul Băii de Arieș;

Supplex Libellus Valachorum (1948);

Supplex Libellus Valachorum – 1804 (1970);

Documente privind istoria României (colaborator);

Tratatul de Istoria României (responsabil de volumul III);

Urbariile Țării Făgărașului;

Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea (1967);

Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea (1986);

Problema iobăgiei în Transilvania 1700-1848 (1989);

Transilvania și iar Transilvania (1992).

Recunoștințe:

„Asociația Arhiviștilor” din România se numește David Prodan;

Școala generală cu clasele I-VIII din Săliște, județul Alba, și o școală generală cu clasele I-VIII din Cluj-Napoca, județul Cluj, se numesc David Prodan;

Un colegiu național din Cugir, județul Alba, se numește David Prodan;

Un bust al lui David Prodan a fost ridicat în localitatea Săliște, județul Alba;

O stradă din Cluj-Napoca, județul Cluj, se numește Academician David Prodan.

Referință:

David Prodan „Memorii”, Editura Enciclopedică, București, 1993.

Emanoil Secui (Manolică)

Pictor, profesor de desen.

S-a născut la 13 martie 1911 în Orăștie. Tatăl, Manole, a fost antreprenor, constructor de drumuri, iar mama, Paraschiva născută Pinciu. A fost absolvent al Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie absolvent al promoției 1930. Se specializează în pictură Bizantină, în anul 1939, la „Academia de Arte Frumoase”, secția Pictură din Timișoara.

A predat desen la Liceul Aurel Vlaicu, între anii 1949 și 1953, din urbea natală până când tâlharășii, scuzați tovarășii din noua conducere a Orăștie decid să numească, un **neica nime’, ajutor de șofer**, (nu era apt să conducă o mașină dar putea conduce pe calea pierzării generații de elevi și frânge cariera unor DASCĂLI) ca director al Școala profesională chimică (Între anii 1948-1954, prin reforma învățământului din luna august, liceul este desființat și transformat în Școala profesională chimică). În noua funcție, ajutorul de șofer, aruncă cărțile din bibliotecile elevilor și profesorilor iar în locul bibliotecii pune rafturi metalice pentru scule. Ei bine acest neica nime’, în urma

unei glume făcute de profesorul Secui, vine la clasa acestuia și îi spune că nu știe să țină o oră de curs și că habar nu are de artă. „Ajutându-l” pe tânărul dascăl să fie dat afară din școală, pentru incapacitate profesională.

După terminarea facultății deschide, în urbea natală, un atelier de pictură, într-un loc cu multă încărcătură istorică și artistică, în fostul atelier fotografic al lui Leopold Adler.

«(...) Dornic să lucrez, am luat legătura cu pictorul Secui Emanoil (Manolică), cel care era și el absolventul școlii pe care o urmasem la Timișoara și care era foarte talentat, un mare maestru. Aveam un atelier de pictură în centrul orașului unde era vechea centrală telefonică, unde în curte un fotograf german îi închiriasse atelierul și unde noi lucram portrete de ale oamenilor mari, în ulei, pe care le comandau instituțiile și întreprinderile din oraș.

Fiind singurii pictori din oraș, doream mult, ca viața artistică și arta din Orăștie să fie ridicată la nivelul marilor orașe.

Artistul Secui îmi era și un sfătuitor permanent, datorită lui am ajuns din nou la Orăștie, la liceul „Aurel Vlaicu”, liceul unde am funcționat ca profesor de desen și istoria artelor.», spunea pictorul Gavril Tengheru în interviul „Ajuns la vremea amintirilor – Interviu cu pictorul și profesorul Gavril Tengheru” , scris de Marius Petruța.

În 1958 realizează decorurile pentru opereta „Crai Nou” de Ciprian Porumbescu. Iar în 1960 realizează decorurile pentru opereta „Ana Lugojana” de Filaret Barbu. Ambele puse în scenă de dirijorul Ioan Popa, interpretate de soliști din oraș și cu orchestră formată din Orăștieni.

„Secui Manole, un visător care s-a risipit în cele mai diverse acțiuni și măiestrii, a fost un bun scenograf. El este autorul decorurilor de la Ana Lugojana și Crai Nou. Absolvent al facultății de Arte Frumoase de la Timișoara, Manole Secui a trăit 50 de ani în Orăștie a stat mereu în apropierea plasticii și a creat.”, scria Ion Iliescu la pagina 319 din monografia „Orăștie 750 de ani” .

Deși „sfinții” acelor vremuri erau în totală contradicție cu Sfinții Biserici pictorul Secui Manole înfrumusețează lăcașurile de cult ortodoxe din Dâncu Mare, Dâncu Mic, Boșorod și altele prin pictarea Iconostaselor și a Icoanelor Împărătești.

Pictează portele lui Albert Einstein și Alexandru Cișman la Universitatea de Vest din Timișoara; la Liceul Aurel Vlaicu din Orăștie execută portretele lui: Aurel Vlaicu, Henry Coandă, Grigore Moisil, Victor Babeș, George Enescu, Constantin Brâncuși, Mihail Kogălniceanu. Pictează portrete de scriitor Români la Școlile Gimnaziale din localitățile: Beriu, Orăștioara de Sus, Pucioasa (școala „Elena Donici”), Găiești, Petrești, Josenii Bârgăului.

A fost un iremediabil anticomunist însă și atunci ca și acum lupta împotriva sistemului continuă să fie un produs limitat, de uz intelectual în care reflexele academice nu sunt dublate de faptele masei inerte.

A trecut în eternitate la 5 iunie 1988, la Orăștie.

Referințe:

Biografia personalității prezentate scrisă de fiul domiei sale;

Ion Iliescu și Tiberiu Istrate „Orăștie 750 de ani”, Casa județeană a corpului didactic, Deva, 1974;

Marius Petruța, „Ajuns la vremea amintirilor – Interviu cu pictorul și profesorul Gavril Tengheru” , „Informația Orăștiei”, anul III, nr 5 (12), Orăștie, mai 1994.

Maria Miertoiu

Artist plastic, profesor.

S-a născut în 14 martie 1957, la Orăștie. Școala primară o face în orașul natal apoi devine absolventă a Liceului de Artă din Deva promoția 1976. Urmează studiile universitare la Academia de Artă „Ioan Andreescu” din Cluj, secția textile, promoția 1981.

Activitatea de creație și-a început-o în Fabrica de mătase din Deva, unde a lucrat timp de 11 ani în creația de modele.

A fost profesoară la Liceului de Muzică și Arte Plastice „Sigismund Toduță” din Deva, vreme de peste 20 de ani.

„Aventura în lumea artei a început în clasa I-a de școală, când învățătoarea mea a descoperit talentul pe care îl aveam. Vocația de

profesor am descoperit-o fiind invitată să predau la liceul vocațional de arte din Deva. După prima apariție în fața copiilor, am avut credința că voi putea construi acest demers, un demers pedagogic care să se îmbine armonios cu cel de artist vizual. Vocația artistică am descoperit-o urmând fiecare treaptă de formare specifică acestui domeniu. O formare continuă care nu a încetat nici acum”, spunea Maria Miertoiu într'un interviu realizat de Grigore Roibu.

Cercetarea didactică și artistică și-a început-o în cadrul Liceului de Muzică și Arte Plastice „Sigismund Toduță” din Deva, unde activează ca profesor de peste 20 de ani.

În creația decorativă, artista folosește tehnicile mixte pe suporturi textile și hârtie, tușuri, culori acrilice sau coloranți acestea fiind principalele materiale de lucru cu ajutorul cărora Maria Miertoiu își construiește limbajul formelor simbolice, când descriptive, când imaginare, fiindu-i la îndemână grafică de șevalet, arta textilă, design vestimentar, imprimăria.

Membră a Uniunea Artiștilor Plastici din România, în perioada 2008-2010 a ocupat funcția de vicepreședintă. „Maria Miertoiu picteaza cu predilectie, într-o viziune personală, cu un evident har portretistic, profunde stări sufletești, cu o bogată încărcătură emoțională. Spirit iscoditor spre cercetare și experiment, investighează cu pasiune forme și soluții inoitoare în domeniul artei decorative, realizând panouri de o mare diversitate, uneori ample, în care coloritul grav alternează cu tonurile luminoase, de o cuceritoare prospețime, ale unor dantele și fibre textile ingenios folosite.

Geometrizarea, arabescul vegetal, colajul, tehnicile mixte, căutările stilistice îndraznete apar aici organic îngemănate, cu un rafinament ce conferă lucrărilor sale aura măiestriei, în cadrul unei modernități temperate de simțul măsurii, ce-i definește pregnant profilul artistic.”, scria Marin Mihalache-critic de artă, peședinte a Filialei Deva.

Expoziții personale naționale:

Galeria de Artă „Forma”, Deva (1985, 1999, 2007); Asigurări „Generali”, Deva, 2001; Colegiul Național „Decebal”, Deva, 2001; Teatrul de Artă, Deva, 2011; Galeria de Artă, Hunedoara, 2010.

Expoziții personale internaționale:

Pierrefeu du Var, Franța, 1998; Tieux, Belgia, 1999; Châteaux de Bursheid, Luxembourg, 2003; Steinsel, Luxembourg, 2004; Châteaux de Bettenmbourg, Luxembourg.

Expoziții de grup:

Din anul 1985 participă la expozițiile de grup organizate de Filiala Deva a UAPR; Expoziții anuale ale Filialei Deva a UAPR, Casa de Cultură, Deva (1976-1986); Expoziție la Casa de Arte, „Primăvara Studentească”, Cluj-Napoca (1979-1980); Expoziție de grup la Galeria „Foyerul Artelor”, București, 1984; Expoziție interjudețeană la Sala „Bastion”, Timișoara, 1985; Expoziții de grup, Galeria de Artă „Forma”, Deva (1986-1987); Expoziții de grup „Târgul de Primăvară”, Deva (1989, 1999); Expoziție de grup, Arras, Franța (1994, 1998); Expoziție de grup, Deva, 2001; Expoziția „La început a fost... desenul”, Deva, 2002; Expoziția artiștilor hunedoreni, Quimper, Franța, 2003; Expoziția „Memories of us”, Deva, 2005; Expoziția „Pro Art”, Deva, 2008; Expoziția „ÎnSemne”, Alba Iulia, 2008; Expoziție aniversară, Tg. Jiu, 2010; Expoziție aniversară, Palatul Parlamentului, București, 2010; Expoziție aniversară, Parlamentul European, Bruxelles, 2010; Expoziția „Cherchez la femme”, Galeria de Artă „Forma”, Deva, 2013; Expoziția „Ipostaze ale feminității”, Palatul Magna Curia, Deva, 2013. Expoziții naționale și internaționale: Salonul Internațional de Artă, Reșița, 1997; Expoziția TIAV 2000, București, 2000; Salonul Național de Artă, București, 2001; Bienala Națională „Lascăr Vorel”, Piatra Neamț, 2009; Expoziție Internațională „West Meets East”, Palatul Parlamentului, București, 2011; Salonul Internațional al Artelor Vizuale, Deva, 2012; Salonul Național de Artă Decorativă, Muzeul Național Cotroceni, București (2012, 2013); Salonul Național de Artă Decorativă, Chișinău (2013, 2014); Salonul Național de Artă Decorativă, Deva, 2013; Salonul Național de Artă Decorativă, Sozopol, Bulgaria, 2014.

Lucrări în colecții particulare și în patrimoniul unor instituții publice:

Ambasada Română din Luxembourg-Ville, Belgia, Elveția, Franța, Italia, Suedia, Anglia, SUA, Luxembourg.

S-a stins din viață în 6 mai 2015, la Deva.

Referințe:

Catalog expoziție Maria Mierțoiu, Galeria de Artă a Fondului Plastic, Deva, 7-21 septembrie 1985;

Maria Razba, Personalități hunedorene (sec. XV-XX). Dicționar, Deva, 2004;

Doina Reghiș Ionescu, Album Jubiliar ART 1955-2005, Deva, 2005.

Silviu Nistorescu

Medic

S-a născut la 19 martie 1951. „Locul unde m-am născut este satul Ludești, pe Valea Gărdiștei spre cetățile dacice. Aici am făcut clasele primare, următoarele V-VIII la Orăștioara de Sus, școala unde ne predă Limba Română și Franceza eminentul profesor Aron Demian. Deși era o școală rurală, cu copii veniți din toate satele, preocuparea pentru învățatură era deosebită. Amintesc doar că la Orăștioara de Sus pe scenă cu diverse ocazii corul școlii cânta acum 50 de ani Odă Bucuriei a lui Beethoven (Simfonia a IX-a) devenită ulterior Imnul Europei și multe alte piese corale românești sub îndrumarea neobositului și talentatului profesor Viorel Manolescu.

Am urmat apoi Liceul Aurel Vlaicu, instituție de mare prestigiu cu eminenți profesori, îndrumători și formatori de caractere a căror amintire rămâne neștersă. Am absolvit liceul în anul 1970, la clasa Real (erau două clase Uman și o clasă Real) și în același an am intrat la Facultatea de Medicină Generală – Timișoara, iar în 1976 am obținut diploma și parafa de medic – medicină generală – și așteptam repartiția.

Sistemul repartițiilor absolvenților era altul, unic pe țară și obligator 5 ani la un dispensar rural sau urban după care aveai dreptul să faci o specialitate. Am ales comuna Peștișani la poalele Retezatului, lângă Tg. Jiu, localitate mare, frumoasă, cu liceu industrial și un potențial turistic imens, acolo fiind și satul Hobița a lui Brâncuși, cu casa memorială, iar în apropiere Tismana. Mă aștepta un dispensar mare cu 9 cadre medicale, staționar de adulți și copii, sală de nașteri, dar și șaretă cu cal și vizitiu, accesoriu nelipsit la dispensarele rurale. Acolo mi-au rămas adevărați prieteni cu care țin legătura și astăzi. După 2 ani am venit la dispensarul urban nr. 4 din Hunedoara, până în 1981 când am luat concursul de intrare în secundariat, dat la Cluj (rezidențiatul de astăzi) în specialitatea medicină internă. Gărzile

efectuate la Urgența Spitalului din Hunedoara mi-au consolidat cunoștințele medicale și încrederea în forțele proprii.

După studiile de specialitate le-am făcut timp de 2 ani la Clinica Medicală 2 Timișoara, cu profil de nefrologie, condusă de prof. dr. C. Zosin și un an la Clinica Medicală 3 Cluj, cu profil de gastroenterologie, condusă de prof. dr. M. Grigorescu. După un popas de 6 luni la Spitalul Județean Deva, secția boli interne, am venit la Orăștie, ca medic specialist, locul unde mi-am dorit întotdeauna să mă întorc. Revenind ca medic specialist, apoi ca medic primar în specialitatea boli interne, la Spitalul din Orăștie am lucrat 35 de ani, din 1984 până în 2019. Am avut șansa să întâlnesc aici o generație remarcabilă de medici cu care am colaborat exemplar și împreună am încercat să ridicăm prestigiul medical al acestui spital.

În profesiunea medicală satisfacțiile sunt doar dacă respecti dictonul că medicina este știință și conștiință și că două elemente de bază în relația medic-pacient sunt obligatorii : sinceritatea și încrederea reciprocă. Fără ele actul medical eșuează. În cadrul specialității mele de medic internist m-am concentrat pe explorarea imagistică ecografică, care mi-a adus multiple satisfacții și aprecieri din partea multor pacienți din diferite zone ale județului și chiar mai îndepărtate. Am făcut parte din prima generație de medici cu competența în ecografie prin examen unic pe țară la Spitalul Militar București în 1991, după ce am urmat cursul cu un an înainte la Cluj, la prof. dr. Badea Ghe. care împreună cu prof. dr. Jovin Ghe. din București au fost pionierii ecografiei în România. Am urmat cursuri ulterioare în diferite centre de excelență în ecografie pe măsura progresului tehnologic al echipamentelor de explorare ecografică : curs de ecografie vasculară Doppler, senologie, cursul european de elastografie hepatică. În acest domeniu satisfacțiile au fost multiple, făcând la Orăștie explorări care au fost primele în județ: ecografie oculară, transvaginală, transrectală, încă din 1991, iar din anul 2015 ecografia cu substanță de contrast CEUS și elastografia hepatică. Din anul 2007 am devenit membru afiliat al Societății Europene de Ultrasonografie în Medicină și Biologie. Vreau să amintesc și participarea cu mulți ani în urmă la cursul de la Spitalul Militar București și Spitalul Fundeni, cu o tema care devine tot mai actuală :

comportamentul maselor în situații de catastrofă, predat de eminentul profesor de neuropsihiatrie Constantin Dulcan, autor al cunoscutelor cărți de filozofia științei și psihanaliză, prima fiind celebra carte Inteligența materiei.

În profesiunea de medic pensioarei oficială nu înseamnă încheierea activității pentru că pregătirea lui este continuă și trebuie să împărtășească din experiența lui și altora. Empatia și solitudinea trebuie să-l însoțească tot timpul. N-am regretat niciodată și nu pot regreta alegerea când am practicat o profesiune timp de 46 ani cu muncă efectivă în contact cu pacientul după ce am efectuat peste două sute de mii de ecografii în 32 de ani. Acum pot afirma că am oferit, cât am putut și știut, întreg ajutorul meu celor care mi l-au cerut.

M-am pensionat în urmă cu șase ani, dar la solicitarea conducerii spitalului am continuat activitatea până în anul 2019. Apoi m-am retras la cabinetul meu privat, continuând să fac tot ce am făcut până acum în domeniul medical. Apreciez foarte mult colaborarea cu colegii mei mai tineri din spital pentru cazurile complexe. Particip la toate Conferințele și Congresele specialității mele în cadrul Societății Române de Medicină Internă și Societății Române de Ultrasonografie a căror membru sunt, pentru că nivelul de pregătire trebuie actualizat permanent. Tehnica medicală modernă a progresat uluitor de repede și doar apelând la ea, la cunoștințele și experiența personală poți face ca actul medical să fie corect și să-i oferi bolnavului speranța vindecării. În ultimii ani m-am bucurat mai mult de compania prietenilor și a familiei, de călătorii, având mai mult timp pentru lectură, natură și amintiri.”²

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Interviul «Silviu Nistorescu: „Am efectuat peste două sute de mii de ecografii în 32 de ani”», consemnat de Ioan VasIU, pentru <https://luceafarul.net/>, 6 oct. 2022.

---

² Interviul «Silviu Nistorescu: „Am efectuat peste două sute de mii de ecografii în 32 de ani”», consemnat de Ioan VasIU, pentru <https://luceafarul.net/>, 6 oct. 2022.

Cosmin Alin Popescu

**Profesor universitar doctor în științe - Agronomie
Pedologie-, Membru corespondent al Academiei de
Științe Agricole și Silvicultură.**

S-a născut la 19 Martie 1974, în comuna Balșa, jud. Hunedoara. Cursurile gimnaziile în comuna natală. Apoi urmează Liceul „ Grup Școlar de Chimie” Orăștie, Secția Electrotehnică, fiind absolvent al promoției 1992.

A urmat cursurile Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara (USABTM), Facultatea de Agricultură, cu specializarea Ingineria mediului obținând diploma de Inginer de mediu în anul 1997.

Obține titlul de Doctor în Agronomie Pedologie în 2005 la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” din Timișoara.

Pentru a-și aprofunda cunoștințele know-how-ul, a absolvit, în 1999, un stagiu de practică la Universitatea din Rennes, privind utilizarea sateliților în inginerie de culturi agricole. Acest stagiu a fost urmat de calificări suplimentare în tehnologie de mediu și registru funciar la Universitatea de Vest din Timișoara, unde a luat doctoratul în inginerie precum o ocupare la sediul timișorean al National Union of Realtors (NAR), cea mai mare asociație comercială din SUA. A revenit la USABTM după ce a fost numit profesor la Facultatea de Științe Agricole în domeniul de geodezie și afaceri cadastrale. Mai departe a ținut predări și ca profesor invitat la Universitatea Politehnica Timișoara. A deținut următoarele funcții:

Catedra de Ingineria mediului, disciplina de topografie și desen tehnic (1998-2001):

Asistent universitar în disciplina de cadastru, topografie, teledeteție (2001-2003);

Catedra de Ingineria mediului, în disciplina de cadastru, topografie, teledeteție (2003-2007);

Apoi a fost numit decan al Facultății de Agricultură în februarie 2016. Cosmin Popescu a fost ales rector al USABTM timp de patru ani.

În virtutea funcției sale, este și președinte al „Centrului Româno-German de Pregătire și Perfecționare Profesională în Domeniul Agriculturii” pentru mecanici agricoli din Voiteg.

În prezent este Profesor universitar predând cursurile de Cadastru, Cadastru digital și carte funciara, Sisteme de informații geografice în peisagistică, făcând totodată și cercetare științifică la Universitatea de Științele Vieții „Regele Mihai I” din Timișoara.

În tot acest timp nu a încetat să se instruiască. Astfel între 1997 și 2001 urmează la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Științe economice cu Specializarea Managementul firmei.

Specializarea - Managementul firmei, Economist, fiind licențiat în Economie, Management.

În perioada 2004-2005 urmează cursul postuniversitar de specializare în Geodezie și Cadastru la Universitatea Politehnica din Timișoara. În anul 2006 obține diploma de Inginer cadastru la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara, Facultatea de Management Agricol, Colegiului universitar de Cadastru Agricol-Specializarea Cadastru.

Se specializează în Topografie minieră, completându-și studiile universitare fiind licențiat Inginer topograf în 2014 la Universitatea din Petroșani, Facultatea de Mine, Mașterul în Specializarea Topografie minieră informatizată și cadastru.

Între 2014-2016 Este Masterand în omeniu „Mine, Petrol și Gaze”, Specializarea „Topografie minieră informatizată și cadastru”, absolvind studiile la Universitatea din Petroșani, Facultatea de Mine, Specializarea Topografie minieră.

Este membru corespondent, din anul 2022, al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură, fiind Membru asociat între 2017-2022.

Premii:

Certificatul de organizator - Evenimentul „Carrier Development Of Researchers: Marie Sklodowska - Curie Actions and The Human Resources Strategy for Researchers”, 8 februarie 2018. România

Diplomă de merit - Balkan Environmental Association pentru contribuția la Conferința internațională: „Global and Regional In Environmental Protection”, 15-17 noiembrie 2018. România,

Diploma de excelență - Eveniment - „Infoinvent 2019”; Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie din Republica Moldova, pentru proiectul: Workflow based on UAV technology and GIS for the

spatio-temporal analysis of meadow grasslands, co-autor, 20-23 noiembrie 2019, Chişinău, Republica Moldova,

Diploma „Grădini botanice naţionale Alexandru Ciubotaru” - Eveniment - Expoziţia internaţională specializată în domeniul proprietăţii intelectuale, creativităţii şi inovării - ediţia a XVI -a „Infinvent 2019”; pentru inovaţia: Model geomatic pentru investigarea şi organizarea durabilă a sistemelor agro-silvo-pastorale, co-autor, 20-23 noiembrie 2019, Chisinau, Republica Moldova,

Diploma de excelenta si Medalia de Aur, Proinvent 2020, pentru „Algoritm tehnic de Implementare a tehnologiei UAV în investigarea spaţiului pastoral, Cluj Napoca, Romania,

Diploma de excelenta Proinvent 2021, pentru „Tehnici de procesare a imag satelitare sentinel 2 pt analiza geospatala a supraf de pajişti, 2021, Cluj Napoca, Romania,

Diploma de excelenta, Euroinvent, 2022, pentru, „Orgqanization and optimization of agricultural farms through geomatic technologies uas and gis”, lasi Romania.

Referinţe:

CV-ul personalităţii prezentate;

Articolul „Profesorul Cosmin Alin Popescu – noul rector al USAMV Timişoara”, agointeligena.ro, 22 februarie 2016.

Ştefan Paşca

Profesor, Membru corespondent al Academiei Române, lingvist, filolog.

S-a născut la data de 20 martie 1901, în localitatea Crişcior, judeţul Hunedoara. A urmat Gimnaziul din Brad, iar studiile liceale la Blaj, Braşov, şi-a luat bacalaureatul la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăştie. Licenţiat al Facultăţii de Litere şi Filosofie din Cluj, în anul 1925, avându-i ca profesori pe: Sextil Puşcariu, Th. Capidan, N. Drăganu, G. Giuglea. După terminarea facultăţii a fost învăţător la Blaj, Braşov şi Orăştie.

Îşi susţine doctoratul în lingvistică la Universitatea din Cluj, în

1927, cu teza de lexicologie și dialectologie intitulată „Terminologia calului: părțile corpului”, lucrare publicată, în 1928, în revista „Dacoromania”. Este bursier al Școlii Române din Roma, specializându-se în onomastică. Întors în țară, ocupă postul de asistent și docent (1932), conferențiar de dialectologie (1939), profesor de limba și literatura română veche (1941), profesor de limba română (1946).

În anul 1936 i se decernă Premiul „Ion Heliade Rădulescu” al Academiei Române.

Cercetările pe care le întreprinde în Sardinia se vor concretiza într-un solid studiu consacrat antroponimiei medievale italiene. Reîntors la Cluj, este, mai întâi, asistent și docent de onomastică, apoi lector de limba italiană, iar din 1938 conferențiar de dialectologie.

În 1941, îi succede lui Nicolae Drăganu, ca profesor titular, la Catedra de limba și literatura română veche. Din 1946, va fi șeful Catedrei de limba română a Universității clujene.

Director al Muzeului Limbii Române (1945), director adjunct al Institutului de Lingvistică al Academiei Române (1955), decan al Facultății de Filologie din Cluj. Concomitent, este angrenat în munca de cercetare din cadrul Muzeului Limbii Române, întemeiat și condus de Sextil Pușcariu, unde colaborează la elaborarea Dicționarului limbii române.

Participă la lucrările Atlasului lingvistic român, partea a II-a, realizat de Emil Petrovici, prin conceperea unor chestionare și efectuarea anchetei dialectale la istroromâni. Preocupările sale științifice se vor axa, în principal, pe două direcții: onomastica și filologia.

Conduce lucrările de adunare a materialului în vederea elaborării unui „Onomasticon românesc” și pregătește „Dicționarul graiurilor românești”. Participă la elaborarea unor monografii ale graiurilor din Valea Jiului și Valea Sebeșului. Are o contribuție fundamentală asupra numelor proprii românești prin lucrarea: „Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului” (1936), premiată de Academia Română, cu Premiul „Ion Heliade Rădulescu”. Ca filolog, este preocupat de studierea textelor vechi („O tipăritură munteană necunoscută din secolul al XVII-lea: cel mai vechi ceaslov românesc, studiu, istoric literar și de limbă”, 1939) și în special, de începutul scrisului la români.

Membru corespondent al Academiei Române. din 2 iulie 1955.

A semnat numeroase alte studii de specialitate, cu predilecție, în „Dacoromania“, dar și în revistele „Transilvania“, „Ephemeris Dacoromana“, „Societatea de mâine“, „Țara Bârsei“, „Gând românesc“, „Studii italiene“, „Langue et littérature“, „Cercetări de lingvistică” ș. a.

Trece în eternitate în 6 noiembrie 1957, la Cluj.

Premii:

Premiul „Ion Heliade Rădulescu” al Academiei Române în 1936.

Lucrări publicate:

Glosar dialectic. - București, Cultura matinală. 1928;

Terminologia calului (părțile corpului). În: Dacoromania, Cluj, 1927-1928;

Din argoul românesc. - În: Dacoromania. - 7, 1931-1933;

Sufixe care indică apartenența locală. Nume de familie, compuse din Țara Oltului. - În: Dacoromania, 1931-1933;

Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului. - București, 1936;

Nume istroromâne. - În: Dacoromania, 1936- 1938

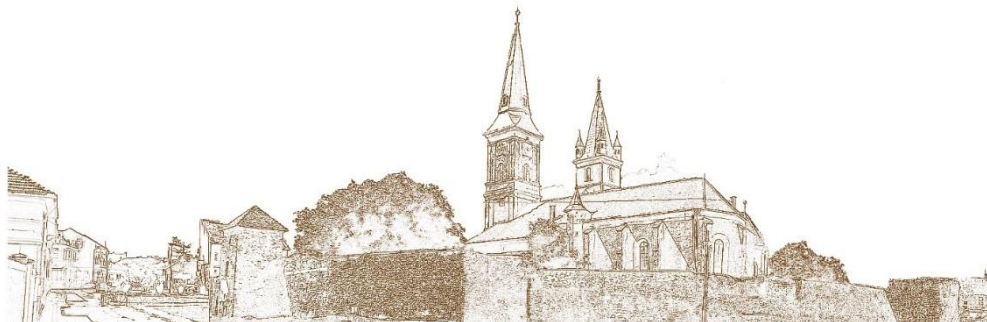
Glosar dialectal (1928);

O tipăritură munteană necunoscută din secolul al XVII-lea: Cel mai vechi Ceaslov românesc. Studiu istoric literar și de limbă (1939);

Referințe:

S. Pușcariu, în „Analele Academiei Române”, tom LV, 1935, p. 185-186;

Al. Graur, în „Bulletin de la Société de Linguistique de Paris”, XXXVIII, 1937.

Mircea Ioan Moloț

Profesor, om politic, antreprenor.

S-a născut la 20 Martie 1950 în comuna Mărtinești, lângă Orăștie. Mărtineștii face parte din fostul raion Orăștie și este legat de oraș prin multe fire (liceul, spitalul, fabricile, magazinele, judecătoria etc.). Școala primară la Mărtinești, fiind absolvent al Liceului Teoretic Aurel Vlaicu Orăștie, promoția 1969.

«Orăștia a făcut parte întotdeauna din „matricea” mea spirituală.

Fără să folosesc cuvinte mari, mărturisesc că acest oraș a ocupat mereu un loc privilegiat în sufletul meu nu numai pentru că sunt născut pe aceste locuri, ci pentru întreaga lui încărcătură culturală, pentru rolul excepțional pe care l-a avut Orăștia în viața Transilvaniei. Când spui Orăștie spui Palia, spui Nicolaus Olahus, Ion Budai-Deleanu, spui revista Cosânzeana, spui Sebastian Bornemisa, Gavril Todica, Andrei Farago, auzi cântecele populare specifice așezărilor de pe Câmpul Pâinii, dar Orăștia a însemnat și învățământ de bună calitate, un liceu de mare tradiție, a însemnat și o viață economică efervescentă.», spunea Mircea Moloț.

Este absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, Facultatea de Matematică, în anul 1973. Mircea Moloț se dedică catedrei. Astfel între 1973-1980 este profesor la diferite școli din Județul Hunedoara. Ca în perioada 1980 – 1982 să fie numit director al Administrației Taberelor Școlare din Județ. Din anul 1982 până în 1990 este profesor și director, între 1990 – 2000m la Școala Generală nr. 6 din Deva.

După 1990 a lucrat și în mediul privat, fiind editor al mai multor ziare, reviste, cărți. Înfiițează ferma de animale și pensiunea iar pentru buna lor administrare face „oblu” ce face „tăt omu cu scaun la cap”, se apucă de studiu urmând și absolvind cursurile Universității Mihai Eminescu din Timișoara secția Managementul turismului.

În 1996 a intrat în PNL. Patru ani mai târziu a ajuns viceprimar, 2000-2004, al municipiului Deva, post pe care l-a deținut până la alegerea sa în fruntea Consiliului Județean, în 2004. În 2008 a fost reales în această funcție, prin vot uninominal, nu de către consilierii

judeteeni. Încet, încet, s-a impus și în partid, astfel că în februarie 2010 îl bate la scor pe Mircea Muntean în cursa pentru șefia județeană a PNL Hunedoara.

În 2012, câștigă pentru a treia oară postul de președinte CJ Hunedoara, învingându-l pe fostul său prieten politic, Mircea Muntean, la o diferență de peste 19.000 de voturi.

Între timp, în 2013, Direcția Națională Anticorupție, Serviciul Teritorial Alba Iulia deschide un dosar pe numele lui Moloț. Un an mai târziu ajunge în fața procurorilor. După 7 ani și jumătate de la arestarea președintelui CJ Hunedoara (în același timp și președinte PNL Hunedoara), procurorii au emis o ordonanță de clasare pentru toate acuzațiile de la acea vreme. Din păcate viața nu e reversibilă, dacă ar fi, am avea, poate, timp să uităm și să iertăm. Se spune că 7 ani sunt ani darnici și că aduc cu ei înțelepciunea divină. Ce greu înțelegem cuvântul NEVINO VAT.

În prezent se bucură de bucuria nepoților!

„Amintirile, locurile și oamenii sunt tot atâtea motive care mă fac să fiu mereu aproape de acest oraș, să mă simt acasă ori de câte ori vin aici, într-un fel, să prind puteri de la Orăștia noastră atât de îndrăgită.”, spunea Mircea Ioan Moloț.

Referință:

Fișă biografică după interviu cu personalitatea prezentată, Dan Orghici.

Notă personală: Mircea Moloț, „dom’ președinte” cum îi spun eu, este una dintre acele persoane - iubite sau hulite ca fiecare dintre noi - ce și-a trasat singur destinul. Pentru mine, și pentru mulți alți, este Omul care a m-a ajutat atunci când aveam nevoie. Vrem sau nu , „dom’ președinte” va rămâne pentru multe generații înscris în mentalul al hunedorenilor, fie uman, fie politic, fie economic. Este una dintre persoanele care, așa cum îmi zicea oarecând un prieten: „dacă faci o căutare pe Google cu numele său o să găsești sute de articole, iar dacă cauți numele celor mai mulți dintre cei ce vorbesc, pe față sau pe la colțuri, ai toate șansele să le găsești ca „mare realizare” doar contul de facebook și cel mult încă, poate, unul de youtube”, conchid „dom’ președinte” este un Om care a trăit.

Dan Orghici

Tiberiu Utan

Poet.

S-a născut la 21 martie 1930 în Vălenii de Maramureș, lângă Sighet (azi, Sighetu Marmăției). Fiul lui Teodor Utan și al Mariei (n. Gherghel), învățători, se stabilesc în comuna Vinerea (jud. Alba). Școala primară – în comuna Vad (1936-1940); Liceele „Dragoș Vodă” din Sighetu Marmăției (1940-1941) și „Aurel Vlaicu” din Orăștie (1941-1948).

În 1949, Tiberiu Utan, este trimis la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova, pe care îl va termina în 1954. Revenit în țară, este repartizat la secția de cultură și artă a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. Este redactor la „Luceafărul” (1958-1961), redactor-șef la „Gazeta literară” (1962-1967), unde are un rol important în deschiderea revistei către valorile moderne ale literaturii universale și în reînnoirea tradiției românești interbelice, precum și în promovarea noilor talente.

Ulterior îndeplinește funcția de redactor-șef la Editura Tineretului, iar din 1969 este numit director al Editurii „Ion Creangă”, atunci înființată. Din inițiativa lui se alcătuiesc colecțiile „Biblioteca pentru toți copiii” (de care se îngrijește, și unde apar cele mai cunoscute cărți din patrimoniul clasic și contemporan, român și universal) și „Biblioteca «Jules Verne»” (dedicată literaturii de anticipație). În 1986 este eliminat de la conducerea editurii.

A debutat în literatură în anul 1948, în suplimentul literar „Lupta Ardealului” din Cluj, în revista „Flacăra” - București. Debutul editorial - în anul 1955, cu volumul „Chemări”.

În anul 1961 a primit Premiul „George Coșbuc” al Academiei Române, pentru volumul „Versuri”.

Scrie lirică elegiac-meditativă, pe tema singurătății și ruperii de satul natal: „Clipe” (1968), „Steaua singurătății” (1968), „Goana după vânt” (1973). Aflat în țări străine, poetul păstrează legătura cu pământul natal, inclusiv cu rusticul, relevând sentimentele filiale,

evocând chipul părinților săi. Alteori, poetul devine cântărețul unui sentiment al înstrăinării de sine, al ruperii de vârstele anterioare.

Poetul evocă pagini dramatice din istoria poporului nostru - ciclul „Cărbune Roșu”.

Tiberiu Utan s-a căsătorit cu Lucia Oltean, care publică volume de proză și benzi desenate. Se dedică în exclusivitate literaturii pentru copii: „Ciopârțilă” (1963); „Noile isprăvi ale lui Ciopârțilă” (1967); „Isprăvile lui Ciopârțilă” (1971); „Ciopârțilă cascador” (1973). În 1975 scoate o selecție din poeziile sale, cu titlul: „Cele mai frumoase poezii”. În 1995 îi apare volumul de versuri „Drumul ierburilor”. A tradus din lirica rusă, italiană și spaniolă.

Mai multe cicluri de versuri ale poetului sunt rezultatul călătoriilor și vizitelor sale în URSS, el considerându-se un pios cercetător de itinerarii. Pe lângă acestea a scris foarte multe poeme proletcultiste, ode dedicate Partidului Comunist sau celor doi conducători.

A fost decorat în 20 aprilie 1971 cu Ordinul Meritul Cultural clasa a III-a „pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la constituirea Partidului Comunist Român”.

Trece în eternitate la 26 mai 1994, București.

A tradus din: Kössi Kaatra, Raúl González Tuñón, Gabriela Mistral, Ryszard Danecki, Bertolt Brecht, Florian Miroslav, Vladimir Soloukhin, Rasul Gamzatov, Elisaveta Bagriana.

Lucrări publicate:

„Versuri” - Editura Tineretului, București, 1961,

„Chemări” (Versuri) – E.S.P.L.A., București, 1955, 112

„Carte de vise” - Editura pentru Literatură, București, 1965,

„Clipe” (Versuri) - Editura pentru Literatură, București, 1965,

„Steaua singurătății” (Versuri) - Editura Tineretului, București, 1968,

„Goana după vânt” - Editura „Eminescu”, București, 1973,

„Versuri” - Editura „Albatros”, București, 1975,

„Legende române” - Editura „Ion Creangă”, București, 1985,

„Drumul ierburilor” (Versuri) – Editura „Eminescu”, 1995,

Cărți pentru copii:

„Ciopârțilă” - Editura Tineretului, București, 1962; Ediția a II-a:

1965

„Isprăvile lui Ciopârțilă” - Editura Tineretului, București, 1966;
Ediția a V-a: 1980,

„Zoo – Ciopârțilă și alte întâmplări” - Editura „Ion Creangă”,
București, 1978,

„Cărțile lui Ciopârțilă” - Editura „Ion Creangă”, București, 1984,

Referințe:

Popa, Marcel (coordonator general) - „Dicționar enciclopedic”
(Vol. VII; T-Z) – Editura Enciclopedică, București, 2009;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură,
artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar] – Biblioteca
Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara, Deva, 2000; Ediția a II-a
revăzută și adăugită. Editura „Emia”, Deva, 2004;

Popa, Marin - „Dicționar de literatură română contemporană” -
Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura „Albatros”, București, 1977;

Piru, Alexandru - „Poezia românească contemporană, 1950-1975”
(Vol. 2) – Editura „Eminescu”, București, 1975;

Poantă, Petru - „Radiografii” (Vol. 1) – Editura „Dacia”, Cluj-
Napoca, 1978;

Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel (coordonare și
revizie științifică) - „Dicționarul scriitorilor români” (Vol. IV; R-Z) –
Editura „Albatros”, București, 2002;

Simion, Eugen (coordonator general) - „Dicționarul general al
Literaturii Române” (Vol. VII; Ț-Z) – Academia Română, Editura
„Univers Enciclopedic”, București, 2009;

Bălan, Ion Dodu - „Tiberiu Utan – elevul de la Orăștie, poet al țării”
- În „Palia Expres”, Orăștie, An XVIII, Nr. 29(691), 1-7 aug. 2013.

P

Ion R. Baci

**Academician, medic fiziolog, profesor universitar,
doctor docent.**

S-a născut la 22 martie 1921, în comuna Orăștioara de Sus, județul Hunedoara. Tatăl, Remus Baci, director al școlii primare, dascăl cu vederi progresiste, iar mama sa, Lucreția Baci, fiica intelectualului transilvănean, prof. I. Popovici, care a redactat ani de zile cunoscutul calendar „Amicul poporului”.

Urmează școala primară în satul natal. Studiază la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie (1932-1940), unde se distinge încă din primele clase, ca șef de promoție. În 1940, la examenul de bacalaureat ținut la Alba-Iulia, este clasificat primul.

Înscris la Facultatea de Medicină (refugiată la Sibiu în toamna anului 1940), I. Baci este atras – din primii ani – de caracterul de știință exactă și cuprinzătoare pentru viață a fiziologiei, precum și de rolul ei fundamental al medicinei. Între 1940-1946 este student medicinist. Devine preparator la Institutul de Fiziologie și Fizică Medicală (1941-1942) și la Institutul de Fiziologie și Fizică Medicală al Facultății de Medicină Cluj-Sibiu (1943-1948). Doctor în medicină și chirurgie „Magna cum laude” al Facultății de Medicină din Cluj, cu teza: „Rolul sistemului nervos central în provocarea reacției fagocitare”, sub conducerea prof. Gr. Benetato (1946).

Ocupă, prin concurs, postul de asistent la Institutul de Fiziologie și Fizică Medicală al Facultății de Medicină din Cluj (1948). Conferențiar la Institutul de Fiziologie și Fizică Medicală al Facultății de Medicină din Cluj (1948-1951). Profesor de „Fiziologie” la Liceul Sanitar Cluj. Colaborator științific al filialei din Cluj a Academiei Române (1950-1954). Conferențiar, titular al disciplinei de „Fiziopatologie” – nou înființată, ca specialitate experimentală preclinic – la Institutul de Medicină și Farmacie Cluj (1951-1961).

Secretar al Consiliului Științific, al Institutului de Medicină și Farmacie Cluj (1953-1963). Obține titlul de „Doctor în științe” (1958). Șef al Catedrei de „Fiziologie” (1959-1972). Profesor titular de

„Fiziologie” la Institutul de Medicină și Farmacie Cluj (1961-1988). Decan al Facultății de Medicină Generală a Institutului de Medicină și Farmacie Cluj (1963-1965). Prorector al Institutului de Medicină și Farmacie Cluj (1965-1976). Șeful secției de „Fiziologie” la Institutul de Cercetări Medicale al Academiei Române, filiala din Cluj (1966-1969). Membru titular al Academiei de Științe Medicale (1969). Rector al Institutului de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca (1976-1984). Medic primar (gr. I) – specialitatea „Explorări funcționale” (1978). Șef al Catedrei de Științe Medicale Fundamentale Funcționale (1984-1988). Transfer la cerere ca Medic Primar (gr. I), la Institutul de Igienă și Sănătate Publică (1988). Pensionat la cerere.

Membru corespondent al Academiei Române (1991), apoi membru titular (1993). Profesor titular, șef la Catedra de Morfologie și Fiziologie a Universității din Oradea (1992). Membru în Colegiul Academic al Ministerului Învățământului. Director al Centrului de Cercetări Fiziologice al Universității din Oradea. Profesor consultant la Universitatea Medico-Farmaceutică din Cluj-Napoca (1992-1995). Doctor „Honoris Causa” al Universității de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș (1998).

Este autor a peste 320 de lucrări, studii și articole de specialitate, publicate în reviste și monografii din țară și străinătate, în domeniile: fiziologia sângelui, fiziologia răspunsului imun, microcirculație, fiziologia muncii și ergonomie. A prezentat în jur de 60 de rapoarte științifice și comunicări importante, la diferite manifestări interne și internaționale. A participat anual, în calitate de autor și colaborator, la sesiunile științifice ale Academiei Române. Lucrările au fost publicate în periodicele Academiei Române. A prezentat rapoarte și comunicări la Sesiunile Academiei de Științe Medicale (1977-1995). A coordonat un important număr de lucrări de doctorat în domeniul fiziologiei normale și patologice.

Funcții în societății științifice :

Membru al Societății Române de Fiziologie (1952). Vicepreședinte și președinte al Secției de Fiziologie a Filialei Cluj, a USSM (1955-1974). Președintele Subfilialei Cluj a Uniunii Societăților de Științe Medicale (1963-1966). Vicepreședinte al Filialei Cluj a USSM (1966-1971). Vicepreședinte al Societății Române de Fiziologie (1968-1990). Președintele Filialei Cluj a USSM (1971-1990). Membru în Consiliul de

Conducere al Uniunii Societăților de Științe Medicale din România (1972-1990). Președintele Comisiei de Științe Medicale a Filialei Cluj-Napoca, a Academiei Române (1985). Președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei de Științe Medicale (1991); Președinte de onoare al Societății Române de Fiziologie. Membru de onoare al Societății Române de Psihoneuro-endocrinologie (1998). Secretar al Filialei Cluj a Societății de Biologie din Paris (1947). Membru al Societății Internaționale de Transfuzii din Paris (1965). Membru fondator al Societății Europene de Fiziopatologie Respiratorie, cu sediul la Praga (1966); Membru al Societății Internaționale de Farmacologie Biochimică – Milano. Membru al Academiei de Științe din New York (1967). Membru al Uniunii Medicale Balcanice (1972-1990). Membru al Diviziunii de Științe Fundamentale a Uniunii Medicale Balcanice (1974). Membru fondator al Grupului Internațional de lucru în domeniul Neuroimunomodulării, de la Paris (1977). Membru al Comitetului Național al Uniunii Medicale Balcanice (1984). Membru fondator (chart member) al Societății Internaționale pentru Studiul Neuroimunomodulării (ISNIM), cu sediul la Ancona, Italia și în Comitetul Științific Internațional al ISNIM (1988). Vicepreședinte al Comitetului Național Român (1992).

Publică articole de specialitate în revistele: „Clujul Medical”, „Studii și cercetări de medicină” (Cluj), „Fiziologia normală și patologică”, „Studii și cercetări de fiziologie”, „Revue Roumaine de Physiologie”, „Archives de l’Union Médicale Balkanique”, „International Journal of Neuroscience”, „Roumanian Journal of Physiology”, și altele.

Premii și distincții:

Premiul I al Ministerului Învățământului – pentru „Cercetări de Fiziologia Muncii” (1962)

Premiul „Victor Babeș” al Academiei Române – pentru seria de „Cercetări asupra reglării eritropoezei” (1962)

Medalia „Meritul Științific” (1966)

„Medalia de aur” – decernată cu prilejul Simpozionului Internațional „Factorii eritropoezei”, Pavia, Italia (1968)

Ordinul „Meritul Sanitar”, Clasa a II-a (1972)

Profesor emerit (1974)

Premiul „Victor Babeș” al Academiei Române – pentru monografia

„Homeostazia oxigenului”, Cluj-Napoca (1980)

Placheta „Carus” a Academiei de Medicină „Carl Gustav Carus” din Dresda, pentru promovarea relațiilor de colaborare dintre Academia de Medicină din Dresda și Institutul de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca (1981)

Medalia „Iuliu Hațieganu” a Universității de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca (1992)

„Cetățean de Onoare al Municipiului Cluj-Napoca” (1994)

„Cetățean de Onoare al Comunei Orăștioara de Sus” (1998)

„Cetățean de Onoare al Municipiului Orăștie” (2004)

Trece în eternitate la Cluj pe data de 19 septembrie 2004.

„Prin plecarea dintre noi a acad. Ion Baci, comunitatea academică pierde pe unul dintre cei mai distinși reprezentanți ai școlii românești de medicină, un profesor de excepție, un om de o rară noblețe spirituală.” se scrie în articolul „In memoriam” al Academiei Române

Lucrări publicate:

„Fiziologia sângelui și a hematopoezei” – Editura Institutului de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca, 1957;

„Fiziologie. Manual pentru studenți și medici” – Editura Didactică și Pedagogică, București, Ediția I (1970, 625 pag.), Ediția a II-a revizuită;

„Fiziologia în viața omului contemporan” – Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971;

„Cum funcționează creierul” – Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1974;

Lucrări în colaborare:

„Bazele fiziologice ale ergonomiei” – Editura „Dacia”, Cluj-Napoca; Vol. I: 1984, Vol. II: 1986. – în colaborare cu P. Derevencos;

„Fiziopatologie generală” – În „Elemente de fiziologie”; sub redacția prof. Gr. Benetato, Editura Medicală, București, 1961;

„Istoria fiziologiei” – În „Istoria medicinei universale”; sub redacția lui V. Bologna – Editura Medicală, București, 1970;

Și altele.

Referințe:

Anuarele Institutului de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca. – Cluj: Editura IMF, 1967, 1969, 1979, 1980, 1987;

„Personalități ale științei” (Mic dicționar) – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977;

Dicționarul specialiștilor un „Who's Who” în știința și tehnica românească. – Vol. 1. București: Editura Tehnică, 1996;

Enciclopedia medicală românească. Secolul XX. Sub redacția prof. dr. Nicolae Ursea. – București, 2001;

Ivanici, I; Marcu, P. Personalitățile României contemporane. Nemuritorii. Academicieni români, București: Rompres, 1995;

Rusu, Dorina. Membrii Academiei Române. 1866 – 1999. Dicționar. București: Editura Academiei Române, 1999;

Elena Solunca în dialog cu acad. Ion Baciuc: „Miraculosul mecanism al imunității și importanța neuroimuno-modulării și viitorul posibil al medicinei”. În: Contemporanul. Ideea europeană. -7, nr. 36, 4 sept. 1997.

Maria Razba, „Personalități hunedorene: Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX)” (Dicționar), Biblioteca Județeană „Ovid Densusșianu” Hunedoara, Deva, 2000.

Mircea Ovidiu Horga

Medic, doctorul în medicină umană cu specializarea cardiologie, scriitor, compozitor.

S-a născut în data de 24 martie 1925 în orașul Halmeu jud. Satu Mare. După mamă face parte din familia Maioreștilor, nume cu rezonanță în istoria Transilvaniei, tatăl său, avocatul Vasile Horga, cunoscut om politic liberal din Mureș. Se stabilesc în 1930 la Târgu-Mureș. Oraș în care face primii ani de școală. Cea mai mare parte a copilăriei și-a petrecut-o în zona Reghinului, dar și a Ocniței, sat de unde era originară familia, atât cea a tatălui, cât și a mamei. În 1940 a fost obligat că împreună cu familia, să se refugieze din zona cedată Ungariei. Au ales Orăștia. Poate părea paradoxal, dar - spune Mircea Horga - cei mai frumoși ani ai tinereții sale, au fost anii petrecuți în acel mic oraș, în vreme de război.

Elev la Liceul din Orăștie Mircea Horga a avut profesori foarte buni, dar și colegi care aveau să devină nume importante în cultură, teologia și știința medicală românească. „O atmosferă de studiu

excelentă, spunea Mircea Horga, adevărul este că în liceu am avut un corp profesoral de excepție. Era o încântare să-i asculți la ore. Unii dintre ei erau chiar profesori universitari, refugiați de la Cluj. Am avut și colegi foarte buni, cu cei mai mulți dintre ei am legat prietenii foarte strânse: Dominic Stanca, Horia Popescu, Stelian Ivașcu, Pompiliu Scrimă... Dominic Stanca, a ajuns scriitor. Era vărul lui Radu Stanca, regretatul regizor care era originar din Sibiu. Dominic s-a căsătorit mai târziu cu marea regizoare Sorana Coroamă-Stanca (n. Sorana-Iosefina-Caterina Plăcișteanu). S-a prăpădit și el, nu cu mult timp în urmă. Horea Popescu, a ajuns și el un mare regizor. Stelian Ivașcu, a fost mulți ani medicul șef al Capitalei, el fiind și cel care a realizat primul transplant de plămâni din România.”

La Orăștie, Mircea Horga a fost coleg de clasa cu Pompiliu (Andrei) Scrima, decedat în anul 2000, cel care avea să devină mai târziu, după stabilirea în Franța, una dintre remarcabilele figuri ale teologiei ortodoxe, un promotor neobosit al ecumenismului. „*Dar cel mai eminent coleg pe care l-am avut acolo la Orăștie, și-a continuat relatarea Mircea Horga, a fost Pompiliu Scrima. Nu scria nimic la ore și nu l-am văzut vreodată învâțând. El era captivat de ce povesteau profesorii noștri și îi ascultă foarte atent. Avea o memorie fenomenală și o capacitate de a sesiza esența lucrurilor, de-a dreptul ieșită din comun. Cred, fără să exagerez, că era atins de aripa geniului. La vremea aceea era un ateu convins. Mai târziu, la începutul anilor '50 a ales calea monahala. Întrebat de un coleg de-al nostru care l-a întâlnit la Biblioteca Patriarhiei din București, cum de el, ateul convins din liceu, a ales calea monahala, Scrimă i-a răspuns simplu, dar șocant : sunt consecvent în inconsecvența mea. Când marele om politic și filozof indian Nehru a vizitat România, nu știu în ce împrejurare anume, Scrimă a ajuns să-l impresioneze pe acesta cu sanscrită pe care o cunoștea. A primit din partea statului indian o bursă de studii în India, de unde nu s-a mai întors. Foarte târziu s-a stabilit în Franța și a devenit una din marile figuri ale ortodoxiei europene, fiind foarte cunoscut prin scrierile sale teologice pe care le semna Andrei Scrima”.*

După război, în 1945, Mircea Horga a ales să facă Facultatea de medicină la Cluj. Clujul universitar i s-a părut atractiv, dar vremurile erau în schimbare, comuniștii începeau să se insinueze treptat în toate instituțiile. „*Am început studiile în 1945, ne-a spus Mircea Horga, nu-i voi uita niciodată pe profesorii mei, dar mai ales pe profesorul Iuliu Hațieganu. L-am avut la disciplină boli interne, iar la cardiologie pe*

profesorul Bădărău. Profesorul Hațieganu a fost un creator de școală de medicină internă, dar el a mai fost preocupat și de studierea tuberculozei. La Cluj reușise să închege un colectiv foarte valoros. A fost cu adevărat o mare personalitate, dar și un mare caracter. În primii ani de studiu a fost destul de relaxant, în sensul că pe lângă studiul serios de la medicină, mai aveam timp și să mă exersez că violonist, să scriu chiar câteva compoziții și să particip la concursuri cu un dublu cvartet vocal cu care am câștigat un premiu I pe țară în '48".

Despre calvarul prin care i-a fost dat să treacă, Mircea Horga relatează aproape detașat. Au trecut 60 de ani. Într-un fel s-a împăcat cu trecutul, pentru că oricum nu mai poate schimba nimic. „În '48 a început calvarul. Tata a fost arestat de comuniști, iar eu și fratele meu, care era la Drept, am fost dați afară din facultate, a continuat Mircea Horga. Am fost reprimiți în 1949, dar cu mari intervenții. Am terminat facultatea în 1952, însă în ultimii trei ani de facultate am trăit cu teamă că voi fi iarăși dat afară. Tata a fost din nou arestat, de data aceasta judecat și condamnat. A fost o perioadă foarte neagră în viața noastră... mulți din generația mea au trăit-o. Putini dintre cei de azi o înțeleg în dimensiunea ei reală, tragică și traumatizantă. Să știți însă că din generația noastră atât de încercată, 45 au ajuns profesori universitari, dar cei mai mulți dintre ei nu mai sunt de mult timp în țară. Privind în urmă nu pot decât să spun: Nu-i dă Doamne omului atât cât poate duce...”

A obținut titlul de Doctor în Științe Medicale al Facultății de Medicină Generală Târgu-Mureș.

Ca medic – timp de peste 50 de ani –. Doctorul cardiolog Mircea Horga este un om modest și foarte sensibil. Nu a făcut și nu face politică. Spune că prea mulți din familia sa au fost sacrificați în numele ei: tatăl, mătuși, verișori, unchi și chiar el însuși... Are însă opinii puternice și bine fundamentate. Sunt clădite pe o experiență de viață bogată, dar din multe puncte de vedere nefastă pentru el și pentru mulți din generația sa. Dincolo de opiniile personale, cele mai interesante prin ineditul lor mi s-au părut a fi însă evocările sale vis-à-vis de personalitățile pe care le-a cunoscut. Din cariera sa profesională menționăm perioada de cinci ani în calitate de director adjunct al Spitalului Clinic Târgu-Mureș, 12 ani a fost Inspector Șef al Direcției Sanitare a Județului Mureș. 14 ani și în prezent director al Policlinicii cu Plată Târgu-Mureș. Întreaga Sa activitate a fost dedicată sănătății

comunității din municipiul Târgu-Mureș și întreg județul Mureș.

Face parte din colectivul de întemeietori ai Chirurgiei Cardiovasculare din Târgu-Mureș. Deceniul șapte la Târgu-Mureș a fost unul cu adevărat excepțional.

Mircea Horga, a relatat: *„Aici, la Mureș, se formase o echipă cu totul deosebită. La Medicală ÎI era un colectiv excepțional coordonat de eminentul Pop D. Popa, specialist în medicină cardiovasculară, fostul meu coleg de facultate de la Cluj. După ce a plecat la București, a continuat să vină periodic la Târgu-Mureș. Era legat sufletește, dar și profesional de acest oraș. Vreau să vă mai spun că aici a fost și singura filiala din țară a Asistaților Cardiovasculari din România unde am lucrat și eu timp de 30 de ani. Era o plăcere să lucrezi în acest oraș, pentru că era o atmosferă de certa emulație științifică. Se făceau analize, se interpretau rezultate, se făceau cercetări... Atunci am început să public primele lucrări științifice care în timp au ajuns la peste 60. În '74 mi-am susținut doctoratul în medicină. Vreau să vă mai spun că la Târgu Mureș, era atunci o adevărată școală de pionierat în medicină cardiovasculară. Mulți dintre cei de azi, să știți, s-au format în acea atmosferă extraordinară. Tot atunci, am fost – nu mai rețin exact anul – onorați de vizită doctorului Christian Barnard, reputatul specialist în chirurgie cardiovasculară, cel care a făcut primul transplant de inimă din lume”.*

Are peste 60 de lucrări științifice (în domeniul Medicinii Interne și Cardiologiei), susținute în diferite Congrese și Simpozioane în țară și străinătate.

Cunoscându-l pe Mircea Horga și văzându-i paleta largă de preocupări, am ajuns la convingerea că indiferent de domeniul pe care și l-ar fi ales ar fi excelat cu siguranță în oricare dintre ele. Disciplina de viață autoimpusa, echilibrul interior, dar și predispoziția sa pentru studiu și cunoaștere i-au asigurat succesul în tot ceea ce a făcut. Și a făcut bine, temeinic și cu perspectiva. Inclusiv în poezie și proza. Latura sensibilă a personalității sale i-a permis să exceleze și în domeniul literar, domnia sa fiind și autor al mai multor volume de poezie și proză, precum: „Ceasul cercurilor rotunjite”, „Vârsta frunzelor și a mea” (poezii, 1999), „Licăr de lumină în întuneric” (poezii, 2000), „Întâmplări hazlii cu popa Beriu” (proză scurtă, 2001), „Confesiunile unui destin în roșu” (roman, 2002) și „Ani în succesiune falsă” (poezie, 2003). Din când în când, mai cânta la vioară.

A trecut în eternitate la Târgu-Mureș.

Referințe:

Datele biografice din Hotărârea nr.70 din 11 iunie 1998 privind conferirea titlului de „Cetățean de onoare” al Municipiului Târgu-Mureș și a distincției „Pro-urbe” pentru unele personalități cu merite deosebite în diverse domenii de activitate, în interesul comunității;

Un om, un destin, interviu realizat de <https://stiri.infomures.ro/>.

Mădălina Neacșu (Kadar)

Jurnalist, scriitor de conținut, Senior Specialist - PR & Corporate Communications.

S-a născut în 26 martie 1981, în Orăștie studiile medii și liceale le absolvă în orașul natal luându-și examenul de maturitate (bacalaureatul) la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie promoția 1999. Urmează studiile superioare la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, 2003 și cele masterale în 2004.

Mereu am visat să scriu, într-o bună zi, o carte despre copilăria mea; ar fi o parte „Exuvii” (Simona Popescu), o parte Creangă și o parte „La Medeleni”, cu aspecte din „Iarna pe uliță”. În mare parte, copilăria mea a fost urbană, în fața blocului (sau în spatele lui) – blocul ăla mare de pe Unirii, unde la parter era un mare magazin de mobilă, pe vremuri. Copilăria și adolescența înseamnă pentru mine (și) străzile Orăștiei, așa că devenirea mea și transformarea în tot ceea ce sunt astăzi se datorează urbei pe care am descoperit-o mai degrabă după ce am părăsit-o. Copiii care acum trăiesc acolo nu pot concepe cât de mult înseamnă, de exemplu, Palia de la Orăștie, istoria locului, oamenii care au trecut pe acolo, cetățile dacice. Nu înțeleg, cu adevărat, că acolo este „izvorul” lor și al unui popor. Dar vor înțelege, în timp. De unde să știe ei acum că în Orăștie există chiar și o stradă care urcă la cer?

Sunt copil al anilor '80, trimisă la școală de la 6 ani, cu cheia de gât, în 1987. Domnul învățător Ioan Blaga, la școala pe care o știm drept

„Sam”, mi-a fost primul îndrumător. Apoi domnul profesor de română Ioan Toma, de la „Generală 1”, dirigintele. Nu în ultimul rând, domnul Gabriel Petric, profesorul de limba română de la Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” a contribuit decisiv la drumul meu.

Datele nu mi se par importante în devenirea unui om, dar locurile și oamenii, da. De aceea pomenesc doar asta, nume de oameni care mi s-au întipărit în suflet și în ființă, care au clădit ceea ce sunt azi. Aceștia au fost, pentru mine, alături de părinții mei, oamenii care m-au făcut om.

Am știut că vreau să scriu dintotdeauna. Am știut că vreau să fiu jurnalist de la 14 ani. Domnul Petric m-a provocat să scriu primele texte, iar domnișoara dirigintă, Angela Dumitru, m-a vrut scriitoare cu acte în regulă. Dumneai a fost acel om care a crezut atât de mult în mine și m-a împins atât de mult, încât azi pot să spun că am publicat o carte, la 17 ani. Așadar, tot dumneai este ”responsabilă” pentru această onoare pe care o primesc azi, să scriu aceste rânduri despre mine, spre citirea altor oraștieni. Vă spun de pe acum că alte cărți nu am mai publicat, doar articole, în diverse ziare și reviste.

Mi-am petrecut anii de liceu scriind, cu toate că diriginta mea era profesoară de matematică, iar eu eram elevă la clasa de informatică. De aceea vă spun că cei mai importanți sunt oamenii pe care îi ai în jur, oamenii care te cresc din toate punctele de vedere și în toate aspectele. Nu există nimic mai important pentru un copil decât să fie înconjurat de oameni care cred în el și îl ajută să zboare, în loc să îi taie aripile. Făceam, deci, probleme la matematică și la fizică, apoi scriam eseuri, pe teme propuse de profesorul de română. Noaptea, scriam poezii. Astfel s-a născut „Alter Ego”, acea cărticică de eseuri și poezii, apărută în 1998.

Am părăsit Oraștia în 1999, la final de liceu, plecând direct la București. Dacă voiai să faci jurnalism, doar acolo te puteai duce. La fel aș face și azi, deși jurnalismul nu mai este astăzi ceea ce am învățat eu că ar trebui să fie. Dar e în regulă, ne adaptăm și încercăm să menținem o calitate a textelor și în era digitală (deși e tot mai greu). În ultimele clase de liceu aveam o mulțime de întrebări, ca orice alt adolescent; am încercat să răspund la ele studiind și Filosofie, pe lângă Jurnalism. Diplomele obținute nu înseamnă că am răspuns la

respectivăle întrebări, ci că am și mai multe. Totuși, am avut noroc să am ca profesori, la București, jurnaliști cu vechime și experiență, de la care am avut ce învăța.

Părinții mei au absolvit la Cluj, mama la Facultatea de Litere, pe care sigur i-ar fi plăcut să o urmez. Presupun că mereu și-au dorit să ajung și eu la UBB, dar nu mi-au spus-o niciodată. Au acceptat drumurile istovitoare și distanța, au acceptat că eu eram convinsă că nu pot fi jurnalist decât la București. Apoi, am hotărât să fac un master la Cluj, la Litere, cu vestiții profesori Gruică și Neamțu – îi fuseseră profesori și mamei mele. Desigur, aveam să rămân pentru un an în Cluj, apoi să mă întorc la București, la redacțiile pline de forfotă din care gustasem puțin, făcând practică în anii de facultate.

Au trecut 16 ani și sunt tot în Cluj.

Am ajuns din greșeală în 2004 la Pro TV Cluj, am decis că televiziunea nu este pentru mine, eu voiam să scriu, în continuare. Dar în redacția vecină se scria – și așa am trecut la Clujeanul și Ziarul Clujeanului, publicații ale Media Pro, aparținând de Publimedia Transilvania. Am descoperit că poți fi jurnalist și în alt ritm. Că redacții pline de forfotă sunt și aici. Am învățat ce înseamnă cu adevărat jurnalismul. Am ajuns la editare, apoi am trăit și trecerea în era digitală. Publicațiile tipărite au dispărut, după o vreme. Dar eram deja editor cu experiență pe digital, deci trecerea mea a fost ușoară.

Astăzi editez știri de radio și lucrez la diverse proiecte, pe post de „content writer”. Așa se zice acum. „Scriitor de conținut”, în traducere. Pentru că, între timp, lumea s-a convins că formele fără fond nu sunt bune. Degeaba aveam forma (platforma digitală, în speță), dacă nu avem fondul – respectiv conținutul. Eu sunt acel scriitor care pune cuvintele unde trebuie, când trebuie, la locurile lor. Scriu despre și mă ocup de diverse teme – radio, marketing digital, software, case inteligente. Pot să scriu despre orice, dacă mă pasionează subiectul și îl cercetez suficient de mult, înainte. Asta e meteahna căpătată în redacții adevărate – documentare temeinică, înainte de tratarea subiectului. Iată, pot să scriu și despre mine, dacă cineva din Orăștia copilăriei mele îmi cere să o fac. Am făcut și documentarea...

Port mereu o parte din Orăștie cu mine. Soțul meu mi-a fost coleg

în gimnaziu și în liceu, astfel că mi-a fost partener total în această devenire, în drumul până aici. Iar fetițele mele mi-au fost cei mai pretențioși „clienți” în ultimii 10 ani, căci textele pe care îmi cer ele să le scriu mi-au depășit expertiza, la început. Însă pentru ele am scris, până la urmă, și povești. Dacă te-ai născut să fii scriitor, asta faci. Scrii.

Iar eu cred că asta mi-e menirea. Mi-a scris jurnalistul Cornel Nistorescu în prefața cărții mele, în 1998: „Tu vei lega cuvintele!”. N-am uitat asta niciodată.

În prezent locuiește la Cluj-Napoca și este Senior Specialist - PR & Corporate Communications la Transilvania IT Cluster.

Referință:

Nota biografică a personalității prezentate.

Petru Romoșan

Poet, publicist, editor.

S-a născut la 30 martie 1957, în Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara. „M-am născut în Comitatul Hunedoarei, la Orăștioara de Sus, numele actual al comunei unde se poate încă vedea Sarmisegetuza Regia, capitala regală a înaintașilor noștri, înconjurată de salba de cetăți care o veghează și o apără. Foarte mulți bărbați din Valea Grădiștei se pot recunoaște în figura severă a împăratului Traian, marele administrator, așa cum o știm de pe monede și din statuile rămase. Se știe că în vechime împărații și regii, romani sau barbari, își răspândeau urmașii peste tot pe unde câștigau vreun razboi...”, spune Petru Romoșan.

Urmează școala elementară în satul natal, apoi Liceul „George Coșbuc” din Cluj, absolvit în 1976.

„La Cluj, am luat examenul la liceul de engleză Ady-Șincai, asta a fost dorința DRP-ului – eu aș fi vrut să fac greacă-latină. Am început cursurile clasei a IX-a la Cluj. Și am devenit, pentru câțiva ani, copilul de trupă al Tribunei. Aș dori să mai amintesc aici rolul fabulos pe care l-a jucat în Orăștioara de Sus Aron Demian, unul dintre marii dascăli

ai Ardealului, director al Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie vreo 25 de ani, ajuns inspector general în Ministerul Învățământului în timpul guvernului Octavian Goga, în 1938. Aron Demian a ispășit mai mulți ani la Orăștioara de Sus în domiciliu obligatoriu. Nefericirea lui s-a transformat în șansa copiilor comunei. Școala generală din Orăștioara de Sus a devenit, grație marelui dascăl, una din cele mai bune școli din țară. Zeci, apoi sute de elevi au urmat cu brio studii superioare, iar calitatea școlii s-a păstrat pentru câteva generații.”

Debutează la 1 iunie 1972, în revista „Tribuna” din Cluj-Napoca. „În 1972, eram în clasa a VIII-a, am fugit de acasă la Cluj. Un coleg de bancă, Teodor, mai mare cu doi ani, care știa să deseneze extraordinar cowboys, m-a ajutat să urc din mers pe mocănița Grădiștea Muncelului-Orăștie. De la Orăștie am luat trenul până la Cluj, unde mă duceam să-l caut pe D.R. Popescu. Citisem un interviu cu el, luat, cred, de Adrian Păunescu în Tribuna, și mi s-a părut mie că, dintre toți cei care dăduseră interviuri acolo, era cel mai cumsecade. Citeam aproape toată presa din țară la Orăștioara de Sus pentru că poșta se găsea acasă, mama era poștărița satului, iar eu lucram alături de ea de ani buni : distribuam ziare, scrisori, țineam contabilitatea. Pentru că eram cel mai tare la matematică ! De altfel, dacă regret și azi ceva, e că nu am continuat cu matematica. L-am găsit pe D.R. Popescu, pe care l-am și convins că nu e cazul să mă mai întorc acasă. Împreună cu regretatul Petre Bucșa, director al Teatrului Național, a încercat să mă mute la școală la Cluj. Nu a reușit, era imposibil, căci aș fi pierdut anul școlar. D.R. Popescu sunase, de altfel, imediat la părinții mei și-i liniștise... parțial. M-am întors acasă cu coada între picioare și directorul școlii, excepționalul profesor de istorie Viorel Manolescu, care mi-era văr primar și ne învățase totul despre dacii meleagurilor noastre, m-a scos în careu și mi-a scăzut nota la purtare pentru „marea evadare”. Dar, după ce mi-au fost publicate mai multe poezii în Tribuna, nota la purtare mi-a fost reparată și am putut încă o dată să iau premiul I. Pe atunci, nu luai premiul I dacă n-aveai 10 la purtare...”

În 1976, i se acordă premiul pentru poezie al revistei „Tribuna”. Debut editorial, în anul 1977, cu volumul de poezii Ochii lui Homer pentru care a primit Premiul Uniunii Scriitorilor din România.

„Am ajuns la București pe sfârșitul anului 1977, mi-a apărut la Editura Dacia volumul de versuri Ochii lui Homer. Redactor de carte

a fost Mircea Oprîță, șef de secție Poezie era Vasile Igna, iar directorul editurii era Alexandru Căprariu. Eu am plecat să-mi satisfac stagiul militar, cu un an și patru luni, după expresia încetățenită în epocă, lângă București, la Măgurele, unde se găsea IFA – Institutul de Fizică Atomică. Unitatea mea era de geniu-construcții, „diribau” în argoul soldățesc de atunci. Prima parte a stagiului militar a fost un infern. Am lucrat, împreună cu subunitatea mea, la Fabrica de Cărămizi Jilava, la un loc cu pușcăriașii, între altele. Am făcut școala de gradați în condiții destul de speciale, pentru că unitatea de geniu-construcții era, de fapt, un batalion disciplinar, nu numai soldații erau la pedeapsă, ci și ofițerii, până la colonel, șeful unității. Cred că era o pușcărie mascată. În paralel, fără nici o contribuție din partea mea, pentru că eram complet izolat, Ochii lui Homer făcea o carieră formidabilă, cu zeci de cronici literare și, în final, cu premiul de debut al Uniunii Scriitorilor. Ochii lui Homer și regretatul poet Florin Mugur, împreună cu scriitorul militar Oliver Lustig, m-au extras din batalionul de pedeapsă și m-au mutat, cu acordul ministrului Apărării de atunci, un om cumsecade, generalul Ion Coman, la Viața Militară, revista Armatei. Acolo chiar m-am implicat ca redactor și am reușit, împreună cu redactorul-șef, regretatul colonel Dumitru Rădulescu, să modificăm în bine fața revistei.

După armată au venit doi ani de boemă în București, cu un nou volum de poezie, Comedia literaturii, în 1980, la Albatros (director Mircea Sântimbreanu), și cu o tentativă de emigrare dusă practic până la obținerea pașaportului. Am cunoscut-o atunci pe viitoarea mea soție, scriitoarea Adina Kenereș, și am renunțat pentru o vreme să mai plec din țară. Redobândirea cetățeniei române, pierdută în efortul de a emigra, a fost un alt calvar.”³

Petru Romoșan a avut o primă tentativă ratată de trecere a acelei frontiere în 23-26 august 1988, când a fost arestat de poliția militară. Romoșan a trecut în Ungaria în noaptea de 30 septembrie 1988, când se împlinea exact un an de la plecarea soției sale spre Occident (Franța).

---

³Tetele între ghilimele sunt preluate din Interviu realizat de Alexandru Petria, „Am devenit, pentru câțiva ani, copilul de trupă al Tribunei-De vorbă cu poetul Petru Romoșan”, Revista Tribuna, Serie Noua, Anul XIII, 1 – 15 Ianuarie 2014.

În Ungaria a acordat numeroase interviuri, în presa scrisă, la radio și televiziune, despre situația dramatică din România lui Ceaușescu: demolarea bisericilor, morții de pe granița româno-maghiară, drepturile omului etc. S-a stabilit în același an la Paris.

De-a lungul a șaptesprezece ani, între 1981 și 1998, a lucrat în comerțul de artă ca expert și negustor. A condus o galerie de artă la București (1981-1987, concediat ca urmare a rămânerii soției sale în străinătate) și propria sa galerie la Paris (1991-1997).

În 1998 a fondat la București, împreună cu soția sa, scriitoarea Adina Kenereș, Editura Compania, care s-a impus în ultimii ani ca una dintre cele mai prestigioase din peisajul editorial românesc. A realizat cinci antologii de poezie românească (Cele mai frumoase poeme ale limbii române, Cele mai frumoase poeme de dragoste ale românilor - cu o ediție a doua, intitulată Compania amorului Compania copiilor, Cele, mai frumoase poeme ale românilor despre ei înșiși și țara lor, Compania poezilor tineri în 100 de titluri - împreună cu Dan Coman), a editat poeme și proză de N. T. Orășanu în volumul Satire, dicționar politic și alte marafeturi de București (împreună cu Adina Kenereș) și a colaborat cu texte de introducere și promovare la numeroase titluri ale editurii. A publicat articole de analiză politică în Evenimentul zilei (seria Cornel Nistorescu), Foaia transilvană (Cluj), Ziua de Cluj, cotidianul.ro, corectnews.ro, Vorba și Foaia Interesantă de la Orăștie, „Banatul azi”, „Flux Moldova”, etc.

Acuzat pe nedrept de colaborare cu fosta Securitate și trimis în judecată în contencios administrativ, a câștigat procesele la Curtea de Apel București și la înalta Curte de Casație și Justiție, care au dat un verdict definitiv de necolaborare în 2011.

Colaborări:

„Tribuna”, „Ziua de Cluj”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Viața Românească”, „Foaia transilvană”, „România literară”, „Napoca Universitară”, „Vorba”, „Foaie Interesantă” etc.

Lucrări publicate:

Ochii lui Homer. Versuri, Cluj-Napoca, Ed. Dacia;

Comedia literaturii, București, Ed. Albatros, 1980;

Rosa canina, București, Ed. Cartea Românească, 1983.

Lucrări apărute în antologii:

O mie și una de poezii românești. Antologie, prefață și bibliografie

de Laurențiu Ulici, Ed. Du Style, 1997, București.

Antologii îngrijite și redactate:

Cele mai frumoase 100 de poezii ale limbii române alese de Petru Romoșan, București, Ed. Compania, 2001; Cele mai frumoase poeme de dragoste ale românilor, București, Ed. Compania, 2003, cu o ediție a doua, intitulată Compania amorului, București, Ed. Compania, 2007; Cele mai frumoase poeme ale românilor despre ei înșiși și țara lor, București, Ed. Compania, 2004; Compania copiilor, București, Ed. Compania, 2006; Compania poezilor tineri în 100 de titluri (în colab. cu Dan Coman), București, Ed. Compania 2011.

Dan Orghici, Petru Romoșan „Almanahul Oamenilor de la noi 2014”, Ed. Vorba, Orăștie, 2014.

„Arta simplității e, la Petru Romoșan, o arta a sacrificiului existențial. Dincolo de toata mascarada și bravada, poetul e, de fapt, un fundamentalist al implicării. Comedia pe care o joaca nu face decât să distragă atenția de la sacrificiul pe care îl trăiește. Pentru ca arlechinada lui nu e decât masca patetismului. În felul de a da cu tifla al poetului e doar răstălmăcit gestul său jertfa. În această epatare în care toate sunt pe dos, trufia e reflexul umilinței, vivacitatea semnul întors al spaimei, clovneria reprezintă soluția coșmarului iar „comedia literaturii” e chiar tragedia ființei.”⁴

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Florin Manolescu: „Enciclopedia exilului literar românesc 1945-1989”, ediția a II-a, Editura Compania, București, 2010;

Mihai Iovănel, Dicționarul general al literaturii române (Academia Română), P-R, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2006;

Interviu realizat de Alexandru Petria, „Am devenit, pentru câțiva ani, copilul de trupă al Tribunei-De vorbă cu poetul Petru Romoșan”, Revista Tribuna, Serie Noua, Anul XIII, 1 – 15 Ianuarie 2014.

---

⁴ Interviu realizat de Alexandru Petria, „Am devenit, pentru câțiva ani, copilul de trupă al Tribunei-De vorbă cu poetul Petru Romoșan”, Revista Tribuna, Serie Noua, Anul XIII, 1 – 15 Ianuarie 2014.

Gheorghe Pavelescu

**Profesor universitar, Doctor Honoris Causa,
etnolog, folclorist.**

S-a născut la 31 martie 1915, în localitatea Purcăreți, comuna Pianu, județul Alba. Urmează școala primară în satul natal, localitate de munte cu o străveche civilizație pastorală, care i-a modelat de timpuriu personalitatea. Învăță la gimnaziul din Sebeș între 1928 și 1931, apoi liceul din Orăștie fiind absolvent al Liceului „Aurel Vlaicu” promoția 1936. Face studii universitare la Cluj și București, devenind licențiat în filosofie, specialitatea sociologie rurală, filosofie și estetica literară, la Universitatea din Cluj încheind ciclul său de învățământ superior în 1940.

Încă din studenție Pavelescu își începe activitatea de publicist la „Gând românesc”, întâi cu recenzii și cronici pe tema artei și civilizației populare românești, iar mai târziu cu studii precum Etnografia românească din Ardeal în ultimii douăzeci de ani. Tot în perioada 1938-1940 e prezent cu o serie de articole vizând unele contribuții românești și străine la cercetarea și valorificarea culturii tradiționale în „Pagini literare” și „Symposion”, precum și în ziarul „Tribuna” din Cluj.

Primește titlul de „doctor în sociologie ” al Universității din București în 1942 îndrumător științific fiindu-i Dimitrie Gusti. Și „doctor în filosofia culturii” al Universității din Cluj-Sibiu, în același an, avându-l ca îndrumător științific Lucian Blaga. Ca în 1945 să-i fie acordat al treilea titlu academic, cel de „doctor în etnografie și folclor” al Universității din Cluj, fiind îndrumat științific de Romulus Vuia. Toate titlurile poartă calificativul „Magna cum laude”.

După 1940 e un asiduu colaborator al revistelor „Transilvania”, „Apulum”, „Sociologie românească” și „Anuarul Arhivei de Folclor”, unde publică și prima contribuție științifică mai importantă - Pasărea suflet (1942). Acest studiu închinat riturilor funerare va inaugura una dintre direcțiile activității sale - cercetarea mentalității arhaice sătești (creдинțe, superstiții, obiceiuri), preocupare constantă vreme de șase

decenii. Mana în folclorul românesc (1944; Premiul „C. Rădulescu-Codin” al Academiei Române) aprofundează cercetările privind mentalitățile arhaice, urmărind cu acribie științifică concepte mai noi aplicate la datele culturii populare românești.

A fost preparator și asistent la Muzeul Etnografic din Cluj (1937-1946), director al Secției de artă populară a Muzeului National „Regele Carol I” din București (1946-1947), director al Muzeului Etnografic din Cluj (1947-1950) și conferențiar de etnografie la Universitatea clujeană (1947-1951).

Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni (1945) se bazează pe o investigație de proporții (în 40 de sate), unde autorul urmărește un singur factor - cel magic. Structurată pe trei niveluri - viziunea magică, vrăjile și descântecele - lucrarea se situează în zona de preocupări din studiul Despre gândirea magică al lui Lucian Blaga, la care, de altfel, nu o dată face referiri. Alt domeniu al culturii tradiționale căruia Pavelescu îi acordă o atenție specială este acela al istoriei etnologiei românești, vizând îndeobște contribuțiile lui G. Barițiu, V. Alecsandri, B. Delavrancea, Romulus Vuia, Ion Mușlea, Mircea Eliade etc., ca și rolul unor asociații culturale (Astra) și instituții (Muzeul Etnografic al Transilvaniei).

Gheorghe Pavelescu a fost între pușinii elevi ai lui Lucian Blaga care au atins secolul XXI. A avut o biografie extrem de strânsă de cea a filozofului născut la Lancrăm. Ca elev, învățase pe de rost versurile din cele cinci volume blagiene apărute până atunci, uimindu-și profesorii. Ca student, a frecventat cursul de Filozofia culturii al lui Lucian Blaga, apoi a devenit doctorandul său. G. Pavelescu este și primul care a salutat într-un articol de ziar numirea lui Lucian Blaga la Universitatea din Cluj. În calitatea sa de elev al lui Blaga, Gheorghe Pavelescu rememorează „discuțiile fără cuvinte” purtate cu marele filozof român, încheiate mereu cu urarea lui Blaga, „Toate cele bune!": „Îi cunoșteam bine felul său de a fi și-i respectam tăcerea. De aceea ne plimbam uneori timp îndelungat fără să ne spunem nici un cuvânt. Colegii mă ironizau adesea pentru discuțiile noastre fără cuvinte. Dar, la sfârșitul unor astfel de tăceri, Blaga termina întotdeauna cu o spovedanie care era ca un fel de concluzie a ceea ce gândise între timp.”, scrie Virgil Lazăr în articolul „Lucian Blaga și Gheorghe

Pavelescu”.

Asemenea discuții, în care Blaga pomenea despre Leo Frobenius, Ludwig Klages, Edgar Daqué, Mahatma Gandhi, Hugo Marti, Rainer Maria Rilke și alții, pe care i-a cunoscut personal sau numai prin intermediul unor conferințe, aruncă noi lumini asupra orizontului său cultural. Având ca subiect de doctorat Mana în folclorul românesc. Contribuții pentru cunoașterea magicului, Gheorghe Pavelescu atrage interesul lui Blaga, dar nu și sprijinul acestuia în redactarea tezei. „Cu Blaga nu m-am mai întâlnit decât la 31 octombrie 1942, ziua susținerii tezei. Toți colaboratorii lui Lucian Blaga mărturisesc faptul că filozoful le-a modificat traseul științific sau literar. Gheorghe Pavelescu stăruie asupra acestui aspect, arătând că Lucian Blaga a fost, în timpul activității sale didactice, „un model unic”.

Se spune cum că la un moment dat unul dintre eminenții studenți-cercetători științifici ai Universității „Regele Ferdinand” din Cluj, i-ar fi prezentat profesorului-filozof și poet Lucian Blaga tema unei viitoare lucrări de-ale sale de doctorat. Până aici, nimic neobișnuit. Numai că acea lucrare urma să poarte un incitant și surprinzător titlu: „Mana în folclorul românesc. Contribuții pentru cunoașterea magicului”. Trecură ani și ani de neodihnoare căutări prin sate și cătune transilvane, până când autorul aceluși inedit studiu etnologic și folcloric avea să fie invitat să își prezinte amintita lucrare documentar-științifică. Eveniment petrecut în data de 31 octombrie 1942. Și nu în Clujul ocupat abuziv și brutal de maghiarii-hortyști, în urma criminalului Dictat de la Viena, din 30 August 1940, ci în Sibiul refugiului intelectualității românești ardelene. Atunci când tinerelul-candidat, Gheorghe Pavelescu, nu a venit singur în fața comisiei universitare, ci însoțit de țăranul-oier Dumitru Dobrotă din Poiana Sibiului. Un bătrânel simpatic, îmbrăcat în mândre haine românești, purtând prins, între șerpar și brâul tricolor, un fluier încrustat cu motivele populare ale viței-de-vie. Un harnic și priceput plugar, considerat în așezarea lui natală drept „înțeleptul satului”. Așa că e lesne de înțeles cam ce avea să se petreacă în acea Aulă Academică Universitară Sibiano-Clujeană! Respectiv: câteva rostiri cu tâlc ale unor fragmente de povești și balade păstorești, urmate de scurte cântări doinite la fluier și de recitaluri de poezii populare de prin

părțile Mărginimii Sibiului, în ale căror versuri mereu se repeta cuvântul mană. „Badea Mitruț al Ciobanului” meșteșugind cu pricepere, dar și în concordanță cu textul lucrării de doctorat, înțelesurile spuselor sale. Întregul ritual însemnând, în viziunea familiilor înaintașilor săi consăteni, un posibil motiv în plus de supărări și tristeți, între care chiar și presupusa apariție a răutăciosului și păgubosului beteșug văratec și tomnatic al legumelor și strugurilor. Adică: mana. Un fel de stricăciune din vremea premergătoare a culesului roadelor pământului. Însă și urâteniile fără margini ale omului pocit la suflet, asemeni comportamentului răutăcios al lupilor și urșilor, atunci când dau năvală în turmele de oi și în cirezile de vite scoase la păscut. Numai că acel moșneag-poiemar și mărginean a mai spus distinșilor învățați universitari, încă multe alte vorbe înțelepte și de duh. Bunăoară, că acea răutăcioasă mană a verilor și toamnelor nu vine nici din senin și nici singură. Ci odată cu repetatele ploii din zilele dogoritoare. Un fel de ploii fugare, adunătoare în aer a unui amestec de răceală și de fierbințeală umedă. Că după astfel de răpăieli, pornite din scuturarea stropilor câtorva pâlcuri de nori rătăcitori, oamenii satelor ardelenene au deprins îndemnul minții și al sufletului de a privi cu speranță în nemărginita zare, nădăjduind că pe bolta cerului se va ivi curcubeul, frumos colorat și puțin acoperit de o pâclă de boare străvezie. După care ar urma să se reînfirepe speranța într-o vară și toamnă lungă și bogată în toate cele bune și folositoare omului, în general, și a țaranului-plugar român, în special. Și nu numai în roadele firești ale pământului străbun, ci și în sfintele cununii ale tinerilor perechi de căsătoriți, fete și feciori, urmate de repetatele botezuri creștinești ale pruncilor! Din: Gheorghe Grigurcu, Blaga în evocări, în „România literară”, anul XLIII, 23 septembrie 2011, p.16.

În perioada 1952-1972 va fi profesor în învățământul secundar, la Sebeșu de Jos, Săliște, Cisnădie și Sibiu. Când se înființează Institutul Pedagogic din Sibiu (1969) este chemat la conducerea Catedrei de limba și literatura română, din 1972 fiind conferențiar la Facultatea de Filologie și Istorie, unde va preda cursuri de literatură universală și comparată, teorie și estetică literară și folclor. Pensionat în 1980, își reia activitatea în 1992, la Facultatea de Litere și Istorie, apoi și la Facultatea de Geografie-Turism din Sibiu. Din 1977 este președinte al Asociației

Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu.

În Studii și cercetări de folclor (1971), sunt abordate domenii nefrecventate până atunci: epica și lirica populară, ca în Balada populară în sudul Transilvaniei, Orizontul artistic al strigăturii, dar și pagini din istoria folcloristicii - începuturile folcloristici în Transilvania, G. Barițiu și patrimoniul artistic popular, Folcloriști saxo-români - sau texte de medicină pastorală din Mărginimea Sibiului. Arta populară, cu toate componentele ei, a constituit celălalt domeniu predilect, căruia Pavelescu i-a închinat studii și articole pertinente încă din tinerețe.

Pictura pe sticlă la români din Transilvania - comunicare prezentată la Congresul Internațional de Antropologie și Arheologie Preistorică (București, 1937) și publicată în „Apulum” - este urmată de Pictura pe sticlă la români („Revista Fundațiilor Regale”, 1945), prima sinteză privind unul dintre cele mai originale meșteșuguri artistice din România. Tradiție și contemporaneitate în arta lemnului din zona Sebeșului („Apulum”, 1990) și Elogiu țăranului zugrav („Revista de etnografie și folclor”, 1991) urmăresc două importante aspecte ale artei populare din Valea Sebeșului, zonă în care etnograful a întreprins cele dintâi cercetări sistematice.

Opera, care cuantifică peste 200 de articole de specialitate și peste 15 volume privind cele mai diverse aspecte ale artei și culturii populare, l-a definit pe maestrul Gheorghe Pavelescu ca pe un profund cercetător al lumii satului românesc, obstacolele întâlnite pe lungul drum al vieții devenindu-i în permanentă motiv de a merge mai departe.

Trece în eternitate la 17 octombrie 2008, la Sibiu.

Recunoștințe:

Ordinului Național Pentru Merit (2000);

Doctor Honoris Causa al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu și al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia;

Cetățean de Onoare al municipiilor Cluj, Sibiu și Sebeș;

Anual se organizează la Alba Iulia Colocviile de Etnografie și Folclor, care îi poartă numele.

Opera:

Mana în folclorul românesc. Contribuții pentru cunoașterea magicului, Sibiu, 1944;

Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni, București, 1945;

Studii și cercetări de folclor, București, 1971;

Balade populare din sudul Transilvaniei, Sibiu, 1971;

Folclor satiric din Mărginimea Sibiului, Sibiu, 1971;

Cântecele dorului, Alba Iulia, 1997;

Lucian Blaga și Sibiul, Sibiu, 1998;

Eminescu și Sibiul, Sibiu, 1998;

Ethnos. Studii de etnografie și folclor, I, Sibiu, 1998;

Magia la români, București, 1998;

Prezente sibiene, Sibiu, 1999;

Lucian Blaga. Evocări și interpretări, Sibiu, 2003.

Referințe:

Gheorghe Grigurcu, Blaga în evocări, în „România literară”, anul XLIII, 23 septembrie 2011;

Virgil Lazăr în articolul „Lucian Blaga și Gheorghe Pavelescu”;

Constantin Oprean, „In memoriam Gheorghe Pavelescu”, articol scris la trecerea în eternitate în numele comunității academice sibiene, Sibiu 18 octombrie 2008;

Ioan Vulcan, „Omul Gheorghe Pavelescu (31 martie 1915, Pianu, Alba – 17 oct. 2008, Sibiu)”, ziarul Agnitatea, Agnita, 18 octombrie 2008.

Cosmin Florin Budeancă

Doctor în istorie, expert al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc; cadru didactic asociat, Facultatea de Istorie, Universitatea din București; redactor-șef Memoria - revista gândirii arestate.

S-a născut la 31 Martie 1975 în localitatea Orăștie.

Urmează studiile primare și medii în localitate fiind absolvent al Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu” Orăștie, secția Filologie-Istorie, promoția anului 1993. Despre Orăștie domnul Cosmin Budeancă spunea: «În Orăștie am trăit aproape o jumătate din viață (primii 18 ani mai mult, în cei 5 ani de facultate mai puțin). Acolo mi-am pus bazele educației, am descoperit plăcerea lecturii, a istoriei, a muzicii rock, mi-am făcut primii prieteni, m-am îndrăgostit. Fiind un sentimental, cel puțin din aceste câteva motive legăturile mele cu Orăștia sunt foarte puternice și indestructibile. Îmi amintesc de un manual de istorie antică, din care a învățat mama, găsit în podul casei bunicii și pe care vara, în vacanțe, îl răsfoiam mereu. Apoi în clasa a V-a am avut-o profesoară de istorie, în ultimul an înainte de pensionare, pe doamna Rodica Popa. Pe care „o cam supăram”, că citeam lecțiile înainte ca ea să ni le predea. Apoi au urmat lecturile despre al Doilea Război Mondial, pentru că înainte de 1989 găseam cărți pe această temă în biblioteca școlii, a orașului, a câtorva vecini și a unchiului meu. În liceu am participat la olimpiada de istorie.

Și ele au legătură și cu zona profesională, pentru că unele dintre cele mai importante proiecte de cercetare derulate au, într-un fel sau altul, legătură cu Orăștia. Așadar, revin cu plăcere (foarte des cu gândul, mai rar fizic) în orașul natal. Altfel, păstrez legătura telefonic și prin alte mijloace cu cei din oraș și împrejurimi, ori cu alții pe care viața i-a dus mai departe, dar care, la fel ca mine, rămân legați de aceste locuri.»

Urmează studiile universitare la „Facultatea de Istorie și Filosofie,

Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, 1993-1997; Studii aprofundate în Istorie Orală, la Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, 1997-1998; Doctor în istorie cu specializarea „Istorie orală, istorie contemporană/ Cercetarea științifică prin utilizarea metodelor specifice istoriei orale și istoriei contemporane, istoriei imaginarului”, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, anul 2008; Studiile post-doctorale la Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, în anul 2013, competențe în „Istorie contemporană / Cercetarea științifică prin utilizarea metodelor specifice istoriei orale și istoriei contemporane”; abilitare în Istorie, Universitatea din București (2019).

«Am știut de la început că vreau să fac istorie contemporană. În facultate am cochetat cu istoria comunismului, dar era prematur, accesul la arhive era foarte dificil, iar profesorii m-au descurajat să continui în această direcție. Șansa mea a fost „Studiile aprofundate de Istorie Orală”, care mi-au oferit posibilitatea ca, prin intermediul mărturiilor orale ale celor care au trecut prin comunism, să fac ceea ce îmi doream, fără a fi condiționat de accesul la arhive. Iar prima temă de cercetare (O înscenare judiciară regizată de Securitatea hunedoreană. Organizația „Garda Albă”) a pornit de la un interviu realizat în 1997 cu Cornel Lupu din Orăștie. Apoi, în 2000, tot în Orăștie am făcut un interviu cu Cristina Folkend, despre deportarea germanilor în Uniunea Sovietică în 1945. Cum în 1999 nu am fost acceptat la doctorat cu o temă de cercetare legată de colectivizarea agriculturii în Regiunea Hunedoara, în 2001 am propus să mă ocup de „imaginea etnicilor germani la români” (județul Hunedoara fiind, bineînțeles, cuprins în arealul de cercetare). Și pentru că am menționat anterior că o parte din proiectele mele de cercetare au legătură cu Orăștia, l-aș menționa și pe cel mai recent, Strategii de supraviețuire și de integrare socio-profesională în familiile foștilor deținuți politici în primele două decenii ale regimului comunist, derulat între 2015-2017 cu finanțare din partea UEFISCDI, și a cărui idee a pornit din același prim interviu realizat cu domnul Cornel Lupu în urmă cu mai bine de 20 de ani», răspunde domnul Cosmin Budeancă dacă-i întrebat „de ce istoria?”.

Alte studii:

Absolvent al cursurilor de specializare ca manager de proiect, organizate de SC EMCER Consult SRL, avizat de Ministerul Muncii Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și de Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice (2017); Absolvent al cursurilor de perfecționare profesională pentru ocupația de muzeograf, organizate de Centrul de Pregătire Profesională în Cultură (Ministrul Culturii), avizat de Ministerul Muncii Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și de Ministerul Educației Naționale (2013); training-uri de pregătire în domeniul istoriei orale și a noilor metode de investigare și scriere a istoriei (Piran, Slovenia, 16-19.10.2008; Skopje, Macedonia, 27-30.03.2008; Belgrad, Serbia și Muntenegru, 5-7.10.2007; Ohrid, Macedonia, 28.09 - 1.10.2006; Veliko Târnovo, Bulgaria, 16-19.03.2006; Ljubljana, Maribor, Slovenia, 13-16.10.2005; Belgrad, Serbia și Muntenegru, 11-14.11.2004; Mostar, Bosnia Herzegovina, 2-3.09.2004); Absolvent al Academiei Interculturale „Transsylvania” ediția a VI-a, 2004, organizată de Liga „Pro Europa” din Târgu Mureș; Cursuri de monitor pentru drepturile omului organizate de Liga „Pro Europa” din Târgu Mureș (2004).

2017, 14-23 Iunie – la School of Slavonic and East European Studies (SSEES) of University College London, United Kingdom; 2016, 7-17 noiembrie - la Department of History, Historical Studies Library, The European History and Slavonic Studies Library și la Contemporary History Library, toate din cadrul Universității din Viena; și la Departamentul de Istorie Modernă și Contemporană al Academiei de Științe din Austria; 2016, 10-17 aprilie - la Forschungsstelle Osteuropa - FSO (The Research Centre for East European Studies), care funcționează pe lângă Universitatea din Bremen; 2012, 1-30 septembrie - la Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas e. V. - IKGS, care funcționează pe lângă Universitatea „Ludwig Maximilian” din München și la Siebenbürgische Bibliothek mit Archiv in Gundelsheim am Neckar, care funcționează pe lângă Universitatea din Heidelberg.

Cosmin Budeancă își începe cariera profesională ca profesor suplinitor la Școala Generală „Gelu Românul”, din localitatea Dăbâca, județul Cluj (1998), urcând treptele profesionale. Astfel este cercetător

științific, realizând interviuri de istorie orală, arhivarea și valorificarea lor științifică prin studii, articole și corpusuri de mărturie la Institutul de Istorie Orală, Cluj-Napoca între anii 2000-2006.

Apoi, din luna mai 2006, Cosmin Budeancă este expert privind identificarea celor care se fac responsabili de crime și abuzuri în perioada comunistă; Șef Serviciu Muzeu - Memorie (1 iunie 2007 - aprilie 2010); Expert în cadrul Departamentului Ideologie - Cultură, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (Aprilie 2010 - noiembrie 2012); Expert în cadrul Departamentului Investigații Speciale, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (noiembrie 2012 - 3 iulie 2014); Expert, Serviciul Analiza regimului comunist / Serviciul Cercetare și Investigații Speciale cu privire la evoluția regimului comunist în România (1 decembrie 2015 până în prezent) la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), unde a fost, de la 4 iulie 2014 până pe 30 noiembrie 2015,

Este coordonator de doctorate, la Școala Doctorală a Facultății de Istorie, a Universității din București din 1 octombrie 2019, iar de la 1 iulie 2019 este și redactor-șef al Memoria - revista gândirii arestate, fondată de scriitorul și fostul deținut politic Banu Rădulescu.

A coordonat mai multe proiecte de cercetare și are o activitate publicistică vastă, fiind autor, co-autor și coordonator a peste 40 de cărți, a publicat peste 100 de studii și articole despre crimele și abuzurile regimului comunist din România, mișcarea de rezistență anticomunistă, evoluția regimului comunist, istoria minorității germane din Transilvania după 1918 și modul în care a fost percepută de comunitatea românească, alte teme de istorie contemporană. Domeniile de interes sunt: istorie recentă, istorie orală, imaginar social, mentalități colective.

Întrebat fiind: „Cum poate fi transmisă această memorie celor tineri?”

Domnul Cosmin Budeancă răspunde: «Din păcate, cei 45 de ani de stat paternalist, în care o mare parte a vieții era controlată, în care statul „dădea” (loc de muncă, apartament, mâncare) și „călăuzea pașii”, i-a făcut pe mulți să își piardă încrederea în forțele proprii și în

capacitatea de a-și asuma destinul. Nu este ușor să educi tână generație, cu atât mai mult cu cât există încă un curent nostalgic puternic, ritmul vieții este foarte alert, problemele curente sunt presante, iar degringolada și lipsa de repere din societate nu conferă deloc un cadru propice. Cred însă cu convingere că soluția pentru ieșirea din acest marasm rămâne educația, implicarea, responsabilitatea, conștientizarea că fiecare din noi putem să schimbăm lucrurile, în familie, la locul de muncă, în societate. Schimbările la nivelul mentalităților nu sunt deloc ușor de realizat, dar prin educație cred că ele reprezintă singura soluție să ne desprindem de ceea ce a fost rău în trecut și să ne construim un viitor mai bun, atât pentru noi cât mai ales pentru cei ce vor veni după. Aș aminti și de câteva proiecte din județul Hunedoara în care tână generație (dar nu numai) poate afla mai multe despre trecutul recent. Unul dintre ele ar fi Expoziția „Pașii României prin socialism și democrație”, care poate fi vizitată în zona Complexului Potcoava din Hunedoara. Aceasta are la bază o colecție impresionantă (nu cunosc la nivelul țării una similară), realizată de un pasionat de istorie, Romică Bârsan. Alte proiecte au fost inițiate și realizate de un alt om deosebit, care confirmă expresia „omul sfințește locul”, artistul și caricaturistul Ion Barbu. Acestea sunt: Muzeul Instalatorului Comunist, în Petroșani; iar în Petrila: Casa Memorială „I.D. Sârbu”, „Mother’s Museum” și Muzeul Salvatorului Minier, cel din urmă deschis publicului în urmă cu doar câteva luni. Toate acestea, dar și altele, pot contribui la educația tinerei generații. Totul este ca tinerii să dorească să știe mai multe, pentru că, spre deosebire de anii comunismului, sunt liberi să afle, să gândească, să vorbească, să acționeze. Poate nu pare ceva ieșit din comun pentru cei născuți după 1989, însă pentru cei care au trăit în comunism și își amintesc cum era viața atunci, înseamnă foarte mult.»

A publicat (selectiv):

Cosmin Budeancă, „Hans Bergel. Privind mereu spre România”, apărut la Editura Fundației Culturale Memoria, alături de Editura Mega, București. 2023

Iustin Pop (1875-1943). O viață în slujba românismului, Cluj-Napoca, Argonaut, 2018,

Imaginea etnicilor germani la românii din Transilvania după 1918.

Studiu de caz: județele Hunedoara, Alba, Sibiu. Cercetare de istorie orală, Târgoviște, Cetatea de scaun, 2016,

Represiunea politică în România comunistă. „Garda Albă” - organizație subversivă inventată de Securitatea hunedoreană, Cluj-Napoca, Argonaut, 2010,

Histories (Un)Spoken. Strategies of Survival and Social-Professional Integration in Political Prisoners' Families in Communist Central and Eastern Europe in the '50s and '60s, Berlin-Münster-Wien-Zürich-London, LIT Verlag, 2017, 394 p. (coeditor)

Vieți în umbra trecutului. Supraviețuirea și integrarea socio-profesională a familiilor foștilor deținuți politici în timpul comunismului. Mărturii și documente, vol. I, Iași, Polirom, 2017, 336 p. (coord.).

După 25 de ani. Evaluări și reevaluări istoriografice privind comunismul, Iași, Polirom, 2017, 416 p. (coord.)

The Countryside and Communism in Eastern Europe: Perceptions, Attitudes, Propaganda, Berlin-Münster-Wien-Zürich-London, LIT Verlag, 2016, 798 p. (co-editor)

Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Banatul montan. Mărturii, vol. I-II, Cluj-Napoca, Argonaut, 2015, 439 p., 616 p. (coautor, alături de Valentin Orga, Maria Aldea, Anca Ifrim ș.a.)

Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism, Iași, Polirom, 2015, 552 p. (coord.)

Stalinizare și destalinizare. Evoluții instituționale și impact social, Iași, Polirom, 2014, 412 p. (coord.)

Destine individuale și colective în comunism, Iași, Polirom, 2013, 384 p. (coord.)

Experiențe carcerale în România comunistă, vol. VI, Iași, Polirom, 2012, 428 p. (coord.)

Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare și consecințe, Cluj-Napoca, Argonaut, 2011, 494 p. (coeditor)

Experiențe carcerale în România comunistă, vol. V, Iași, Polirom, 2011, 472 p. (coord.)

Experiențe carcerale în România comunistă, vol. IV, Iași, Polirom, 2010, 464 p. (coord.)

Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Grupul „Cruce

și Spadă”. Mărturii, ediția a II-a revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Argonaut, 2010, 338 p. (coeditor).

Stat și viață privată în regimurile comuniste, Iași, Polirom, 2009, 456 p. (coord.)

Experiențe carcerale în România comunistă, vol. III, Iași, Polirom, 2009, 444 p. (coord.)

Experiențe carcerale în România comunistă, vol. II, Iași, Polirom, 2008, 406 p. (coord.)

Forme de represiune în regimurile comuniste, Iași, Polirom, 2008, 470 p. (coord.)

Făgăraș. Închisoarea polițiștilor, vol. I-III, Cluj-Napoca, Mega, 2007, (coautor)

Experiențe carcerale în România comunistă, vol. I, Iași, Polirom, 2007, 390 p. (coord.)

History Project 2006. Enjoying Teaching – Oral History in the Classroom, Institute for International Cooperation of the German Adult Education Association (IIZ-DVV), SEE Regional Office, Sofia, 2006, 102 p. (contributor)

Rezistența anticomunistă. Cercetare științifică și valorificare muzeală, I-II, Cluj-Napoca, Argonaut, 2006, 346 p, 298 p. (coeditor)

Rezistența anticomunistă din România. Grupul „Capotă-Dejeu” (1947-1957). Mărturii, Cluj-Napoca, Argonaut, 2006, 252 p. (coeditor)

Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Grupul „Cruce și Spadă”. Mărturii, Cluj-Napoca, Argonaut, 2005, 260 p. (coeditor)

Rezistența armată anticomunistă din România. Grupul „Teodor Șuşman” (1948-1958). Mărturii, Cluj-Napoca, Argonaut, 2004, 240 p. (coeditor)

Valea Mărului - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2003, 296 p. (colaborator)

Băleni - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2003, 214 p. (colaborator)

Gh. Oprișan, 21 de luni pe căile robiei, Cluj-Napoca, Argonaut, 2003, 204 p. (coeditor)

Elie Dăianu, Însemnări din închisoare și exil (1917-1918), II, Cluj-Napoca, Argonaut, 2003, 384 p. (coeditor)

Rezistența armată anticomunistă din Apuseni. Grupurile „Teodor

Șușman”, „Capotă-Dejeu”, „Cruce și Spadă”. Studii de istorie orală, Cluj-Napoca, Argonaut, 2003, 246 p. (coautor)

Brăduleț - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2003, 267 p. (coautor)

Apold - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2003, 260 p. (coautor)

Elie Dăianu, Însemnări din închisoare și exil (1917-1918), I, Cluj-Napoca, Argonaut, 2002, 470 p. (coeditor)

Ațel - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2002, 252 p. (coautor)

„Suferința nu se dă la frați”. Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Munții Apuseni (1948-1958), Cluj-Napoca, Dacia, 2002, 278 p. (coautor)

Vețel - Studiu monografic complex, Cluj-Napoca, Eurodidact, 2001, 284 p. (coautor)

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Articolul „Istoricul Cosmin Budeancă: „Cunoașterea perioadei totalitare comuniste este utilă pentru că ne oferă „cheile” de înțelegere a realităților curente”, realizat de Ovidiu Petrovai, pentru <https://glasul-hd.ro/>;

Articolul „Interviu cu istoricul Cosmin Budeancă: „Multe dintre relatările foștilor deținuți politici sunt foarte românești”, realizat de George Neagoe, pentru revista „Supliment Cultural” , nr. 528.

Ioan Vulcan, „Omul Gheorghe Pavelescu (31 martie 1915, Pianu, Alba – 17 oct. 2008, Sibiu)”, ziarul Agniteanul, Agnita, 18 octombrie 2008.

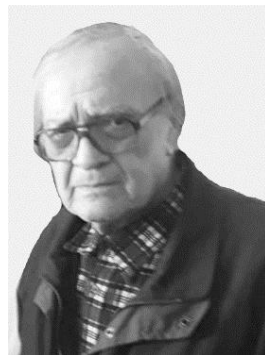

Aprilie

Liviu Lăzărescu	239
Ioan Floca	241
Ion Breazu	243
Emil Honoriu Roșu	246
Cornel Cărpinișan	248
Eugene Jenő Kéméndy	251
Gheorghe Belea	254
Florin Drăghiciu	257
Karl Johann Kirchner	260
Horia Pitaru	262
Elizabeth Roboz-Einstein	264
Gabriel Bota	270
Caius Virgilius Pănoiu	272
Ioan Ursu	274
Traian Frențiu	284
Adolf Gyurmán	287
Gheorghe Marcel Gârjob	289
Pamfil Ripoșanu	291
György Bartók	294
Vasile Domșa	296
Iosif Stroia	298
Stelian Ivașcu	300
Iana Matei	305

Liviu Lăzărescu

Profesor universitar, pictor, scriitor.

S-a născut la 1 aprilie 1934, la Mărtinești, (era Duminica Floriilor) într-o familie de gospodari. Primele clase le face în comuna natală ca apoi să studieze la Liceul și „Decebal” din Deva între 1945-1953. Fiind fiul unui membru al rezistenței anticomuniste de după război a avut de suferit încă din anii de liceu, în ciuda talentului său artistic remarcabil, fiind prigonit de către regimul comunist. Așa că fost nevoit să se angajeze la Combinatul Siderurgic de la Hunedoara, unde a lucrat până în 1956 când a fost admis la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” București în perioada 1956-1963, în clasa artistului plastic Corneliu Baba, din promoția 1963 făceau parte Liviu Lăzărescu, Filora Iosif, Cornel Ioanescu, Constantin Albani, Florin Ciubotaru, Ion Cojocaru, Henri Mavrodin, Ana Drăgușanu, Georghii Petrov, Francisc Bartok. Maestrului Corneliu Baba, care i-a fost nu doar eminent profesor, ci care avea să-l ia sub coordonarea sa ca asistent, devenindu-i mai apoi, discipol și chiar prieten. Își perfecționează studiile în: URSS, Germania, Bulgaria, Italia (bursă), Franța (bursă a statului francez), Israel.

Liviu Lăzărescu a fost cadru didactic al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din 1968, Secția Pictură, ca preparator și apoi asistent la clasa prof. Corneliu Baba din 1963, lector universitar, conferențiar din 1991 și profesor universitar din 1992, încheindu-și cariera cu titlul onorific de profesor „honoris causa”.

A inițiat și susținut cursuri universitare: „Cromatologie”, „Restaurarea picturilor în ulei și a icoanelor bizantine”, „Tehnicile picturii de șevalet”, „Conservarea operelor de artă”.

Din activitatea profesională, menționez că, între 1963 și 1993, a participat la expoziții naționale (anuale, bienale etc.) individuale și de grup. Numeroase lucrări ale sale se află în colecții din țară și străinătate.

A realizat icoane și alte lucrări cu caracter religios, pentru biserici și particulari. Face pictură religioasă, dar nu în sens canonic, ci liber,

în spiritul unei autentice trăiri a credinței, cu duioșii și dureri omenești exprimate simplu, emoționant, cu o anume umilitate, mai ales în naturile moarte cu icoană țărănească.

Un capitol insolit, de o mare sugestivitate, îl constituie remarcabila sa serie de „Maternități”, realizate într-o inedită formulă stilistică, sintetic-geometrizantă.

Numeroasele sale tablouri cu flori trădează un colorist îndrăzneț și rafinat. Aici și în peisaje, mai ales în cele de iarnă și în „vederile venețiene”, e înclinat spre o încărcare metaforică sau simbolică a cromaticii, adăugându-i, adeseori, surprinzătoare valențe dramatice și savori ale picturalității și ale senzualității tușei.

Ca portretist, reinventează genul printr-o nouă modalitate de a reda personajul, definindu-i universul prin mijloace plastice, metaforic. Neobișnuit de numeroasele sale reprezentări picturale ale unor figuri ilustre constituie prima noastră galerie de portrete, prima de această amploare de la noi - parte din ele putând alcătui un original panteon național.

Trece în eternitate la 25 martie 2021, de „Buna vestire” în București fiind înmormântat în țințirumul Greco-Catolic al Mărtineștilor.

Despre Liviu Lăzărescu scria Zoltan Terner (regizor de film, critic literar, scriitor):

«Liviu Lăzărescu realizează o originală sinteză stilistică, în care sunt repuse în drepturi dimensiunile picturii din totdeauna: iconicitatea, simbolismul, metafora, picturalitatea, substanța reflexivă, meditativă și vizionară, cu trimiteri spre transcendență, spiritualitate, omenesc și mistică. Tonalitatea generală fiind un fel de lirism expresionist, definit de pictor drept o „reîntoarcere la emoție, la omenesc și la spiritual”.»

Recunoștințe:

Liviu Lăzărescu a fost membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România și a fost distins cu „Ordinul Meritul Cultural”, „Ordinul Meritul pentru Învățământ”, Liviu Lăzărescu a activat peste 40 de ani la Catedra de Pictură a Institutului de Arte Plastice din București, carieră încununată în anul 2004 cu titlul de „Profesor honoris causa”;

Cetățean de Onoare al Municipiului Deva – 2017:

Cetățean de Onoare al Comunei Marinești – 2018.

Cărți publicate:

„Pictura în ulei” (Editura Sigma Plus, Deva, 1996),

Reeditată cu titlul „Tehnica picturii în ulei”, Editura Polirom, Iași, 2009;

„Dicționar de artă”, redactare colectivă, Editura Meridiane, București, 2 volume: 1995 și 1998;

„Mărtinești, vechiul meu sat transilvan”, Editura Polidava, 2006;

„Maestrul meu, Corneliu Baba”, Editura Brumar, Timișoara, 2006;

„Culoarea în artă”, Editura Polirom, Iași, 2009;

Referințe:

Fișa autobiografică a personalității prezentate;

Liviu Lăzărescu, „Mărtinești, vechiul meu sat transilvan”, Editura Polidava, 2006;

„Liviu Lăzărescu, o aventură picturală” de Zoltan Terner, Deva 2015;

„Expoziție retrospectivă” Palatul Parlamentului României, sala Constantin Brâncuși ianuarie 2017;

Cosmin Nasui, „Istoria artei in imagini”, 6 April 2019, <https://www.modernism.ro/2019/04/06/corneliu-baba-promotia-1963-liviu-lazarescu-filora-iosif-cornel-ioanescu-constantin-albani-florin-ciubotaru-ion-cojocarui-henri-mavrodin-ana-dragusanu-georghii-petrov-francisc-bartok/>;

Dan Orghici, „Expoziției de pictură – In Memoriam – Liviu Lăzărescu”, ziarul Cotidianul, 11 mai 2021.

Ioan Floca

Doctor în Teologie și științe juridice, profesor de teologie, arhidiacon.

S-a născut la data de 3 aprilie 1928 in localitatea Răhău, județul Alba. A studiat la liceul teoretic „Aurel Vlaicu” din Orăștie între 1939-1947, apoi la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, 1947- 1951.

Din anul 1951 se înscrie la cursurile de doctorat pentru Drept bisericesc și Administrație la Institutul Teologic din București și la Facultatea de Științe Juridice și Administrative a Universității din București (cursurile fără frecvență, 1956-1961, diploma 1962), doctoratul în Teologie la București (1969), iar în științe juridice la Cluj (1980).

A ocupat diferite funcții administrative în cadrul Institutului Teologic din Sibiu (1954-1968), consilier economic la Arhiepiscopia Sibiului (1968-1970), asistent la secția practice la Institutul Teologic Universitar Sibiu (1970-1971), apoi profesor titular la catedra de Drept bisericesc și Administrație (din 1971); diacon (1971), arhidiacon stavrofor (1976); participant la câteva Congrese Internaționale de istoria dreptului.

De-a lungul anilor a ocupat diferite funcții administrative: consilier economic la Arhiepiscopia Sibiului (1968-1970), asistent la secția practice din cadrul Institutului Teologic Universitar Sibiu (1970-1971), din 1971 profesor titular la catedra de Drept bisericesc și Administrație.

În anul 1971 a fost hirotonit întru diacon, treapta în care a rămas până la sfârșitul vieții. Diaconul Ioan Floca a participat la Congrese Internaționale de Istoria dreptului. De asemenea a scris foarte multe articole, în domeniul Dreptului Bisericesc, în Revistele de teologie ale Bisericii Ortodoxe Române fiind una dintre vocile cele mai autorizate în acest domeniu.

Publică diferite articole în: „Mitropolia Ardealului”, „Telegraful Român”, „Îndrumătorul Bisericesc”, ș. a.

A trecut le cele veșnice la 2 iunie 2006 în Sibiu.

Lucrări (selectiv):

Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească, 2 vol., București 1990;

Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și comentarii (București), 1991, ed. a II-a, Sibiu, 1993;

Din istoria Dreptului românesc I. Dreptul scris, Sibiu, 1993;

Concordatul, act diplomatic în slujba acțiunii catolice, Sibiu, 1993.

Referințe:

Dicționarul Teologilor Români.

Ioan Breazu

Critic și istoric literar.

S-a născut la 4 aprilie 1901 în satul transilvănean Mihalț, în familia agricultorilor Victor și Floarea Breazu (n. Cernău). A urmat școala primară în satul natal, apoi studiile secundare la Blaj între 1913-1919, finalizate la Orăștie, unde își dă și bacalaureatul în 1920, ulterior Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, în perioada 1920-1924, obținând licența în limba și literatura română, secundar istorie (1924). I-a avut ca profesori în facultate pe Gheorghe Bogdan-Duică, Sextil Pușcariu, Nicolae Drăganu și Ioan Lupaș.

După absolvirea facultății lucrează ca redactor la săptămânalul clujean Societatea de mâine, arhivar suplinitor la Arhivele Statului din Cluj și profesor suplinitor din anul 1924 până în 1926. În anul 1926, la recomandarea profesorului Sextil Pușcariu, obține o bursă de doi ani, 1926-1928, la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses, de lângă Paris, condusă de Nicolae Iorga, unde studiază relațiile româno-franceze. Publică la Paris în 1928 studiul Edgar Quinet et les Roumains, care constituie debutul său editorial. În anul 1931 obține un doctorat magna cum laude, cu teza „Edgar Quinet și românii”, continuându-și în paralel cercetările cu privire la literatura transilvăneană și cercetările de literatură comparată. Studiul „Michelet și românii”, din 1935, este premiat de Academia Română în 1937, în urma raportului lui Nicolae Iorga.

După revenirea în România este angajat la Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, lucrând ca asistent la fonetică experimentală, șef al secției bibliografice și al bibliotecii, apoi administrator (1940-1945). Este cooptat în învățământul universitar, fiind numit în 1943 conferențiar de istoria literaturii la Facultatea de Litere a Universității din Cluj-Sibiu, apoi promovat profesor al Universității din Cluj (1955-1958). Predă cursul de Istoria literaturii române moderne, în care prezintă circulația valorilor universale în spațiul cultural românesc din Transilvania.

Ion Breazu a fost un militant activ pe plan cultural, îndeplinind în paralel și funcțiile de „secretar propagandist”, apoi de „secretar literar” al Astrei (1936-1945), fiind redactor responsabil al revistei Transilvania în perioada 1941-1945. Începând din 1951 a condus Secția de istorie literară și folclor a Filialei Cluj a Academiei Române și a fost redactor responsabil al Buletinului de studii și cercetări de istorie literară și folclor din Cluj. A decedat prematur în 1958, lăsând ca proiecte nerealizate o monografie amplă despre George Bariț și editarea operelor complete ale lui Ioan Slavici.

În decursul timpului este prezent cu numeroase articole, studii, cronici și comentarii literare în revistele „Societatea de mâine”, „Cosânzeana”, „Boabe de grâu”, „Revue de Transylvanie”, „Dacoromania”, „Gând românesc”, „Transilvania”, „Studii literare”, „Steaua, Tribuna” ș.a., depunând un efort constant pentru valorizarea literaturii transilvănene din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Interesul său principal l-a constituit analizarea operei literare a lui Ioan Slavici, George Coșbuc, Liviu Rebreanu sau Ion Agârbiceanu. S-a preocupat de cercetarea modului de răspândire a valorilor universale la românii din Ardeal, elaborând volumele „Timotei Cipariu și Italia”, 1943, „Slavici și Confuciu”. 1948, „Turgheniev la românii din Ardeal”, 1948, „Schiller la românii din Transilvania”, 1955, „Coșbuc și Longfellow”, 1957, „Ecouri ovidiene în literatura română din Transilvania”, 1958. A analizat în volumul „Literatura Transilvaniei”, 1944, schimburile de idei între Transilvania și celelalte provincii românești și pătrunderea valorilor moderne în literatura română din Ardeal.

La 11 mai 1958 trece în eternitate în Cluj-Napoca.

Recunoștințe:

Începând din septembrie 1996 școala gimnazială din satul natal Mihalț îi poartă numele.

Profesorul clujean Mircea Curticeanu i-a cercetat cu minuțiozitate biografia și bibliografia în anii regimului comunist, adunând în două tomuri (Ion Breazu, Studii de literatură română și comparată, vol. I-II, ediție îngrijită, bibliografie și indice de nume de Mircea Curticeanu, Editura Dacia, Cluj, 1970-1973, 575 și 463 pagini) o parte esențială a

operei învățatului transilvănean, precum și un volum de corespondență între Ion Breazu și Lucian Blaga („De amicitia Lucian Blaga – Ion Breazu. Corespondență – Addenda: Ion Breazu – Note de jurnal”

. Carte gândită și alcătuită de Mircea Curticeanu, Imprimeria „Ardealul”, Cluj-Napoca, 1995).

Opera:

Edgar Quinet et les Roumains, Datina Românească, Paris [Vălenii-de-Munte], 1928;

Bibliografia periodicelor (1927-1928) (în colaborare), București, 1931;

Viața literară românească în Ardealul de după Unire, Cluj, 1934;

Michelet și românii. Studiu de literatură comparată, Universitatea „Regele Ferdinand I” Cluj, Biblioteca Dacoromaniei, nr. 9, 1935;

Biobibliografia lui Gheorghe Bogdan Duică – Bio-bibliographie de Georges Bogdan Duică, ediție bilingvă (în colaborare cu I. Crăciun), Cluj, 1936;

Literatura „Tribunei”, I Proza, București, 1936;

La Littérature contemporaine en Roumanie, Cluj, 1936;

Bibliografia publicațiilor (1933, 1934 și 1935) (în colaborare), București, 1938;

Lupta românilor din Transilvania pentru limbă, Sibiu, 1943;

Die neuere rumänische Literatur Siebenbürgens, București, 1943;

Literatura Transilvaniei. Studii, articole, conferințe, București, 1944;

Folklorul revistelor „Familia” și „Șezătoarea”, Sibiu, 1945;

Curs de istoria literaturii române moderne (Eminescu și Caragiale), Cluj, 1950 (litografiat);

Studii de literatură română și comparată, ediție îngrijită de Mircea Curticeanu, vol. I-II, Cluj, 1970-1973;

De amicitia: Lucian Blaga – Ion Breazu. Corespondență, ediție îngrijită de Mircea Curticeanu, Cluj-Napoca, 1995.

Antologii: Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire, Cluj, 1937;

Antologie română, în colaborare cu Sextil Pușcariu, Halle, 1938;

Poezii patriotice, în colaborare cu Ion Chinezu, Cluj, 1938;

Din viața satului transilvănean, Cluj, 1942;

Mama, copilul și căminul familiar în poezia românească, Sibiu, 1943.

Referințe:

Aurel Sasu, Dicționar biografic al literaturii române A-L, vol. I, București – Pitești, Ed. Paralela 45, 2004;

Dicționarul general al literaturii române, coordonator general Eugen Simion, ediția a II-a revizuită, adăugită și adusă la zi, vol. I, A–B, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2016;

Muzeul Limbii Române și muzeiștii, ediție îngrijită și prefață de Eugen Pavel, Cluj-Napoca, Ed. Scriptor – Argonaut, 2019.

Emil Honoriu Roșu

Profesor universitar, inginer, doctor în științe, agronom.

S-a născut la 4 aprilie 1912, în Geoagiu, județul Hunedoara. Tatăl său, Adam, fost casier la Banca Rurală, iar apoi notar în Geoagiu până la pensionare. Mama, Maria, născută Popovici. Din

cei cinci copii, trei au urmat cursurile universitare de renume., iar doi au devenit cadre universitare de renume.

A studiat Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, făcând parte din promoția de bacalaureat 1928. Este absolvent al Facultății de Științe Naturale și a Facultății de Agronomie.

S-a dedicat învățământului Universitar și cercetării științifice în zootehnie. Ca cercetător a abordat nu numai domeniului alimentației animalelor domestice, ci și a contribuit la organizarea și dezvoltarea învățământului agronomic din centrele universitare Arad, Timișoara, București și Iași.

A condus numeroase teme de cercetare științifică, unele cu prioritate națională și internațională, în domenii ca: utilizarea antibioticilor ca biostimulatori în hrana animalelor, studiul valorilor nutritive ale diferitelor furaje cultivate în Moldova, organizarea bazei furajere, rezultatele acestora fiind concretizate în 74 de lucrări

științifice publicate.

A redactat singur sau în colaborare monografii, cursuri universitare. A predat la Agronomia din Timișoara, Zootehnia din Arad, iar la Institutul Agronomic din București a fost Profesor și Director, între anii 1952-1954. În 1954 revine la Iași și predă la Agronomie și Zootehnie, până în 1967, la Institutul și Facultatea ce aparține de Universitatea „Al. I. Cuza”, din Iași.

În 1956 a fost Rector al Institutului Agronomic „ Ion Ionescu de la Brad”, funcție pe care o deține până în 1961. Între anii 1963-1967 a lucrat ca cercetător științific la Filiala din Iași a Academiei Române (secția agricolă), unde a avut temă de cercetare „Zonarea Agricolă a României”.

A conferențiat la Berlin în 1955, la Moscova în 1950, 1957 și 1958, iar la Milano în 1969.

Este considerat unul din cercetătorii școlii moderne de nutriția animalelor din România.

De numele profesorului Emil Honoriu Roșu se leagă lucrările de finisare al sediului actual al Universității Agronomice din București și Centrul Zootehnic din Iași. A îndrumat 33 de Doctoranzi, din care 22 au obținut titlul științific de Doctor.

A decedat la 6 ianuarie 1997, în vârstă de 85 de ani, fiind înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iași.

A publicat:

Contribuții la stabilirea valorii nutritive a porumbului dublu hibrid WARWICHI 27, Editura agro-silvică de stat , București 1959;

Productivitatea pajiștilor naturale și artificiale de coastă din Câmpia Moldovei(Depresiunea Jijia-Bahlui), extras din lucrările științifice ale Institutului Agronomic Iași, 1961;

Utilizarea reziduurilor de la fabricarea penicilinei în hrana animalelor domestice, Extras Editura Agrosilvică de Stat, București, 1959; Dezvoltarea științelor agronomice în învățământul superior din Iași, Extras Contribuții la istoria Universității Iași, 1860-1960, vol II, București, 1960;

Contribuții la stabilirea valorii nutritive a pajiștilor ameliorate de la Rarău- Suceava, Extras lucrări științifice, 1964; Efectele dozelor mari de VITAUROM-40 și a altor preparate pe bază de antibiotice

administrare în hrana puilor de găină, Extras din lucrări științifice, Institutul Agronomic Iași, 1965;

Stabilirea valorii nutritive a boabelor de porumb, dublu hibrid KE1, Extras Editura Agro-Silvică, București, 1959; Concepția științifică a profesorului CORDOȘ, Extras Inst. Agronomic, Iași, 1958;

Ion Ionescu de la Brad și problema creșterii animalelor, 1957.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004;

Marcel Muntean, seria de articole „Oameni cu care ne mândrim”, publicate în hebdomadarul „Foaia Interesantă”, Orăștie 2017-2019.

Cornel Cărpinișan

Membru al Academiei de Științe Medicale, profesor universitar doctor, medic chirurg. A fost inițiatorul chirurgiei toracice clinice și experimentale din România.

S-a născut la 5 April 1904 în Orăștie/ Broos/ Szászváros/. Urmează cursurile gimnaziale la Colegiul mic („Kis Kollegium”⁵), ca apoi să facă parte din primele promoții de elevi ai Liceului „Aurel Vlaicu” din localitatea natală, cursuri încununare cu examenul de maturitate susținut în anul 1922.

Carierea universitară începe la Facultății de medicină din Cluj, unde în anul 1938 susține teza doctorală „Criptorhidia” titlu de doctor în științele medicale.

În anul 1935 este medic primar chirurg, apoi, în perioada 1938-1940

---

⁵ Colegiul mic - „Kis Kollegium”, acum dărâmată, avea școlii gimnaziale cu predare în română, maghiară, germană. În incinta acelei mari curți, care mai găzduia în celălalt capăt și o grădiniță de copii preșcolari, avea trecere care lega două străzi (de la râul la Mămăstire) și dădea către clădirea liceului, am încercat doar să descriu școala gimnazială, pe care noi românii o numim scurt „Chici”, nu se întrebau ce înseamnă. A fost școala generală unu, astăzi este școala Dr. Aurel Vlad.

devine chirurg principal la Sanatoriul de tuberculoză din Moroieni, ca între anii 1941 și 1948 este chirurg la Serviciul de chirurgie pulmonară din Spitalul din Brașov.

Se dedică chirurgiei, pe care a practicat-o în cea mai mare parte sub îndrumarea ilustrului doctor docent Liviu Câmpeanu (elev al marelui Iacob Iacobovici), la Brașov, în Spitalul Mârzescu. Împreună cu acesta abordează toată patologia de chirurgie generală, și tot împreună cu acesta abordează primele intervenții în chirurgia toracică (plăgi, toracoplastii, etc.). Pe parcurs, fără a renunța complet la chirurgia generală, se dedică din ce în ce mai mult chirurgiei toracice, pe care o va efectua la Spitalul de boli pulmonare din Brașov, cât și în mai multe sanatorii din țară.

Continuă să opereze, atât în această unitate cât și în Sanatoriile Moroieni, Toria și altele, unde merge o dată sau de două ori pe săptămână, ducându-și geanta cu instrumente de chirurgie toracică, unele dintre instrumente fiind imaginate de dânsul și lucrate în diferite ateliere din țară. A efectuat mai întâi operația Jacobeus, apoi frenicotomii și toracoplastii, punând astfel baza noii specialități în țara noastră – chirurgia toraco-pulmonară.

Face parte din echipa ce pune bazele Institutului de Ftiziologie în 1949. Academicianul Marius Nasta (directorul institutului) îl alegea, pentru meritele sale, să conferențieze la catedra de Ftiziologie. La Institutul de Ftiziologie este conferențiar în perioada 1949-1955. Apoi, între 1955 și 1969, este profesor, predând chirurgia toracică la Universitatea de Medicină din București. În 1957 devine primul profesor de chirurgie toracică din țara noastră.

Activitatea operatorie a profesorului dr. Cărpinișan însumează peste 10.000 de operații de chirurgie generală și peste 12.000 de operații pe torace.

Progresiv, pe măsură ce s-a acumulat experiență, prof. dr. Cărpinișan a stabilit principiile fundamentale ale chirurgiei toracice, a codificat tehnica, tactica și strategia în majoritatea bolilor chirurgicale toracice, punând astfel bazele chirurgiei toracice în țara noastră.

Cine l-a văzut operând și-a putut da seama de blândețea și siguranța gestului operator, de pătrunderea cu ușurință în planurile de clivaj, ce nu rup și nu produc sângerare, de menajarea țesuturilor,

de tehnica desăvârșită a unui mare chirurg, în care se reflecta atât talentul cât și experiența.

Are meritul de a fi creat o școală de chirurgie toracică. Alături de el și-au însușit această grea chirurgie numeroși elevi. Practic, aici s-au format toți chirurgii specialiști în toracică din țara noastră (începând din 1949), chirurgi care în 1970 depășeau numărul de 160, fiind răspândiți în spitalele și sanatoriile din toată țara. Profesorul a sprijinit și îndrumat dezvoltarea acestor centre. De îndată după moartea sa, s-a putut constata lipsa acestui sprijin și a îndrumărilor sale.

Profesorul Cărpinișan a participat la o seamă de congrese internaționale - la Praga, Leipzig, Copenhaga, Moscova etc.

A avut o bogată activitate științifică, concretizată în peste 300 de lucrări, tratate, monografii, studii și articole.

Academicianul Cornel Cărpinișan avut contribuții importante în dezvoltarea medicinei din România, acestea fiind legate de dezvoltarea tratamentului operator al tuberculozei pulmonare, lucrări în domeniul chirurgiei pericardului, introducerea unor noi tehnici operatorii și perfecționarea instrumentarului și aparatului folosite în chirurgia toracică.

Inițiatorul chirurgiei toracice clinice și experimentale din România a trecut în eternitate la data de 5 martie 1970, la București, fiind înmormântat la Brașov, orașul unde și-a început activitatea chirurgicală.

Recunoștințe:

Laureat al premiului de stat, 1954;

Medic emerit, 1964;

Membru al Academiei de științe medicale, 1969.

Lucrări publicate (selectiv):

„Considerații asupra a două cazuri de canal arterial, persistent operate” - Societatea Științelor Medicale, București, 1952;

„Mulaj traheo-bronhic prin cheag hemopatic” - În „Ftiziologia”, Vol. 13, Nr. 2, 1964;

„Dezvoltarea chirurgiei toracice în R.P.R.” - În „Ftiziologia”, Vol. 13, Nr. 4, 1964.

Lucrări în colaborare (selectiv):

„Toracoplastia cu apicoliză extrafacială” - București, 1941;

„Canalul arterial persistent operat și vindecat” - Societatea Științelor Medicale, Brașov, 1952;

„Probleme de chirurgie toracică” - Editura de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1954;

„Cancerul bronho-pulmonar” - Editura Medicală, București, 1955;

„Fiziologie” - Editura de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1952;

„Patologie chirurgicală a toracelui” – 1971.

Referințe:

Iliescu, Ion - Istrate, Tiberiu - „Orăștie – 750 de ani” - Volum editat de Casa Județeană a Corpului Didactic Deva, 1974;

„Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii” (Dicționar) – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar] – Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara, Deva, 2000; Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura „Emia”, Deva, 2004.

Eugene Jenő Kéméndy

Designer de costume, designer de scenă, scenograf, pictor.

S-a născut la 08 aprilie 1860 în Orăștie/ Oroșteiu/ Broos/ Szászváros/ Saxopolis, fiind fiul de funcționar public din localitate. Înzestrat cu har artistic Jenő Kéméndy s-a manifestat în copilărie.

A studiat la școala de modele din Budapesta , iar din 1879 își continuă studiile cu maestrul Benczúr Gyula, la Budapesta și Rudolf Seit la Academia de Arte Plastice din München unde obține diploma universitară. A petrecut mai mult de un deceniu în capitala bavareză. Pe lângă lucrările de artă plastică, au mai fost și lucrări de teatru mai mici. Picturile sale au fost prezentate publicului pentru prima oară în 1881 la Budapesta. În 1887 a studiat pictura istorică din Paris.

Picturile lui sunt în mare parte decorurile scenelor de teatru,

imaginile de gen și abilitățile sale au fost judecate realist. A fost un artist prolific acumulând nu doar cunoștințe ci la o vârstă fragedă devine foarte bogat de pe urma muncii sale.

În 1898, Kéméndy a fost numit inspector general al Operei Regale Maghiare și a Teatrului Național. În această calitate, responsabilitățile sale includeau nu numai design-ul, dar toate elementele spectacolului de scenă, inclusiv iluminatul, inginerie mecanică și sarcinile administrative.

Iubitor al sportului pe două roți, Jenő Kéméndy, fost primul care a făcut un tur complet, cu bicicleta, al Marii Britani.

Activitatea sa nu se rezumă doar la teatru, fire inventivă nu se oprește la cei oferă tehnica vremii sale ci o îmbunătățește, astfel înregistrează mai multe invenții în domeniul fotografiei. Devine proprietarul unei fabrici de anvelope pentru biciclete în America, dar nu o păstrează și începe aceiași activitate în Germania, dar cum interesul Europeanilor pentru biciclete era scăzut, la acea vreme, falimentează. Acesta este momentul, în anul 1895, când baronul Elek Nopcsa l-a chemat acasă

Tot în acel an, a devenit supraveghetorul secund al teatrelor de stat (Opera, Teatrul Național din Budapesta) alături de Augustin Spanraft . Trei ani mai târziu, a demisionat. De asemenea, a studiat soluțiile scenice ale companiilor străine care dădeau spectacole în Ungaria. Lucrările sale cele mai semnificative au fost create în timpul intenției lui Miklós Bánffy, care era receptiv la artele plastice . El a stabilit o relație fructuoasă cu Sándor Hevesi . În ultimii ani a muncit cu Gusztáv Oláh, pe care și la ales ca succesori.

A primit medalia de aur la Expoziția Mondială de la Paris din 1900, pentru desenele sale la piese din Shakespeare și Molière .

În 1923 a devenit un membru pe viață al Casei de Operă Maghiare.

Fiind preocupat de problemele de scenă, Maghiare, care se aflau deja în fruntea teatrelor Europene, la sfârșitul secolului, a inovat neîntrerupt și a uimit cu succes publicul profitând la maxim de marile facilități ale Operei Maghiare .

Din 1916 a folosit și proiecția de film ca element vizual (în piesele „Regina Șebeii” și „The Walkür ”). Scenografiile și costumele de la începutul carierei au arătat chiar influența meiningenismului, iar cele mai târzii combină realismul și imaginea, iar în unele dintre

elementele lor se manifestă și influența Art Nouveau. Modelele sale de costum reprezintă un nivel și mai ridicat decât peisajul său.

Datorită practicii teatrale a epocii, munca sa ca designer nu poate fi măsurată cu exactitate. A lucrat împreună cu Ignác Ujváry și Hevesi. Unele dintre imaginile scenografice ale sale se află în colecția Galeriei Naționale Maghiare.

Recunoștințe:

A primit medalia de aur pentru desenele sale pentru piesele Shakespeare și Molière la Expoziția Mondială de la Paris din 1900;

În 1923 a devenit un membru permanent al „Casei de Operă”.

A făcut scenografii la spectacolele:

Bartók: Prințul din lemn (1917), Bartók: Castelul Prințului Albastru (1918), Erkel: Bánk Ban (1910), Charles Goldmark: Regina Sabei (1916), Reza Máder: Ea (1898), Rezső Máder: Regele Malyvácska (1921), Reza Máder: Omul Magic (1924), Mozart: Runaway de la Serafim (1913), Mozart: Flautul Magic (1913), Offenbach: Povestirile lui Hoffmann (1900, 1913), Smetana: Dalibor (1909). Richard Strauss: Salome (1912), Verdi: Aida (1913), Verdi: Don Carlos (1888), Weber: Oberon (1914), Géza Zichy: Istoria Castelului (1888). Și la spectacolele dramatice: Ferenc Herczeg: vrăjitoare Éva (1912), Ferenc Herczeg: Regele László Árva (1917), Madách: Tragedia omului (1905), Gyula Pekár: Matthias și Beatrix (1904). Racine: Britannicus (1899), Rostand: Cyrano de Bergerac (1904), Shakespeare: Troil și Cressida (1900), Shakespeare: Squid venețian (1907, 1926), GB Shaw: Cezar și Cleopatra (1913). Eugene Jenő Kéméndy, una dintre cele mai interesante personalități ale artiștilor maghiari din Munchen, a trecut în eternitate la Budapesta, în 25 iunie 1925.

Referințe:

Österreichisches Biographisches Lexicon 1815-1950;

Dezső Keresztury - Géza Staud - Zoltán Fülöp, „Istorie Teatralului Institutul - Scena operei și baletului maghiar”, ed. Muzeului de artă, Budapesta, 1975;

Andrea Bartha, „Activitatea lui Jenő Kéméndy”, Budapesta, 1990;

Főszerk. György Székely, „Teatru de artă magiar, Lexicon”, Academia Maghiară, Budapesta, 1994;

István Takács „Biblioteca actorilor”, 2010.

Gheorghe Belea

Profesor universitar doctor în științe, inginer, inventator.

S-a născut la 8 aprilie 1948, în satul Voia, comuna Balșa, județul Hunedoara. A urmat Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, promoția 1967.

În anul 1972 termină ciclul de învățământ al Institutului Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, specialitatea Hidrotehnică Agricolă obținând diploma de inginer.

Sușține, în anul 1997, teza de doctorat cu titlul „Contribuții la studiul unor tehnologii de execuție a lucrărilor de fundații prin tehnica vibrării”. Obținând titlul de Doctor în domeniul - Științe inginerești, Specialitatea - Inginerie civilă.

Între 1972-1977, a lucrat ca inginer constructor și șef lot la IEELIF Hunedoara-Deva, unde a condus lucrări de îmbunătățiri funciare la regularizarea râului Grădiște, la Orăștie, executarea digurilor de protejare contra inundațiilor a municipiului Deva, a satelor Gelmar și Aurel Vlaicu, la construirea barajului de la Poienile Beriului, modernizarea de ferme, sisteme de desecare și redări de teren în circuitul agricol.

Lucrări de construcții executate în perioada 1972-1978 în zona Orăștie, ca inginer și șef de lot, la IEELIF Hunedoara-Deva:

1974 – Baraj din materiale locale la Poienile Beriului și rețea de distribuție a apei pentru pășunea Beriului.

1974-1975 – Diguri de apărare împotriva inundațiilor la Gelmar, la Aurel Vlaicu și la Ferma de animale de la Gelmar; Sistem de irigații la Aurel Vlaicu pentru 110 ha hamei și 300 ha culturi mari (grâu, porumb etc.) constând din Stație de pompare pe malul Mureșului, Rețea de aducțiune din conducte de azbociment cu diametrul de 600 mm, lungimea 1200m și Rețea de distribuție din conducte de azbociment cu diametru de 100...300 mm și cu lungimea totală de 5500 m.; Proiectarea și executarea nivelării terenului pe 110 ha pentru irigarea prin brazde a plantației de hamei de la Aurel Vlaicu (pe suprafața respectivă acum se află o fermă pomicolă).

1976-1977- Regularizarea râului Beriu în Orăștie, în amonte de podul Căstăului, constând din ziduri de sprijin din beton; Reprofilarea albiei râului Orăștie în amonte de podul de șosea de la gară până la confluența râurilor Beriu și Căstău; Refacerea dimensiunilor în plan și adâncirea bazinelor de apă de la piața de animale; Decantoare pentru dejecțiile de la Ferma de animale din Orăștie, pe malul râului Orăștie, în aval de gară.

1978 - Proiectarea structurii metalice pentru grajdurile Fermei de animale de la Orăștie. Proiectarea modernizării fermei partidului de la Blandiana.

Între 1978-1990, este asistent universitar la Institut Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, Facultatea de Construcții și Arhitectură, departamentul de inginerie geotehnică și căi de comunicații terestre, Catedra de Geometrie Descriptivă și Desen Tehnic.

Anul 1989 este prolific pentru Gheorghe Belea fiind anul definitivării invenției – „Echipament și tehnologie pentru executarea subtraversărilor”, autori: Gheorghe Belea, ș.a., nr. 106589B1/1989, proprietar – I. P. Traian Vuia, Timișoara. Și al inovației – „Dispozitiv pentru prinderea echipamentelor de subtraversare”, autori: Gheorghe Belea, ș.a., Certificat nr. 753/1989.

În perioada 1985-1995, din postura de cadru didactic, în cadrul activității de cercetare realizează:

Proiectarea și executarea unei subtraversări, cu diametrul de 400 m și lungimea de 15 m, pe sub calea ferată pentru Ferma de animale de la Turdaș, aplicație a invenției și a tezei de doctorat.

În perioada 1980-2000 a proiectat și executat încă nouă subtraversări diverse, pe sub căi ferate sau drumuri, cu diametru de 200 și 600 mm pe lungimi cuprinse între 10 și 25 m, în zona de vest a României.

Între 1990-1998, este șef de lucrări, iar din 1998, conferențiar universitar. Din anul 2000 este prodecan al Facultății de Construcții și Arhitectură din cadrul Universității Politehnice Timișoara. Desfășoară până la pensionare o bogată activitate științifică, publicând 44 lucrări științifice, 14 cursuri, îndrumătoare și culegeri de probleme. A realizat 45 de contracte de cercetare științifică, proiectare și asistență tehnică.

Alte activități:

Tutore și lector la Masterul „Evaluarea și dezvoltarea proprietăților imobiliare” din cadrul Facultății de Construcții, Universitatea Politehnică Timișoara, 2007-2011;

Organizarea a optsprezece ediții a Concursului profesional Victor Vlad, de Geometrie descriptivă și desen, în perioada 1995-2013;

Înființarea în 2005 și coordonarea laboratorului de Grafică Asistată, până în 2013;

Titularul cursului „Evaluarea proprietăților imobiliare” la masterul Cadastru și evaluarea proprietăților imobiliare din cadrul Facultății de Construcții, în perioada 2011-2022;

Organizarea The INTERNATIONAL CONFERENCE ON ENGINEERING GRAPHIC AND DESIGN - ICEGD 2013.

Este membru al Asociației Naționale a Evaluatoților din România; al Asociației Generale a Inginerilor din România; al Societății Naționale de Geotehnică și Fundații, expert juridic în specialitatea Hidrotehnică.

Este „Membru de onoare” al Asociației Evaluatoților Funciari, AEF România.

Lucrări publicate:

Geotehnică și fundații: Exemple de calcul. - Timișoara: I. P. „Traian Vuia” Timișoara, 1982 (în colaborare);

Reprezentări geometrice: Culegere de probleme. - Timișoara: I.P. „Traian Vuia” Timișoara, 1989 (în colaborare);

Desen tehnic pentru instalații în construcții. - Timișoara: Universitatea Timișoara, 1992 (în colaborare);

Geometrie descriptivă. - Timișoara: Universitatea Politehnică, 1995;

Geometrie descriptivă: îndrumător de lucrări. -Timișoara: Universitatea Politehnică, 1998 (în colaborare);

Geometrie descriptivă. - Timișoara: Orizonturi Universitare, 1999;

Geometrie Descriptivă - culegere de probleme Editura Orizonturi Universitare Timișoara 2002;

Reprezentări geometrice Editura Politehnică Timișoara 2004;

Geometrie Descriptivă Editura Politehnică Timișoara 2011;

GADT Aplicații Editura Politehnică Timișoara 2012;

Elemente de Geometrie Descriptivă Editura Politehnica Timișoara
2015.

Referințe:

Biografia personalității prezentate.

Florin Drăghiciu

Ziarist cultural, editor.

S-a născut în Orăștie luni, 8 aprilie 1957, respectiv în Săptămâna Patimilor. Sau a Pasiunilor, dacă e să ne luăm după sensul inițial al noțiunii și uzual astfel în mai multe limbi europene latine sau anglo-saxone. Se poate spune pătimește cu pasiune sau, invers, este pasionat (atunci când e și, de obicei, este și a fost întotdeauna) cu patimă. Dar și cu cerbicie, doar e... berbec după zodie.

S-a și aruncat, ca berbecul, în armată, ajungând ofițer de radiolocație după absolvirea școlii militare de profil „Leontin Sălăjan” din Brașov, numită azi Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”.

Primii șase ani ai carierei i-a petrecut într-un orașel din Țara Zărandului, pe malurile Crișului Alb, numit Ineu, de care doar auzise de vreo două-trei ori până atunci. Abia acolo a realizat că și-a ales o carieră care nu i se prea potrivește, fapt care a dus la afirmarea lui ca greu, nu de cap, ci de strunit... În paralel, în afara gardurilor cazarmei, s-a dedicat unor ocupații culturale, fapt pentru care a și fost cooptat în Biroul Orașenesc UTC în timp ce încă nu trecuseră doi ani de când, în ultimul an de școală de ofițeri, i s-a „decernat” un vot de blam cu avertisment ca membru PCR... La Ineu așadar, s-a implicat cu maximă pasiune și/sau patimă în antrenarea tinerilor la diverse fapte culturale, scriind, regizând și jucând în piese de teatru („Dialog în oglinda stăvezie”, „Appassionata”, „Fratele nostru mai mare”, „Anticameră la Paradis”, „Ochii ăștia, ai tăi”) atât în cadrul Colectivului dramatic „Lyceum”, cu elevi, și „Podium”, cu tinerii mai mari, pe care tot el le-a înființat, cât și jucând în echipa de teatru a Casei de Cultură. A mai realizat și condus un mic cor de copii, „Primăvara”, iar la liceu a creat

Grupul satiric „Bășcălia”, cu mare succes în „Cântarea României” de atunci, fiind remarcat de poetul George Țârnea, membru al juriului, care i-a încredințat apoi, la ediția următoare, regizarea unui recital poetic cu elevi de la Liceul „Ioan Slavici” din Arad, foarte bine primit. Tot la Arad a mai fost invitat și să fie își prezinte o creație la inaugurarea Cenaclului dramaturgilor arădeni (martie, 1984), prezentând piesa într-un act „Ochii ăștia, ai tăi”. La Ineu, a mai fost membru și în Cenaclul literar „Liviu Rebreanu” condus de Mihail Gănescu, epigramist și autor al unor cărți cu versuri pentru copii, iar în câmpul muncii profesor de Geografie. Din păcate, vremurile de atunci erau cam potrivnice editării de cărți pentru debutanți, iar după 1990, când s-au ivit și astfel de posibilități, a constatat că pierduse textele din care mai avea doar câteva fragmente...

Venindu-i și lui vremea, avea 27 de ani, s-a căsătorit în februarie 1984, cu Mirela, încununând o adevărată „telenovelă”, inclusiv cu suspans din belșug. Poate, o va scrie totuși... La începutul lui iulie, anul următor, a venit pe lume fiica lor, Ioana, azi frumoasa profesoară de Geografie de la Miniș, la 40 km de Ineu. În aceeași lună, mai pe la sfârșit, reușește să revină la Orăștie ca ofițer pe o stație radar de la unitatea militară de rachete anti-aeriene din Dealul Mic. După două luni, au venit în Orăștie și soția cu micuța Ioana...

Ajungând aici, începe a tatona terenul cultural să vadă cum stă cu pulsul. După terminarea clasei a opta, în 1972, mai venise la Orăștie doar în vacanțe (a urmat și liceul militar, la Breaza) și apoi, cam rar, în concedii, astfel că totul era o mare necunoscută. De teatru nu se ocupa nimeni, iar tentativa de a aduna o echipă a fost un eșec. Era doar o echipă de teatru de păpuși la Casa de Cultură, condusă de Nicolae Fleșeriu și alcătuită din educatoare de grădiniță, pe care a însoțit-o la câteva spectacole în Orăștie și câteva orașe. Cenaclul literar „Liviu Rebreanu” de la aceeași Casă de Cultură nu mai funcționa (ultima dată fusese condus de prof. Petru Baciu), însă, în cele din urmă, a reușit să îi redea viața.

Apoi, după evenimentele din 1989, pe parcursul unui an și ceva, s-a stins încet și acesta, noile probleme ale vieții determinând retragerea, unul câte unul, a membrilor. Dorea să înființeze o publicație culturală, iar ocazia s-a ivit la începutul lui 1990, când profesorul Gabriel Petric

a inițiat „Revista Orăștiei” ca redactor șef. Însă, acea perioadă nu a fost deloc prielnică mișcării culturale. După primul număr, apărut în februarie 1990 (prima publicație orăștiană de atunci), al doilea a urmat abia în aprilie, Gabriel Petric s-a retras dezamăgit, iar al treilea număr a apărut abia în decembrie.

În ianuarie 1991, după o nouă dispută verbală cu comandantul unității, căpitanul Drăghiciu solicită trecerea în rezervă. Spunându-i soției, aceasta îl părăsește chiar a doua zi, întorcându-se cu fetița la Ineu...

Începând din 1992, Biblioteca Franceză se descurcă tot mai greu, acea perioadă fiind una plină de bâjbâieli politice de amatori carieriști, pe fondul unei inflații galopante și rate tot mai ridicate a șomajului, principala preocupare a cetățeanului devenind grija zilei de mâine. În iunie 1995, primarul Mircea Homorodean, secondat de Alexandru Muntean scot Biblioteca Franceză în stradă motivând neplata chiriei de către OREAL S.R.L...

Revenirea lui Iosif Blaga la conducerea Primăriei, în 1996, a adus niște aer proaspăt pe terenul culturii, interesul pentru refacerea vocației culturale a orașului „Paliei” fiind real. Despărțământul ASTRA din Orăștie preia tutela „Revistei Orăștiei”, Drăghiciu fiind redactor șef. până în 1999, când activitatea este întreruptă din nou.

Din 1998 începe colaborarea cu prof. Petru-Androne Eli care înființase, în 1996, Corul de copii „Vlăstarele Orăștiei”, cea mai performantă formație artistică a Orăștiei, care, până la data redactării acestor rânduri, acumulează 43 de distincții și trofee internaționale. Colaborarea lui se situează pe terenul atragerii surselor de finanțare. Tot pe acest tărâm managerial a adus fonduri, prin proiecte nerambursabile, pentru prima dată peste hotare Corul mixt „Arhanghelii” de la Catedrala Ortodoxă, condus de Ioan-Marius Popa.

În anul 2000 publică ghidul practic „A trăi la Orăștie”, la solicitarea Primăriei, reluat și actualizat apoi, în 2001 și 2002. În 2003. Redactează „Statutul municipiului Orăștie”, tot la solicitarea Primăriei. Între 2003 și 2006, reușește să scoată câteva numere ale „Revistei Orăștiei”, mai mult pe cont propriu, iar în 2005, publică monografia „Biserica din Drumul Țării”, comandată de Parohia

Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”.

În 2004 este angajat în postul de administrator al Casei de Cultură. Din acel moment, ca o ironie a soartei, activitatea sa pe terenul cultural, în loc să ia amploare, devine tot mai obstrucționată de invidii obtuze din interiorul instituției. Cenaclul literar „Metamorphosys”, înființat în 2005, dar nementionat în rapoartele activității culturale redactate de conducere, ba chiar fiind nevoit să-și găsească altă locație decât incinta Casei de Cultură, se stinge la finalul anului următor. La fel, „Revista Orăștiei” își încetează apariția, nefiind deloc agreat chiar și de viceprimarul Alexandru Muntean, publicația fiind înlocuită de „Repere culturale” condusă de Daniel Burza, director adjunct al Casei de Cultură. În 2012, Ileana-Lucia Floran realizează culegerea „100 de ani de poezie în orașul Paliei”, unde sunt publicate și câteva creații poetice ale lui.

Se mai ocupă doar de realizarea Muzeului Satului de către Asociația „Patrimonium” condusă de Mircea Zdrenghea, de corul „Vlăstarele Orăștiei” condus de maestrul Petru-Androne Eli și de corul „Arhanghelii” condus acum de tânărul și talentatul Alexandru Voina, la toate trei îngrijindu-se de finanțare, iar la coruri și de organizarea deplasărilor.

A trecut în eternitate în 05 februarie 2020, la Orăștie.

Referință:

Schița autobiografică a persoanei prezentate.

Karl Johann Kirchner

Poet Sas, participant la luptele din 1849.

S-a născut în Orăștie/Broos/Szászváros la 9 aprilie 1821. A fost unul dintre fiii pălărierului Johann Gottfried Kirchner. Primii ani de școală i-a făcut la școala elementară și colegiul la „Református Kollégium Kún” din Orăștie. Ca din 1838 să studieze la gimnaziul evanghelic (eng. Gymnasium) din Sibiu. În această perioadă îi apar primele poezii scrise pentru teatrul și corul bisericesc (Liedertafel) sub pseudonimul Karl Holm. După absolvirea gimnaziului (1844) studiază la Academia

de Drept din Sibiu. O parte din poezii sunt publicate de către prietenul său, Johann Friedrich Gelch în culegerea „Cântece ale nemților din Ardeal”. Poeziile din această perioadă sunt scrise într-un ton melancolic, care se poate explica prin moartea mamei și a surorii sale.

După absolvirea facultății (1846) lucrează un timp ca funcționar al judecătorei din Orăștie, unde ocazional practică avocatura. Se mută la Cluj, apoi la Târgu-Mureș. Ca urmare a mișcărilor revoluționare din primăvara anului 1848 trebuie să se întoarcă în orașul natal.

Când generalul Anton Freiherr von Puchner a adresat națiunii săsești și celor rămași credincioși Împăratului Austriei o chemare în vederea apărării coroanei și statului. În câteva zile s-au prezentat peste 1200 voluntari. Printre aceștia erau mulți juriști, colegi de-ai lui Kirchner din Ocna Sibiului (Salzburg), Simeria (Piski): Thallmayer, Theodor Fabini și Gustav Henrich. Aceștia s-au constituit sub forma unui batalion de vânători (Jägerbataillon), complet organizat în noiembrie 1848, iar în ianuarie 1849 luau parte la luptele împotriva armatei revoluționare maghiare condusă de József Bem.

Divizia (die Division) - două companii - de vânători sași din care făcea parte și sublocotenentul (Unterlieutenant) Kirchner a participat la apărarea cetății Alba-Iulia, care la început a fost asediată de József Bem, apoi de Stein.

Celelalte divizii ale batalionului de vânători au participat la luptele de la Sibiu, Ocna Sibiului, Orăștie, Simeria, Mediaș, Codlea, iar de aici au trecut în Muntenia. Cât timp a stat sub asediu la Alba-Iulia a scris două poezii. S-a îmbolnăvit de febră de care abia în noiembrie 1849 a reușit să se însănătoșească. La Alba-Iulia (Karlsburg) a fost avansat locotenent-major, iar aceasta l-a îndemnat să se pregătească pentru o carieră militară. S-a îmbolnavit de tifos – la fel ca mulți militri ai coroanei rămași în viață - și a murit la 1 martie 1850 în Târgu-Mureș.

Câteva dintre camarazii de luptă au alcătuit o culegere cu poeziile sale. Unul din prieteni, Sternheim, a scris prefața acestei culegeri. Această prefață, mai mult o schiță biografică, relatează detaliat condițiile anilor 1848-1849 în care au fost scrise aceste poezii, iar la sfârșit sunt date informații despre statura și caracterul lui Kirchner, toate sunt cuprise în cartea „Poezii de Karl Kirchner”, cu o litografie: „Atacul podului în bătălia de la Simeria de către batalionul de vânători

sași", Editura Johann Gött, Braşov,1852,

Referințe:

Schriftsteller-Lexikon ober biographisch literarische Denk-Blätter der Sibenbürger Deutschen. Kronstadt 1870;

Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950 Online-Edition.

Horia Pitariu

**Profesorul universitar doctor - psihologie -,
fondatorul APIO.**

S-a născut în 9 aprilie 1939 la Orăştie, studiile primare și liceale în localitate fiind absolvent al Liceului „Aurel Vlaicu”, promoția 1957. A absolvit Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca ,Facultatea de Istorie și Filosofie, specialitatea Filosofie-Pedagogie-Istorie,1965. Horia Pitariu făcut parte din generația de mijloc a „Școlii Clujene de Psihologie”, fiind doctorandul lui Alexandru Roșca, el la rândul său fiind doctorandul lui Florian Ștefănescu Goanga, luând titlu academic de doctor în psihologie în anul 1974.

Activitatea didactică a prof. univ. dr. Horia D. Pitariu include cursuri din domeniul psihologiei organizaționale: Psihologie industrială, Psihologie industrială și ergonomie, Psihologie experimentală, Psihologie industrială și organizațională, Psihologie generală, Psihologie experimentală și analiza datelor, Psihologia personalului, Informatizarea învățământului, Psihologia muncii, Evaluarea și selecția personalului, Evaluarea resurselor umane, Managementul resurselor umane. Prof. univ. dr. Horia D. Pitariu a fost mereu în topul cercetării științifice.

Prin anii `60 ai veacului trecut preocupările pentru introducerea în școală a instruirii programate era în toi. S-au scris și la noi cărți pe această teamă. Toate însă cu caracter teoretic și bazate pe documentare livrescă. Prof. univ. dr. Horia D. Pitariu a fost cel care a experimentat metodă la disciplină Gramatica limbii române și a inventat și o

„mașină de învățat”. Tot în premieră a abordat problema IAC (Instruirii Asistate de Calculator), domeniu din care și-a ales și tema tezei de doctorat.

Și-a înscris numele printre primii cercetători din țara noastră care au tratat foarte importantă problemă a gestionării responsabile a resurselor umane, cărțile sale fiind de referință și în acest domeniu.

O bună parte din timp și l-a consacrat studiului stresului profesional, unii dintre doctoranzii săi urmându-l îndeaproape pe acest drum. A fost specialistul care a tradus și adaptat mai multe teste psihologice, care se bucura de o largă apreciere în rândul psihologilor.

Prof. univ. dr. Horia D. Pitariu a avut remarcabile colaborări științifice – în calitate de profesor invitat - cu: Berkeley University (Institute for Personality Assessment); Universidad Națională Autonomă de Mexico; Work and Organisation Research Center (Tilburg, Olanda).

Prof. univ. dr. Horia D. Pitariu a fost bursier IREX, USA, Penn State University (1991 - 1992), precum și bursier pe probleme de cercetare, bursa acordată de Comisia Comunității Europene (Germania - Institut für Arbeit Physiology - Dortmund) (1993 – 1994).

Are un număr de 22 de publicații în domeniul psihologiei personalului și cel organizațional, din care una a primit premiul Academiei Române (Managementul resurselor umane: Măsurarea performanțelor profesionale, Editura ALL) și a publicat peste 300 de articole în reviste românești și străine.

A fost membru în colectivul redacțional al revistelor științifice: Psihologia și viața cotidiană - Editor, Revista de Psihologie a Academiei Române - redactor șef adjunct, Redactor șef la Revista „Psihologia Resurselor Umane”, Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, Test Validity Yearbook (USA), Psychologie du travail et des organisations (Elveția).

Prof. univ. dr. Horia D. Pitariu a fost afiliat la 12 organizații profesionale interne și internaționale: Asociația Psihologilor din România, Asociația Psihologilor din Transilvania, Asociația Europeană de Ergonomie Cognitivă, Membru al Asociației Internaționale de Psihologie Aplicată, Membru al Asociației Europene de Evaluare Psihologică, Membru al Asociației Europene de Evaluare

a Personalității, Membru al Asociației Europene de Psihologia Muncii și Organizațională, Membru al Asociației de Psihologia Muncii de Limba Franceză, Membru al Asociației Psihologilor Americani, Membru al AOM (Academy of Management), Membru al Asociației de Psihologie Industrială și Organizațională.

A fost o personalitate creatoare, prolific în publicații, într-un moment în care comunitatea academică din România nu avea obiceiul de a publica intensiv cercetările sale. Ca orice personalitate de anvergură a avut și unele caracteristici mai accentuate, legate de rigurozitate, de dedicarea față de muncă și de capacitatea de efort susținut. Nu trebuie să uităm, ca expresie a acestor caracteristici, faptul că a fost dus la spitalul unde a murit din sala de curs și din mijlocul studenților. Toate acestea îi dădeau un farmec aparte și pozitiv, transformându-l într-un creator.

Horia Pitariu a trecut spre eternitate în 25 martie 2010 la Cluj-Napoca.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

„În Memoriam”, redactat de prietenul său de o viață, profesorul universitar Nicolae Jurcau.

Elizabeth Roboz-Einstein

**Membru al Academiei Americane de Neurologie.
Profesor universitar doctor în științele biochimie
și neurologie.**

Elizabeth Roboz s-a născut în 11 Aprilie 1904 la Orăștie/Broos/Szászváros, la acea vreme Transilvania, Austro-Ungaria. Tatăl ei a fost rabin al orașului și profesor de liceu, a murit în 1914, iar mama ei a mutat-o pe Elizabeth împreună cu cei cinci frați ai săi în Nyiregyháza, Ungaria.

Talentul tinerei fete a devenit evident în adolescență, pe măsură ce și-a terminat anii de liceu la Kis Kollegium, apoi la Clegiul Reformat

Kún din Orăștie, definitivându-și studiile preuniversitare la Liceul Evanghelic din Nyiregyháza, cu notă excelentă la toate cele cinci subiecte ale examenului de maturitate. Dar în ultimul an de colegiu, Parlamentul maghiar a limitat numărul studenților evrei care puteau fi acceptați la Universitatea din Budapesta. În 1920, anul examenelor sale, a fost adoptată legea *numerus clausus*, care a fost în vigoare opt ani, a limitat numărul evreilor care ar putea fi admiși la multe cursuri universitare.

Restricția o împiedică să intre în Universitatea din Budapesta, se înscrie și a fost admisă la Universitatea din Viena, unde a obținut mai întâi o diplomă *summa cum laude*, iar apoi a obținut primul doctorat, în chimie organică, tot la Universitatea din Viena, și tot cu nota *summa cum laude*, în 1928. Apoi s-a întors în Ungaria, unde Universitatea din Budapesta a cerut să repete examenele înainte de a confirma gradul ei.

În anii 1930, tânăra cercetătoare a simțit pe propria piele antisemitismul în creștere în special când și-a început cariera de cercetător biolog. După întoarcerea în Ungaria, în 1929, a devenit șeful laboratorului fabricii și al laboratorului de sol al Fabricii de zahăr Kaposvár, unde a lucrat cu inginerul chimist Gábor Vavrincz.

În 1940, a emigrat din Ungaria, unde antisemitismul era în creștere, în Statele Unite. Familia ei a rămas în Ungaria, unde au fost afectați de cel de-al doilea război mondial; mama ei a murit în timpul războiului, trei dintre frații ei fiind uciși de naziștii maghiari. După război, ceilalți frați i s-au alăturat în Statele Unite.

Elizabeth Roboz-Einstein și-a început cariera de cercetător științific în domeniul plantelor. În calitate de student, ea a studiat biochimia plantelor în laboratorul lui Zellner din Viena. A înființat un laborator de nutriție a plantelor la compania maghiară din domeniul Agriculturii și a reprezentat compania la conferințe științifice internaționale. După ce a imigrat în SUA, ea a înființat un alt laborator de nutriție a plantelor, de data aceasta la o companie de cartofi în Stockton, California.

După încercările de înființare a unor companii private, Roboz-Einstein, a trecut în mediul academic, unde cariera sa a cuprins mai multe instituții. Primul a fost Institutul de Tehnologie din California „Caltech” la care sa alăturat ca asistent de cercetare în 1942 și a studiat

Aloe vera cu chimistul bio-organic Arie Jan Haagen-Smit . Urma să fie promovată în curând la funcția de asociat de cercetare, dar „Caltech” încă nu și-a deschis porțile pentru femeile profesor, așa că din 1945 a devenit profesor asociat și chimist cercetător la departamentul de chimie de la Universitatea din Wyoming timp de trei ani. În 1948, a părăsit statul străbătut de Munții Stâncoși și s-a întors în California, unde a devenit cercetător la Universitatea Stanford, dar în același timp și-a luat un loc de muncă și în laboratorul de cercetare alimentară al institutului de cercetare al universității la Institutului de Cercetare Stanford.

În 1952, a părăsit Stanford și s-a mutat la Universitatea din Georgetown, unde a ocupat funcția de profesor asociat de biochimie, predând studenți în medicină și lecturând la spitalul administrativ al veteranilor. La Georgetown a fost interesată de scleroza multiplă după ce a studiat neurochimia pentru ai învăța pe elevi.

A revenit la Universitatea Stanford în 1958 (de data aceasta ca profesor asociat de neurologie și microbiologie medicală), unde a fost selectată pentru a conduce noul laborator de Neurochimia din Koshland.

S-a mutat la Universitatea din California, Școala de Medicina din San Francisco în 1959 pentru a fi mai aproape de casă și apoi s-a mutat la Campusul Universității din California din Berkeley.

O mare parte din munca sa a fost susținută de Institutul Național de Sănătate (NIH), pentru care a fost investigator pentru Laboratorul de Științe Clinice.

A fost membru al American Chemical Society, Societatea pentru Biologie Experimentală și Medicină, a Academiei Americane de Neurologie. În 1957, împreună cu Maynard Cohen și Donald B. Tower, a început o secție de neurochimie în cadrul Academiei Americane de Neurologie, cu prima întâlnire a secțiunii la întâlnirea de la Boston din 1957.

Elizabeth Roboz-Einstein, precum și Karian Kies de la Institutul Național de Sănătate NIMH, au identificat proteina de bază mielină (MBP) ca fiind antigenul responsabil pentru inducerea răspunsului imun în encefalomielite alergică experimentală (EAE), un sistem model utilizat pentru studiu scleroza multiplă (MS) și alte boli

demielinizante . Oamenii de știință știau că pot produce un răspuns autoimun care a condus la encefalită și demielinizare (degradarea tecii grase numită mielină care izolează fibrele nervoase) prin injectarea de animale cu țesut nervos, dar înainte de a nu știu ce anume în acest țesut a fost instigarea răspunsului imun. Roboz-Einstein și Kies au reușit să purifice MBP și să le arate că au cauzat EAE. [9] Această descoperire i-a permis lui Roboz-Einstein și altor cercetători să restrângă zone specifice ale proteinei antigenice, ceea ce a dus la îmbunătățirea modelului sistemului și la cercetarea potențialelor imunoterapii pentru bolile demielinizante.

În 1968, a primit o bursă în valoare de 28.405 dolari de la Societatea Națională de Scleroză Multiplă, pe care Einstein și colegii ei de la Universitatea din California, San Francisco, inclusiv Dr. Li-pen Chao, au folosit pentru a investiga ce a făcut această encefalitogenă proteică. A dezvoltat, de asemenea, metode pentru a măsura nivelurile de imunoglobulină și glicoproteine în componentele lichidului cefalorahidian (CSF) și a studiat modul în care modificarea lor a dus la boală.

Roboz-Einstein a fost două semestre la Universitatea din Bangkok între anii 1961-1962. Aici a căutat cauzele encefalomielitei (encefalomielitei), care apare foarte rar după administrarea vaccinului antirabic, la Institutul Pasteur local. La întoarcerea în țara aleasă , el sa concentrat pe înțelegerea dezvoltării sistemului nervos și a creierului ajutând medicina în descoperirea și controlul cauzelor calcificării.

Fără ea nici nu am ști care este rolul jucat de hormonii tiroidieni în dezvoltarea mielinei la nou-născuți, așa că ne-ar fi așteptat nașterea tratamentelor de substituție hormonală care ameliorează hipotiroidismul congenital..

În plus față de investigarea bolilor sistemului nervos, ea a efectuat cercetări pentru a încerca să înțeleagă mai bine dezvoltarea sistemului nervos normal. La Universitatea din California, San Francisco , a condus o investigare a proteinelor din țesutul neural, în special cele formate în timpul mielinogenezei și modul în care acestea se schimbă pe tot parcursul dezvoltării.

La Universitatea din California, Berkeley , a colaborat cu colegul Paola S. Timiras pentru a studia interacțiunile creierului- endocrină .

În special, ei au analizat efectele hormonilor tiroidieni asupra procesului de mielinogeneză, constatând că ele influențează debutul procesului, precum și compoziția și abundența mielinei produse în timpul dezvoltării creierului. Acest lucru a ajutat la terapia de substituție hormonală pentru nou-născuții care suferă de hipotiroidism.

Fragmente din viața personală:

Elizabeth Roboz s-a căsătorit cu Hans Albert Einstein, primul fiu al fizicianului Albert Einstein, dar gurile rele spun că între Hans Albert și Elisabeta exista o relație de lungă durată, astfel că marele fizician a avut posibilitatea de a-și cunoaște viitoarea noră. Cei doi aveau să stea împreună până în 1973, anul decesului lui Hans Albert.

Hans Albert îi călca pe urme tatălui, începând cu studiul la ETH, Institutul Federal de Tehnologie din Zurich. În 1926 primea deja diploma în inginerie civilă. Lucra la Dortmund, unde obținea titlul de Doctor în Științe Tehnice.

În timpul unei conferințe susținută la Institutul de Tehnologie din Georgetown, Elizabeth se întâlnește cu Hans Albert. Nu se vor căsători până în vara lui 1959. Luna de miere și-o petrec pe malul unui lac, în Canada. Hans Albert iubește apa, e un marinar priceput.

Hans Albert era profesor de inginerie hidraulică la Universitatea Berkeley din California. Despre această perioadă Elizabeth scrie într-un material publicat în SUA, în 1966, cu titlul „Știința este plăcere”: „Sunt două lucruri pe care le-aș face exact la fel, din nou: munca mea și mariajul meu. Poate altfel aș vrea să fiu mai înaltă sau mai suplă, însă aceste două lucruri sunt exact cum îmi doresc”. Nu au copii împreună, deși Hans avea patru copii de la prima căsătorie cu Frieda Knecht, dintre care doar doi au supraviețuit până la maturitate.

În timpul șederii la Berkeley a scris biografia soțului ei, profesorul de inginerie hidraulică Hans Albert Einstein. A rezultat cartea „Hans Albert Einstein: Reminiscences of his Life and our Life Together” (Hans Albert Einstein: Reminiscențele vieții sale și a vieții noastre împreună) publicată la Iowa, Iowa Institute of Hydraulic Research University of Iowa, 1992.

Fiul lui Albert Einstein se stinge pe 26 iulie 1973, la Woods Hole, Massachusetts. Pe piatra funerară îi stă scris: “Hans Albert Einstein,

1904-1973, O viață dedicată studenților săi”.

Descoperirea lui Roboz-Einstein a proteinei bazice de mielină ca encefalitogen a provocat interesul lui Jonas Salk, care era interesat de implicarea sa în scleroza multiplă . A vizitat-o în octombrie 1965 pentru a afla mai multe; au dezvoltat o prietenie și o colaborare profesională, schimbând scrisori de ani de zile. Roboz-Einstein a corespondat, de asemenea, cu microbiologul Esther Lederberg.

A trecut în eternitate pe 9 ianuarie 1995 în casa ei din Berkeley, California .

Onoruri și premii:

Universitatea din California, Berkeley oferă o bursă „Elizabeth Roboz Einstein” pentru doctoranzi în cercetarea neuroștiințelor, în onoarea ei;

Medalia d'Oro di Milano, Societatea Internațională de Neurochimie , 1970;

O ediție specială a revistei „Neurochemical Research” ia fost dedicată în 1984, (în prefață se spune: „nu este nici o exagerare că deplina înțelegere a sclerozei multiple, diagnosticul și tratamentele le datorăm muncii biochimistului Elizabeth Roboz Einstein”);

Premiul Facultății Raskob pentru cercetătorii de la universitățile catolice, Universitatea Georgetown, 1956;

Publicații (selectiv):

Proteinele cerebrale și lichidul cerebrospinal în sănătate și boli (1982);

Hans Albert Einstein: Reminiscențele vieții sale și ale vieții noastre împreună (1992);

Nakao, Akira, Davis, William J ., Einstein, Elizabeth Roboz (1966-11-29). „Proteine de bază din extractul acid al măduvei spinării bovine: I. Izolarea și caracterizarea”. Biochimica și Biophysica Acta (BBA) - subiecte generale;

Einstein, Elizabeth Roboz; Robertson, Duncan M .; DiCaprio, Joseph M.; Moore, William (iulie 1962). „Izolația din cablul spinal de bovine a unei proteine omogeneze cu activitate encefalitogenă”. Jurnalul de Neurochimie.

Referințe:

Wolfson, Adele J „O sută de ani de femei americane în biochimie”,

Biochimie și educația biologiei moleculare;

Dicționarul biografic femeilor în știință: viața de pionierat din cele mai vechi timpuri la mijlocul secolului 20, Ogilvie, Marilyn Bailey., Harvey, Joy Dorothy. New York: Routledge;

„Grant Hartford”, UCSF News 4 aprilie 1967, reluat la 13 octombrie 2018;

„Elizabeth Roboz Einstein (1904-1995)", Instituția Smithsoniană, Adus 2018-10-07;

„Știri medicale", Jurnalul Asociației Medicale Americane nr. 167 (10), 1958-07-05;

Timiras, Paola S. (iulie 1995). „Elizabeth Roboz Einstein, (1904 - 1995)". Cercetare neurochimică;

Universitatea din California 1969, „Buletin Universitar”, „Buletin săptămânal pentru personalul Universității din California”, Oficiul de Publicații Oficiale, Universitatea din California.

Gabriel Bota

Poet, eseist, prozator, Manager cultural al Festivalului Internațional de Carte Transilvania, trainer, ciclist și explorator.

S-a născut la 13 aprilie 1982, în Orăștie. A urmat liceul în orașul natal. Absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca, Facultatea de Filosofie, în 2005 și tot Universitatea Babeș-Bolyai, la Facultatea de Sociologie, termină cursurile Masterale în „Sociologie politică”, în 2006.

A început să scrie de la 9 ani, „de când a făcut cunoștință cu sine”. Profesoara de română (care a fost studenta lui Lucian Blaga), a fost cea care i-a insuflat dragostea pentru carte. La 17 ani, Gabriel a lansat primul său volum de poezie.

Cu toate că a terminat Filosofia, Gabriel Bota a lucrat în domeniul managementului, în firme mari, precum OMV Petrom, Hyundai Heavy Industries, Orange România, companii în cadrul cărora și-a

format o vastă experiență practică: „Eram tânăr, am învățat foarte multe în aceste companii, a fost o școală de management incredibilă, cred că a fost imboldul de care am avut nevoie în viața profesională.”

A fondat, în 2013, împreună cu Vasile George Dâncu, Festivalul Internațional de Carte Transilvania, un eveniment unic la nivel european, care țese, în jurul cărții, un melanj de arte: teatru, dans, concerte, menite a reuni iubitorii de frumos sub o cupolă culturală mai largă, în centrul căreia este pusă cartea, arta cuvântului scris.

Prin acest festival a reușit să demonstreze că pasiunea sa pentru carte este una încă împărtășită de mulți, lectura fiind singura care ne poate salva de ignoranță, de snobism, de lipsa de comunicare și de implicare. Festivalul este primul care aduce la Cluj scriitori de renume mondial, pentru că Gabriel Bota, un om pentru care poezia înseamnă viață, vrea să le arate cititorilor că scriitorii sunt persoane în carne și oase, cu o scriitură vie, în care pulsează întregul tumult existențial al unor semeni cu care împărtășim contemporaneitatea.

Festivalul Internațional de Carte Transilvania își dorește să creeze un context cultural în care toți actorii implicați - scriitori, editori, artiști, cititori, iubitori de cultură – să se cunoască și să recunoască importanța cărții pentru că, așa cum spune și sloganul festivalului, „de carte nu scapi!”

De la an la an, festivalul a crescut, semn că era nevoie de un asemenea eveniment cultural.

Gabriel Bota este și trainer, în cadrul propriei platforme, „Train your heart”, prin intermediul căreia oferă cursuri de pregătire profesională, axate pe comunicare, vânzări, management, inovație și creativitate.

Toate aceste preocupări se împacă foarte bine cu poezia pentru că, după cum afirmă Gabriel Bota, „poezia e în noi și poezie este fiecare”.

Pe lângă poezie, Gabriel mai are o pasiune de-o viață, ciclismul. El a participat la competiții de profil și continuă să concureze în cadrul unor turnee de semi-profioniști: „Îmi întrețin pasiunea pentru că nu pot trăi fără ea – bicicleta e ca o prelungire a ființei mele!”

În 2013 a fost într-o expediție la Polul Nord, o expediție la care a pedalat aproape 5000 de kilometri pentru a promova lectura și organizează evenimente culturale inedite iar acum se pregătește

pentru Polul Sud: „Va fi una dintre cele mai grele încercări din viața mea, mi-am propus să străbat toată Antarctica, voi încerca să parcurg 1427 de mile în 48 de zile. Aproape orice este imposibil este posibil!”

Cărți publicate (selectiv):

- „Pink Freud”, poezie, 2021;
- „Motanul s-a sinucis”, roman 2019;
- „Mind trip”, 2016, poezie;
- „sushi”, poezie, 2014;
- „nu mă numesc Eu!”, poezie, 2012.

Referințe:

- Autobiografia personalității prezentate;
- Antologia „Un secol de poezie în orașul Paliei”, ed. Emma, Orăștie 2011;
- Antologia „Clujul poezilor” coord. de Horia Bădescu, poezie, Cluj Napoca, 2013.

Caius Virgilius Pănoiu

Profesor universitar, inginer, doctor în științe.

S-a născut în 16 Aprilie 1965 în Orăștie, cursurile primare și liceale le face an orașul natal, obținând diploma de bacalaureat la liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, promoția 1984. Între anii 1984-1989 urmează cursurile Institutului Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, Facultatea de Electrotehnică, Specializarea Electronică și Telecomunicații devenind inginer în specializarea „Electronică aplicată”.

Din anul 1992 urmează programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate, în cadrul școlii doctorale la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Electronică și Telecomunicații, încununată cu titlul de „Doctor în Inginerie Electrică”, în anul 1999, cu teza de doctorat „Metode și algoritmi de prelucrare adaptivă a semnalelor”, avându-l drept conducător științific pe Prof. dr. ing.

Sever Crișan.

O scurtă perioadă este Inginer electronist la Oficiul de Calcul al Întreprinderii Mecanica Orăștie. Ca din anul 1990 să îmbrățișeze cariera didactică fiind:

Preparator între 1990 - 1992 la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Electronică și Telecomunicații, având activitate didactică și de cercetare;

Asistent între 1992 - 1997 la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Inginerie Hunedoara, având responsabilități de cercetare și predare;

Șef de lucrări între 1997 - 2000 la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Inginerie Hunedoara.

Conferențiar din anul 2000 până 2004 la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Inginerie Hunedoara;

Conferențiar – Prodecan din 2004 până în mai 2012 la aceeași Universitate, Facultatea de Inginerie Hunedoara;

Din mai 2012 până în mai 2020 a fost Decanul Facultatea de Inginerie Hunedoara a Universității Politehnice Timișoara. Având activitate didactică la disciplinele Modelare și simulare, Sisteme de achiziție de date, Modelarea și simularea proceselor neliniare în electrotermie, Arhitectura calculatoarelor, Echipamente de comandă cu logică programată, Metode și algoritmi de prelucrare numerică a semnalelor, Electronică de putere, Fundamente de inginerie electrică și electronică,

Activitate de cercetare, Achiziții publice, Planuri de învățământ, Programe analitice.

Din anul 2020 până astăzi este profesor la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Inginerie Hunedoara.

Desfășoară o bogată activitate științifică, publicând multiple lucrări științifice. A realizat o vastă cercetare științifică, proiectare și asistență tehnică.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Ioan Ursu

Profesor universitar doctor în matematici aplicate, cercetător principal la Institutul Național de Cercetări Aeronautice „Elie Carafoli”. inventator.

Iată-mă în situația inedită de a scrie un text autobiografic la solicitarea dlui ziarist Dan Orghici din Orăștie. Demersul dlui Orghici este în direcția alcătuirii de către dânsul a unui așa-zis Călindar al personalităților „care au trăit, trăiesc sau au învățat la Orăștie”. Să vedem ce va ieși până la urmă din acest proiect. Din partea mea, următoarele urări, domnule Orghici: vânt din pupă, să nu întâmpinați opreliști insurmontabile, să reușiți la urma urmei!

Întâi de toate, eu nu cred că sunt, totuși, o personalitate, cel puțin nu una publică. Chiar dacă în anii internetului necesitatea transparenței a ceea ce faci în calitate de cercetător științific într-un institut național de cercetare te obligă să fii vizibil pentru oricine e interesat, instituții sau persoane. Pentru conformitate, iată o listă de pagini de internet în care sunt adunate lucrările mele de cercetare

https://www.researchgate.net/profile/Ioan_Ursu2

http://bulletin.incas.ro/files/cv__i_ursu.pdf

<https://publons.com/researcher/1689086/ioan-ursu/metrics/>

Adaug și pagina de web a instituției în care lucrez din anul 1969, odată cu absolvirea facultății: www.incas.ro

Dar să încep cu ... începutul. Mama m-a născut la 22 aprilie 1946. Această dată a fost trecută în contul satului Tărtăria, comuna Cioara (nume azi schimbat în Sălistea, probabil din „pudoare estetică”, cum s-a exprimat ilustrul (dar nu atât cât ar merita, neavând loc de alții mai băgăreți la vremea lui) ilustrul deci academician David Prodan, fiu al Cioarei). În vremea aceea, în organizarea administrativ-teritorială supraviețuiseră încă județele, plasele, comunele de dinainte de război, în curând însă date peste cap de organizarea pe regiuni și raioane din 1950. În 1968 se revine la județe, comune, sate, fără plase și raioane, organizare valabilă și în anul de grație 2019. De ce insist cu aceste

detalii? Pentru că mi se pare fascinant! Iată, m-a născut mama la Tărtăria, plasa Vințul de Jos! Iar elevul de liceu care eram în anii 1960-1964 mergea la olimpiade de matematică, fizică, română, cred că și de istorie, la fazele locale (pe școală, Liceul Aurel Vlaicu!), apoi pe raion (Orăștie!), apoi pe regiunea Hunedoara (la Deva, la Liceul Decebal!), apoi la faza pe țară (București!). Era pitoresc. Totuși prima copilărie, până la 3 ani am petrecut-o la Peștera Bolii, lângă Petroșani, unde tatăl meu era cantonier CFR.

Satul meu, care nu „poartă-n nume sunetele lacrimii” precum Lancrămul lui Blaga, poartă însă altceva, o sonoritate dură pentru unii, caraghioasă pentru alții, depinzând de compilarea în mintea fiecăruia a acestor sunete. În tradiția satului, cei pasionați de istorie vorbesc de când mă știu de origini ale numelui care vin din evul mediu. Tătarii, la marea invazie europeană din 1241, au trecut și pe aici, pe valea Mureșului, devastând Sebeșul, Alba Iulia, Orăștia, Aradul, nimicind sub copitele cailor sau sub ploaia de săgeți tot ce le stătea în cale. Toponime din satul meu, precum Hârmul Turcului sau Tăbărăște, trimit la momente sângeroase și glorioase în același timp, cum a fost acela al celebrului „Maraton al Transilvaniei”, bătălia de la Câmpul Pâinii din 13 octombrie 1479, desfășurată în câmpul plan din zona confluenței râului Cugir cu Mureșul, câmp străjuit de două așa zise Tăbărăști („boturi de terase ... înconjurată pe trei laturi de pante abrupte, ușor de apărat”) înspre est, din care una la Tărtăria și încă de una mai spre apus, lângă Orăștie. Îi las pe cei interesați, care poate încă nu știu, să afle cine a fost eroul acelei bătălii și ce oști s-au înfruntat acolo! Din păcate, și atunci s-au aflat români, munteni de fapt, în tabere adverse...

Asupra originii toponimului Tărtăria, dar și în legătură cu prima datare oficială a satului, cercetătorii se contrazic, așa cum se întâmplă cel mai adesea. Ba că ar deriva direct din cuvântul tătar, ba că trebuie legat de termenul „tartar” (iad, infern) (?), după marele lingvist comunist Iorgu Iordan, ba că ar fi de origine cumană: cumanii, despre care vorbește cu nesaț și Neagu Djuvara, mai precis cei din tribul Terter-oba, conduși de Cuthen, au năvălit în Ungaria în 1236, înaintea tătarilor, și ne-au blagoslovit cu toponimul Terter-oba, Tărtăria (după P. Diaconu, Recenzii și discuții arheologice, Călărași, 1994, apud C. I.

Popa, Toponimia Văii Cugirului: toponime de interes istoric și arheologic, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 7, 2003, p. 25-50). Cât despre datarea cea mai veche a Tărtăriei, pe site-ul comunei Săliște se poate citi: „Sub actuala denumire este atestată documentar din anul 1241” (dovada?) <https://comuna-saliste.ro/monografia/istoric/>. Pe un site maghiar apar următoarele informații, pe care le transcriu în românește cu ajutorul lui Google translate: „Numele așezării a fost menționat pentru prima dată în 1488 sub numele de Grebenchyn”. „A fost scrisă în 1733 sub numele de Tartarya, în 1913 sub numele de Alsótatárlaka” (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Alsótatárlaka#Fekvése>). (No comment).

Am făcut școala primară în sat, în anii 1953-1957. Dascăl bun am avut, pe învățătorul Trăian Pădurean. Am învățat și cântat și în rusește, am prins moartea tătucului Stalin, când trăgeau clopotele la biserică, iar pe ulița satului erau inși care îl plangeau în hohote, asta când aceleași ulițe erau bântuite noaptea de Gaz-uri ale Securității, și se afla a doua zi că a mai fost săltat un „chiabur” și dus la Canal...

Am făcut clasele V-VII la școala din Cioara, dascăli buni am avut și acolo: pe profesoara de română Viorica Bătrân (Cicirica), pe profesorul de fizică și chimie Șuteu (Neacă), pe profesorul de istorie Crișan, pe unchiul meu Ioan Ursu, profesor de geografie, pe profesorul de matematică, Dragosin Șuvaina, ... , în sfârșit, toți erau dascăli cu suflet și dedicați, să-i odihnească Dumnezeu! Mergeam în fiecare zi, „pe arșiță, pe ger cumplit” câte 3 km dus, 3 km întors, pe jos. Ajuns acasă în goană, transpirat learcă și fericit că luasem vacanța de primăvară, am tras repede o gură de apă rece, iar seara aveam 40 de grade: dubla pneumonie (aprinde de plămâni). M-a salvat doctorul Petru Boldoșan, om de sat, proaspăt absolvent de medicină la Cluj, care a dormit la capul meu câteva nopți până boala a dat înapoi sub milioane de unități de penicilină. Sora mea, Cristina, fetiță de 4 ani, nu a putut fi însă salvată. În mai 1957, a fost singura victimă din sat a epidemiei de poliomielită care a făcut ravagii în toată Europa, când încă vaccinul nu se generalizase... Și astfel, părinții mei, terorizați, m-au îndopat cu mâncare, credința lor fiind că eram slab de plămâni și că trebuie să îmi crească astfel imunitatea...

Așa se făcu că am dat, ca un grăsun, examen de admitere la „Școala Medie Aurel Vlaicu” din Orăștie (mai dădusem un examen și pentru a ajunge la școala de la Cioara). De ce la Orăștie și nu la Alba Iulia, Sebeș, sau eventual Cugir? Pentru că la Orăștie lucra tata, ceferist la Fabrica Chimică nr. 14, și mai era acolo și mătușă-mea Saveta, sora mamei, dar acest din urmă amănunt nu avea importanță; eu mă înscriisesem oricum ca elev la internatul liceului. Și ce internat aveam în localul numit nu știu de ce SAM, la vreo 400 m de liceu, unde dormitoarele aveau fiecare vreo 30 de elevi în paturi suprapuse și unde dimineața apa era înghețată în ligheanele de sub pat în care ne spălasem seara pe picioare! Veneam la liceu bătând pas de front sub comanda pedagogului Feneșan (ulterior l-am avut pe Marin Ciușcă), după ce eram sculați să facem înviorare în curte ca la armată! Iar în incinta liceului, unde la subsol era și cantina unde mâncam în două serii de trei ori pe zi, aveam și așa-zisa meditație în săli de clasă, supravegheați de la catedră de câte un șef de meditație din clase mai mari. Ajungând în clasa a X-a, internatul va funcționa direct în săli de la ultimul etaj, dormitoarele fetelor și ale băieților fiind dispuse, separate cu grilaje, în câte o aripă a clădirii. După masa de seară, se dădea stingerea, și atunci era momentul ca unii băieți, printre care mă aflam și eu, mari amatori de filme, să evadăm din internat în oraș la cinematograful, la ultimul spectacol al zilei. Eram vânați de câte un profesor de serviciu, dar rar se întâmpla să fim prinși. Și când se întâmpla, scandalul era mai degrabă mușamalizat decât supralicitat. Era la urma urmei frumoasă viața asta de elev de la țară intern la oraș! Ieșeam duminica de voie în părculețul din fața minunatei catedrale, în aerul vibrând în ritmul șlagărelor „Macarale, macarale” și „Lalele, lalele” ale lui Luigi Ionescu, iar sufletele noastre râdeau în soare precum macaralele și lalele acestuia! Și tot acolo auzeam pentru prima dată, năvălind pe fereastra sunetul unui televizor; se transmitea finala Campionatului mondial de fotbal din Chile dintre Brazilia și Cehoslovacia: Masopust, goooooo!

Cu regim de internat silueta mea s-a înălțat peste a colegilor inițial mai răsăriți, devenind zveltă pentru că „uitam” în dulapul din dotare aflat pe holul etajului slănina adusă săptămânal de tata. (Apropo: încă era vie, după vreo 60 de ani, printre copii legenda cu „maistorașul”

Aurel – Vlaicu, desigur – , care, ingenios cum era, pusese o capcană în dulapul propriu, umplând de sânge nasul hoțului care atenta prin efracție la slăninuța lui. Marele patron al liceului în care învățam a fost elev al colegiului reformat „Kocsárd Kún” din Orăștie, care din 1919 încoace a fost numit „Liceul Aurel Vlaicu”). Pentru că așa erau vremurile, în fara intrării principale trona, alături de bustul lui Aurel Vlaicu, bustul lui Petru Groza, fost și el elev la „Kocsárd Kún”. Primul și cel mai renumit dascăl, director al școlii de la înființare, a fost Aron Demian. Ei, și cum aș rezuma în câteva fraze și această perioadă de 4 ani din viața mea? Foarte tranșant: aveam să fiu și aici, ca în toate clasele anterioare, un elev de premiul întâi. Îmi amintesc însă și azi boroboața din primele zile. Aveam ora de română, profesorul Ioan Dumitru, care avea să-mi fie cel mai iubit dascăl în liceu, apucase să predea ceva, într-o primă lecție. Eu, încă în euforia intrării la liceu, mă hărjoneam în fundul clasei cu un orăștian, profesorul intră în clasă, ne vede și ne cheamă „la tablă”: câte un 3 la amândoi! De atunci, patru ani la rând nu am mai fost scos din nota 10 la limba română! Cred că făcuse domnul profesor o slăbiciune pentru mine, dar sigur și eu făcusem pentru dânsul. L-am revăzut la întâlnirea de 20 de ani de la terminarea liceului, în 1984. M-a luat din scurt: „Ursule, tu ai scris o carte până acum?”. I-am promis că o să scriu. Se referea la o carte din domeniul umanistic, desigur. Am ținut minte provocarea, și m-am ținut de cuvânt. Târziu, dar mai bine mai târziu, decât... În 2017, recent deci, am publicat volumul „30 de ani fără Noica. Exerciții de iubire”, la Editura Scrisul Românesc din Craiova, volum întâmpinat cu doua cronici sensibile, dacă nu chiar elogioase, în România literară, revista care nu mai are nevoie de prezentare, cronici scrise de Alexander Baumgarten și respectiv de Sorin Lavric. Părintele Constantin Necula a făcut de asemenea o cronică emoționantă cărții.

Profesorii pe care i-am avut în această „școală medie” erau departe de a fi niște „tovarăși profesori”. Erau de fapt niște doamne sau domni, cu toții, acesta era aerul pe care îl respiram, la clasă sau în școală sau mai general în oraș. Erau absolvenți de școală solidă, care nu apucase să fie contaminată de ideologia stalinistă a „reformei” din 1948 a învățământului la toate nivelele. Mă gândesc la cei care aveau deja cel puțin 35 de ani în 1960: Veturia Apostol, profesoară de istorie,

Nicolae Gheorghe, profesor de latină, Ioan Dumitru, profesor de română, Valentin Grosu, profesor de rusă, Sabina Maior, profesoară de franceză, Ion Brătescu, profesor de muzică, Gavril Tengheru, profesor de desen, Ioan Ciolna, profesor de educație fizică. Probabil la limita acestei vârste erau și Kuna Otto, profesor de fizică, Tit Liviu Mizgan, profesor de chimie, Bujor Vulcu, profesor de geografie, Pavel Cociorvă, profesor de matematică, Emil Neamțu, profesor de științe naturale. Desigur, copiii sau, mă rog, adolescenți, scufundați în sucul propriu al sistemului, nu aveam un alt referențial. Lumea era așa cum era. Nu știam de Blaga, de Bacovia, de Barbu. Poate domnul profesor Dumitru știa, dar nu avea voie să ne predea decât „programa analitică”, cu Eugen Frunză, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Alexandru Toma, sau mai vechii Alexandru Sahia (cu „Uzina vie”), Theodor Neculuță și Ion Păun Pincio. Totuși, domnul profesor, care era și dirigintele clasei mele, ne-a dus într-o bună zi la marginea orașului dinspre râu, unde erau așezați eternii țigani într-o promiscuitate întrecută doar de mizerie, și ne-a zis: „uite, dragilor, aici e granița între realismul critic și realismul socialist!” Unde situa cele doua „realisme”, în fapt, domnul profesor, ne-a lăsat să medităm fiecare, și mai meditez și azi la acel sibilinic enunț.

O „paradă a dascălilor”, în maniera lui Anton Holban, n-ar fi drept și nici nu aș avea talentul să fac. Să trăiești în timp real ipostaza de elev solicitat zilnic la clasă cu răspunsuri la lecții, în picioare, din bancă, sau la tablă, cu lucrări de control și teze, nu era deloc o fericire, oricât de dragă mi-ar fi fost învățătura. Și totuși, aici se diferențiau domnii profesori. Domnul Cociorvă era un basarabean blajin care empatiza cu noi: „măi băiatuli, de ce n-ai învățat teoremili?” Domnul Mizgan, mic de statură, în halat alb, ședea ascuns în laboratorul de chimie în spatele unor eprubete și pahare Berzelius, de unde nu-i întrezăream decât un zâmbet sceptic. O, dar domnul Kuna, în halat imaculat, elegant, subțire, cu păr blond ondulat, mereu în picioare în laboratorul de fizică, ne explica zâmbind șăgalnic funcționarea motorului de curent alternativ, pe care nici azi nu o pricep îndeajuns. O, și ce profesoară cumsecade, cel puțin cu mine, era doamna Apostol! Poate ca o compensație, pentru că avea doi băieți cam greu de strunit, unul mai mare cu un an și altul mai mic cu un an decât mine, iar eu îi apăream

ca un elev cuminte, cum și eram de fapt. Mă trezeam cu note și medii de 10, fără să fiu ascultat propriu-zis; simplul fapt că ridicam două degete, din bancă, la întrebări puse de la catedră, părea să fie de ajuns... Mai erau domnii Neamțu și Bujor, primul rotunjour și fercheș, al doilea mic de stat, cu cap rotund, păr grizonat prematur și cu ten măsliniu, care s-a remarcat ca autor de manuale și activist în învățământ până de curând, fiind în acest sens la concurență cu mai tânărul Petru Baciuc, profesor de română la clase paralele. Domnul Grosu era un om delicat și modest, parcă mereu în defensivă ca protagonist al unei materii nu tocmai iubite de noi, spre deosebire de doamna Maior, o femeie micuță și încărunțită, dar aprigă, conflictuală, cum s-ar spune azi. Cu simpaticul domn Ciolna făceam sport de toate felurile, în curtea școlii, sau la o sala de sport aflată la doi pași de liceu. Așa am ajuns să fiu, o data în viață, și portar la handbal. Nu mă dădeam în vânt după sport, dar îmi plăcea să privesc, mai mult sau mai puțin pe furis, ca toți băieții de altfel, cred, frumoasele noastre colege costumate în sport short. Și last but not least, îmi amintesc cu recunoștință de discretul și elegantul director Ioan Socol, pe care nu l-am avut la clasa în cei patru ani, dar care, în fața careului cu toată școala prezentă, la absolvirea anului nostru, a avut la adresa mea niște cuvinte de laudă ieșite din comun ...

Am fost o promoție foarte bună, care a absolvit și studii superioare în proporție de aproape 100%. Performanța a fost în primul rând a școlii, a dascălilor ei. Aceștia au reușit să omogenizeze elevi veniți de la țară, cu școală mai precară, cu elevi mai norocoși, de la oraș. Nu am simțit însă vreun sentiment de frustrare raportat la elegant-îmbracății, chiar dacă în uniforma școlară, colegi originari din Orăștie. Totul îmi apărea ca firesc. Ne călcam pantalonii la dungă punându-i noaptea sub saltele în dormitorul internatului! Totuși, aveam să resimt o diferență în raport cu alții din lumea școlii. În aprilie 1961, Bucureștii erau pavoazați cu bannere uriașe cu Iuri Gagarin care tocmai zburase în cosmos. Eu eram acolo la o olimpiadă finală la matematică, însoțit de domnul profesor Cociorvă. Trecusem de etapa scrisă, am ajuns la oral (așa era atunci). Din bancă, așteptând să fiu scos la tablă, priveam cum o fată, din Craiova, cred, vorbea într-o limbă matematică cvasinecunoscută mie! Era distanța de la un liceu de mare oraș capitală de regiune la un liceu al unui oraș capitală doar de raion!

Și a venit și momentul să merg la facultate. Întâmplarea aranjează lucrurile mai întotdeauna. Am ajuns să fac matematica la București, și nu mai aproape, pentru că pe ulița satului aveam un vecin care a ajuns și el cu patru ani înaintea mea la București, la matematică. I-am urmat exemplul, și nu mi-a părut rău. Am făcut anii 4 și 5 de specializare în mecanica fluidelor, ceea ce avea să determine cursul meu de o viață. În octombrie 1968, după invazia Cehoslovaciei de către Pactul de la Varșovia, Ceaușescu dă un decret de înființare a Institutului de Cercetări și Proiectări Aerospațiale, astfel că la absolvire în 1969, la 1 august, am ajuns la acest Institut prin „repartiție guvernamentală”. De curând, am împlinit 50 de ani de activitate aici. Trec repede peste anii de studii universitare, dar nu fără să menționez două din personalitățile Facultății de matematică-mecanică a Universității București, profesorii Solomon Marcus și Imre Toth, pe care i-am admirat ca dascăli.

În Institut am parcurs succesiv toate gradele în cercetare, de la cercetător stagiar până la cercetător științific gradul I și, de asemenea, responsabilitățile administrative, de la șef de laborator până la șef de secție. Am devenit doctor în matematici aplicate al Institutului de Matematică Simion Stoilow al Academiei Române. Dețin în prezent funcția de Președinte al Consiliului Științific al Institutului (Institutul Național de Cercetări Aerospațiale „Elie Carafoli”). Elie Carafoli, mare savant și constructor de avioane, a fost, ca și Henri Coandă, director onorific al Institutului. Specializarea mea inițială în Institut a fost “analiza, sinteza și încercările de omologare la zbor pentru servomecanisme hidraulice”. Din 1969, am fost direct implicat în toate programele românești de aviație, inclusiv în programele pentru avioanele IAR93 Vultur și IAR99 Șoim, pentru elicopterele Puma și Alouette fabricate în licență la Brașov și pentru simulatoarele de zbor aferente acestor programe, cu contribuții în proiectarea și testele aferente ale servomecanismelor din comenșile de zbor. După 2000, îndeosebi în ultimii 10-12 ani, Institutul meu a avut norocul unei conduceri aș zice providențiale, fiind cooptat și apoi implicat cu toate forțele în programe de parteneriat la cel mai înalt nivel european cu unitați de elită precum ONERA, DLR, NLR, AIRBUS, CIRA, SAAB etc.

În cercetare sunt interesat de: sinteza controlului aplicat; control

activ și semiactiv; structuri (aero)spațiale inteligente; actuatori electrohidraulici, mecanohidraulici și electromecanici din comenzile de zbor; control liniar și neliniar; control LQG; control inteligent (neural, fuzzy).

Recențent la periodice naționale și internaționale: INCAS Bulletin, Romania; Journal of The Franklin Institute, Elsevier, Philadelphia, USA (ISI); American Society of Mechanical Engineers (ASME) Journals, USA; Journal of Vibration and Control, SAGE, USA (ISI); International Journal of Control, Automation, and Systems, South Korea (ISI); Mechatronics (ISI); Aerospace Science and Technology (ISI); Sensors (ISI); IEEE Transactions on Automation Science and Engineering (ISI); Journal of Aerospace Engineering (ISI), Nonlinear Dynamics (ISI); Journal of Aircraft (ISI) etc.

Membru în Boardul periodicelor INCAS Bulletin <http://bulletin.incas.ro/> și Actuators <https://www.mdpi.com/journal/actuators/editors>

Rezultate:

Peste 250 rapoarte interne de cercetare și cca. 20 de proiecte de cercetare câștigate ca director în competiții interne de programe ale Ministerului Cercetării, după anul 2000. Peste 30 lucrări în periodice de top ISI Thomson, cu factor de impact și scor de influență (IF and Article Influence Score),

<https://publons.com/researcher/1689086/ioan-ursu/metrics/>

Pentru o listă extinsă a lucrărilor publicate, vezi;

https://www.researchgate.net/profile/Ioan_Ursu2. Peste alte 50 de lucrări publicate în jurnale BDI peer review, peste 125 conferințe științifice în țară și străinătate.

Brevete:

Brevet nr. 127329/30.07.2014 acordat de Oficiul de Stat pentru Inventii și Marci OSIM, Titular INCAS București, titlu de invenție: Servoactuator hidrostatic de aviație, autori: Ioan Ursu, Minodor Arghir, Adrian Toader, George Tecuceanu, Constantin Calinoiu;

D. Enciu, I. Ursu, M. Tudose, Procedeu complex de identificare online a defectelor mecanice în spectroscopia impedanței electromecanice, cu evitarea diagnozelor false.), Brevetul nr. 131152/29.12.2017.

Cărți publicate:

Ursu, I., Felicia Ursu (2002), Active and semiactive control (in Romanian), Publishing House of the Romanian Academy;

Ioan Ursu, „30 de ani fără Noica. Exerciții de iubire” Editura Scrisul Romanesc, Craiova, aprilie 2017.

Capitole de carte

Halanay, A., I. Ursu (2010): Analiza stabilității echilibrelor într-un model neliniar de comutare al unui actuator electrohidraulic hidrostatic. Un capitol în Probleme matematice în inginerie aerospațială și știință, volumul 5, S. Sivasundaram (Ed.), Cambridge Scientific Publishers;

Toader, A., I. Ursu, Towards a PIO II criterion: Improving the pilot modeling, in Advances in Intelligent Systems and Computing Volume 187, 2013, pp 45-57, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2013 ISSN: 2194- 5357 (Proceedings of the 2011 International Conference on Communication, Electronics and Automation Engineering http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-32548-9_4#page2)

Ursu, I., A. Toader, V. Chiroiu, S. Radnef, E. Popa, Intelligent Adaptive type control for uncertain systems a chapter book in Inverse Problems and Computational Mechanics, voi. 1, 369-388, Editura Academiei Române, 2011;

C. Rugina, I. Ursu, The electromechanical impedance spectroscopy method on thin plates, în Inverse Problems and Computational Mechanics, voi. II, 295-322, Editura Academiei Române, 2011;

V. Giurgiutiu, I. Ursu, A. Toader, M. Arghir, C. Postolache, C. Rugina, D.-D. Prunariu, Sensors and Methods for Structural Health Monitoring of Space Vehicles, Capitolul din cartea Advances in structural health monitoring of space systems, Editor Andrei Zagari, New Mexico Institute of Technology, Co-editori: Brandon Arritt și Derek Doyle, Air Force Research Laboratory , Direcția Vehicule Spațiale, Editura: Wiley & Son, 2018.

Premii:

„Award for Excellence for Outstanding paper published in 1998” dat de jurnalul britanic Aircraft Engineering and Aerospace Technology (ISI) in 1999, pentru articolul „From robust control to antiwindup compensation of electrohydraulic servo actuators” de I.

Ursu, G. Tecuceanu, F. Ursu, M. Vladimirescu, T. Sireteanu, Aircraft Engineering and Aerospace Technology;

Premiul Aurel Vlaicu al Academiei Romane pe 2002 (pentru cartea Control activ si semiactiv, Editura Academiei Romane, 2002);

Medalia de aur pentru patentul RO131152B1/2017 „Procedeu complex de identificare online a defectelor mecanice în spectroscopia impedanței electromecanice, cu evitarea diagnozelor false” (Complex method for online identification of mechanical damages using the electromechanical impedance spectroscopy, avoiding the false diagnosis), patent premiat la Editia a 46-a a Salonului International de Inventii, Geneva, Elvetia, 11-15 April 2018;

Premiul Special al Juriului acordat de Oficiul de Patente al Turciei patentului no. RO131152B1/2017 la Editia a 46-a a Salonului International de Inventii, Geneva, Elvetia, 11-15 April 2018;

Cetățean de onoare al comunei Săliștea din 24 septembrie 2023.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Valeriu Traian Frențiu

**Martir beatificat de papa Francisc în anul 2019.
Este sărbătorit în Biserica Catolică în data 2
iunie. Doctor în teologie, Episcop Greco-Catolic,
protopop la Orăștie.**

S-a născut în 25 aprilie 1875, la Reșița/ Resicabánya/ Reschitz/ Rešice/ Решица/ Ričica, tatăl său, Ioachim Frențiu fiind preot, Asesor Consistorial în cadrul Episcopiei Greco-Catolice din Lugoj. Școala primară a urmat-o în localitatea natală, gimnaziul la Blaj, iar apoi a urmat cursurile Facultății de Teologie de la Budapesta (1894-1898).

Cu toate că la finalul facultății a devenit preot celib, fiind hirotonit preot la 28 septembrie 1898, el a dorit să-și continue studiile,

înscriindu-se la Institutul Augustinaeum din Viena, unde în 1902, și-a obținut doctoratul în teologie.

A fost arhivar, bibliotecar și vice-notar consistorial la Episcopia din Lugoj (1902-1904). La 2 aprilie 1904, Consistoriul Episcopesc din Lugoj hotărârea numirea lui Valeriu Traian Frențiu în funcția de paroh și protopop în Orăștie, convins că își va „păstra zelul său preoțesc, manifestat în trecut (...), și în viitor, față de biserică, școală și față de Parohia Orăștiei”. În Orăștie, alături de Dr. Iacob Radu și Pr. Dr. Ilie Daianu organizează primele Misiuni Religioase în Episcopia de Lugoj. La 1 februarie 1912 Frențiu era numit vicar foraneu, al Hațegului, unde a slujit puțin timp.

Din activitatea de la Orăștie

Problema edificiilor de cult a preocupat sistematic conducerea Protopopiatului, interesată să asigure fiecare comunitate cu o biserică sau o capelă. Dificultățile au fost numeroase, și l-au obligat pe protopop la hotărâri prompte și realiste. Parohia Greco-Catolică a Orăștiei, una dintre cele mai vechi din Protopopiat, avea nevoie de construcția unei noi biserici - în locul celei vechi, șubrede și necorespunzătoare. Demersurile pentru strângerea fondurilor necesare au fost începute de parohul și protopopul Iuliu Rațiu, în 1902, fiind continuate de Valeriu Traian Frențiu, Iosif Petean și Ioan I. Jenea. Deoarece construcția noii biserici depășea posibilitățile materiale ale credincioșilor din Parohia și Protopopiatul Orăștie, după obținerea aprobărilor necesare, au fost efectuate colecte - în Parohiile Greco-Catolice din Transilvania și Banat, cu permisiunea episcopilor respectivi.

Pe lângă problemele economice, mereu actuale în Protopopiat, protopopul a acordat atenție și problemelor școlare. Prin „Articolul de Lege XXVII” din 1907, preoții erau obligați să folosească limba maghiară în predarea religiei. În protocolul Ședinței Parohiale din Orăștie, din 17 noiembrie 1908, se face cunoscut faptul că Ministerul Cultelor, prin Ordinul nr. 106247, din 23 octombrie 1908, cerea ca „toți preoții care nu propun religiunea în limba maghiară să fie denunțați ca să li se retragă remunerația pentru catehizare.”

Protopopul Valeriu Traian Frențiu a intervenit pentru a-și apăra preoții din Protopopiat împotriva persecuțiilor autorităților statului

dualist maghiar. În cadrul ședinței, protopopul Frențiu informa participanții că „peste tot, în timpul din urmă, parohul este expus la nenumărate neplăceri și șicane, din cauza catehizării în limba română.” Pentru a feri preoții din Orăștie de astfel de neplăceri, Frențiu propune „a se înființa un post separat de catehet, mai ales fiind în Orăștie 17-19 ore de religione pe săptămână.”

Preocupările manifestate de protopopi, pentru buna păstorire a credincioșilor încredințați, au atras trecerea de la o confesiune la alta. Prin activitatea sa, protopopul Frențiu a adus noi credincioși la biserica în care slujea. Numai în anul 1911, 14 locuitori din Orăștie solicită trecerea de la Ortodoxie la Sfânta Unire.

Trebuie precizat faptul că trecerile religioase în Protopopiatul Orăștiei nu au fost dese, și nu au provocat tensiuni interconfesionale.

A urmat apoi numirea sa în funcția de episcop al Lugojului,

la 4 noiembrie 1912 a fost numit episcop al Lugojului. Sfințirea sa a avut loc în Catedrala Sfânta Treime din Blaj, în 14 ianuarie 1913, prin participarea mitropolitului Victor Mihaly de Apșa și a episcopilor Demetriu Radu și Vasile Hossu de Gherla, unde a slujit timp de 10 ani. Din această funcție, în timpul Primului Război Mondial, el și ceilalți patru episcopi din Transilvania au semnat la 21 noiembrie 1918 recunoașterea noii conduceri române prin Consiliul Național Român.

Pe 8 decembrie 1920 a avut loc un eveniment care a înspăimântat întreaga Românie: în Senat a avut loc un atentat terorist. Un grup de extremă stânga care dorea înlăturarea monarhiei și venirea bolșevicilor a detonat o bombă artizanală. Evenimentul s-a încheiat cu trei morți, dintre care și episcopul de Oradea Mare, Demetriu Radu. Prin decretul Papei Benedict al XV-lea, din ianuarie 1922, Valeriu Traian Frențiu a fost numit înlocuitor al senatorului greco-catolic, devenind astfel Episcop pentru Eparhia Oradea Mare.

După moartea în 1941 a Mitropolitului Alexandru Nicolescu, Episcopul Frențiu a fost din nou mutat, acum ca Administrator Apostolic al Arhidiecezei de Alba-Iulia și Făgăraș, păstorind aici pe toată perioada războiului. În 1947 a revinit la Oradea.

Sub păstorirea sa, Frențiu nu s-a îngrijit doar de bunăstarea bisericească, ci și de cea culturală, socială și chiar economică a Oradei, investind banii obținuți de pe urma domeniului (125 hectare de teren

arabil și 6000 hectare de pădure): a construit o nouă clădire pentru Academia Teologică, a renovat în stil neoromânesc Școala Normală de învățători din Oradea, pe întreg teritoriul eparhiei a dus o campanie de refacere și zidire a bisericilor parohiale, până în anul 1938 fiind consacrate 64 de biserici, din care 14 lăcașuri fiind ridicate din contribuțiile materiale făcute de el. De asemenea, cu sprijinul său au apărut și două periodice: „Vestitorul” și „Observatorul”.

Valeriu Traian Frențiu a rămas în istorie și prin priceperea prin care a administrat averea Eparhiei Române Unite de Oradea. Aceasta dispunea, în zona comunei Budureasa, de un domeniu forestier. Domeniul cu pricina fusese dăruit Bisericii Greco-Catolice de către împărăteasa Maria Tereza. Practic, veniturile generate de acest domeniu urmau să fie folosite pentru a susține, din punct de vedere financiar, activitatea Episcopiei Greco-Catolice de Oradea, dar și funcționarea școlilor confesionale, în condițiile în care Liceul din Beiuș, creat de eparhia română unită din Oradea, era considerat drept una dintre cele mai bune școli românești din Transilvania. Valeriu Traian Frențiu a vrut, deopotrivă, să sporească veniturile generate de domeniul forestier și, să ofere o alternativă la pârtiile de schi din Austria pentru pasionații sporturilor de iarnă, care câștigau tot mai mulți adepti în perioada interbelică. Astfel, pe o parte a terenului, el a decis să amenajeze o stațiune de schi, botezată Stâna de Vale. Episcopul din Oradea a amenajat, deopotrivă, vile și pensiuni, dar și o pârtie de schi, pe care a dotat-o cu una dintre cele mai moderne instalații de teleschi din Europa, de la acea vreme. Practic, instalația de teleschi creată de episcopul Valeriu Traian Frențiu funcționează și în prezent la Stâna de Vale. Ierarhul greco-catolic era el însuși un pasionat al sporturilor de iarnă.

Episcopul Valeriu Traian Frențiu a pus în valoare și celebrul Izvor al Minunilor din Stâna de Vale. Legendele locale atribuie apei proprietăți tămăduitoare. Valeriu Traian Frențiu a contribuit semnificativ și la dezvoltarea economiei locale prin investirea unei sume importante în refacerea și amenajarea stațiunii. A construit o cale ferată industrială de aproximativ 42 de kilometri, aceasta devenind o nouă cale de acces către stațiunea modernă, europeană. Stâna de Vale a fost dotată cu umină electrică, „apaduct”, terenuri de sport (tenis,

popice, patinaj, schi), alei și parcuri, dar mai ales hoteluri, dintre care se remarcă locația de lux Excelsior, care astăzi nu mai există.

Activitatea sa, răsplătită de către Papă

În 1923, Freñțiu a plecat la Roma, unde a primit titlul de „asistent la Tronul Papal”. Vizita o va mai repeta și în 1925, alături de Iuliu Hossu, Alexandru Nicolescu și un grup mare de credincioși. În iunie 1927, odată cu aniversarea a 150 de ani de la întemeierea Episcopiei Greco-Catolice de Oradea, Papa Pius al XI-lea i-a acordat paliumul arhiepiscopal. Un an mai târziu, Freñțiu a primit din partea guvernului distincțiile de „Mare ofițer al Ordinului Coroanei României” și „Răsplata muncii pentru biserică”.

Sub presiunea Kremlinului, comuniștii interziceau Biserica greco-catolică și emitea cunoscutul decret 177. Se cerea ca greco-catolicii să treacă la ortodoxie. Mulți preoți și protopopi au cedat presiunii și au acceptat, însă liderii Bisericii greco-catolice nu. Erau șapte episcopi și toți au sfârșit sub pedeapsa comuniștilor.

Valeriu Traian Freñțiu avea 73 de ani când a fost arestat

Era seara lui 28 octombrie 1948 când episcopul a fost luat de la Oradea și dus la Ministerul de Interne din capitală. O lună mai târziu a fost mutat la Dragoslavele, o vilă patriarhală transformată în lagăr pentru episcopi. Comuniștii au mai insistat timp de un an ca Freñțiu să renunțe la credința sa. A refuzat. Și pentru acest lucru, în 1950, episcopul de 75 de ani ajunge în închisoarea de la Sighet. Internat administrativ prin Decizia M.A.I. nr. 64 din 30 ianuarie 1952 pentru o perioadă de 24 luni, prin Decizia M.A.I. nr. 684 din 28 decembrie 1953 i s-a majorat pedeapsa cu 24 luni, începând din 30 ianuarie 1954, deși decedase la 11 al lunii iulie 1952.

Asemenea și celorlalți Episcopi morți la Sighet, Valeriu Traian Freñțiu a fost „înhumat” într-o noapte, fără sicriu, într-o groapă comună din Cimitirul Săracilor. Mormântul a fost nivelat pentru a nu se mai cunoaște locul înhumării și pentru a se evita pelerinajele la mormintele martirilor uciși la Sighet. Deși Nu a fost judecat și Nu a avut condamnare.

În închisoarea de la Sighet se afla și ziaristul N. Carandino, cel ce l-a îngrijit pe Iuliu Maniu în ultimele luni de viață, fiind martor la agonia și moartea acestuia. În cartea sa de memorii, „Nopti albe și zile

negre. Memorii din închisorile și lagărele comuniste”, găsim scrise: „Când ieșeau la plimbare, toți bătrâni sau îmbătrâniți înainte de vreme, toți cocârjați, aveau în frunte și la oarecare distanță pe Frențiu. Totul era la el impresionant: barba albă, figura, mersul. Deși mic de statură, părea grandios. Nu pot fi bănuir de părtinire fideistă; n-am avut niciodată sentiment religios. Am fost în schimb totdeauna sensibil la măreție. Și niciodată nu am avut mai puternic șocul suprafirescului, decât privind la șirul de moșnegi târșâiți pe care Dumnezeu, sau Moise sau cine știe ce profet, îi luase sub înalta sa conducere.

Îmbrăcați în haine de ocnași, martiri ai credinței lor, toți acești bătrâni nu păcătuiseră desigur decât prin omenie. Mare vină omenia în asemenea vreme, dar mari și aceia care nu se ostenesc să o apere! Mă uitam printre zăbrele și lăcrimam fără voie la acest spectacol dantesc. Și mă gândeam dacă alți ochi decât ai mei l-au înregistrat și dacă se vor afla mai târziu pene care să-l descrie. Am aflat peste câțva timp că Frențiu a murit în celulă în urma unui atac de inimă. Locul lui în frunte l-a luat Hossu. Apoi episcopii au dispărut, unii tot în moarte, alții pe la alte lagăre sau închisori.”

Beatificarea

În data de 19 martie 2019 papa Francisc a autorizat Congregația pentru Cauzele Sfinților să promulge decretul de recunoaștere a martiriului episcopilor greco-catolici români Valeriu Traian Frențiu, Vasile Aftenie, Ioan Suci, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan, Alexandru Rusu și Iuliu Hossu, „uciși din ură față de credință în diverse locuri din România între 1950 și 1970”, deschizându-se calea pentru beatificarea acestora.

Papa Francisc a oficiat slujba beatificării sale în data de 2 iunie 2019, pe Câmpia Libertății din Blaj.

Recunoștințe:

Din partea Papalității a primit titlul de „Conte de Roma” și „Asistent al Tronului Pontifical”;

Guvernul Român i-a acordat distincția „Ordinul Coroana României”, în grad de „Mare Ofițer”.

Referințe:

Ioan M. Bota, „Istoria Bisericii universale și a Bisericii românești de

la origini până în zilele noastre”, Casa de Editură „Viața Creștină”, Cluj-Napoca 2002;

Promulgazione di Decreti della Congregazione delle Cause dei Santi, 19.03.2019;

Ioan Ploscaru, „Lanțuri și Teroare”, Editura Signata, Timișoara, 1993;

N. Carandino, „Nopti albe și zile negre. Memorii din închisorile și lagărele comuniste”, ediție îngrijită de Paul Lăzărescu, note de Andrea Dobeș, Fundația Academia Civică, București, 2017;

Sergiu Soica, „Activitatea bisericii greco-catolice din Banat în perioada 1920-1945”, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, anul LV, nr. 2, 2010;

„Episcopul Valeriu Traian Frențiu, „Ctitorul modern” al Banatului, martir pentru credință la Sighet”,
<https://historia.ro/sectiune/portret/episcopul-valeriu-traian-frentiu-ctitorul-569197.html>;

Claudiu Padurean, „Episcopul care a adus teleschiul”, ziarul România liberă, 10 ianuarie 2011;

Catholic Hierarchy: Bishop Valeriu Traian Frențiu;

Bârlianu Marius, „Biserica greco-catolică din Scaunul Orăștiei între 1867-1914” - În „Sargeția”, Nr. XXXV-XXXVI, 2007;

Ciura Alexandru - „Episcopul Dr. Valeriu Traian Frențiu” - În „Cosânzeana”, An III, Nr. 1-2, 5 ianuarie, Orăștie, 1913.

Adolf Gyurmán

Ziarist, avocat.

S-a născut la 26 aprilie 1813 în Orăștie. Urmează gimnaziul din Alba Iulia și filozofia Cluj. În 1832 studiază jurisprudența Universitatea din Budapesta și Bratislava. În 1835 și-a luat licența în drept privat.

Înainte de Revoluția de la 1848-49 a lucrat la diferite ziare din Ungaria și din alte țări, ca pe timpul războiului din 1848-49 să devină editorul revistei oficiale a guvernului ungar, „Közlöny”. Îl regăsim în paginile ziarelor „Hirlapíró” ținând coloana de știri externe iar mai

târziu la „Jelenkor” apoi la „Kossuth Pesti Hirlap” până în 1848. Fiind unul dintre cei mai prestigioși publiciști.

În 1849, guvernul lui Kossuth l-a numit consilier ministerial. După ce armata națională ungară, formată în mare parte din țărani, a fost distrusă, iar în august Kossuth s-a refugiat în Imperiul Otoman, a fost nevoit să fugă și el în Turcia. Emigrând împreună cu Lajos Kossuth, fiindu-i companion și în exilul din Marea Britanie, SUA, în Statele Unite Lajos Kossuth ocupând funcția expert în politică externă.

Din 1851, Gyurman a locuit în New York , a învățat bine limba engleză , a scris în limba engleză și a editat un ziar în limba germană, „Demokratischer Völkerbund”, care a devenit succesorul lui „Neue Newyorker Deutsche Zeitung”.

În Statele Unite, Gyurman, a militat împotriva sclaviei din statele sudice, acest fapt l-a adus într-o situație jenantă, fiind nevoit să se întoarcă în Marea Britanie. Gyurman a trăit în Londra din 1854, dând lecții în franceză , italiană și germană, și scriind pentru „Times”. Din 1861 a predat istorie la Academia Cromwell din Londra.

În 1863 s-a căsătorit și s-a întors în Ungaria, lucrând în redacțiile ziarului „Pesti Napló” și în „Monitorul Oficial al Budapestei”. Cunoscând foarte bine relațiile engleze și americane a dorit să se documenteze pe această temă.

A murit împușcat la Pesta în date de 15 septembrie 1869.

Din publicistă:

„László al patrulea, dramă în cinci acte”. Pest, 1840, Piesă de teatru care a primit Premiul Teleki al Academiei Maghiare de Științe. Manuscrisul se află în Muzeul Național Maghiar.

„Cuvintele maghiare”, Hamburg, 1847;

„A fost condamnat să asculte. Adaosul nepublicat al lui Adolf Gyurmán Adolf, ed., Bev. János Varga, Magvető, 1985.

Referințe:

Pál Gulyás : Viața și lucrările scriitorilor maghiari I - XIX. Budapesta: Asociația bibliotecarilor și arhiviștilor maghiari. 1939-2002;

Adolf Gyurmán în „Indice biografic maghiar” de la Muzeul Literaturii Petofi.

Pamfil Ripoșanu

Avocat, diplomat.

S-a născut la 26 aprilie 1913 în localitatea Spini, comuna Turdaș, jud. Hunedoara, fiu al preotului Aron și al Rozaliei Ripoșanu. Studiile primare le face în localitatea natală fiind absolvent al liceului din Deva promoția 1924. A urmat studii juridice, la Cluj și Budapesta după care a intrat în avocatură.

În anii celui de-al Doilea Război Mondial ca ofițer artilerist, Pamfil Ripoșanu a fost combatant pe Frontul de Est, ajungând cu unitatea sa până la Stalingrad. Demobilizat, în perioada 1944 - 1945, a fost secretar general al Președinției Consiliului de Miniștri, servind, succesiv, sub guvernele Constantin Sănătescu, Nicolae Rădescu și, în final, la cabinetul condus de dr. Petru Groza în vremea căruia a fost numit atașat comercial în SUA.

S-a numărat, apoi, printre experții tehnici care au însoțit delegația oficială română la lucrările Conferinței de Pace de la Paris (iulie-octombrie 1946). „La 13 septembrie 1948, figura pe o listă de diplomați care refuzau să revină în țară. După plecarea sa forțată din 1948, când Petru Groza l-a scos din țară ca să nu fie arestat de sovietici, Ripoșanu a și fost condamnat la moarte în contumacie, sub acuzația de a fi spion american.

Despre condițiile în care Pamfil Ripoșanu a ales calea exilului, Ioan Pora a emis următoarea versiune: „În drum spre țară, când se afla la Paris, prietenul său a fost avizat telegrafic de dr. Petru Groza să rămână în străinătate, pentru că la București urma să fie arestat, din ordin sovietic”.

Pamfil Ripoșanu a fost membru al PNT și, o vreme, secretar personal al lui Iuliu Maniu. Anul 1946 îl prinsese la Washington, în calitate de însărcinat cu afaceri al Legației regale a României în SUA. Ripoșanu fiind primul diplomat român ce a demisionat în semn de protest împotriva arestării lui Iuliu Maniu. Prieten apropiat al lui Corneliu Coposu, cu care a reluat relațiile după 1990, când s-a întors pentru prima oară în România după 1948.

Pamfil Ripoșanu s-a stabilit la New York City, unde, după ce a urmat alte studii de specialitate, la New York Law School, a fost admis, în 1955, în barou și a deschis un birou de avocatură. Cu timpul, avea să dobândească și o proprietate în Key Biscayne, Florida.

Pamfil Ripoșanu, avocat la New York, a apărat interesele statului român în două dintre procesele intentate pentru recuperarea tablourilor Coroanei României. Cu acest prilej, onestitatea sa a fost pusă la îndoială. Cei ce au avut prilejul să-l cunoască în emigrație l-au descris ca lacom de câștig sau că fusese semnalat ca agent CIA. activitatea lui Pamfil Ripoșanu - în exilul american, cu precădere, capitol în care se cer lămurite conexiunile sale, câte vor fi fost, cu serviciile secrete de informații, din țara de adopție, dar și din țara natală - își așteaptă, încă, necesara cercetare monografică, temeinic documentată pe surse interne și externe.

La New York pe Pamfil Ripoșanu, fost secretar general al prim-ministrului și, după spusele sale, secretarul personal al lui Groza. „Ne-am întâlnit deseori (din 1956 până în 1970, îmi petreceam cele trei luni de toamnă la Adunările Generale ale O.N.U., iar între 1982 și 1984 am fost ambasador în S.U.A.). La Delegates Lounge al O.N.U. și la clubul său de pe strada 57 East”, Ripoșanu evocând momentele petrecute lângă Groza.

Una dintre amintiri se referea chiar la zilele în care se decidea formula noului guvern. Toată lumea, povestea Ripoșanu, aștepta cu sufletul la gură acceptul lui Groza de a prelua conducerea guvernului. Mă aflam lângă el. Se închisese în casă și refuza să le răspundă celor care voiau să-l determine să-și dea acordul. Groza i-ar fi spus lui Ripoșanu : „Nu vorbesc cu nimeni, nu răspund la nici un telefon. Aștept angajamentul lui Stalin în privința Transilvaniei. Când mă sună el, totul se limpezește : da sau nu. Iar Ripoșanu nu știa ce să mai facă, pentru că n-au trecut doar ore, ci câteva zile. Iar Groza era de neclintit”. În fine, telefonul sună și Moscova e pe fir. Nu era chiar Stalin, ceea ce era greu de conceput, ci secretarul său, care i-ar fi spus lui Groza : Stalin mi-a cerut să vă comunic din partea lui următorul mesaj: „Uniunea Sovietică va susține clar și complet ca Ardealul de Nord să revină în întregime României și vă transmite salutul său”. Groza s-a înseninat. S-a dus și a comunicat oficial Frontului

candidatura sa și dorința de a fi susținut.

Ripoșanu mai spunea că Groza a vrut să-l convingă pe Maniu «să vină cu el », ceea ce ar fi însemnat să accepte să intre într-un guvern Groza cu un ministru sau doi. Aceasta era, de altfel, și cerința repetată a puterilor occidentale în Comisia de armistițiu, și a regelui. L-a căutat în acest sens și i-a arătat motivele gestului său. Maniu i-ar fi răspuns : Nu pot să fac ca tine. Nu vreau ca urmașii mei și generațiile viitoare să mă blesteme pentru că m-am alăturat comuniștilor. La care Groza i-ar fi replicat : Dacă prin gestul meu Transilvania furată revine României, nu-mi mai pasă dacă neam de neamul meu și toți care vin după mine mă vor blestema sau nu.

Când l-am auzit pe Ripoșanu, am avut senzația unei scene de tragedie greacă, de luptă a oamenilor cu destinul. Crezând că lucrurile sunt cunoscute, am greșit că nu i-am cerut amănunte.”, scria Mircea Malița în „Zid de pace turnuri de frăție”.

Moartea lui a survenit la 22 mai 1998 .

Referințe:

Florin Manolescu, „Enciclopedia exilului literar românesc 1945-1989, ed. Compania, București, 2003;

Mircea Malița, articolul „Istoria așa cum a fost-Petru Groza”, în „Almanahul Oamenilor de la noi”, coordonat de Dan Orghici și Petru Romoșan, ed. Vorba, Orăștie, 2014;

Mircea Dorel Suci, „Condeii din umbră: Pamfil Ripoșanu”, Evenimentul Istoric, nr 15, 19 aprilie-24 mai 2019.

Gheorghe Marcel Gârjob

Inginer mecanic, inventator, revoluționar 1989, antreprenor.

Născut în Orăștie, în 26 aprilie 1945. A făcut clasele 1-7 în Orăștie, Școala profesională între 1959-1962, în Cugir, Liceul Seral între 1962-1967, în Cugir. Lucrează ca strungar la U.M. Cugir, până, 1967, ca apoi să lucreze un an la Întreprinderea Chimică Orăștie. Nefiind admis în

primul an la facultate, domnul profesor Ioan D. Valer Aristotel fiind cel ce îl prepară ca la examenul următor, ca să treacă cu brio examenul de admitere la Tehnologia Construcțiilor de Mașini.

Urmează Facultatea de Mecanică „Tehnologia Construcțiilor de Mașini” la Institutul Politehnic „Traian Vuia” Timișoara, pe care o absolvă în anul 1972.

În perioada 1972-1974 este profesor de materii tehnice la Liceul Industrial Călan. Din 1975 până în 1977, inginer mecanic apoi Șef Secție prelucrări mecanice la Întreprinderea locală Orăștie. Între 1977-1989, este inginer mecanic șef, la Întreprinderea Plafar Orăștie.

După 1990 încearcă mirajul occidentului, un scurt timp, la spart piatră, apoi să fie expulzat cu un grup de 52 de conaționali. În 1991 își ia activitatea în propriile mâni devenind printre primi „patroni” înființând societatea Prelcon SRL Orăștie până în 1996. Ca manager modernizând un laborator de medicamente anti-tumorale și a construit o stație de compresoare de hidrogen, ambele în București, ca apoi să preia în antrepriză un șantier de construcții. Renunță la activitatea antreprenorială în 1998.

În 1989-1990 Președinte CPUN-CFSN al municipiului Orăștie.

Iată ce spune despre ziua de 22 decembrie 1989:

„În 22 decembrie 1989, dimineața, împreună cu ceilalți colegi am încercat să luăm legătura cu celelalte întreprinderi din oraș și să mergem să arătăm de ceam luat poziția anti-Ceaușescu. Am aflat că toți erau pregătiți să iasă în oraș. Toți știau de ceea ce se întâmplase la Plafar.

Atunci am simțit că nu mai este cale de întoarcere. Când au început să sune sirenele, am pornit și noi sirena și cu un grup de câteva zeci de persoane am plecat spre centrul orașului. Înainte de a pleca, a venit Directorul al noi și m-a chemat la o discuție (în mașină erau niște ofițeri de securitate). Nu m-am desprins de coloană și am plecat spre Piața Catedralei. Aici ne-am trezit singuri într-o piață goală, unde nu știam ce ne așteaptă. Ne așteptam la orice, știind ce s-a întâmplat la Timișoara, decembrie 1989. Puțini au fost cei care nu s-au alăturat în acele momente. Am scos provizii din biserică și parcă, în spatele acestora, ne simțeam mai protejați. Am așteptat până când au venit coloane de muncitori de la celelalte întreprinderi. Cu aceștia am plecat

spre Miorița, unde, cu acordul unanim exprimat, prin ovații, am fost recunoscut ca lider al revoluției din Orăștie. Această susținere puternică m-a propulsat, după fuga lui Ceaușescu, în funcția deținută în CFSN. Aceiași susținere m-a ajutat să țin sub control, împreună cu un grup format pe loc de oameni, de orice activitate de vandalism și agresiune în oraș. Se aud acum, după 30 de ani, glasuri care spun că în Orăștie nu a fost revoluție pentru că nu am avut victime. I-aș invita pe aceștia să facă un efort de memorie și să-și amintească ce presiuni s-au făcut asupra noastră pentru a scoate în mulțimi anumiți conducători din acea vreme. Ce s-ar fi întâmplat dacă dădeam curs solicitării? Ce s-ar fi întâmplat dacă am fi lăsat mâna dezlănțuită a oamenilor să se îndrepte asupra Primăriei? Am fi putut avea și pagube și victime! Am fost lider incontestabil la acea vreme! Dovadă că un cetățean (a cărui merite nu le contest) a făcut un program pe care l-a citit public și în urma acestuia a cerut funcția de Președinte CFSN. Spre surprinderea mea și probabil a lui, după două ore oamenii s-au adunat, l-au contestat și am fost repus în funcție. Atunci am simțit cel mai bine ce înseamnă forța poporului! Mulțumesc și acum celor care m-au susținut și mi-au dat puterea de a rezista în acele zile.”

În 1996-2000, Viceprimar al municipiului Orăștie, perioadă pe care o descrie ca „cea mai neagră din viața sa”, „mai bine aș fi fost în comă”.

În anul 1995 deschide primul club de învățarea manevrării PC-ului, cumpărând, în perioada de maximă inflație, 15 calculatoare. Fiind „ajutat” de primarul de atunci să închidă clubul, câștigând o datorie. Însă domnul Gheorghe Gârjob a făcut în continuare mercenariat făcând și pe mai departe bine diverselor organizații sau organe de presă din Orăștie.

Din 2000 este pensionar însă a avut activități periodice în diverse firme locale (fabrica de cărămidă și Terpena SRL, ambele luate de la zero).

Referință:

După un interviu realizat de Sebastian Bornemisha.

György Bartók

Episcop al Bisericii Reformate din Transilvania, Preot paroh la Orăștie.

S-a născut la 28 april 1845 într-o familie de nobili Secui din localitate Malnaș/Málnás județul Covasna. A urmat Colegiul Bethlen din Aiud, apoi un curs de drept, pentru a finaliza în cele din urmă teologia în 1871. A fost influențat în special de doi profesori, filosoful Károly Mihályi și noul profesor de teologie care tocmai se întorsese acasă din Olanda, dr. Ödön Kovács.

Kovács a devenit fondatorul tendinței teologice liberale. Ideea a fost că a vrut să aducă religia în concordanță cu viziunea științifică asupra lumii din acea vreme. Acolo unde învățătura biblică literalmente acceptată de ortodoxie contrasta cu viziunea rațională sau științifică asupra lumii, ea a acceptat viziunea științifică asupra lumii peste tot. El a atribuit legile naturii lui Dumnezeu, dar a lăsat cercetarea asupra funcționării acestora în seama științei. Cu siguranță, la propunere și cu sprijinul lui Ödön Kovács, a mers la Bartók pentru a-și continua studiile la Universitatea din Tübingen, din rândurile cărora liberalismul teologic a început cu câteva decenii mai devreme. Aici a studiat filosofia și limbile clasice în primul rând. De asemenea, și-a luat doctoratul cu disertația despre Lessing.

După întoarcerea în Transilvania, din toamna anului 1874, episcopul Nagy Peter l-a ținut la Cluj în calitate de secretar al episcopului, astfel a aflat despre funcționarea eparhiei și, în același timp, a dobândit experiență ca profesor religie la Colegiul Reformat din Cluj.

Între timp, a aplicat și la universitate, care tocmai se deschisese în urmă cu doi ani. Aici a cerut abilitarea profesorului său privat din filozofie Kovács Ödön. După ce a primit acest lucru, în septembrie 1875, a promovat o prelegere și un seminar despre filosofia lui Kant. Cu siguranță, profesia de profesor îi plutea în fața ochilor, dacă nu în Cluj, cel puțin în Aiud.

Face un pas similar în aprilie 1876, Kovács Ödön a găsit în el un

coleg de încredere. Pe lângă îndeplinirea corectă a sarcinilor sale pastorale, și-a petrecut tot timpul înființând și editând un jurnal. A fost lansat în iunie 1876 revista săptămânală „Church and School Review”, care își propune să fie un jurnal științific de predare și teologie. El afirmă: „Nu există nicio îndoială că Enyed (Aiud) este centrul spiritual al bisericilor reformate din Transilvania; povestea, dezvoltarea centenară a vieții noastre bisericești și școlare, a făcut-o așa”, așa că iată cele mai bune condiții pentru editare.

Când s-a deschis Universitatea din Cluj, în 1872, s-a sugerat că ar trebui să aibă și o facultate teologică protestantă. Însă acest lucru nu s-a concretizat, înființarea unei teologii reformate la Cluj a devenit un subiect de dezbatere începând cu 1873. La mijlocul anilor 1870, s-au format două partide în cadrul bisericii, una apărând teologia mineiilor, păstrând astfel caracterul colegial al colegiului în numele păstrării tradiției, iar celălalt ar fi înființat academia teologică din Cluj, conectată către universitate. Ödön Kovács și György Bartók au devenit liderii mineiilor, iar Domokos Szász și fratele său mai mic Béla de la partidul din Cluj-Napoca, profesori de filozofie, la universitate. Astfel, Szemle, editat de Bartók, a fost portavoce partidei. Gazeta protestantă transilvăneană din Cluj-Napoca, editată de Domokos Szász, se afla în continuă dezbatere. În plus, ziarul Bartók a dezvăluit publicului managementul economic defectuos al colegiului, care a adus școala în pragul falimentului. El a avut în vedere toate mișcările ecleziastice reformate, chiar și viața ecleziastică a unitarilor și luteranilor din Transilvania. El a considerat util să unească cele cinci eparhii reformate ale Ungariei de la acea vreme, pentru a întocmi o constituție comună, care a avut loc în 1881. El a comentat elaborarea unei legi a școlilor secundare care să unifice programa. A publicat publicații științifice în principal cele ieșite din „penițele” profesorilor din Ényed și a prezentat periodic publicații profesionale-educaționale maghiare și germane.

În 1885 acceptă invitația congregației din Orăștie în 1892 devenind paroh. La Orăștie el lucrează și ca profesor de religie la Colegiul Reformat Kún.

A fost episcop al Bisericii Reformate din Transilvania din 1899 până la moartea sa. Fiind una dintre mințile luminate ale vremii sale

preocupându-se și de filozofie.

Ca episcop, el a dorit să influențeze deciziile sale cu volumele sale pregătitoare, mai ales ca „doctrinar” al sinodului, care a fost deschis în 1904. El analizează organizarea presbiterială a Bisericii. Pe lângă acestea, are mai multe articole în „Gazeta Protestantă din Transilvania” și „Protestans Egyhazi es Iskolai Lap”.

Trece în eternitate în 19 decembrie 1907 la Cluj.

Publică:

În colaborare „Biografia marilor preoți.” Budapesta, 1877-1878, seria Protestant Theological Library;

Informații în domeniul teologiei ummbi. Budapesta, 1880 (scrisă secțiunea morală), seria Protestant Theological Library;

Știința teologică și pregătirea pastorală. Budapesta, 1907;

Gramatica Greciei Noului Testament, Cercul Teologului, Cluj, 1909;

Referințe:

József Szinnyei : Viețile și operele scriitorilor maghiari I–XIV Budapesta: Hornyánszky. 1891–1914;

Lexicon biografic maghiar I–IV. Editor principal. Pâine Ágnes . Budapesta: Academic. 1967–1994:

Lista episcopilor reformați din Transilvania;

<http://archivum2.szabadsag.ro/szabadsag/servlet/szabadsag/template/print,PrintScreen.vm/id/4514/mainarticle/false>.

Vasile Domșa

Preot, Deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 decembrie 1918.

S-a născut la 29 aprilie 1860, în comuna Baica, Comitatul Cluj, Regatul Ungariei. Urmează școala primară în satul natal, liceul la Cluj, apoi urmează Institutul „Pedagogico-Teologic Andreianu” din Sibiu, la secția teologie, pe care îl absolvă în anul 1882.

La terminarea Institutului, în 1882, Consistoriul Arhidiecezan Sibiu îl repartizează învățător confesional la Brașov, unde funcționează

până în anul 1885, în această perioadă se căsătorește.

La 16 martie 1885 este hirotonit preot slujind tot la Brașov, până în anul 1898, când Consistoriul Arhidiecezan Sibiu îl instalează protopop al Orăștiei, unde a desfășurat o bogată activitate duhovnicească, culturală și socială, fiind un important luptător pentru drepturile naționale ale românilor din Transilvania.

Este Vicepreședinte al Despărțământului IX ASTRA Orăștie, în perioada 1898-1899, iar la Adunarea Generală a Despărțământului, ținută la Vaidei, la 15 octombrie 1899, a fost ales director al Despărțământului Orăștie, funcție ce a deținut-o până în anul 1905. Protopopul Vasile Domșa, pe lângă coordonarea și buna funcționare a activității parohiilor arondate Protopopiatului, a avut o deosebită implicare în buna desfășurare a învățământului confesional, efectuând dese inspecții.

Pentru protopopul Vasile Domșa și preoții parohi a venit un moment foarte greu, izbucnirea Marelui Război, în toamna anului 1914, când au fost mobilizați la război din Orăștiei 1.235 de persoane. Ce i-a deranjat cel mai tare a fost mobilizarea masivă a tinerilor, unii chiar de la 16 ani în sus, fapt criticat de protopop, intrând astfel în conflict cu mai marii vremii. De menționat este momentul petrecut atunci în cadrul Regimentului 64 Orăștie, unde după slujba religioasă, depunerea jurământului și cuvântarea protopopului Vasile Domșa de mângâiere și binecuvântare, în sunetele fanfarei au pornit spre gară în prezenta a 5.000 de persoane cu lacrimile în ochi. Protopopul Vasile Domșa a avut un rol deosebit în pregătirea Marii Uniri, prin înființarea în fiecare comună din protopopiat a Consiliilor Naționale Române (CNR) în luna noiembrie 1918, ai căror președinți, în procent de 95% au fost preoți parohi. La fel și la înființarea Gărzilor Naționale Române (GNR), ai căror comandanți au fost mulți învățători confesionali care au participat și la război. Protopopul Vasile Domșa a participat ca deputat de drept și cu drept de vot din partea Cercului electoral Orăștie la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

A trecut în eternitate la data de 29 septembrie 1931, la Orăștie.

Referințe:

Muzeul Virtual al Unirii, <https://mvu.ro/vasile-domsa-1860-1932/>;
Fișă întocmită de cercetătorul Constantin Vapit.

Iosif Stroia

Artist plastic, grafician.

S-a născut la 29 aprilie 1951, la Orăștie, studiile primare în localitatea natală urmând, apoi cursurile Facultății de Desen, de la Universitatea din Timișoara, fiind absolvent al promoției 1975, la clasa profesor Romul Nuțiu.

„Graficianul rupe definitiv legăturile cu trecutul scolastic al școlilor materialiste, datorita studiilor sale personale situate într-o zona aflata la intersecția lumilor materiale si a celor ezoterice. In acea zona crepusculara, artistul grafician descoperă relevanta pe care ne-o poate oferi Universul, Spațiul, Natura, Spiritul... dintr-o perspectiva absolut inedita, adică plecând pe urmele Dărelor de Lumina lăsate de către Obiecte, Ființe, Sentimente...”, Valentin S. Vartan.

Din 1978 specializare in tipar offset la tipografia din Arad Din 1999 asociat la S. C. Poudique Arad, editura Nigredo.

Expoziții personale:

- 1983, Galeria de artă ALFA Arad, România;
- 1985, Galeria de artă ALFA Arad, România;
- 1994, Centrul Cultural Român Budapesta, Ungaria;
- 1995, Galeria NOI Gyula, Ungaria;
- 1995, Galeria de artă ART Timișoara, România;
- 1995, Galeria de artă DELTA Arad, România;
- 2002, Galeria de artă MELNIKOW, Expo "The Way - Der Weg - Fragments", Heidelberg, Germania;
- 2006, Galeria de artă MU-TERREM, Debrecen, Ungaria;
- 2006, Galeria de artă DURER Muzeul ERKEL FERENC, Gyula, Ungaria;
- 2008, Consulatul Român Szeged, Ungaria;
- 2008, Galeria de artă municipală, Pecs, Ungaria;
- 2010, Galeria de artă JECZA, Timișoara, România;
- 2014, Galeria TINY GRIFFON, Nurnberg, Germania;
- 2019, 16 iunie - Muzeul Național al Banatului Timișoara, România.

Expozitii de grup (naționale) extrase:

2011-2022 Grafica Românească, București.

Design și artwork (extrase):

- 1988, Afiș Intermedia „Intervalul în discursul artistic”;
- 2000-2001, Design&artwork pentru „Monografia” AradART 2001;
- 2004, Catalog de artă AradART1 Pecs, Ungaria;
- 2007 Editor și artwork pentru RORY GALLAGHER volum semnat de Jean-Noel Coghe, Editura Nigredo;
- 2008, Catalog personal AradART2 Pecs, Ungaria;
- 2013, Coperta „The metaphysics of detective marlowe” de Mircea Mihăieș la Lexington Books, USA;
- 2013, Coperta cărții „Critica de serviciu” de Vasile Dan - Editura Mirador;
- 2014, Coperta cărții „Corto Maltese” de Mircea Mihăieș - Editura Polirom;
- 2015, Coperta cărții „Lentila de contact” de Vasile Dan - Editura Mirador;
- 2011-2018, BATA - Tabăra de caligrafie și ilustrație de carte, Catalog de artă - editor și artwork;
- 1998 - 2022 - Pachet publicitar (afișe, cataloage, design, print, tricouri, etc.) pentru Festival Internațional de teatru francofon AMIFRAN Arad.

KINEMA-IKON

- 1983-1989 Membru al „Atelier 16” Kinema-Ikon Club unde am realizat filmul „Autoportret”.

Premii:

- 1992, Premiul revistei ARTA (secția de grafică) pentru designul revistei „Conversația”;
- 1997, Premiul Radio ProFm, la Bienala națională de desen din Arad;
- 1999, Premiul pentru Grafică la Salonul anual de Artă Arad;
- 2001, Premiul “ION BITZAN” - pentru „Exceleța invenției formale”;
- la Bienala națională de desen din Arad;
- 2007, Diploma de excelență oferită de Consiliul Județean Arad;
- 2013, Premiul 1 pentru Grafică, Meeting Point, ediția a 4-a;
- 2021 Diploma aniversară, Grafica Românească - ed. a X-a,

București;

- 2022, Diploma de excelență pentru întreaga activitate artistică, la Bienala internațională de Desen Arad.

- Editarea și prepress al catalogului personal de artă

DUMNEZEU NU NE DESPARTE IN SILABE - CUANTE - work in progress pentru print și site. www.stroiaart.ro

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Stelian Ivașcu

Medic chirurg, inițiator și promotor al unor tehnici inovante în chirurgia toracică, membru titular al Societății de Științe Medicale din România.

S-a născut la 30 aprilie 1925 în satul Sibișelul Vechi, comuna Beriu. Cursurile elementare le-a urmat la Școala primară Sântămăria–Orlea, lângă Hațeg, în anii 1932-1936, avându-l ca învățător pe tatăl său, Cezar Ivașcu.

În anul 1936 se înscrie la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, terminându-și studiile liceale în anul 1944. În ultimele clase de liceu manifestă o atracție deosebită spre științele biologice, lucrând în laboratoarele liceului, sub îndrumarea profesorilor Andronescu, Samoilă Ciumaș, Zaharia Stanciu și I.S. Pitaru.

Despre această perioadă Ion Dodu Bălan îmi scria: „Parcă ieri eram elevi ai Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie, când, deși al doilea război mondial se afla în plină desfășurare, noi, cu o inconștientă și exuberantă veselie, scandam versurile horațiene din binecunoscuta Odă: Eheu fugaces, Postume, Postume, labanduranni... Acum îl rog să-mi răspundă din lumea umbrelor

Ți-aduci aminte, domnule elev, Stelian Ivașcu? Erai. alături de Dominic Stanca, unul dintre cei mai străluciți elevi ai secției umaniste din cursul superior al liceului și, conformându-mă cu supușenie

regulamentului de funcționare a școlii, mă adresam tie și colegilor tăi reverențios, cu pronumele de politețe dumneavoastră și cu apelativul domnule.

Aproape toți elevii din cursul superior și inferior studiam limba latină sub bagheta magică a intransigentului profesor, Gheorghe Tamaș, învățând sârguincios, nu știu dacă din pasiune și interes științific sau de teama nuielușei lui din trestie de bambus, instrument care avea o mai mare putere de convingere decât orice tratat de pedagogie pestalozziană. Reproduceam în latinește paragrafe întregi de proză și poezie, versuri cu un incontestabil conținut filosofic, precum cel din Oda lui Horațiu mai sus menționată, dar nu aveam maturitatea și puterea de a sesiza adevărul neiertător al anilor fugace, convinși probabil, în naivitatea noastră juvenilă, că trecerea ireversibilă a timpului nu ne includea și pe noi, cei ce nu credeam să învățăm a îmbătrâni vreodată.", din „Omagiu eminentului medic orăștian Stelian Ivașcu”, text primit pentru „Almanahul Oamenilor de la noi”, dar care nu a văzut lumina tiparului.

După terminarea liceului urmează cursurile Facultății de Medicină din Cluj. Din primii ani ai facultății se relevă ca un student cu atracție și reale aptitudini pentru specialitatea Chirurgie.

Este meritul profesorului dr. Danicico, șeful Clinicii I Chirurgicale din Cluj (din acea vreme), de a fi pus în valoare aceste aptitudini, încadrându-l ca „extern”, apoi ca „intern” în clinică. Încă din anul IV de facultate i se încredințează să efectueze intervenții operatorii, din ce în ce mai complexe.

După plecarea profesorului Danicico din Cluj, instrucția în specialitate o continuă sub îndrumarea conferențiarului dr. Cosma Eugen, și îndeosebi sub aceea a profesorului dr. Alexandru Pop.

Atras de specialitatea „Chirurgie toracică”, care încă din acea vreme se contura ca o specialitate nouă, de mare anvergură și de mare viitor, urmează (în 1954) un curs de specializare în „Chirurgie toracică”, sub îndrumarea profesorului dr. Cornel Cărpinișan, inițiatorul acestei specialități în țara noastră.

La numai 28 de ani conduce Serviciul de „Chirurgie toracică” la Sanatoriul din Brad, unde (pe lângă organizarea acestui serviciu) are meritul de a fi introdus, printre primii la noi, „Chirurgia pe torace

deschis”, o specialitate nouă și foarte temerară.

În 1956 i se încredințează conducerea acestui sanatoriu.

Între 1962-1964 este directorul celui mai mare sanatoriu de boli pulmonare din țară, Sanatoriul Republican de la Moroeni, iar din 1964 conduce Sanatoriul Balotești - București.

Are merite deosebite în punerea la punct și introducerea de noi metode terapeutice în tratamentul chirurgical al tuberculozei pulmonare, al cancerului bronho-pulmonar, al astmului bronșic.

A elaborat peste 100 de lucrări științifice, comunicate sau publicate în revistele de specialitate din țară și străinătate.

Este primul chirurg român care a abordat cu succes, în clinica umană, „Chirurgia de transplant de organ”, gen de chirurgie care reprezintă medicina viitorului.

În toate unitățile sanitare pe care le-a condus, printr-o muncă asiduă a căutat să ridice instituțiile respective la nivelul mondial de organizare și realizări pe plan științific. Este semnificativă din acest punct de vedere mențiunea profesorului Kourilsky, de la Facultatea de Medicină din Paris, membru al Academiei Franceze, cu ocazia vizitării Sanatoriului Balotești, în iulie 1966:

„Que dire devant ce que nous avons vu ici? Deux mots seulement: la perfection!”

Iar profesorul Etienne Bernard, unul dintre cei mai mari ftiziologi ai lumii, consemna, tot cu ocazia unei vizite, următoarele: „Vizita mea la Sanatoriul Balotești, condus de dr. Ivașcu, îmi inspiră o deosebită stimă pentru medicii de aici și colaboratorii lor, și admirația pentru organizarea, care poate servi ca model pentru toate spitalele de acest gen din lumea întreagă.”

În original: „Je suis venu, j'ai admiré et je suis parti avec regret.”

A participat, alături de cei peste 200 de colaboratori și cadre repartizate pentru învățământ și formare profesională, la fixarea diagnosticului, tratamentului și programului de recuperare a mai mult de 230.000 de bolnavi, realizând în același timp una dintre cele mai bogate experiențe în domeniul chirurgiei toracice, prin totalizarea unui număr ce depășește 27.000 de intervenții pulmonare, dintre care peste 16.000 de rezecții pulmonare, adresate preponderent tuberculozei, proceselor supurative bronho-pulmonare și maladii

canceroase cu localizare bronho-pulmonară.

Activitatea profesională depusă a fost în permanență secondată de preocupările destinate prospectării științifice, materializată printr-o susținută muncă de elaborare și publicare, atât în țară cât și în afara hotarelor ei, a peste 255 comunicări și articole științifice, rezultate din experiența profesională, ca și din cea managerială depusă.

A trecut spre eternitate în 28 ianuarie 2008 la București.

Meritele profesionale i-au fost recunoscute atât pe plan național cât și internațional, prin cooptarea sa ca membru activ sau de onoare într-o serie de colegii și societăți științifice, menționând printre acestea: Președinte de Onoare al „Societății de Chirurgie Toracică”.

Membru al societăților: Societatea de Științe Medicale din România, Uniunea Medicală Balcanică, Societatea Internațională de Chirurgie Toracică și Cardio-vasculară, Societatea Internațională „Interasm”, Asociația Medicilor din România, Fundația Română de Chirurgie Toracică „Torax”, Clubul România-UNESCO, etc.

Pasiunea pentru arte - muzica, poezie, desen, și anii în care s-a concretizat - a rămas înscrisă în mai multe caiete conținând proză, versuri sau partituri, toate păstrate și cunoscute multă vreme numai în familie.

Pentru activitatea depusă în domeniul medical, i s-au decernat numeroase distincții, dintre care amintim:

Ordinul Muncii, clasa I – 1959;

Medalia de Aur a Crucii Roșii din România;

Ordinul Steaua Republicii – 1979;

Ordinul Meritul Sanitar – 1983;

Medalia Institutului de Gerontologie și Geriatrie – 1988;

Premiul Fundației „Leon Bernard” – 1994;

La 19 mai 2003 i s-a oferit, din partea Consiliului Local al Municipiului Brad și Primăriei Municipiului Brad, titlul de „Cetățean de Onoare” al Municipiului Brad, pentru activitate deosebită în domeniul medicinei pe plan național și internațional.

Figurează în „The international directory of distinguished leadership” - Ediția 2003 - American Biographical Institute.

La 28 octombrie 2004 i se decernează „Diploma de Excelență”, pentru contribuția adusă la dezvoltarea chirurgiei toracice;

La 26 aprilie 2005 i se acordă: „Diploma de Excelență” pentru aportul adus în promovarea și dezvoltarea chirurgiei toracice din Spitalul Clinic de Urgență Militar Central;

Societatea Română de Chirurgie Cardiovasculară decernează, în 20 aprilie 2005, doctorului Stelian Ivașcu, „Diploma de Excelență” - pentru colaborare interdisciplinară

Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București acordă doctorului Stelian Ivașcu „Diploma de Onoare”, din partea Senatului Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, în semn de respect pentru activitatea medicală de excepție (aprilie 2005).

Fundația Umanistă „Carol Davila” decernează, în 26 aprilie 2005, „Diploma de Excelență”, domniei sale, prof. dr. Stelian Ivașcu (și familiei), pentru deosebitele sale calități profesionale și morale în activitățile social-umanitare.

Școala Sanitară Postliceală „Carol Davila” conferă, la 26.IV.2005, domnului dr. docent Stelian Ivașcu „Diploma de Onoare”, pentru deosebita sa activitate profesională desfășurată în domeniul ocrotirii sănătății, cu prilejul frumoasei aniversări (80 de ani!);

În mai 2008 Consiliul Local al Municipiului Orăștie conferă doctorului Stelian Ivașcu titlul de „Cetățean de Onoare” post-mortem al Municipiului Orăștie, ca recunoaștere națională și internațională, ca membru al mai multor colegii și societăți științifice medicale, făcând cunoscut numele Orăștiei în țară și străinătate;

Pentru activitatea sa a primit numeroase distincții și titlul de membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Referințe:

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar] – Editat de Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara, Deva, 2000, Ediția a II-a revăzută și adăugită. Editura „Emia”, Deva, 2004;

Baciu, Petru – Liceul „Aurel Vlaicu”, Orăștie: 1919-1969 – Deva, 1969;

Stelian Ivașcu – oglinda unei vieți exemplare” - Volum omagial la împlinirea vârstei de 80 de ani – Editura „Carol Davila”, București, 2005.

Iana Maria Matei

OMUL care salvează tinere și tineri din mâinile traficantilor de oameni.

S-a născut la 30 aprilie 1959, la Orăștie în casa familiei Matei, tatăl ei era antrenor de fotbal iar mama casnică. a trăit până la Revoluție în Pitești.

A urmat cursurile Institutului de Pictură Bisericească, Secția Restaurare din București, 1978 -1981. Lucrează ca restaurator în proiecte de restaurare, cum ar fi Palatul Ghyca, de la Hațeg, 1982 – 1989.

După ce a participat la demonstrația din Piața Universității, 1990, unde a participat pentru a opri abuzurile sistemului comunist și ale lui Ceaușescu dar când a început să fie căutată de miliție pentru această participare a fost nevoită să fugă din țară. Din Piața Universității a trecut ilegal frontiera în Serbia, noaptea, doar cu ce avea pe ea, o pereche de jeanși, o cămașă și un hanorac, a stat 15 zile la pușcărie, în Zrenjanin, a lucrat apoi ca translator într-un lagăr din Belgrad, a luat azilul politic, și-a recuperat fiul, cu ajutorul unor prieteni din Banat și a 100 de dolari. În cele din urmă, cu sprijinul ONU, a ajuns apoi în Australia, pe coasta de vest unde s-a stabilit împreună cu fiul său, - în vârstă de 2 ani și proaspăt trecută printr-un divorț - în localitatea Perth.

Reprezentanții Agenției ONU pentru Refugiați i-au trimis pe Iana și pe Ștefan în „țara cu cel mai bun sistem social din lume”, Australia. Au primit un apartament de 4 camere în Perth. Pentru că avea nevoie de serviciu, dar nimeni nu-i putea asigura o recomandare, Iana a hotărât să se înscrie din nou la școală.

Între 1992-1995 a lucrat ca funcționar la o firmă de transport, apoi își reia studiile la facultatea de psihologie „Curtain University Science Technology” din Perth obținând diploma „Bachelor of Science în Psychology” Perth. Găsindu-și cumva timp și pentru problemele celor

din jurul ei, înființează organizația „Reaching Out”, în anul 1996, structură în care desfășoară proiecte desfășoară în slujba copiilor străzii din Australia.

În țară a început să lucreze cu copiii străzii dar spre sfârșitul anilor '90 s-a întors în România pentru o vizită și a rămas șocată de numărul mare de copii abandonați de părinți dar și de lipsa de implicare din partea autorităților în acest context.

În 1998 se întoarce în România împreună cu fiul ei Stefan, iar după o luna petrecută aici este puternic marcată de numărul mare de copii abandonați și hotărăște să revină definitiv pentru a se dedica acestei cauze sociale. În același an, se stabilește la Pitești și în 1999, din cauza unei întâmplări, demarează o puternică campanie pentru recuperarea și reabilitarea victimelor traficului de ființe umane, readaptând astfel obiectul de lucru al organizației sale „Reaching Out”.

„În 1998, lucram cu copiii străzii; am ales să lucrez în București cu copiii din orfelinate. Într-o zi, au venit polițiștii la mine și mi-au zis că trebuie duse la doctor 3 „coarde” și nu le pot urca în mașină că put. Am dat de trei copile de 13, 14 ani pe care le-am întrebat cum au ajuns în situația asta.” «Ne-a vândut Giurcă!», au spus ele. «Cum v-a vândut? Așa, ca pe sclavi??». «Da, ne băteau, ne aduceau clienți...» Am mers la polițiști și le-am zis: «Voi realizați că fetele astea sunt minore abuzate?», dar aceștia făceau mișto. Am sunat la Protecția Copilului, iar sociologul de acolo a zis că el nu poate băga «coardele astea» în orfelinat, deoarece ar da prost pentru celelalte fete. Atunci, am zis că dacă tu nu le bagi în orfelinate, le iau acasă la mine. Astfel a luat ființă organizația Reaching Out în 1998”, povestește Iana Matei. „Le urcau pe scenă ca la târgul de vite și le dezbrăcau și bidderii (cei care licitau pentru ele – n.r.) veneau și se uitau să vadă dacă nu au boli de piele, se uitau la dinți, dacă sunt toți, dacă e bolnavă... deci așa se vindeau...”, povestește despre fetele vândute în Serbia și Macedonia.

„Le umilesc într-un mod greu de imaginat... le bat, le chinuie, le electrocutează, le taie nasul, le taie urechea, le ard cu țigara... le mutilează...”, mai adaugă Iana despre fetele dar și băieții obligați să se prostitueze.

În ceea ce privește modul în care operează traficanții de oameni pentru a înrobi acești tineri dar și motivul pentru care tinerii cad atât

de ușor în plasa lor, Iana spune că de vină nu este sărăcia, în principiu, ci lipsa de dragoste pe care victimele o resimt în familia lor. Această teorie este susținută și de faptul că metoda preferată de racolare a traficantilor este „*Lover Boy*”, un băiat care „se îndrăgostește” de viitoarea victimă, îi face cadouri, o tratează ca pe o prințesă, ca mai apoi să o convingă să meargă cu el la muncă în străinătate unde victima ajunge să fie obligată să se prostitueze.

„«Ea este de vină, că este proastă, de ce face ce face? Păi nu vede că e exploatată?? Că e abuzată, că ăsta o mai și trosnește?» Păi, acasă ce a văzut? Și acasă o bătea taică-său, o bătea maică-sa, dar măcar traficanții îi spun «Te iubesc» din când în când. Ați auzit în societatea română «Te iubesc» spus unui copil?? Nu, că dacă îi spui copilului «Te iubesc» îi cresc coarne. «Pupă-ți copilul noaptea, să nu știe că l-ai pupat», pe același principiu”, declară Iana Matei.

Ca și cum nu ar fi de ajuns traumele la care sunt supuse pe durata exploatării lor, aceste victime nu au parte de compasiune nici măcar din partea societății iar Iana consideră că nu este corect ca victima să fie trasă la răspundere și să se aștepte ca tot victima să rezolve situația. Dacă o persoană care a căzut pradă traficantilor de ființe umane ar fi avut resursele intelectuale și emoționale necesare pentru a rezolva o astfel de situație singură, nu ar mai fi ajuns să fie victima lor, în primul rând. De aceea aceste persoane au nevoie de ajutorul societății în care trăiesc.

„Noi ne așteptăm ca ea să fie bățăioasă și că e responsabilitatea ei să îi bage la pușcărie pe acești infractori, nu a noastră”,

Mai rău, percepția românilor în această privință este influențată și de politicieni dar și de persoanele implicate în traficul cu ființe umane prin comentarii precum: „Dar astea (victimele) sunt niște curve, ele fac prostituție pentru bani, câștigă foarte mulți bani, și numai când se ceartă cu «peștele» vin și depun mărturie.” Sunt comentarii standard făcute tocmai de persoane implicate în trafic și care nu au niciun interes ca să schimbăm legislația”.

Furia conațională noastră, precum și spiritul ei de luptătoare ies la iveală atunci când se gândește la structurile legislative și la lipsa autorităților de fermitate în domeniu. „Sunt mai mari pedepsele pentru cei care fură la taxe... 10-12 ani de zile. Dar dacă vinzi un copil,

acum se dau 4 ani sau 7 ani e pedeapsa maximă... Pentru mine este inacceptabil. Eu vreau să discutăm [de o pedeapsă] între 70 și 100 de ani pentru că dacă îl bagi la pușcărie și știe că nu mai iese de acolo, se gândește de două ori dacă face sau nu trafic de ființe umane. Avem copii de 14 ani, viața lor este total distrusă... să nu mai zică nimeni că dacă îl bag la mine în program și fac reintegrare cu el o să fie perfect normal. Nu o să fie perfect normal, mereu o să aibă coșmarul ăsta atașat.”

„Cei mai mulți dintre cei care se ocupă de traficul de persoane sunt de etnie romă. Am fost să îi văd pe unii și la pușcărie. Niciunul nu a spus că regretă. Au și ei nevoie de psihologi, dar nu voi fi eu cea care îi va ajuta. O singură femeie care a traficat mi-a zis că înțelege cât rău a făcut”, povestea Iana.

Iana încurajează, de asemenea, orice român să ia atitudine și este uimită de lipsa de reacție, cel puțin umană, din partea celor care se lovesc de acest subiect: „Eu nu înțeleg de ce noi nu reacționăm... sclavia a fost abolită și, ce se întâmplă, eu cred că toți ar trebui să reacționăm, să simțim... eu sunt uimită de incapacitatea de a reacționa a societății, nu numai românești ci și cea internațională”, spune Iana.

În ciuda faptului că a fost premiată și felicitată de mulți diplomați străini pentru eforturile sale de a ajuta acești tineri exploatați, mulți români care au ajuns să cunoască povestea Ianei nu înțeleg de ce face asta și consideră că aceste victime au soarta pe care și-o merită. Mai rău, mulți consideră că victimele intră din propria inițiativă în acest „circuit” al traficului cu ființe umane și consideră că viața și talentul Ianei sunt irosite.

În prezent, Iana se ocupă prin organizația înființată de ea de reabilitarea victimelor traficului de persoane, aduse fie de polițiști, fie repatriate din alte țări prin efortul altor organizații internaționale. În cei 27 ani de când „Reaching Aut” funcționează și de ani 24 în România, Iana a reușit să readucă la o viață normală mii de tinere și tineri.

Recunoștințe:

- 2012 - „Ator Pal Mont” De Associazione Culturale Udine, Italia;
- 2011 - „125 de femei pentru schimbare” Avon, București;
- 2011 - „10 femei excepționale” prin revista de Click, București;

2010 - Cetățean de Onoare al municipiului Orăștie;
2010 - „Europeanul anului” de Readers Digest. (Primul român care primește acest premiu):
2008 - „Femeia anului” Revista „Avantaje”, București;
2007 - „Eroul anului”, Departamentul de Stat al SUA, Washington;
2005 - „Premiul aboliționist”, Londra, Casa Lorzilor din Marea Britanie.

Referințe:

Spicuri din cartea Ianei Matei „De vânzări: Mariana, 15 ani”, Editura: RAO, 2010;

Iulia Roșu și Iulian Andrei Crăciun articolul: Iana Matei, mama traficantilor: „Toată lumea îmi zice că m-am întors de proastă. Eu zic: de deșteaptă ce sunt!”, ziarul Adevărul 08.08.2022.

Mai

Maya Indrieș	314
Leonida Lucian Maniu	315
Bujor Vulcu	317
Mihai Iacob	319
Mircea Breazu	323
Isodor Oprușan și familia Oprușan	324
Dumitru Ghișe	327
Aurel Tămășoiu	329
Friedrich Lang	331
Rodica (Mihailă) Amel	332
Dorin Teodorescu	335
John Pîrva	338
Daniel Joseph Leonhard	370
Ion Valeriu Todea	372
Sorin Ioan Deaconu	374
Silvia Beldiman	377
Cătălin Tibori	382
Vilmos Nagy de Nagybaczon	385

Maya Indrieș

Actriță.

S-a născut la 1 mai 1931 fiind fiica tenorului dr. av. Iosif Indrieș și nepoata lui dr. Ioan Marghita din Geoagiu, jud. Hunedoara. Școală și liceul le face la Geoagiu, Orăștie și Cluj. Absolvă Facultatea de teatru a Conservatorului din Cluj, toate cu rezultate strălucite la toate materiile.

A jucat, angajată fiind, pe scenele teatrelor din Baia Mare, Arad, Târgu Mureș și Brașov unde a reperat succese remarcabile în roluri principale feminine din piese de teatru cunoscute. Actrița Maya Indrieș este numele de scenă al ei din acte Theodora Maria Indrieș.

A fost căsătorită cu regizorul Eugen Marcus care a decedat în anul 2000.

În prezent e pensionară și locuiește în Brașov.

Roluri în piesele:

„Soțul ideal”, (engleză: An Ideal Husband) este o comedie englezească din anul 1894 de Oscar Wilde. Piesa de teatru, scrisă în patru acte, se desfășoară în jurul unui șantaj și al corupției. Toate evenimentele au loc la Londra, în secolul al 19-lea, timp de douăzeci și patru de ore;

„Hanul de la răscruce”, Piesă în trei acte Horia Lovinescu;

„Fântâna Blanduzia”, Piesă în trei acte scrisă în versuri de Vasile Alecsandri;

„Pygmalion”, Piesă de teatru scrisă de dramaturgul irlandez George Bernard Shaw în anul 1914, devenită cea mai populară piesă a lui Shaw;

„A 12-a noapte”, de William Shakespeare. O poveste despre iubire și iluzie, cea mai frumoasă comedie romantică scrisă vreodată,

„Taifun”, Piesă în patru acte scrisă de Melhior Lengyell;

„Gâlcevile din Chiogia” (în venetă Le baruffe chiozzotte) este o comedie în trei acte de Carlo Goldoni din 1761;

„Trei surori”, piesă de teatru în 4 acte scrisă de dramaturgul rus Anton Cehov în anul 1900.

Referințe:

Biografia personalității prezentate, pusă la dispoziție, spre publicare, de doamna Nina Alferaru;

Marcel Muntean, seria de articole „Oameni cu care ne mândrim”, publicate în hebdomadarul „Foaia Interesantă”, Orăștie 2017-2019.

Leonida Lucian Maniu

Profesor universitar, scriitor.

S-a născut la 2 mai 1939, în satul Pricaz, comuna Turdaș, județul Hunedoara. Părinții, Maniu Ludovic și Ileana (născută Doroga) completeau rândurile oamenilor modești și harnici: tatăl, mic funcționar la percepție, mama, casnică. Școala primară, începută în satul Pricaz, va fi absolvită în comuna Șibot, unde capul familiei fusese transferat cu serviciul. A urmat apoi studiile la Școala Medie de Zece Ani (fostul Liceu Mihai Viteazul) din Alba Iulia. În toamna anului 1956 devine student al Facultății de Filologie a Univ. „Al. I. Cuza” din Iași. În această perioadă desfășoară o laborioasă activitate în cadrul cercului științific studentesc de Literatură universală, îndrumat de prof. A. Dima. După terminarea studiilor, în 1961, este oprit în învățământul superior ieșean: primii trei ani după absolvire funcționând ca asistent la Institutul Pedagogic de Trei Ani, iar după aceea, ca asistent la Catedra de Literatură universală și Teoria literaturii a Facultății de Filologie. În 1973, a participat la Cursurile internaționale academice de vară pentru germaniști de la Weimar. În 1980, își susține lucrarea de doctorat intitulată Mihail Dragomirescu, estetician și teoretician al criticii literare. Pe scurt, a parcurs toate treptele ierarhiei universitare: lector (1978), conferențiar (1990) și profesor (2003). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

De-a lungul a patru decenii și jumătate de activitate didactică, a susținut, până la pensionarea din 2005, la Facultatea de Filologie (apoi de Litere) a Univ. „Al. I. Cuza” din Iași și la Univ. de Litere și Științe din Bacău (ca prof. asociat, între anii 1996-2005) cursuri de Literatură

universală, Literatură comparată și Estetică, iar la Academia de Arte „George Enescu” din Iași (1990-1996) un curs de Istoria dramaturgiei universale (Antichitatea, Evul Mediu și Renașterea).

Debutază cu recenzii la revista Iașul literar în 1965. A colaborat la următoarele reviste: Iașul literar, Convorbiri literare (Serie nouă), Cronica (Serie nouă), Viața (Serie nouă), Collegium, Neamul românesc (Serie nouă), Ateneu, Glasul națiunii, Vitraliu, Deșteptarea, Analele științifice ale Univ. „Al. I. Cuza” Iași, Anuar de lingvistică și istorie literară al Institutului de Lingvistică, Istorie literară și Folclor al Univ. „Al. I. Cuza” Iași, Studii și cercetări științifice. Univ. din Bacău, Studii eminescologice, Acta Iassyensis Comparationis, Ardealul literar etc.

Debutul editorial a avut loc în 1983, cu un volum, elaborat pe temeiul tezei de doctorat, Introducere în opera lui Mihail Dragomirescu. Lucrarea, prima cercetare amplă din literatura de specialitate dedicată concepției estetice a lui Mihail Dragomirescu și fundamentelor ei filozofice, examina modul în care autorul Științei literaturii ajunge, inspirat de Integralismul său filozofic, nu de lingvistică, ca în alte părți ale Europei, la necesitatea unei analize structuraliste a operei literare.

Au urmat, în ordine cronologică:

Poezia lirică a antichității greco-latine (2000);

Dor și armonie eminesciană (2000); Coordonate literare universale (2000);

Între estetică și critică literară (2001);

Tragedia greacă. Înflorirea și declinul conștiinței tragice eline (2003).

A îngrijit ediția critică Eminescu de Mihail Dragomirescu (1976) și ediția Descrierea Moldovei de Dimitrie Cantemir (1981).

În colaborare, a realizat volumele:

De la „Viața românească” la „Ethos”. Publicații literar-culturale ieșene (1900-1950). Contribuții monografice (1989); Scriitori români. Comentarii și analize literare (1990); Spiritul elen. Sinteze europene la revista „Cronica” din Iași (2008), Mihai Eminescu și antichitatea greco-latină (2009).

A tradus Sonetti de Dante (1999); în colaborare, traducea Înflorire în pustiu de Rita Boumi-Pappa (1974);

Un cântec despre România. Poezie contemporană greacă (1980);
Surâsul Afroditei (1995); Soarele Verghinei (2003) și Zăvorăște,
Grecia, în inima ta. Poeti greci contemporani (2005).

A transpus, în proză, Epopeea lui Ghilgameș (1999) și capodopera
lui Goethe, Faust (2007).

În colaborare, realizează volumele: De la „Viața românească” la
„Ethos”. Publicații literar-culturale ieșene (1900-1950). Contribuții
monografice (1989); Scriitori români. Comentarii și analize literare
(1990); Spiritul elen. Sinteze europene la revista „Cronica” din Iași
(2008) și Mihai Eminescu și antichitatea greco-latină (2009).

Traduce Sonetti de Dante (1999), iar, în colaborare, traduce Înflorire
în pustiu de Rita Boumi-Pappa (1974); Un cântec despre România.
Poezie contemporană greacă (1980); Surâsul Afroditei (1995); Soarele
Verghinei (2003) și Zăvorăște, Grecia, în inima ta. Poeti greci
contemporani (2005).

S-a stins din viață la 14 martie 2019 fiind înmormântat în Cimitirul
„Sfinții Petru și Pavel” din Iași.

Referință:

Fișa bibliografică a personalității prezentate primită de la Uniunea
Scriitorilor Români, Filiala Iași.

Bujor Vulcu

Profesor, cercetător științific, publicist.

S-a născut la 4 mai 1925, în Orăștie, județul Hunedoara. A urmat
cursurile Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Studii superioare la
Facultatea de Geologie, a Universității din Cluj, absolvită în 1951, cu
diplomă de merit.

Profesor la Hațeg (1951-1954), apoi la Liceul „Aurel Vlaicu” din
Orăștie (1955-1967).

În 1967, este numit lector la Centrul Metodic din Deva, aparținând
Institutului de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Cluj. După
desființarea Centrului în 1969, lucrează ca profesor la Deva. A obținut
toate gradele didactice. S-a pensionat în anul 1986. Întreaga sa

activitate a fost influențată, încă în liceu, de atmosfera culturală și științifică a Orăștiei, de personalitatea profesorilor Iosif Lepși, Ioachim Rodeanu (1898-1966) și Dumitru Iacob.

O influență puternică asupra formării sale ca profesor și cercetător în tainele geografiei a avut-o Școala Geografică de la Cluj, al cărui student a fost, și primii ani de învățământ la Hațeg, în atmosfera activității anterioare a Densușenilor și a lui Romulus Vuia, care au trăit pe meleagurile hațegane. Pe lângă activitatea de profesor, a susținut o activitate metodic științifică în școală și înafara ei, precum și de cercetare științifică geografică.

A fost conducătorul Cercului Pedagogic de Geografie și metodist al Inspectoratului Școlar al Județului Hunedoara. A participat cu comunicări metodice, la sesiuni centrale sau interjudețene.

A contribuit la înființarea Societății de Științe Naturale și Geografie (1953), din care ulterior s-a desprins Societatea de Științe Geografice, al căror președinte a fost până la pensionare.

A participat cu comunicări științifice la simpoziioanele locale: „Parcul Național Retezat” (1967), Sesiunea Jubiliară „700 de ani de atestare documentară a Devei” (1969), „Precursori” (1974), Sesiunea Jubiliară „225 de ani Certej-Săcărâmb” și „Noi contribuții la cunoașterea istoriei hunedorene” (1971). A organizat tabere de curs la Orăștie (1964) și Deva (1969); (1970); (1975). A participat la expedițiile geografice inițiate de Institutul de Geografie al Academiei Române, pentru întocmirea Monografiei Geografice a României, precum și la studiul Zonei Târnavelor (1956-1958), sub îndrumarea profesorului Ioachim Rodeanu.

Afectuat cercetările științifice cu referiri la Depresiunea Strei-Cerna și culoarul Orăștiei.

A publicat numeroase studii științifice în reviste de specialitate și ziare locale. Colaborează cu revistele: „Natura”, „Natura. Seria Geografie-Geologie”, „Terra”, „Revista de Pedagogie”, „Buletinul Științific al Filialei Cluj al Academiei Române”, „Sargetia”, „Plaiuri hunedorene”, „Școala și viața” etc.

Lucrări publicate (selectiv):

Geografia Regiunii Hunedoara. Manual pentru clasa a III-a. - Deva: Secția de Învățământ a Regiunii Hunedoara, 1959-1962;

Aplicații practice de geografie. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1967;

Geografie. Manual pentru clasa a III-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1969. - (în

colaborare cu C. Mărculescu);

Hunedoara: harta turistică. - București: Editura Sport-Turism, 1979;

Județul Hunedoara. Monografie. București: Editura Sport - Turism, 1980. (în colaborare).

Articole din periodice: Monumente ale naturii în regiunea Hunedoara. - În: Natura. Seria Biologia, nr.3, 1967, p. 60 - 67 (în colaborare cu T. Iocas); Termeni geografici de origine populară în împrejurimile Orăștiei. - În: Terra, nr.4, 1970; Regiuni fitogeografice în împrejurimile Devei. - În: Sargetia. Series Scientie Naturae. - Vol.8, 1971; Regionarea reliefului teritoriului agricol din zona depresionară Strei - Cerna și culoarul Orăștiei. - În: Sargetia. Series Scientia Naturae. Vol.8, 1971.; Referate și comunicări de geografie și biologie. Deva, 1972.

Referințe:

Prof. Bujor Vulcu, fișă biobibliografică;

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed Emia, Deva 2004.

Mihai Iacob

Regizor de film, scenarist, scriitor.

S-a născut 11 mai 1933 la Orăștie, este fiul de profesori Victor Iacob, profesor de limba germană la Liceul „Aurel Vlaicu” și Letiția Iacob, profesor de matematici, directoare la Liceul de Fete „Despina Doamna”. Învață în localitatea natală la Liceul „Aurel Vlaicu”⁶ din Orăștie, iar după 1948 la liceul

---

⁶ Reforma învățământului din august 1948 desființează printre multe alte școli cu veche tradiție din

„Decebal” din Deva, fiind absolvent al promoției 1951.

Absolvent al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București în anul 1955.

Realizează prima ecranizare eminesciană din istoria cinematografului românesc, prin filmul „Blanca”.

Regizează primul film biografic, „Darclée” (1960) inspirat din biografia mării soprane române Hariclea Darclée. Hariclea Darclée, pe numele adevărat Hariclea Hartulary, s-a născut la Brăila și a fost prima care a interpretat personajul Tosca din faimoasa operă a lui Puccini. Distribuția filmului „Darclée” includea actori precum Silvia Popovici (interpreta lui Darclée), Victor Rebengiuc, Marcel Anghelescu, Costache Antoniu, Cristea Avram, Geo Barton, Jules Cazaban, Ion Dichiseanu, Toma Dimitriu, Fory Etterle, Ion Manu, Stefan Mihăilescu-Brăila, Amza Pellea, Eugenia Popovici. „Darclée” a fost de altfel cel mai cunoscut film al său, care a făcut parte din selecția oficială a Festivalului Internațional al Filmului de la Cannes, în anul 1961.

A fost unul dintre puținele filme românești ale acelor ani care au înregistrat performanța de a fi apreciate și cumpărate liber pe piața cinematografică mondială.

Între 1961 și 1972 a fost profesor de regie la IATC. În 1966 a fost numit secretar de partid pe Centrul de Producție Cinematografică

Transilvania și nu numai, iar ca și astăzi, degeaba aduceai argumente legitime în fața regimului comunist ei făceau ce doreau. Pentru o perioadă de timp, clădirea adăpostește o colonie de copii refugiați din Grecia, în condițiile războiului civil din acea țară.

Între anii 1948-1954 în clădirea liceului a funcționat Școala profesională chimică. Aceasta avea o durată de trei și respectiv 2 ani pregătind în cadrul celor două secții, chimică și mecanică, laboranți chimiști, operatori chimiști și lăcătuși mecanici. În școală se dădea elevilor o pregătire teoretică de cultură generală, iar în laboratoare, ateliere o cultură tehnică.

Ultimele clase ale școlii au continuat să funcționeze ca și clasele în lichidare și în anul școlar 1954/1955, după reînființarea liceului, sub denumirea de Școala Medie Mixtă de 10 ani Orăștie. Școala cuprindea în structura sa clase din ciclul primar, gimnazial și liceal, în cadrul învățământului de zi, seral și fără frecvență, din anul școlar 1958-1959 se trece la bifurcarea elevilor din clasa a X-a în cele două secții real și uman, iar mai târziu această bifurcare va fi avansată cu un an, tot în clasa a X-a, dar în școala de 12 clase.

Între anii 1977-1990 liceul a funcționat fiind patronat de Întreprinderea Mecanică Orăștie, având cursuri liceale de zi și serale, școală profesională și școală de maiștri numindu-se Liceul Industrial „Aurel Vlaicu”, profil mecanic – Construcții de Mașini, cuprinsă. Trecerea la această formă s-a făcut prin decret ministerial ca urmare a industrializării exagerate, pe care regimul comunist o impunea. După decembrie 1989, liceul eliberat de constrângerile ideologice și comandamentele economice, redevine Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”. Însă nici un director nu a avut curajul să preia istoria seculară a învățământului din Orăștie, cum a făcut liceu Decebal din Deva.

Buftea.

Mihai Iacob face un stagiu de 8 luni la Institutul de Cinematografie din Paris, unde îi vede lucrând pe:

Claude Autant-Lara - la „Jurnalul unei femei în alb”, Franju - la „Thomas impostorul”, Tati - la „Play time”

Tot în acest timp este invitat în Anglia, unde vizitează câteva mari studiouri, unde îi întâlnește pe Laurence Olivier și pe cei doi actori despre care se vorbește mult – Keir Dullea și Sean Connery.

Sean Connery - interpretul lui James Bond, cunoscut erou al unei serii întregi de filme polițiste. Connery este de fapt un actor mult mai profund decât îl arată faimosul personaj căruia i-a dat viață.

Wolfgang Liebeneiner (regizor de film vest-german) și Mihai Iacob dirijează turnarea coproducției Studiourilor București și Franco-London Films, „Aventurile lui Tom Sawyer” - 13 episoade (30 de minute fiecare, șase ore de proiecție) - inspirată din povestea faimoșilor eroi ai lui Twain, Tom și Huck.

Să menționăm că acesta este unul dintre primele seriale de televiziune realizate în Europa, pentru transmisiile în culori.

Pentru acest film a fost mobilizat un larg și internațional colectiv de actori: Marcela Rusu, Fory Etterle, Emmerich Schöffler, Ion Dichisceanu, George Mărutza, Dorin Varga, Emil Liptac, Mihai Berechet; mai joacă canadienii Jacques Billedeaux și Mario Verdun, francezul Marcel Perez, Serge Nubret (actor de culoare, originar din Antile), austriacul Otto Ambros, etc. Operatorii filmului sunt maestrul francez Robert Lefebvre (autorul imaginii unor filme celebre, ca „Porte des Lilas”, „Casca de aur”, „Marile manevre”) și colegul său român, Ovidiu Gologan.

Cu toate că avea cam tot ce își putea dori un regizor în România, în anul 1972 (avea 40 de ani pe-atunci) în timpul unei călătorii de documentare în Statele Unite, a cerut azil politic în această țară. Se stabilește la Los Angeles. De atunci înapoi a fost, pe rând, muncitor într-o fabrică de împletituri, distribuitor de pizza, vânzător într-un magazin alimentar, chelner, agent de tranzacții imobiliare, tipograf, scenarist și producător asociat de film.

A scris două romane „Jennifer” și „Pașaport American”, apărute în română și engleză, care au fost bine primite de public.

În luna aprilie a anului 2008, invitat al Cenaclului Literar „Mihai Eminescu” de la New York, când a fost re-proiectat filmul „Darclée”, regizorul și scriitorul Mihai Iacob a avut o caldă, impresionantă întâlnire cu membrii comunității româno-americane.

A murit la vârsta de 76 de ani pe 2 iulie 2009 în Los Angeles.

Filmografie:

1954 - Aurel Vlaicu - Povestire cinematografică (scenariul Eugenia Busuioceanu);

1955 - Blanca (în colaborare cu Constantin Neagu);

1957 - Dincolo de brazi (în colaborare cu Mircea Drăgan);

1960 – Setea;

1960 – Darclée:

1961 - Celebrul 702 regizor și scenarist; în colaborare cu Alexandru Mirodan;

(Piesa „Celebrul 702” pornește de la cazul real al unui deținut din S.U.A. (Cheryl Chessman), care a fost condamnat la moarte în 1948, pentru crimă, răpire și viol, și a devenit autor de romane autobiografice în închisoare. Autorul piesei este Alexandru Mirodan.)

1963 – Străinul;

1964 - Pe drumurile Thaliei;

1966 – Politețe;

1967 - Episodul „Întoarcerea” din „De trei ori București”

1968 - Aventurile lui Tom Sawyer (în colaborare cu Wolfgang Liebenmeyer);

1968 - Moartea lui Joe Indianul (în colaborare cu Wolfgang Liebenmeyer);

1970 - Castelul condamnaților (în colaborare cu Nicolae Țic și Mircea Drăgan);

1971 - Pentru că se iubesc (în colaborare cu Ion Omescu);

Referințe:

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar] – Editat de Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara, Deva, 2000;

Ediția a II-a revăzută și adăugită. Editura „Emia”, Deva, 2004;

„În București acum 50 de ani” - În: „Magazin istoric”, An XLIV (Serie nouă), Nr. 12(525), decembrie 2010;

Caranfil, T. - Articolul: După opinia lui Wolfgang Liebeneiner „Televiziunea este un stimulent al artei filmului” - În: „Flacăra”, An XVI, Nr. 39(643), 23 sept. 1967;

Mihăilescu, Magda – Articolul „Pelicanul alb din nou la Mamaia” - În „Flacăra”, An XIV, Nr. 26(526), 26 iunie 1965;

Secui, Adrian - „Mihai Iacob” (11 mai 1933, Orăștie – 2 iulie 2009, Los Angeles), regizor de film, scenarist - În: „Vorba” (săptămânal orăștian de cultură, informație și divertisment), An I, Nr. 6, 2013;

Iliescu, Ion - „O realizare a cinematografeii românești” - În ziarul „Drumul socialismului”, Deva, 1961 (Articolul este un interviu luat lui Mihai Iacob, regizorul filmului „Darclée”.);

„Magazin istoric”, An XLVIII (Serie nouă), Nr. 8(569), august 2014; Rubrica: „În București acum 50 de ani” (iulie-august 1964).

Mircea Breazu

Solist de operă, bariton, profesor.

S-a născut la 13 mai 1921 la Orăștie. Absolvent al Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie.

A urmat cursurile Conservatorului „Gh. Dima” din Cluj, secțiile Pedagogie (1948) și Canto (1949). Cursuri de perfecționare cu Tito So, la Veneția (1967).

Din 1949, a fost cadru didactic la Conservatorul „Gh. Dima” din Cluj, Catedra de Canto. Solist al Operei Maghiare de Stat din Cluj, din 1950.

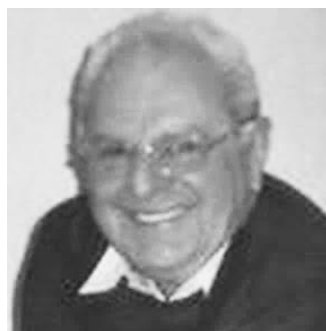
Director al Operei Române din Cluj (1962-1964).

Repertoriu: Cneazul Igor, Carmen, Bal Mascat Cavaleria rusticana, etc.

A fondat și dirijat coruri studențești și sindicale: Ansamblul CFR, Ansamblul IMF.

A făcut traduceri din literatura de specialitate:

Studiul cântatului, Respirația în cânt,
Formarea vocii umane.

În cartea „De ce m-am întors în România” - autor Sandra Pralong - la capitolul dedicat doamnei cântului, soprana Mariana Nicolesco, aceasta spune: „Am rămas în registrul sigur de mezzosoprană, punând în valoare mai ales senzualitatea și misterul vocii pe care se întâmpla s-o am, și așa am continuat pentru scurtă vreme și la Conservatorul din Cluj, îndrumată cu pricepere.

Destinul se manifestă atunci când ai crede mai puțin. Studentă la Cluj, mă prezint la singurul concurs care a avut loc vreodată în România acelor ani pentru o bursă de studii la secția Canto a Conservatorului Santa Cecilia de la Roma. Ghinionul face că nu știu ce am mâncat în seara precedentă la Hotelul Athenee Palace din București și că m-am simțit atât de rău în dimineața concursului, încât mă gândeam să mă retrag din competiție. M-a încurajat profesorul Breazu și, din fericire, conform tragerii la sorți pentru ordinea de prezentare în fața juriului, aveam să cânt ultima. Istovită cum eram, m-am așezat pe un scaun și, așteptând să-mi vină rândul, am ațipit.

Somnul acela mi-a făcut un bine enorm; după câteva ore, în plenitudinea forțelor, cântând, am câștigat bursa pusă în joc, iar după un timp am plecat în sfârșit la Roma.”

S-a stins din viață la 26 decembrie 1996, la Cluj-Napoca.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Cartea „De ce m-am întors în România” - autor Sandra Pralong, ed. Polirom, București, 2010.

Oprușan – o familie de artiști

Oprușan – o familie de artiști

De cum intru pe tărâmul amintirilor, lecturând, Orăștience deși aud forfota burgului - locuiesc în centru -, toate se mai liniștesc. Lumea parcă-i mai relaxată pe străzi, mai civilizată. Și sunt și mulți bătrâni care nu vor să-și părăsească casele, bătrâni din ăia care nu pleacă din casa lor, de la meseriile lor, de la viața lor. Dar mă ridic, punând deoparte cartea, notele sau de ce nu,

internetul și îmi dau seama că era Orăștia de altădată. În acest material voi a vă duce și pe dumneavoastră, puțin, în lumea lecturilor mele, în „lumea mea” și o să vă scriu despre o minune de familie, un tată (Ioan), doi fii (Ioan și Vasile) și un nepot (Izidor), pe scurt familia artiștilor plastici Oprușan.

Pictori de biserici în părțile Orăștiei și ale Hunedoarei, însă au o activitate intensă la Tg. Jiu, Tismana, Lainici. Lui Ioan Oprușan istoria zonei îi pare fascinantă, astfel se apleacă și asupra arheologiei, colecționând ceramică neolitică din Orăștie și din jur, transmițând fiului său aceiași pasiune pentru creație și muncă.

Familia Oprușan a locuit, rând pe rând, la Romos, Căstău și Orăștie. Pe lângă numele unor bine-cunoscuți zugravi de biserici, din județul Hunedoara, Gozie Simion din Pitești, Ioan din Deva, Ioan din Beriu. Renumele familiei Oprușan, spațiul pictural al unor vechi biserici Hunedorene, a căpătat relevanța unei pagini de istorie și artă fiind înscrși în rândul zugravilor iconari de prestigiu.

Tablourile picturale desfășurate direct pe perete sunt compuse, în general, din motive decorative, vegetale și geometrice, care încadrează medalioanele cu chipuri de sfinți sau scene biblice. Chiar dacă acești pictori zugravi erau școliți în mânăuirea penelului, ei au adaptat pictura lor, temele iconografice la imaginea rurală în care domină arta naivă. Însă, după cum vom vedea în cele scrise mai jos, membrii familiei Oprușan, prin Izidor, vor fi deschizători de drumuri și în arta fotografică, ori farmacie.

Dan Orghici

Ioan Oprușan

Pictor.

S-a născut în anul 1836, la Orăștie, a urmat școala la Orăștie.

În 1876, este amintit ca pictor în satul Căstău, județul Hunedoara.

Către sfârșitul sec. XIX-lea se stabilește în comuna Dobrița, județul Gorj, unde pune bazele unui centru de pictură bisericească. Împreună cu fratele său Vasile și fiul său Isidor, ia parte la pictarea a numeroase biserici din județele Gorj și Vâlcea, în localitățile Colțești, Bucești, Leurda, Godinești, Runcu, Arsuri, Câlnic, Peștișani, Bălăcești, Arcani, Frâncești, Dobrița și Bălteni. Datorită dificultăților la care este supus de către serviciile vamale maghiare din Transilvania, se decide să

ceară cetățenia română, stabilindu-se în România. Până la sfârșitul vieții, a muncit în condiții nu dintre cele mai bune, însă cu deosebită râvnă pentru decorarea a numeroase biserici din județele Gorj și Vâlcea. A încetat din viață în anul 1906, fiind înmormântat lângă altarul bisericii din Dobrița, Gorj. În biserică se păstrează un portret al său, pictat de Dumitru Angelescu.

Vasile Oprușan

Pictor.

S-a născut la Orăștie, în anul 1839, fratele pictorului Ioan Oprușan. A urmat școala confesională din Orăștie, având ca învățători pe Gheorghe Popovici și Nicolae Bârsan. Învață pictura, împreună cu fratele său Ioan de la tatăl lor. În anul 1892, este pictor la Orăștie după care se stabilește în județul Gorj. Ia parte alături de fratele său la pictarea mai multor biserici din acest județ, între care cele de la Bulcești, Arsuri și Bălăcești. A mai pictat și în județul Mehedinți.

Încetează din viață în anul 1910, la vârsta de 71 ani.

Izodor Oprușan

Pictor, fotograf, farmacist.

S-a născut la 14 mai 1862, în Orăștie, este fiul pictorului Ioan Oprușan, de la care învață meseriile de fotograf și pictor. Își însoțește tatăl la Dobrița, Gorj, stabilindu-se aici o perioadă, participând alături de părintele său la pictarea a numeroase biserici.

După 1895 revine la Orăștie fiind pictor, fotograf, farmacist și tinichigiu.

La Orăștie deține un atelier de fotografie și execută un număr mare de fotografii considerate autentice documente istorice. În analele fotografiei, Izidor, are meritul de a fi realizat la Orăștie, fotografii în culori.

Ca pictor a lucrat icoane pe sticlă și pictură bisericească. În afara picurii s-a ocupat cu sculptura în lemn, realizând câteva lucrări în stil

popular.

Ca farmacist prin medicamentația bazată pe plante, deschide un nou drum (urmat mai târziu de Samoilă Ciumașiu și Andrei Farago, întemeitorii cooperativei „Digitalis”), în părțile Orăștiei, dovedindu-se un pasionat al cărții de medicină.

Pentru serviciile aduse bisericii, în anul 1929 este decorat cu medalia „Răsplata muncii pentru biserică” clasa a II-a.

Încetează din viață în anul 1935, fiind înmormântat la Orăștie.

Referințe:

Maria Basarab, „Cuvinte mărturisitoare, însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara”, Acta musei devensis, Deva 2001;

Adrian B. Secui, „Familia Oprușan – trei pictori într-o singură familie”, Foaia Interesantă, nr 9, Orăștie 2009;

Liviu Lăzărescu „Mărineștiul, vechiul meu sat Transilvănean;

Lazăr, Ioachim. Vasile Oprușan (1839-1910) – Fișă biobibliografică, Deva, 2002.

Dumitru Ghișe

Filozof, eseist.

Născut în anul 1930, la Peștișu Mic, județul Hunedoara. A urmat Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Începe studiile superioare la Facultatea de Filosofie din Cluj, iar după desființarea acesteia, în 1951, își continuă studiile universitare la Facultatea de Filosofie din București.

Devine asistent, lector, conferențiar, și apoi, din 1968, profesor universitar la catedrele de filosofie ale universităților din Cluj și București. Elaborează studii și lucrări mai ample în domeniile umanismului românesc și antropologiei filosofice contemporane. Devine vice-președinte al Consiliului Culturii (1970–1978), președinte al Comitetului Național de Filosofie (1984–1990), președintele Secției de Filosofie și Logică a Academiei de Științe Sociale și Politice, iar din 1981 președinte al aceleiași academii, pro-rector al Academiei de

Studii Social-politice și director al Editurii Politice.

A abordat, de pe poziții marxiste, teme centrale ale eticii și esteticii, analizând critic orientările filosofice nemarxiste contemporane care au discutat aceleași probleme. Scopul lucrării *Existențialismul francez și problemele eticii* este să identifice trăsăturile distinctive ale existențialismului francez în raport cu existențialismul în general și să surprindă nuanțele care diferențiază gânditorii existențialiști francezi între ei. Autorul enumeră, alături de schema clasică de clasificare a existențialismului în ramura atee (Heidegger, Sartre, Merleau-Ponty ș. a.) și creștină (G. Marcel, Jaspers, Șestov ș. a.), și poziții exprimate, printre alții de A. Waelhens și R. Garaudy, conform cărora existențialismul nu este un curent unitar, ci numește mai degrabă „un climat de idei propriu unui grup de gânditori” sau o „atitudine cu privire la filosofie”. Conform lui D.G., existențialismul francez apare târziu în raport cu cel danez sau german, în jurul anului 1930, iar impunerea lui explozivă are loc după anii 1940–1941.

Existențialismul francez și problemele eticii. Privire critică, București, Editura Științifică, 1967 (reeditare: Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1970);

Contrapunct, București, Editura Minerva, 1972;

Fragmentarium iluminist (împreună cu Pompiliu Teodor), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972;

Dimensiuni umane, București, Editura Eminescu, 1979;

Ediții îngrijite și coordonate

Gheorghe Șincai, *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, studiu introductiv și ediție critică de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, București, Editura Științifică, 1964;

Samuil Micu, *Scrieri filosofice*, studiu introductiv și ediție critică de Pompiliu Teodor și Dumitru Ghișe, București, Editura Științifică, 1966;

Dialectics-System-Science, Editors: Dumitru Ghișe & Angela Botez, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981;

Cultura, creația, valoarea – motive dominante ale filosofiei românești, coord. Dumitru Ghișe, Angela Botez, București, Editura Eminescu, 1983;

Marx, contemporanul nostru, coord.: Dumitru Ghișe, Andrei Marga, Achim Mișu, București, Editura Științifică și Enciclopedică,

1983;

Filosofie și religie în evoluția culturii române moderne, 2. vol., studii și antologie de S. Ghita, D. Ghișe, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984;

Istoria filosofiei românești, ediție de Nicolae Gogoneață, Radu, Pantazi, Simion Ghiță, Dumitru Ghișe, București, Editura Academiei, 1972 (reeditare: 1985);

Lucian Blaga, Cunoaștere și creație. Culegere de studii, coordonatori: Dumitru Ghișe, Angela Botez, Victor Botez, București, Editura Cartea Românească, 1987;

Rațiune și credință (cu Gh. Al. Cazan, Gh. Vlăduțescu ș.a.), coord.: Gh. Vlăduțescu, Septimiu Chelcea, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.

Traduceri;

Jacques Claret, *Ideea și forma*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982 (cuvânt înainte și traducere: Dumitru Ghișe).

Referințe:

Dicționar enciclopedic ilustrat: 61635 de articole, 2320 de ilustrații.
- București: Editura Cartier,
1999;

Maria Razba, „Personalități Hunedorene Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV - XX) Dicționar” Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. Emia, Deva 2004.

Aurel Tămășoiu

Doctor în științe juridice, judecător, poet.

S-a născut la 19 mai 1907, la Costești, comuna Oraștioara de Sus, ca fiu al Ecaterinei și a lui Petru Tămășoiu. Tatăl a fost învățător confesional la Școala din Costești, iar în 1909 a fost hirotonit preot ortodox și numit paroh al parohiei ortodoxe din satul Stârci, județul Sălaj.

A urmat între anii 1914 și 1918 Școala Elementară la Orăștie (Kiss Kollegium), iar în 1918 s-a înscris la Liceul Reformat Kun, unde a

studiat un an, iar între anii 1919 și 1926 a studiat la Liceul „Aurel Vlaicu”, nou înființat, avându-l diriginte pe prof. Aron Demian.

A debutat publicistic în timpul liceului, cu poezia „Seara”, care i-a fost publicată în „Almanahul liceului” pe anul 1921-1922. Tot în acea perioadă, a devenit președinte al Societății de Lectură „Vasile Alecsandri” și apoi al Societății de Lectură „Mihai Eminescu”.

În clasele a III-a și a V-a de liceu a obținut câte o mențiune la concursul pe țară organizat la București de „Tinerimea română”. Ca apoi clasele a VII-a și a VIII-a de liceu a tradus în limba română două poezii de Baudelaire și patru poezii de Ady Endre - poezii săi preferați. De menționat că mult mai târziu, fiind mai în etate, a mai tradus 56 de poezii de Ady Endre. A predat manuscrisele cu poezii Editurii „Facla” din Timișoara, pentru publicare, dar nu i-au fost publicate în timpul vieții.

Și-a luat bacalaureatul în iunie 1926, la Alba-Iulia, în fața unei comisii al cărei președinte era profesorul universitar Alexandru Borza.

Între 1926 și 1930, a studiat dreptul la Universitatea din Cluj, iar în anul 1933, a obținut titlul de Doctor în Științe Juridice, la aceeași universitate.

Publică în anul 1929 în „Almanahul” Centrului studențesc Cluj, la pagina 133, un istoric al studenților în drept. Tot în perioada studiilor universitare a publicat articole în „Gazeta Hunedoarei” din Deva.

În luna aprilie 1932, s-a înscris ca stagiar în baroul avocaților din Deva și a practicat avocatura în Orăștie, la biroul avocatului dr. Izidor Radu. Din noiembrie 1932 și până în noiembrie 1934, și-a îndeplinit stagiul militar la Regimentul 92 infanterie Orăștie.

Ca în 1934, să fie numit de către prefectul de Hunedoara, viceprimar al orașului Orăștie, iar în luna decembrie a aceluiași an a fost numit ajutor de judecător la Rupea, din județul Târnava-Mare.

În anul 1938, a fost acceptat, în urma unui examen, în magistratură și a fost numit judecător provizoriu la Judecătoria mixtă Mediaș, iar de la 1 ianuarie 1939, judecător definitiv la Judecătoria a II-a urbană din Timișoara. În 1942, a fost numit, la cerere, procuror la Tribunalul Timiș, unde a rămas în funcție până în 1948. Din martie 1948, a fost mutat la Rodna, în județul Bistrița-Năsăud, ca șef la judecătoria rurală, până în 1949. Începând cu anul 1949 a fost încadrat la Timișoara, ca

referent juridic și apoi jurisconsult, până la pensionare, în 1969. A mai lucrat o vreme și după pensionare, ca jurisconsult la C.A.P.-uri, cumulând pensia cu salariul.

În anul 1969, i se publică, la pagina 27 din revista literar-științifică „Pagini școlare” a Liceului „Aurel Vlaicu”, patru poezii, iar în anul 2005 publică la Editura „Emma” din Orăștie volumul „Din Ținutul Orăștiei -Amintiri”.

În anul 2006, la 80 de ani de la terminarea liceului „Aurel Vlaicu”, conducerea instituției i-a acordat o Diplomă de Excelență, iar Despărțământul „ASTRA” din Orăștie, o Diplomă de Onoare.

A trecut la cele veșnice la 24 august 2010, la 103 ani.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Friedrich Lang

Doctor în filozofie, profesor.

S-a născut la 20 mai 1894 în Orăștie, fiu al pălărierului Karl Lang (1852-1940) și al soției acestuia, Karoline, născută Prunk (1861-1931), fiica pantofarului Josef Prunk din Orăștie. În 1913 susține examenul de maturitate la Colegiul Reformat Kún din Orăștie.

După întreruperi cauzate de starea de sănătate studiază, între 1914-1918 teologia și filozofia (pe specificul maghiară și germană) la universitățile din Leipzig și Cluj, apoi din nou Leipzig și din nou Cluj. Din anul 1918 a activat ca lector pentru limba și literatura germană la Universitatea Maghiară din Cluj. În 1919 a fost promovat ca doctor în filozofie la Universitatea din Cluj pe baza dizertației „Cristoph Martin Wieland ca educator” prezentată în limba maghiară (care însă nu a fost tipărită).

Între 1918-1919 activează ca profesor suplinitor la Gimnaziul Unitarian din Cluj, iar după transformarea universității clujene în universitate românească, începând cu februarie 1920 rămâne aici ca lector pentru limbă și literatură germană. Din decembrie 1937 până în noiembrie 1939 deține postul de profesor plin de limba germană la

universitatea din Cluj.

Între 1939-1940 a fost profesor la școala de profesori gimnaziali din Cluj. După cedarea Ardealului de Nord, din toamna anului 1940, universitatea română din Cluj își mută sediul la Sibiu, unde a activat în continuare ca profesor pentru limba germană. În toamna anului 1944 se reîntoarce din nou la universitatea din Cluj.

A decedat la Cluj, după o lungă perioadă de boală, la 29 octombrie 1947. La 31 octombrie trupul neînsuflețit a fost adus și înhumat la Orăștie.

Lucrări publicate:

1. Elegiile lui Friedrich Wilhelm Schuster (1925);
2. Eminescu - poet și gânditor. Editura literară și grafică „Minerva” S.A., Cluj 1928.

Referințe:

Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen von Hermann A. Hienz. VIII, 2001 Böhlau Verlag GmbH & Cie;

Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen: bibliographisches Handbuch für Wissenschaft, Dichtung und Publizistik / begr. Von Joseph Trautsch. Fortgef. Von Friedrich Schuller und Hermann A. Hienz. - Köln; Weimar; Wien: Böhlau.

Rodica (Mihailă) Amel

- Portret spiritual.

Se naște la 20 mai 1941 în Orăștie.

De fiecare dată când încerc să-mi definesc identitatea, încep prin a pronunța numele orașului în care m-am născut – ORĂȘTIE – și prin această simplă articulare sonoră suflul ființei mele țâșnește.

Forța simbolică a unui lucru e concentrată în interioerul numelui său. Există o magie a cuvântului pronunțat, resimțită de cel care percepe în sunet imaginea încărcată de viață.

Nu realitatea vie este cea care mă captează, ci misterul acestui ireal-real care înseamnă viață și care, pentru mine, află într-un singur

cuvânt propria sa origine. N-am încercat niciodată să amestec mitul cu viața. Nimic nu m-ar fi putut face mai nefericită ca faptul de a fi fost condamnată să trăiesc efectiv în orașul meu natal. Acest sentiment paradoxal nu a fost generatorul conștiinței mele dramatice. Dimpotrivă, el mi-a permis conservarea unei fantasme... Și totuși, toate drumurile mele reale sau imaginare trec prin Orăștie. E nevoia, resimțită ciclic, să mă confrunt și să mă confund cu propria mea legendă.

Fantezia sentimentală e nestăpânită. Îmi place să înnobilez sonoritatea incantatorie a numelui Orăștie, care înseamnă „oraș”, să-i dau transparență printr-o apropiere sinonimică. Pronunț involuntar: Urbino, care de asemenea înseamnă „oraș”. Urbino - prima mea călătorie în Occident, practic interzis românilor în anii șaptezeci. (În anul 1974 am participat pentru prima dată la Cursurile Internaționale de Semiotică de la Urbino – Italia.) Orăștie – Urbino! Sonorități a căror rezonanță îmi dă forță, o forță subtilă, cea a conștiinței identității mele majorate.

Frumusețea austeră a orașelului italian s-a imprimat în memoria mea prin cele două turnuri ale Palatului lui Federico da Montefeltro și zidurile înalte, de cărămidă, văzute de jos. În scenografia labirintică a semnificațiilor, privirea dominantă a lui Piero della Francesca mă conduce spre locul unde inocența e flagelată, victimă a unui complot (taloul Flagellazione compus de Piero della Francesca se află în Muzeul găzduit de Palazzo Ducale). Seninătatea enigmatică a portretului La Muta, semnat de Rafael, stă mărturie (în același muzeu).

Orăștie – Urbino.

Cele două cuvinte pereche ating gândul meu profund de pietate: faptul de nepătruns că port o identitate – iubirea pentru părinții mei – și sublimarea îndelugată a spiritului uman – iubirea mea de frumos.

x
x   x

Regăsesc ființa gravă a copilului de atunci, care trăia în Absolutul grației. Parcă aş citi o poveste. Viața demontează Absolutul care există în sinea noastră, oferindu-ne mult mai târziu posibilitatea de a-l recompune puțin câte puțin. Avansează în viață cu intuiția șansei de a-mi recupera inocența conștiinței. Dacă realitatea refuză să-ți sprijine efortul, memoria e cea care te susține, ea îți redă integritatea

sentimentului.

Soarele matinal strălucește din dărătul clădirii liceului. Silueta întunecată, sumbră, puternică, ca cea a unui munte, e înconjurată de brazi. Mirosul e intens. Potretul cu capișon al eruditului Renașterii, Nicolae Olahus (Valahul), originar din Orăștie, secretar al Împăratului Austriei, reduce imaginea locului, o concentrează. Ea seamănă cu o stampă. Refac efervescența culturală a secolului al XVI-lea, când la Orăștie au fost tipărite primele două cărți din Vechiul Testament – PALLIA.

Orașul meu natal!

Eu, Rodica Mihailă, am trăit aici până la 18 ani.

x

x x

Am plecat la București. Doi ani am urmat cursurile Școlii Tehnice de Stenodactilografie, apoi, cinci ani, cele ale Facultății de Filologie Română (Universitatea București). Între timp, în paralel cu studiile, am lucrat aproape patru ani ca dactilografă la Centrul de Cercetări Fonetice și Dialectale (Academia Română). După ce mi-am luat licența în filologie română, am lucrat ca cercetător științific în cadrul Centrului de Cercetări Fonetice și Dialectale, secția Lingvistică Teoretică (1968-1984). În anul 1983, am susținut doctoratul în cadrul Centrului, cu o temă de filozofie a limbajului. În 1985 am emigrat în Israel, împreună cu soțul meu arh. Andrei Amel (la acea dată se numea Andrei Cova. El este fiul graficianului Iosif Cova). În Israel ne-am schimbat numele de familie și de atunci numele nostru comun este Amel. Am fost afiliată Universității din Tel Aviv, Departamentul de filozofie (1987-1991). Am revenit în România împreună cu soțul meu în 2003. Șapte ani am fost afiliată Departamentului de Limbi străine al Universității București, predând, cursuri opționale studenților de la Catedra de Limbă Engleză. Am predat pragmatică, semiotică și limba ebraică. Interesul pentru cercetare nu m-a părăsit nicio clipă: teme de pragmatică a limbajului (strategia conversației), semiotică retorică (argumentare), filozofie a limbajului, poetică. Am publicat studii în revistele de specialitate, din România și din străinătate. Printre publicații: „Saturation Levels in Dialogue” (Kodikas, 1989), „Antithetic Reason” (Manuscript, 1993), „Relevance and Justification”

(Semiotica, 1994), „The constitutive rule of a round table” (Pragmatics & Cognition, 1994), „Doxastic Dialectics – The Persuasive Truth” (Revue Roumaine de Linguistique, 1999), „Sign System – Reference System” (Kodikas, 2008) etc. Am publicat la editura Ars Docendi din București, cartea Conversational complicity (2016). In paralel cu activitatea de cercetare, am scris și am publicat poezie: Zâmbetul etrusc al lampadarelor (Ed.Univers, 2002), Bizera (Ed.Brumar, 2011), L’insomnie du cercle (Brumar, 2015), Trapèze volant (Ed.Harmattan – Paris, 2018); proză: Ș.A.M.D. (Brumar, 2011), La Synchronie Sacrée (Brumar, 2016); traduceri din limba ebraică: Yirmiyahu Yovel, Enigmă obscură. Hegel, Nietzsche și Evreii (Ed.Humanitas, 2000), Aharon Appelfeld, Caterina (Ed.Univers, 2002), HaRav Menahem Hacohen, Cartea vieții omului (Ed. Hasefer, 2005), Marcelo Dascal, Științele Umaniste Azi (Ed. Ars Docendi, 2014).

Grafica copertelor și desenele din interiorul volumelor a fost executată de Andrei Amel.

Referință:

Autobiografia peronalității prezentate – „Portret spiritual”.

Dorin Teodorescu

Critic și istoric literar.

S-a născut la 20 mai 1945, localitatea Romoșel, fiul Soficăi și al lui Ioan Teodorescu, gospodari. Face studii medii la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, iar din 1963 până în 1968 urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București. În 1977 și-a susținut doctoratul în filologie cu teza Poezia hermetica românească.

Va deveni asistent, iar în 1979 lector la Catedra de literatură a Facultății de Filologie a Universității din Craiova. Din 1981 s-a pensionat medical: o boală necruțătoare a pus capăt atât carierei sale didactice, cât și celei literare. Un accident cerebral, pe cât de neașteptat pentru cineva dotat cu un exemplar simț al cumpătării, i-a blocat,

nemilos, la doar 36 de ani, drumul de cărturar promis unei excelențe indubitabile. Avea să supraviețuiască, sub povara nefastei maladii și în grija îndureratei și sacrificialei familii, cu rare semne de atenție din partea câtorva prieteni,

Mic de stat (de unde și bonomul apelativ pe care taman înaltul, tot la stat, Eugen Negrici i-l inventase), de un calm și de o bonomie tipic ardelenesti, de unde provenea, impunea respect și stimă necondiționate prin întinderea cunoștințelor sale din varii domenii culturale, anticanonice ca orientare, din moment ce îi citea, cu un neobișnuit simț dissociativ, pe Camus, pe Sartre, pe Lacanși pe Paul Ricoeur, ca să nu mai vorbesc de clasici, antici și moderni.

Cu acces la limbile de circulație, la seminariși, firește, cum o dovedesc cronicile sale literare găzduite în paginile revistei „Ramuri” din inițiativa profesorului Al. Piru, era un cititor fervent și avizat al clasicilor noștri (de la Eminescu și Maiorescu la E. Lovinescu, Blaga, Arghezi și Ion Barbu) ca și al tinerilor, atunci, protagoniști ai generațieișazeciste (cu Nichita și Sorescu în prim-plan). Teza sa de doctorat, obținută în 1977, sub conducerea marelui critic și teoretician timișorean Eugen Todoran, a apărut, un an mai târziu, cu titlul „Opera poetică a lui Ion Barbu”, o abordare hermeneutică novatoare încununată cu un premiu al Uniunii Scriitorilor.

A debutat în 1970, la revista „Ramuri”, unde o vreme va asigura cronica literară, iar editorial cu Poetica lui Ion Barbu, apărută în 1978 și distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Mai colaborează la „Analele Universității din Craiova”, „Cadran universitar” etc. în manuscris au rămas pagini despre C. Fântâneru, Tudor Arghezi, Ioan Alexandru etc., studii de poetică, însemnări diaristice.

Deși semnatar al mai multor studii de istorie și critică literară (publicate mai cu seamă în „Ramuri”) și, în ultimii ani, al unor eseuri și aforisme, Teodorescu rămâne autorul unei singure cărți. Poetica lui Ion Barbu a fost apreciată ca o apariție de excepție, imposibil de eludat nu doar într-o bibliografie despre Ion Barbu, ci și în aceea despre mulți alti poeți. Ceea ce frapează din capul locului este maturitatea gândirii (în ciuda vârstei exegetului), proprietatea termenilor vehiculați, eleganța limbajului (chiar atunci când, implicit sau explicit, polemizează cu nume ilustre ale criticii literare) și, nu în ultimul rând,

capacitatea, atât de rară, de a oferi o sinteză analitică.

Eugen Negriei remarca: „Suntem în fața unei ipoteze globale, structurale, aptă să depășească analogiile fragmentare și să lichefieză treptele valorice impuse de Călinescu și de alții. [...] Coerența și subtilitatea disocierilor, modul în care ocolește criticul referințele înșelătoare și evită să talmăcească demonstrația în termenii filosofiei speculative, ai misticii ori ai științei, lăsându-se condus numai de traseul imaginar al literaturii, dau certitudinea fericită a unui destin". De fapt, așa cum sublinia chiar Teodorescu, titlul corect al studiului ar fi trebuit să fie poetica lui Ion Barbu și transformările ei, de la primii imitatori până la poeții care, după câteva decenii, au revenit parțial la ea".

Aserțiunea se justifică, deoarece, într-un capitol intitulat Descendența barbiana, este analizat modul în care s-a exercitat influența poetului asupra unor congeneri precum Dan Botta, Emil Gulian, Simion Stolnicu, Vladimir Streinu, Virgil Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Teodorescu, iar în capitolul final, Reveniri la Ion Barbu, este investigată maniera de recitare a textelor barbiene specifică lui Ștefan Aug. Doinaș, Ion Negoitescu, Leonid Dimov, Cezar Baltag, Mircea Ciobanu, Nichita Stănescu. În felul acesta, Teodorescu reușește să își atingă scopul propus: nu doar o exegeză, ci și o poetică a receptării operei lui Ion Barbu în evoluția liricii românești.

Moare în 10 septembrie 2000, la vârsta de 55 de ani, la Târgu-Jiu.

Recunoașteri:

A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1978).

A publicat:

Dorin Teodorescu, „Poetica Lui Ion Barbu” , Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1978.

Referințe:

George Popescu, articolul „Dorin Teodorescu: un model de cărturar uitat”, Dorin Teodorescu: un model de cărturar uitat”, ziarul online „Cuvântul Libertății, 30 aprilie 2020;

Biografia personalității prezentate, după cv-ul de la Uniunea Scriitorilor.

John Pîrva

Artist plastic, FRONTIERIST, Președinte al Uniunii Artiștilor Plastici Profesioniști din România, Filiala Deva.

S-a născut la 21 Mai 1962 în Balșa. Urmează primele clase în localitatea natală apoi Școala Populară de Artă Petroșani, 1978, Secția Fotografie și Arta Filmului. Liceul Pedagogic Deva și Sibiu, Promoția 1981, Secția Arte plastice. Portland State University (SUA) 1982 – 1987, Secția Pictură.

Dar mai bine să-l lăsăm pe John: „Crescusem și locuisem în Balșa, până când un anume profesor de desen, Tengheru, din Orăștie, l-a convins pe tata că trebuie să mă lase să urmez o școală de specialitate în Arte Plastice, premergătoare liceului, pentru a mă pregăti să fac o cariera din talentul meu la desen. Tengheru venise la școala din Balșa, probabil într-o călătorie de rutină, având sarcina să caute noi talente artistice și eu fusesem singurul elev care i-a fost prezentat. Mi-amintesc că a trebuit să merg acasă și să aduc la școală să-mi vadă lucrările de desen. Imediat după ce le-a văzut, l-a chemat pe tata la școală să-i vorbească; era un eveniment mare lucrul acesta; tata nu era convins că este chemat la școală pentru un lucru pozitiv despre mine. Atunci eram doar în clasa a cincea. Sfatul profesorului a fost să mă dea la școala aceasta, numită Școala Generală de Arte Plastice, din Deva, chiar din clasa a cincea.

Tata nici nu voia să audă una ca asta; aveam o soră și un frate deja plecați la Deva, la liceu și respectiv la o școală profesională, pe care îi susținea cu bani, fapt care era o povară destul de grea pentru familie, pe mine considerându-mă prea mic pentru a fi trimis la o școală de specialitate.

Mie însă mi s-a implantat ideea asta în minte și an de an am insistat ca să mă lase să urmez această școală, susținând că este singurul lucru pe care aș vrea cu adevărat să-l fac în viață- Artele Plastice-pictura. Între timp, petreceam tot mai mult timp în camera mea desenând și pictând orice, de la portrete de voievozi la autoportrete și vase cu flori.

Când am împlinit 13 ani, (deja fratele meu, Matei și sora mea, Estera, terminaseră școlile la Deva), tatăl meu s-a hotărât să îmi acorde o șansă: dacă treceam de examenul de diferență pe care trebuia să-l susțin pentru a mă alinia clasei a șaptea și celorlalți elevi care deja studiau artele încă din clasa a cincea, atunci era de acord să mă susțină cu bani să merg la Deva, la Școala Generală de Artă. Citeam un fel de speranță ascunsă, pe fața tatălui meu, că poate nu o să intru și prin asta o să-mi iasă din cap ideea asta obsesivă de a urma o cale oarecum neînțeleasă de el. Încercase mult să mă convingă că trebuie să devin electrician ca el și ca fratele meu, că e o meserie bună în care nu trebuie să muncești foarte greu, și nici să te murdărești pe haine.

Am trecut examenul și am luat media de 8.60 la cele două probe de desen, o natură statică și o compoziție de culoare cu o oarecare tematică dată.

Iată-mă deci singur, într-o lume nouă, într-un context urban, în mijlocul unor noi colegi de clasă, proveniți din spuma familiilor bune din oraș. Pentru ei eram doar băiatul de la țară cu câteva caracteristici aparte: talentul la desen și pictură și vocabularul destul de corect și bogat pe care mi-l formasem prin lecturarea zecilor de cărți împrumutate de la biblioteca comunală de la Balșa. Eram în clasa a VIII-a A, la cea mai bună școală generală din Deva, Școala Generală Nr. 1, Dr. Petru Groza.”

Cum a devenit John

„Aici un incident nostim avea să-mi sortească porecla cu care am rămas pentru tot restul vieții. În prima oră de limbă engleză, profesoara Kovacs ne-a dat un extemporal în care trebuia să scriem ce-am făcut în perioada de vacanță. Eu la Balșa studiasem, în mod obligatoriu, limba rusă ca limbă străină iar cei de aici studiaseră engleza. Eram destul de timid, așa că nu am îndrăznit să sparg liniștea care se așternuse în clasă ca să-i spun profesoarei că nu studiasem engleza în școală. Știam un singur lucru, numele meu se scria în engleză John, așa că am tras cu coada ochiului la colega de bancă și am copiat cuvântul Test, iar dedesubt am scris Pîrva John. Am lăsat alb restul colii de hârtie.

Bineînțeles că la returnarea extemporalului profesoara m-a făcut cu ou și cu oțet în fața clasei, reproșându-mi faptul că am avut nesimțirea

și tupeul să-mi scriu numele în engleză, lăsând foaia goală.

De atunci încolo numele meu a rămas John pentru toată lumea.

A urmat examenul de admitere la Liceul de Arte, pe care l-am luat cu nota maximă de 9.85, fiind cap de listă pe fișa de admitere, împreună cu Monica Grand, o fată din Simeria.

Următorii doi ani i-am folosit intens încercând să mă integrez în noul context social, dar din dorința mea de „emancipare” s-ar putea să fi ales un drum care mi-a adus o sferă întregă de necazuri. Am început să-mi fac prieteni printre băieții răi, cei certați cu legea, cu care de altfel nu mă identificam dar care în schimb mă fascinau cu comportamentul lor rebel. Îmi plăcea ideea de a nu fi controlat de nimeni, de a nu accepta orbește criteriile și directivele date de cineva de la conducere și savuram la maxim poveștile așa-zișilor vagabonzi de pe stradă, despre confruntările lor cu autoritățile și cu miliția.

Primeam o bursă pentru cazarea mea la Internatul Liceului Decebal, acolo unde locuiam cu elevi de la mai multe licee. De obicei Internatul era în cadrul unei școli sau liceu mai mare, dar unde se cazau și elevi de la școlile sau liceele mai mici cum era cel de Arte, de Mecanici Auto sau Liceul Sportiv.

Bursa pe care o primeam era mică, de numai 450 de lei și de abia ce-mi ajungea să-mi plătesc cantina și cazarea. Aveam foarte puțini bani de buzunar, părinții dându-mi chiar numai strictul necesar, așa că am fost nevoit să-mi creez metode de a face bani; am început să desenez și să vând postere cu formații de muzică rock care nu se puteau obține de nicăieri altundeva. (Era un fel de obiect de contrabandă un poster cu Jimmy Hendrix sau cu Abba, Boney M, Queen sau Smokie, trupele în vogă de atunci). Prietenii mei din școală, de naționalitate germană, primeau de la rudele lor din Germania „Bravo” sau alte reviste în care erau poze cu trupe de muzică sau cântăreți de unde copiam și desenam postere la o mărime apropiată de cea naturală. Acești prieteni erau majoritatea cu un an sau doi mai mari decât mine și mi se păreau mai versați în multe aspecte ale vieții. De la ei am început să învăț să privesc lucrurile în mod mai obiectiv și să îmi pun întrebări realiste despre societatea în care trăiam, întrebări de natură nonconformistă, fără răspunsuri de multe ori, sau cu răspunsuri nu tocmai potrivite pentru orânduirea în care trăiam.

Am început să-mi însușesc noțiuni noi, iar termeni ca „libertate”, „dincolo” sau „occident” apăreau tot mai des în vocabularul meu.

Între timp, situația în România se înrăutățea pe zi ce trece, cu toate că la vârsta mea de 17 ani nu mă afectau aceleași lucruri ca pe cei adulți.

Cozile la brutării și mezeluri erau ceva la ordinea zilei peste tot, însă eu aveam abonament la cantina internatului și nu trebuia să mă implic încă în procurarea hranei. Preocupările mele de adolescent din acea perioadă erau, în afară de școală, obținerea țăoalelor pentru a mă îmbrăca la modă, a banilor de țigări și ieșitul cu fetele.”

După o aventură amoroasă decide să plece din România și face prima încercare de frontierist.

„Apoi, tot pe neașteptate, în mintea mea a încolțit un sâmbure de speranță: fuga din România. Dacă aș fi în stare să pun la punct un plan de fugă peste graniță, aș fi salvat din situația asta penibilă în care m-am băgat cu fata aia nenorocită, gândeam eu atunci. Oricum, în mintea mea și a lui Liviu deja se înfiripase gândul de a fugi și de a fi liberi ca și Erwin. Începusem să cred că dacă aș fi fost dincolo și ar fi trecut destul timp, cumva s-ar uita de toată chestia asta, poate nici nu s-ar putea dovedi că eu aș fi lăsat-o gravidă, și toate s-ar rezolva cu bine.

- Ești nebun, ripostă Liviu la propunerea mea de fugă, au să ne prindă sau au să ne împuște ca pe niște iepuri ! Cu toate astea, îi surâse și lui ideea de a apărea la poarta casei lui Erwin în Germania, așa, ca să-i dovedim că suntem mai barosani decât ne crede el..., măgaru' dracu', ...a dat de bine și nici un rând măcar nu ne-a scris de când a plecat... Liviu fusese foarte atașat de Erwin și acum era vădit afectat că nu-l mai băga în seamă de când emigrase în Germania. Să vezi ce mutră o să facă...

- Cred că putem face un plan care nu o să dea greș, îl asigurai eu pe Liviu, trebuie numai să obținem niște informații despre zonă și o hartă cu satele de pe frontieră.”

După mai multe încercări nereușite , cu tot ceea ce însemna să fi prins de miliție sau grăniceri:

„Deodată am observat un bărbat mai tânăr că se apropie de unul din soldații de pe margine și-i spune ceva la ureche, arătând cu capul spre noi. Inima a început să-mi bată cu putere și am observat cum doi

soldați se îndreaptă spre ușa autobuzului. Au venit direct la noi cu un ton răstit:

-Buletinele voastre!

Sub privirile îngrozite ale femeii care încercase să ne ajute și care acum își pusese o mână pe gură clătinându-și capul în semn de compătimire, am fost ridicați și duși în curtea pichetului...

-Dar,... pierdem autobuzul și pleacă fără noi..., am încercat eu disperat să mă agăț de ceva...

-Nu-ți fă griji că nu pleacă nicăieri în curând, zise unul, mai bine gândește-te la ce ai de zis de-acum încolo la tov' comandant, că la el vă ducem acuma și considerați-vă norocoși că vă ducem direct la el, că dacă vă lăsăm pe mâinile ăstora, arătând cu capul spre curtea pichetului plină de soldați care deja începuseră se ne huiduiască și să ne fluie agitai, nu vă garantez că mai ieșiți întregi dintre ei...

Deodată am zărit printre ceilalți pe soldatul pe care-l îmbătasem la ruga de la Bogodint, cel care mi se destăinuisse despre activitatea lui necrofilică, aș fi putut să jur că era el, și parcă pentru o clipă privirile ni s-au întâlnit, moment în care și-a întors brusc cu nedumerire fața în altă parte.

Ajunși sus, ne-au despărțit; unul într-un birou, celălalt în alt birou. Odată împins înăuntru, mi s-a ordonat să stau cu fața la geam și să nu mă întorc decât când mi se spune. Apoi soldații care mă aduseseră sus au plecat și m-au lăsat singur. Geamul dădea spre strada în care ne împotmolisem unde se vedeau încă soldații împingând de camionul în care venisem.

Speram încă să se termine totul repede și să ne dea totuși drumul să plecăm, când deodată am văzut cum mașina se mișcă încet înainte, despotmolindu-se, și pleacă mai departe lăsând soldații în urma ei gesticulând cu mâinile.

Mă cuprinse deodată un val de teamă și un fior de groază. Simțeam că au să vină momente grele pentru mine.

După câteva minute ușa biroului a fost deschisă cu putere și în cameră a intrat un bărbat cam în jur de 40 de ani în uniformă cu grade de ofițer pe epoleți. M-am întors instinctiv spre el.

-Fața la perete! urlă el ca scos din minți, ți-am spus eu că poți să te întorci?

M-am conformat și am continuat să privesc afară pe geam, unde spre surprinderea mea se putea vedea gardul de sârmă ghimpată cam la vreo sută cincizeci de metri depărtare, paralel cu drumul pe care venisem.

-Întoarce-te și vino aici lângă mine, a fost următorul ordin al ofițerului. Știi ce-i asta? mă întrebă el, arătând cu mâna spre harta României care ocupa cea mai mare parte a peretelui lateral.

-Harta țării, am zis eu cu jumătate de gură.

-De unde ești, unde locuiești ? a fost următoarea lui întrebare.

-Deva... zic eu.

-Hai, arată-mi cu degetul pe hartă unde e Deva, zise el arătând din ochi către hartă.

M-am apropiat și am punctat cu degetul orașul Deva, undeva prin partea de mijloc a țării.

-Acum știi unde te afli?

-Undeva pe... aici, zic eu arătând spre sud-vestul țării.

-Te afli... exact aici, zise el arătând cu degetul un punct roșu situat exact pe fâșia verde dintre România și Iugoslavia. Aștept să- mi spui care-i motivul pentru care tu..., de aici, (arătând cu degetul Deva în mijlocul țării), ai venit... și te afli acum...aici, zise el uitându-se insistent la mine. Aștept să-mi spui adevărul dar știm amândoi care e, ...ești aici pentru că nu-ți mai place pâinea românească și te-ai gândit că-i mai bună dincolo la sârbi, nu-i așa? Am început să-i spun povestea cu colegul de clasă de la Bogodint, cum că de fapt am vrut să mergem la el, dar din cauza zăpezii nu am știut unde să coborâm și de aceea ne-am gândit să mergem până la capăt și să ne întoarcem, apoi să ne dăm jos unde trebuie...

-Dezbracă-te de haine și pune-le toate grămadă aici, zise el, arătând spre podea, părăsind din nou camera.

În timp ce mă dezbrăcam a intrat un băiat mai tinerel, soldat în termen cu grad de caporal. A început minuțios să-mi studieze toate hainele pe care le puneam în grămada din stânga, pipăind cu mâna căptușeala și tivurile, uitându-se din când în când la mine. Pe cele controlate le punea în dreapta, în fața mea. Aveam carnețelul cu adrese și pozele într-o pungă de plastic băgate într-unul din ciorapii de lână. Mă udasem la picioare și erau deja două zile de când nu- mi

dădusem jos ciorapii și începuseră să miroase urât. Aveam și gluga de pus pe cap și mănușile albe (fără degete) tot în ciorapi băgate. Când am dat jos ciorapii, s-a împrăștiat un miros de ciorapi de lână uzi amestecat cu miros de transpirație, ceea ce-l făcu să strâmbe din nas. Parcă să-i fac o favoare, am așezat ciorapii peste grămada deja controlată, prinzându-i cu două degete în scârbă, apoi l-am întreat repede ca să-i distrag atenția:

-Dau jos și chiloții?

-Am zis tot! fu răspunsul lui prompt. Se uitase și la pantalonii mei albi care arătau ca niște izmene mai largi, precum și la bluza aceea albă care semăna cu o ie țărănească dar nu-și dăduse seama că sunt haine de camuflaj.

A intrat din nou ofițerul căruia soldatul i-a raportat că nu a găsit nimic. I-a ordonat să plece după care s-a întors spre mine care făceam o mutră de nevinovat tremurând deja de frig și acoperindu-mi cu mâinile partea din față.

-Îmbracă-te, mi-a zis, că oricum prietenul tău a recunoscut că ați vrut să treceți și a scăpat de bătaie. Dacă recunoști și tu, scapi nebătut, dai o declarație și poate aveți noroc și vă duc astăzi la Oravița. Dacă nu, rămâneți aici până luni dar n-ai vrea să știi ce au să vă facă soldațiiăștia în două zile...

Știam despre strategia care se folosea, când ți se spunea că celălalt recunoscuse, determinându-te astfel să recunoști și tu. Am continuat să neg, susținându-mi povestea inițială.

Am fost lăsat din nou singur vreo zece minute după care a intrat din nou soldatul care mă controlase, de data asta furios:

-M-ai dus de nas, tu-ți' gura mă-tii, dezbracă-te !

Am început să mă dezbrac din nou, având o presimțire că de data asta nu mai ține figura cu ciorapii. Mi-a luat bluza albă, pantalonii albi, mi-a găsit în ciorapi pozele și carnețelul, și când a dat peste cagula albă, mi-a spus să o pun pe cap și să rămân așa, după care a ieșit din cameră.

Nu a trecut niciun minut când ușa a fost aproape smulsă din perete de un individ care a intrat furios și s-a năpustit spre mine lovindu-mă și doborându-mă din prima lovitură. Era un individ mare și solid, cu ochii bulbucați, buze groase și ceafa cărnoasă, îmbrăcat în civil, care,

urlând, a început să mă lovească bestial pe unde apuca, apoi m-a prins de gât și a început să mă lovească în cap cu pumnul. Eram ghemuit jos, gol pușcă, el mă călărise și mă strângea între coapse ca pe un porc pe care vrei să-l tai, îmi smulsese cagula, mă prinsese de păr și mă dădea cu capul de podea din ce în ce mai tare. Simțeam că parcă îmi crapă capul și mă strivește cu greutatea lui, devenisem deja moale, nu mai aveam aer și scoteam niște sunete surde din gât, horcăind.

În momentul acela a intrat comandantul, care i-a strigat omului să mă lase. Acesta nici vorba să-mi dea drumul, dimpotrivă, a început să mă strângă mai tare făcându-mă să simt cum practic îmi plesnește gâtul.

Țipând mai tare la el, comandantul i-a sărit în spate acestuia, trăgându-l de pe mine, urlând:

-Nu-l omorî, bă, nu-l omorî la mine în birou, ai înnebunit? Cum o să explic faptul că a murit la mine-n birou?

Într-adevăr cred că în câteva clipe aș fi murit sufocat dacă nu intervenea acesta. Individul s-a ridicat de pe mine, nemulțumit, gâfâind, cu ochii injectați de plăcerea de a ucide, reproșându-i comandantului că nu-l lasă să-și facă treaba.

Nici astăzi nu îmi pot explica cine era acesta și ce hram purta el în pichetul de grăniceri de la Naidăș...

A urmat un interogatoriu intens în care mi se cerea să spun cine ne-a învățat să folosim haine de camuflaj albe, fiind convinși că a fost cineva cu pregătire militară.

Mi s-a imputat rolul de capul răutăților, că l-aș fi stricat de cap și pe Liviu, care de altfel ar fi băiat bun ...Cred că Liviu a reușit să-i facă să creadă că era aproape nevinovat, și mi-a zis chiar că nu a luat decât o palmă după care s-a prefăcut că leșină, dând ochii peste cap. Aceștia l-au crezut și i-au adus apă numindu-l slab ca o femeie. Lui îi găsiseră pozele și tot ce avea în cizmele lui de piele lungi și gălbui pe care le cumpărase de la piața ociko , și de aceea năvăliseră pe mine și mă dezbrăcaseră din nou.

Nu mai puteam să negăm acum.

Am recunoscut totul printr-o declarație în care am spus că am vrut să mergem în Germania la Erwin, prietenul nostru, ca să-i facem o surpriză. Am avut și mare noroc cu socrul comandantului care venise

în vizită la el la pichet, și care era și el cadru militar dar nu la grăniceri. El ne compătimea sincer, și l-a rugat pe ginerele comandant să ne dea o șansă, să nu ne lase pe mâna soldaților din pichet care ne-ar fi nenorocit peste noapte și să ne ia cu ei în jeep-ul cu care ei urmau să plece la Oravița. Acesta s-a lăsat convins, mai ales că socrul lui se apucase să ne țină un discurs despre viețile noastre ruinate din cauza acestei tentative care urma să ne aducă numai piedici în orice am fi vrut să facem de-acum încolo.

Pe drum spre Oravița am observat că mergeam paralel cu frontiera și am început să privesc cu jind la gardul de sârmă ghimpată, studiindu-l cu atenție.

-Întoarce-ți privirea spre țara ta, fu porunca militarului care îi spuse apoi socrului lui:

-Îți garantez că aștia se vor întoarce în scurt timp aici.

Ce multă dreptate avea...

Odată ajunși în Oravița, am fost transferați într-o Dacia albă ca să fim duși la Miliție. Un soldat grănicer cu puternic accent de moldovean era șofer la volanul mașinii. Liviu a fost escortat primul spre postul de miliție iar eu am rămas singur cu soldatul în mașină. Eram legat cu cătușe pe bancheta din spate, când m-am trezit luat la pumni din senin de către moldovean:

-'Tu-ți morții mă-tii, pentru tini stau eu di planton noaptia'n post și îndur frigu'...

Singurul mod în care m-am putut apăra a fost să-l provoc să mă lovească în continuare. I-am întors și partea cealaltă a obrazului:

-Lovește, hai, mai dă-mi una, ... ce ușor este să dai într-un om legat la mâini, care nu se poate apăra...

M-a mai lovit o dată, după care m-a scuipat în față.

În sfârșit am fost duși la postul de miliție unde nu era decât un paznic mai milos care ne-a lăsat să dormim pe jos lângă o sobă de teracotă până dimineața.

Când au venit la lucru, cei din miliție ne-au făcut și ei un dosar pe care au zis că-l vor trimite la toate posturile din zonă, precum și la miliția din Deva. Apoi am fost predați unui controlor de tren care avea sarcina să ne țină sub observație până ne dăm jos în gara din Deva.

Ajunși în Deva, spre surprinderea noastră, am constatat că nu

suntem așteptați de nimeni. Pe-atunci dura chiar și două săptămâni până ajungea un dosar de la un post de miliție la altul, comunicațiile fiind mai rudimentare, mai ales că era o iarna cruntă și circulația era îngreunată de zăpadă.”

O nouă încercare îi aduce exmatricularea:

„Am fost legat la mâini și, încadrat de trei milițieni, Stoic, Roșca și Crețan, am fost dus la Liceul Pedagogic unde mi se pregătise în mod public, exmatricularea din școală.

În sala de sport a liceului se convocase careu cu toate clasele din școală care trebuiau să asiste la judecarea mea, prin care conducerea liceului trebuia să mă exmatriculeze din școală. Eram tot prăfuit pe haine din cauză că milițienii mă tăvăliseră pe jos când mă bătuseră și acum stăteam în fața întregii școli cu plasa de mâncare și cu cuțitul de bucătărie în mână. Voiau să mă umilească, așa că am stat cu fruntea sus hotărât să nu le fac jocul.

Toți elevii din liceu erau îngrămădiți în sala de sport și se ridicau pe vârfurile picioarelor să mă vadă. Era un eveniment nemaîntâlnit în școală până atunci. M-am uitat atent de jur împrejur - Lolek nu era prezent acolo.

Au luat pe rând cuvântul milițienii, care au ținut un lung discurs despre tentative de trecere de frontieră, despre oameni care au trecut dar s-au întors înapoi dezamăgiți de occidentul înșelător. Pe mine mă numeau element negativ care face de rușine generația de tineri comuniști în care se încrede patria și poporul.

Au fost rugați unii din colegii de clasă să ia cuvântul și să zică ceva despre mine sau despre ceea ce cred în legătură cu ce făcusem. Spre surprinderea mea, șefa de clasă, Monica, împreună cu încă un coleg au crezut de cuviință că trebuie să menționeze și ei că „mi-au spus de mai multe ori să mă încadrez în rândurile celorlalți elevi și comportamentul meu îi face să le fie rușine că le sunt coleg”. Am rămas dezamăgit, foarte dezamăgit de atitudinea lor dar am avut parte și de o surpriză neașteptată din partea unui coleg cu care mă împrietenisem și cu care schimbam din când în când păreri despre arta cinematografică. Era un băiat foarte inteligent și silitor, visa să ajungă într-o zi regizor de film și era elev în clasa de Filologie a profesorului Cercea, profesor cu care făceam și noi două materii: Economie Politică

și Estetică și care acum prezida acest proces public. Nu-i mai rețin numele, dar mi-a rămas întotdeauna în minte ceea ce a declarat atunci în fața careului. Folosindu-și foarte atent cuvintele (doar era elev la Filologie), el a zis că mă cunoaște a fi un om deosebit, bun, săritor la nevoie, chiar inteligent și nu înțelege de ce deodată toată lumea mă vede și mă consideră a fi întruchiparea răului.

Înainte de a-și termina de spus opinia, Cercea, care-l chemase pe elev lângă el, mândru că cineva din clasa lui ia cuvântul, explodează cu furie:

-Stai jos, mă..., cum poți să vorbești așa despre cineva care vrea să trădeze patria și idealurile comuniste ale societății noastre socialiste? Sunt dezgustat că am așa elemente în clasa la care sunt diriginte..! (*Am aflat mai târziu că după Revoluția din 1989, Cercea a devenit profesor de Religie... Ce ușor își adaptează unii principiile schimbărilor antagonice care intervin în viața lor...)

Am fost apoi dus în cancelaria directorală unde mi s-a înmănat o hârtie de exmatriculare din școală, dar care-mi garanta revenirea la școală în anul care urmează, repetând în acest fel clasa a XII-a. Singurul lucru de care-mi părea cu adevărat rău era că făcusem parte din ultima promoție de Arte Plastice din Deva și voiam cu orice preț să fi terminat la Arte și nu la alt liceu.

Acum mă simțeam dintr-o dată liber și, ajuns în centrul orașului chiar am ridicat mâinile și am strigat tare „Sunt liber!” Câțiva oameni s-au oprit și s-au uitat lung la mine considerându-mă poate nebun să afirm o așa aberație, într-un așa context.

Într-adevăr... nu eram nici pe departe liber.

Trebuia să am grijă să nu mă “pescuiască” miliția acum, pentru că, oficial, nu eram încadrat în muncă și nici înscris la vreo școală, fiind astfel pasibil de a fi trimis la canalul Dunăre-Marea Neagră la muncă forțată. M-am îndreptat spre centru și am intrat în Ada Kaleh să beau o cafea, unde, spre surprinderea mea, am dat de toți milițienii cu care de-abia ce avusesem de-a face adunați la o cinzeacă. Am vrut să ies instinctiv imediat afară, dar de data aceasta nu s-au mai luat de mine. Îmi făcuseră destule necazuri și acum stăteau mulțumiți, chicotind zgomotos în fața țăriilor de pe masă. Îmi pierdusem deocamdată statutul de elev și trebuia să mă obișnuiesc cu asta.

Următoarele două luni le-am hoinărit prin oraș, bucurându-mă oarecum de faptul că nu aveam niciun program anume.

Acum aveam doar un singur gând, să-mi pregătesc noua încercare de trecere a frontierei.

Am plecat la Balșa și mi-am liniștit părinții spunându-le că renunț deocamdată la gândul de fugă și asigurându-i că o să-mi găsesc ceva de lucru până la toamnă când mă voi înscrie din nou la liceu în clasa a XII-a ca să-mi iau diploma de absolvent.”

...

Recrutarea în armată, o nouă tentativă de trecerea a frontierei

„Trebuia neapărat să-mi găsesc un loc de muncă temporar. Tata avea o cunoștință care cunoștea pe cineva care lucra la Întreprinderea de Gospodărire a Orașului (I.G.O.) din Orăștie. O chema Cuibuș Aurelia și lucra secretară acolo. Cu ajutorul ei am obținut un post de muncitor necalificat în echipa de zugravi a lui Lulu. După vreo două săptămâni de muncă această echipă a primit o lucrare mai mare de renovare a zugrăvelilor din incintele Unității de Securitate de la Orăștie. Aproape trei luni am lucrat în această unitate, timp în care am asistat la încorporarea din acea primăvară din unitate unde am recunoscut și unii din prietenii mei proaspăt recrutați și mi-am făcut și cunoștințe din rândul personalului militar. Un ofițer chiar mi-a arătat pistolul lui și m-a lăsat să-l ajut să-l curețe. Nimeni nu știa de tentativele mele de trecere de frontieră așa că am trecut neobservat, fiind doar o dată oprit de ofițerul de Contrainformații din unitate care m-a atenționat să nu mai port salopeta cu capul lui Jimi Hendrix desenat pe spate și să mă tund mai scurt.

Au urmat ore întregi de interogatoriu din partea altor milițieni din Orăștie. Am fost dus într-o sală cu mai multe mese. Acolo am fost așezat la perete, la ultima masă, mi-au dat o hârtie și mi-au spus să-mi scriu declarația.

A venit un anume Ivașcu, un milițian cu grad de maior care a început să mă bată orbește, prinzându-mă de păr și izbindu-mi capul când de perete când de masă cu așa putere ca și cum voia cu tot dinadinsul să mi-l crape. Nu mă întreba nimic, pur și simplu mă bătea cu bestialitate și îndruga ceva de genul: „Din cauza ăstora ca tine...Vagabonzi nemernici...Voi sunteți de vină...Am să te omor cu

mâna mea cum și voi ați omorât-o pe ea...!”

Mai târziu aveam să aflu că fiica lui, pe care o știam și eu din oraș, murise cu vreo două săptămâni în urmă într-un accident, când împreună cu niște tineri, vrând să ajungă la Geoagiu Băi, au intrat cu mașina într-un camion nesemnalizat care transporta bare lungi de fier, fiica lui fiind singura care a murit, străpunsă prin parbriz de una din aceste bare. Nu s-a oprit din bătaie decât atunci când a început să-mi dea sângele pe nas.

Au urmat alți milițieni la rând care m-au târât într-o încăpere, m-au urcat pe o masă și m-au bătut crunt cu bastonul subțire pe tălpile picioarelor apoi mi-au îndesat pumni grei în zona ficatului, apoi din nou m-au bătut cu bastonul pe tălpi, peste talpa tenișilor mei chinezești. Nu simțeam atunci decât o senzație de arsură cu fiecare lovitură primită, dar mai târziu aveam să le simt efectul, dureri surde, cumplite, la fiecare pas pe care aveam să-l fac timp de câteva zile. Întrebarea care mi se punea mereu era „Recunoști că ai vrut să fugi din țară cu TIR-ul?” Auzeam urletele lui Dorin din când în când, care țipa de durere cât îl țineau plămânii dintr-o cameră aflată la celălalt capăt al coridorului întunecat. Ca să-l facă să recunoască, îl loveau peste bandajul de la mână. La un moment dat îl prinseseră de zona bandajată, întrebându-l dacă acolo și-a ascuns dolarii și au început să-i foarfece rana înainte și înapoi până i-a țâșnit sângele prin bandaj deschizându-i operația făcută pe tendonul rupt, făcându-l pe Dorin să țipe așa tare de durere, cum nu am mai auzit pe nimeni înainte țipând. (Din cauza asta, mai târziu mâna a-nceput să i se atrofieze, ceea ce a determinat să-i fie necesară o altă intervenție chirurgicală). Apoi a intrat în camera mea un milițian ținându-l pe Gigi prietenește de după cap. Gigi nu părea prea răvășit și nu arăta c-ar fi luat bătaie. Milițianul îl îndemnă dându-i un ghiont:

-Spune-i, hai, spune-i! la care Gigi mi se adresa direct:

-Hai, măi John, recunoaște, că eu am recunoscut, n-are rost să mai mințim, oricum ne-au prins...

-Ești nebun, zic eu fără să stau pe gânduri, tu chiar ai luat în serios gluma noastră de aseară? Apoi, către milițian:

-Am făcut o glumă aseară pe seama lui când am văzut un TIR în parcare zicând că o să intrăm în el să fugim... dar a fost numai o glumă

pe care se pare că Gigi a luat-o în serios.

Știam că dacă recunosc sunt pasibil de închisoare așa că mi-am menținut declarația astfel până la capăt. Am aflat că îl duseseră pe Gigi prin toate birourile unde erau interogați ceilalți, și dintre toți doar Dorin mai recunoscuse, după ce, în prezența lui Gigi, îl loviseră și-i provocaseră răni groaznice la mână. Oricum nu a putut să-și scrie singur declarația cu mâna dreaptă și a refuzat să semneze ceva. Restul au menținut declarația cum că a fost o glumă, chiar dacă au fost crunt bătuți. Liviu se pare că a apelat din nou la trucul cu leșinul dându-și ochii peste cap și scăpând iarăși de bătaie. Interesant a fost că nu ne-au întrebat nimic de Nae, al optulea individ care lipsea, lucru care încă de atunci ne-a confirmat faptul că el a fost turnătorul. Pe Gigi l-am înțeles, la urma urmei nu toți erau predispuși să mănânce bătaie la nesfârșit fără să cedeze. Am rămas prieteni dar eram mai discret față de el când era vorba de planuri și date concrete.

La sfârșit, am fost obligat să citesc niște articole dintr-o revistă a armatei, „Pentru Patrie”, despre cazuri de fugari care s-au întors înapoi în România, după ce au avut experiențe negative în Occident. Cred că făcea parte din obligația lor de a „reeduca în spirit comunist” în felul acesta pe făptașii de tentative de trecere frauduloasă a frontierei înainte de a le închide dosarele.

Ne-au dat drumul pe rând, se făcuse seară deja când m-au lăsat să plec, reținându-mi însă buletinul, spunându-mi că nu au terminat încă cu mine și că au să mă mai cheme.

Abia am urcat scările până la etajul patru al blocului de lângă cimitir unde locuia fratele meu cu soția și cei doi copii mici. Mi se umflaseră tălpile și mă dureau.

Geta, cumnată-mea s-a îngrozit când m-a văzut tot umflat la față, m-a poftit înăuntru și mi-a zis să rămân la ei până mă refac, ca să nu mă vadă părinții în halul ăsta. În noaptea aceea bătăile milițienilor au continuat în coșmarurile mele și m-am trezit cu perina plină de sânge. Îmi cursese sânge pe nas și trecuse prin fața subțire de bumbac, impregnându-se în perină.

A doua noapte le-am mai distrus o perină când din nou mi-a dat sângele pe nas. Numai noaptea începea să curgă, așa că preventiv, Geta a învelit a treia perină cu o folie de plastic peste care a pus o față

de perină cum făcea și la copiii mici când voia să prevină udatul patului. Erau foarte îngrijorați de starea mea și se trezeau cu schimbul noaptea ca să vadă de mine.

După câteva zile mi-am mai revenit și am ieșit în oraș. Încă mă mai dureau tălpile de la picioare. M-am întâlnit cu Adi Metea care m-a invitat să merg cu el la bunicii lui de la Turnișor, lângă Sibiu. Am acceptat și așa am ajuns a doua zi cu trenul la Sibiu.

Urcând dinspre gară către orașul vechi am zărit în stânga Liceul Pedagogic și m-am decis pe moment să intru să întreb dacă nu este un loc liber pentru toamnă în clasa a XII-a. Secretara mi-a zis că nu este, dar să scriu o cerere oricum, pentru orice eventualitate, ceea ce am și făcut.

După alte câteva zile m-am întors la Balșa, unde am rămas tot restul verii, ajutându-i pe ai mei la muncile câmpului.

În vara aceea am primit ordin de încorporare cu valiza, pentru începutul lunii septembrie, lucru care m-a îngrijorat foarte tare. Asta însemna un an și ceva de armată, cel mai probabil la „diribau”, adică la munca forțată ca de ocaș. Acelora care aveau tentative de trecere de frontieră la activ nu le era permis să facă armata la armă, și mai în toate cazurile erau trimiși la muncă la Canalul Dunăre - Marea Neagră.

Salvarea mea a venit pe neașteptate când am primit o scrisoare din partea secretariatului Liceului Pedagogic din Sibiu prin care eram anunțat că cererea mea de înscriere la liceu a fost acceptată.

Deja era începutul lunii septembrie, 1980.

Am ajuns la Sibiu și mi-am făcut înscrierea la liceu, unde am aflat că locul vacant se crease prin faptul că unul din elevi pe nume Gunter plecase definitiv în Germania cu toată familia, după ce li se aprobase cererea de emigrare depusă cu mulți ani în urmă. Am cerut o adeverință care să ateste faptul că sunt elev înscris la școală. Am mers la Orăștie, mi-am recuperat buletinul și m-am pregătit să devin din nou elev.

La Deva, în ziua încorporării în armată am fost singurul care nu s-a prezentat cu valiza de lemn, așa cum cerea regulamentul.. Am ajuns în fața comisiei de încorporare și le-am prezentat adeverința că sunt elev. Știam că nu pot fi încorporat în armată dacă aveam încă acest

statut. Ofițerul de încorporare, un om mai în vârstă cu părul cărunț, pe nume Moise, s-a uitat lung la mine și m-a întrebat:

-Ai vrut să treci fraudulos frontiera?

-Da, am răspuns eu șovăitor, ridicând din umeri, am fost prins la granița cu Iugoslavia.

S-a uitat răsfoind într-un dosar:

-Mai vrei să fugi?

-Nu, nu mai vreau să fug, a fost o prostie din partea mea..., a fost răspunsul meu ferm.

Acesta i-a dat un cot colegului de lângă el, arătând zâmbind spre mine:

-Uită-te atent la ăsta, dacă acuma îl las din mână, anul viitor nu-l mai vedem pe-aici. Pun pariu că nu trece anul, și ăsta-i fugit din țară... Pariu pe cât vrei tu...Hai, du-te acuma la școală... și să- mi trimiți și mie o vedere... de dincolo, a adăugat el, chicotind.

N-am uitat niciodată cuvintele lui, care mi-au redat într-un fel încrederea în mine atunci. La experiența lui, desigur are ochi să-i deosebească pe cei care au să reușească, mi-am zis eu în timp ce părăseam centrul de recrutare.

Aveam deci în față încă un an de zile în care puteam să-mi pun la punct un plan de fugă.”

Liceul de la Sibiu

Iată-mă din nou elev la liceu în clasa a XII-a la secția de Arte Plastice, într-un nou oraș, înconjurat de colegi noi, curioși să afle cât mai multe despre mine.

Încă de la început nu am avut rețineri în a-mi povesti colegilor de școală despre intențiile mele de trecere a frontierei, lucru pe care l-au acceptat imediat fără preconcepții, doar eram în inima ținutului săsesc, în Sibiu, un oraș în care lucrul acesta nu era ceva straniu.

Liceul Pedagogic din Sibiu era atunci într-o fostă mănăstire medievală, Mănăstirea Ursulinelor, situat în perimetrul fostei cetăți medievale a Sibiului. Împreună cu un coleg, Lucian Cătană, cu care m-am împrietenit repede, am început să explorăm locurile interzise din fosta mănăstire și am ajuns în cripta din subsolul clădirii în care fuseseră depuse rămășițele călugărițelor ursuline. Erau în jur de treizeci de morminte săpate în piatră, sigilate cu câte o placă de metal

și toate aveau numele de familie Ursulina. Căutam să găsim un craniu după care să putem face studiu la desen, dar în singurele două morminte care erau desfăcute, tocmai craniile lipseau. Se pare că mai fuseseră și alți profanatori înaintea noastră pe-acolo. Cu Lucian am petrecut momente de neuitat savurând și încercând să interpretăm poeziile lui Mircea Dinescu. Apăruse în acel an un volum de versuri scrise de Dinescu, care apoi fusese retras din librării, pe care noi îl aveam și pe care încercam să îl descifrăm ca pe o Biblie în care erau scrise în mod atât de subtil toate sentimentele noastre față de societatea în care trăiam. Îl iubeam pur și simplu și-l consideram cel mai curajos poet contemporan cu noi.

Paralel cu clasele de pedagogie, în liceu se predă și în limba germană. Se numea Secția de Limbă Germană. Nu mi-amintesc să fi fost și băieți, cred că era în exclusivitate o secție de fete. Majoritatea erau eleve provenite din familiile de sași din zonă, dar era și o fată pe care o chema Camelia care se înscrișese la secția de germană cu toate că era din familie de români. Părinții ei voiau ca ea să învețe bine germana, considerând că ar avea un viitor mai bun făcând pedagogia în limba germană. Aveam același drum spre casă, după ore, prin Parcul Sub-Arini, de-a lungul zidului vechii cetăți a Sibiului, și ne împrietenisem între timp. Ne cunoscusem la Cercul de Teatru al Liceului, unde luam împreună ore de actorie cu cunoscutul actor al Teatrului de Stat Sibiu, Nae Floca Acileni.

Într-una din zilele acelea superbe de primăvară plimbându-ne prin parc i-am destăinuit Cameliei intențiile mele de fugă din țară.

...

Orele de cultură generală le făceam împreună cu elevii de la secția de muzică, patru zile pe săptămână. Restul de două zile aveam ore de specialitate, respectiv alternativ ore de pictură, desen și modelaj în lut.

Una dintre colegile de la muzică cu care m-am împrietenit era cântăreața de muzică ușoară, deja ajunsă vedetă de televiziune pe atunci, Elena Cârstea. Chiuleam împreună de la anumite ore, stând la taclale la o cafea, la barul restaurantului „Împăratul Romanilor”. Ne plăcea faptul că barmanul, un tip mai în vârstă cu perciuni stufoși, foarte pedant, avea un magnetofon în bar la care veșnic cânta muzică simfonică.

Era locul unde puteam să ne destindem și să vorbim nestingheriți. Am întrebat-o ce crede despre visul meu de a fugi peste graniță. După cum mă așteptam, știind-o ca fiind o fire nebunică de pe atunci, Nela (așa-i spuneam ei atunci) m-a încurajat.

- John, dacă poți, nu ezita să o faci. Am să fug și eu într-o zi, mi-a destăinuit ea devenind deodată foarte serioasă, o să aștept să fac un turneu dincolo cu vreo trupă, și-o să rămân acolo, ai să vezi. Aici nu pot fi eu însămi. Mi se impune ce să fac și ce să cânt. De-ai ști cât mă cenzurează...”

În anul 1981 părăsește România și se stabilește definitiv în Statele Unite ale Americii, cu statutul de refugiat politic.

„Mai aveam trei conserve, câteva firimituri de pâine și câteva înghițituri de apă. Am mâncat o conservă de pește, după care am săpat cu mâinile o groapă în care am ascuns cutia goală. Tot acolo am găsit, în timpul zilei, și urme lăsate, se pare, de alți fugari înaintea noastră; cutii goale și ruginite. După un timp am adormit toți trei, eram oboseți din cauza nopții nedormite de dinainte.

Ne-am trezit dintr-o dată înconjurați din toate părțile de o turmă de oi. Ne-am afundat în frunzele veștede din jurul nostru, întinși pe spate și ne-am acoperit cu crengi și frunze. Hotărâsem că dacă ciobanul ne va descoperi, să sărim, să-l atacăm și să-l imobilizăm, punându-i un căluș în gură. Ne gândeam că cineva o să-l găsească acolo după ce noi vom fi trecut.

...

Era un întuneric plumburiu, apăsător, simțeam cum plutește în aer moartea. Era aproape patru dimineața, destul de frig la acea oră, și îmi simțeam sudoarea rece curgându-mi pe frunte. În liniștea aceea așteptam în orice clipă să aud un strigăt spintecând noaptea: „Stai, stai că trag...!” Nu aș fi stat. Am spus întotdeauna că atunci, în determinarea mea de a trece, aș fi preferat să mor pe fâșie decât să mă predau.

Am mers tiptil, ca niște feline în noapte, spre necunoscut, neștiind ce ne așteaptă. Deodată ne-am trezit în fața unor colaci de sârmă ghimpată, împrăștiați în fața noastră, după care se putea vedea un gard înalt, cam de vreo trei metri din sârmă ghimpată foarte bine întinsă. Deasupra de gard se vedea lucind un fir de sârmă, la fel ca cel

peste care trecusem mai devreme, în porumb.

Eram toți trei înfrigurați să ajungem la gard, dar ne-am dat seama că numai cu mare grijă puteam să călcăm peste colacii aceia de sârmă înșirați de-a lungul gardului. Eram grupați, și ne-am ajutat unul pe altul să pășim cu grijă peste sârma ghimpată, ca să ajungem la gard, unde era doar loc cât să pui piciorul jos. Eram, practic, aproape striviți de sârma întortocheată, care se întindea până în gard. Dacă cineva ne-ar fi somat atunci să stăm, nici nu am fi putut face vreo mișcare, așa eram de prinși acolo, ca într-o cursă. Ne-am uitat în sus, nu puteam să escaladăm gardul, era foarte înalt, iar ultima sârmă de sus era evident un declanșator de alarmă. Am scos cleștele de tăiat sârmă din buzunarul de la spate și, cu un efort supraomenesc, am tăiat una din sârmele ghimpate, după care, conștient fiind că nu mai aveam forța să tai alta, i-am înmânat cleștele lui Vio. Ca și cum ne-am fi înțeles dinainte, Vio a înșfăcat cleștele, a tăiat și el o sârmă lângă cea pe care o tăiasem eu și care sărise în părți, plesnind zgomotos, și i l-a dat lui Uță, care și el, la rândul lui, a tăiat una. Făcusem acum o spărtură destul de mare ca să ne putem strecura prin gard. Rând pe rând, am ajuns dincolo de el. Nu știam dacă ne mai aștepta vreun alt gard, dar din poveștile unora, reieșea că în unele locuri existau mai multe rânduri de garduri, așa că eram pregătiți.

După vreo patru-cinci metri, am trecut din nou peste un mic drum bătătorit, după care imediat am ajuns la marginea a ceea ce părea a fi un hău negru care se deschidea în fața noastră. Nu știam dacă este o prăpastie sau un canal cu apă, așa că am mers precaut spre el cu pași mărunți. Eram toți trei unul lângă altul, la marginea fâșiei negre, lată cam de cinci metri, din pământ proaspăt arat, a hotarului propriu-zis dintre țări. Ne-am prins toți de mână, emoționați. Am șoptit fascinat:

- Fâșia!

Am vrut să ne năpustim peste ea, dar i-am tras de mână, șoptindu-le la ureche, în timp ce inima îmi bătea cu putere:

- Hai să mergem cu spatele, să creadă că a trecut cineva dinspre Iugoslavia la noi, astfel nu o să ne caute nimeni dincolo în curând. M-au ascultat, și cu pași mari și împrăștiați, am trecut fâșia graniței române, mergând cu spatele, ținându-ne de mâini, într-o solidaritate neașteptată, generată de euforia momentului.

Dincolo de fâșie am nimerit în tufișuri de spini care ne ajungeau până la brâu, dar peste care am trecut cu pași mari, călcând pe ele fără să atingem pământul. Încă simțeam în spatele meu pericolul românesc, ca pe un monstru care fugea după mine într-un coșmar din care nu mă puteam trezi, și parcă simțeam o mână care vrea să mă apuce și să mă tragă înapoi. Pur și simplu parcă înotam peste păduricea aceea de spini. La un moment dat, am prins în mână o vietate rece, alunecoasă, pe care am aruncat-o într-o parte cu o iuțeală de care nu știam că sunt capabil. Nu știu ce a fost - șopârlă, broască, șarpe...

După un mic urcuș am ajuns la poalele unui deal pe care era porumb. Dar nu mai era porumb furajer, era mai înalt decât noi, verde, sănătos. Ne-am oprit.

- Băieți, am trecut, zic eu bucuros, scoțând busola, de-acum tot ce trebuie să facem este să ținem direcția spre vest și să nu ne abatem de la ea, pentru că au fost cazuri când frontiera făcea o buclă și cei care au trecut au crezut că fusese fâșie falsă, cea peste care trecuseră, și au ajuns din nou în România. Eu cred că asta a fost fâșia bună, dacă mai dăm de una, nu o trecem, dar o să ținem direcția pe care ne-o arată busola.

Ne-am așezat puțin jos, eram frânți de oboseală dar prea fericiți ca să o simțim.

Abia acum am îndrăznit să mă uit înapoi spre țara de unde fugisem. Am avut sentimentul că evadasem dintr-o închisoare mare, care se numea România, și în care rămăseseră toți pe care-i cunoșteam. M-am gândit la Liviu. Oare pe el l-au prins?

Se vedeau încă luminile vămii, undeva, jos, în dreapta noastră. A început să se cuibărească în mine senzația că aici unde sunt nu mă mai pot ajunge grănicerii români, nici Jakab, nici milițienii din Deva. Lângă mine Uță urina uitându-se și el spre România:

- Mă piș pe tine, regim ceaușist...că acuma suntem liberi!

Deja nu mai vorbea în șoaptă. Începea să se lumineze un pic, și m-am uitat la ceas, era patru și douăzeci de minute. Ne-am ridicat și am mers prin lanul de porumb, atenți să nu ne abatem cumva în stânga sau în dreapta. Am zărit un ziar pe jos. Era momentul să vedem dacă într-adevăr suntem în Iugoslavia sau nu. Speram din tot sufletul să nu

fie „Scânteia”. Am rămas uimit; ziarul era scris cu litere chirilice, și prima senzație era că am ajuns undeva în Rusia, așa cum tot le spuneam eu lui Vio și Uță... În momentul următor mi-am dat seama că iugoslavii foloseau alfabetul chirilic. Învățasem limba rusă la școală timp de trei ani, și știam să descifrez literele chiar dacă nu știam ce înseamnă. Am răsuflat ușurat. Eram într-adevăr în Iugoslavia. Am dat apoi de un stâlp de curent electric. Ne-am uitat pe plăcuța pe care trebuia să scrie Atenție, pericol de moarte. Pe asta scria din nou ceva în alfabetul chirilic. Nu mai încăpea îndoială, eram în Iugoslavia.

...

Am văzut deodată în fața noastră două rânduri de gard de sârmă ghimpată. Nu erau întreținute, erau ruginite, dar încă pe poziție. Nu erau prea înalte, ne ajungeau doar până la brâu.

-Sunt gardurile frontierei cu Austria, a zis careva din grup.

-Mai degrabă arată ca niște garduri din timpul războiului mondial, am zis eu, seamănă cu cele din filmele documentare cu nemți.

-Cred că e și una, și alta, zise Hans, îndemnându-ne să le sărim. Ne-am apropiat înfrigurați de ele, sărindu-le unul câte unul, destul de greu, pentru că panta era abruptă. După vreo cincizeci de metri am mai dat de un gard pe care de asemenea l-am trecut. M-am uitat de-a lungul lor, se vedea cum unduiesc de-a curmezișul dealului, cât vedeam cu ochii. Ne-am oprit să ne sfătuim ce o să facem mai departe, dar fiecare avea o altă opinie, la urma urmei, nu eram un grup organizat dinainte și nimeni nu accepta să primească ordine de la altul. Am hotărât totuși că trebuie să stăm toți împreună și să ținem direcția spre vest, fiind siguri că soarele, care dădea acum să răsară, avea să rămână tot timpul în spatele nostru.

În fața noastră se ridica semeț un munte pe care, în depărtare, se vedeau încă pete de zăpadă. Hans ținea greu pasul cu noi, restul eram toți mai tineri și mai în formă. Urcam în șir indian, ajutându-ne unii pe alții unde era mai dificil. Nu m-am uitat niciodată înapoi spre Iugoslavia, voiam să mă îndepărtez de țara aceea cât mai repede, să uit că am trecut pe-acolo. Totuși, gândeam eu, trebuie să le fim recunoscători că au făcut gestul acesta conspirativ, neconvențional de a ne aduce la granița cu Austria. Am ales să ținem ca direcție ceea ce părea să arate ca un pas între doi munți. Am căzut toți de comun acord

că suntem undeva în coada munților Alpi care despart Iugoslavia de Austria. Eram undeva, foarte sus, la o înălțime de unde se putea vedea departe, jos în vale, ceva ce părea a fi un șir de sate. În jurul nostru se căscău niște prăpăstii ce păreau a fi fără fund. După ce am mai mers cam un kilometru am ajuns într-un loc ce părea îngrijit de mâna omului. Într-adevăr nu la prea mare distanță se înălța o clădire ce arăta ca o șură imensă. Era din lemn, un fel de cabană uriașă, acoperită de șindrilă scorjită de vreme. Obloanele de culoare albă ale ferestrelor erau închise, probabil că cineva încă dormea pentru că era încă foarte devreme.

Ne-am apropiat și am bătut în fereastră. Hans a primit misiunea să întrebe despre direcția către Viena. Între timp, am zărit dincolo de gardul de lemn, în curte, o mașină. M-am apropiat cât am putut de tare să văd ce numere are. Când am observat numerele negre scrise cu litere albe, am explodat:

-Suntem în Austria, suntem liberi! Am reușit, suntem oameni liberi! A ieșit la geam cineva morocănos, care, ștergându-se la ochi, i-a răspuns ceva lui Hans, arătând cu mâna în jos, spre dreapta noastră. Hans se întoarse spre noi:

-A zis că Viena e departe, foarte departe, dar că o să găsim o localitate dacă mergem în direcția aceea.

Săltam de bucurie, eram într-o țară liberă, de unde nu ne mai dădea nimeni înapoi. Reușisem. Am uitat că mi-era foame și sete, am uitat că eram rupt de oboseală. Eram fericit.

Am început coborâșul care era acum mult mai ușor de suportat. Făcusem aproape cinci kilometri de alpinism prin acei munți, hainele mele deja zdrențuite de la granița cu România arătau acum jalnic, îmi simțeam capul vâjâind ca după o noapte nedormită de chef, dar aveam pe față întipărit un zâmbet născut din adâncul ființei mele, întreținut de sentimentul unui om care a atins și a realizat imposibilul, sentimentul de om liber, cu toate că nu știam atunci, exact, ce anume înseamnă asta.

... am primit înștiințarea, prin avizier, că suntem programați la interviul cu consulatul american, eu, Uță și Vio, pentru săptămâna care urmează.

-Atenție mare la ce răspunsuri le dai, am fost avertizat de colegii

de lagăr, cei de la Consulatul American sunt niște extraordinari psihologi. Ca pe o carte deschisă au să te citească.

Am să fiu eu însumi, mi-am propus eu, nu vreau decât să-mi construiesc viitorul în țara visurilor mele, Statele Unite. Cu ce-aș putea să greșesc?

Primul interviu a fost Vio. Când a revenit în lagăr, ne-a spus că el crede sigur că a fost respins.

-Nu m-au pus să semnez nici o hârtie, a spus el dezamăgit.

Știam toți că trebuia să fi semnat o hârtie prin care îl trimitea la vizita medicală dacă ar fi fost aprobat.

A doua zi eram prezent în clădirea Consulatului American din Viena, pentru interviul meu. Linda, profesoara de engleza, îmi spusese să iau cu mine diploma de completare a cursului pe care-l urmasem când mă duc la interviul de la consulat.

Am susținut interviul în limba engleză, la sugestia lor, cu toate că era de față și un translator.

Am fost întrebat de ce vreau să emigrezi în Statele Unite și nu în altă țară.

Răspunsul meu a fost fără ezitare:

-Pentru că Statele Unite, în opinia mea, este țara care se confundă cu definiția de libertate. Mi-am riscat viața ca să fiu liber. Acolo vreau să trăiesc. Am fost cât se poate de sincer.

M-au întrebat apoi ce am de gând să fac după ce ajung acolo.

-O să-mi continui studiile și o să lucrez.

Mi-au mulțumit, am semnat o hârtie și mi-au zis că o să fiu anunțat printr-o scrisoare de decizia lor.

La înapoiere, Uță mi-a zis că le-a spus, fiind la rândul lui sincer cu ei, că i-a fost frică să mai stea în România, fiind convins că ar fi ajuns în pușcărie ca unii prieteni de-ai lui din Deva.

După câteva zile primeam răspunsul. Fusesem admis pentru emigrare în Statele Unite. Uță și Vio au fost amândoi respinși.

În aceeași zi i-am scris o scrisoare pastorului din Portland, Oregon, Nicky Pop pe care mi-l recomandase tata în scrisoare. Am fost cât se poate de sincer scriindu-i despre situația mea, despre faptul că părinții mei fac parte din același cult religios ca și el dar la care eu nu am aderat. Îi spuneam că am fost acceptat de Statele Unite pentru

emigrare și îl rugam dacă poate să-mi facă o sponsorizare pentru care i-aș fi rămas recunoscător.

...

Începusem să ieșim din iarnă, care fusese una grea, perioadă în care nu se găsisse de lucru nicăieri și bătuisem cafenelele din Viena, găsind ici-colo câte un client pentru portretele mele schițate în cărbune.

Cochetam zilnic cu avizierul de la poartă sperând să-mi văd numele pe lista celor puși pentru transport. Liviu se înscriesese pentru Statele Unite dar încă nu fusese programat pentru interviu.

Într-o dimineață de luni mi-am regăsit numele pe avizier, printre restul de polonezi programați pentru transport pentru data de 23 Martie.

„World Council Of Churches” mi-a plătit biletul de avion, sumă pe care am promis, semnând o notă, că o voi returna într-un an de zile de la sosirea în America. I-am promis lui Liviu că voi încerca să-i conving pe cei din Philadelphia care-mi făcuseră sponsorizarea sa-i facă și lui, ca să putem fi împreună, în același loc.

La ora cinci dimineața, pe 23 Martie 1982, un autocar aștepta să ne ia din curtea lagărului și să ne ducă la aeroportul de lângă Viena.

Mi-am luat rămas bun de la cei din camera 64 A. I-am îmbrățișat pe toți, pe rând, în liniștea aceea matinală, urându-le să aibă și ei noroc la rândul lor, mai departe. Aveam la mine cinci dolari și o sacoșă mica cu câteva lucruri personale strânse în cele șapte luni petrecute în lagăr. La urcarea în autocar i-am spus lui Liviu că-i voi scrie prin ce voi trece în călătoria mea spre America.

Unul din funcționarii W.C.-ului mi-a înmănat un plic mare, galben, sigilat, care conținea documentele mele de imigrare și o coală de film cu radiografia pulmonară făcută cu câteva zile înainte. Mi s-a dat o plasă mare cu inscripția și sigla „I.C.M.”, „Intergovernmental Committee For Migration” în care am pus plicul, și care mi s-a spus să o țin tot timpul cu mine și la vedere, fiind obiectul după care urma să fiu recunoscut. (Acum, după aproape treizeci de ani, încă mai păstrez acea plasă). Pe piept mi s-a lipit o etichetă cu autoadeziv pe care scria destinația Philadelphia, Pennsylvania, iar lângă ea mi-au pus o insignă rotundă cu inițialele „I.C.M.”. Mă simțeam ca un colet ambulant dar eram cuprins de febra anticipării împlinirii unui vis

pentru care suferisem și trecusem prin multe, și eram pregătit să trec prin orice pentru a-mi atinge scopul.

Am zburat cu un DC10 de la Viena la Londra unde urma să facem o escală de două ore în așteptarea legăturii pentru New York.

Avionul s-a rotit de două ori deasupra Londrei, timp în care căpitanul ne descria cele ce vedeam dedesubt: Aveți în stânga dumneavoastră Marele Turn al Londrei cu Big Ben-ul lui, în dreapta aveți palatul cutare și cutare, în stânga se poate vedea Wimbledon-ul, și așa mai departe. Ne-am bulucit toți pe hublourile mici ale avionului ca să vedem importantele puncte de atracție ale Londrei, ca niște turiști curioși. În afară de ovalul verde al marelui stadion, Londra se vedea de sus ca o imensă rețea arhitecturală de clădiri de piatră impresionante.

În aeroportul din Londra am schimbat cei cinci dolari și mi-am cumpărat un hamburger și o vedere pe care i-am scris-o lui Liviu:

„Până la Londra a fost un zbor minunat, m-am simțit bine, am stat la geam. Am primit ceva de potol și ne-a dat țigări (5) HB. Mă simt bine acum auzind numai engleză. Pe transport a mai fost o familie de români și am stat împreună. Îți voi mai scrie. PA!

John

Plasa „I.C.M”. pe care fiecare imigrant o primea și trebuia să o aibă asupra sa când era pus pe „transport”.

Din Londra am fost urcați la bordul unui Boeing 747 cu zborul numărul 103 al companiei Pan Am, același zbor care urma să fie ținta unui atac terorist șase ani mai târziu, în urma căruia avionul a explodat deasupra Scoției și s-a prăbușit peste orașul Lockerbie, omorând toți cei 259 de pasageri.

De data aceasta locul meu era în partea dreaptă a avionului, lângă cel de la geam. În dreptul meu, pe rândurile din mijloc, stăteau patru sau cinci poloneze cu care am putut sta de vorbă pe parcursul zborului.

- De cât timp ai plecat din Polonia?, m-a întrebat una dintre ele, după ce au răs toate la bancul pe care îl spuseseam.

- Sunt din România, nu din Polonia, am spus eu, mirat că nu-și dăduseră seama că nu sunt polonez.

-Am crezut că ești plecat de mult timp din Polonia la studii, și de

aceea vorbești poloneza cu accent, mi-au spus, mirate și ele de faptul că învățasem atât de bine să le vorbesc limba.

După câteva ore de zbor, căpitanul avionului, un bărbat înalt și chipeș îmbrăcat în uniformă albastră de pilot, a ieșit din cabină și a venit printre pasageri salutând pe unii și pe alții în timp ce trecea pe lângă ei. Când a ajuns în dreptul meu, s-a oprit, mi-a întins mâna și m-a întrebat în engleză dacă sunt polonez. Era ușor de înțeles că sunt emigrant din cauza etichetelor care îmi erau lipite pe piept. I-am răspuns că nu, nu sunt polonez ci român. Mi-a zâmbit și mi-a urat să am noroc în noua mea țară și în viața care mă așteaptă pe viitor, după care s-a reîntors în cabină. M-am simțit foarte privilegiat pentru faptul că a vorbit cu mine, toți din jurul nostru fuseseră atenți la noi și auziseră conversația.

Când avionul a ajuns undeva aproape de coasta Americii, m-au cuprins emoțiile și am simțit un nod în gât. Vedeam sub noi pământul țării pentru care riscasem să mor și suferisem atâtea nedreptăți. M-am gândit atunci la cei care au murit în apa Dunării sau împușcați pe frontiera României cu sârbii. Își doriseră, probabil, să vadă exact ceea ce vedeam eu acum din avion, coasta țării care simboliza garanția libertății depline. M-am simțit din nou privilegiat, de data asta de soartă.

Când avionul a coborât mai jos, căpitanul ne-a spus în difuzoare să ne uităm în partea dreaptă a avionului ca să vedem Statuia Libertății. O bună parte din cei din avion s-au îngrămadit în partea dreaptă a avionului făcându-mă pentru o clipă să cred că avionul s-a balansat prea tare din cauza lor. M-am uitat și eu și am văzut Statuia Libertății înălțată maiestuos în mijlocul micuței insule de la marginea New-York-ului. Vedeam cu ochii mei împlinindu-mi-se unul din visele pe care îndrăznisem să cred că le pot face să devină realitate.

Când avionul a aterizat pe pistă, toți pasagerii au aplaudat îndelung, ca la finalul unei piese de teatru reușite. Am închis pentru câteva momente ochii și mi-am permis, fraudulos, să cred că o parte din aplauzele acelea ar fi și pentru mine, la încheierea a ceea ce fusese un drum atât de anevoios spre libertate. La ieșirea din avion, o stewardesă negresă, mai plinuță, amabilă și zâmbitoare cu toată lumea, le ura la despărțire fiecăruia să aibă o zi plăcută în continuare

și le mulțumea că au zburat cu Pan Am-ul. Când am ajuns în dreptul ei, s-a uitat la mine și mi-a zis pe un ton părintesc, cu o voce groasă, caldă și prietenoasă: „Good Bye,...and... Good Luck.” Îmi urase „Noroc”, știind că mă așteptau, ca imigrant, noi încercări grele într-o lume nouă pe care nu o cunoșteam, în care îmi trebuia, probabil, noroc ca să răzlesc, și de la care nu știam exact la ce să mă aștept. Nu i-am putut răspunde pentru că instantaneu ochii mi s-au umplut de lacrimi. Atât de mult m-au mișcat atunci cuvintele acelea spuse de ea la despărțire, încât, făcând câțiva pași și simțind sub picioare cimentul aeroportului Kennedy, am plâns ca un copil cu capul sprijinit de perete.

Ajuns la capătul terminalului la care eram, în învălmășeala aceea, mi-am auzit strigat numele. Era un român care lucra ca translator pentru organizația W.C.C., împreună cu încă doi sau trei funcționari care încercau să coordoneze grupul de emigranți. Erau atenți și ne selectau dintre pasageri folosindu-se de etichetele noastre de pe piept, atât de vizibile, și de plasele „I.C.M.” pe care le căram în mâini. S-a uitat pe o listă, apoi a confruntat cu ce scria la mine pe piept. S-a întors către colegul lui:

-Pe ăsta scrie că se duce la Philadelphia, dar la mine este trecut că merge în Portland, Oregon.

-Păi dacă merge în Portland, atunci trimite-l în Portland, i-a răspuns celălalt, văzându-și mai departe de treabă. Atunci omul cu lista în mână mi-a smuls de pe piept destinația Philadelphia și mi-a lipit o altă hârtie cu destinația Portland, Oregon. M-am simțit din nou ca un colet poștal într-o stație de triere, fără niciun cuvânt de spus. Ceea ce mă îngrijora acum un pic era faptul că nu știam dacă la Portland cineva știa de schimbarea aceasta bruscă a destinației mele, și mă întrebam dacă mă așteaptă acolo cineva sau nu. Se pare că sponsorizarea făcută de Nicky Pop ajunsese cumva să fie valabilă doar din New York și nu din Viena, dar asta acum nu mai conta, eram bucuros că merg la cineva care știa ceva, cât de cât, despre mine.

Zborul din New York până în Portland a durat în jur de șase ore, aproape la fel de mult ca cel transoceanic. Am ajuns acolo seara în jur de ora zece, unde, spre mirarea mea, mă așteptau în jur de cincisprezece tineri români apropiați de vârsta mea. De cum am ajuns

în dreptul lor, mi-au urat „Bun venit acasă”, ceea ce a făcut să mi se umple din nou ochii de lacrimi. Unul mi-a smuls din piept hârtia scrisă și insigna de emigrant, m-a prins prietenește de după cap și mi-a spus „nu mai ai nevoie de astea, acum ești printre prieteni, ești de-al nostru”.

Nu-mi venea să cred câți oameni m-au așteptat acolo, eram copleșit de emoții și nici nu puteam să zic nimic, mă gătuia o senzație de plâns. Erau tineri din biserica română proaspăt înființată de pastorul Nicky Pop care își făcuseră deja o obișnuință să aștepte în aeroport pe noii veniți pe care acesta îi sponsoriza din lagărele de refugiați. M-am simțit pe moment puțin vinovat, gândindu-mă că acești tineri credeau că sunt și eu pocăit ca și ei, dar am răsuflat ușurat, când, stând de vorbă chiar cu Nicky Pop care venise și el acolo să mă aștepte, mi-a explicat că ei nu fac diferență între cei care s-au întors la Domnul și cei care nu au făcut-o încă.

M-a luat cu el în Oldsmobile-ul lui mare de culoare maro, și în cele douăzeci de minute cât a durat drumul până în oraș, Nicky Pop mi-a redat încrederea că există români cărora le pasă unii de alții chiar dacă sunt departe de țară, undeva la capătul pământului, pe coasta de nord-vest a Americii. Primise scrisoarea mea din lagăr prin care îi solicitasem ajutorul și apreciasse sinceritatea cu care-i explicasem situația mea.

În seara aceea m-a prezentat noii mele gazde, o familie din Sibiu pe nume Stinea, mamă și fiu. Băiatul, pe nume Nicu, era mai mare cu trei sau patru ani ca mine și mi-a spus că îi amintesc de fratele lui mai mic, Daniel, care rămăsese în țară și de care îi era tare dor. În seara aceea familia Stinea m-a așteptat la masă cu o porție de sarmale românești calde, proaspăt gătite. Nicu fusese taximetrist în țară și rămăsese cu mama lui în Israel, după ce fuseseră acolo în vizită la niște rude, și emigraseră mai târziu în Statele Unite cu o lună sau două înaintea mea. În seara aceea Nicu Stinea mi-a destăinuit că el merge la biserică la pocăiți, dar el nu-i chiar pocăit, că-i place să mai fumeze câte o țigară, la care eu i-am arătat pachetul de “Milde Sorte” din buzunarul salopetei mele de blugi. Zâmbind, mi-a arătat pachetul lui de Marlboro, și făcând schimb de țigări, am iesit tiptil din casă să tragem o țigară. Mă simțeam din nou ca la școală când ne feream de profesori

să nu ne vadă fumând dar era o senzație care mă făcea, însă, să-i accept autoritatea doamnei Stinea și să o respect ca atare. Îmi făcusem, prin fiul ei, primul prieten în America.

Eram atât de nerăbdător să dau cu ochii de noua lume în care eram, încât la prima oră a dimineții am ieșit afară să arunc o privire. Eram într-un cartier mărginaș al orașului Portland, numit Troutdale, un fel de country side, echivalentul unui sat din vecinătatea unui oraș de la noi.

Primul american pe care l-am întâlnit, un bărbat roșcovan cu o mustață deasă care a ieșit din aceeași scară a clădirii în care stăteam și noi, m-a salutat vesel, ca pe un vechi cunoscut de-al lui, și m-a întrebat ce cred despre ziua aceea atât de frumoasă de dimineață. M-am uitat în jurul meu să fiu sigur că sunt eu cel căruia-i vorbește, și am îndrugat uimit câteva cuvinte, aprobându-l că-i într-adevăr, o zi splendidă.

Pentru mine chiar era.”⁷

În 1987 devine cetățean american și locuiește următorii 20 de ani în S.U.A. Revine în România în 2004. În prezent este Președinte al Uniunii Artiștilor Plastici Profesioniști din România, Filiala Deva.

Expoziții și activitate artistică:

Expoziție de grup – Casa de Cultură a Studenților, Sibiu, 1981;

Expoziție de grup, - Portland State University, Lincoln Hall, 1982;

Expoziție lucrări portretistice, - Movieland Wax Museum, Buena Park, California, Iulie 1983;

Expoziție personală de pictură și lucrări în pastel și grafică – Galeria de Artă „Augustana”, Portland, Oregon, USA, 1984;

Expoziție personală permanentă de lucrări portretistice – Portland Saturday Market, Portland, Oregon, U.S.A., 1984 – 1988;

Expoziție personală de pictură și pasteluri, - Job Opportunity Bank, Portland, Oregon, U.S.A., 1989;

Expoziție de grup, Salonul Artelor Vizuale 2010 al Uniunii Artiștilor Plastici Filiala Deva - Teatrul de Artă, Deva, Decembrie 2010;

Expoziție personală de pictură – Galeriile de Artă Forma din Deva – 17 Octombrie 2011;

Expoziție de grup – Salonul Artelor Vizuale Hunedorene, - 19

---

⁷ Din: John Pîrva – „Memoriile unui FRONTIERIST” Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2011.

decembrie 2011;

Expoziție personală de pictură – Galeriile de Artă „Agora”, Reșița - 28 feb 2012;

Expoziție de grup, Salonul Internațional de Arte Vizuale Deva „Griul ca Formă” Galeriile de Artă Forma, Deva– 28 Mai 2012;

Expoziție de grup „Natură Statică”, Galeria Artex din Rm. Vâlcea – 28 Feb 2012;

Expoziție de grup „Erotic Art”, Galeriile Fondului Plastic din Târgu Jiu – 18 Mai 2012;

Expoziție de grup, Deva, Foierul Teatrului de Artă Deva, – 14-05-2013;

Expoziție de grup „Glissando”– Salonul de iarnă a Artelor Vizuale Hunedorene, - 18 decembrie 2013;

Expoziție de grup „Târgul de Artă 2013” – Sala de expoziții a Casei de Cultură a Studenților din Petroșani – 19 decembrie 2013;

Expoziție de grup „Focus/Puls”, Galeriile de Artă „Arcade 24”, Bistrița – 24 Iunie – 21 Iulie 2014;

Expoziție de Grup, Casa de Cultură „Lucian Grigorescu”, Medgidia – 9 August 2014;

Expoziție personală de pictură „ORGANIK” – Galeriile de Artă „Forma”, Deva – 30 Octombrie 2014;

Expoziție de grup „Tabăra Bigăr – Berzasca 2014” – 5 Decebrrie 2014 – Galeria „Agora”, Reșița;

Expoziție de grup, Salonul Artelor Vizuale Hunedorene 2014 „EMERGENT” – 22 Dec.2014, Galeriile de Artă Forma, Deva;

Expoziție personală de pictură – Teatrul „Tony Bulandra”, Târgoviște – 27 Februarie 2015;

Expoziție de grup, „PREZENTUL CONTINUU” – 1 Aprilie 2015 - Galeriile de Artă „Five Plus”, Viena, Austria;

Expoziție personală de pictură – Sala PATRIA a Filarmonicii din BRAȘOV - 28 Aprilie 2015;

Expoziție de grup de artă vizuala– „Fabricat în România” ediția a 3-a, 17 - 30 Iunie 2015, Pallas Mall Iași, Sala Atrium;

Expoziție omagială de grup „Prezentul Continuu”, 18 Decembrie 2015 – Galeria de Artă Forma, Deva;

Expoziție de grup „Primăvara Pascală”, 21 Aprilie 2016, Galeria de Artă Hunedoara;

Expoziție de grup „Micul Prinț”, 14 Mai 2016, Muzeul de Artă Satu

Mare;

Expoziție de grup „Semn Solar” 7-27 Iunie 2016, Muzeul de Artă, Satu Mare;

Expoziție de grup „CONTRAST 2016”, Salonul Artelor Vizuale – „Galeria de Artă Forma, Deva;

Expoziție de grup „Maestri ai artelor vizuale - Salon National – Filarmonica Brasov, 11-02 /11-03 2017;

Expoziție de grup „Salonul National de pictură Mogoșoaia 2017” 13-05 / 4-06 2017, Centrul Cultural , Palatele Brâncovenesci de la Porțile Bucureștiului;

Expoziție de grup „Bienala Internațională de Pictură, Grafică și Sculptură „Meeting Point” – 13 Oct 2017 – 30 Ian 2018 – Galeria de Artă Delta Arad;

Expoziție de grup „Remember 30 ani” Galeriile de Arta Hunedoara – 24 Noiembrie 2017;

Expoziție de grup „Salonul Artelor Vizuale Hunedorene – ALB-NEGRU 2017” Galeria FORMA – Deva;

Expoziție personală de pictură „#Identity” 24.05.2018 - Galeria de Arta Forma – Deva;

Expoziție de grup Salonul National de Arta 1918-2018 – Galeriile de Arta Alba Iulia 29 Nov. 2018;

Expozitie de grup „Pro Centum” Salonul Artelor Vizuale Hunedorene, Galeria „Forma” Deva 18 Ian 2019;

Expoziție de grup Salonul International de Arta 2019 Galeria de Arta Hunedoara 2019;

Expoziție Colectiva „Ion Barbu & Friends - Ordinul Castilor Colorate” Galeria Forma Deva, 18 Mai 2019;

Expoziție de grup „Artisti sibieni si invitati” in cadrul FITS 2019 - Muzeul Bruckental, Sibiu 2019;

Expozitie de grup „Romanța Trecutului”, Galeria de Arta Hunedoara, 4 Octombrie 2019;

Expozitie de grup „Salon 2019 – Epilog” Galeria Forma , Deva, 27 Noiembrie 2019;

Expozitie personala „Deva Jazz Festival 2020” Deva, 27 August 2020;

Ezpozitie de grup „Uvertura” Galeria Nationala de Arta Forma Deva 31 August 2020;

Expoziție personală „Duality”, București – Galeria „Căminul Artei”, 5 Octombrie 2020;

Expoziție de grup „Salonul Interjudețean de Arte Vizuale ale Filialei UAP Sibiu 2020”;

Expoziție de grup „Conurbatia”, Galeria de Artă Hunedoara - 30 Ianuarie 2021;

Expoziție personală de pictură „Ecce Mundo” 18 Ianuarie 2021 - Galeria Nationala de Artă Forma, Deva;

Expoziție de grup „Sibiu Contemporary Art Festival” 10.09 – 31.10 2021;

Expoziție de grup Colectia Vrancean „53 Pictori Contemporani” 10.12. 2021 Galeriile „Alfa” Bacău;

Expoziție de grup „Interferente” editia a X-a, Galeriile de Artă „Stefan Luchian” ,Botosani, 2.10 2021;

Expoziție de grup „Salonul National de Artă 2021” 30.11.21 Sala Unirii si Galeria de Artă, Alba Iulia;

Expoziție de grup Muzeul National de Artă Contemporana 2021, SNAC București 2021;

Expoziție Internațională de grup „Shaanxi China” 25 Noiembrie 2021 China;

Expoziție de grup „Salonul de iarnă Perpetuum” Galeria Nationala de Artă Forma Deva 2021;

Expoziție personală, John Pârva, Sinagoga din Orăștie, septembrie 2023.

Tabere de pictură și Simpozioane de Creație

Tabăra de Pictură Văliug, (Martie - 2012, August – 2013);

Simpozionul Internațional de Artă „Factum-Brașov 2014”, (Iulie – 2014);

Tabăra Internațională de Pictură „Lucian Grigorescu”, Medgidia, (August– 2014);

Tabăra de Creație „Campina, dragostea mea”, Câmpina, (August – 2014);

Tabăra de Creație „Berzasca 2014”, (August – Septembrie 2014)

Tabăra Internațională de Pictură „Vlaicu Ionescu”, Călimănești (12 – 27 Iulie 2015);

Tabăra de Pictură Partizani (Delta Dunării, 20 – 27 August 2016);

Tabăra de Creație „Fenomenul Harman” August 2021, Brasov;

Tabăra de Creație „CitadelArt” Deva, Septembrie 2021;

Lucrări în colecții particulare din Austria, Statele Unite ale Americii, Franța, Japonia, Algeria, China și România.

Referințe:

Biografia personalității prezentate;

John Pîrva – „Memoriile unui FRONTIERIST” Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2011.

Daniel Joseph Leonhard

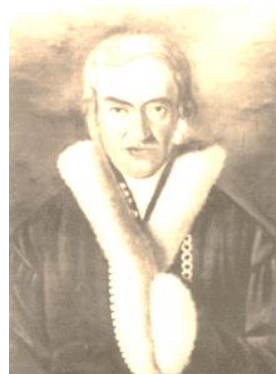
Naturalist, geograf, pastor.

S-a născut la 23 mai 1786 la Sibiu, fiul notarului provincial și membru al consiliului, Johann Andreas Leonhard. Bunicul lui Martin Friedrich Leonhard a fost cel mai tânăr senator din Sibiu de origine saxonă și a condus în al doilea război cu Silezia împotriva prusacilor fiind prizonier de război a murind în prizonierat la Görlitz în 1745. Tatăl său a murit în 1791, mama lui sa se recăsătorește în 1794 cu judecătorul regal la Sebeș, Daniel Joseph Leonhard se mută la familia tatălui său vitreg.

Determinarea dezvoltării sale spirituale aici a fost îngrijirea părintească a profesorului său, Samuel Hammer, cu care a făcut drumeții pentru observarea naturii. Liceul îl face la Sibiu fiind și bibliotecar al școlii. În 1809 a trecut examenul de maturitate. Apoi a studiat teologia și istoria naturală.

Ca rezultat al condițiilor politice nefavorabile din Europa, Consistoriul din Sibiu nu ia permis să studieze în Germania până la începutul anului 1810. Cu pașaportul eliberat la Cluj, el a plecat mai întâi la Viena, unde a sosit la 20 martie. După ce a întârziat eliberarea pașaportului său în Germania de luni de zile, Leonhard a decis să-și înceapă studiile la Viena și să audă prelegeri importante.

Aici sa dedicat în mod intens studiului teologiei și științelor naturii. O importanță deosebită pentru el au fost prelegerile din zoologia și istoria naturală ale celebrului naturalist Johann Fr. Blumenbach.

La mijlocul lunii aprilie, Leonhard și-a început călătoria de la Göttingen.

La 1 iulie este profesor de liceu la Sibiu. În același timp, și-a început studiile la „Sistematica mammalium ac avium transsilvanicum enumeratio”, pe care a trebuit să o prezinte în timpul examenului său titularizare din 26 februarie 1812. Lucrarea lui Leonhard este prima descriere sistematică a speciei mamiferelor și a speciilor de păsări din Transilvania, bazată în principal pe propriile observații și investigații.

În anul 1818 a apărut în Sibiu manualul său principal de promovare a cunoașterii Transilvaniei . Această carte de 398 de pagini, la care a atașat și o hartă a Transilvaniei, este alcătuită din trei părți.

Din noiembrie 1818 Leonhard predicator, iar din februarie 1819 Vespersprediger în biserica parohială din Sibiu.

Pe 17 octombrie 1819 a fost ales ca pastor la Broos (Orăștie). Ca atare, în anii următori a contribuit semnificativ la dezvoltarea economică și socială a acestui oraș comercial din Transilvania.

Dintre realizările sale extraordinare se poate numi construcția noii biserici protestante din Orăștie. Aceasta a fost făcută sub îndrumarea sa și în conformitate cu planul său din iulie 1820 - septembrie 1823. În mai 1830, Leonhard a fost ales decan al capitolului Orăștie.

În această calitate, el a dezvoltat timp de 34 de ani o activitate benefică, care oferă un exemplu interesant al eficacității adesea atât de versatilă a pastorilor transilvaniști-saxoni. El a acordat o atenție specială școlii evanghelice, de foarte multe ori el a apărut în timpul orei în sălile de casă, monitorizând, săptămânal, munca și progresul elevilor și a profesorilor. Când nu aveau materiale didactice cumpărate sau, de multe ori, le făcea cu propria mână.

De asemenea, ca decan al capitolului Broos, pentru care a fost ales în martie 1830, Leonhard a înființat un fond de pensii pentru văduvele și orfanii clerului, cărora unii văduve și orfani au trebuit să le datoreze ușurarea lor; și a încercat cu succes unitatea dintre comunitățile de sași și maghiari.

A fost absorbit în muzică de la începutul tinereții până a murit.

La 1 iulie 1853 a murit în Orăștie, unde a lucrat timp de 34 de ani merituos.

Referințe:

Daniel Joseph Leonhard „Memorii din viața mea”;

Lexiconul scriitorului Siebenb. Germană de Josef Trausch, Kronstadt 1870;

EA Bielz, „Daniel Josef Leonhard. Imaginea de viață a unui pastor și savanți saxoni la începutul acestui secol” în calendarul folcloric al Transilvaniei pentru anul 1883;

Herbert: Leonhard, Daniel Josef, în: Allgemeine Deutsche Biographie 18, 1883;

Articole de Benigni Transsilvaniájában (Szászváros I mit seiner Umgebung Geschichtliche dargestellt von der bis zu der Gründung merkwürdigen Schlacht am Brotfelde 1480.).

Ion Valeriu Todea

Avocat, deținut politic, președinte al muzeului din Orăștie.

S-a născut în 24 mai 1904 în satul Balșa, în familia preotului Nicolae Todea. A urmat școală elementară în sat, apoi la Zlatna, iar studiile liceale le-a început la Colegiul Reformat Kún care a fost preluat după 1919 devenind Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie.

A fost absolvent al Facultății de Drept din Cluj, promoția 1934. A obținut titlul de Doctor în Drept în 1937.

S-a căsătorit cu Olivia Jura, fiica preotului Vasile Jura din Sibiușel (lângă Orăștie). Din căsătorie a rezultat o fiică, Todea Ileana Olivia, născută în Orăștie la 28 iunie 1943

A fost avocat între 1935-1939, judecător în perioada 1939-1952 și notar de stat, 1952-1958, în Orăștie.

În 1958 a fost arestat și încarcerat ca deținut politic, fiind grațiat la 15.04.1964, prin Decretul 176/1964. Ca în anul 1983 să se dispună reabilitarea judecătorească prin Sentința 17817/1983.

Între 1964-1970 a fost muzeograf la Muzeul de Artă Populară Orăștie, iar în anul 1970 s-a pensionat.

În afara preocupărilor de specialitate, s-a ocupat de literatură (scriind poezie și proză), de cercetare istorică și arheologică, de etnografie și folclor, fiind un pasionat culegător de folclor muzical.

A fost întemeietorul al Muzeului din Orăștie⁸. A condus un timp muzeul în calitate de președinte al Colectivului de Organizare, fără nicio remunerație, îmbogățindu-l continuu prin munca sa personală, depusă în paralel cu cea profesională, a donat o bogată colecție arheologică și etnografică.

A fost membru activ al Cenaclului literar „Liviu Rebreanu” din Orăștie și al Casei de Cultură (lector cu probleme de istorie, literatură și artă populară).

Pe tărâm literar a scris multă poezie:

Cântec și vis, Tipografia „Solia Dreptății”, Orăștie, 1937;

Postum „Florile gândului”, Editura „Mirton”, Timișoara, 1993;

Lacrimi (culegere cu poezii parțial publicate, alcătuite în minte în timpul detenției comuniste și așternute pe hârtie după eliberare);

Sub stindardul Revoluției (culegere de poezii scrise la Timișoara în 1989).

Fiind pasionat de natură și de fauna munților, a scris volumele:

Vraja munților;

Povestiri vânătoarești.

A fost colaborator permanent al revistelor „Carpați” și „Almanahul de vânătoare”. A colaborat și cu revista „Sargeția”, editată de Muzeul județean Deva.

Cercetări etnografice:

Obiceiuri străvechi în ținutul Orăștiei – Jocul Călușerilor (culegere cu texte publicate în Revista de Etnografie și Folclor București;

---

⁸ Având o poziție centrală în Piața Aurel Vlaicu, în clădirea cu numărul topografic 1, fosta Casă a Sfatului, muzeul este rodul inițiativei unui grup de localnici entuziaști care în luna mai a anului 1952 au constituit un „colectiv voluntar” format din 27 de persoane în frunte cu magistratul Ioan Valeriu Todea, avocatul Gelu Emil, profesorul Ioachim Rodean și Aurel Ivănescu. Un larg sprijin a fost oferit de către domnul Octavian Floca, pe atunci director al Muzeului Județean Deva. Pentru înzestrarea muzeului instituții de seamă și persoane pline de înțelegere și-au înscris numele pe lista donatorilor. Au venit în sprijinul muzeului școlile din localitate, Muzeul Regional Deva, Combinatul Minier de la Brad, etc. În vitrine și dulapuri s-au reunit un număr de 800 exponate, între care vizitatorii puteau vedea materiale din primele epoci ale vieții umane și până în zilele noastre.

Farmecul satului – monografie folclorică, 1983 (descrie datini, obiceiuri, superstiții, portul popular, strigături și colinde din satul Balșa;

La nedeie – scenetă în trei acte, 1956;

Lele de la Orăștie – scenetă, 1957.

În viață, a trecut prin suferințe morale și fizice, executând șase ani de închisoare politică în regimul comunist, în condiții umilitoare și inumane. A fost membru al Asociației foștilor deținuți politici și a colaborat la publicația acesteia, „Memento” din Timișoara.

A decedat în 15 martie 1993, la Timișoara.

Recunoștințe:

În iunie 1968 i s-a conferit medalia Meritul Cultural clasa a II-a.

Referințe:

„Un secol de poezie în orașul Paliei”, Editura Emma, 2012, Orăștie.

Sorin Ioan Deaconu

Conferențiar, doctor inginer.

S-a născut la 25 mai 1965 în Orăștie. A urmat cursurile Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie, promoția 1984, iar în perioada 1984-1989 cursurile Institutului Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, Facultatea de Electrotehnică. Ca student a participat la olimpiade naționale de Mecanică și Bazele Electrotehnicii. După absolvire a fost repartizat la Întreprinderea Electrometal din Timișoara biroul investiții și ulterior la atelierul de proiectare tramvaie.

Din februarie până în septembrie 1991 a ocupat, prin concurs, postul de preparator la disciplina Mașini electrice la Facultatea de Electrotehnică din Timișoara, Catedra de Mașini, Acționări și Utilizarea Energiei Electrice .

Din octombrie 1991 s-a transferat pe post de preparator la Facultatea de Inginerie din Hunedoara la Catedra de Electromecanică. În 1994 am ocupat postul de asistent iar în 1997 postul de șef lucrări la

Catedra de Electrotehnică.

Și-a susținut la Universitatea „Politehnică” Timișoara în 1998 teza de doctorat în domeniul Inginerie Electrică, având titlul „Studiul generatorului electric reglabil fără perii”.

Este căsătorit din 1991 și are un băiat și o fată născuți în 1992 respectiv 1995.

Din anul 2000 până în prezent ocupa postul de conferențiar la Departamentul de Inginerie Electrică și Informatică Industrială la aceeași Facultate.

Activitatea didactică este desfășurată la discipline din domeniul ingineriei electrice (Mașini electrice, Acționări electromecanice și tracțiune electrică, Convertoare statice, Mașini și acționări electrice ,Convertoare statice performante , Sisteme avansate de mașini și acționări electrice), la ciclul Licență și Master. A elaborat ca autor principal sau coautor 21 cursuri universitare , îndrumătoare de laborator și culegeri de probleme.

Și-a desfășurat activitatea științifică în domeniul mașinilor electrice, acționărilor electrice cu turație variabilă, tracțiunii electrice și a convertoarelor statice. A participat la 14 granturi și contracte de cercetare din care la 8 a fost responsabil de proiect. Rezultatele acestei activități au fost valorificate și în elaborarea, ca unic autor sau coautor, a peste 150 articole științifice în reviste de specialitate și în volumele unor manifestări științifice din țară și străinătate.

Este membru al IEEE (Societatea Internațională a Inginerilor Electricieni și Electroniști), membru AGIR (Asociația generală a Inginerilor din România) și membru AAIR (Asociația pentru Automatizări și Instrumentație din România).

A publicat 20 de cărți și peste 200 de articole la conferințe naționale și internaționale și în jurnale cu profil de inginerie electrică.

Participarea la conferințe i-a permis să viziteze: Florida cu orașele Orlando și Miami, Texasul cu orașele Houston, Dallas și San Antonio, Australia cu Sydney și Melbourne, Singapore, Thailanda, Asia Mică, Insula Rodos și multe țări din Europa (Polonia, Cehia, Slovacia, Grecia, Turcia, Austria, Elveția, Liechtenstein, Franța, Spania, Portugalia, Andora și Italia). Aceste deplasări i-au permis contactul cu lumea științifică în domeniul Ingineriei Electrice dar și cu civilizațiile

de pe diverse continente, a parcurs zone locuite și sălbatice și a putut face o comparație cu ce avem la noi acasă. Există oameni care trăiesc mult mai rău decât noi chiar în țări socotite dezvoltate. Cei mai mulți săraci i s-a părut că sunt în SUA. Am fii o țară cu mult mai bogată dacă am lua ce este bun de la toți și să ținem de lucrurile valoroase pe care le avem (produse autohtone , peisaje fără gunoaie și tot felul de reziduuri, terenuri agricole lucrate din câmpie și până în vârf de munte, tradiții și port popular, cântece populare, ospitalitate, cinste, omenie, bunătate). Nu suntem cei mai buni dar nici cei mai răi așa cum ni se sugerează în fiecare zi pe majoritatea canalelor media.

Relația student – profesor. Are o vechime de 28 ani în învățământul superior și a avut întotdeauna o relație de legătură sufletească cu toate generațiile de studenți. I-a considerat pe toți ca pe niște colegi mai tineri. A organizat peste 30 excursii de studii începând din 1998 și până în prezent cu prilejul cărora s-au vizitat aproape 100 de obiective industriale și economice din domeniul de studiu aflate în aproape toate județele țării. Două episoade i-au rămas întipărite în minte: primul este practica desfășurată timp de 10 zile la Chișinău în Moldova în 2003 cu un grup de 10 studenți și al doilea practica din Parcul Național Retezat cu 18 studenți în anul 2000 cu toți aceștia rămânând în relații foarte bune după peripețiile acestor stagii de practică .

Viitorul învățământului superior din țara noastră. Pe lângă dotările și modernizările care au fost făcute în ultimii ani acest proces trebuie continuat pentru a putea prezenta studenților cele mai moderne aparate, instalații, programe pe calculator din domeniul lor de studiu. Crede că trebuie ținută o legătură strânsă cu agenții economici pentru a cunoaște necesitățile lor în domeniul cercetării, pentru rezolvare de teme comune în care să fie atrași și studenții prin stagii de practică și prin subiecte pentru lucrările de absolvire . Consideră că pentru finanțarea învățământului superior un procent prea mare este dat de numărul de studenți echivalenți și sunt prea puține fonduri, comparativ cu potențialul, la partea de cercetare. Se insistă prea puțin pe rezultatele practice ale cercetării după finalizarea granturilor.

Ca preocupări extraprofesionale amintește pasiunea pentru obiceiurile și tradițiile neamului nostru . În acest sens a editat două

cărți de colinde și obiceiuri de Crăciun și Anul Nou și a contribuit la apariția unei cărți cu cântece de înmormântare (scrisă de un consătean din Geoagiu-Băi de-a lungul a 50 de ani). Îi plac costumele naționale, cântecele populare autentice și practicarea agriculturii ecologice în felul în care o practicau străbunii noștri. Este pasionat de asemenea de drumetriile în mijlocul naturii cât mai departe de drumurile asfaltate, nu urmărește televizorul și nu citește ziare care au știri.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Silvia Beldiman

Profesor, scriitoare.

M-am născut în 28 mai, 1954, în Băcăinți, județul Alba, pe atunci raionul Orăștie, regiunea Hunedoara. În inima unei cruci imagine ce unește Geoagiu cu Șibotul și Apusenii, peste apa Mureșului, cu munții Orăștiei, sălașul Regilor daci. Și în verde m-am născut. O lume verde, ca ochii mamei mele. Asta vedeam când urcam dealul înalt din spatele casei. Și cu asta identificam lumea decupată de orizont și care mi se părea imensă. Nu aveam nicio curiozitate de a trece aceste limite, eram fascinată de cer și de lumină. Și de oameni.

Universul copilăriei mele a fost locul iubirii absolute, iar modelele la care m-am raportat toată viața au fost părinții și bunicii mei, lumea satului cu viața ei lină, rostuită, săpată în memoria zidurilor de piatră. Acolo a fost Academia!

Eram un copil vesel, curios și iscoditor. Nu mi-a scăpat nimic: de la jocurile copilăriei, la frumusețea sărbătorilor și zecile de colinzi pe care le știam pe dinafară, până la micile drame care zguduiau, uneori, comunitatea. Tot ceea ce se desfășura în jurul meu era o lecție implicită de iubire, pentru că așa traduc acum toată truda familiei mele pentru a nu ne lipsi nimic, bucuria cu care își privea mama răsadurile din grădină sau cu care scotea buna, din cuptor, verzarele și pâinea caldă

cu gust de pâine, coaptă pe vatra cuptorului, pe frunză de nuc. Și osteneala Tatălui meu de a face o navetă destul de incomodă, la vremea aceea, pentru a ne face viața mai ușoară. El era meseriaș, învățase blănăria la un meșter din Sibiu, unde a și locuit cu familia lui o vreme. Și cânta frumos! Buna era bună, ca pâinea pe care o scotea din cuptor, iar dârzenia, tenacitatea veneau dinspre Moșu, un om harnic și aspru, care era, cu adevărat „pater familiae”. Și dinspre Mama. Mama mea frumoasă, vrednică, luminoasă și isteță, rămasă orfană de timpuriu și înfiată, „fără acte” de vecinii „de din sus”, Moșu și Buna pe care i-am iubit infinit, ca și când aș fi fost sânge din sângele lor... Era atâta viață în jurul meu și atâta sete în mine de a afla, a ști, de a cunoaște, încât mă mir cum mai aveam timp și să dorm. Toată această bucurie ce-mi cuprindea inima o revărsam înafară prin cântec. Urcam dealul din spatele casei și cântam. Îmi plăcea cum dealurile îmi preluau glasul și mă visam cântăreață. Erau clipe magice. Ca și acelea în care auzeam, în biserica de peste vale, vocea puternică a preotului Miclea ori sunetul clopotelor care între dealuri sună tulburător. Unește cerul cu pământul.

Am cântat prima dată pe scenă la serbarea școlară, pregătită de învățătoarea mea ca un înger blond, doamna Crișan (așa mi-o amintesc!), la sfârșitul clasei întâi, după ce luasem Premiul I, chiar dacă promisem un 7 pe caiet, pentru că nu mi-a prea ieșit bucla la „r” mic de mână și am plâns pentru asta o după-amiază întreagă. Identific momentul acela cu nevoia mea lăuntrică de frumos și corect, căreia circumscriam astfel și școala.

În 1962 cerul meu senin s-a năruit. Colectivizarea bătea la porțile satului, iar noi am luat drumul Orașului. „Izgonirea din Rai” a fost dureroasă. Intram într-o lume nouă, străină, într-o Orăștie în care „domnia” dădea să fie copleșită de „vinturile” de la satele din împrejurimi. Uitându-mă în urmă, constat cu încântare că nu a fost o năvală a unei lumi arhaice asupra orașului civilizat, în care domni și doamne elegante ieșeau la plimbare pe Corso, pe sub castanii uriași, pentru că lumea aceea simplă ce a plecat în pribegie venea cu tot arsenalul de legi morale și nescrise și cu o hărnicie de care întreprinderile orașului au profitat din plin. Și în plus, cu acea dorință nedeclarată de a-și depăși condiția.

Am fost înscrisă în clasa a II-a la Școala Generală Nr. 1 și iubită de neuitata mea învățătoare, doamna Maria Cazan, buna și dreapta mea învățătoare, care mi-a așezat și mie pe creștet coronița de premiantă, în rând cu ceilalți copii sânguincioși, chiar dacă veneam de la țară și intrasem într-o clasă cu mulți copii de „domni”. A fost o perioadă în care învățam și cântam (devenisem consacrată!). Și în care așteptam cu nerăbdare sâmbăta, să pot pleca în satul dintre dealuri.

În gimnaziu am avut șansa să am o ca dirigintă pe doamna Cornelia Secărea, o profesoară admirabilă și pedagog minunat, cu care am început practica pedagogică. Da! Mi-a cerut să fac meditații cu elevii mai slabi la învățătură.

Mi-am luat sarcina foarte în serios și am devenit „profesoară”!

În clasa a VI-a a venit în școală profesorul Ioan Filip, datorită căruia liniile orizontului meu din copilărie au primit noi dimensiuni și căruia îi datorez o carieră. Această perioadă s-a desfășurat între învățătură, pasiunea pentru limba franceză, cântec și evadarea spre Băcăinți. Tot atunci am fost trimisă într-o Tabără pentru literatură, la Homorod-Băi, în județul Harghita, la propunerea bunului meu profesor Aurel Ursu, cu care studiam Limba Română.

Au urmat anii de liceu, la „Aurel Vlaicu”, din 1969 până în 1973. Și o pleiadă de dascăli eminenti: Nicolae Gheorghe, directorul Emil Neamțu, Petru Baci, Ioan D. Valeriu Aristotel, Theodor Pascal, Elisabeta Văidean, Ioan Ciolna, Eugeniu Popa, dirigintele nostru, al clasei de Uman și, cea care avea să-mi fie model de eleganță și prestație didactică, profesoara Maria Țipan. În clasa a IX-a, am studiat Limba română, cu profesorul Ioan Dumitru, care mă remarcase de la admitere și care m-a înscris în Cenaclul Literar al liceului. În perioada aceea am citit foarte mult. Și cântam, obținând toate premiile posibile la concursurile școlare, cu doina mea de dincolo de apă... Nu am scris niciodată o poezie, dar vorbeam, pe semne, frumos, pentru că am fost desemnată să adresez cuvântul de rămas bun, la sfârșitul clasei a XII-a din partea umaniștilor. Am luat bacalaureatul cu nota 10 și am dat admitere la Facultatea de Muzică din Timișoara. Un episod amar din viața mea. N-am intrat și, în anul următor, deveneam studentă la Filologie, în Timișoara. Anii de vis ai tinereții mele! Într-un oraș deschis, cultural și cosmopolit, cu o atmosferă cu totul diferită față de

restul orașelor „cuminți” ale patriei socialiste...

Au urmat cursuri strălucite cu G.I Tohăneanu, Iosif Cheie, Eugen Todoran, Livius Ciocârlie, Vasile Crețu, ca să-i numesc doar pe marii profesori și am fost colegă de grupă cu Mircea Bârsilă, de pe atunci recunoscut ca o speranță a poeziei românești. Viața mea se derula între fascinația amfiteatrului și Ansamblul studențesc „Doina Timișului”, al Casei de Cultură a Studenților, cu care, în 1977 am făcut un turneu în Tunisia, cu escală de 3 zile în Paris. Atunci m-am îndrăgostit iremediabil de „orașul luminilor”...

Un an mai târziu am absolvit facultatea cu Lucrarea de Licență „Monografia lingvistică a satului Băcăinți” și am luat post în Sălaj, în satul Românași, alegere făcută după sonoritatea numelui.

Din anul 1979 m-am transferat în Orăștie, la Școala Generală Nr. 2, unde am lucrat 4 ani, apoi la Școala Gen. Nr. 1, școala în care, cu ani în urmă, fusesem eu însămi elevă.

Carierea didactică a fost pentru mine un vis împlinit. Am dăruit școlii tot ce am avut mai bun în ființa mea, mi s-a part și-mi pare și acum că este cea mai frumoasă dintre profesiile posibile, fiind vorba de vocație și mai presus de orice, de iubire. Din pasiune pentru cultura tradițională am organizat ansambluri folclorice și zeci de spectacole, și în calitate pe care o avusesem la vremea aceea de comandant-instructor de unitate sau președinte al consiliului orășenesc al pionierilor.

Din 1999 până în 2006 am fost directorul școlii. I-am dat un nume, am așezat la intrare bustul dr. Aurel Vlad sculptat de Nicolae Adam, neprețuit prieten al meu și al școlii și am avut în fiecare zi bucuria întâlnirii cu un colectiv didactic excepțional, moștenit de la predecesorii mei, profesorii Aurel Ursu și Miron Simedrea. Împreună am reușit să așezăm instituția printre primele trei școli din județ (conform evaluării inspectoratului școlar).

În 2006 am devenit director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Hunedoara. O experiență nouă, cu lecții de viață puternice, care m-au făcut, deseori, să mă întorc spre trecut, spre valorile pe care le credeam pierdute. Am revenit la catedră în 2008, ca director adjunct la Colegiul Național „Aurel Vlaicu” din Orăștie, de unde m-am pensionat, în anul 2014.

Toată această perioadă a fost una a marilor dezamăgiri, ieșisem din spațiul curat și protector al școlii mele și plonjasem într-o lume schilodită de politic, interese și meschinării, tot mai superficială și mai departe de valorile inculcate de lumea de țărani, din copilăria mea deja îndepărtată.

Dintr-un dor nemărginit de lumea aceea și din mari zbateri interioare s-au născut cărțile mele, la îndemnul profesorului de limba română din liceu, Petru Baciuc. Știindu-mă un bun orator, m-a întrebat într-o zi de ce nu scriu. Acesta a fost momentul care a declanșat gândul devenit un debut târziu... Și care n-ar fi fost posibil fără câteva întâlniri de destin: Dumitru Hurubă, Cornel Nistea, Cornel Nistorescu, Aurel Pantea, Gabriel Petric. În această ordine i-am întâlnit pe acești scriitori și oameni de cultură care m-au încurajat, m-au sfătuit și m-au îndemnat să-mi așez numele pe o carte. Dar, înainte de ei toți, a fost talentatul jurnalist, „îndăcitul” Vladimir Brilinsky, cu care am râs și-am plâns, în timp ce reconstituim un univers, fabuloasa lume a copilăriei mele din Lucarna, primul meu roman.

Din anul 2011 sunt membră a Uniunii Scriitorilor din România.

Am publicat romanele:

Lucarna, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2008;

Pusta, Cluj -Napoca, Editura Limes, 2009;

Sophia, Timișoara, Editura Brumar, 2012:

Dansează și taci, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2022.

Premii literare:

Sophia- Premiul Cartea anului acordat de Filiala Alba-Hunedoara a U.S.R.,2013;

Dansează și taci- Premiul „Liviu Rebreanu” pentru Proză, 2023;

Premiul „Cartea anului” acordat de Consiliul Județean Alba, Uniunea Scriitorilor din România Filiala Alba-Hunedoara și Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba, 28.10.2023.

Referință:

Autobiografia personalității prezentate.

Cătălin Tibori

Actor, filozof, fotograf, scriitor.

S-a născut în 28 Mai 1977 „într-un orașel micuț din România, chiar în inima Ardealului. Cea mai vie amintire a copilăriei mele o reprezintă florile iasomiei din curtea casei care se suprapuneau peste un cer albastru și nespus de frumos. Cea de-a doua amintire este legată de căldura camerei încălzită cu lemne și de șiratul aspru al vântului de afară în nopțile de iarnă. Am crescut într-un univers îmbibat de imagini puternice care mi-au stimulat creativitatea(imaginatia) să urzească tot felul de povești în jurul lor. Abundența de scenarii din mintea mea, m-au făcut să cred că voi ajunge regizor sau actor. Cu toate acestea, m-am îndreptat înspre un domeniu mai speculativ și mai riguros, iar în anul 2003 am absolvit Facultatea de Filosofie, iar un an mai târziu pe cea de limbi clasice, unde m-a specializat în latină și greacă veche. Deși nu am urmărit să fiu profesor, totuși, am profesat un an în cadrul Univeristății "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca unde am predat cursuri de filosofie anitcă, medievală și limba greacă veche. Toată această formare academică mi-a cizelat creativitatea și mi-a oferit profunzime în înțelegerea artei. Inițial am fost sedus de cinematografie și am realizat scurt metraje și spoturi publicitare. Am învățat să filmez, să montez sau să post-procesez iar toată această succesiune de acțiuni m-au determinat să învăț și produse software care mi-au deschis ușa către un orizont amplu de exprimare vizuală.

Cred că fiecare om se naște cu rol, iar misiunea noastră este aceea de a-l descoperi, a-l practica și de a împărtăși cu semenii concluziile călătoriei noastre. Cred cu tărie că human equal human indiferent de sex, etnie sau apartenență religioasă. Mai cred că respectul, libertatea și dreptul la căutarea fericirii sunt caracterisitici esențiale și inalienabile ființei umane.

Ca urmare a studiilor mele cu privire la simetria dinamică, filosofia culorii, a artelor plastice, geometrie și arta dramatică am luat decizia de a realiza o serie de imagini pe care le-am reunit sub titlul

„Dreamland”. Acest proiect are două dimensiuni care vor acționa asupra produsului final semenea unor vectori.

Din perspectivă teoretică mi-am propus ca din fotografii diferite surprinse cu aparatul de fotografiat să creez un univers discursiv cu sens sub forma unor realități alternative. Aplicând regulile simetriei dinamice sau cele de manifestare ale valorației culorii, altfel spus reguli intrinseci picturii, voi realiza un produs fotografic care va fi interpretat din perspectivă plastică. Una dintre cele mai mari provocări este aceea de a extinde spațiul plastic pragmatic bidimensional al unei picturi pătrate, ceea ce ne conduce la cel de-al doilea vector mai sus amintit, cel senzitiv și de impact emoțional.

Bazându-mă pe ideea că formele și corpurile reprezentate în imagine nu se vor opri la rama acesteia, ci că ele vor continua dincolo de ea, în lumea în-creatului (a ceea ce nu este creat), privitorul va fi cufundat în interiorul imaginii și va fi învăluit de toate reprezentările. Astfel, din interior, privitorul, aflat acum într-o poziție activă, va fi cel care va da un sens imaginii vizuale și îi va decifra cele mai subtile înțelesuri. Altfel spus, va fi conștiința care va da existență imaginii și îi va descoperi conceptele abstracte de la care și pentru care a fost creată. În rezumat, mi-am propus să invit privitorul să ajungă la o experiență profund intelectuală în ciuda faptului că percepția vizuală este pur senzorială.”

Activitate publicistică selectivă

„Zamolxes, adică eu”, volum de poezii, Editura Emia, 1998;

„Poema grupului de neuroni catecolaminergici conduși de neînfricatul Artarxerxes față în față cu timpul”, ProVincia Corvina, Hunedoara, 1999;

„Liber cuvântul și-ar fi dorit să fugă și să fie”, proză, în Discobolul, Alba Iulia, 2000;

„Elegia de la Cluj”, poezie, în Tribuna, Cluj, 2000;

„Cine trebuie să dețină puterea supremă în cetate?”, studiu, în volumul „Filosofia politică a lui Aristotel” Polirom, Iași, 2002;

William Ockham, „Despre universalii”, traducere bilingvă latină-română. Traducere, studiu introductiv, aparat critic. (în curs de apariție);

„Dialoguri despre lumea înmărmuritoare”, Catholica, București,

2012;

Orăștie, locul unde s-a născut timpul", Visul, Orăștie, 2012.

Apariții media;

1980 – prezent, numeroase apariții la radio și TV.

Teatru:

Rol principal, „Figaro” în „Nunta lui Figaro”, Beaumarchais, 1995, Teatrul Satyricon, regizor Titiana Zlătior;

Rol principal, „Meșterul Manole” în „Meșterul Manole”, Lucian Blaga, 1996, Teatrul Satyricon, regizor Alexandru Romoșan (FTF, Cluj-Napoca);

Rol principal, „Gregor Samsa” în „Metamorfoza”, Franz Kafka, 1996, Teatrul Satyricon, regia Andrea Blaga (ATF București).

Filmografie:

Rol principal „Lumea plantelor”, documentar, TVR, 1980;

Rol principal, „Mircea”, în „Muștele”, 2000, film independent, regia Ioan Achim;

„Unité en diversité, Diversité en unité”, film documentar, 2004, Saarbrücken, Germania. Scripting, regie. Colaborare Alexandru Gruian și Ovidiu Katona. Un proiect susținut Comenius;

Rol principal „Fii alături de cei mai buni”, spot publicitar pentru Universitatea Tibiscus din Timișoara, 2005.

Proiecte muzicale:

„Carpe Diem” – 1995 – 2003 – proiect muzică rock. Membru fondator, compoziție, solist vocal, chitară, clape. Participări: 40 de spectacole și concursuri naționale. Apariții radio și TV;

„Des Seindes Contemp. Project” – spectacol „Visul chimeric” – 2000;

„Syncreto” – proiect de poezie și muzică clasică, 2012.

Referință:

Autobiografia personalității prezentate.

Vilmos Nagy de Nagybaczon

A fost comandant al armatei regale maghiare (1920-1945), ministru al apărării , teoretician și istoric militar, Prima personalitate maghiară care primește titlul medalia și diploma de „Drept între popoare” din partea, Institutului „Yad Vashem” .

S-a născut la 30 mai 1884 în Praid, Harghita, într-o familie de secui cu origini nobiliare Vilmos Nagy de Nagybaczon (sau Nagybaczoni Nagy Vilmos). Situația materială precară a familiei și moartea timpurie a tatălui îi determină familia să se mute la Orăștie. Aici devine elev al Colegiului Reformat Kún, coleg de clasă cu Petru Groza (viitor prim-ministru al României) și de colegiu cu Aurel Vlaicu.

A fost una dintre persoanele care a avut șansa să-l cunoască mai bine pe Aurel Vlaicu. Pe perioada șederii la Orăștie, Aurel Vlaicu a fost găzduit de mama lui Vilmos Nagy, care se întreținea din găzduirea copiilor cu situație materială modestă. Casa lor se pare că a fost pe fosta stradă a Tămășesii, actuala stradă Dominic Stanca.

Nagy Vilmos, dovedindu-se de la început ca unul dintre cei mai eminenți elevi ai liceului, medita pe unii dintre colegi, care îl recompensau cu sume infime. Între ei și pe Aurel Vlaicu, la limba maghiară, fiindcă Vlaicu nu vorbea și scria în această limbă când a venit la liceu.

După absolvirea liceului urmează o carieră militară începută la Academia Militară Regală Ludovica (Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia) apoi la Colegiul Militar Imperial din Viena.

Urcă prin toate gradele din ierarhia militară, până în anul 1942 când Miklós Horthy îi oferă portofoliul de ministru al apărării și șef de Stat-Major al armatei ungare. Din această poziție a încercat să păstreze și să modernizeze ce a mai rămas din armata ungară, să amelioreze condițiile batalioanelor de muncă forțată formate în majoritate din evrei și fidel convingerilor sale a încercat să oprească infiltrarea politicului în armată. S-a opus cererii nemților de deportare a 10000 de evrei la muncă forțată în minele de cupru din Bor, Serbia.

Dreapta extremă din Ungaria, nu era mulțumită de distanțarea sa de o poziție de putere și autoritate, iar după preluarea de către guvernul fascist Arrow Cross, pe 16 noiembrie 1944, la arestat la casa lui Piliscsaba. După ce a fost ținut timp de două zile la Hotelul Lomnic din Svábhegy, care a servit ca închisoare a Crucii Arrow, împreună cu fratele său Béla și alți prizonieri, a fost transferat la închisoarea de la Sopronköhida.

După război și preluarea comunistă din 1948 condamnat pe nedrept, apartamentul său a fost confiscat și pensia sa a fost revocată. Sa angajat ca grădinar și îngrijitor la pepiniera de Pilisi Parkerdő gazdaság. Unde s-a ocupat de plantarea și îngrijirea răsadurilor.

La începutul anilor '50 a fost invitat la aniversarea a 50 de ani de la absolvirea Colegiului Kún din Orăștie. Invitația a venit din partea fostului coleg de clasa Dr. Petru Groza, atunci prim-ministru al Republicii Populare Române. Nagy răspunde că nu poate participa din pricina lipsei pașaportului și a banilor necesari pentru deplasare.

La insistențele lui Petru Groza pe lângă Mátyás Rákosi, secretarul Partidului Comunist Maghiar, acesta a făcut posibil ca Vilmos Nagy să se poată deplasa la Orăștie pentru a lua parte la reuniune. Mai târziu, tot la insistențele lui Groza, i-a fost redată și pensia.

Ca recunoaștere a meritelor sale din timpul războiului, când și-a folosit puterea pentru a împiedica deportarea evreilor de pe teritoriul ungar, în anul 1965, institutul „Yad Vashem” îi acordă titlul, medalia și diploma de „Drept între popoare”. Acest titlu se acordă ne-evreilor (creștini, musulmani, agnostici, atei și de alte confesiuni, convingeri religioase sau apartenențe etnice), care, riscându-și viața, familia și averea, au salvat viața unor evrei în timpul prigoanei fasciste.

Vilmos Nagy a fost primul ungar care a primit acest titlu.

Moare la 21 iunie 1976, la puțin timp după cea de-a 92-a aniversare.

Referințe:

József Károlyfalvi: „Generalul presbiterian: cariera militară și politică a lui Vilmos Nagy din Nagybaczon” (Nagybaczoni-Nagy Vilmos katonai-politikai pályája);

Sándor Szakály: Elitei militare maghiare 1938-1945. Editorii Osiris.

Iunie

Daniel Popa	388
Valentin Uritescu	390
Sever Dumitrașcu	393
Valentin Lădar	398
Maria Octavia Țarălungă	400
Sebastian Bornemisa	402
Avram Petric	410
Traian Mihăilă	416
Maria Moise	418
Mihai Cornel Rusu	420
Nicolae Mărgineanu	422
Caius Duncea	425
Alexandru Herlea	429
Kocsárd Kún	434
Monica Felicia Crăciun	437
Andore Petru Eli	442
Ileana Lucia Floran	446
Oszkár Mailand	451

Daniel Popa

Profesor, autor de manuale.

S-a născut la 03 Iunie 1972 în Orăștie fiind fiul al profesorilor Eugen și Cornelia Popa. Urmează școala primară în localitatea natală, în 1991 absolvă Liceul Industrial „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Studiile superioare la Facultatea de Calculatoare, Universitatea Tehnică din Timișoara în perioada 1991 – 1996.

Din anul 1996 până în prezent este profesor cu grad didactic I la Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Iar din anul 2005 până în prezent este instructor CISCO CCNA (curs rețele calculatoare) la Facultatea de Inginerie din Hunedoara.

Printre realizările profesionale se pot enumera:

- „Centrul de Excelență pentru Tineri Capabili de Performanță” Hunedoara diverse activități de pregătire a elevilor;
- Membru al comisiei la olimpiadele naționale de informatică;
- Profesor pregătitor al lotului național de informatică;
- Membru al comisiei naționale de jurizare la concursul „Infoeducație”;
- Membru al comisiei de organizare a concursului „AcadNet”;
- Team leader „Networking Academy Games”;

Ca Hobby-uri profesorul Daniel Popa precizează: „lectura, excursiile, școala (doar sunt profesor)”.

A obținut diplome ca:

„Advanced Level instructor excellence” eliberată de JES&Co. (parteneri Microsoft din USA);

„Expert Level instructor excellence” eliberată de CISCO,

„Meritul pentru învățământ”, eliberată de MEN, etc.

Elevii domnului profesor Popa au avut promovabilitate de 100% la examenul de INFORMATICĂ la bacalaureat an de an, iar media notelor obținute de aceștia a fost de 9,42 în 2017.

Primele experiențe din cariera didactică a lui Daniel Popa i-au relevat diversitatea modurilor în care poate fi recepționată informația pe care o oferă elevilor. Pornind de la aceste constatări a dezvoltat un

sistem de lucru pe grupe, bazându-se pe înclinațiile și aspirațiile elevilor săi. În acest mod, deși lucrează după aceeași programă și le furnizează aceleași informații de bază, metodele de lucru și ritmul acestuia sunt adaptate necesităților elevilor.

În timp, a găsit elevi cu talente deosebite, cu pasiuni pentru domenii care aparent nu au legătură cu domeniul IT&C, cum ar fi desenul sau fotografia. Au reușit împreună să pună în valoare aceste înclinații speciale, înglobându-le în realizarea unor proiecte cu care elevii au câștigat premii importante la concursuri naționale și internaționale.

În ceea ce privește performanța școlară, Daniel Popa își amintește cu plăcere de elevii pe care i-a pregătit și care au reprezentat județul la olimpiada națională de informatică, la concursurile naționale și chiar internaționale, la care unii dintre ei au urcat pe podium. De asemenea, îl bucură și progresele înregistrate la clasă, faptul că toți elevii dumnealui au promovat examenul de Bacalaureat și, mai ales, este mândru de cei care reușesc să își construiască cariere frumoase, indiferent de domeniul de activitate pe care îl aleg.

Activitatea publicistică este de asemenea amplă, astfel în perioada 2003-2004 este redactor la „e-press”. Publicând 289 articole/materiale pe didactic.ro.

Autor de manuale:

Daniel Popa, „Manual de informatică și TIC, clasa a V-a”, Ministerul Educației, 2017;

Daniel Popa, „Manual de informatică și TIC, clasa a VI-a”, Editura Didactică și Pedagogică, 2018;

„Auxiliar Informatică și TIC, clasa a VI-a (aprobat de MEN)”, editura Intuitext, 2018;

Daniel Popa, „Informatică și TIC - Manual pentru clasa a VII-a” editura Intuitext, 2019.

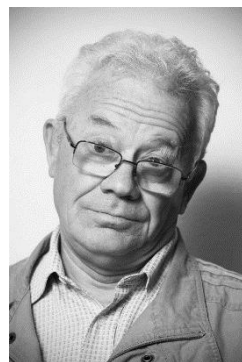
„Sunt profesor de informatică la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Predau din 1996, dar întreaga mea viață am trăit în mediul educațional deoarece părinții mei, bunicii, unchii au fost profesori. Îmi place să lucrez cu elevii, să îi provoc în realizarea unor proiecte, să lucrez împreună cu ei”, spune despre sine prof. Daniel Popa.

Referințe:

Biografia personalității prezentate.

Valentin Uritescu

Actor, scriitor.

S-a născut la 4 iunie 1941, în Vinerea, județul Alba. A învățat la Liceul Aurel Vlaicu din Orăștie, promoția 1959. După două examene la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică trecute cu succes, dar nefructificate din cauza unor conjuncturi nefavorabile, Valentin Uritescu este remarcat de Liviu Ciulei la concursul de la Teatrul Bulandra. Absolvent al Promoției 1963 (clasa Constantin Moruzan) a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”.

Și-a început cariera la Teatrul Maria Filotti din Brăila, oraș în care a rămas cinci ani, tot aici și-a cunoscut-o pe soția sa, Valeria - despre care spunea că este cea mai frumoasă dovadă de dragoste pe care a primit-o vreodată. Valeria e numele ei. Fără ea mor în frig și sărăcie lucie – anul acesta (2019) se împlinesc 52 de ani de la căsătoria lor și 62 de ani de când se cunosc. Se angajeze la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț. Chemat de Sandu Lazăr și Ion Cojar în mijlocul trupei, Uritescu declară etapa celor 13 ani (1968 – 1981) drept „cea mai importantă perioadă a vieții sale”.

Rolul lui Giles Overreach din spectacolul „Răfuiala” de Philip Massinger îi aduce Premiul Special al Juriului la Festivalul Tineretului (1978).

Valentin Uritescu a avut o intensă activitate teatrală în spectacolele de pe scena Bulandra: „Luna dezmoșteniților” de Eugene O’Neill, „Cabala bigoților” de Mihail Bulgakov, „A treia țeapă” de Marin Sorescu, „Dimineața pierdută” de Gabriela Adameșteanu, „Tartuffe” de Molière, dar și în piesele montate la Naționalul bucureștean: „Avram Iancu” de Lucian Blaga, „Vrăjitoarele din Salem” de Arthur Miller, „Livada de vișini” de A. P. Cehov, „Numele trandafirului” de Umberto Eco, „Nunta lui Krecinski”, „Take, Ianke și Cadîr”, „Crimă pentru pământ” sau „Patimile Sfântului Tommaso D’Aquino”. Importante pentru cariera lui Valentin Uritescu sunt și rolurile din piesele „Ultima noapte a lui Socrate” de Dumitru Solomon, la Teatrul Mundi, dar și „Angajare de clovn” de Matei Vișniec, la Teatrul Levant.

Pleacă de la Teatru Tineretului din Piatra Neamț, unde a jucat primul rol dintr-o drama, în piesa *Mai înainte de a cânta cocoșul* de Ivan Bukovkan, apoi a jucat în *Răfuiala* de Phillip Massinger, *Nastratin Hoge* de Mircea Florian și se mută la București, la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra. A fost aici *Orgon* din *Tartuffe* de J.B.P. Molière, *Delca* din *Dimineața pierdută* de Gabriela Adameșteanu sau *Lagrange* din *Cabala bigoților* de Mihail Bulgakov.

Din 1991 joacă la Teatrul Național. Printre spectacolele în care a apărut se număra: *Avram Iancu* de Lucian Blaga, *Vrăjitoarele din Salem* de Arthur Miller, *Livada de vișini* de A.P. Cehov, *Morișca* de Ion Luca, *Tehnica Raiului* de Mihai Ispirescu, *Strigoii* de Henrik Ibsen, *Numele trandafirului* de Umberto Eco, *Crimă pentru pământ după Dinu Săraru*, *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ioan Popa. S-a retras de pe scenă în urma unui conflict cu Ion Caramitru, director al Teatrului Național.

Debutul pe marele ecran a avut loc în 1981, cu filmul *Angela merge mai departe*, regizat de Lucian Bratu. A jucat apoi în peste 40 de filme, debuta la televiziune în 1984, cu *Eroii n-au vârstă*.

Cu o experiență de peste 50 de ani în teatru și film, Valentin Uritescu a dat viață unor nenumărate roluri secundare, pe cât de diversificate, pe atât de ofertante precum *Sergentul Șaptefrați* din serialul TV „*Lumini și umbre*” semnat de Andrei Blaier, personaj continuat ulterior în „*Noi, cei din linia întâi*” în regia lui Sergiu Nicolaescu, *Vasile* din „*Concurs*” (regia Dan Pița), *Dr. Marcu* în „*Cel mai iubit dintre pământeni*” (regia Șerban Marinescu).

Fără a avea vreun rol principal în cinema, Valentin Uritescu s-a remarcat în zeci de filme dintre care amintim: „*Concurs*” (regia Dan Pița, 1982), „*Ochi de urs*” (regia Stere Gulea, 1983), „*Întoarcerea din iad*” (regia Nicolae Mărgineanu, 1983), „*Fapt divers*” (regia Andrei Blaier, 1984), „*Noi, cei din linia întâi*” (regia Sergiu Nicolaescu, 1985), „*Flăcări pe comori*” (regia Nicolae Mărgineanu, 1987), „*A unsprezecea poruncă*” (regia Mircea Daneliuc, 1991), „*Balanța*” (regia Lucian Pintilie, 1992), „*Cel mai iubit dintre pământeni*” (regia Șerban Marinescu, 1993), „*Examen*” (regia Titus Muntean, 2003).

Era căsătorit cu Valeria și au un fiu, actorul și regizorul Bogdan Uritescu.

„Dacă ar fi să dați timpul înapoi, în ce moment al vieții v-ați opri acum, pentru o vreme? Ați schimba ceva?

Gândul mă duce la anii copilăriei și mă întreb dacă, printr-o minune, nu s-ar putea întoarce și repeta într-o variantă fericită. Dar nu este posibil, în ciuda ori datorită faptului că lucrurile sunt dublate de un sens ascuns. Nu, nu aș schimba nimic. Fatalitatea să fie sensul ascuns?!

Să sădești un pom, să îți faci o casă, să te căsătorești, să ai un copil și dacă mai ai timp să și scrii o carte. Eu le-am făcut pe toate. La ora actuală aștept să mă duc acolo pâinii, sub iarbă, unde s-au dus toți strămoșii mei. Nu este o chestie dramatică, dar nu mai am ce face!”, spunea Valentin Uritescu.

Actorul Valentin Uritescu a murit la vârsta de 81 de ani, la 17 iunie 2022, după o lungă luptă cu o boală degenerativă.

În lumea literară cu volumul autobiografic:

„Așa sunt eu, prost!”, ed. Humanitas, București 2011;

„Să ai grija de cel bun din tine”, ed. Humanitas, București 2013, cartea de amintiri dedicată tatălui său;

„Bântuit de viețile altora, memorii”, ed. Ars Docendi București 2016.

De-a lungul carierei, a fost distins cu:

Premiul ACIN 1986 pentru rolurile din Noi, cei din linia întâi și Domnișoara Aurica

Premiul UCIN 1991 Momentul adevărului, A unsprezecea poruncă, Rămânerea, Șobolanii roșii

Premiul pentru interpretare masculină, 1986, pentru rolul Sergentul Șaptefrați din „Lumini și umbre”, regia Andrei Blaier.

Distincția Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, Categoria D – „Arta Spectacolului”, 7 februarie 2004, „în semn de apreciere a întregii activități și pentru dăruirea și talentul interpretativ pus în slujba artei scenice și a spectacolului”.

A primit Premiul pentru „Întreaga Activitate” la cea de-a XI-a ediție a Galei Premiilor Gopo, pe 21 martie 2017, la Teatrul National din Capitala.

Referințe:

Valentin Uritescu împlinește 77 de ani, 4 iunie 2018, Aurel

Draghici, Ziare.com;

Decretul nr. 36 din 7 februarie 2004 privind conferirea Ordinului și Medaliei Meritul Cultural, text publicat în Monitorul Oficial nr. 172 din 27 februarie 2004;

Actorul Valentin Uritescu lansează „Să ai grijă de cel bun din tine” la Librăria Humanitas de la Cișmigiu, 1 iulie 2013, Medeea Stan, Adevărul, accesat la 8 ianuarie 2014;

A murit actorul Valentin Uritescu. Avea 81 de ani, <https://www.libertatea.ro/stiri/valentin-uritescu-a-murit-2-4180614>.

Sever Dumitrașcu

Profesor universitar doctor în științe, istoric, arheolog, director al Muzeului Țării Crișurilor.

S-a născut în 6 iunie 1937, în satul Rapoltu Mare. El însuși a mărturisit că fost preocupat încă de mic copil de poveștile legate de meleagurile natale. După terminarea Liceului Decebal din Deva, promoția anului 1956, pașii l-au purtat spre orașul universitar clujean, unde a urmat cursurile Facultății de istorie-filozofie, Secția de istorie universală antică și arheologie. Aici s-a făcut remarcat de profesorii săi, iar după absolvire, în anul 1961, a fost reținut la catedra Institutului Pedagogic de trei ani din Cluj, mai apoi transferându-se, în 1964, la cel din Oradea.

A lucrat la această instituția de învățământ superior până în anul 1977, când statul a decis desființarea Facultății de Istorie-Geografie, reluându-și activitatea didactică după reînființarea facultății în 1990, după căderea regimului comunist în decembrie 1989 în România.

În perioada 1972-1990 a fost director și muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, unde, pe lângă atribuțiile sale administrative, a inițiat evidența patrimoniului, s-a preocupat de organizarea expozițiilor de bază și a numeroase expoziții temporare, dar și de publicarea a nu mai puțin de trei anuare, publicații care sunt de

referință în literatura de specialitate (Crisia, pe domeniul arheologie și istorie - 1971, Nymphaea, pe științele naturii, și Biharea, pe etnografie și artă - 1973) , care au continuat să apară până în prezent cu regularitate.

Activitatea sa se leagă așadar de cele două instituții, de învățământ și de cultură din Oradea (Universitatea din Oradea și Muzeul Țării Crișurilor). Sunt câteva direcții majore în care domnia sa a activat, anume formarea studenților, cercetările arheologice și istorice, precum și dezvoltarea și conservarea patrimoniului din Crișana.

Fără nicio îndoială, după 55 de ani de activitate, domnia sa se identifică prin tot ceea ce a realizat cu muncă trudnică și tăcută, asemenea țăranului roman, cu istoria Crișanei și, la modul general, cu trecutul neamului românesc, pe care îl iubește organic și firesc. Sunt totuși câteva mari direcții de cercetare pe care trebuie să le amintim, anume istoria dacilor liberi, continuitatea, formarea limbii și a poporului român, raporturile dintre romanici, români și populațiile migratoare.

Pentru Crișana, studiile și articolele de istorie, cercetările în general, fuseseră realizate îndeosebi de specialiști maghiari, interesați să cerceteze istoria lor, și mai puțin a celorlalți, a românilor. Realitatea era că și în Transilvania, Banat și Maramureș lucrurile stăteau la fel din punctul de vedere al cercetărilor istoriografice. Nu întâmplător, specialiștii care au contribuit la înființarea Universității Daciei Superioare, Ioan Lupaș, Alexandru Lapedatu, Silviu Dragomir, iar, mai târziu, Constantin Daicoviciu, David Prodan, Ioan Moga, Ștefan Pascu etc, au pus bazele unui adevărat program de cercetare a istoriei românilor. Noii profesori ai Universității din Cluj au fost preocupați să stabilească rolul și locul Transilvaniei în viața istorică românească, individualitatea ei față de coroana maghiară, căutată în organizațiile politice naționale pe care românii transilvăneni le au avut în evul mediu. Lucrurile au evoluat în direcția stabilită de noii profesori pentru Transilvania, și mai puțin pentru Partium. Aici, doar din 1964, după înființarea Institutului pedagogic, cu secția istorie-geografie, și la un alt nivel, din 1990 (momentul înființării Universității din Oradea), cercetările istorice au avansat, datorită instituțiilor existente de aici, a calităților științifice ale profesorilor de la Institut și

Universitate, a muzeografilor de la Muzeul Țării Crișurilor și a specialiștilor existenți la instituțiile de cultură din județ. Rezultatele cercetărilor prof. Sever Dumitrașcu trebuie analizate și așezate în contextul instituțional al epocii, iar după 1990, în contextul schimbărilor care s-au produs în România.

În ceea ce privește preistoria Crișanei, cu toate că reprezenta o preocupare colaterală pentru profesorul Sever Dumitrașcu, practic și-a legat numele de aproape toate epocile preistorice din arealul amintit (de toate, cu excepția paleoliticului).

Remarcăm interesul său în a cerceta și a găsi explicații pentru transformările care au loc în anumite perioade ale preistoriei, în mod special procesul de indoeuropeanizare. Așadar, a fost preocupat de perioadele de tranziție dintre diferitele epoci preistorice, precum trecerea de la eneolitic la epoca bronzului (cultura Baden, Coțofeni) și tranziția de la epoca bronzului la epoca fierului (cultura Biharea). În viziunea arheologului, aceste treceri s-au realizat prin mixarea elementelor locale cu cele venite din afară.

Pentru perioada dacilor liberi și epoca prefeudală, Profesorul Sever Dumitrașcu s-a aplecat în mod deosebit în cercetările sale asupra unor elemente care ar putea explica formarea poporului român și în teritorii care nu au făcut parte din Dacia romană, dar care s-au înscris cu mai multă sau mai puțină fidelitate în aria locuită de daci. Dedicatul arheolog a întreprins cercetări arheologice în acest areal nord-vestic, în așezările cu dinamica lor permanentă pe văile râurilor din Crișana, în zona montană, piemontană și de câmpie. Rezultatele cercetărilor arheologice au fost coroborate de profesorul Sever Dumitrașcu cu alte tipuri de surse documentare (documente oficiale, cronici), utilizând metodologii de analiză diverse (metoda comparativă, metoda sincronică, metoda diacronică, analiza în durată lungă, analiza filologică și lingvistică), care l-a făcut să devină un arheolog care-și depășea statutul în lumea arheologilor, iar ca istoric să fie foarte deschis metodelor moderne și contactului cu disciplinele de graniță. Dincolo de toate acestea rămân remarcabile intuiția și viziunea profesorului Sever Dumitrașcu, atunci când vorbim de cercetarea istorică și arheologică.

Temele principale de cercetare pe care le-a urmărit de-a lungul

carierii:

1. Cetățile dacice din nord-vestul și vestul Munților Apuseni. În acest sens amintim săpăturile efectuate la Clit (j. Arad), Marca (j. Sălaj), Săcălășău nou (jud. Bihor) care arată că dacii din Crișana au participat la războaiele daco-romane din sec. I d.Hr. și începutul sec. II d.Hr. Crișana nu a fost încorporată Daciei romane și nici nu a existat o viață urbană. Continuă în schimb viața rurală, istoria dacilor liberi (sec. II-III d.Hr.) - pe care savantul i-a cercetat - alături de care pătrund în zona vestică, de câmpie, sarmații-iazgyi. 2. Așezările dacilor liberi de epocă romană. Evidențiem aici cercetările întreprinse în stațiunile arheologice de la Medieșul Aurit (j. Satu Mare), Cociuba Mare, Tinca (j. Bihor), Moroda (j. Arad).

3. Așezările rurale din nord-vestul și vestul Apusenilor în mileniul I. Cercetările realizate la Biharea, Sânnicolau Român (j. Bihor), Unimăt (j. Satu Mare), Moroda (j. Arad).

În privința activității de la universitate, instituțional, în calitate de domniei sale de șef de catedră la Istorie și membru al Școlii doctorale de Istorie a contribuit, într-un fel sau altul, la angajarea de după 1990 a mării majorități a colegilor tineri, fiind adeptul politicii înțelepte de a-i sprijini pe cei care se aflau la început de carieră. Și-a împărtășit experiențele sale personale, legătura sale cu pământul, cu lumea rurală, cu satul românesc și cu tradițiile sale ancestrale. Patriot, iubitor de neam și țară, niciodată naționalist, spunea adesea „Îmi iubesc neamul, respect toate popoarele, și nu-i urăsc pe ceilalți”. În calitate de noastră de istorici, avem o datorie în plus față de neamul nostru românesc, dar și de celelalte popoare vecine de-a le investiga trecutul obiectiv, de-a căuta adevărul cât mai omenește posibil și cât mai aproape de ceea ce a fost și este istoria realitate, istoria-viață, de-a nu accepta instrumentalizarea istoriografiei. Răul uman și răul politic, așa cum l-au definit Hannah Arendt, Nicholas Nagy-Talavera și Tzvetan Todorov nu are granițe etnice, nu este apanajul extremei stângi sau a extremei drepte. Demonii întunericului, despre care vorbea profetic istoricul Nicolae Iorga în anii '30, se nasc și se dezvoltă printre noi datorită nepăsării și a neimplicării civice a celor buni și drepti. Iată, de aici și misiunea magiștrilor, a profesorilor, în special, și a universității, în general, de-a forma profesioniști, caractere și oameni drepti, așa

cum, adesea, clama și dorea profesorul Sever Dumitrașcu.

În acest context, nu ne surprinde faptul că Universitatea din Oradea a reprezentat o instituție pe care a iubit-o cu o dragoste adolescentină, ca la prima întâlnire din anul 1964. Iar generațiile de studenți pe care i-a călăuzit.

Implicat, decenii de-a rândul în cercetări de specialitate desfășurate pe 20 de șantiere arheologice din țară, precum și în colegiile de redacție ale unor reviste de specialitate (Crisia, Biharea, Nymphaea, Analele Universității din Oradea, Seria Istorie-Arheologie, Munții Apuseni) sau în îndrumarea a zeci de doctoranzi, profesorul Dumitrașcu le-a cedat celor din preajmă și instituțiilor pe care le-a condus vremelnice o mare parte a timpului și a energiei sale, componente atât de prețioase pentru viața omului de știință. Astfel, arheologul și universitarul Sever Dumitrașcu s-a impus ca o personalitate reprezentativă a arheologiei și culturii românești, creând o operă impresionantă (21 de cărți și peste 350 de studii și articole publicate în țară și străinătate) prin originalitatea ideilor și prin numărul lucrărilor publicate. Domnia sa a participat de la început la dezbaterile și clarificarea unor probleme fundamentale ale istoriei noastre vechi: dacii liberi, continuitatea daco-romană în vestul spațiului românesc, cetățile dacice din vestul și nord-vestul Munților Apuseni, investigarea așezărilor rurale din vestul și nord-vestul Munților Apuseni în mileniul I d.Hr. formarea limbii și a poporului român etc. După eliberarea de povara obligațiilor oficiale și beneficiind de o excepțională vigoare intelectuală și fizică, profesorul s-a dedicat, cu o uimitoare abnegație și eficiență, cercetării științifice.

La data de 2 octombrie 2022, Sever Dumitrașcu a încetat din viață la vârsta venerabilă de 85 de ani.

Referințe:

Prof. univ. dr. Sorin Sipos, articolul in memoriam «Profesorul Sever Dumitrașcu (1937-2022) s-a dus în „Împărăția Cerurilor”»;

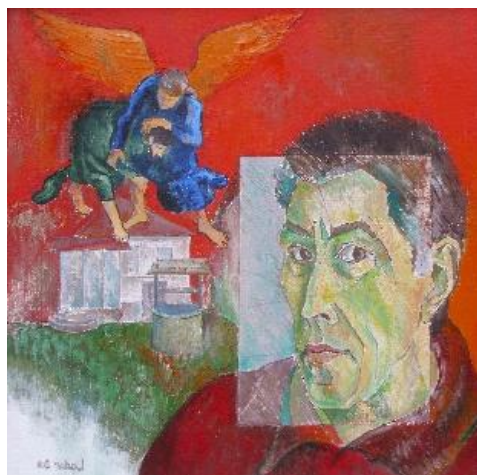
Florin Sfrengu, „Arheologul și profesorul Sever Dumitrașcu la 75 de ani. Aspecte privind activitatea științifică”, <https://biblioteca-digitala.ro> / <https://mtariicrisurilor.ro>;

Universitatea din Oradea, „Lansare volum - In honorem prof. univ. dr. Sever Dumitrașcu”.

Valentin Lădar

Pictor, profesor de desen.

S-a născut la 06 Iunie 1954 în Orăștie. Valentin Lădar provine din familia renumitului Preot Sas și totodată unul dintre cei mai citați medievști Transilvăneni, Albert Amlacher. Școala primară și cel liceal la Liceul teoretic „Aurel

Vlaicu” din localitatea natală, promoția 1973, Valentin Lădar studiază artele plastice la București, Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din capitală, secția „desen”, clasa profesoarei, pictoriță și monumentalistă Rodica Lazăr, între 1975-78, lucrând în paralel studii libere cu maestrul Aurel Nedel. Apoi Academia de Arte Vizuale „Ioan Andreescu” din Cluj-Napoca, secția de „pedagogia artei”, 2004-2005.

Cu siguranță, lecțiile generoase ale „școlii” maestrului Ciucurencu, dar și contactul, prietenia și colaborarea cu pictorul Aurel Nedel l-au susținut în anii de început ai activității sale, rămânând apoi valori culturale de suflet pentru evoluția sa ulterioară.

Profesor de desen la Școala Generală din Ghelari, jud. Hunedoara, între anii 1978 și 1985, ca în perioada 1985-1990 să lucreze la Muzeul Etnografic din Orăștie, conservator. Este profesor de desen la Școala Generală nr. 2 (Dominic Stanca), 1990 -2001. Ca din 2001 până la pensionare să însușească dragostea pentru desen predând la Gimnaziul „Dr. Aurel Vlad” din localitate.

Este membru activ al Uniunii Artiștilor Plastici din 1978, filiala Deva-Petroșani, iar ca profesor de educație plastică în Orăștie, bucură o întregă comunitate cu creația și expozițiile sale, educând și promovând valorile metaforice ale artei, ale picturii. (Expoziții personale la Deva, Orăștie, dar și în Austria-Rust, Germania-Helmstedt sau Franța-Le Noirmont). A participat la tabere de creație, la expoziții de grup și a realizat lucrări de artă monumentală în Orăștie și nu numai.

Alături de pictorul Aurel Nedel am participat la realizarea a două

lucrări de artă monumentală (placaj ceramic din gresie smălțuită), cea de-a doua, „Strămoșii”, fiind montată în Orăștie.

În 1989, într-un proiect colectiv al filialei Deva, am participat la restaurare pictură murală în Tg. Jiu.

Lucrări de decorație interioară (pictură murală) după proiecte proprii în Școala Ghelari (1981), Spitalul Municipal Orăștie (1987) și Școala Germană Deva (1997).

„Bucuria întâlnirii cu pictura lui Valentin Lădar, cu lumea sa de culoare, s-a completat impresionant cu prezența în expoziție a publicului său din Orăștie, colegi profesori, foști elevi, prieteni, alți creatori din zonă. Au venit din iubire să fie alături de artistul pe care-l apreciază și de a cărui artă s-au bucurat ani de zile.

Varietatea tehnicilor și organizarea expresivă a spațiului expozițional i-au permis artistului să expună și câteva acuarele (Cai, Crengi, Portrete, etc.) care completează fericit „portretul” interior al pictorului. Însă autoportretul artistului, concentrează parcă tot crezul său artistic, deschizând prin motivele-simbol îngerul, fondul roșu, casa de sticlă și privirea adâncită în spații eterice, meditative, noi drumuri ale căutărilor atât de alese ale artistului Valentin Lădar.

Artistul Valentin Lădar a ales după sufletul său o opțiune pentru o exprimare colorată a bucuriei de „a fi”, într-o lume unitară, o lume cu un Dumnezeu apropiat, care lucrează creator prin noi și pentru noi, învățându-ne iubirea, nădejdea, încrederea în destinul nostru binecuvântat. Răspunsul este o adevărată meditație vindecătoare de boli ale absurdului, de frici de tot felul sau de „singurătăți” maladive. Și, nu în ultimul rând, creația pictorului Valentin Lădar ne oferă promisiuni ale exercițiilor sale plastice, deschise unor noi viziuni dinamice, sintetice..., dar purtând aceleași valori de continuitate, de luminozitate și echilibru specifice apartenenței culturale autohtone.”, scria criticul de artă Margareta Catrinu în articolul „Exerciții plastice cu Valentin Lădar” din ziarul Clujean „Făclia”.

Maestrul Valentin Lădar a mai participat cu lucrări de pictură la expozițiile itinerante organizate în țară de Uniunea Artiștilor Plastici din România, pictură de șevalet (tablouri ulei/pânză). A participat la tabere de creație, la expoziții de grup și a realizat lucrări de artă monumentală.

În paralel, participare la expoziții colective din țară și străinătate.

Are lucrări în colecții particulare și de stat din țară ca și în Germania, Austria, Elveția, Italia, Rusia, SUA, și multe altele.

Închei această prezentare cu răspunsul ce l-am primit oarecând la întrebarea: „Aveți aici multe frânturi de suflet cum de... de unde poftă de muncă, când la noi se zice că tot lucrul începe cu o pauză?”

Răspuns: *Da este și asta adevărat, dar cei de la care am preluat proverbul (sași), îl termină întotdeauna cu eficiență. Diferența se vede foarte repede, dacă faci ceva se vede că ai făcut. Dacă stai se vede că ai stat și atunci ai dispărut din vitrină. Măcar atâta lecție trebuie să pricepem din așa zisul capitalism, după care am tânjit atâta. Munca e sigura variantă ca să poți, mai la urmă, face un mic bilanț și atunci poți spune sigur, asta și asta s-au întâmplat, asta și asta le-am făcut.*

Închei cu aprecierea pe care o făcea cândva maestru Aurel Nedel: „*Valentin Lădar, orice meserie ar fi făcut-o foarte bine!*”

Referință:

Fișă după interviuri cu personalitatea prezentată întocmită de Dan Orghici.

Maria Octavia Țarălungă

Grafician.

S-a născut la 8 iunie 1930 în satul Vaidei, județul Hunedoara. Școala primară o face în localitatea natală iar studiile liceale la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. Este absolventă a secției de grafică - ilustrații a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, București, promoția 1955, la clasa profesorului Jules Perahim. Este membră a Uniunii Artiștilor Plastici din anul 1970.

Din 1964 a lucrat la Editura Didactică și Pedagogică unde a contribuit prin munca de ilustrator la elaborarea a numeroase manuale școlare pe parcursul a 20 de ani de muncă ilustrând peste 180 de cărți pentru copii, lucrări auxiliare în limbi străine, diafilme, mape de discuri, planșe didactice etc.

A colaborat cu Editura Didactică și Pedagogică, editura Ion Creangă, editura Luna, editura All, editura ERC Press, Electrecord, Mondocard, Apimondia, Porto Franco.

Și-a dedicat întreaga viață creației în acest domeniu: grafică de șevalet, litografie, grafică publicitară și ilustrație de carte. A ilustrat sute de cărți pentru copii. Timp de 20 de ani a fost grafician la Editura Didactică și Pedagogică, dar a colaborat și cu alte edituri, realizând ilustrații pentru manuale, reviste și alte materiale didactice.

A realizat expoziții personale din 1975 la Sala Eforie, Teatrul de Comedie, Hotel Park Mamaia, Sala Municipiului București, Teatrul Țândărică, Biblioteca din Chișinău, Biblioteca Ion Creangă, București, Galeria Simeza, Galeria Artelor, București, Galeria ScitArt 2013, Cercul Național Militar 2014. Incepând cu anul 2003 a participat anual la Salonul de Grafică Publicitară de la Sala Orizont și la Salonul Bucureștean de Acuarelă.

1986 - Teatrul Țândărică; 1994 - Chișinău; 1995, 1996, 1997 - Biblioteca Ion Creangă, București; 2006 - Galeria Artelor, București (Expoziția „Popas la Provița”).

A susținut numeroase emisiuni de radio și televiziune, acțiuni cultural-artistice cu participarea copiilor în biblioteci și școli, a publicat frecvent articole în reviste de specialitate și carti de versuri și desene inspirate din experiența vieții personale. A scris numeroase articole dedicate colegilor de breaslă, a publicat frecvent articole în reviste de specialitate.

Încă din 1955 a fost premiată cu mențiune la Festivalul Internațional al Tineretului și Studenților de la Varșovia, cu lucrarea „M-am făcut băiat mare” de Nicuță Tănase.

Mereu apropiată de cei mici cărora le-a dedicat întreaga sa pulsație artistică, va rămâne un nume în arta societății ilustratorilor care au încântat prin imagini cu candoarea copilăriei și/sau cu umor, încântare apreciată unanim și la vârstele adulte.

A expus în mod constant la expozițiile din țară și din străinătate lucrări de grafică de șevalet, litografii, ilustrații de carte etc.

A expus lucrări de grafică în Polonia, India, Germania, Republica Moldova, Italia.

În 2009 a publicat prima carte de versuri și desene inspirată din

experiența vieții personale; a ilustrat cartea „Legenda Vânătorului și a viteazului câine Conan”, autor Cristi Dumitrache, Noua Zeelandă

Referințe:

Interviu cu Octavia Taralunga, 1996 ,

<https://www.youtube.com/watch?v=JYi81LqWPkg;>

Colectia-Senso-TV-1062/octavia-taralunga/

<http://www.sensotv.ro/arte/Colectia-Senso-TV-1062/octavia-taralunga#/0;>

Revista BD2 - interviu special cu Octavia Taralunga,

[http://www.modernism.ro/2011/12/13/o-revista-noua-atelier-bd-nr2/;](http://www.modernism.ro/2011/12/13/o-revista-noua-atelier-bd-nr2/)

Expozitie SCIT ART 2013

[https://clubuldepresatransatlantic.wordpress.com/2013/04/03/expozitia-graficienei-octavia-taralunga/.](https://clubuldepresatransatlantic.wordpress.com/2013/04/03/expozitia-graficienei-octavia-taralunga/)

Sebastian Bornemisa

Publicist, poet, folclorist, traducător, editor, tipograf, deputat, subsecretar de stat la cultură, primar la Clujului.

S-a născut la 12 iunie 1890 în comuna Burjuc (lângă Deva), în familia învățătorului Anghel Bornemisa, căsătorit cu Elena (Lina) Stana. Dascăl în școala confesională, mai fusese căsătorit de două ori, rămânând văduv de fiecare dată. Din cea de-a doua căsătorie mai avea o fată , astfel că tânărul Sebastian și-a trăit copilăria alături de fratele său Longhin și de sora mai mare, Ioana .

Studiile le începe la 7 ani, la școala din localitatea de baștină, iar după doi ani este trimis la școala de stat din comuna Zam, ca să învețe limba maghiară. Aici rezistă doar un an, căci „limba însă nu am putut învăța-o prea bine”. Astfel, este dus la Orăștie, la școala reformată, unde urmează clasele de liceu în anii 1901-1906. A trebuit să plece și de aici, „deoarece Liceul Reformat „Kún” nu vedea cu ochi bucuroși ridicarea băieților de români și le făcea fel și fel de mizerii”. În toamna anului 1906 se înscrie în clasa a VI-a la Liceul „Șaguna” din Brașov.

Fiindcă tatăl său nu putea acoperi cheltuielile de întreținere, liceul îi asigura prânz gratuit la masa săracilor , iar pentru cină și locuință dădea „lecții la băieții înstăriți, care nu învățau prea bine.” în anul școlar 1907/1908 a beneficiat și de bursă din partea Fundației Iuga. Tot în această perioadă își descoperă interesul și talentul pentru poezie. Traduce poezii, dar scrie și el însuși versuri pe care le publică în Foaie Interesantă (Orăștie), Gazeta Transilvaniei (Brașov), Luceafărul (Sibiu).

În luna iunie 1909 susține examenul de bacalaureat, promovând cu media generală Foarte bine (având un singur Bine la fizică). În toamna aceluiași an se înscrie la Universitatea din Budapesta, unde obține licența în litere (1913) , iar în iunie 1914 obține titlul de doctor cu teza „Háram hazai román költő a XIX század elejéről” – „Trei poeți români de la începutul secolului al XIX-lea”, cei trei scriitori vizați fiind Ioan Budai Deleanu, Vasile Aron și Ioan Barac. În toamna anului 1913 pleacă pentru satisfacerea stagiului militar la Regimentul 87 Infanterie k.u.k. din Pola. Armata nu îl atrage și decide să renunțe.

În timpul campaniei electorale din 1910 se implică alături de alți studenți în organizarea adunărilor populare în circumscripția Beiuș pentru candidatul național Vasile Lucaciu. Cu această ocazie cunoaște mai mulți lideri naționali, printre care Ioan Suci, dr. Ioan Ciordaș și Ioan Moța. Acesta din urmă îl convinge să se alature membrilor redacției ziarului Libertatea din Orăștie. Acceptă și astfel ajunge să intre în contact cu alți lideri ai mișcării naționale: Aurel Vlad, Vaida Voevod, Iuliu Maniu, Victor Bontescu, Teodor Mihali, chiar președintele partidului, Gh. Pop de Băsești.

Sebastian Bornemisa se va căsători cu fiica preotului-ziarist Ioan Moța din Orăștie. Acest statut, de ginere al unui lider local al mișcării naționale și proprietarul unui adevărat trust de presă românesc, îi creează o poziție privilegiată, dar mai ales îl apropie de ziaristică. Va colabora cu socrul său în redacțiile gazetelor acestuia, fie scriind articole, știri, fie făcând corectură.

Forjat în această meserie, Sebastian Bornemisa pornește propria întreprindere, cu siguranță având sprijinul socrului său, investind într-o librărie, o editură și o revistă literară, „Cosinzeana”.

Ideea unei reviste literare apăruse pe fondul unui gol resimțit de

presa ardeleană și care, în urma unei analize atente a listei cu publicații apărute în Transilvania în acea perioadă, este ușor de observat. După cum se aprecia, la scurtă vreme de la apariția sa, Cosinzeana era o publicație de o remarcabilă amplitudine și de largă respirație, apropiindu-se de valoarea Luceafărului.

Cosinzeana a avut o valoare națională, atât prin colaboratorii săi (I. Agârbiceanu, N. Iorga, M. Sadoveanu, L. Rebreanu, Dimitrie Anghel, Șt. O. Iosif, I.A. Bassarabescu, Em. Gârleanu, Jean Bart, V. Eftimiu, Elena Farago, Z. Bârsan, Al. Ciura ș.a.) și prin tematica majoră abordată în paginile sale, cât și prin ținuta sa în ansamblu, care reprezenta un important pas înainte în ziaristica transilvăneană.

Întreprinderea culturală a lui Sebastian Bornemisa era completată de înființarea unei edituri pe care a intitulat-o semnificativ Librăria Națională. În această idee, își propunea să editeze autori români nu doar din Transilvania și Banat - provincii aflate în hotarele Austro-Ungariei - ci și din România, subsumând efortul său demonstrației unității de etnie, limbă și cultură.

În cadrul editurii era gândită o colecție intitulată Biblioteca scriitorilor de la noi, „în care se vor tipări rând pe rând toți scriitorii români din Ardeal, Tara Ungurească și Bănat, morți și în viață”. Prima realizare editorială o reprezintă Almanahul scriitorilor de la noi (octombrie 1911), în care își propune să „prezinte publicului românesc de pretutindeni mănunchiul scriitorilor români în viață din Transilvania, Ungaria și Banat, sau cel puțin originari de aici”.

Atitudinea lui Sebastian Bornemisa, la fel ca cea a lui Ioan Moța, nu este pe placul extremiștilor maghiari. El este nevoit să facă drumul spre România prin Italia, reușind să ajungă la București în ianuarie 1915. Își completează studiile pedagogice, astfel încât în septembrie 1915 poate să ocupe un post de profesor la Liceul „Sf. Haralambie” din Tumu Măgurele, unde activează până în august 1916, când România intră în război.

Pe tipografia lui Moța și pe librăria lui Bornemisa a fost pus sechestru, sub pretextul că proprietarii lor nu se mai aflau în țară, urmând a fi scoase la licitație penam recuperarea eventualelor datorii sau pentru satisfacerea unor reclamații. Pentru a evita intrarea tipografiei pe mâna unui străin, Aurel Vlad, președintele Băncii

Ardeleana, invocă unele datorii către aceasta și își adjudecă licitația.

Ajuns la București, Sebastian Bornemisa se integrează repede cercurilor naționaliștilor ardeleni emigranți care, în cea mai mare parte a lor, au fost redactori sau colaboratori de bază ai ziarelor românești din Ardeal: O. Goga, O. Ghibu, S. Bocu, V. Stoica, Ghiță Pop, Cassian R. Munteanu, V. Braniște, I. Agârbiceanu, I. Mateiu, Voicu Nițescu, O. Tăslăuanu ș.a.

Pe la mijlocul lunii septembrie 1915, la București ia ființă Federația Unionistă, iar printre membrii acesteia îi regăsim, foarte activi, pe Bornemisa și Moța. Astfel, începând cu 29 septembrie/1 octombrie 1915 reappare în capitala României Libertatea din Ardeal, condus de Ioan Moța și suplimentul său, Foaia Interesantă, avându-1 ca redactor pe S. Bornemisa. Cele două publicații vor apărea până în 9/17 august 1916, cu câteva zile înainte de intrarea României în război. Publicațiile ajung să fie citite și dincolo de hotare, în lagărele de prizonieri din Rusia europeană și din Siberia, unde se găseau zeci de mii de români care serviseră în armata austro-ungară.

Intrarea României în război în 15 august 1916 îl determină pe Sebastian Bornemisa, la fel ca pe toți ardelenii aflați în Regat, să se înroleze voluntar. El este repartizat ca interpret pentru limba maghiară și germană la Biroul de Informații al Armatei de Nord, apoi la Armata I.

Tot acum, îl găsim pe Moța, și alături de el și pe Sebastian Bornemisa, colaborând la publicațiile susținute sau inițiate de O. Ghibu în Basarabia, atât la Cuvânt Moldovenesc (condus de Pan Halipa), cât și la Ardealul și România Nouă.

Sebastian Bornemisa, aflându-se la Iași, era nemulțumit de utilitatea sa în perioada retragerii din Moldova a administrației românești. Acesta se oferă să colaboreze cu Onisifor Ghibu, aflat la Chișinău, și în ianuarie 1918 a fost mobilizat pe loc în serviciul Ministerului Instrucțiunii și trimis ca profesor și propagandist în Basarabia. Este încadrat la Liceul de fete „Regina Maria” din Chișinău. Pe lângă contribuțiile jurnalistice la ziarele de limbă română de aici, se implică în organizarea unor manifestări culturale și politice, susține conferințe cu tematică patriotică. A activat în această calitate în intervalul ianuarie-decembrie 1918.

Bornemisa este unul dintre cei 24 semnatari (din partea Ardealului). ai Marii Declarații (apărute ca editorial) în nr. 1 din 24 ianuarie 1918 al ziarului România Nouă, alături, printre alții, de: O. Ghibu , Axente Banciu, N. Colan, A. Oțetea (transilvăneni), George Tofan, Dimitrie Logigan, Ovidiu Țopa (bucovineni), Vasile Harea, Vladimir Cazacliu, Ion Văluță, Al. Văleanu (basarabeni), G. Murgoci, P.V. Haneș, V. Tempeanu (regățeni), Atanasie Popovici (din Serbia), Epaminonda Balamace, Constantin Noe (din Macedonia). Implicat în eforturile de organizare a vieții românești din Basarabia, alături de Onisifor Ghibu, Sebastian Bornemisa nu a reușit să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia care hotăra Unirea Transilvaniei cu România.

În 1919, Sebastian Bornemisa își propune să reia editarea Cosinzenei, „cunoscuta revistă a familiilor românești”, cum scria G. Todica în Convorbiri științifice. Deși îi este anunțată apariția, în fapt, tipărirea acesteia devine posibilă numai după stabilirea proprietarului ei în Cluj.

După o scurtă perioadă de la mutarea redacției ziarului Patria și a Consiliului Dirigent la Cluj, Bornemisa părăsește pleacă la studii în Franța , la Paris, pentru un an universitar. Se pare că în acest interval definitivează și romanul Duhul cel rău, publicat apoi în anul 1927, după ce a apărut în foiletoane în 1926, în Cosinzeana. Revenit în luna mai 1921, se stabilește definitiv la Cluj, unde își deschide o tipografie și reia editarea Cosinzenei, apoi a altor periodice: Lumea și Tara și Biruința.

În calitate de director de gazetă și deopotrivă de om politic, Bornemisa surprinde o importantă problemă a implicării presei în campaniile electorale și a intoxicării opiniei publice.

Sebastian Bornemisa a fost preocupat și de statutul jurnalistului în societate, siguranța acestuia, fiind printre promotorii unor forme asociative. Astfel, îl găsim printre organizatorii primei întruniri a ziariștilor din Transilvania și Banat (26 octombrie 1920) la Cluj. Cu această ocazie, participanții pun bazele Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat. Această organizație importantă de presă își propunea să apere interesele morale și materiale ale membrilor săi și să lupte pentru dezvoltarea spiritului de solidaritate și colegialitate

între profesioniștii condeiului.

Sebastian Bornemisa ajunge chiar președintele Sindicatului, impunându-se prin activitatea desfășurată în cadrul acestuia, precum și în afară, prin experiența gazetărească, dar și prin poziția politică din care luptă pentru rezolvarea problemelor jurnaliștilor, ale presei în general, a celei culturale în special.

Aceeași poziție o revendică și în Parlament (din partea Partidului Poporului), fiind consecvent cu atitudinea sa de luptător pentru susținerea presei de limbă română în Transilvania, atunci când adversarii săi politici, concurenți pe piața presei, sunt nevoiți să înceteze apariția ziarelor românești.

Experiența de jurnalist a lui Sebastian Bornemisa va fi completată după 1943, prin colaborarea la ziarul Solia Dreptății (Orăștie), al cărui director și proprietar era Aurel Vlad, unde îi are colegi pe tinerii Cornel Mihăilă și Valeriu Bora.

În anii 1940-1944, Clujul aflându-se sub administrație maghiară în urma Arbitrajului de la Viena, familia Bornemisa ia drumul „pribegiei”; după o perioadă petrecută în Orăștie, se stabilește la București. Bornemisa înființează la București, în timpul refugiului, Editura Română Ardeleană, în care a editat romanul Băiatul Popii Nicolae al scriitorului Ioan Munteanu.

În toamna anului 1919, când se fixează candidații Partidului National, lui Sebastian Bornemisa i se oferă să candideze în circumscripția Iliia. Nominalizarea lui Bornemisa a stârnit unele nemulțumiri, dar acesta dobândește mandatul de deputat în Primul Parlament al României Mari, după ce-l învinge pe I. Broșu. Ca exponent al Partidului Poporului, Bornemisa se plasează între cele două tabere ce reprezentau puterea, Partidul National Liberal, respectiv opoziția, Partidul National. Chiar după părăsirea Partidului National, rămâne critic, și din perspectiva adversarului politic, la ceea ce se întâmplă, la poziționările, atitudinile acestei formațiuni politice.

În 1926, Sebastian Bornemisa este desemnat să candideze pentru un mandat în județul Hunedoara, fiind pe poziția a patra, după P. Groza, S. Dragomir, dr. Glava (avocat din Baia de Criș) . Bornemisa obține mandatul de deputat, alături de alte nume care până la Unire se numărau printre liderii mișcării naționale din Transilvania: O.

Goga, V. Goldiș, Victor Moldovan, Laurențiu Onea, S. Dragomir, P. Groza, I. Lupaș ș.a. În timpul guvernării PNT, nu reușește să mai câștige un mandat de parlamentar, dar ajunge în consiliul local Cluj, după cum nu îi surâde șansa nici cu ocazia alegerilor parlamentare din 1933. Pe tot parcursul legislaturii 1933-1937, Sebastian Bornemisa rămâne un critic consecvent al liberalilor.

Sebastian Bornemisa a fost investit în funcția de Primar al Clujului de două ori: 1 februarie - 11 iunie 1932, respectiv 29 septembrie 1938 - 11 septembrie 1940, la care se adaugă și un mandat de ajutor de primar. Din păcate, mandatul al doilea a încetat ca urmare a intrării în vigoare a Arbitrajului de la Viena, în baza căruia municipiul Cluj intra în aria teritoriului ce a fost cedat Ungariei.

Durerea a fost mare, lui revenindu-i să organizeze retragerea autorităților românești din localitate, dar și a aceluia segment de populație ce a ales, de voie sau de nevoie, calea refugiului.

Din nefericire, tot efortul făcut de-a lungul unei vieți pentru promovarea istoriei și culturii românești, pentru apărarea democrației au fost zadarnice în fața politicii de epurare a societății de „elementele burghezo- moșierești retrograde”, căreia îi cade victimă. Este ridicat în cadrul unei operațiuni mai ample a Securității în noaptea de 5/6 mai 1950, odată cu numeroase alte personalități: Gh. I. Brătianu, C.C. Giurescu, Gh. Tătărescu, Dinu și Constantin C. Brătianu, Tancred Constantinescu, Pan Halippa, Aurel Vlad, Vaier Moldovan, Vaier Pop, C. Argetoianu, gen. Rășcanu, Al. Lapedatu, Sever Bocu, C. Angelescu, D. Caracostea, gen. H. Cihoski, Sever Dan, Ioan Lupaș, V. Papacostea ș.m.a. Puternic marcați de șocul arestării nocturne și de incertitudinea privind soarta lor în continuare, îmbarcați în dube în curtea Ministerului de Interne, foștii demnitari vor pomi pe drumul Sighetului.

În paralel, împotriva lui Sebastian Bornemisa se declanșează o acțiune judiciară. La Parchetul general al Curții de Apel Cluj a fost depus dosarul 2/1946 în care acesta era acuzat de Tribunalul Poporului de crimă de război. El face o întâmpinare către acuzatorul public la 29 ianuarie 1946, în care specifică faptul că a aflat din ziare de acuzația ce i se aduce.

În 28 decembrie 1950, Parchetul Curții București - Cabinetul

Criminali de război înainta Curții dosarul cu nr. 952/1950, compus din 35 de file în care se găsea rechizitoriul de urmărire deschis pe numele lui Sebastian Bornemisa.

La dosar sunt aduse completări, iar în ședința din 28 mai 1952, derulată în lipsa inculpatului, se invoca art. 2 lit. C din Decretul 291/1947, fiindu-i aduse acuzații că „în calitatea lui de publicist la ziarele Cuvântul, Ardealul și Curierul din București și la toate ziarele din Ardeal, prin articolele publicate a susținut continuarea războiului și ducerea acestui război în contra Uniunii Sovietice (...) făcându-se apologia hitlerismului și căutându-se să înrădăcineze în gândirea oamenilor de la sate și de la orașe ura împotriva poporului sovietic.” În cele din urmă, completul Curții București îl găsește vinovat de crimă de război și îl condamnă „să sufere opt ani temniță grea și 10 ani degradare civilă. / Dispune confiscarea întregii averi, mobilă și imobilă ... și-l obligă la plata sumei de 100 lei cheltuieli penale.” Toată ancheta, cercetarea, procesul, sentința erau de prisos, căci soarta lui Sebastian Bornemisa era pecetluită. El se afla închis la Sighet și, asemeni altor lideri politici, oameni de cultură, foști demnitari ai statului român era supus regimului de exterminare.

Fără să mai aibă vești, familia a căutat să afle dacă mai trăiește, unde se află. Fiul său, Mircea Bornemisa, conferențiar la Institutul Politehnic din orașul Stalin (Brașov), adresează o petiție lui Petru Groza, care îl cunoscuse foarte bine pe tatăl său. Pe „Nota cuprinzând relații asupra numelui Sebastian Bornemisa”, în care se enumerau deciziile MAI de „încadrare” în coloniile de muncă (1951, 1953), era scris cu cerneală: „*A murit la Sighet la data 16.VII.1953*”. Mormântul său nu a fost identificat niciodată. Din dosarele de la Securitate aflăm informații că soția sa, Ana Bornemisa, prezentată adesea ca soră a „legionarului Ioan Moța”, a trăit în familia fiicei sale Ileana, căsătorită cu inginerul Nicolae Borza. La același domiciliu locuia și familia fratelui ginerului său.

Acesta este sfârșitul unui intelectual ardelean care a contribuit, la fel ca alți demnitari români, la consolidarea statului național, la promovarea istoriei și a culturii naționale, dar au fost îngenuncheați de sistemul refractar la democrație, dar și la cultura română.

Opera:

Almanahul scriitorilor de la noi, Orăștie, 1911;
Catalogul Bibliotecii Naționale, Orăștie, 1912;
Două iubiri, Cluj, 1922; ediția (Sufletu-mi de-odinioară), Cluj, 1929;
Cele mai frumoase cântece populare din Ardeal și Banat, 1926;
Dor și jale, 1926;
Nouăzeci și opt de cântece de dragoste, 1926;
Duhul cel rău, Cluj, 1927;
Durerile Ardealului..., Cluj, 1927;
Cum s-ar putea înfăptui o Românie nouă și fericită, 1932;
De ce nu poate fi plugarul român comunist, 1933;
Gazetele populare din Transilvania și Banat, Cluj, 1939.
Culegeri
Cele mai frumoase poezii populare, Orăștie, 1912.
Traduceri
Edmond Jaloux, Partea;
E. Guiard, Musca, Orăștie, 1911;
Peterdi Sandor, Nasul, Orăștie, 1911;
A. Thewrewk, Întâia scrisoare de dragoste, Orăștie, 1911.

Referință:

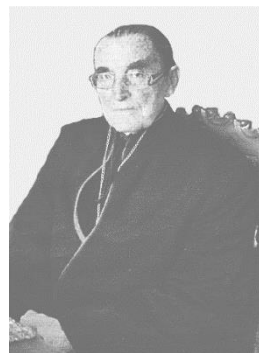
Valentin Orga, „Sebastian Bornemisa (1890-1953)”, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2018;

Irina Petraș, „Clujeni ai secolului 20”, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000.

Avram Petric

Protopop ortodox.

S-a născut la 16 iunie 1920, în Chișcădaga, județul Hunedoara, din părinții Nicolae și Valeria Petric. Acest lucru s-a întâmplat nu mult timp după terminarea primului război mondial. Așadar, copilăria mea urma să sufere din cauza acestui război. Când aveam șase luni, tata a murit și mama a rămas văduvă. Am plecat din locuința tatălui și ne-am

reîntors la părinții mamei, bunicii mei. După o perioadă, mama s-a recăsătorit cu un tânăr la fel de sărac cum era și ea, Malea Constantin. El a fost acela care a insistat să merg la Școala Normală din Deva. De fapt, ar trebui să vorbim cronologic. Din 1927 până în 1931, am urmat școala primară din sat. Clădirea acestei școli era, de fapt, o casă cu șindrilă, formată din două camere: una pentru cele patru clase în care învățau elevii laolaltă și una pentru învățătorul care ne predă și care locuia în ea. Învățătorul acela, știind că nici unul dintre noi nu va merge mai departe la studii (eu fiind primul intelectual din sat), nu-și dădea prea mult silința cu educația noastră. De multe ori, venea la ore la 12 când, noi, copiii, plecam deja acasă. Nu intra în clasă, ci în camera lui, ciocănea la ușa care dădea spre noi și spunea: „Faceți-vă rugăciunea și mergeți mai departe.” Acest lucru mi-a pus mari piedici la examenul de admitere la Școala Normală din Deva (1932-1940), dar, totuși, am reușit. Penultimul, însă pe măsură ce înaintam în învățatură, în clasa a 12-a am fost premiat.

Școala Normală de învățători am urmat-o între anii 1932 și 1940. Din acea perioadă, am amintiri foarte frumoase. Îmi aduc aminte, în primul rând, de profesorii care erau conștienți de misiunea lor pedagogică. Erau profesori pe care îi admiram atât pentru pregătirea lor intelectuală, cât și pentru ținuta lor... În școală, la noi cel puțin, exista respect chiar și între elevi. Aceia care erau în clasele de început îi salutau pe cei dintr-a opta și li se adresau cu domnule normalist. Cât despre profesori, nu mai vorbesc: ținuta lor exterioară era impecabilă. Îmi amintesc de domnul profesor Solomon, de domnul Ghinea, profesor de istorie, care era foarte pedant și pe care îl respectam și pentru ținuta pe care o avea, nu doar pentru lecțiile pe care le predă. Impunea.

În mintea mea a existat mereu dorința de a face mai mult. Așa dorea și tatăl meu de-al doilea care era foarte inimos și foarte altruist. Imediat după ce am terminat Școala Normală, câteva luni am fost învățător la Gurasada, la Societatea minieră de acolo. Dar tot acolo clocotea și aspirația mea de a merge mai departe... Și am luat hotărârea de a urma teologia influențat, probabil, și de faptul că în copilărie aveam un unchi, Pavel, care era un foarte bun creștin practicant. Împreună cu el și cu mama mergeam în fiecare duminică și de sărbători la biserică. Copiii, desigur că sunt copii și în biserică. Eu

mă plimbam, mă duceam la strană, mă uitam la cântăreți și, într-o bună zi, am intrat în altar fără să mă gândesc că poate fac o greșală. Părintele de acolo, Pavel Diniș, m-a chemat lângă el. Pe masa altarului erau o mulțime de bani de aluminiu cu gaură în mijloc. Părintele mi-a umplut buzunarele cu bani din aceia, bani pe care nu-i puteai folosi. Apoi, cred că am avut și înclinație pentru a deveni preot. Când eram în vacanță sau chiar elev la școală fiind, duminica, atunci când se adunau credincioși și credincioase la iarba verde, acolo unde locuiam, eu citeam predici din cartea lui Iosif Trifa, acela care a organizat asocierea denumită Oastea Domnului. Nu am ales teologia pentru că acolo era o viață liniștită, am avut chemare pentru asta...

Pentru că dețineau pregătire pedagogică specială, normaliștii nu aveau voie să meargă mai departe. Era criză de învățători, era nevoie de învățători, deci trebuia să rămânem învățători cel puțin cinci ani. Eu doream să merg la teologie. Am înaintat o cerere la Academia teologică andreiană din Sibiu. Mitropolitul de atunci, Nicolae Bălan, care m-a hirotonit mai târziu, mi-a răspuns: „Fiule, te îndemnăm să iei bacalaureatul.” M-am adresat Clujului; același răspuns. La Oradea: același răspuns. La Caransebeș: același răspuns. Ultima episcopie căreia m-am adresat a fost cea din Arad. Acolo era episcop dr. Andrei Mageru. Am intrat în audiență, am lăsat cererea și am fost admis la Teologie. Așadar, am urmat teologia la Arad din 1941 până în 1944 (având ca profesor, printre alții, pe pr. dr. Ilarion V. Felea, mort în închisoare...), timp în care, ca student, am colaborat cu articole la revistele „Biserica și școala”, „Catehetul” și „Mântuirea”. Eu doream totuși să obțin licența. Aceasta nu putea fi obținută decât la Sibiu. Așa că, în cel de-al patrulea an, m-am transferat la Sibiu. Atunci l-am avut profesor pe preotul dr. Dumitru Stăniloae, un „sondeur” al cunoașterii teologice. Părintele Dumitru Stăniloae mi-a fost profesor de dogmatică. Venea la cursuri, deschidea o carte, „Teologia” de Andușos, tradusă de el din limba greacă, ne dădea o temă, închidea cartea și, apoi, începea să umble prin clasă. Nu se uita la noi. Mergea prin fața noastră și, când ajungea în partea cealaltă a clasei, dădea cu mâna în perete, dovadă că a ajuns și se întorcea. Asta era una. Pe stradă, alta. Îl salutau oamenii, dar el nu era atent... Ce vreau să evidențiez? Era mereu adâncit în gândurile sale; așa se explică faptul că a devenit unul dintre cei mai mari teologi ai ortodoxiei secolului

XX, recunoscut și pe plan internațional. Iar cu părintele Arsenie Boca, pe care, de asemenea, l-am cunoscut, părintele dr. Dumitru Stăniloae a tradus „Filocalia”. Tot în anul IV i-am avut ca profesori și pe Lucian Blaga și D. D. Roșca. Doar un an, la universitatea transferată de la Cluj la Sibiu, ca urmare a dictatului de la Viena.

Am terminat teologia și, în 1945, am fost hirotonit de către mitropolitul dr. Nicolae Bălan.

Am primit parohiile Vulcezu și Bulceni din secuime... Era o misiune foarte grea și vremuri foarte tulburi. Nu m-am prezentat la post.

Împreună cu soția am venit la Deva ca duhovnic la Școala Normală unde am predat, până la urmă, și muzica. Seara, la rugăciune, toată școala cânta împreună cu cei din cor „Cu noi este Dumnezeu”. Se auzea până în Ceangăi. Am rămas la Școala Normală până în 1949 când s-a scos din școli religia. Am fost chemat la inspectoratul școlar și mi s-a propus să predau limba română. Am refuzat și atunci a fost momentul când am hotărât definitiv că locul meu este în Biserică. Am fost transferat la parohia din Chișcădaga. Am rămas la Chișcădaga zece ani. Soția mea care avea, de asemenea, vocație de preteasă, m-a urmat și m-a ajutat foarte mult în acea perioadă. Am construit o casă parohială, mă ocupam cu stupăritul, dar și cu publicistica. Un articol pe care îl trimit și care este publicat este, și acum, o sărbătoare pentru mine. Dacă nu apare, este o întristare.

În 1960, am primit, în cele din urmă, ordinul de protopop și de paroh în Orăștie unde am rămas până în 1997 când m-am pensionat. Aici am fost distins cu „iconom stavrofor”, purtător de cruce, cea mai mare distincție acordată unui preot.

A fost o sarcină foarte grea, am avut de întâmpinat foarte multe dificultăți pentru că în programul regimului de atunci era, printre altele, și un obiectiv mai puțin plăcut: acela de a desființa Biserica. Acest lucru nu se putea realiza imediat, dar se încercau toate metodele pentru a micșora influența Bisericii în rândurile poporului. Foarte mulți preoți erau urmăriți, mai ales aceia care erau vizitați de credincioșii din alte părți tocmai pentru că erau apreciați pentru harul lor. Au existat și preoți pe care i-am cunoscut care, în acele vremuri tulburi, au fugit din țară. A fost greu, foarte greu.

Unii spuneau despre mine că vin de pe „miriște”, ceea ce însemna

că sunt susținut de partid, lucru neadevărat. Alții apreciau predicile pe care le țineam și mă considerau un preot adevărat. S-a spus și că am urmat teologia la Moscova. Afirmatie la fel de neadevărată, deși mi-ar fi plăcut, pentru că la Moscova era un important centru al ortodoxiei unde predau teologi renumiți în întreaga lume.

Am fost vizitat mult timp de oamenii partidului care au susținut că impunătoarea catedrală la care eram preot ar fi fost construită de legionari. Le-am arătat gestiunea și le-am dovedit că nu era adevărat. La construirea bisericii au contribuit Banca Națională, Regimentul 4 grăniceri de la Deva, Societatea „Mica”... S-au legat apoi de faptul că pe unul dintre clopote era trecut numele lui Ion Moța, tatăl lui Ionel Moța, protopopul care a fost înaintea mea. Am avut probleme și din cauza celor doi preoți care fugiseră din țară. Am fost chemat la Securitate unde le-am spus că eu nu sunt grănicer, că eu sunt preot. „De ce nu-i luați la întrebări pe grăniceri? Sau de ce nu ați fost dumneavoastră păzitorii lor?”, i-am întrebat. Deși nu le convenea, am știut cum să le răspund de fiecare dată și, în cele din urmă, m-au lăsat în pace.

S-a pensionat în anul 1997, la 77 de ani și după 52 de ani de slujire. Însă pensionarea nu îl oprește din activitate, slujirea, lectura și scrisul au fost continuități în viața de fiecă zi a Părintelui Avram, avea o minte sclipitoare, narațiunile domniei sale erau pilduitoare și pline de frumos. Deja îmi este dor de ele. Din 2010, am reînceput să semnez articole și sunt foarte bucuros atunci când mă întâlnesc cu oameni care îmi spun că decupează articolele mele și își fac din ele... o carte.

Eu am un mijloc de a predica în continuare. Ziarele și revistele în care mai public sunt amvonul meu. Uitați, aici am un plic-burduf. În fiecare lună, îi trimit nepoatei mele din Spania, Laura, reviste literare. Sunt foarte mândru de ea, a terminat Filologia și acolo și la Cluj și a fost lăudată de către profesori care o dau ca exemplu pentru că știe limba spaniolă mai bine decât un spaniol. Mă sună în fiecare zi, probabil îi e teamă să nu mor. Dar moarte nu există. Putem vorbi despre un alt ciclu. Trupul nostru, materia noastră, fiind luată din pământ se întoarce acasă la ea. Or, a fi în pământ nu e o subestimare, nu e o bătaie de joc, toate ne vin prin pământ. Iar sufletul își caută și el originea lui, merge la Dumnezeu. Când mă întâlnesc cu oameni care mă întreabă „Ce mai faci, părinte?”, eu am două răspunsuri: 1) „Ce-

mi permite vârsta.” și 2) „Aștept viza de intrare în veșnicie.” În Univers nu există moarte. Eu îmi încarc geamantanele în fiecare zi pentru călătoria spre Dumnezeu (veșnicie). E logic să credem că Universul are un Creator. Sunt foarte, foarte multe de spus și am înțeles că spațiul este, totuși, limitat.

Ar fi împlinit 100 de ani, însă Creatorul a toate a avut planul de ai sărbătorii centenarul în ceruri, lutul din care a fost făcut ni-l ia.

Se povestește că înviatul de Isus, Lazăr, nu ar fi zâmbit niciodată, cu o singură excepție când Lazăr a văzut un om care fura un vas de lut și a exclamat râzând „lutul fură lutul”. Astăzi mă simt aidoma lui Lazăr însă fără momentul de excepție, mă uit cum „hoțul” a mai furat un VAS. Un Vas în care harul, dăruirea pentru aproape, bunătatea și erudiția au fost puse, de Bunul Păstor, pe din plin.

Mergeam la domnia sa cu drag, îmi spunea să continui în munca de a-mi informa concetățenii, de a purta cuvântul scris pe mai departe „nimic nu poate fi transmis fără cuvânt, ori cât de bun dascăl ai fi nu poți preda nicio fără cuvânt”, spunea adesea Părintele Avram.

Mă bucur extrem de mult, îmi spunea când îi duceam săptămânalul, și țin să felicit pe cei care au contribuit la revistă. Cred că apariția ei va fi o mângâiere pentru cititorii, însă nu uita că toată activitatea n-ar avea mare valoare, dacă nu vă călăuziți munca spre iubirea lui Dumnezeu și a semenilor noștri. „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu!”. Și mai tot timpul, la despărțire zicea: „Vă mai aștept cu mult drag. A fost o adevărată bucurie să stăm de vorbă!”, îmi va fi dor!

A trecut în eternitate la 6 iunie 2019 în Orăștie.

Sunt trist și bucuros totodată, Părintele Avram a primit „viza de intrare în veșnicie!”, Lumina fără de sfârșit să-i strălucească lui, odihnească-se-n pace!

Referințe:

Marinela Șerban, articolul „Avram Petric: „Aștept viza de intrare în veșnicie...”, „Pendinarul – revista seniorilor”, anul1/3, Deva, 9 August 2014;

Dan Orghici, articolul „Lutul ce ne „fură” lutul – La bună vedere Părinte Avram Petric”, săptămânalul „Foaie Interesantă”, nr 11, Orăștie, 7 iunie 2019.

Traian Mihăilă

Medic, doctor în științe medicinale.

S-a născut la 17 iunie 1904 în comuna Vinerea, (mai demult Vinerea de Sus, Vălcani numită în dialectul săsesc Britsderf, în germană Brodsdorf sau Ober-Brodsdorf, în maghiară Felkenyér) este o localitate ce aparține de regiunea Orăștie – la acea vreme – astăzi fiind componentă a orașului Cugir din județul Alba, din Transilvania. Provine din familia Mihăilă tatăl, Nicolae, fiind fratele ultimului Director al Băncii „Ardeleana”, înființată de un alt Vinerea, Ioan Mihu, mama Paraschiva oameni gospodari și chivernisiți. Urmează studiile primare în localitatea natală, iar cele liceale la Orăștie luând „Certificatul de maturitate” la Liceul „Aurel Vlaicu” în anul 1922.

Se înscrie la Universitatea din Cluj, Facultatea de Medicină în anul 1922 primind „Certificatul de absolvire” în anul 1927. La 7 noiembrie 1928, în urma susținerii tezei de doctorat „Cancerul primitiv pulmonar (studiu clinic, radiologic, și anatomo-patologic), a primit „dreptul de liberă practică a medicinei și chirurgiei în întreaga țară”. De menționat comisia ce-l ridică la rangul de doctor pe Traian Mihăilă cu calificativul „Foarte bine”, comisie ce-l are ca președinte pe cel ce peste timp avea să dea numele „facultății de medicină” Clujene Academicianul Iuliu Hațieganu, având ca membri pe: Iacob Iacobovici, Dimitrie Negru, M. Botez și alții.

După terminarea studiilor universitare și doctorale își face stagiatura la „Circumscripția” din Vințul de Jos, între 1 noiembrie 1929 și 29 august 1933 ca de la 1 septembrie 1933 să revină la Orăștie ocupând diferite funcții la spitalul orașului.

În perioada cât este sagitar la Vințul de Jos face mai multe stagii de perfecționare post doctorale la Paris, cum sunt cele de la „Faculté de Médecine de Paris”, „Maternitatea Tranier” - Curs practic de Obstetrică-ginecologie, avându-l ca profesor pe Academicianul M. A. Brindeau, la începutul lui 1931; „Cursul de Gastrologie” cu Doctorul Felix Ramond la „Hôpital Saint-Antoine”, Mai 1931, și altele. La definitivarea studiilor de la Paris se căsătorește, în 14 noiembrie 1931,

cu Sora (n. Videighiu) din Rășinari, jud Sibiu având trei copii două fete - Ileana și Sandală - și un băiat - Traian.

După revenirea, în anul 1932, la Orăștie cumpără un aparat Röntgen pentru propriul cabinet (cabinetul era pe actuala stradă Barițiu la nr. 15 unde și locuia familia medicului), fiind primul aparat de acest fel din zona Orăștiei. De la 23 Martie 1934 a luat locul doctorului Bodo ca medic la Orăștie, având deschis cabinetul până în anul 1958 când este obligat, de către comuniști, să ducă aparatul Röntgen și tehnica aferentă la spitalul orașenesc.

România a intrat în cel de al doilea război mondial contra URSS, alături de Germania, în noaptea de 21 spre 22 iunie 1941. Doctorul Traian Mihăilă este încorporat ca locotenent medic ajungând la Odesa. După actul de la 23 august 1944 a tratat răniții din urma luptelor pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei în Divizia a II-a Munte. La 27 decembrie 1944, prin Ordinul de zi nr. 54 i se conferă, în numele Majestății Sale Regelui Mihai I, „Crucea Meritul Sanitar clasa a doua”.

Pe doctorul Traian Mihăilă îl regăsim, revenit de pe front, ca medic de circumscripție, medic consultant, iar de la 1 ianuarie 1951 a fost încadrat ca medic diriginte (șef de secție) la secția interne, iar de la 1 august 1964 până la pensionare a condus spitalul din Orăștie ca director.

Prin vocația sa, medicul este un tămăduitor care se ocupă cu diagnosticarea, prevenția, terapia omului bolnav, și nu numai. Acela care alege să devină medic are de parcurs o serie de etape, în primul rând, trebuie să cunoască foarte bine diferite științe care se ocupă cu studierea medicinei. Profesia de medic începe cu facultatea de medicină și continuă alți ani buni de rezidențiate. Cel ce alege să fie medic, toată viața va învăța, deoarece totul evoluează și întotdeauna vor apărea lucruri noi, pe care trebuie să le știe, totul fiind motivat de faptul că medicul a ales să salveze vieți, pentru că medicii au în mâna lor viața oamenilor și pentru că au jurat să aibă grijă de oameni, un astfel de medic a fost și Traian Mihăilă.

Trece în eternitate în anul 1972.

Referințe:

Istorie orală, „Convorbiri Dan Orghici cu dl. Traian Mihăilă, fiul și doamna Ileana Oancea (n. Mihăilă) fiica medicului Orăștian”;

Arhiva personală a doamnei Ileana Oancea.

Maria Moise

Prorector cu cercetarea științifică, profesor universitar doctor în științe.

S-a născut la 19 iunie 1949 în localitatea Turdaș Maria Moise, năsută Lula. Urmează școala primară în localitatea natală. Fiind absolventă a Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie, promoția 1967. Studiile universitare la Facultatea de Matematică-Mecanică, secția Cercetări Operaționale din cadrul Universitatea București, fiind licență cu specializarea Cercetări Operaționale în anul 1972.

Între 1992 și 1996 face studiile doctorale la Academia de Studii Economice din București, luând diploma de Doctor în economie, specialitatea Informatică Economică cu teza de doctorat: „Metode și tehnici de modelare ierarhizată și de Inteligență Artificială utilizate în activitatea de elaborare a sistemelor informatice din economie” Metode și tehnici de inteligență artificială, modelare fuzzy, Sisteme Suport de Decizie, Sisteme Expert.

Specializare în Total Quality Management – TQM in Education, „Educație & Managementul Cercetării” în Universități, Managementul mediilor E-learning Uniunea Europeană & Universitatea Folkuniversitetet, Suedia, 1997-1998.

În anul 2007 ce certifică în Managementul Proiectelor, Manager de proiect la TRILEX – Microsoft Project Professional.

În perioada dintre anii 1972-1999 este responsabil al grupului de cercetare DSSs/Expert Systems

Elaborare ESs/DSSs pentru business & procese manageriale Departamentul de Cercetare – Institutul de Cercetare în Informatică la Institutul Central de Informatică București. Totodată între 1995 și 1999 este manager al departamentului de Cercetare, și Lector universitar, responsabil al Laboratorului de Inteligență Artificială & Matematici Aplicate la Universitatea AISTEDA din București.

Este cercetător invitat, Specializare în Metode și Tehnici de elaborare a Sistemelor Expert Bursă de cercetare PECO, acordată de Comisia Europeană, cu tema de cercetare: „Methodes și tehnici folosite

pentru elaborarea sistemelor expert în business”, în „Laboratorul LAFORIA al Universității Pierre & Marie Curie”, Paris, 1993.

Maria Moise este profesor invitat, în anul 1994, cu specializare în Fuzzy Set & Fuzzy Logic, Sisteme Suport de Decizie cu baze de date, Siste Expert pentru Business, având „bursă de cercetare NATO”, acordată de Ministerul Francez de învățământ și cercetare, la „LAFORIA Laboratory, Pierre & Marie Curie University”, Paris.

Între 1998 și 2000 este decan al „Facultății de management” și profesor la Universitatea AISTEDA din București. Și director al „Centrului de învățământ la distanță, Conferentiar la Universitatea Politehnică, București.

A fost Rector al Universitatea AISTEDA, București între 2001- 2003. Iar din anul 2003 până la pensionare a fost protector, responsabil cu cercetarea științifică al Universității Româno-Americană din București.

Este autor sau/și coautor a 22 de cărți, compendii, manuale, monografii. Publică articolele peste 200 de articole în revistele de specialitate. În decursul timpului realizat peste 100 contracte/proiecte de cercetare în țară și peste hotare.

Maria Moise membru of Steering Committee of “Promoting PROMoting Multimedia in Education and Training in EUropean Society – PROMETEUS” - European Commission

Participă conferințe, simpozioane și congrese interne și incarnațiunile printre care și Plenary Lecturer la „The 14th WSEAS International Conference on Computers”, Corfu, Greece.

Este expert evaluator CE (Program Cadru VI – ICT PRIORITY – ICT for Business, Program Cadru VII), având certificarea profesională privind planificarea, monitorizarea și realizarea proiectelor informatice folosind Professional Project și Certificate awarded to Mrs Maria Moise in Total Quality Management in Education.

Recunoștință:

În anul 2007 Președintele României îi acordă „Medaliapentru Merit Educațional Clasa I-a.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Mihai Cornel Rusu

**Profesor universitar, doctor în agronomie,
Membru Corespondent al Academiei, inventator.**

S-a născut la 21 iunie 1941, în Geoagiu, fiul preotului Iosif și al Anei Rusu. Urmează clasele primare în localitatea natală. Fiind absolvent al Liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie, promoția 1959.

Studiile universitare la Institutului de Agronomie din Cluj, promoția 1964. Din anul 1970 este doctor în agronomie, la Institutul Agronomic „Ion Ionescu de la Brad” din Iași.

Între 1965 și 1970, a fost cercetător științific la SCA Livada; șef oficiu pentru studii pedologice și agrochimice la Satu-Mare între 1972-1973 și la Alba Iulia în perioada 1973-1990.

Din 1990, șef de lucrări, conferențiar, apoi profesor universitar, titularul catedrei de Agrochimie de la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca.

Din 1992, secretar științific al Consiliului Facultății de Agricultură, iar din anul 2000, prorector al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca.

Pe parcursul timpului urmează specializări la ICCPT Fundulea - Laboratorul de Metodică Agrochimică 1965-1970 (anual); ASAS-ICPA Metodică Agrochimică; Metodologia studiilor agrochimice și pedologice 1971-1990 (anual) și INAPG Paris, Catedra de Știința Solului, 1993.

Studii de documentare la Facultatea de Agricultură, Gembloux, mai 1995; Ath, Louvain la Neuve – Catedra de Știința Solului; Universitatea Tehnică din Lisabona – Catedra de Știința Solului și Nutriția Plantelor, 2000; Universitatea Agricolă din Hohenheim - Catedra de Știința Solului și Nutriția Plantelor 2000 și 2001; Facultatea de Agricultură Clermont Ferrand (Franța) 2002; Facultatea de Agricultură din Debrecen - Catedra de Știința Solului și Nutriția Plantelor 2022-2003; Facultatea de Agricultură Bologna Catedra de Știința Solului 2005; Universitatea Agricolă din Viterbo – Italia – Catedra de Protecția Mediului și Ecologie 2006.

A colaborat la programe și teme de cercetare cu Facultatea de Agricultură Drenten (Olanda), Universitatea Vancouver (Canada), Serviciul de Pedologie și Agrochimie din Leuven (Belgia).

Este autorul mai multor lucrări științifice publicate: cărți, tratate, monografii, manuale, coautor la Compendiul de Agrochimie, tipărit în 1994.

Are două brevete de invenții.

A participat la sesiuni științifice anuale și ale secțiilor de cercetare ale ICCPT Fundulea, la conferințe organizate la al XI-lea Congres Mondial al Îngrășămintelor, la Gent (Belgia). la București, Satu Mare, Alba Iulia, Maramureș, Hunedoara, Sibiu, Fertilizarea plantelor agricole și horticole, 2005.

A organizat trei laboratoare de agrochimie și pedologie a unei Case de vegetație la SCS Livada, OSPA Satu-Mare și Alba Iulia. A format colective de specialiști în domeniul de cercetare al științei solului și agrochimiei.

Afilieri profesionale - Membru Corespondent al Academiei de Științe Agricole și Silvici (2004); Membru al Societății Naționale Române pentru Știința Solului (în prezent membru în Consiliul de Conducere SNRSS); Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România -1999; Membru „The Research Board of Advisors” din American Biographical Institute -2001; Membru al the European Society for New Methods in Agricultural Research (ESNA) - 2004; Membru fondator al Filialei Române a Centrului Internațional Științific de Îngrășăminte Chimice (CIEC) – 2000; Membru în Comitetul Executiv al Filialei Române a Centrului Internațional Științific de Îngrășăminte Chimice – 2000 – prezent; Membru în Societatea Națională de Agricultură Ecologică -1999; Membru al Societății Naționale de Protecție a Plantelor – 1996.

Are 185 de lucrări științifice publicate în reviste de specialitate, volume, anale.

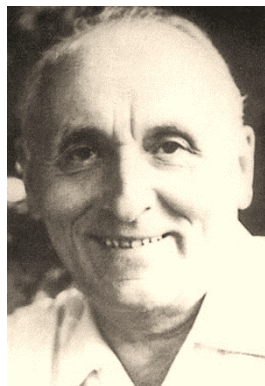
Referințe:

Biografia personalității prezentate;

Marcel Muntean, seria de articole „Oameni cu care ne mândrim”, publicate în hebdomadarul „Foaia Interesantă”, Orăștie 2017-2019.

Nicolae Mărgineanu

Profesor universitar, doctor docent, psiholog, eseist și memorialist.

S-a născut la 22 iunie 1905 în Obreja, localitate din apropiere de Blaj, într-o familie de țărani. Învăță la școala primară confesională din sat. Tata mersese pe front, astfel că mama a plecat în zorii zilei de Sfântă Marie, 1916, jos la Blaj, la insistența bunului dascăl Părduțiu, ca să se intereseze de înscrierea s-a la școală pentru a-i face „domn”. A urmat școala primară din Blaj, din clasa a șasea a plecat la liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie pe care-l absolvă în anul 1924.

„De ce la liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie?

Mai întâi fiindcă liceele românești s-au înzecat, iar la noile licee au plecat nu numai o bună parte din elevii din partea locului, ci și unii profesori ai noștri. Noile licee aveau apoi internate mai mari și burse mai multe. La Blaj îi aduceau părinții hrana cu desaga de la Mihalț, ceea ce le venea destul de greu. De ce a ajuns tocmai la Orăștie și nu la Alba Iulia, care era mai aproape? Aceasta s-a datorat colegului său Draia, care a vorbit directorului liceului, vărul său, despre strălucirea „pământeanului” nostru.

Or, directorul de la liceul din Orăștie era dornic să-și întărească noua școală cu elemente bune.”

Petru Munteanu putea avea însă bursă, căci părinții erau oameni cu stare.

Licență în 1927 și doctorat în filosofie, specialitatea psihologie în 1929 al Universității Babeș Bolyai din Cluj, cu mențiunea magna cum laude. Nicolae Mărgineanu a făcut stagii de specialitate post universitare la Leipzig, Berlin, Hamburg, în 1929, la Paris, în 1930 și la Londra, în 1935. S-a reîntors în țară și a ocupat catedra de psihologie a Universității din Cluj. A fost de asemenea cercetător științific și bursier al fundației Rockefeller la Universitățile Duke, Yale, Columbia și Chicago în perioada 1932-1943.

Între 1926-1947 a urcat în ierarhia universitară de la preparator la

conferențiar la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj.

Nicolae Mărgineanu a fost închis în anul 1948, pentru activitatea sa în Asociația Româno-Americană (A.R.A.), ce a constat în conferințe despre America și în informarea părții americane despre situația Transilvaniei; cu alte cuvinte, a ajuns în închisoare fiindcă și-a folosit talentul persuasiv pe lângă americani pentru ca Transilvania să revină României. A fost acuzat de înaltă trădare, condamnat la 25 de ani de închisoare (trecând prin infernul pușcăriilor: Malmaison, Jilava, Pitești, Aiud și Gherla), din care a executat 16 ani.

Este autorul tratatului de Psihologia persoanei; a fost unul dintre primii cercetători în domeniul psihologiei muncii, s-a implicat în organizarea pe baze psihologice ale centrelor de reeducare și a organizat prima rețea a școlilor de ucenici. A scris mai multe cărți despre anii petrecuți în închisoare, un volum autobiografic și un alt volum, Amfiteatre și închisori, despre profesorii universitari alungați de la catedră sau închiși de comuniști.

Nicolae Mărgineanu a fost, împreună cu diplomatul Vasile Stoica, vicepreședinte al Asociației Româno-Americane. După ieșirea din detenție, a fost încadrat documentarist la Biblioteca Filialei Academiei, apoi numit director al Institutului de Științe Pedagogice și, în fine, reintegrat la catedra de psihologie a Universității din Cluj, în perioada ministeriatului lui Mircea Malița.

În 1971 devine profesor invitat la Universitatea din Bonn. În 1972 devine profesor invitat la Universitatea din Hamburg. Invitat al fundației Rockefeller în anii 1979-1980.

A studiat psihologia persoanei, psihometrica, psihologia matematică, psihologia științei, psihologia aplicată în marea industrie.

A studiat legătura dintre psihologie și literatură. Este organizatorul învățământului profesional de la noi, a școlilor de ucenici, precursoare ale liceelor profesionale din prezent. A corespondat cu mari psihologi ai secolului XX, cum ar fi, de exemplu, Gordon W. Allport (1897 - 1967).

Diagnosticat cu cancer se întoarce în țară unde moare pe 13 iunie 1980.

Opera:

Nicolae Mărgineanu, Psihologia exercițiului, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1929;

Nicolae Mărgineanu, Psihotehnica în Germania, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1929;

Nicolae Mărgineanu, Psihologia germană contemporană, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1930;

Nicolae Mărgineanu, Psihologia învățării, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1930;

Nicolae Mărgineanu, Problema evoluției, Editura Societatea de Măine, Cluj, 1931;

Nicolae Mărgineanu, Beiträge zur Psychologie der Übung, Zeitschr. F. Angew. Psychol. 39, 1931;

Nicolae Mărgineanu, Psihologia franceză contemporană, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj. 1932;

Nicolae Mărgineanu, Psihologia configurației(în colaborare cu L.Rusu, A. Roșca, D. Todoran), Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1932;

Nicolae Mărgineanu, La théorie des facteurs, L'Ann Psychologie, Paris, 1934;

Nicolae Mărgineanu, Elemente de psihometrie, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1938;

Nicolae Mărgineanu, Analiza factorilor psihici, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1938;

Nicolae Mărgineanu, Psihologia persoanei, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1940;

Nicolae Mărgineanu, La nature de la loi scientifique et ses conditions d'exactitude, Alcan, Paris, studiu într-un volum colectiv de omagiere a lui Pierre Janet, 1942;

Nicolae Mărgineanu, Psihotehnica în marea industrie, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, 1942;

Nicolae Mărgineanu, Psihotehnica, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj 1943;

Nicolae Mărgineanu, Natura științei, Editura științifică, București, 1968;

Nicolae Mărgineanu, Sub semnul omeniei, Editura pentru

Literatură, București, 1970;

Nicolae Mărgineanu, Psihologie și literatură, Cluj, Dacia, 1971;

Nicolae Mărgineanu, Condiția umană, Editura științifică, București, 1973;

Nicolae Mărgineanu, Psihologie logică și matematică, Dacia, 1975;

Nicolae Mărgineanu, Amfiteatre și închisori, Editura Dacia, Cluj, 1991 (postum);

Nicolae Mărgineanu, Logical and Mathematical Psychology, Editura Presa Universitară, Cluj, 1997(postum);

Nicolae Mărgineanu, Depth and Height Psychology, Editura Presa Universitară, Cluj, 1998, (postum).

Referințe:

Nicolae Mărgineanu, Amfiteatre și închisori, editura Dacia, Cluj, 1991.

Nicolae Mărgineanu, Mărturii asupra unui veac zbuciumat” Ediție îngrijită de Daniela Mărgineanu-Țăranu;

Simion, Eugen (coordonator general) - „Dicționarul General al Literaturii Române” (L-O, Vol. IV) – Academia Română, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2005;

Mărgineanu, Nicolae - „Procesul” (Din volumul „Amfiteatre și închisori”) - În: „Memoria” (Revista gândirii arestate), Nr. 17, Editată de Fundația Culturală „Memoria”, sub egida Uniunii Scriitorilor din România.

Caius Duncea

Profesor universitar, doctor în medicină, inventator.

S-a născut la 22 iunie 1941, în Orăștie, tatăl fiind judecător, iar mama - profesoară Clasele primare le absolvă în localitatea natală. Studii medii la Liceul „Decebal” din Deva, 1957, clasându-se pe primul loc din promoția sa. Absolvent al Facultății de Medicină din Cluj (1965).

Doctor în medicină, din 1975, cu teza „Determinări vasculare viscerale în tromboangeita obliterantă”, sub conducerea prof.dr.doc. Ștefan Hărăguș.

Cadru didactic la Facultatea de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca, din anul 1968. Conferențiar universitar (din 1990); profesor universitar (din anul 1991): șeful Clinicii Medicale V (medicină internă, cardiologie, hemodializă, geriatrie) din anul 1990; prodecan al Facultății de Medicină (1992-1996); membru al Consiliului Facultății și Senatului Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj- Napoca din 1990. A fost Prodecan didactic al Facultății de Medicină 1992-1996, membru al Consiliului Facultății și Senatului Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, din anul 1990 până în anul 2004; Șeful Clinicii Medicale V (medicină internă, cardiologie, gastro-enterologie, nefrologie, hemodializă, geriatrie), fondată împreună cu prof. I. Zăgrcanu, în perioada 1990 – 2006.

Membru al Consiliului Județean al Colegiului Medicilor Cluj, Comisia de Disciplină, două mandate 1996 – 2004; A fost numit Expert evaluator CNCSIS - Certific.794 / 11.05.2001;

Din aprilie 2016 a fost onorat cu titlul de Profesor universitar emerit.

Este membru în consiliul de redacție: „Clujul Medical”, „Inima - The Heart”- Cluj, „Romanian Journal of Angiology and Vascular Surgery” - Cluj.

S-a ocupat de studiul epidemiologie al bolilor cardio-vasculare cu largă răspândire; cercetări asupra a adus aport științific au fost: studiul epidemiologie al bolilor cardio-vasculare cu largă răspândire; cercetări asupra etiopatogenezei clinicii și tratamentului arteriopatiilor cronice periferice, hipertensiunii arteriale, cardiopatiei ischemice, hipertensiunii pulmonare; studii asupra suferinței aparatului cardio-vascular la dializați și la vârstnici.

Specializări în țară la Clinica de Cardiologie a Spitalului Clinic Fundeni (1987-1988) și în străinătate: 1971 Suedia (Shovde) - epidemiologie cardio-vasculară; 1992 Clinica de Cardiologie CHU-Grenoble; 1996 Clinica de Chirurgie Cardiacă - Kreuzlingen, Elveția.

Este membru al Membru al societăților științifico -profesionale:

International Society of Cardiology - Council for Epidemiology and Prevention (Chicago), sept. 1971; European Society of Cardiology - European Association for Cardiovascular Prevention and Rehabilitation; International College of Angiology (NY), fellow in the scientific council, 13 febr.1974; Societatea Română de Cardiologie; Societatea Română de Obezitate și Diabet; Societatea Română de Geriatrie - Gerontologie.

Certificat de Inventie brevetată Nr.82340 din 26.05.1983, pentru „Unguent utilizabil în terapia tulburărilor cardiace”.

Contributii profesionale: Înființarea secțiilor de cardiologie, cu terapie intensivă coronarieni, stației de hemodializă cronică și compartimentului de nefrologie, secției de geriatrie, ale SCM; Înființarea laboratorului de explorări cardio-vasculare neinvazive al SCM.

Este autorul al 112 de publicate lucrări în extenso dintre care 10, publicate în străinătate, și a 180 lucrări publicate în rezumat, dintre care, 32 în străinătate. Participări cu lucrări la 32 manifestări științifice internaționale.

Autor a mai multor cărți și studii: „Bolile aparatului respirator”, C. Duncea, Ed. Medicală Univ. „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, 1998; „Curs de Electrocardiografie”, C. Duncea, D. Rădulescu, Tipografia UMF Cluj-Napoca, 1999; „Semiologie și propedeutică medicală”, Sorin Crișan, Caius Duncea, Ed. Medicala Universitară Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2002; „Hipertensiunea arterială la copil și adult”, G.Sur, C. Duncea, Ed. Casa Cărții de Știință, 2003; D Rădulescu; S Pripon; A Parv; C Duncea; I Gulei „Electrocardiography and conventional radiology accuracy compared to echocardiography in evaluating left ventricular remodelling patterns in hypertensive patients.” Panminerva medica 2008;

Dan Radulescu; Sorin Pripon; Letitia I Radulescu; Caius Duncea „Left ventricular diastolic performance in breast cancer survivors treated with anthracyclines.” Acta cardiologica 2008; Dan Radulescu; Sorin Pripon; Caius Duncea; Nicolae A Constantea; Iulia Gulei „Conventional radiology and right heart catheterization in estimating primary pulmonary hypertension and pulmonary hypertension secondary to left-sided valvular disease.” Acta medica Indonesiana,

2008; D Radulescu; S Pripon; A Parv; C Duncea; T E Ciuleanu; L I Radulescu „Myocardial function in patients with breast cancer after therapy with anthracyclines and chest irradiation.” Journal of B.U.ON. : official journal of the Balkan Union of Oncology 2007; Dan Radulescu; Sorin Pripon; Andreea Parv; Caius Duncea; Tudor E Ciuleanu „Altered left ventricular diastolic performance in oncologic patients treated with epirubicin.” Congestive heart failure (Greenwich, Conn.) 2007; Dan Radulescu; Delia Bunea; Sorin Pripon; Caius Duncea; Letitia Radulescu „Severe paraneoplastic hyponatremia and hypoosmolality in a patient with small-cell lung carcinoma: syndrome of inappropriate antidiuretic hormone secretion versus atrial natriuretic peptide or both?” Clinical lung cancer 2007; D Radulescu; C Duncea; T E Ciuleanu; L I Radulescu; T Gal; I Cimpean „Does epirubicin affect left ventricular systolic performance in oncologic patients?” Journal of B.U.ON.: official journal of the Balkan Union of Oncology 2005; Dan Radulescu; Caius Duncea; Valer Donca „Hepatic cirrhosis associated with arterial pulmonary hypertension.” Romanian journal of gastroenterology 2004.

Coautor, colaborator: „Practica consultațiilor clinice de ambulator”, sub red. Șt. Hărăguș, Ed.Med.1972; „Arteriopatiile cronice obliterante ale membrelor”, sub red. Șt. Hărăguș, Ed.

Dacia, 1973; „Angina Pectorală”, sub red. I. Zăgreanu, Ed. Dacia, 1983; Volumele de informare medicală „Actualități în Medicina Internă”, vol. I (1978/79), vol. II (1980), vol. III (1981), vol. IV (1984), vol. V (1986), vol. VI (1988), sub red. I. Zăgreanu, Tipografia I.M.F. Cluj-Napoca; „Urgențe Geriatrie”, sub red. Olimpia Ghidrai, Ed. Casa cărții de știință, 1977; „Biophysics” vol.30, și vol. 33, 2007, Sub. red. Ianos Vincze, NDP, Budapest.

Coordonează 14 teze de doctorat, finalizate.

Referințe:

Fișa biografică a personalității prezentate.

Alexandru Herlea

Profesor universitar, doctor în Științe juridice și economice, avocat, poet.

S-a născut în 24 iunie 1907, la Vinerea, fiind fiul notarului Alexandru Herlea, fost primar al Orăștiei, și al Minadorei, născută Rațiu. Descinde dintr-o veche familie de cărturari și clerici ardeleni, care l-a dat țării pe episcopul Vasile Moga – întemeietorul primului episcopat ortodox transilvan, pe protopopii Nicolae Rațiu (duhovnicul lui Horia) și Grigore Rațiu (ucis la ieșirea din Dietă, în care votase împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria), sau memorandiști ca Nicolae Herlea, Ioan Rațiu, Ion Balaș, Rubin Patiția, fără să mai vorbim de Lucian Blaga.

Urmează școala primară la Hațeg, studiile secundare la Orăștie, la Colegiul Reformat Kún, până în 1918, apoi la Liceul „Aurel Vlaicu”. În 1925 se înscrie la Facultatea de Drept din Cluj, unde își ia doctoratul (în anul 1930) în Științe economice, după ce în 1928 își luase licența în Drept la Cernăuți. În anul 1934 își ia doctoratul în Științe juridice, la Facultatea de Drept din Iași.

În 1929 se înscrie în baroul avocaților, și profesează la Cluj, Orăștie, Deva și Brașov, pledând și la Curtea de Casație, până în 1949. Paralel, a desfășurat o bogată activitate publică și de jurnalist.

Încă din studenție a fost președintele Societății Studenților din județul Hunedoara aflați la studii la Cluj (1926), membru fondator al revistei tineretului P.N.Ț. „Chemarea” (1926), candidat național țărănist în mai multe alegeri parlamentare, secretar al grupului de deputați hunedoreni în Parlament (1932), secretar general al „Frăției ortodoxe române”.

Din studenție ia atitudine împotriva fascismului, prin conferințe și campanii de presă. Democratul Herlea nu se putea împăca în nici un fel cu totalitarismul comunist. El, care refuzase totalitarismul de dreapta, nu putea să nu ia atitudine și împotriva regimului de impostură, înscăunat de comuniști cu ajutorul Armatei Roșii. Această poziție are ca urmare înlăturarea lui din învățământul superior, de la

primele epurări, în 1947, precum și din barou și din postul de consilier juridic al societății „Astra” - în 1948.

În primăvara anului 1949, securitatea arestează un mare număr de fruntași național-țărăniști. Securitatea formează două loturi: unul judecat la București (șef de lot: Victor Anca), și altul judecat la Brașov (șef de lot fiind Alexandru Herlea). Este condamnat la 5 ani de închisoare, pe care îi efectuează la închisoarea din Brașov (un an) și la Canalul Dunărea–Marea Neagră (4 ani, din care 3 în lagărul de la Valea Neagră).

Eliberat în 1954, profesorul Herlea este obligat să lucreze timp de un an ca cioplitor de piatră. Abia în toamna lui 1955 reușește să fie angajat ca șef al Oficiului juridic (nou creat) al regionalei GOSTAT Brașov, pe care el îl organizează, încadrându-l cu personal foarte capabil: 17 avocați de prima mână, majoritatea foști deținuți politici.

În primăvara anului 1958, este arestat un funcționar de la Banca Agricolă Brașov (pe nume Mitan), care delapidase peste 100.000 lei, și care, conform legii, urma să fie condamnat la moarte. Pentru a scăpa de această pedeapsă, Mitan declară – sfătuit de Securitate – că el nu a furat, ci a sabotat economia națională, din ordinul profesorului Herlea.

Securitatea arestează atunci alți doi național-țărăniști, pe care îi constrânge să afirme că în iulie 1954 Herlea a organizat o acțiune contra-revoluționară teroristă. Se constituie un lot de 18 persoane, naționalist-țărăniști și legionari. Este condamnat la 20 de ani muncă silnică, în ciuda evidentei sale nevinovății și a pledoariei curajoase a avocatului Gheorghe Voișan din Cluj (născut în Orăștie), prietenul său intim, care îl apărase și în primul proces. Este eliberat în anul 1964.

La doi ani după ieșirea din închisoare, reușește cu greu să fie acceptat – în 1966 – ca cercetător științific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, datorită mai ales sprijinului dat de acad. Ilie Murgulescu, președintele Academiei Române din acea vreme, care i-a ajutat pe mulți foști profesori universitari deținuți politici, încadrându-i în cercetarea științifică.

Elaborează, în această perioadă a activității sale științifice, peste 30 de studii, majoritatea privind istoria dreptului și instituțiilor transilvane, prezentate într-o largă perspectivă istorică și umanistă, cu referințe frecvente la disciplinele complementare. În unele insistă

asupra unor caracteristici fundamentale ale dreptului românesc: umanismul și raționalismul său; continuitatea și originalitatea sa; unitatea dreptului din diferitele Țări Române. În altele, face istoricul unor instituții sau ramuri de drept din Transilvania. Mai multe sunt studiile de drept comparat, în care se subliniază atât analogiile cât și diferențele existente între dreptul românesc și cel al altor popoare.

Câteva studii rețin mai ales atenția, din bogata activitate a profesorului Herlea, în ipostaza sa de cercetător tolerat. În 1968, el depune la Institutul „Nicolae Iorga” trei studii intitulate: „Elemente umaniste în vechiul drept românesc”, „Jurisdicția în Transilvania și probele primitive”, „Relații inter-teritoriale între populațiile Țărilor Române”.

În aceste lucrări relevă absența ordaliilor* și permanența spiritului roman în vechiul drept românesc, fapt ce constituie o probă în plus în susținerea a ceea ce Herlea numește argument instituțional. Măsura în care principii și instituții juridice, sociale, administrative, fiscale, religioase se perpetuează din antichitate, de la romani până în epoca modernă, fiind conservate de poporul român, și nu se găsesc la popoarele conlocuitoare sau vecine, constituie - afirmă prof. Herlea - un argument esențial în demonstrarea continuității românești pe întreg teritoriul țării. Acest argument instituțional (mai susține prof. Herlea) trebuie invocat alături de argumentele tradiționale ale istoriografiei noastre - lingvistice, toponimice, arheologice - în apărarea cauzelor naționale.

Cu toată evidenta importanță a acestor studii, în care Herlea aduce o contribuție personală de prim ordin, ele nu se publică. În revista „Argeș” din Pitești reușește să insereze (în 1968) un scurt rezumat, iar în 1972 să le includă în planul editurii „Bibliotheca Historica Romaniae”, de unde însă sunt scoase la intervenția personală a profesorului Oțetea, care invocă argumente politice legate de persoana profesorului Herlea. Rezumate și părți alese din aceste studii vor apărea mai târziu în revistele „Studii de istorie”, „Revue roumaine d'histoire” și „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit”.

O situație asemănătoare are și lucrarea „Approbatæ Constitutiones”, care este prima traducere în limba română, însoțită de o documentată și cuprinzătoare introducere a acestui document

juridic, care conține sinteza hotărârilor Dietelor Transilvane, între anii 1540-1653, vădind nedreptățile săvârșite populației românești. „Constituțiile Aprobate”, se arată în introducerea lucrării, formează un mare document pentru istoria Transilvaniei. Datele care se desprind din textul lor alcătuiesc indicii pentru dezvoltarea societății feudale în Transilvania, și mai ales, înlesnesc cunoașterea condițiilor economice și juridice ale vieții iobagilor, dintre care majoritatea erau români. Această lucrare, terminată în 1967, nu a putut să apară decât, cu chiu cu vai, în 1978, la Editura Mitropoliei din Sibiu, într-un număr foarte redus de exemplare, și numai după ce Herlea și-a asociat doi co-autori.

În perioada 1930-1932 a fost conferențiar suplinitor la Catedra de Drept Agrar de la Academia de Înalte Studii Comerciale din Cluj, și definitiv, din anul 1938. Din 1940 este asistent la Catedra de Drept Civil, la Academia Comercială din Cluj – Brașov, conferențiar la Catedra de Istorie Economică (1942), titular al Catedrei de Drept Civil (1943-1948).

A desfășurat o activitate științifică susținută, concretizată prin colectarea a peste 40.000 de mențiuni, pentru suplimentarea repertoriului la Codul Civil și întocmirea de lucrări monografice.

A participat în diferite comisii ministeriale pentru organizarea învățământului universitar (1941-1942), reprezentând România la Institutul de Drept Comparat și la Societatea de Legislație Comparată de la Paris.

Congrese organizate: „Congresul internațional de istoria dreptului”, Mamaia, 1974; „Congresul mondial de istorie”, București, august 1980.

Foarte activ, și bucurându-se de relații solide în străinătate, printre juriști de faimă internațională, Alexandru Herlea participă personal sau trimite rapoarte (atunci când nu i se eliberează pașaport) la mai multe congrese internaționale, între 1970-1976 : Moscova, Leida, Bratislava, Strasbourg, Pécs, Cracovia, Bari, San Francisco, Varșovia, Anvers.

Pentru meritele sale științifice, profesorul Alexandru Herlea a fost ales membru al Academiei Tiberine din Roma.

Profesorul Alexandru Herlea a fost prezent la numeroase reuniuni

științifice internaționale, prezentând comunicări de specialitate în diverse centre universitare: Moscova și Bratislava (1971), Pécs, Strasbourg și Clermont-Ferrand (1972), Cracovia (1973). Din cauza vederilor sale politice național-liberale a fost nevoit să părăsească țara.

Colaborări: „Chemarea”, „Societatea de mâine”, „Patria”, „Țara de mâine”, „Libertatea”, „Gazeta Transilvaniei”, „Solia”, „Solia dreptății”, „Argeș”, „Studii de istorie”, „Revue roumaine d'histoire”, „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit”, „Etnologica”

A desfășurat o vie activitate de difuzare a culturii, prin nenumărate publicații, cărți și studii, în tot cursul perioadei 1929-1975. A inițiat și condus cursurile universității libere din Orăștie, a tipărit 34 de lucrări științifice, a prezentat conferințe publice și comunicări științifice la congrese internaționale.

A decedat în anul 1979, în Franța.

Referințe:

Ierunca, Virgil - „Despre Alexandru Herlea” (Evocare la postul „Radio Europa Liberă”, februarie 1981) - Articol apărut în „Memoria – Revista gândirii arestate”, Nr. 12, noiembrie 1994;

„Alexandru Herlea: Folclorul și ideea de drept” – Idem;

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX) – Dicționar] – Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara, Deva, 2000; pag. 222-223

Ediția a II-a revăzută și adăugită. Editura „Emia”, Deva, 2004; pag. 238-240

Lazăr, Ioachim; David, Dorin - „Vinerea – monografie” (700 de ani de la prima atestare documentară) – Editura „Altip”, Alba Iulia, 2010;

Țurlea, Petre - „Partidul Național Țărănesc – Tentative de reînființare după 1947” - Editura „Historia”, București, 2007.

*ordalie – Mod de stabilire a dreptății sau a vinovăției părților în litigiu, caracteristic Evului Mediu, prin diferite probe (a focului, a apei clocotite și a fierului încins) sau prin duelul judiciar. (Din limba latină: „ordalium”)

Kocsárd Kún

Comite suprem al Comitatului Hunedoarei, politician, proprietar de teren, filantrop, primul președinte de onoare al EMKE.

S-a născut în 25 iunie 1803, la Geoagiu/Algyógy, comitatul Hunedoarei, Transilvania tatăl István, mama Klára Lázár. A fost descendentul unei familii nobiliare ardeleno din comitatul Trei scaune (Osdola). Un înaintaș al său, cu numele Antal Kun, a fost menționat ca participant în 1506 la adunarea de la Luteni. În familie este frecvent întâlnit prenumele german Gotthard în varianta maghiară Kocsárd. Pentru că a fost unul dintre fiii lui Antal, căpitan de oaste, care în 1528 a luptat alături de guvernatorul Szapolyai, primește drept răsplată în 1531 comuna Geoagiu împreună cu 18 sate

Studiile le-a început în anul 1811 la Orăștie/Szászváros la Colegiul Reformat și mai târziu la Cluj și Aiud. În 1818, a mers la academia de inginerie din Viena, dar nefiind înclinat către această carieră, s-a întors la Aiud, unde a terminat studiile umaniste și juridice, a obținut diploma de avocat și s-a mutat în Târgu Mureș în Transilvania.

Tânărul grof talentat a urcat repede scara socială, a intrat în oficiul județean în 1823, iar în 1830 a devenit subprefect până în 1833, când a demisionat din această funcție, întrucât firea-i de om liber și puternic la minte nu se putea împăca cu spiritul servil care predomina la acea vreme și având idei revoluționare și tărie de caracter, ajunge în conflict cu conducerea comitatului, motiv pentru care se retrage pe moșia natală din Geoagiu.

În anul 1834 a fost ales curator principal al gimnaziului reformat din Orăștie, funcție ce a deținut-o timp de 63 de ani. Kún a activat în această funcție cu dăruire, abnegație și sacrificii materiale. De asemenea, a participat la Parlamentul din 1833 ca membru al opoziției reformiste. După ce László Nopcsa, a fost nevoit să demisioneze la adunarea generală a județului desfășurată în perioada 12-14 aprilie 1848, contele Kún Kocsárd a devenit Prefect al județului Hunedoara. Comisar de recrutare a Gărzii Naționale pentru această regiune. Și

membru al Camerei superioare a parlamentul, 1848-49..

După înfrângerea revoluției de la 1848 a fost arestat în toamna anului 1849, iar în octombrie 1851 instanța militară l-a condamnat la moarte prin spânzurare. Ca urmare a unei grațieri imperiale, pedeapsa cu moartea a fost schimbată la 30 de ani de închisoare; Totuși, în 1856, tot prin grația împăratului, a fost eliberat după șase ani de închisoare.

În 1856, a fost în cele din urmă eliberat și și-a recăpătat posesiunile, iar de acum încolo a trăit din economia sa și și-a aranjat cu multă sânguință moșiile care fuseseră pustiite, și-a reparat castelul din Geoagiu, căzut aproape complet în ruină, a muncit neobosit pentru a-și face economia cât mai profitabilă. Cu o putere de lucru mare, cu o voință de neclintit, a reparat stricăciunile. În această perioadă Gimnaziu Maghiar devine Colegiu începând cu 1855. Avândul ca și curator principal el a pus la punct situația financiară a școlii.

În 1866 comitatul Hunedoara l-a ales din nou ca deputat, iar în următorul an Kún Kocsárd a fost ales prefect, dar, sănătatea fiindu-i zdruncinată, a renunțat la aceste funcții.

S-a retras din viața politică în 1868. La sfârșitul anului 1876, cu sprijinul lui György Szathmáry, a început așa-numita mișcarea Hunyadi; astfel, din județul nostru au început inițiativele de organizare care au dus în cele din urmă la crearea unei asociații culturale eficiente în primăvara anului 1882, se pune baza Societății de Istorie și Arheologie Județeană Hunedoara. Mișcarea și-a atins scopul odată cu înființarea Asociației de Cultură Publică Transilvană Maghiară (EMKE). Kún Kocsárd este membru fondator al EMKE: din 1887, în calitatea sa de președinte de onoare.

Numele lui Kún Kocsárd este similar cu instituțiile de învățământ, și multe altele, pe care le patronează. Notăm doar: În 1865 a ridicat pe propria sa cheltuială, 120.000 forinți, două aripi și un etaj la clădirea veche Colegiului ce avea să-i poarte numele, „Kollegiu Reformat Kún” de la Orăștie, mai târziu a finanțat o fațadă luxoasă și un spital pentru elevi (1877). A făcut mai multe donații și fundații pentru noi posturi de profesori, pentru asigurarea salariilor, iar pentru elevi a asigurat 25 de burse. Astăzi clădirea este în renovare având să găzduiască noul Muzeu al Orăștiei.

În 1887 și-a donat moșia și cele două case de la Geoagiu (care valora un sfert de milion de forinți) societății EMKE, asociația culturală a maghiarilor din Ardeal. Pe această moșie, cu un teren de peste 200 de ha, a fost înființată o școală agricolă dorind ca elevii veniți aici, „să învețe la o școală economică, unde puteau să-și însușească conducerea unei gospodării, astfel ca de pe pământ puțin să producă mai mult” . Astăzi este „Liceu Agricol”, păstrând menirea.

În 1892 a donat două case din Orăștie tot societății EMKE.

Se implică moral și material din pentru edificarea noii clădiri a colegiului - din 1901 când a fost cumpărat lotul de teren pe care avea să se clădească noul edificiu al Colegiului Reformat Kún, până începutul anului școlar 1910-1911 - când noul edificiu să fie dat în folosință pentru educația tineretului. „Elevii noi și vechi, indiferent de religie sau naționalitate, împreună cu conducerea bisericii și cu autoritățile statului au participat la festivitate” .

La inaugurarea la 31 octombrie 1910 a clădirii impozante a liceului, în memoria lui i-a fost dezvelit bustul monumental din fața clădirii. Principalele însușiri ale caracterului său au fost: hărnicia extraordinară, marea credință, toleranța față de alte confesiuni, ecumenismul, iubirea profundă de neam și patrie, respectul față de alte națiuni, demnitatea, spiritul gospodăresc și economic, dragostea față de om – toate acestea pot servi pentru a fi un om model.

Kocsárd Kún s-a stins din viață la 11 ianuarie 1895 la Orăștie și a fost înmormântat în cimitirul reformat din localitate. În același an, la 5 iunie, rămășițele pământești i-au fost mutate, îndeplinindu-i dorința, a fost depus în mormântul din stâncă din Geoagiu.

Trebuie menționat faptul că la Geoagiu nu mai sunt niciuna dintre clădirile donate de Groful („contele”). Kocsárd Kún, fiind rase cu buldozerul de către comuniști, iar mormântul domniei sale a fost de mai multe ori profanat fără ca autoritățile locale să ia vreo măsură.

Casa de la Orăștie a contelui Kocsárd Kún, a avut și ea mai multe utilități, acum fiind, la parter, Biblioteca din Orăștie.

Kollegiul Kún se transformă în Liceul Aurel Vlaicu, răscumpărat fiind de statul Român în 1924, bustul contelui fiind înlăturat (el se află acum în Biserica Reformată din Orăștie). Iar vechiul Kollegiu are mai multe utilități după 1920. Internat, spital, sedii de partide, ca în viitor

să devină noul Muzeu al Orăștiei.

Referințe:

Razba, Maria - „Personalități hunedorene” [Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX)], Dicționar – Editat de Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara, Deva, 2000; (Ediția a II-a, revăzută și adăugită: Editura „Emia”, Deva, 2004;

Fülöp Iuliana - „In memoriam Kún Kocsárd” - În „Palia Expres”, An XVIII, Nr. 20(682), 30 mai-5 iunie 2013;

Kézíkönyvtár, Magyar életrajzi lexikon, K, Kún Kocsárd
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/kun-kocsard-767CB/>;

În memoria contelui Kúún Kocsárd , diaszporaalapitvany.ro;

Schreiber, Nyugati Jelen , „În memoria contelui Kún Kocsárd-S-a născut acum 200 de ani”, Revista „Fundația Diaspora” 25 iunie 2003.

Monica Felicia Crăciun

Profesor universitar în Nanoștiință și Nanotehnologie doctor în științe - fizică, cercetător științific, inventator.

S-a născut la 25 iunie 1977 în Beriu. Urmează școala primară în localitate de origine, urmând studiile medii la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie fiind absolventă a promoției 1996. În anul 2001 obține diploma universitară în fizica aplicata la Facultatea de Fizică a Universității București, România având domeniul de studiu: Fizica semiconductorilor și a dispozitivelor optoelectronice. Ca tot în același an să ia Masteratul în Științe, în domeniul fizica materialelor la Facultatea de Fizică al Universității Joseph Fourier, Grenoble din Franța cu domeniul de studiu: „Fizica materialelor: de la nanostructuri la instalații pe scară largă”. Urmează al doilea curs masteral, în Ingineria Materialelor (2003 - 2004), la Facultatea de Inginerie al Universității Catolice din Leuven, Belgia, având domeniul de studiu: „Materiale pentru microelectronică”.

În anul 2006 este recunoscută ca Doctor în fizică la Institutul de Nanostiințe Kavli, Universitatea Tehnologică Delft, Olanda.

În perioada 2002-2006 lucrează la Molecular Electronics and Devices Research Group, (fostul laborator Morpurgo - acum Quantum Electronics Group de la Universitatea din Geneva).

Este Cercetător postdoctoral la Grupul de Cercetare în Nanoelectronica, Institutul MESA+ pentru Nanotehnologie, Universitatea din Twente, Olanda, Institutul de Nanoștiință Kavli, Universitatea de Tehnologie Delft, Olanda, 2006-2007.

Întreprinde o cercetare postdoctorală fiind bursieră a Societății Japoneze pentru Promovarea Științei (JSPS), (2007-2009), în laboratorul Tarucha-Oiwa pentru Fizică și Tehnologie în Nanostructuri, Școala de Inginerie, Departamentul de Fizică Aplicată, Universitatea din Tokyo, Japonia.

Face cercetare (2010-2012) la Grupul de cercetare a materialelor funcționale și Centrul pentru știința grafenului, departamentul de Inginerie, Colegiul de Inginerie, Matematică și Științe Fizice, Universitatea din Exeter, Exeter, Marea Britanie.

În perioada anilor 2012-2014 este lector superior, în grupul de cercetare a materialelor funcționale și Centrul pentru știința grafenului, la Departamentul de Inginerie, Colegiul de Inginerie, Matematică și Științe Fizice, Universitatea din Exeter, Exeter, Marea Britanie.

Ca din anul 2014 până în 2017 să devină profesor asociat în nanoștiință la Grupul de Cercetare a Materialelor Funcționale și Centrul pentru Știința Grafenului Departamentul de Inginerie, CEMPS, Universitatea din Exeter, Marea Britanie.

Iar din aprilie 2017 și până în prezent este profesor în Nanoștiință și Nanotehnologie Nano Engineering Science and Technology Group și Centrul pentru știința grafenului, Departamentul de Inginerie, CEMPS, Universitatea din Exeter, Marea Britanie.

Prof. Monica Crăciun este profesor în Nanoștiință și Nanotehnologie la Departamentul de Inginerie de la Universitatea din Exeter, Marea Britanie. Ea face parte din Centrul pentru Știința Grafenului , Grupul de Știință și Tehnologie Nano Engineering (NEST) și Centrul pentru Cercetare și Inovare Metamateriale. Are peste 19 ani de expertiză în cercetare în domeniile Materiale Avansate,

Nanoștiință și Nanotehnologie. Ea a deținut una dintre bursele de 5 ani EPSRC Engineering Fellowship for Growth acordate doar a 8 cadre universitare de top din Marea Britanie pentru menținerea liderului cercetării din Marea Britanie în domeniul Materialelor Avansate (identificat ca una dintre Marile Tehnologii Britanice). Prof. Crăciun este/a fost investigator la peste 30 de granturi EPSRC, Royal Society, Innovate UK, UE și pentru cercetare industrială, cu o finanțare totală de peste 10 milioane de lire sterline.

Activitatea academică a profesorului Crăciun se întinde de la cercetarea inginerescă în nanotehnologie, dispozitive electronice și optoelectronice până la cercetarea științifică fundamentală în nanoștiințe (fenomene cuantice, electronică moleculară, nano electronică, spintronica) și știința materialelor (descoperirea de noi materiale și metode de fabricație, înțelegerea proprietăților). -relația de performanță). Ea are peste 160 de publicații în reviste internaționale de top (de exemplu, reviste de familie Nature & Science, Advanced Materials, Nano Letters), cu multe lucrări clasate în top 1% în Materials Science, Engineering and Physics, care au atras un indice h de 39. , un index i10 de 73 și mai mult de 5200 de citări. Prof. Crăciun conduce un grup de cercetare care lucrează pe materiale bidimensionale cu scopul de a valorifica proprietățile lor noi pentru electronică, fonică, energie.

Prof. Crăciun a obținut un doctorat în fizică aplicată la Delft University of Technology (Olanda), un master în fizica materialelor (Universitatea Joseph Fourier, Grenoble, Franța), un master în fizică aplicată (Universitatea din București, România) și un master în materiale. Inginerie (Universitatea Catolică Leuven, Belgia). Înainte de a se alătura la Exeter, a fost cercetător postdoctoral la Universitatea din Twente (Olanda) și la Universitatea din Tokyo, unde a primit o bursă prestigioasă a Societății Japoneze pentru Promovarea Științei. Profesorul Crăciun s-a alăturat Universității din Exeter în ianuarie 2010 în calitate de cercetător și și-a preluat funcția actuală în aprilie 2017.

Mai mulți cercetători precum Marie Curie și Royal Academy of Engineering au fost găzduiți și îndrumați de prof. Crăciun. Ea a fost, de asemenea, mentor a 13 cercetători postdoctorali și este/a fost conducătorul a peste 30 de doctoranzi (17 până la finalizare), precum

și a peste 60 de studenți la dizertații Msc, MEng, BEng și MPhys. Câțiva dintre cercetătorii îndrumați de prof. Crăciun au evoluat în funcții academice sau se află în funcții de conducere în industrie, după cum se detaliază pe pagina foștilor membri ai grupului.

Cercetarea prof. Crăciun se află în fruntea ingineriei la scară nanometrică și a științei materialelor, cuprinzând de la nanoștiință și nanotehnologie la tehnologii electronice și optoelectronice, cu o activitate extrem de interdisciplinară care ajunge la fizica, chimia și bioștiința materiei condensate.

Scopul acestei zone este exploatarea materialelor 2D cu performanțe extraordinare în dispozitivele electronice și optoelectronice și orientarea lor către tehnologia de ultimă generație. Contribuțiile la acest domeniu includ tehnici noi de modelare a circuitelor electrice în grafenul funcționalizat cu fluor, utilizate pentru electronica integrală a grafenului.

Electronică moleculară și organică . Acesta a fost domeniul de interes al doctoratului său. Repere includ descoperirea unei corelații între conducția electrică a materialelor metal-ftalocianine. De asemenea, a publicat prima observație experimentală a unei stări de izolare în pentacen indusă de interacțiuni puternice între electronii de conducere.

Materiale 2D pentru inginerie civilă. Scopul acestui domeniu este valorificarea proprietăților noi ale grafenului și ale materialelor aferente pentru a le conduce către aplicații în inginerie civilă. În acest domeniu, grupul nostru a demonstrat compozite nanoingineresti de performanță ultraînaltă, grafen-beton cu o gamă fără precedent de proprietăți îmbunătățite și multifuncționale în comparație cu betonul standard.

Acestea includ o creștere de până la 146% a rezistenței la compresiune, până la 79,5% a rezistenței la încovoiere și o scădere a deplasării maxime datorită încărcării la compresiune cu 78%.

A contribuit, de asemenea, la demonstrarea compozitelor funcționale stratificate Grafen-Cauciuc pentru izolarea seismică a structurilor.

Activitati didactice:

Fundamente ale mecanicii, materialelor și electronicii, Inginerie (2020-2022), Proiectare electronică analogică și digitală, anul II

Inginerie electronică (2011 – 2014, 2019 – 2020), Coordonator individual de proiect, anul 3 toate Inginerie (2013 – 2014, 2019 – 2022), Coordonator de proiect de grup, anul 4 toate Inginerie (2013 – 2014), Coordonator experiență comercială și industrială, anul 3 toate Inginerie (2013 – 2014), Cercetare contemporană avansată a materialelor, Msc Materials Engineering (2011 – 2014).

Brevete

Crăciun MF, Russo S, Withers F, Bointon TH, Martins S. Detector , Nr. Brevet: WO2014111702 A2, WO, 2014, Crăciun MF, Russo S, Bointon TH. Graphene dopați , Brevetul: WO2015049490 A1, WO 2015, Crăciun MF, material pe bază de Russo S. Graphene , număr brevet: US20140174513 A1, SUA, 2014, Crăciun MF, material pe bază de Russo S. Graphene , număr brevet: KR20140095614 (A), Coreea, 2014, Crăciun MF, Rogge S, Klapwijk TM, Morpurgo AF. Combinarea organometală cu instelbare magnetische eigenschappen (brevet în limba engleză: complexe organo-metalice cu proprietăți magnetice controlate) , brevet de invenție: NL1026143C, cererea de brevet olandeză, 2005, Marcaj pagină NL1026143 (C2) - Combinarea organică cu metale instelbare magnetische eigenschappen, Inventator (s):

Crăciun Monica Felicia [NL]; ROGGE SVEN [NL]; KLAPWIJK TEUNIS MARTIEN (NL) și alte 5 brevete de la Symplectic.

Referințe

Publicații Monica Crăciun indexate de Google Scholar;
„Prof. Monica Crăciun | Inginerie | Universitatea din Exeter”.
inginerie.exeter.ac.uk.;

Bush, Steve „13 milioane de lire sterline pentru cercetătorii din Marea Britanie” . Săptămânal electronică, 2014 05 02;

Bointon, Thomas H.; Barnes, Matthew D.; Russo, Saverio; Crăciun, Monica F. (2015). „Grafen monostrat de înaltă calitate sintetizat prin depunere de vapori chimici cu perete rece rezistiv” . Materiale avansate;

Exeter, Universitatea din. „Producția inovatoare de grafen ar putea declanșa o revoluție în dezvoltarea pielii artificiale” . phys.org;
www.fibre2fashion.com. „Echipa Universității din Exeter folosește grafenul în textile inteligente” . Technicaltextile.net;

„Grafenul deblochează un nou potențial pentru „textile

inteligente”, ScienceDaily;

„Metalul super-subțire futurist ar putea crea „cămăși cu panouri solare”, GOV.UK.;

„Oamenii de știință creează un nou beton „verde” inovator folosind grafen”. EurekAlert;

„O nouă formă de beton ar putea transforma industria construcțiilor”. nbcnews.com ;

„Primul beton îmbunătățit cu grafen ajunge pe piață” . AZoNano.com;

„Echipa de management” . Materiale pentru Quantum Network.

Androne-Petru Eli

Profesor de muzică, dirijor.

S-a născut la 26 iunie 1957, în satul Orăștioara de Jos, comuna Beriu, într-o familie de gospodari vrednici, părinții având și de suferit în anii colectivizării, căreia i s-au opus (tatăl a fost condamnat la închisoare), a urmat școala primară în sat, iar din clasa a V-a a fost admis la Liceul de Artă din Deva, optând pentru clarinet. A urmat apoi Conservatorul de Muzică (denumit, după 1990, Academia de Muzică „Gheorghe Dima”) din Cluj-Napoca unde și-a luat licența în 1980, la profilul Muzicologie, Pedagogie, Compoziție, cu nota maximă. După 1990 și reformarea învățământului superior, a luat și masteratul în Arte, Muzică și Pedagogie muzicală (2005).

Carierea a început-o ca profesor de Muzică în comuna Șinteu, jud. Bihor, unde a și pornit pe calea antrenării copiilor la activități muzicale extrașcolare, organizând o orchestră de mandoline, instrument foarte răspândit în comunitatea slovacă de acolo. După doi ani, a revenit în locurile natale, ocupând postul de dirijor al fanfarei de la Clubul Copiilor (pe atunci, Casa Pionierilor) din Orăștie. Aici, fiind și specialist în instrumente de suflat, a ridicat nivelul calitativ al deja tradiționalei fanfare, ajungând să se afirme atât în țară, cât și peste

hotare. A fost rampa unei vocații de muzician și pedagog de excepție ce a venit să-i definească destinul, reușind să modeleze sute de copii în arta instrumentală și, apoi, vocală într-o măsură încă neatinsă de altcineva; două trofee internaționale cu fanfara și, mai pe urmă, într-o evoluție ce a depășit deja 20 de ani, peste 40 de distincții internaționale cu remarcabila sa creație numită Corul de copii „Vlăstarele Orăștiei” – cea mai performantă formație artistică din România.

Dar, să revenim la începuturi! Fanfara a reușit să se afirme, cucerind de trei ori primul loc la nivel național. În 1989, a ieșit pentru prima dată din țară cu fanfara de copii (mai ieșise, în 1985, la Larissa, Grecia, cu taraful Casei de cultură), la Mariopol, URSS (azi, Ucraina) unde a obținut trofeul „Vaporul de Aur”, un succes deosebit în spațiul slav care mustește de muzică! Din 1990, a ocupat funcția de director al Clubului Copiilor din Orăștie, care își avea pe atunci sediul în clădirea actualii Judecătorii. Au urmat acei dificili ani de început ai perioadei post-comuniste, cu degringolada politică, administrativă, economică și socială, marcată de severa cădere economică, în paralel cu o inflație care luase proporții astronomice. Totuși, chiar și în acele condiții, a reușit încă un succes peste hotare, da data asta la Villefranche, Franța, unde fanfara copiilor din Orăștie a obținut Medalia de Argint a Armatei Franceze. A fost ultima acțiune a acestui ansamblu! La întoarcere, în Belgia, autocarul a fost mistuit într-un incendiu, noaptea, când toți erau la somn, găzduiți într-un frumos castel al unei ducese. În mașină se aflau aproape toate bagajele și, mai ales, instrumentele. Rămăseseră toți doar cu hainele de pe ei și documentele aflate în geanta profesorului. Întoarcerea a fost foarte dificilă, fiind ajutați mai mult de belgieni decât de autoritățile consulare române...

Revenit acasă, a reușit să refacă inventarul de instrumente, cu ajutorul acelorași belgieni, dar a și renunțat, dezamăgit, revenind la catedră ca profesor de Muzică la Școala Gimnazială „Dr. Aurel Vlad”, unde se pare că va rămâne până la pensionare.

În aceeași toamnă, a anului 1995, preotul Ioan Gașpar de la Parohia Ortodoxă II „Adormirea Maicii Domnului” își exprima, în consiliul parohial, dorința de a auzi răspunsurile liturgice și din glasuri de copii, nu doar ale corului mixt „Armonia”, condus pe atunci de mai vechiul și însemnatul muzician și dirijor Ioan Popa, cel care scrisese câteva pagini memorabile ale interpretării corale și de operetă la

Orăștie. Însă, cine s-ar fi încumetat să înființeze și să conducă un cor bisericesc de copii, capabil să susțină liturghia ortodoxă, adică o sumedenie de piese muzicale, mai scurte sau mai lungi, după o rânduială precisă, timp de două ore? Iar în Orăștie, la acea vreme, era cam penurie de profesori de muzică. Însă, uneori, lucrurile par a fi rânduite după un scenariu. Așa a început frumoasa poveste a „Vlăstarelor Orăștiei”...

Nu poate fi relatată în acest material fiindcă ar însemna a povesti un film făcut după un roman-fluviu. Pe scurt, extrem de scurt, aflăm că profesorul Eli a fost contactat la școală, propunându-i-se crearea celui cor de copii. Nu știa ce să spună fiindcă trista poveste a fanfarei sale era încă proaspătă, apoi nici nu mai dirijase până atunci o formație corală și nici rânduiala cântărilor liturgice nu o prea știa, chiar dacă era creștin ortodox. A cerut, mai întâi, un timp de gândire, dar și de cunoaștere a ceea ce însemna acest demers muzical cu totul nou, pe care nu îl mai abordase până atunci integral nicio formație corală de copii. A început prin a participa el însuși, în calitate de corist, la liturghiile susținute cu corul „Armonia”, pentru a se familiariza cu cântările și succesiunea lor. În paralel, a început căutările pentru a găsi partituri scrise pentru voci egale, deci pentru trei voci, nu patru cel puțin, cum sunt corurile mixte. O muncă anevoioasă, unde a fost sprijinit și de maestrul Ioan Popa. În cele din urmă, în februarie 1996, la finalul unei liturghii de duminică, preotul paroh Ioan Gașpar i-a îndemnat pe cei prezenți să-și aducă copiii sau nepoții, în vederea alcătuirii unei formații corale liturgice. S-au strâns astfel câteva zeci de copii, de la clasele a II-a până la a VI-a, după cum ceruse profesorul, au început pregătirile, iar în octombrie, după o „avanpremieră” desfășurată, de probă, la biserica din Orăștioara de Jos, în următoarea duminică avea să evolueze pentru prima dată în biserica unde a luat ființă. Mulți dintre copiii de atunci au, în prezent, și ei, copii...

Însă, nici profesorul și nici copiii nu se puteau limita doar la a susține liturghia, o dată pe lună (în rest, cânta „Armonia”), în propria biserică. Harul de muzician, dar și de pedagog l-au îndemnat pe dirijor să dezvolte repertoriul, atât sacru (în desfășurarea liturghiei sunt cântate și privesne, adică piese corale pe teme religioase, create nu doar pentru serviciul liturgic, ci potrivite chiar și la recitalul concertistic), cât și laic, dar și să performeze în alte biserici, mai

apropiate sau mai depărtate, ori în acțiuni culturale laice. Astfel, între 1996 și 2006, „Vlăstarele Orăștiei” au participat la liturghii în peste 50 de biserici, de la Timișoara la Constanța, dar și în Biserica românească din Paris. În paralel, a luat parte și la evenimente culturale diverse ori recitaluri proprii, inclusiv de binefacere, impunându-se ca o valoare incontestabilă.

Anul 2004 a marcat și propulsarea „Vlăstarelor Orăștiei” în aria competițională și a festivalurilor, în România și peste hotare (până atunci, nu participase decât la Festivalul de muzică sacră „Cu noi este Dumnezeu”, lansat la Orăștie încă din 1990, la inițiativa aceluiași maestru Ioan Popa), obținând o Mențiune la Concursul Național Coral organizat la Bacău de Ministerul Educației (se desfășoară din doi în doi ani), dar și consacrarea internațională, cu Diploma de Argint cucerită la Olimpiada Mondială Corală de la Bremen, Germania. Au urmat de atunci încă cinci trofee naționale, dintre care de trei ori premiul I la Concursul Național Coral (în România, competițiile corale sunt foarte rare) și cu nu mai puțin de 43 de distincții internaționale, obținute în 23 de festivaluri desfășurate în 14 țări (în Austria, Bulgaria, Cehia, China, Germania, Italia, Letonia, Liechtenstein, Macedonia, Olanda, Polonia, Serbia, Ungaria și Vatican). De menționat frumoasa participare cu patru dintre coriști în Corul Mondial al Păcii, desfășurat la Beijing, în 2012 – anul cu cele mai multe ieșiri peste hotare, afară de China fiind Austria (Viena), Olanda (Sliedrecht) și Cehia (Praga). Cea mai importantă distincție până în prezent este Medalia de Argint obținută la Grand Prix of Nations, Magdeburg, Germania, 2015.

Însă maestrul Petru-Androne Eli a fost remarcat și individual, devenind:

Din 2007, Cetățean de Onoare al Municipiului Orăștie (fost).

Guvernul României îi conferă Premiul „Gh. Lazăr”, în același an;

Diploma de Excelență pentru Educație „Olimpicii Școlii

Românești” în 2008, conferită de Guvernul României;

Premiul „Mentor” pentru Excelență în Educație al Fundației pentru Comunitate Cluj-Napoca (2011);

Din partea Președinției României Medalia „Meritul pentru Învățământ” Clasa a II-a (2004, președinte Ion Iliescu) și Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler în 2017, înmănat d3e președinte Klaus Iohannis.

În anul 2017, Primăria Orăștie îl obligă pe dirijor la plata retroactivă, cu penalizările de întârziere aferente, a impozitelor și taxelor locale de care fusese scutit prin acordarea titlului de „Cetățean de Onoare” (profesorul și-a recuperat apoi banii, instanța obligând Primăria, în 2018, la restituirea sumei încasate nelegal și plata cheltuielilor), profesorul retrăgându-se la Orăștioara de Jos și făcând naveta, corul nu s-a desființat atunci, cum s-ar fi așteptat unii, ci și-a continuat activitatea acoperindu-și cheltuielile din contribuțiile părinților coriștilor și bunăvoința unor sponsori, mai mult sau mai puțin bogați în conturi, dar cu siguranță bogați cu mintea și cu inima. Însă după pensionarea maestrului Eli corul „Vlăstarele Orăștiei” și-a încheiat activitatea.

Referință:

Biografia personalității prezentate.

Ileana Lucia Floran

**Poetă, prozatoare, editoare,
jurnalistă.**

S-a născut la 29 iunie 1960, la Orăștie, jud. Hunedoara. Fiica profesorilor Preda, mama Lucia profesoară de Limba și Literatura Română, tatăl „Ulică”, profesor de matematică-fizică. A studiat la Liceul „Aurel Vlaicu” Orăștie, profil real 1975 -1977 și la Liceul Industrial nr. 1 Orăștie 1977- 1979, apoi la Institutul Politehnic „Traian Vuia” Timișoara, Facultatea de chimie Industrială, secția Compuși macromoleculari 1979- 1982. Facultatea de Jurnalism, Comunicare și Relații Publice a U.S.H. București, specializarea Jurnalism; Masterat cu tema „Management și comunicare în afaceri” la Facultatea de Comunicare și Relații Publice a S.N.S.P.A. București. Din 1992 a fost director al Editurii Emma, președintă a Asociației „Florema Design” din Orăștie, redactor-șef al revistei literare online „Visul” și redactor-șef al revistei „Dăruiri literare”, cu ediție tipărită și online.

Împreună cu Paul Florian pun bazele primei edituri orăștience, în anul 2000, de după 1990, reînnodând firul rupt, al editurilor și tipografiilor din Orăștie, în 1947.

Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Din ultimul meu interviu cu scriitoarea Lucia Ileana Florian

„Dan Orghici: Cum ajunge o persoană personalitate, întreb aceasta deoarece sunteți în postura de a fi o persoană cunoscută ca editor, scriitor și nu numai?

Ileana Lucia Florian: Sunt o persoană destul de cunoscută deoarece am muncit mult, atât ca editor, cât și ca redactor cultural la diferite reviste de specialitate. De asemenea, până acum am publicat zece volume: poezie, proză scurtă și roman. Cărțile au apărut și pe blogul personal, fiind citite nu numai pe suport de hârtie ci și online. Totuși, nu mă consider o personalitate, ci doar o persoană care și-a luat în serios pasiunea și, poate, talentul. Asta vor hotărî cititorii și viitorul.

Niciodată nu mi-am croit etaloane, deși am admirat anumite persoane care au știut să lase ceva important în urma lor. Problema e că valorile s-au schimbat. Dacă eu, la 18 ani îl admiram de Leonardo da Vinci, fetele de astăzi îl admiră pe nu știu care cântăreț, extrem de difuzat la radio sau promovat excesiv la televizor. Promovat – de cele mai multe ori – nu pentru realizările sale, ci pentru bârfele mondene. Trist.

Mă întrebi dacă lumea se vede prin altă prismă decât ar fi normal... Eu cred că lumea bâjbăie prin întuneric, iar prisma e opacă, astfel încât, nu se mai vede nimic prin ea... Nu, nu glumesc. Sunt tentată să zic ca bunica: „pe vremea mea...” numai că vremea asta e și a mea și sufăr să văd că valorile sunt complet eclipsate de nonvalori și, mai ales, că lumea le confundă.

Modele culturale avem, har Domnului. Trebuie doar să le păstrăm în inimi și să nu ni se pară „învechite”. Un Mihai Eminescu nu va fi niciodată învechit. Nici un Ciprian Porumbescu. Eu plâng ori de câte ori ascult „Balada”. Da, valorile românești autentice există și sunt viabile, din păcate nu cred că românii știu să le arate lumii. Cred că ne lipsește mândria de-a fi român, de-a ne fi născut dintr-un popor care a dat omenirii o mulțime de oameni de știință importanți și o mulțime de artiști valoroși. Asta cu „intratul în Europa”, mie personal. nu-mi place. De parcă-am veni din Cosmos și-am bate la porțile unei lumi

noi, necunoscute. Nu e așa. Suntem europeni prin moștenirea genetică. Trebuie doar să fim conștienți de asta. Să nu mai fim de acord ca – de exemplu – pe plăcuța pusă în muzee sub vreo sculptură semnată Brâncuși să scrie „sculptor francez”. Lumea trebuie să știe că românii sunt, cu toții, oameni de valoare.

Nu știu de ce, dar mi-ar plăcea ca Orăștia să rămână aceeași. Același burg medieval, aceeași localitate eminentă provincială, cu același corso și cu aceleași statui care ne amintesc de înaintași. Nu, nu mă opun progresului. Tot ceea ce face pentru oameni și pentru ca traiul lor zilnic să fie mai bun este de dorit în orice clipă. Progresul și confortul merg mână în mână. Nu ar fi rea o nouă industrializare, un cartier modern cu case pentru tineri, o casă de cultură nouă și încăpătoare, cu săli pentru spectacole, pentru expoziții, pentru lansări de carte... numai că mi-aș dori ca aerul de „capitală culturală” să rămână, să nu fie poluat de inovații și tehnologii... Poate sunt o nostalgică și-o romantică incurabilă, dar mi-e dor de castanii de pe corso, n-aș vrea să-mi fie dor de Orăștie fără s-o părăsesc. Asta, vorbind de ce-ar putea fi peste cinci ani, peste un secol... cine știe? Nimic nu e imposibil...”

În peisajul literar și editorial de după 1990, numele Ileanei-Lucia Floran și-a câștigat în scurtă vreme un loc special, un loc dobândit cu muncă și perseverență, dar și cu o mare dragoste pentru cartea pe care a scris-o și a editat-o în același timp. Abordând genurile: poezie, proză scurtă, publicistică.

A debutat editorial în 2006 cu volumul de versuri „Surâsul timpului” ca apoi să urmeze și alte volume de beletristică ce au văzut lumina tiparului la Ed. Emma din Orăștie: Surâsul timpului (poezie), 2006; Pași (poezie și proză scurtă), 2007; Cerul adâncurilor (poezie), 2009; Cuvânt despre cuvinte (cronică literară), 2009; Pustiul din suflet (proză scurtă), 2009; Amurgul speranței (roman), 2011; Tăcerea destinului (roman), 2012; Crochiuri în slove (proză scurtă), 2012; Dincolo de daruri / Beyond gifts - poezii / poems, ediție bilingvă, 2012; Spirala gândului (poezie), 2012; cercuri concentrice / concentric circles / cercles concentriques/ cerchi concentrici - poezii / poems / poèmes / poesie - ediție quadrilingvă, 2013; Versuri zglobii pentru copii, 2013; Iubiri...(nuvele), 2013; Imagini transparente (proză scurtă), 2013; déjà vu, poezie, 2014.

Volume coordonate: Un secol de poezie în orașul Paliei - antologie, 1911-2011, Orăștie, Ed. Emma, 2012; Visul - poezii - volum colectiv, Orăștie, Ed. Emma, 2011; Florilegiu - proză -

volum colectiv, Orăștie, Ed. Emma, 2010; Florilegiu - poezii - volum colectiv, Orăștie, Ed. Emma, 2010; ETC.

Volume colective: The Art of Being Human Volume 9, The Best of Poetry (An anthology of international poetry), by Daniela Voicu & Brian Wrixon, Brian Wrixon Books publishes, Burlington, Ontario, Canada, 2014; Itinerarii lirice - Antologiile Editurii Inspirescu, Satu-Mare, Nr. 3, 2013; The Art of Being Human, Volume 6, SAGITTARIUS - Love Poems, by Daniela Voicu & Brian Wrixon Brian Wrixon Books publishers, Burlington, Ontario, Canada, p. 106-108, 2013; O altfel de istorie a literaturii române contemporane, vol.II, coordonatori: Ștefan Dorn Dăncuș, George Coandă, Vali Nițu, Dan Șalapa, Grigore Timoceanu, George Terziu, Ed. Singur, Târgoviște, 2013; Peregrinări - Centrul de Excelență în Promovarea Creativității Românești - Dublin, volum online, 2012; Meridiane lirice - Antologie universală a poeziei românești contemporane - 124 poeți contemporani, Adjud, Ed. Armonii Culturale, 2012; Un secol de poezie în orașul Paliei - antologie, 1911-2011, coordonator de lucrare și coautor, Orăștie, Ed. Emma, 2012; Prietenia cuvintelor: Antologia cenaclului literar online „Noduri și Semne” / ASPRA - volum colectiv de poezie și proză, Galați, Ed. InfoRapArt, 2011.

Colaborări: „Bogdania”, „Sintagme literare”, „Vatra veche”, „Vox Libri”, „Destine literare” (Canada), „Inedit”, „Boema”, „Rapsodia”, „Ardealul literar”, „Repere culturale”, „Arcada”, „Revista Orăștiei”, „Vorba”, „Foaia noastră”, „Expresul de Orăștie”, „Zarandul”, „Info start”, „Zona specială”, „Palia Expres”, „Foaie Interesantă”.

Premii literare: Premiul ziarului „Cuvântul liber” din Târgu-Mureș la Festivalul internațional „Lucian Blaga”, ediția a XXVI-a, organizat la Sebeș în mai 2006; Premiul III la concursul de creație literară „GENUCLA”, organizat de Fundația „Dacia Revival International Society of New York” prin filiala „Getia Minor” din Tulcea, cu ocazia anului cultural „Decebal - 2006”; Premiul III la concursul de poezie originală organizat de Bocancul Literar și Asociația Culturală „InDart” București, în noiembrie 2006;

„Gânduri despre un viitor trecut” scria: „Singurătatea în care m-

am simțit oarecum ocrotită până nu demult, îmi joacă acum feste și mă obligă să încerc s-o părăsesc. De aceea, scriu aceste rânduri adresate nimănui, poate vreunui gând de-al meu întrupat într-o persoană simpatică și volubilă, care să aibă răbdarea de-a le citi. Probabil că am ajuns și eu între femeile bătrâne care așteaptă să fie băgate în seamă, să vorbească cineva cu ele, să le ia în serios. Da. Bătrânețea este o mantie grea, pe care vrei, nu vrei, o porți pe umeri. La început, când abia ai trecut de o anumită vârstă, nu crezi, nu poți să crezi. Mantia te învelește și-ți ține de cald. E protecția ta. Apoi, simți că începe să te apese și te aduni sub ea, încerci s-o dai jos de pe umeri... dar te scuturi degeaba, e a ta până la moarte.”

Ileana Lucia Floran a fost una dintre acei scriitori ancorați puternic în viața literară a județului. Ani de zile, numele său s-a confundat cu revistele culturale „Visul” și „Inedit” însă tot timpul a fost preocupat de viața culturală hunedoreană în care a jucat un rol important în calitate de editor. Scriitoarea s-a stins în 16 august 2017.

Aprecieri:

Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara-Deva, îi decernă în 2015; „Diplomă de excelență pentru întreaga activitate culturală desfășurată în județul Hunedoara”;

În semn de apreciere pentru întreaga activitate publicistică din partea administrației județene Hunedoara primește „Diplomă de Excelență”, în același an.

Referințe:

Momografia „Ileana Lucia Floran” făcută de Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara-Deva, cu ocazia decernării „Diplomei de excelență pentru întreaga activitate culturală desfășurată în județul Hunedoara”, în 2015.

Nu pot încheia fișa Ilenucii fără a scrie un adevăr dureros la adresa „Capitalei culturale a jud. Hunedoara” (așa numesc edilii Orăștia, eu nu). Anume: ÎN LOCUL UNDE ACTIVA EDITURA EMMA (cum am mai scris prima și singura din Orăștie de după 90) EDILIAȚIA A DAT AVIZ DE FUNCȚIONARE UNEI SĂLII DE PĂCĂNELE. Deci de la cartea scrisă la aparatele de taxat netoți este doar diferența de o semnătură. Vai ei cultură Orăștiană!

Dan Orghici, „Amintirile mele”, manuscris de bioru.

Oszkár Mailand

Folclorist, profesor.

S-a născut la 30 iunie 1858, în comuna Geoagiu, județul Hunedoara. Urmează școala primară - în localitatea natală și la Orăștie. Își face studiile secundare la Alba Iulia, Deva și Sibiu, iar studiile universitare - la Cluj. După terminarea facultății, este profesor la Sf. Gheorghe și Orăștie.

În perioada 1883-1923 este profesor la Liceul „Decebal” din Deva. A făcut parte din colectivul de conducere al Muzeului din Deva și membru al „Societății de Istorie și Arheologie” din Deva.

Este printre primii folcloriști maghiari care culeg folclor românesc și studiază cultura poporului român.

Începând din anul 1884, reușește să strângă, pe parcursul a patru decenii, mai multe sute de cântece lirice - majoritatea din localitățile hunedorene Călan, Streisângeorgiu, Ulm, Poiana, Runcu Mare, Cerbăl, Târnava, Ponor, Dâlja, Toplița, Boholt, Măgura, Hărțăgani, Boz, Cerișor, Rapoltu Mare, Bobâlna, Geoagiu, Herepeia, Izvoarele, Godinești, Bătrâna, Vețel, Vălișoara, Dobra, Roșcani, Muncelu Mic, Cigmău, Bucium, Stănița, Petroșani, Ruși, Merișor, Sarmizegetusa, Subcetate, Deva, și câteva texte din județele Alba, Arad, Bistrița-Năsăud și Caraș-Severin. notează sute de texte lirice, dintre care unele vor fi publicate în timpul vieții folcloristului, cele mai multe au văzut lumina tiparului în „Anuarul Societății de Istorie și Arheologie” și în publicații de profil, care apăreau în acel timp la Viena, Budapesta și Leipzig, altele rămânând în manuscris. Activitatea lui Oszkár Mailand în domeniul cercetării folclorului românesc este bogată și interesantă. Peste 50 de cântece sunt localizate, și numai câteva poartă numele informatorilor.

În 1884 publică articolul „Poeta vadászat” (Vânătoarea de poeți), în „Magyar Polgár”, Cluj, XVI, Nr. 243-244, în care prezintă doi informatori din localitățile hunedorene Grădiște și Herepeia, de la care a declarat că a notat sute de texte.

Cercetătorii folclorului românesc socotesc drept o contribuție remarcabilă a lui Oszkár Mailand, la descoperirea a patru variante ale legendei Meșterului Manole – un text din Sarmizegetusa și trei de la Subcetate - dintre care, două sunt maghiare. De asemenea, a cules și o legendă despre Cetatea Deva, intitulată „Kelemen Győr”, despre zidirea acesteia, asemănătoare legendei românești despre ridicarea Mănăstirii Argeșului.

Preocupat de mitul construcției și de semnificațiile acestuia, scrie și publică la Tipografia Breier Adolf din Deva, în anul 1885, studiul intitulat „Legenda Mănăstirii Argeșului și o variantă a acesteia din județul Hunedoara”. Același studiu va fi apoi publicat în „Anuarul școlii superioare reale de stat”, pe anul școlar 1884-1885. Într-un studiu despre „Legenda Mănăstirii Argeșului”, și o variantă a acesteia, din județul Hunedoara, face o comparație cu legendele secuiești și sârbești.

A fost preocupat, de asemenea, de mitul soarelui și al lunii, de legendele cerului, de superstiții, descântece și ghicitori.

Din păcate, o bună parte din culegerile sale a rămas sub formă de manuscris.

„Pentru ce-a făcut în întreaga sa viață, se cuvine a fi evocată cu respect figura luminoasă a acestui mare îndrăgostit de creația folclorică a poporului nostru, care, prin munca sa pasionată, ne-a lăsat o adevărată ladă de zestre, pe care noi, cei de astăzi, o deschidem cu emoție, redescoperindu-ne mereu obârșiile.”, Constandin Clemente - „Lada de zestre”

S-a stins din viață la 1 noiembrie 1924, la Deva.

Poezia populară rămasă de la Oszkár Mailand a apărut postum - o bună parte a acesteia, sub îngrijirea Anei Șoit, cu titlul „Poezii populare românești din Transilvania”, la Editura „Minerva”, în anul 1981, cu o prefață de Ion Iliescu.

Colaborări: „A. Dévai M. Kir. Allami Főreáliskola Érterője” (Deva), „Antropologische Gesellschaft” (Viena), „Ausland” (München), „Etnographia” (Budapesta), „Hunyad Megye Itörténelmi És Régészeti Társaság Évkönyve” (Arad – Cluj, Budapesta), „Hunyad Vegyestartalmu Megyei Ketiközlöny” (Deva), „Magyar polgar” (Cluj), „Osszemasonlito iordalomtörténelmi lapok” zeitschrift für

vergleichende literatur, „Journal de littérature nomparée”, „Acta comparationis litterarum universarum”, „Philológiai Közlety”, „Volkskunde” (Leipzig),

Lucrări publicate:

„Elemente mitologice în poezia populară română” (1885);

Mitul soarelui și al lunii” (1887);

„Cântările românilor referitoare la pădure” (1890);

„Paralele etnologice” (1900);

„Ghicitori populare române” (1891)

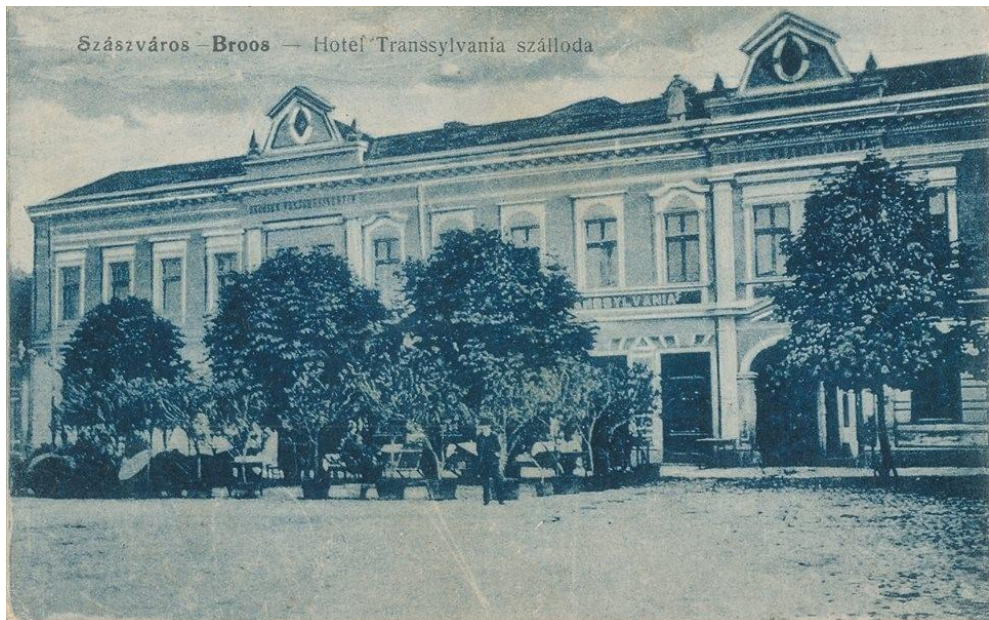
„Poezii populare din Transilvania” (Cu o prefață de Ion Iliescu) – Editura „Minerva”, București, 1981 (post-mortem).

Referințe:

Constandin, Clemente - „Lada de zestre. Obiceiuri și tradiții din județul Hunedoara” - Editura „Destin”, Deva, 1998;

Datcu, Iordan - „Dicționarul etnologilor români” (Volumul 2) - Editura „Saeculum”, București, 1998;

iliescu Ion, Istrate Tiberiu - „Orăștie – 750 de ani” - Volum editat de Casa Județeană a Corpului Didactic, Deva, 1974.

În viitorul apropiat

AMPRENTE

Locuri, case, oamenii

Dan Orghici

CÂTEVA CUVINTE...

-în loc de postfață-

Nu mă mai îndoiesc: Dan ORGHICI și-a câștigat în timp renumele de personaj inedit în peisajul jurnalistic hunedorean, în primul rând. Nu de puține ori, între colegi și prieteni, în urma intervențiilor sale jurnalistice, ori de natură strict particulară, adică „patent Orghici”, dar și după atitudini adesea frizând amuzamentul dublat cumva de-un teribilism de producție proprie, dar simpatică – totul ținând de simpaticul și prietenosul „jurnalist de Orăștie!”. Spun aceasta având în vedere că, de-a lungul vremii, el a trecut prin câteva experiențe de viață nu doar inedite, ci și reprezentative. Ajunși aici, să nu uităm că a editat și condus o publicație locală, de succes pe care a botezat-o pur și simplu „Vorba” cu un supliment pe măsură „Fapte” iar apoi, „interesantul jurnalist” să reediteze „Foaia Interesantă... În felul său, personajul comentariului de față a trecut prin suficiente experiențe de viață, unele chiar extrem de interesante, importante și chiar spectaculoase despre care, cum se spune, s-ar putea scrie un roman. Nu e cazul, sau nu încă...

În același context, dar și în unul mai larg, dacă mi se permite extensia, ne-am pomenit cu un Dan Orghici, cumva mai... altfel, cocoțat și încăpățânat, pe un domeniu parcă neobișnuit pentru noi, și anume: scrierea și publicarea unei cărți dovedind o valoroasă inițiativă și anume: de a readuce în prim plan o lume cu personaje și personalități cu tangențe efective orăștiene pe umerii cărora s-au sprijinit mulți ani cultura, educația, economia etc., etc., în Orăștie, dar și în împrejurimi, ajungându-se ca unele personalități să aibă rost și rol până la nivel internațional, însemnând aceasta cam toate domeniile

de activitate. Iar autorii cărții de față exact aceasta a și urmărit: să scoată în evidență contribuția lor la viața de zi cu zi. În această ordine de idei, dacă ne referim doar la biografiile unora, și trebuie să o facem, constatăm cu respect că autorul a desfășurat o muncă uriașă pentru ca noi, cititorii, să avem la îndemână o adevărată enciclopedie pentru care Dan Orghici merită din plin și fără nicio rezervă întregul respect și toate felicitările, deși el, cu modestie, scrie pe copertă precizarea: „Coordonat: Dan Orghici, Adrian Ioan B. Secui” ...

Și, în sfârșit, titlul cărții: Călimdaru' Foi Interesante. Personalități. Volumul I, Coordonat: Dan Orghici, Adrian Ioan B. Secui, Editura „Măiastra”, 2023.

Dumitru Hurubă

Index alfabetic

A

Adam, Nicolae	162
Amel, (Mihailă) Rodica	332
Avramescu, Alexandru	86

B

Baciu, R. Ion	208
Bartók, György	297
Bănăduc, (Curtean) Angela Maria	100
Beldiman, Silvia	377
Belea, Gheorghe	254
Bornemisa, Sebastian	402
Bota, Gabriel	270
Breazu, Ioan	323
Breazu, Mircea	320
Budai-Deleanu, Ioan	51
Budeancă, Cosmin Florin	230
Budoii, Ion	46

C

Cărpinișan, Cornel	248
Crăciun Monica, Felicia	437

D

Deaconu, Sorin Ioan	374
Demian, Aron	152
Domșa, Vasile	299
Dörner, E. Anton	9
Drăghiciu, Florin	257
Dubleșiu, Gheorghe	180
Dumitrașcu, Sever	393
Duncea, Caius	425
Dunu, Adrian	160

E

Einstein-Roboz, Elizabeth	264
Eli, Androne -Petru	442

F

Floca, Ioan	241
Floran, Ileana Lucia	446
Frențiu, Traian	284

G

Gârjob, Gheorghe Marcel	294
Geltch, Johan Friederich	158
Ghișe, Dumitru	327
Grozavu, Ana Fabian	75
Gyurmán, Adolf	290

H

Henning, Johann Carl	150
Herlea, Alexandru	429
Hetel, Nicolae	138
Homorodean, Mircea	144
Horga ,Mircea Ovidiu	212

I

Iacob, Mihai	319
Iacob, Traian	168
Ienea, Ioan	170
Iliescu, Ioan	6
Indrieș, Elena	124
Indrieș, Maya	314
Ioan D Valeriu Aristotel	41
Ivașcu, Ioan	131
Ivașcu, Stelian	303

K

Kéméndy, Eugene Jenő	251
Kirchner, Karl Johann	260
Kún, Kocsárd	434
Kuun, Géza	2

L

Lang, Friedrich	331
Lazăr, Ioachim	13
Lădar. Valentin	398

Lăzărescu, Liviu	239
Leonhard, Daniel Joseph	370
Luca, Sabin Adrian	21

M

Mailand, Oszkár	451
Maniu, Leonida Lucian	315
Marghita, Ioan	61
Matei, Iana	308
Mărgineanu, Nicolae	422
Miertoiu, Maria	192
Mihai, Iacob	287
Mihăilă, Corneliu	56
Mihăilă, Traian	416
Moise, Maria	418
Moloț, Ioan Mircea	203

N

Neacșu, (Kadar) Mădălina	216
Nedel, Aurel	76
Nicola, R Ioan	135
Nistorescu, Silviu	195

O

Olahus, Nicolaus	66
Oprean, Octavian Zaharie	44
Oprușan, Isodor și familia Oprușan	324
Orga, Valentin Gabriel	27

P

Pașca, Ștefan	200
Pavelescu, Gheorghe	224
Pănoiu, Caius Virgilius	272
Petric, Avram	410
Petrov, Gheorghe	33
Pinter, Zeno Karl	16
Piringer, Otto	166
Pitaru, Horea	262
Pîrva, John	338
Platinca, Gilbert	74
Pohloudek-Fabini, Leo Roland	110
Popa, Daniel	388
Popescu, Cosmin Alin	198
Popovici, Aurel Eugen	133
Popovici, Ioan	40
Prodan, David	187

R

Raboca, Nicolae	186
Rădulescu, Banu	141
Ripoșanu, Pamfil	292
Rodeanu, Ioachim	155
Romoșan, Petru	219
Roșu, Emil Honoriu	246
Rusu, Mihai Cornel	420

S

Sachsalber, Adolf	39
Schuster, Friedrich Wilhelm	108
Secui, B. Adrian Ioan	62
Secui, Emanoil	190
Stanca, Dominic	119
Stroia, Iosif	301
Szóllósy, András	174

T

Tămășoiu, Aurel	329
Tengheru, Gavril	115
Tengheru, Ioan	137
Teodorescu, Dorin	335
Tibori, Cătălin	382
Todea, Ion Valeriu	372
Todica, Gavril	125
Tudor, P Avram	80

Ț

Țarălungă, Maria Octavia	400
Țiplic, Ioan Marian	31

U

Uritescu, Valentin	390
Ursu Ioan,	274
Utan, Tiberiu	205

V

Vasiu, Ioan	48
Văideanu, Nicolae	179
Vilmos Nagy de Nagybaczon	385
Vlad, Aurel	86
Vuia, Romulus	103
Vulcu, Bujor	317

Z

Zalányi, Béla	98
Zdrenghia, Mircea	112
Zdrenghia, Mircea	183

Mulțumiri pentru sprijin și colaborare:

A...kademie der bildenden Künste Wien

Suntem la poarta anului cu numărul 800 de la atestarea documentară, prin „Diploma Andreană” din 1224, a Orăștiei/ Waras/Oroștieu/Broos/Szászváros/Saxopolis.

